પુસ્તકાલય

[વર્ષ ૩૨] તા. ૧૫ મી જુલાઇ ૧૯૫૬ [અંક ૧લો

અનુક્રમણિકા

"પુસ્તકાલય" માસિકના ત્રણ દાયકા	૧
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૩
દેશ-વિદેશના પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૮
એક કરોડમાંથી માગો તે પુસ્તક મળે ! : પુસ્તકાલયોની સાંકળ	૧૧
વિદ્યાર્થીઓ અને વાચન	૧૩
મહાન પુસ્તકોનો કાર્યક્રમ	૧૫
હિંમત અને કમિશનનું દુશ્ચક્ર	૧૭
પુસ્તક પરિચય	૨૦
નવીન ફાલ	૨૯
પુસ્તકાલય નોંધ	૩૦
તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ	૩૨
સૂચના-સમાચાર	૩૫
સામયિક દોહન	
જીવનપરિવર્તન	૩૬
મોઢું ફેરવી લીધું છે.	૩૭
હાથ ધોઇ નાખ્યા.	૩૯
ગુણનું ચિંતન	૪૧
જીવનમાં ગુણવૃદ્ધિ કર્યા કરો.	૪૨
ઉમેતાના સાર્વ. પુસ્તકાલયના મકાન ઉદ્ઘાટન વિધિ	૪૫
માસિકો મળ્યાની તારીખ	૪૬

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિનું અજોડ સાહિત્ય

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં સમાસ રાખજો.

સ્વ. ગિજુભાઇ સંપાદિત બાલસાહિત્ય

બાલવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫ (સચિત્ર પુસ્તકો) ૬-૪-૦
બાલસાહિત્ય માળા ૧ થી ૮૦ પુસ્તકો (ચાર બોકસ) ૨૫-૦-૦
બાલસાહિત્ય ગુચ્છ ૧ થી ૨૫ પુસ્તકો (બોકસમાં) ૬-૮-૦
બાલસાહિત્ય વાટિકા ૧ થી ૩૨ પુસ્તકો(મંડળ પહેલું)દરેકનો૧-૦-૦
(આ વાટિકામાંનાં કેટલાંક પુસ્તકો ફરી છપાવાનાં છે; વિગતો પૂછો.)

કિશોર કથાઓ ૧-૨ ૩-૦-૦ | ભગવાન બુદ્ધ ૦-૧૨-૦
ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧-૧૨-૦ | રખડુ ટોળી ૧-૨ ૪-૮-૦

બાલસાહિત્ય વાટિકા (મંડળ બીજું) : ૧૫ પુસ્તકો : યાદી તથા કિંમતો પૂછો
ટારઝન .... ભાગ ૧ થી ૧૦ .... શંકર શાહ ૭-૮-૦
બાલરામાયણ .... શ્રીમતી મોંઘીબેન બધેકા ૨-૦-૦

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટનું કિશોરસાહિત્ય

મહાભારતનાં પાત્રો .... ૧ થી ૧૩ પુસ્તકો ... સેટના ૧૫-૦-૦
રામાયણનાં પાત્રો .... ૧ થી ૬ પુસ્તકો .... ,, ૮-૧૨-૦
હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ ભાગ ૧-૨ દરેકના ૨-૦-૦
શ્રીમદ્ લોકભાગવત (આમવર્ગ માટે) (પૃષ્ઠ ૬૬૪) ૭-૮-૦
ભાગવતકથાઓ .... ૨-૦-૦ * આપણા દેશનો ઇતિહાસ ૦-૮-૦

શ્રી. મૂળશંકર મો. ભટ્ટની સાહસકથાઓ

સાગરસમ્રાટ ૨-૮-૦ | સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૪-૮-૦
પાતાળ પ્રવેશ ૨-૮-૦ | ખજાનાની શોધમાં.... ૨-૮-૦
પીળાં પલાશ (ત્રણ બાળનાટકો: સચિત્ર) કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી ૦-૮-૦

આ તેમ જ અન્ય પુસ્તકોનું વિગતવાર સૂચિપત્ર માંગો

આર. આર. શેઠની કંપની :: મુંબઇ-૨

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : : કેશવબાગ : ફોન નંબર ૩૪૩૪૧

'સસ્તું સાહિત્ય'......... એટલે....'ઊંચામાં ઊંચું સાહિત્ય'

ચરિત્રો	ધર્મ-નીતિ	ભજનો-કાવ્યો
બુદ્ધ, શંકરાચાર્ય, દયાનંદ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, સહજાનંદ તુકારામ, રમણ મહર્ષિ, હંસ મહારાજ, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નાનક, ભિક્ષુ અખંડાનંદ, શરયૂદાસ, ટોલ્સ્ટોય, પૂજ્ય બાપુ, શિવાજી, અકબર, લક્ષ્મીબાઈ, જોન ઓફ આર્ક, વીર દુર્ગાદાસ, બુકર ટી. વોશિંગ્ટન, મીરાંબાઈ, સંત મૂળદાસ, મહાત્મા દાદૂ દયાળ, યોગીશ્વર યાજ્ઞવલ્ક્ય, નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ વગેરે...	ગીતા, ઉપનિષદો, રામાયણ, સંપૂર્ણ મહાભારત, યોગવાસિષ્ઠ, મનુસ્મૃતિ, શિવપુરાણ, વિષ્ણુપુરાણ, દેવી ભાગવત, વિચાર સાગર, પંચદશી, સત્યનારાયણની કથા, નારાયણ કવચ, સનાતન ધર્મ, નિત્યપાઠ, વિદુરનીતિ, પક્ષપાતરહિત અનુભવ પ્રકાશ, જપ ને નામસ્મરણ, એકનાથી ભાગવત, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના ગ્રંથો, ભર્તૃહરિ શતકો, સૂર્યકાન્ત પંચીકરણ, ભક્તિયોગ, ધમ્મપદ, પાતંજલ યોગસૂત્ર, મોક્ષમાળા, આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી, એકાદશી માહાત્મ્ય, ચંડીપાઠ, તુલસી સતસઈ વગેરે વગેરે.	નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, ભોજો, ધીરો, પ્રીતમ, અખો, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, કબીર, દાદુ, છોટમ, દલપત, કેશવ, શામળ, ગંગ, નઝીર પ્રેમાનંદ, દીનદયાળગિરિ વગેરે વગેરે... **સ્વ. પઢિયારનાં પુસ્તકો** સ્વર્ગની કૂંચી, સ્વર્ગનાં ભજનો, સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સ્વર્ગનો આનંદ, સ્વર્ગ, સ્વર્ગની સીડી વગેરે...

વાર્તા — કરસનદાસ માણેક, ઈશ્વર પેટલીકર, જ્યોતીન્દ્ર દવે, પીતાંબર પટેલ, ચંદુલાલ પટેલ, વેણીભાઈ પુરોહિત, સારંગ બારોટ, પ્રશાંત, જયભિખ્ખુ, જગદીશ ને છગનલાલ પરમાર, કેતન મુનશી, મડિયા, સોપાન, શ્રીધરાણી વગેરેની વાર્તાઓ, વનરાજ ચાવડો ગુલાબસિંહ, ભોજ ને કાલીદાસ, વિક્રમ, વૈતાલ, વડીલોની વાતો વગેરે વગેરે......

સ્ત્રી-બાળોપયોગી	વૈદક	સામાન્ય જ્ઞાન
નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, ગૃહિણી, કલ્યાણમયી, સુખી જીવનની પગદંડી, પાકશાસ્ત્ર વિદ્યાર્થી બહેનોને, બીરબલ ને બીજા, અરેબીઅન નાઇટ્સ, ગદાધારી ભીમ, ભીમના પરાક્રમો, સિંદબાદનાં સાહસો, શ્રેયસ્ બાળ ગ્રંથાવલિ વગેરે વગેરે...	સુશ્રુત – આયુર્વેદ, અષ્ટાંગ હૃદય-વાગ્ભટ, શાર્ઙ્ગધર સંહિતા, ભાવપ્રકાશ, આર્યભિષક્, ઘર ઘરનો વૈદ, વનસ્પતિવર્ણન, આરોગ્યની બારમાસી, આરોગ્યની કૂંચી, રસતંત્રસાર, ખોરાકના ગુણદોષ, હરડે, જીવનચર્યા વગેરે વગેરે...	હિન્દુસ્તાની સંગીત, વ્યાયામ ને સૂર્યનમસ્કાર, કહેવતો, જગતમાં જાણવા જેવું, રશિયા, અમેરિકા, વિશ્વની વિચિત્રતાઓ, વનવગડામાં વસનારાં, પ્રકૃતિનાં લાડકવાયાં પંખીઓ વગેરે વગેરે...

૪૫૦ પ્રકાશનોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર મંગાવો

અખંડ આનંદ	વિવિધ ગ્રંથમાળા
મહાગુજરાતનું લોકપ્રિય અને સૌથી વધુ ફેલાવો ધરાવતું માસિક જા × ખ સિવાય દર અંકે ૧૨૦ પાનનું વાચન. લવાજમ દેશમાં રૂ. ૮॥ : પરદેશમાં રૂ. ૧૦॥ શિ. ૧૬	ઘેર બેઠાં છ થી આઠ ઉપયોગી પુસ્તકો દ્વારા ૧૫૦૦ પાનનું વાચન આપતી સૌથી જૂની માળા. લવાજમ દેશમાં : રૂ. ૭॥ પરદેશમાં રૂ. ૧૦ શિ. ૧૫

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય — ભદ્ર, પો. બો. નં. ૫૦ અમદાવાદ– ૧૫૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ-૨

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરૂં છે.

" પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને નો હશે, તેમજ પ્રૌઢ શિક્ષણ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની, સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરોમાં જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જજો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રખે ચુકતા. "

'પુસ્તકાલય'ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેટ : [પાંચથી ૭ વર્ષનાં બાળકો માટે] બે થી
પાંચ રંગમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળાં ૩ પુસ્તકો : અક્ષરમાળા,
શબ્દમાળા, ને અંકલેખન, મનોહર બોક્સમાં..................રૂા. ૧-૪-૦

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રંગમાં
મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળાં ૧૦ પુસ્તકો : સંગીતશાસ્ત્રી,
ચિત્રલેખા, ત્રણ દીકરા ને અંધેરી નગરી વગેરે સુંદર બોક્સમાં......રૂા. ૩-૧૨-૦

બાલવિનોદમાલા : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો ને
૨૨૦૦ પાનાના વાચનવાળાં ૬૩ મનોહર પુસ્તકો:ત્રણ સુંદર બોક્સમાં. રૂા. ૧૬-૮-૦

રમૂજમાળા : [સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૫ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનાના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના....................રૂા. ૩-૧૨-૦

રમૂજી પ્રવાસમાળા : સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પુષ્કળ ચિત્રો
૪૮૦ પાનના અત્યંત રમૂજી વાચનનાં બાર પુસ્તકોના સેટના..........રૂા. ૪-૮-૦

મઝેદાર કહાણીમાલા : [દસથી તેર વર્ષનાં બાળકો માટે] પુષ્કળ
ચિત્રોવાળાં અત્યંત રસિક ૭ મનોહર પુસ્તકો..........................રૂા. ૧૫-૦-૦

અશોક બાલ પુસ્તકમાલા : [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે]
૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનાના રસિક વાચનવાળાં ૯૯ વિવિધ
વિષયોનાં પુસ્તકો, દશ સુંદર બોક્સમાં..................................રૂા. ૩૨-૮-૦

વિજ્ઞાનમાલા : [બારથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે] ૫૦ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના.......................રૂા. ૩-૧૨-૦

સાહસ કથાવલિ : [તેર વર્ષની ઉંમરનાં બાળકો માટે] ૧૬૦૦ પાનના
અત્યંત રસિક વાચનવાળાં સોળ પુસ્તકો, ચાર મનોહર બોક્સમાં...રૂા. ૨૦-૦-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ—૨

જાણીતા લેખકોની નવી નવલકથાઓ

ભગ્ન પાદુકા (કનૈયાલાલ મુનશી) ૬-૧૨	**મહાઅમાત્ય ચાણક્ય** ધૂમકેતુ ૪-૮	**જાવડભાવડ** ભા. ૧-૨ ગુણવંતરાય આચાર્ય ૭-૦
નવી ઐતિહાસિક નવલકથા	આમ્રપાલી, વૈશાલી, મગધપતિ પછી આગળ ચાલતી નવલકથા.	કાલભૈરવ, સેદિણી સંધાર પછી આગળ ચાલતી નવલકથા:
બૂરો દેવળ જયભિખ્ખુ ૩-૮	**નંદનવન** (નરેશબાબુ) અનુ. રમણલાલ સોની ૩-૮	**કાદવની લક્ષ્મી** (નરેશબાબુ) અનુ. રમણલાલ સોની ૩-૦
નવીન છાપ પાડતી ઐતિહાસિક નવલકથા	સામાજિક નવી નવલકથા	શરદબાબુ કૃત પરિણીતા જેવી સુંદર નવીન ભાત પાડતી નવલકથા
મેઘનાદ ભા. ૧-૨ રતિલાલ ગી. શાહ ૮-૦	**ચિરકુમારસભા** (ટાગોર) અનુ. રમણલાલ સોની ૩-૮	**લક્ષ્મી પધાર્યાં** ગુણવંતરાય આચાર્ય ૪-૮
પંચવર્ષીય યોજનાને અનુલક્ષીને લખાયેલ નવલકથા	શ્રી ટાગોર કૃત સુંદર નવલકથા	શ્રી આચાર્યની સામાજીક થ્રીલર નવલકથા

નવા વાર્તાસંગ્રહો

ગુલાબની ટેકરી (દાસુભાઇ અને કુમુદબેન શુકલ) ૩-૮	**ભણેલી ભીખ** (અનામી) ૩-૦	**જયભારતી** ભા. ૧-૨ ગુણવંતરાય આચાર્ય ૨-૧૨

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

પુસ્તકાલય માટે તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

શ્રી કનૈયાલાલ મુનશી

લોપામુદ્રા ૧-૨-૩-૪ — ૬-૮

શ્રી ધૂમકેતુ

વનછાયા — ૩-૦
મગધપતિ — ૪-૮
કવિકથાઓ ૧-૨-૩ — ૩-૦
જ્ઞાનકથાઓ ૧ થી ૫ — ૫-૦
વનવેણુ — ૩-૦
ગીતાંજલી નવા સ્વરૂપમાં તૈયાર છે. ૨-૦

શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય

કાળભૈરવ — ૫-૦
રોહિણી સંઘાર — ૬-૮

શ્રી જયભિખ્ખુ

રસિયો વાલમ ને બીજાં નાટકો — ૩-૮
બૌદ્ધધર્મની પ્રાણીકથાઓ — ૧-૪
હિન્દુ ધર્મની પ્રાણીકથાઓ — ૧-૪
જયભિખ્ખુ વાર્તાસૌરભ ભા. ૧-૨ — ૪-૦

શ્રી મનુભાઇ જોધાણી

પોંહરની વનસ્પતિ ૧-૨ — ૧-૧૨
આંગણાની વનસ્પતિ ૧-૨ — ૧-૧૨
આંગણાનાં પંખી — ૦-૧૨

અન્ય લેખકોનાં

નૃસિંહાવતાર (મણિભાઇ ન. દ્વિવેદી)
(સંપાદક : ધીરૂભાઇ ઠાકર) — ૩-૮
સાહિત્ય સાધના „ — ૬-૦
મનોવિહાર (રામનારાયણ વિ. પાઠક) ૪-૦
શાકુંતલ (વિસ્તૃત નોટ્સ, ટિપ્પણ
પ્રસ્તાવના સહિત) — ૬-૦
(સં. ઉમાશંકર જોષી)

અંબુભાઈ પુરાણી અભિનંદન ગ્રંથ ૫-૦
ગોવર્ધનરામ શતાબ્દી ગ્રંથ — ૬-૦
દક્ષિણ ભારતના સૌરાષ્ટ્રીઓ — ૨-૧૨
(ઇશ્વરલાલ દવે)
હાલરડાં (ઝવેરચંદ મેઘાણી) — ૧-૦
સાપના ભારા (ઉમાશંકર જોષી) ૨-૧૨
વિશ્રામ (નવો કાવ્ય સંગ્રહ) — ૨-૦

સ્વ. અ. ગિરીન ઓઝા

(સુંદરમ્‌ની પ્રસ્તાવના સાથે)

ઘર લખોટી (ભારતી સારાભાઇ) — ૨-૦
બે નારી „ „ — ૨-૮
મહાત્મા ગાંધી ભા. ૧-૨
(અંબેલાલ જોષી) ૨૦-૦
ફોરમ (કાવ્ય સંગ્રહ)
(દેવશંકર મહેતા) ૧-૪
વૃક્ષ ને વેલી (જયંતિલાલ ઓઝા) ૨-૦
માતા થનારને (દેસાઈભાઇ પટેલ) ૧-૪
મોગરાનાં ફુલ (પંકજ વાર્તાધન) ૨-૦
મદનમોહના (અનંતરાય રાવળ) ૪-૦
તર્કવિજ્ઞાન (એ. કે. ત્રિવેદી). — ૪-૪

☆

નવાં નાટકો

ઉલ્લાસિકા (સ્ત્રી પાત્ર વિનાનાં નાટકો) — ૪-૦
ઉત્સવિકા (દુર્ગેશ શુકલ) — ૪-૦
સુમંગલા (શિવકુમાર જોષી) — ૧-૮
માઝમ રાત (ચં. ચી. મહેતા) — ૧-૪
હરિ રથ ચાલે (બચુભાઈ શુકલ) — ૨-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

લાયબ્રેરીઓ, પ્રૌઢશિક્ષણ સંસ્થાઓ અને બાળકો માટે

મહાન પુરૂષોનાં જીવન ચરિત્રો

નવઘડતર ગ્રંથમાળાનાં ૨૦ સચિત્ર પુસ્તકો

સેટ ૧ લો દસ પુસ્તકો ૫-૦-૦] લે. શ્રી. રમણલાલ.સોની[સેટ ૨ જો દશ પુસ્તકો ૫-૦-૦

બાળકોના ચારિત્ર્યઘડતરની જવાબદારી માબાપને શિરે છે. આદર્શ મહાપુરુષોનાં જીવન ચરિત્રો સાદી બાળભોગ્ય ભાષામાં લખાએલાં આ પુસ્તકો તમારાં બાળકોને મહાન થવાની પ્રેરણા આપશે.

(૧) અશો! જરથુષ્ટ્ર અને મહંમદ પયગંબર
(૨) ભગવાન મહાવીર અને બુદ્ધ
(૩) ઇસુખ્રિસ્ત અને ભગવાન ચૈતન્ય
(૪) શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને સ્વામી વિવેકાનંદ
(૫) રાજા રામમોહન રાય અને સ્વામી દયાનંદ
(૬) સંત તુકારામ અને મહાત્મા એકનાથ
(૭) સંત જ્ઞાનેશ્વર અને મહારાણી અહલ્યાબાઇ
(૮) ગુરૂ નાનક અને સંત કબીર
(૯) લોકમાન્યતિલક અને દેશબંધુદાસ
(૧૦) મહાત્મા ફુલે અને ગુરુદેવ ટાગોર

બલુન પ્રવાસ કિ. ૧-૮
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

બરફનું રણ કિ. ૧-૦
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

કિશોર મહાભારત ૧-૪
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેશાઇ
કેળવણી પ્રધાન, મુંબઇ રાજ્ય

માર્કો પોલો કિ. ૧-૮
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણીપ્રધાન, મુંબઈ રાજ્ય

(૧) ચંદ્રગુપ્ત અને અશોક
(૨) સમુદ્રગુપ્ત અને હર્ષ
(૩) વનરાજ ચાવડો અને સિદ્ધરાજ જયસિંહ
(૪) પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ અને વસ્તુપાળ તેજપાળ
(૫) નરસિંહ મહેતા અને મીરાંબાઇ
(૬) રાણો પ્રતાપ અને છત્રપતિ શિવાજી.
(૭) અકબર અને શાહજહાં
(૮) નાના ફડનવીસ અને ઝાંસીની રાણી
(૯) દાદાભાઇ નવરોજી અને સયાજીરાવ ગાયકવાડ
(૧૦) મહાત્મા ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઇ

શ્રી. "સત્યમ્" કૃત બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો દરેકના આઠ આના

નરસિંહ મહેતા
મીરાંબાઈ
ભક્ત સુરદાસ
ભક્ત પ્રહલાદ
ભક્ત જલારામ
સંત તુલસીદાસ

☆ રમણલાલ શાહ કૃત ☆

આનંદધારા ૧ લો.	૦-૧૦
આનંદધારા ૨ જો.	૦-૯
આનંદધારા ૩ જો.	૦-૮

પ્રકાશક :—શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ—સુરત.

લાયબ્રેરીના શણગારરૂપ ઉત્તમ પુસ્તકો

કવિવર ટાગોરનાં પુસ્તકો:

ચોખેરવાલિ	૫–૦
વરમાળા	૪–૦
ગોરીબાળા	૪–૦
વરકન્યા	૪–૦
હાસ્ય કૌતુક	૪–૦
ગુપ્ત ધન	૪–૦
મહામાયા	૪–૦
હેમન્તી	૪–૦
માધવી	૨–૦

સળંગ સામાજિક સંપૂર્ણ નવલકથા

પ્રેયસી ૧-૨	૭–૮
અભિશાપ (નરેશબાબુ)	૪–૦
મિલન (નારાયણબાબુ)	૩–૮
પતિમંદિર(,,)	૩–૦
વારસદાર (,,)	૩–૦
શેષપ્રશ્ન (શરદ્‌બાબુ)	૫–૧૨

જગવિખ્યાત નવલકથાઓ

રોબીનસન ક્રૂઝો	૨–૮
ગુલીવરની મુસાફરી	૨–૮
રોબીન હુડનાં પરાક્રમો	૨–૮
ટારઝન (વનમાનવ)	૨–૮
ટારઝન (શાહે જંગલ)	૨–૮
ટારઝનનાં સાહસો	૨–૮

પરદુઃખભંજન વિક્રમ રાજાની
મનોહર વાર્તાઓ

સિંહાસન બત્રીસી	૨–૮
વિક્રમ ચરિત્ર	૨–૮
નવલખો હાર	૨–૮
જાદુઈ વાતો	૨–૮
વૈતાળ પચ્ચીસી	૨–૮

અરેબીયન નાઇટ્સની વાર્તાનાં સચિત્ર પુસ્તકો :

બગદાદનો બાદશાહ	૩–૦
બે ઘડીની બાદશાહી	૨–૮
પાતાળની પદ્મમણી	૨–૮
સોનાની ચરખો	૩–૦
હાતમ તાઇનાં પરાક્રમો	૨–૦

° ° °

રાસ રજની	૩–૮
બહારવટીયો ભૂપત	૨–૮

—: જ્યોતિષનાં પુસ્તકો :—

હાથની ભાષા	૬–૧૨
ઘરનો જોષી	૫–૪
શક્તિવર્ધક આસનો	૩–૦
પ્રણયના પૂરમાં	૧–૮
વહુરાણી	૨–૦

આ તથા બીજાં પુસ્તકો માટે ૧૦૦૦ પુસ્તકોનું અમારું મોટું સુચીપત્ર મંગાવો.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવરરોડ–સુરત.

આપના પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તકો જરૂર વસાવો.

બહુરત્ના વસુંધરા ૩૬ સાહસ ચરિત્ર કથાઓ, સુંદર વાંચવા જેવી છે. સંપાદક : દા. ન. હાઇસ્કૂલના આચાર્ય શ્રી. પુષ્કરભાઈ પટેલ છે.

કિંમત ૨–૦

પ્રૌઢ શિક્ષણ વાચનમાળા પહેલી ચોપડી: લેખક : શંકરભાઈ સો. પટેલ

સ્વ. ગિજુભાઈએ યોજેલી મૂળાક્ષરો તથા બારાખડી શીખવવાની પદ્ધતિ પ્રમાણે લખાયેલી છે. વાચનમાં સરળતા અને રસ આવે એ હેતુથી કવિતાની લીટીઓ, જોડકણાં, તથા લોકગીતોની લીટીઓ મૂકવામાં આવી છે. ચોપડીની જોડણી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકોષ પ્રમાણે છે.

કિંમત ૦–૪

પરિમલ લેખક : ઇન્દુપ્રસાદ ભટ્ટ અને મણિલાલ ઠાકર બાળકોને ગમી જાય તેવી સુંદર અગીઆર વાર્તાઓ તથા એક નાટક છે. વિશિષ્ટતા તો એ છે કે એમાં સામાજિક ક્લેશ, ચોરી, કપટ, વહેમ વગેરેનો બીલકુલ સમાવેશ નથી.

કિંમત ૦–૫

શ્રેષ્ઠ સલાહકાર વૃદ્ધ પુરૂષોના મુખથી શ્રવણ થતી અનુભવીક બાબતોનો સંગ્રહ છે. વિદ્યાર્થીઓને તથા સાધારણ કેળવણી લીધેલા પ્રૌઢોને ઉપયોગી થાય તેમ છે. કુલ ૨૨ વાર્તાઓ છે.

કિંમત ૦–૬

વીર ગાર્ફીલ્ડ અંગ્રેજી ભાષામાં આ પુસ્તકની છત્રીસ આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકેલી છે. ઉમદા ચારિત્ર્ય, કીર્તિવાન સિદ્ધિઓ અને પ્રમાણિકપણે મેળવાયેલા ઉંચામાં ઉંચા/ગિરિ ઓના આદર્શ તરીકેનું વીર ગાર્ફીલ્ડનું જીવન ચરિત્ર છે. જ્યારે પ્રમુખપદે તેઓ હતા ત્યારે એક હત્યારાની ગોળીથી ઠાર થયેલા.

કિંમત ૧–૮

આત્મકથા લેખક : ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક સન ૧૮૯૨ થી ૧૯૧૭ સુધીનું પોતાનું આત્મવૃત્તાંત છે.

કિંમત રૂ. ૪–૦

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧]	તા. ૧૫ મી જુલાઇ ૧૯૫૬	[અંક ૧ લો

" પુસ્તકાલય " માસિકના ત્રણ દાયકા

—તંત્રીસ્થાનેથી

" પુસ્તકાલય " માસિકનું પ્રથમ પ્રકાશન ત્રિમાસિકતરીકે પ્રકટ થયાને ત્રણ દાયકાનો–ત્રીસ વર્ષનો–ગાળો વીતી ગયો છે. એના પ્રકાશનની શરુઆતથી આજપર્યંતમાં એણે ગુજરાતની–મહાગુજરાતની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની એકધારી સેવા બજાવી છે.

એના પ્રથમ પુરસ્કર્તા સ્વ. શ્રી. મોતીભાઇ અમીન સાહેબની પ્રેરણા અને દોરવણી હેઠળ એના આદ્યતંત્રીઓ સ્વ. શ્રી. નાનાભાઇ ચંદ્રશેખર દીવાનજી અને શ્રી. નાજુકલાલ ચોકસી તેમજ શ્રી. મૂળશંકર સો. ભટ્ટે વર્ષો પર્યંત એનું તંત્રવહન કરેતાં, તત્કાલીન વડોદરા રાજયનાં પુસ્તકાલયોને માર્ગદર્શન આપ્યું હતું. એનાં વિવિધ અંગો, આ પ્રવૃત્તિ પૂરતાં મર્યાદિત હોઇને એ પ્રવૃત્તિ સિવાયના વાચકોને એ કદાચ ન પણ આકર્ષી શક્યું હોય, પરંતુ પ્રવૃત્તિના કાર્યકર્તાઓને માટે તો એણે એક કુશળ ભોમિયાની ગરજ સારી છે. એનાં વિવિધ અંગો જેવાં કે, નવીન ફાલ, પુસ્તકપરિચય, પુસ્તકાલય નોંધ તેમ જ તંત્રીલેખો અને પ્રવૃત્તિનાં સ્થળ સ્થળના સમારંભોના સમાચારો વગેરે દ્વારા ઠીક ઠીક ઉપયોગિતા પૂરવાર કરી છે.

ત્યાર પછી તો સામયિક દોહન સરખો વિભાગ પણ ઉમેરાતાં પ્રવૃત્તિના કાર્યકરો ઉપરાંત, અન્ય વાચકોને પણ એણે આકર્ષવા માંડયા છે અને આજે જ્યારે સરકાર તરફથી ગામડે ગામડે સંસ્કારપ્રચાર અને સમાજશિક્ષણની પ્રવૃત્તિ વેગભર ચાલી-રહી છે ત્યારે એની વિશેષ ઉપયોગિતા આ પ્રવૃત્તિના કાર્યકરો માટે અનિવાર્ય બની રહેશે.

પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ અંગે પુસ્તકોના વૈજ્ઞાનિક વર્ગીકરણને લગતી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠની ગ્રંથાલય કોપીરાઇટ સૂચિ પણ છાપવાની " પુસ્તકાલય " માં યોજના રાખી હતી; પરંતુ " પુસ્તકાલય " ની અર્થમર્યાદામાં એનો પૂરેપુરો સમાવેશ

કરી શકાય તેમ નહિ જણાવાથી એ કામ પડતું મૂકવું પડ્યું હતું. તેમ છતાં છપાઇ છે તેટલી યાદી પરથી, તાલુકા પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલોને એ ઠીકઠીક ઉપયોગી નીવડી હતી, એ તો નિર્વિવાદ છે. તે ઉપરાંત; એ વિષયના ગૂજરાતમાં નિષ્ણાત ગણી શકાય તેવા શ્રી. ચૂનીલાલ બારોટના તદ્વિષયક લેખો અવારનવાર આપી શકાવા માટે એ ભાઇનો અમે અત્રે આભાર માનવાની તક લઇએ છીએ.

વળી વર્ષો થયાં શ્રી. છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર સરખા ગુજરાતી સાહિત્ય-વાડીના રસમાળીએ વિવિધ પુષ્પો પરથી સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું લાવી નિયમિત મધુસિંચન કરી પ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને સાહિત્યસૃષ્ટિથી પરિચિત રાખવાનો જે સહકાર આપ્યો છે તેની અત્રે આભાર સહિત નોંધ લઇએ છીએ. તે ઉપરાંત, પરિચયકારો અને પુસ્તક પ્રકાશકોનો પણ તેટલો જ સહકાર મળતો રહેવાના કારણે અમે એ વિભાગને યથાયોગ્ય રૂપમાં રજુ કરી શકયા છીએ તે માટે તેમને પણ આ સ્થળે ભૂલી જઇએ તો નગુણા ગણાઇએ.

આજે જ્યારે આ પ્રવૃત્તિ તાલુકાસ્થળોથી આગળ વધીને કસ્બા સુધી અને હવે પછી ગ્રામ પુસ્તકાલયો સુધી વિસ્તરશે ત્યારે એના સંચાલકોને માટે એ શાસ્ત્રીય જ્ઞાનની અનિવાર્યતા ઊભી થશે જ—તે માટે વર્ગીકરણની આ પદ્ધતિ અને શાસ્ત્રીયતા હવે કસ્બા અને ગ્રામપુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલો પણ જાણતા થાય એ જરૂરી છે. આ વિજ્ઞાનને લગતું શ્રી. બારોટનું લખેલું એક પુસ્તક તાજેતરમાંજ બહાર પડ્યું છે તેનું અનુશીલન કરવા સૌ ગ્રંથપાલોને અમારી વિનંતિ છે.

આ માસિકનું સંચાલન, શરૂઆતમાં તેમજ વખતોવખત ખોટ ખમીને પણ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળે ચાલુ રાખ્યું છે. આ સંસ્થા ગુજરાતભરની એક અદ્વિતીય સંસ્થા છે, એ હવે ગુજરાતના પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને ભાગ્યેજ સમજાવવુ પડે તેમ છે. એટલે, "પુસ્તકાલય"ની પિતૃસંસ્થા સમી આ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. સંસ્થાનો, ગુજરાતના આ ક્ષેત્રના કાર્યકરો બને તેટલો વધુમાં વધુ લાભ લેતા થાય, એ આશા અસ્થાને નહિ લેખાય. કારણ, એની સ્થાપનાજ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના પુરસ્કાર અને પ્રગતિ તેમજ માર્ગદર્શન અર્થેજ થયેલી છે અને પુસ્તકાલયસંસ્થાઓ દ્વારા જ એ સ્થપાઈ છે તે જોતાં, એ એમની પોતાનીજ સંસ્થા છે. એટલે એમની પોતાની સંસ્થાનો સૌ પુસ્તકાલયો લાભ લેતાં થશે જ.

આજે ચોથા દાયકાના પ્રથમ વર્ષપ્રવેશ સમયે, "પુસ્તકાલય" એના પુરસ્કર્તાઓ અને જેણે જેણે એને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સહકાર આપ્યો છે તે સૌનો અત્રે આભાર વ્યક્ત કરે છે. અને હવે પછીનાં વર્ષોમાં એ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની વધુ ને વધુ સેવારત બને એવી અભીપ્સા તે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થે છે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

એપ્રિલ મહિનામાં સોધેબીને ત્યાં થયેલ વેચાણમાં એરિસ્ટોટલના ગ્રંથોના પાંચ ભાગની આવૃત્તિનો ૬૬૦ પાઉંડ ઉપજ્યા હતા. આ ગ્રંથો ૧૪૯૫ થી ૧૪૯૮ ના અરસામાં એલ્ડસે વેનિસ ખાતે છાપ્યા હતા.

આજ વેચાણમાં કુલ ૧૪,૮૮૨ પાઉંડ ઉપજ્યા હતા. તેમાં બીથોવને પેરિસના સંગીત પ્રકાશક મોરિસ શ્લેસીંગ પર લખેલા પત્રના ૬૫૦ પાઉંડ ઉપજ્યા હતા. આ પત્રમાં તેણે પોતાના તરફ ચલાવેલા વર્તન વિષે ફરિયાદ કરી હતી.

શેરિડનના પુસ્તક 'ધી સ્કૂલ ફોર સ્કેન્ડલ્સ'ની વિરલ ડબ્લિન આવૃત્તિ ૧૯૫૪ માં ૪૮૦ પાઉંડમાં વેચાઇ હતી તેના ૬૪૦ પાઉંડ ઉપજ્યા હતા.

° ° ° °

મુદ્રણકળાની શરુઆત થયા પછી ટૂંક સમયમાં જ તેની શક્તિની કદર થઇ હતી; જો કે દરેક સ્થળે તેને પૂરેપૂરો આવકાર પ્રાપ્ત થયો ન હતો.

કેક્ષ્ટને વેસ્ટમિન્સ્ટરમાં પોતાના છાપખાનાની શરૂઆત કર્યા પછી, ટૂંક સમયમાં એક પ્રત્યાઘાતીએ જણાવ્યું હતું કે ' આપણે મુદ્રણકળાને જડમૂળથી ઉખેડી નાખવી જોઇએ, નહિતર તે આપણને જડમૂળથી ઉખેડી નાખશે. ત્યારપછી લગભગ બે સદી પછી વર્જિનિયાના ગવર્નર સર વિલિયમ બર્કલીએ જણાવ્યું હતું કે ' હું ઇશ્વરનો પાડ માનું છું કે મફત શાળાઓ અને મુદ્રણકળા અહીં નથી. ઇશ્વર આપણને તે બન્નેથી દૂર રાખો. '

° ° ° °

'પોલિટિકલ હેન્ડકરચીફ' નામના વર્તમાનપત્રના કેટલાક અંકો લંડનમાં ૧૮૩૧ માં પ્રગટ થયા હતા. વર્તમાનપત્ર પરનો કર ન આપવા ખાતર તે કાગળને બદલે રૂ પર છપાતું હતું. પ્રકાશક એચ. બર્થોલ્ડે લેંકેશાયરની મિલના કારીગરોને જણાવ્યું હતું કે ' જો આપણા વ્હિગ પક્ષના કર નાખનારાઓ પાર્લામેન્ટના સર્વશક્તિશાળી કાયદાથી રૂને કાગળ ન ગણાવે અને રૂમાલને પત્રિકા અગર વર્તમાનપત્ર ન ગણાવે તો તમે મધમાખી જેટલા કામમાં રચ્યા પચ્યા રહેશો.

સંજોગવશાત્ કર નાબુદ કરવામાં આવ્યો અને તે રાજકીય રૂમાલનું અસ્તિત્વ પણ બંધ પડ્યું.

° ° °

પેપર અને પલ્પ (કાગળનો માવો) એસોસીએશનની ગણતરી મુજબ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં માથાં દીઠ કાગળની વપરાશ ૩૮૪ રતલ છે, જ્યારે જગતની વાર્ષિક સરેરાશ ૪૪૦૩ રતલ છે.

અલબત્ત, અમેરિકાના આંકડામાં ન્યુઝપ્રિન્ટનો મોટો ભાગ છે. ત્યાં સરેરાશ ૫૦ પાનાંનાં વર્તમાનપત્રનું વજન દશ ઔંસ થાય છે. રવિવારનાં ઘણાખરાં વર્તમાનપત્રોનું વજન સાડાત્રણ રતલથી ઓછું હોતું નથી.

o o o

માર્ચ માસમાં ડેવનના 'હાર્ટલેન્ડ ક્રોનિકલ' ના સ્થાપક, પ્રકાશક, તંત્રી, ખબરપત્રી, કંપોઝીટર, યંત્ર ચલાવનાર તથા છાપાંની વહેંચણી કરનાર શ્રી. ટોમસ ક્રોરીબરોનું અવસાન થયું.

શ્રી. બરોએ એક વ્યક્તિનું પોતાનું વર્તમાનપત્ર ૬૦ વર્ષ પહેલાં શરૂ કર્યું હતું. શરુઆતમાં તો તે તેણે પોતે બનાવેલ લાકડાના હાથયંત્ર પર તે છાપતા હતા. જો કે વર્તમાનપત્રનો ફેલાવો ૭૦૦ નકલોનો હતો, છતાં યુરોપ, યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ, કેનેડા, આફ્રિકા, ઓસ્ટ્રેલિયા અને ન્યુઝીલેંડમાં તેના નિયમિત વાચકો હતા. દૂર આવેલ હાર્ટલેન્ડ પરગણાના બધા ખબર આપવા માટે શ્રી. બરોએ ૧૯૪૦ માં લાંબી આવૃત્તિ કાઢવાનો નિર્ણય કર્યો ત્યારે તેનું પ્રકાશન બંધ પડયું.

o o o

અમેરિકન લાઇબ્રેરી તરફથી પ્રગટ થયેલ 'ન્યુ વર્લ્ડ રાઇટીંગ' ના તાજેતરના નવમા અંકમાં બે હિંદી લેખકો આનંદલાલ અને પુપુલ જયકર–ના લેખો પ્રગટ થયા છે.

આનંદલાલ રાષ્ટ્ર સંઘના ભારતીય પ્રતિનિધિમંડળમાં કામ કરે છે, અને તેમનાં ઘણા લેખો વાર્તાઓ તથા કાવ્યો પ્રગટ થયાં છે. 'ન્યુ વર્લ્ડ રાઇટીંગ' માં તેના પુસ્તક 'હાઉસ ઓફ આદમપુર' માંથી ઉતારા લીધેલ છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટસમાં તે આર્થર લાલના નામથી ઓળખાય છે.

પુપુલ જયકરની વાર્તા 'ધી ગર્લ એન્ડ ડાર્ક ગોડેસ' યુનાઇટેડ સ્ટેટસમાં પહેલી જ વખત પ્રગટ થાય છે.

o o o o

૧૯૫૪ના એક જ વર્ષમાં ૨૧૬૭૬ પુસ્તકોનાં ભાષાંતરો ૪૮ દેશોમાં પ્રગટ થયાં હતાં. આ દેશો જર્મની, ફ્રાન્સ, પોલંડ, ઇસરાઇલ, જાપાન, બેલ્જિયમ, ઝેકોસ્લોવેકિયા, નેધર્લેન્ડ્ઝ, સ્પેન, સોવિયેટ યુનિયન, બ્રિટન અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ છે. બાઇબલ તથા માર્કસ, એન્જેલ્સ અને લેનિનનાં–અને કદાચ છેલ્લી જ વખત સ્ટેલિનનાં પુસ્તકોનાં વધારેમાં વધારે ભાષાંતર થયાં છે. પંદરથી વધારે ભાષાઓમાં ભાષાંતરિત બીજાં પુસ્તકોમાં ગ્રામભાઇઓ તથા એન્ડર્સનની 'ફેરી ટેલ્સ,' 'અરેબિયન નાઇટ્સ, અને સર્વેન્ટિસ, ગેટે, શેક્સ્પીઅર મોલિયર, ટોલ્સ્ટોય અને માર્ક ટ્વેઇનનાં પુસ્તકો છે.

નવી દિલ્હીમાં શ્રી. હરજીમલ દાલમિયા પુરસ્કાર સમિતિની મળેલી વાર્ષિક સભાએ ૧૯૫૫ ના હિન્દી સાહિત્યના શ્રેષ્ઠ પુસ્તક 'પાર્વતી' ના લેખક ડૉ. રામાનંદ તીવારી શાસ્ત્રીને રૂ. ૨૧૦૦ નો પુરસ્કાર આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે.

o o o o

મદ્રાસની કુમારી કે. લલિતાએ મહાભારતમાંથી સંસ્કૃતમાં લખેલ કથા "સાવિત્રી સત્યવ્રતે કથા પ્રસંગ' લખીને ભારતીય વિદ્યાભવનનું રૂ. ૧૫૦૦ નું પારિતોષિક તથા તાપીબેન મુન્શી સુવર્ણ ચંદ્રક પ્રાપ્ત કર્યા છે.

બીજું રૂા. ૫૦૦] નું પારિતોષિક મુંબઇના શ્રી. એસ. આર. ચૌધરીનાં ફાળે ગયું છે.

o o o

જર્મનીના ફેડરલ રિપબ્લિકના પરદેશ ખાતાના પ્રધાન મંડળની વતી કલકત્તાના જર્મન કોન્સલે જર્મન ભાષામાં લખાયેલ ઉપયોગી ઐતિહાસિક દસ્તાવેજો તથા નોંધોનાં ૫૮ ગ્રંથો કલકત્તા વિશ્વવિદ્યાલયને ભેટ આપ્યા છે. આ ગ્રંથો ઇ. સ. ૧૯૨૨ માં પહેલી વખત પ્રગટ થયા હતા.

o o o

*કલકત્તા વિશ્વવિદ્યાલયે બંગાળના ૯૭ વર્ષના વૃદ્ધ વિદ્વાન શ્રી. જોગેશચંદ્ર રાય વિદ્યાનિધિને 'ડોક્ટર ઓફ લિટરેચર' ની માનદ ઉપાધિ આપી છે. ૭૦ વર્ષથી તેમણે ઘણા વિષયો પર લખ્યું છે.

o o o

*છેલ્લાં સો વર્ષમાં ભારતમાં જાગૃતિ લાવવામાં ભગવદ્ ગીતાનો હિસ્સો જેવો તેવો નથી. ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાનની કદરમાં કેરાલા કદી પછાત પડ્યું નથી. ગીતાના ભાષ્યકાર તરીકે શ્રી. શંકરાચાર્યનું સ્થાન અદ્વિતીય છે. એમ મનાય છે કે, ગીતાનું કોઈપણ દેશી કે પરદેશી ભાષામાં પહેલું ભાષાંતર મલાયલમમાં થયું હતું લગભગ ૬૦૦ વર્ષ પહેલાં મહાન નિર્નામ માધવ પાણિકરે તેનું પદ્યમાં ભાષાંતર કર્યું હતું.

શ્રી. વિનોબા ભાવેનાં 'ગીતાપ્રવચનો' નું મલાયલમ્ ભાષાંતર શ્રી. સત્યન તથા શ્રી. એસ. વી. કૃષ્ણ વરીયરે કર્યું છે. ૧૯૫૫ ના ઓકટોબરમાં પ્રગટ થયેલ 'ગીતાપ્રવચનમ્' ની દશ હજાર નકલો છાપવામાં આવી હતી. મલાયલમ્ ભાષાના ઇતિહાસમાં આ દાખલો અદ્વિતીય છે.

*ત્રિવેન્દ્રમના બાલન પબ્લિકેશન્સે મલાયલમ્ ભાષાના પહેલા સર્વસંગ્રહ 'વિજ્ઞાનમ્' નો પહેલો ભાગ પ્રગટ કર્યો છે. આવતા પાંચ વર્ષમાં ૬૦૦૦ પાનાનાં ૬ પુસ્તકો પ્રગટ કરવાની યોજના છે.

o o o

*ગઇ તારીખ ૧૮ મી એપ્રિલે મહર્ષિ ધોંડો કેશવ કર્વેએ ૯૯ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કર્યો છે. સ્ત્રીકેળવણીના આ પ્રખર હિમાયતીની સેવાઓ સુપ્રસિદ્ધ છે. લગભગ પચાસ વર્ષ

પહેલાં તેમણે પોતાનું આત્મચરિત્ર લખ્યું હતું. મરાઠી આત્મકથાના સાહિત્યમાં આ પુસ્તકનું સ્થાન અનોખું છે. તાજેતરમાં બાળકો માટેની તેની સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

o o o

*બિહારના માજી ગવર્નર શ્રી. એમ. એસ. અણે છેલ્લાં બે વર્ષથી પૂનામાં પથારીવશ છે. તેમણે આ ફરજીઆત આરામનો ઉપયોગ સ્વ. લોકમાન્ય તિલકનું સંસ્કૃતમાં પદ્યમય જીવન ચરિત્ર લખવામાં કર્યો છે. ચાલુ વર્ષમાં જુલાઈની ૨૬ મી તારીખે ઉજવવામાં આવનાર લોકમાન્યના જન્મની શતવર્ષી ઉપર આ પુસ્તક પ્રગટ થશે.

o o o

રશિયાની તુર્કમાન વિજ્ઞાન આકાદેમીએ 'મહાભારત'નો રૂસી ભાષામાં અનુવાદ કરવાનું કાર્ય શરૂ કરી દીધું છે. ત્રીજા પર્વના બે ભાગોનો સંસ્કૃતમાંથી કરેલ અનુવાદ પ્રગટ થઇ ચૂકયો છે.

o o o

નાગપુરથી ત્રીસ માઈલ દૂર આવેલ 'રામટેક' માં એક લાખ રૂપિયાના ખર્ચે મહાન કવિ કાલિદાસનું સ્મારક રચવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. એમ કહેવાય છે કે, કાલિદાસને 'મેઘદૂત' લખવાની પ્રેરણા આ સ્થાનમાંથી મળી હતી.

o o o

મધ્ય પ્રદેશના સરકારના આગ્રહથી જબલપુરના મેયર શ્રી. ભવાનીપ્રસાદ તીવારી, મરાઠીના સુપ્રસિદ્ધ સાહિત્યકાર સ્વ. 'સાને ગુરુ'ના વિખ્યાત પુસ્તક 'શ્યામચી આઈ' નો હિંદીમાં અનુવાદ કરી રહ્યા છે. આ પહેલાં શ્રી. તિવારીએ ટાગોરની 'ગીતાંજલિ'નો સફળ અનુવાદ કર્યો છે.

o o o

સ્વ. શ્રી. કામતાપ્રસાદ ગુરુના પ્રસિદ્ધ 'હિન્દી–વ્યાકરણ'નો રશિયન ભાષામાં અનુવાદ થયો છે. ગુરુજીના પુત્ર શ્રી. રામેશ્વર ગુરુ અત્યારે રશિયામાં છે.

o o o

તાસ. એજન્સીના જણાવવા મુજબ રશિયાની એક પ્રકાશન સંસ્થાએ ચાલુ વર્ષમાં ટાગોરનાં પુસ્તકોની તેર લાખ નકલો પ્રગટ કરી છે.

o o o

સરકારે જનતાના ઉપયોગ માટે થોડા સમય પહેલાં 'તુકારામ ગાથા' ની સસ્તી કીંમતની આવૃત્તિ પ્રગટ કરી હતી. તેજ મિસાલે સરકાર મરાઠી સંત કવિ જ્ઞાનેશ્વરની સ્વ. શ્રી. વી. કે. રાજવાડે સંશોધિતવર્ધિત આવૃત્તિ પ્રગટ કરવા ધારે છે. આ હેતુ માટે તેનો મૂળ પાઠ તૈયાર કરવા માટે પૂનાની એસ. પી. કોલેજના શ્રી. એસ. પી. દાંડેકરના પ્રમુખપદ હેઠળ એક કમિટી નીમી છે. મુંબઈના પબ્લિક સર્વિસ કમિટીના આગલા સભ્ય શ્રી. આર. એન. વેલિનકર તેના મંત્રી છે.

આ કાર્ય માટે એકનાથ પહેલાંની જ્ઞાનેશ્વરની મળી શકતી છાપેલી તથા હસ્તલિખિત બધી આવૃત્તિઓનો અભ્યાસ જરૂરી હોઈ, જે સંસ્થાઓ તથા લોકો પાસે આવી નકલો હોય તેને કમિટિને મોકલવાની વિનંતિ કરવામાં આવી છે.

• • •

*એ પ્રમાણભૂત જીવનચરિત્રોના લેખક તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામેલ ત્રિવેન્દ્રમના શ્રી. પી. કે. પરમેશ્વરન્ નાયરને નવી દિલ્હીની સાહિત્ય એકાદમીએ મલયાલમ્ સાહિત્યનો સરળ ઇતિહાસ તૈયાર કરવાનું કાર્ય સોંપ્યું છે. આ કાર્ય લગભગ પૂરું થવા આવ્યું છે અને તે મલયાલમ્, હિંદી તથા અંગ્રેજીમાં એકી સાથે પ્રગટ થશે.

• • • •

નાગપુરના વિદર્ભ સાહિત્ય સંઘના આશ્રય હેઠળ, મરાઠીમાં પ્રાચીન સંત કવિ સાહિત્યના પ્રખર વિદ્વાન શ્રી. સોનો પંત દાંડેકરે માહારાષ્ટ્રના ચાર મહાન સંત કવિઓ જ્ઞાનેશ્વર, એકનાથ, રામદાસ અને તુકારામ પર ચાર વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં.

— છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

આ આંકડા સરખાવો ! !

૧૯૫૪ ના માર્ચની આખરે ભારતમાં લગભગ બાવીસ હજાર પુસ્તકાલયો હતાં. એમાંનાં મોટા ભાગનાં તો ચોપડીઓનાં નાનાં બંધિયાર ખાબોચીઆં જ હતાં. એ બધાંની પાસે મળીને કુલ એકોતેર લાખ ચોપડીઓ હતી. આ પુસ્તકાલયો પાછળ દેશ વરસે પચાસ લાખથી ઓછા રૂપિયા ખરચે છે. આ બધા આંકડા લાખમાં છે, પણ એનો સાર એટલો કે આપણા દેશના દર પચાસ નાગરિક દીઠ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં એક ચોપડી હતી, ને દર વરસે દસ માણસો દીઠ એક જ ચોપડી વંચાતી હતી. આપણી પ્રજામાંથી પુખ્ત વયની વાંચી-લખી જાણનાર દરેક વ્યક્તિ વરસની સરેરાશ ફક્ત એક ચોપડી વાંચે છે. વધુમાં, દર પાંચ ભારતવાસીઓ મળીને પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે વરસે એક આનાનો ફાળો આપતા એટલે કે બાર મહિને માથા દીઠ એક ત્રાંબીઆ કરતાં યે ઓછો ફાળો.

બીજા દેશોના આ વિષયના આંકડા જાણવા જેવા છે: યુનાઇટેડ સ્ટેઇટ્સનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં વસ્તીના માથાદીઠ સવા ચોપડી જેટલો ગ્રંથ-ભંડાર છે; ને ત્યાં સરેરાશ માણસ વરસે સવાત્રણથી વધુ ચોપડી વાંચે છે. એ દેશમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો પાછળ વસ્તીના માથાદીઠ બાર મહિને સાડાચાર રૂપિયા જેટલી રકમ ખરચાય છે. બ્રિટનમાં એ આંકડો માથાદીઠ રૂ. પોણાચાર જેટલો છે, પણ ત્યાં સરેરાશ માનવી વરસે પોણાઆઠ ચોપડી વાંચે છે.

(અંગ્રેજી માસિક "ઉત્તર પ્રદેશ"માંથી)

---

* નિશાનીવાળી નોંધ 'ઇન્ડિયન પી. ઇ. એન.'માંથી સભાર ઉદ્ધૃત.

દેશ-વિદેશની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ

સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની શૈક્ષણિક-સાંસ્કૃતિક સંસ્થા 'યુનેસ્કો'નું એક કામ જુદી જુદી પ્રજાની મહાન સાહિત્ય-કૃતિઓના પરસ્પરની ભાષાઓમાં અનુવાદો થાય તેની સગવડો ઊભી કરવાનું છે. ૧૯૪૮ માં આ પ્રવૃત્તિ શરૂ થઇ ત્યારે અરબી ભાષામાં અને અરબીમાંથી ભાષાંતરો કરાવવાનું કામ જ ચાલતું હતું પાછળથી ભારત, ચીન, જાપાન, ઇરાન, ઇટલી અને લેટિન અમેરિકન દેશોના સાહિત્યનો પણ તેમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ કાર્યક્રમ નીચે ત્રીસ અનુવાદો પ્રગટ થઇ ચૂક્યા છે, ને બીજા સાઠ તૈયાર થઇ રહ્યા છે. ગુજરાતી હિન્દી, ઉર્દુ, મરાઠી, બંગાળી, તમિલ, સંસ્કૃત વગેરે પંદર જેટલી ભારતીય ભાષાઓમાંથી ત્રીસેક પુસ્તકો અનુવાદ માટે પસંદ થયાં છે.

'સહુને માટે ચોપડીઓ' નામની ૧૬ મિલીમીટરની એક દસ્તાવેજી ફિલ્મ 'યુનેસ્કો'એ તૈયાર કરી છે અને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ વધારવાના એક પ્રયાસરૂપે અનેક દેશોમાં એ દેખાડાઇ રહી છે. લોક શિક્ષણના કાર્યને વેગ આપવામાં પુસ્તકાલયો કેવી રીતે ઉપયોગી થઇ શકે તે બતાવવા માટે દિલ્હીના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનો જીવતો દાખલો આ ફિલ્મમાં રજૂ થયો છે. 'યુનેસ્કો' અને ભારત સરકારે સાથે મળીને કરેલા આ ભારે સફળ અખતરાને પરિણામે એ પુસ્તકાલય પોતાની સ્થાપના પછીનાં પહેલાં ત્રણ વરસમાં વીસ લાખથી વધુ લોકોને ઉપયોગી બનેલું. ભારતભરમાં અને ભારતના જેવા સંજોગોવાળા બીજા દેશોમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિસ્તારવા માટે આ સંસ્થા એક સુંદર નમૂનો બની રહી છે.

'બોલતી ચોપડીઓ'નાં પુસ્તકાલયો હવે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ઘણે સ્થળે જોવા મળે છે. અંધ વાચકો ત્યાં જઇને જાતજાતનાં લખાણોની 'રેકર્ડ' લઇ તે સાંભળી શકે છે. યુરોપમાં આવી બોલતી લાયબ્રેરીઓ હજી પ્રાયોગિક દશામાં છે એટલે તેનાં વિકાસ અંગે વિચાર કરવા પંદર યુરોપી મુલકોના પ્રતિનિધિઓ હમણાં જ પેરિસમાં ભેગાં મળેલાં.

નોર્વેની ભાષામાં લખાયેલા સાહિત્યનાં અન્ય ભાષાઓમાં અનુવાદો ને પ્રકાશન થાય તે માટે નોર્વેના લેખકોએ યોજના તૈયાર કરી છે. એ દેશમાં વાર્તા-નવલકથાની કોઇ નવી ચોપડી તૈયાર થાય કે તરત તેનાં વાનગીરૂપ થોડાં પ્રકરણોનો અંગ્રેજી અનુવાદ કરાવીને વિદેશી પ્રકાશકોને જોવા સારુ તે મોકલવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે, વિદેશી પ્રકાશક-સંસ્થાના સંપાદકો નોર્વેની ભાષા જાણતા નથી હોતા, એટલે એ દેશની કોઇ પણ ચોપડી તેમની પાસે આવે તો તે સીધી અભરાઈ પર ચડાવી દે છે. ક્યારેક વળી આડેધડ જે ચોપડી હાથમાં આવે તેના અનુવાદો પ્રગટ થાય છે, પણ આધુનિક નોર્વેજીઅન સાહિત્યના પ્રવાહોનું પ્રતિબિંબ તેમાં પડતું નથી. એટલે પછી નોર્વેના લેખક-સંઘે આ યોજના વિચારી કાઢી છે.

બ્રિટિશ વેપારી જહાજો જુદાજુદા સમુદ્રોમાં ઘૂમતાં હોય ત્યારે તેના ખલાસીઓને વાંચવા માટે ગયે વરસે ત્રણ લાખ જેટલી ચોપડીઓ મોકલવાનું કામ 'દરિયાઇ ડોલેજ' નામની બ્રિટનની સંસ્થાએ કરેલું.

o o o o

દુનિયાના દેશોમાં ચાલતાં જાતજાતનાં તોલમાપ વિશે વિગતવાર માહિતી આપતી એક ચોપડી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની ખોરાક-ખેતી સંસ્થાએ બહાર પાડી છે. એની અંદરનાં કોષ્ટકો વડે, એ વિવિધ તોલમાપોના એકબીજા સાથેના સંબંધ પણ જાણી શકાય છે. જગતનાં જુદાં જુદાં પંચાંગો વિશેની માહિતી પણ આ ચોપડીમાં છે.

o o o o

પુસ્તકાલયોના સભ્યપદ માટેના એક આંતરરાષ્ટ્રીય 'કાર્ડ' ની યોજના 'યુનેસ્કો' વિચારી રહી છે. આ યોજનામાં સામેલ બનનારા સર્વ દેશોની વિદ્યાપીઠોનાં બીજા ગ્રંથાલયોમાં આવું આંતરરાષ્ટ્રીય કાર્ડ ધરાવનાર વ્યક્તિને પ્રવેશ મળશે.

o o o o

સિનેમાને લગતાં ૬૪૫ જેટલાં સામયિકો જગતની ૩૮ જુદી જુદી ભાષામાં (૫૮ દેશ-પ્રદેશમાં) આજે પ્રગટ થાય છે. તેમનાં નામ, પ્રકાશકોનાં નામઠામ, અંદરના લખાણ વગેરે અંગેની વિગતો બેલ્જીઅમ દેશની ફિલ્મ-લાયબ્રેરીએ હમણાં બહાર પાડેલી એક પુસ્તિકામાં આપેલી છે.

o o o o

દિલ્હીના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં બેસીને છાપાં-સામયિક કે ચોપડીઓ વાંચતા નાગરિકો સાથે સાથે સંગીત પણ માણી શકે છે. પુસ્તકાલયના વાચનખંડોમાં હળવું સંગીત ચળાઇને આવે ને ધીમું ધીમું ગુંજન કરે તેની વ્યવસ્થા ત્યાં કરવામાં આવી છે, ને નાનાં-મોટાં સહુ વાચકોને તે બહુ ગમી ગઇ છે. સાડાત્રણ વરસ પહેલાં 'યુનેસ્કો'ની મદદથી શરૂ થયેલા આ પુસ્તકાલયમાં હિંદી, ઉર્દૂ અને અંગ્રેજીની મળીને સાઠ હજારથી વધુ ચોપડીઓ છે, ને એના દફતરમાં વીસ હજાર કાયમી વાચકોનાં નામ નોંધાયેલાં છે.

o o o o

હંગેરીના પાટનગર બ્યુડાપેસ્તમાં પાંચ વરસની જૂની લોક-કલા સંસ્થા છે તેની પાસે દેશના તમામ ભાગોમાંથી ભેગાં કરેલાં બાર હજાર લોકગીતોની સ્વરમુદ્રિકાઓ (રેકર્ડ) નો સંગ્રહ છે જુદા જુદા લોક-ઉત્સવોની ઉજવણી કેવી રીતે થાય છે તે બતાવતી દસ્તાવેજી ફિલ્મો પણ તેણે ભેગી કરેલી છે લોકસાહિત્યની જુદી જુદી શાખાઓના અભ્યાસ-વર્ગો આ સંસ્થા ચલાવે છે.

o o o o

દેશ-વિદેશની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ

સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની શૈક્ષણિક-સાંસ્કૃતિક સંસ્થા 'યુનેસ્કો'નું એક કામ જુદી જુદી પ્રજાની મહાન સાહિત્ય-કૃતિઓના પરસ્પરની ભાષાઓમાં અનુવાદો થાય તેની સગવડો ઊભી કરવાનું છે. ૧૯૪૮ માં આ પ્રવૃત્તિ શરૂ થઇ ત્યારે અરબી ભાષામાં અને અરબીમાંથી ભાષાંતરો કરાવવાનું કામ જ ચાલતું હતું પાછળથી ભારત, ચીન, જાપાન, ઇરાન, ઇટલી અને લેટિન અમેરિકન દેશોના સાહિત્યનો પણ તેમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ કાર્યક્રમ નીચે ત્રીસ અનુવાદો પ્રગટ થઇ ચૂકયા છે, ને બીજા સાઠ તૈયાર થઈ રહ્યા છે. ગુજરાતી હિન્દી, ઉર્દુ, મરાઠી, બંગાળી, તમિલ, સંસ્કૃત વગેરે પંદર જેટલી ભારતીય ભાષાઓમાંથી ત્રીસેક પુસ્તકો અનુવાદ માટે પસંદ થયાં છે.

'સહુને માટે ચોપડીઓ' નામની ૧૬ મિલીમીટરની એક દસ્તાવેજી ફિલ્મ 'યુનેસ્કો'એ તૈયાર કરી છે અને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ વધારવાના એક પ્રયાસરૂપે અનેક દેશોમાં એ દેખાડાઇ રહી છે. લોક શિક્ષણના કાર્યને વેગ આપવામાં પુસ્તકાલયો કેવી રીતે ઉપયોગી થઇ શકે તે બતાવવા માટે દિલ્હીના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનો જીવતો દાખલો આ ફિલ્મમાં રજૂ થયો છે. 'યુનેસ્કો' અને ભારત સરકારે સાથે મળીને કરેલા આ ભારે સફળ અખતરાને પરિણામે એ પુસ્તકાલય પોતાની સ્થાપના પછીનાં પહેલાં ત્રણ વરસમાં વીસ લાખથી વધુ લોકોને ઉપયોગી બનેલું. ભારતભરમાં અને ભારતના જેવા સંજોગોવાળા બીજા દેશોમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિસ્તારવા માટે આ સંસ્થા એક સુંદર નમૂનો બની રહી છે.

'બોલતી ચોપડીઓ'નાં પુસ્તકાલયો હવે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ઘણે સ્થળે જોવાં મળે છે. અંધ વાચકો ત્યાં જઇને જાતજાતનાં લખાણોની 'રેકર્ડો' લઇ તે સાંભળી શકે છે. યુરોપમાં આવી બોલતી લાયબ્રેરીઓ હજી પ્રાયોગિક દશામાં છે એટલે તેના વિકાસ અંગે વિચાર કરવા પંદર યુરોપી મુલકોના પ્રતિનિધિઓ હમણાં જ પેરિસમાં ભેગાં મળેલા.

નોર્વેની ભાષામાં લખાયેલા સાહિત્યનાં અન્ય ભાષાઓમાં અનુવાદો ને પ્રકાશન થાય તે માટે નોર્વેના લેખકોએ યોજના તૈયાર કરી છે. એ દેશમાં વાર્તા-નવલકથાની કોઇ નવી ચોપડી તૈયાર થાય કે તરત તેનાં વાનગીરૂપ થોડાં પ્રકરણોનો અંગ્રેજી અનુવાદ કરાવીને વિદેશી પ્રકાશકોને જોવા સારુ તે મોકલવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે, વિદેશી પ્રકાશક-સંસ્થાના સંપાદકો નોર્વેની ભાષા જાણતા નથી હોતા, એટલે એ દેશની કોઇ પણ ચોપડી તેમની પાસે આવે તો તે સીધી અભરાઈ પર ચડાવી દે છે. કયારેક વળી આડેધડ જે ચોપડી હાથમાં આવે તેના અનુવાદો પ્રગટ થાય છે, પણ આધુનિક નોર્વેજીઅન સાહિત્યના પ્રવાહોનું પ્રતિબિંબ તેમાં પડતું નથી. એટલે પછી નોર્વેના લેખક-સંઘે આ યોજના વિચારી કાઢી છે.

બ્રિટિશ વેપારી જહાજો જુદાજુદા સમુદ્રોમાં ઘૂમતાં હોય ત્યારે તેના ખલાસીઓને વાંચવા માટે ગયે વરસે ત્રણ લાખ જેટલી ચોપડીઓ મોકલવાનું કામ 'દરિયાઇ કૉલેજ' નામની બ્રિટનની સંસ્થાએ કરેલું.

o o o o

દુનિયાના દેશોમાં ચાલતાં જાતજાતનાં તોલમાપ વિશે વિગતવાર માહિતી આપતી એક ચોપડી સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની ખોરાક-ખેતી સંસ્થાએ બહાર પાડી છે. એની અંદરનાં કોષ્ટકો વડે, એ વિવિધ તોલમાપોના એકબીજા સાથેના સંબંધ પણ જાણી શકાય છે. જગતનાં જુદાં જુદાં પંચાંગો વિશેની માહિતી પણ આ ચોપડીમાં છે.

o o o o

પુસ્તકાલયોના સહ્યપદ માટેના એક આંતરરાષ્ટ્રીય 'કાર્ડ' ની યોજના 'યુનેસ્કો' વિચારી રહી છે. આ યોજનામાં સામેલ બનનારા સર્વ દેશોની વિદ્યાપીઠોનાં બીજાં ગ્રંથાલયોમાં આવું આંતરરાષ્ટ્રીય કાર્ડ ધરાવનાર વ્યક્તિને પ્રવેશ મળશે.

o o o o

સિનેમાને લગતાં ૬૪૫ જેટલાં સામયિકો જગતની ૩૮ જુદી જુદી ભાષામાં (૫૮ દેશ-પ્રદેશમાં) આજે પ્રગટ થાય છે. તેમનાં નામ, પ્રકાશકોનાં નામઠામ, અંદરના લખાણ વગેરે અંગેની વિગતો બેલ્જીઅમ દેશની ફિલ્મ-લાયબ્રેરીએ હમણાં બહાર પાડેલી એક પુસ્તિકામાં આપેલી છે.

o o o o

દિલ્હીના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં બેસીને છાપાં-સામયિક કે ચોપડીઓ વાંચતા નાગરિકો સાથે સાથે સંગીત પણ માણી શકે છે. પુસ્તકાલયના વાચનખંડોમાં હળવું સંગીત વગાડીને આવે ને ધીમું ધીમું ગુંજન કરે તેવી વ્યવસ્થા ત્યાં કરવામાં આવી છે, ને નાનાં-મોટાં સહુ વાચકોને તે બહુ ગમી ગઇ છે. સાડાત્રણ વરસ પહેલાં 'યુનેસ્કો' ની મદદથી શરૂ થયેલા આ પુસ્તકાલયમાં હિંદી, ઉર્દૂ અને અંગ્રેજીની મળીને સાઠ હજારથી વધુ ચોપડીઓ છે, ને એના દફતરમાં વીસ હજાર કાયમી વાચકોનાં નામ નોંધાયેલાં છે.

o o o o

હંગેરીના પાટનગર બુડાપેસ્તમાં પાંચ વરસની જૂની લોક-કલા સંસ્થા છે તેની પાસે દેશના તમામ ભાગોમાંથી ભેગાં કરેલાં બાર હજાર લોકગીતોની સ્વરમુદ્રિકાઓ (રેકર્ડ) નો સંગ્રહ છે જુદા જુદા લોક-ઉત્સવોની ઉજવણી કેવી રીતે થાય છે તે બતાવતી દસ્તાવેજી ફિલ્મો પણ તેણે ભેગી કરેલી છે લોકસાહિત્યની જુદી જુદી શાખાઓના અભ્યાસ-વર્ગો આ સંસ્થા ચલાવે છે.

o

આ ઇન્ગ્લૅંડ, ડેનમાર્ક, નોર્વે, ફિનલૅંડ તથા સ્વીડન–એ પંચ 'સ્કેન્ડીનેવીઅન્' દેશોનાં સાહિત્યમાંથી ચૂંટેલી વાનગીઓનો એક અંગ્રેજી ગ્રંથ આઠ ભાગમાં તૈયાર થઇ રહ્યો છે. જુદા જુદા સાહિત્ય-પ્રકારોમાંથી પ્રતિનિધિ-કૃતિઓની પસંદગી થઈ પણ ગઇ છે.

० ० ० ०

પોલૅંડ દેશમાં ૧૯૪૪ અને ૧૯૫૫ દરમિયાન પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકોનો આંકડો ત્યાં ઇતિહાસની ઊંચામાં ઊંચી સપાટીએ પહોંચેલો. એ વરસો દરમ્યાન ૪૮ હજાર જેટલાં જુદાં જુદાં પુસ્તકોની કુલ ૭૪ કરોડ જેટલી નકલો બહાર પડેલી. એમાંથી ચોથા ભાગની ચોપડીઓ લલિત સાહિત્યની હતી, ને બાકીનીમાં મુખ્યત્વે વિજ્ઞાનની ચોપડીઓ તથા પાઠ્યપુસ્તકોનો સમાવેશ થતો હતો. ૪૮ હજાર ચોપડીઓમાંથી નવેક હજાર તો વિદેશી લેખકોની કૃતિઓના અનુવાદો હતા.

० ० ०

પેરિસની આંતરરાષ્ટ્રીય બાળક કેન્દ્ર નામની સંસ્થાએ 'જગતનાં બાળકોનું ઇનામ' નામે પારિતોષિક જાહેર કર્યું છે. ૮ થી ૧૧ વરસની વચ્ચેનાં બાળકો માટે લખાયેલી ને ૧૯૫૫ના બાર માસ દરમિયાન પ્રગટ થયેલી મૌલિક કૃતિને રૂ. ૨૭૫૦ જેટલી રકમનું આ ઇનામ આપવામાં આવશે. લેખકો પોતાને મનગમતો વિષય પસંદ કરી શકે છે. પણ દેશ-દેશ વચ્ચેની સમજદારીને કે પ્રજા-પ્રજા વચ્ચેના સહકારને ધક્કો પહોંચે તેવું તેમાં કાંઇ ન હોવું જોઇએ. કોઇ પણ દેશના લેખક આ હરીફાઇમાં ભાગ લઈ શકે છે, પણ તેમની કૃતિ ફ્રેંચ્ ભાષામાં લખાયેલી હોવી જોઇએ.

० ० ०

૧૯૫૪ના વરસ દરમિયાન અડતાલીસ દેશોની અંદર લગભગ બાવીસ હજાર અનુવાદો પ્રગટ થયા હતા. તેની યાદી 'ઇન્ડેક્સ ટ્રાન્સલેશન' (અનુવાદ-સૂચિ) નામના ગ્રંથનો સાતમો ભાગ આપે છે. 'યુનેસ્કો' એ પ્રગટ કરેલી આ સૂચિ બતાવે છે કે, જર્મની, ફ્રાન્સ, પોલૅંડ ઇટલી, ઈઝરાએલ તથા જાપાનમાં હજી પણ વધુમાં વધુ અનુવાદો બહાર પડે છે એ વરસે જર્મન ભાષામાં ૬૬ વિજ્ઞાનગ્રંથોના અનુવાદ થયા હતા. તેમાંથી ૪૧ મૂળ રશીઅન પરથી અને ૨૨ અંગ્રેજી પરથી ઉતારેલા હતા જાપાનમાં નવલકથા-નાટક કવિતાના ૫૧૬ અનુવાદો બહાર પડયા તેમાંથી પોણા ભાગની ફ્રેંચ, અંગ્રેજ કે અમેરિકન લેખકોની કૃતિઓ હતી. અગાઉનાં વરસોની માફક જ ૧૯૫૪માં પણ. ખ્રિસ્તી ધર્મગ્રંથ 'બાઇબલ' ના વધુમાં વધુ અનુવાદો થયા હતા. તે પછી માર્કસ, એન્જલ્સ, લેનિન અને સ્તાલિનની કૃતિઓ આવે છે.

० ० ०

'ભૂગોળ' નામનું એક નવું માસિક સોવિયેત સંઘમાં આ વરસે શરૂ થયું છે. જગતભરમાં ભૂગોળવિદ્યાને ક્ષેત્રે જે પ્રગતિ થાય છે તેને વિષેની માહિતી, પુસ્તક-અવલોકનો, ભૌગોલિક પરિષદોના અહેવાલો વગેરે લખાણો તેમાં આવે છે. ("મિલાપ")

માગો તે પુસ્તક મળે ! : પુસ્તકાલયોની સાંકળ

પુસ્તકાલય એટલે શું ? પુસ્તકોનો સંગ્રહ તો ખરો જ. તેમ છતાં દરેક દેશનાં પોતાના ઇતિહાસ અને સંસ્કાર-જીવનની અસર તેનાં પુસ્તકાલયો પર અચૂક થાય છે અને પ્રત્યેક પુસ્તકાલયને એ તેનું નિરાળું વ્યક્તિત્વ આપે છે.

સ્વિટ્ઝરલેંડનાં પુસ્તકાલયો તેનો એક દાખલો છે. સ્વિટ્ઝરલેંડ આમ તો નાનકડો દેશ છે, ને પાડોશી મુલકોની સાથે તેને સાંકળનારી અનેક કડીઓ છે. પણ એનાં પુસ્તકાલયો સાવ અનોખાં છે. સ્વિટ્ઝરલેંડની અંદર પણ ભાષા અને ધર્મના તફાવતોને પરિણામે નિરનિરાળાં વ્યક્તિત્વવાળી અનેક જાતની સંસ્થાઓ ચાલે છે.

આ બધી વિવિધતા છતાં સ્વિટ્ઝરલેંડનાં પુસ્તકાલયો એકબીજા સાથે ગાઢ સહકારથી કામ કરે છે, કારણ કે અમારા દેશમાં આવો સહકાર જરૂરી છે અને સુગમ પણ છે. એ કે આ બધો સહકાર સાવ સ્વેચ્છાએ ઊભો કરેલો જ છે, અને 'સ્વિસ ગ્રંથપાલ સંઘ' માટે તે આકાર ધારણ કરે છે. કાયદા પસાર કરવાને બદલે સ્વિટ્ઝરલેંડમાં સ્વેચ્છાએ કામ કરાવવું સરળ છે.

આ ગ્રંથપાલ-સંઘનું પહેલું કામ જુદાં જુદાં શહેરોનાં પુસ્તકાલયો વચ્ચે ચોપડીઓની આપ-લે કરાવવાનું હતું. કોઇ પણ વાચકને જોઇતું અમુક પુસ્તક તેના ગામના પુસ્તકાલયમાં ન હોય તો પરગામથી મેળવવાની આ સગવડ હવે ઘણા દેશોમાં પ્રચલિત બની છે! પણ સ્વિટ્ઝરલેંડમાં તેનું ખાસ મહત્ત્વ છે અને તેનો વિકાસ પણ ઘણો થયો છે.

તેનાં બે કારણ છે. એક તો, અમારાં પુસ્તકાલયોની અંદર ચોપડીઓની પારાવાર વિવિધતા છે. બીજું, અમારે ત્યાં સંદેશાવ્યવહારનાં ઝડપી ને સરળ સાધનો છે તેનાથી એકબીજા પુસ્તકાલયો વચ્ચેની આપ-લે, સીધી વાચક અને પુસ્તકાલય વચ્ચેની ચોપડીની આપ-લે જેટલી જ સુગમ બને છે. ઝડપી રેલગાડીને દેશના એક થી બીજા છેડા સુધી પહોંચતાં પાંચ જ કલાક લાગે છે. વળી સ્વિટ્ઝરલેંડના કાયદા મુજબ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને ચોપડીઓનાં પાંચ રતલ સુધીનાં પારસલો ટપાલમાં મફત મોકલવાની છૂટ હોય છે. એટલે સામાન્ય રીતે વાચક પોતાના ગામના પુસ્તકાલયમાંથી કોઇ ચોપડી લઇ આવે કે પરગામથી મંગાવે તેમાં તેને કાંઈ વધારે ખરચ ભોગવવો પડતો નથી.

શહેર-શહેર વચ્ચેની આવી આપ-લેનો આધાર એક મધ્યસ્થ ગ્રંથ-સૂચિ છે. ૧૯૨૮માં પાટનગર બર્નના રાષ્ટ્રીય ગ્રંથાલયે શરૂ કરેલી આ સૂચિમાં પોતે જ કોઇ નવાં વિદેશી પુસ્તકો વસાવે તેનાં નામ ઉમેરવાનું સ્વિટ્ઝરલેંડનાં સાડાત્રણસો પુસ્તકાલયો ચાલુ રાખે છે. અલબત્ત, સ્વિટ્ઝરલેંડની સુડતાલીસ લાખની વસ્તી માટે આમ તો દોઢ-બે કરોડ ચોપડીઓ ધરાવતાં કુલ ૭ હજારથી વધુ પુસ્તકાલયો ચાલે છે ... મોટા ભાગનાં નાનાં ને સ્થાનિક અગત્યનાં જ ગણાય. પણ મધ્યસ્થ ... ન પ્રેમકથાઓ, ડિટેક્ટ...

પુસ્તકાલયો જુદા જ પ્રકારનાં છે. સાત વિદ્યાપીઠોનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો તેમાં આવી જાય છે. જિલ્લા પુસ્તકાલયો, મોટાં નગર-પુસ્તકાલયો અને ખાસ તો મોટી મોટી ઔદ્યોગિક ને વેપારી પેઢીઓનાં પુસ્તકાલયોનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે. બીજે ક્યાંય ન મળે તેવાં જ્ઞાન-વિજ્ઞાનનાં પુસ્તકો આ છેલ્લે કહ્યાં તે પ્રકારનાં પુસ્તકાલયોમાં મોજૂદ હોય છે.

આપ-લેની યોજનાથી સંકળાયેલાં આ ૬૫૦ પુસ્તકાલયો પાસે કુલ એક કરોડથી વધુ પુસ્તકોનો ભંડાર થાય છે, અને સ્વિટ્ઝરલૅંડની છ હજાર લાયબ્રેરીઓમાંથી કોઇ પણ એકનો વાચક તેમાંથી મનગમતી ચોપડી થોડા જ વખતમાં મેળવી શકે છે. આ યોજનામાં બીજાં પુસ્તકાલયોની ચોપડીઓ માગવાની સામે પોતાની તેમને પૂરી પાડવાની જે ફરજ મોટાં પુસ્તકાલયો પર છે તેમાંથી એ નાની લાયબ્રેરીઓ મુક્ત છે.

આજે મધ્યસ્થ સૂચિમાં ૧૯ લાખથી વધુ ચોપડીનાં નામો છે (મોટા ભાગની વિદેશી લેખકોએ લખેલી) અને દર વરસે તેમાં ૮૦,૦૦૦ ઉમેરાતાં જાય છે.

પુસ્તકાલયોની વચ્ચેની આપ-લેની આ યોજના ઘણી જ સરળતાથી ચાલે છે. કોઇ પુસ્તકાલય પાસે અમુક ચોપડીની માગણી આવે ને એ તેની પાસે હાજર ન હોય તો મધ્યસ્થ સૂચિને તે એક ખાસ કાર્ડ મોકલી આપે છે. મધ્યસ્થ કાર્યાલયના માણસો તે ચોપડી ક્યાં ક્યાં પુસ્તકાલયો પાસે છે એ સૂચિ તપાસીને નક્કી કરે છે ને એ બધાંની યાદી કાર્ડ પર લખીને તેમાંનાં એકને એ મોકલી આપે છે. જે પુસ્તકાલય પાસે એ કાર્ડ પહેલવહેલું પહોંચે તેની એ ચોપડીની નકલ વંચાવા ગઇ હોય તો તે કાર્ડ યાદી પરના બીજા પુસ્તકાલયને રવાના કરે છે. એમ કરતાં કરતાં, જે પુસ્તકાલયના કબાટમાં એ ચોપડી હાજર હોય તે સપાટાબંધ તેને મૂળ માગણી કરનારને મોકલી આપે છે. આ ઉપરાંત કેટલાંય પુસ્તકાલયો મધ્યસ્થ કાર્યાલયની મદદ વિના જ અંદરોઅંદર ચોપડીની સીધી આપ-લે પણ કરતાં હોય છે. એ રીતે, દેશભરનાં વાચકોની સેવા કાજે સ્વિટ્ઝરલૅંડનાં પુસ્તકાલયો પોતાની શક્તિ એકત્રિત કરી રહ્યાં છે.

પીએર બુર્ગ્સવા

(અંગ્રેજી પરથી)

હિંદી પુસ્તકો માટે ખાસ ઇનામો

વિદ્યાર્થીઓ અને વાચન

વાચનક્ષમ કૃતિઓ અને વયમર્યાદા :

સાહિત્યસ્વામીઓ વાચકવર્ગ સમક્ષ કાવ્યો, વાર્તાઓ, નવલકથાઓ, નાટકો, વિવિધ લેખો, નિબંધો તેમ જ હળવા નિબંધો રજૂ કરતા રહ્યા છે અને રહેશે. લેખક અને કૃતિઓની ચર્ચામાં ન પડતાં એમાંની કેવી અને કઇ કૃતિઓ વિદ્યાર્થીઓએ વાંચવી એ પ્રશ્ન આપણી સમક્ષ ઉપસ્થિત થાય છે. વિદ્યાર્થીઅવસ્થા ખૂબ જ નાજુક અવસ્થા છે. આવે સમયે વાચનસામગ્રીના જે મહાઢગ ખડકાયો છે તેમાંથી વિદ્યાર્થી માટે કઇ કૃતિઓ વાચનક્ષમ ગણી શકાય ?

કોઇપણ લેખકની કૃતિ નવા વિચારનું સમર્થન કરતી, ઉન્નત માર્ગે દોરનારી, પ્રેરક, બોધક, શિષ્ટ ભાષામાં લખાયેલી હોય તો એવી કૃતિ વાચનક્ષમ ગણી શકાય. ઉપર ગણાવ્યા એ બધા ગુણ હોય છતાં પણ વિદ્યાર્થીઅવસ્થાની વયમર્યાદાને આનુષંગિક ન હોય તો એ કૃતિઓ વિદ્યાર્થીને જેટલો લાભ કરે છે તેના કરતાં નુકસાન વધારે કરે છે, દા. ત. શ્રી. ...એ એક નવલકથા લખી છે. એમાં નવસર્જનનો પ્રાણ હોય, શબ્દદેહમાં પ્રેમનો શ્વાસોચ્છવાસ હોય, ગંદી અને અશિષ્ટ રમતગમત હોય, ગલગલિયાં થાય એવી સંવાદછટા હોય, શિષ્ટ તેમ જ વાસ્તવિક લક્ષણોથી અલંકૃત ભાષા હોય, તદપિ એ કૃતિ વિદ્યાર્થીઓને વાંચવા આપવાનું સાહસ આપણાથી ન કરાય. અલબત્ત, આવી નવલકથા વાંચવી ઘણી જ રસપ્રદ અને રોચક નીવડે ! તે જ પ્રમાણે પ્રેમની વેદીમાં સળગી જતાં હૈયાંની ધૂણીનો ધૂમાડો જ વાર્તા વાંચતાં અનુભવવો પડતો હોય એવી વાર્તા વિદ્યાર્થીઓને અવળે માર્ગે દોરી જાય છે. જેમણે આવી વાર્તાઓ વાંચી હોય તેમને સાહસકથાઓ, રાષ્ટ્રપુનિર્માણકથાઓ, ઉચ્ચ જીવનને પંથે દોરનારી હકીકતકથાઓ, શૌર્યકથાઓ, નાટકને નામે ચેટક કરતાં નાટકો પણ વિદ્યાર્થીઓના માનસમાં આવી જ વિકૃતિઓ ઉત્પન્ન કરે છે. બાળકોનો એ સ્વભાવ છે કે, તે જે કોઇ નવી ચીજ, નવો નુસ્કો શીખે તેને અજમાવે, કસે, પ્રયોજે. વર્ગમાં સમાવિષ્ટ થતી વાચનસામગ્રીઓ આવાં લખાણો વાંચ્યા પછી જો બાળવાચકો વાંચેલાં પાત્રોનું અનુકરણ કરે તો કેવું બેહૂદું અને શરમજનક લાગે ! આજે આ પરિસ્થતિ પ્રવર્તી રહી છે, એમ કહું તો ચાલે.

આ પરિસ્થિતિ કેવી હશે તેની કલ્પના કરવાની નથી રહેતી, બલ્કે જોવાની ઠેરઠેર સગવડ છે.

પ્રત્યાઘાતી પરિસ્થિતિમાં-ઊકિયું

આજનો વિદ્યાર્થી વાચકવર્ગ (ખાસ કરીને શહેરનો)વાર્તાઓ, નવલકથાઓ, હળવાં સાહિત્યો વાંચે છે. વાચકવર્ગના વાચનરસની જો સમીક્ષા કરીએ તો એમાં એમનો મુખ્ય રસ વાર્તા, નવલકથા અને હળવું સાહિત્ય વાંચવા તરફ ઢળતો હોય છે. અલબત્ત, વિદ્યાર્થીઓ જો ઉપર જણાવ્યા મુજબ સાહસકથાઓ, શૌર્યકથાઓ, સત્યઘટનાત્મક શિષ્ટકથાઓ વાંચે, તો તો ઘણા આનંદની વાત છે, પરંતુ તેમનું વાચન પ્રેમકથાઓ, ડિટેક્ટિવ રહસ્ય-

કથાઓ, પેમલાપેમલીની નવલકથાઓ તેમ જ હળવા વાચનને ઓઠે નીકળતી ઈંગ્લિસ અને અશ્લીલ શૃંગારકથાઓ અને જાતીય વિજ્ઞાનને સ્પર્શતી વાર્તાઓ સુધી વિસ્તરેલું છે. આ આક્ષેપ સર્વાંશે તો નહિ જ પણ અધિકાંશે તો જરૂર સાચો છે. આ પરિસ્થિતિનો નિચોડ શો હોઈ શકે ? આ વિદ્યાર્થીઓનો આદર્શ કેવો રહેશે ? આ વિદ્યાર્થીઓ બહાર કેવાં નાટકો કરે છે ? આ વિદ્યાર્થીઓ ઘરમાં માબાપ સાથે કેવો વર્તાવ કરે છે ? વિદ્યાર્થીઓ આજુબાજુ રહેતી ઇતર જાતિ પ્રત્યે કેવો વર્તાવ કરે છે ? એ બધા પ્રશ્નોના ઉત્તર મનોમન મેળવી લઇએ તો જરૂર હૈયું હચમચી ઊઠે છે. આ પરિસ્થિતિમાંથી જેમ વહેલા છૂટશું તેમ વધારે વહેલું શ્રેય સધાશે. એક પક્ષ એવી દલીલ કરશે કે, આમ કરવાથી વિદ્યાર્થીઓની સ્વતંત્રતા જોખમાશે. પરંતુ જેને આપણે બાળકોની સ્વતંત્રતા ગણીએ છીએ, તે જો તેમને અધઃપતનને માર્ગે દોરી જતી હોય તો તે પરિણામ પ્રત્યે સજાગ રહેવું એને સ્વતંત્રતાને આંચકી લેવા જેવું કઇ લાગતું નથી. બીજો પક્ષ એમ દલીલ કરે કે, તમે આ રીતે બાળકની વાચનવૃત્તિને શમાવવા પ્રયત્ન કરો છો પરંતુ આમાં વૃત્તિશમન જેવું કંઇ નથી; બલ્કે, વૃત્તિને ઉચિત માર્ગે વાળવાનો ઉમદા પ્રયાસ છે.

એકમાત્ર ઉપાયઃ-આવી કમકમા ઉપજાવે એવી પરિસ્થિતિમાંથી છૂટવા વાલીઓએ તેમ જ શિક્ષકોએ આવા વાચન પ્રત્યે છડેચોક ઘૃણા દર્શાવવી જોઇએ. ઘરમાં, શાળામાં કે બહાર, વારંવાર શું વાંચવું કેવું વાંચવું તે વિષે બોધ આપ્યા કરતાં પોતે વાંચેલી સુંદર કથા-વાર્તાઓ કહેવી, સુંદર વિચારો સંકળાયેલા હોય એવી વાચનકૃતિઓ વાંચવા ઉત્સાહિત કરવા. તમારું બાળક, હળવા સાહિત્યને નામે કામોત્તેજક હળવી કૃતિઓ વાંચે એ કેટલા શેરની વાત થઇ ? આના કરતાં વિશેષ નૈતિક અધઃપતન કેવું હોય ? આથી આપણે સૌએ આ પરિસ્થિતિ પ્રત્યે સજાગ બનવું.

શાળાકીય અભ્યાસમાં વાચનનો ફાળો

'જેમ વાચન વધે તેમ બાળકની વિચારશક્તિ વિશાળ બને છે.' જો બાળકે સારી વાર્તાઓ વાંચી હશે તો એનું સ્પષ્ટ પ્રતિબિંબ જણાયા વિના રહેશે નહિ. આજે શાળાના બાળકોની પરિસ્થિતિ એવી છે કે બાળકોને 'તુમને મુઝકો પ્રેમ શિખાયા, મસ્ત બનાયા' આવડે છે, પણ ભર્તૃહરિના નીતિશતકનો એક શ્લોક પણ નથી આવડતો. અરે રાષ્ટ્રગીત પણ પૂરું આવડતું નથી. ડિટેકિટવ રહસ્યકથાના ખલનાયકનું નામ વિદ્યાર્થીને કંઠસ્થ હોય, પણ શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીના નગરપતિ કે ગ્રામપંચાયતના સરપંચ કોણ છે તેની ખબર નથી હોતી. એ વિદ્યાર્થીને પ્રેમપત્રો કેમ લખવા, પ્રેમીઓને શાં શાં સંબોધનોથી પુરસ્કૃત કરવા તેની યાદી તેના મગજમાં સંક્રમિત થઈ જાય છે. પરંતુ પૂ. પિતાશ્રીને લખેલા કાગળમાં અંતે 'આજ્ઞાંકિત પુત્રના પ્રણામ' લખવાને બદલે 'આજ્ઞાંકિત પુત્રના શુભાશિષ' લખે, આમ વયમર્યાદાને આનુષંગિક વાચનક્ષમ કૃતિઓ બાળકો વાંચતા નથી, ત્યારે ઉપર્યુક્ત પરિસ્થિતિ સર્જાય છે.

ઉપસંહારઃ-વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓએ તેમ જ શાળાના શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓની વયમર્યાદાને આનુષંગિક વાચનક્ષમ કૃતિઓ વાંચે એવી તેવડ કરવી. તેમના વાચન વિષે, ઉઘાડી આંખો રાખવી. ("ગુજરાત શાળાપત્ર").

—ચંદુભાઇ દેસાઇ

મહાન પુસ્તકોનો કાર્યક્રમ

બોસ્ટનના દૈનિક પત્ર ' ધી ક્રિશ્ચિયન સાયન્સ મોનિટર ' નો ખબરપત્રી ન્યુ હેમ્પશાયરના ખેતી પ્રદેશમાં થઈને જતો હતો ત્યારે એક અદ્દભુત દૃશ્ય તેની નજરે પડ્યું. ટ્રેકટરને લઈ ખેડૂત જમીનમાં ચાસ પાડતો હોય તે દૃશ્ય અસામાન્ય હોતું નથી. પણ આ ખેડૂત તો ટ્રેકટરને દોરવતાં પુસ્તક વાંચી રહ્યો હતો.

ખેતર ખેડતો ખેડૂત પુસ્તક વાંચતો હોય તે દૃશ્યથી ખબરપત્રી મુગ્ધ બની ગયો. તેણે પોતાની મોટર ઊભી રાખીને બહાર નીકળીને તે ખેડૂત સાથે વાતચીત કરી. તેને જણાયું કે ખેડૂત તો ' મહાન પુસ્તકોના કાર્યક્રમ ' માં રસ ધરાવતા સમૂહનો સભ્ય હતો. તે જે પુસ્તક વાંચતો હતો તે પ્લેટોનું ' રિપબ્લિક ' હતું.

આ કાર્યક્રમનું યુનાઈટેડ સ્ટેટસમાં અપ્રતિમ સ્થાન છે. જે પુસ્તકોમાં જગતના વિચારો, ધર્મ તથા તત્ત્વજ્ઞાનનાં મૂળ છે તે પુસ્તકોનો આમાં સમાવેશ થાય છે. અભ્યાસક્રમના પહેલા વર્ષમાં પ્લેટો, સોફોક્લિસ, પ્લુટાર્ક, મેકિયાવેલી, શેકસ્પીઅર, મિલ્ટન, થોરો, ટોલ્સ્ટોય અને બીજાંનાં મળીને કુલ સોળ પુસ્તકો વાંચવાનાં હોય છે. આગળ વધેલા માટે અભ્યાસક્રમમાં હોમર, લાઓત્સે, સેંટ ઓગસ્ટાઇન, સ્પાઈનોઝા, ડાર્વિન, દાન્ટે, મોન્ટેન, કોન્ફ્યૂશિયસ, કેંટ, રૂસો, ગેટે, મેક્વિલે, ઠર્ક અને ગાર્ડ, નિત્શે, ફ્રોઇડ, ડોસ્ટોવ્સ્કીનાં પુસ્તકો, ભગવદ્ગીતા, જૂના તથા નવા કરાર વાંચવાના હોય છે.

' મહાન પુસ્તકોનો કાર્યક્રમ'ની શરુઆત ફ્રાન્સમાં થઈ હતી ત્યાં પહેલા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન ડિનોન ખાતેં અમેરિકન અભ્યાસ માટે એક અમેરિકન વિશ્વવિદ્યાલય પ્રાધ્યાપક જ્હોન અર્સ્કિને અભ્યાસકેન્દ્ર ખોલ્યું હતું. યુદ્ધને અંગે જે યુવાન સૈનિકોની કેળવણી અટકી પડી હોય, યુદ્ધમાં ભાગ લેવાથી જેઓ વિચારક બન્યા હતા, અને સંસ્કૃતિના ઉદ્ભવમાં જેમનો રસ વધ્યો હતો તે સઘળા માટે પ્રો. અર્સ્કિને 'મહાન પુસ્તકો'ની પોતાની યાદી તૈયાર કરી. યુદ્ધ પછી તે જ્યારે ન્યુયોર્કમાં કોલંબિયા વિશ્વવિદ્યાલય ખાતે પાછા ફર્યા ત્યારે તેણે પુસ્તકોની પોતાની યાદીની ઔપચારિક ચર્ચામાં ભાગ લેવા અસામાન્ય વિદ્યાર્થીઓ માટે બે વર્ષનો અભ્યાસક્રમ તૈયાર કર્યો આ અભ્યાસક્રમ અમેરિકાની કોલેજ કેળવણીના મુખ્ય પ્રવાહથી વિરુદ્ધ હતો. તે મર્યાદિત સમૂહ માટે સફળ નીવડ્યો. આ કલ્પના તથા તેની પદ્ધતિનો બીજી બે કોલેજોમાં વિસ્તાર થયો. એક મોટી; ચિકાગોની યુનિવર્સિટી, તથા બીજી નાની, મેરી લેન્ડ, એન્નાપોલિસની સેંટ જહોન્સ કોલેજ. ત્યાં આ અભ્યાસક્રમના શિક્ષણક્રમ (Curriculem) માં પરિવર્તન થયું.

કેવળ આ જ પ્રકારનો અભ્યાસ કરવો હોય તે જૂજને માટે સેંટ જહોન્સમાં સગવડ કરવામાં આવી. ચિકાગો વિશ્વવિદ્યાલયે, જેઓ પોતાના નિયમિત અભ્યાસમાં જગતનાં કેટલાક પુસ્તકોના અભ્યાસપૂર્ણ વાચનથી વધારો કરવા માગતા હોય તેમને માટે અભ્યાસક્રમ નક્કી કર્યો. આ પ્રકારના પ્રૌઢ શિક્ષણ વિસ્તારની ઘણા વિશ્વવિદ્યાલયોની યોજનાને અંગે

મહાન પુસ્તકોનો અભ્યાસક્રમ યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સભરમાં ગમે તે ઉંમરનાં, ધંધાનાં અને શક્તિવાળાં સ્ત્રીપુરુષો સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો.

'અનિવાર્યપણે બીજું પગલું' આધેડ ઉંમરના માણસો આડોશપાડોશમાં એકબીજાના ઘેર અથવા નજીકની શાળાઓમાં મહાન પુસ્તકોની ચર્ચા માટે મળવાનું હતું. આ શિયાળામાં આવી ચર્ચામાં ભાગ લેનારઓની સંખ્યા ઓછામાં ઓછી ૨૫,૦૦૦ ની થશે. બીજાઓ કોલેજો અથવા વિશ્વવિદ્યાલયોમાં પુસ્તકો વાંચશે અથવા તો પોતાની મેળે મહાન પુસ્તકો વાંચવાનું તેમને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે.

મહાન પુસ્તકોના કાર્યક્રમમાં ભાગ લેનારાઓ પૈકી લગભગ ૭૫ ટકા કોલેજની કેળવણી પામેલા હોય છે, પણ કોલેજનો દરવાજો પણ ન જોયો હોય તેવા સભ્યોનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે. તેમાં ભાગ લેનારાઓ જુદાજુદા ધંધાઓમાંથી આવતા હોય છે. તેમાં ગૃહિણીઓ, ડોક્ટર્સ; કારખાનાના મજૂરો, ખેડૂતો, મંત્રીઓ તથા એન્જીનિયરોનો સમાવેશ થાય છે. તેમનું ચારિત્ર્ય ઘડનાર મહાન લેખકોનાં મહાન પુસ્તકોમાંથી તેમને પ્રોત્સાહન તથા તાજગી મળે છે. તેમને લાગે છે કે, તે તેમને વધારે સારા મનુષ્ય બનાવવામાં મદદ કરે છે.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

આપણે અને બીજા

આપણને બધાને એમ થાય છે કે, લોકો આપણને સારાં ગણે તો સારું. તેઓ આપણી સાચી પ્રશંસા કરે-ખુશામત નાહ. આપણા પ્રત્યે આદરથી જુએ ને આપણા વ્યક્તિત્વમાં પણ કશીક મહત્તા રહેલી છે તેવું સ્વીકારે તો સારું.

પણ આપણે શું એવું યે ઇચ્છીએ છીએ કે, બીજા લોકોમાં ખરેખર પ્રશસ્ય ગુણો હોય, મહત્ વ્યક્તિત્વ હોય અને સારાપણું હોય, તો આપણે પણ તેમને એવાં કહેવાની–જાહેરમાં એનો સ્વીકાર કરવાની તક નહિ જવા દઇએ ?

અને આપણને બધાને એમ થાય છે કે, આપણને લોકો ચાહે તો સારું, આપણને તેઓ સમજે તો સારું. આપણે કાંઇક ભૂલ કરી હોય તો માનવી માટે ભૂલ સહજ છે એમ ગણી આપણી નિર્બળતાને ક્ષમ્ય ગણે, અને આપણાથી તેમને નુકસાન પહોંચ્યું હોય તે વખતે પણ એવું કરવા પાછળ આપણો કોઇ ઉદ્દેશ નહોતો, આપણી તેમના પ્રત્યેની ભાવના તો સાચી જ છે એમ સ્વીકારે તો સારૂં.

આપણને બધાને બીજા લોકો પાસેથી આવી બધી અપેક્ષાઓ રાખવાનું સહજ લાગે છે, આપણે વડીલ હોઇએ તો નાના લોકો આપણા અનુભવના વર્ચસને સ્વીકારે. આપણે નાનાં હોઇએ તો વડીલો આપણી વ્યક્તિસ્વાતંત્ર્યની ભાવનાને સ્વીકારે, આપણે તકલીફમાં હોઇએ તો સામે ચાલીને મદદ કરે અને ઉપકારનો દેખાવ ન કરે, પણ તેઓ તકલીફમાં હોય તો આપણી પાસેથી સહાય માગતા જેટલાં તેઓ નમ્ર બને. આવું બધું બને એવી આપણે આશા રાખીએ છીએ, કારણ કે જે કોઇ પરિસ્થિતિમાં આપણે હોઇએ–આપણે ત્યાં શ્રેષ્ઠ રહેવા માગતા હોઇએ છીએ. આપણે આપણા માટે ને બીજાને માટેનાં ધોરણો જુદાં રાખીએ છીએ. ("અખંડાનંદ")

કિંમત અને કમિશનનું દુશ્ચક

—આચાર્ય વિષ્ણુગુપ્ત

'અમારે લાયબ્રેરી માટે પુસ્તકો ખરીદવાં છે. કમિશન શું આપશો?'

'દસ ટકા.'

'બીજા તો ૨૦ થી ૨૫ ટકા આપે છે; તમે વધારે ન આપો?'

'તમારે પુસ્તકો જોઇએ છે કે કમિશન?'

'કેમ એમ પૂછો છો? જોઇએ છે તો પુસ્તકો જ; પણ જ્યાંથી વધુ કમિશન મળે ત્યાંથી જ લેવાય ને?'

'તમે વળી આ કમિશનના લોભમાં ક્યાંથી પડ્યા? નથી જાણતા કે લોભિયા હોય ત્યાં ધૂતારા ભૂખે ન મરે?'

'આ તો તમે કોયડા જેવું બોલો છો; કંઇક સ્પષ્ટ કહો તો સમજાય.'

'તો બેસો. ઊભે ઊભે એ બધું શી રીતે સમજાવાય?'

એક જાણીતા બુકસેલરની દુકાને ઉપલો સંવાદ ચાલી રહ્યો હતો. પછી તો મને પણ રસ પડચો એટલે મેં જરાક કાન સરવા કર્યા. વાર્તાલાપ આગળ ચાલ્યો :

'જાણે વાત એમ છે કે ખોટનો ધંધો તો કોઇ જ ન કરે. એટલે વેપારી જે કમિશન આપે તે કંઇ પોતાના ખિસામાંથી તો ન જ આપે. આખરે તો બધો ય ભાર ઘરાકની ગરદન ઉપર જ હોય છે.'

'વાત તો સાચી.'

'ત્યારે જે કંઇ કમિશન અપાય છે તે પહેલેથી જ કિંમતમાં ઉમેરી દીધેલું હોય છે. શું સમજ્યા? વધુ કમિશન એટલે જ વધુપડતી કિંમત!'

'ત્યારે તો કમિશનને નામે આ છડેચોક છેતરપિંડી જ કહેવાય!'

'અરે ખરી ખૂબી તો જરાક સરખામણી કરશો એટલે આપોઆપ સમજાશે. જુઓ, આ બે પુસ્તકો. પાનાંની સંખ્યા, કાગળો, છપાઇ, રૂપરંગ લગભગ બધું સરખું છે. પણ એકની કિંમત સવા રૂપિયો છે, તો બીજાની બે છે. હવે સવા રૂપિયામાંથી દસ ટકા કમિશન જાય તો સાફી એક રૂપિયો ને બે આને પડે. બીજાના બે રૂપિયામાંથી પચીસ ટકા જાય તો પણ ચોકખો દોઢ રૂપિયો પડે. હવે તમેજ કહો, કયું પુસ્તક સસ્તું પડ્યું? દસ ટકાવાળું કે પચીસ ટકાવાળું?'

'આ તો સરિયામ સફેદ લૂંટ કહેવાય! છતાં ઘરાક તો પચીસ ટકા મળે ત્યાં જ જવાના. આટલા ઊંડા ઊતરવાની માથાકૂટ તો કોણ કરે?'

'આને માથાકૂટ કહો છો? ત્યારે ટેન્ડરો મંગાવવામાં માથાકૂટ નથી? જો સંસ્થાનું હિત હૈયે હોય અને પ્રજાનાં નાણાંની પાઇ યે પાઇનો સદુપયોગ કરવો હોય તો આટલું સમજવું કંઇ અઘરું નથી.'

'ત્યારે તો જ્યાંથી વધુ કમિશન મળે ત્યાંથી જ પુસ્તકો ખરીદવાનો આગ્રહ રાખવો એ આ કિંમત અને કમિશનના વિષચક્રને પોષવા જેવું જ થયું ને?'

' છે તો એવું જ. જ્યાં લગી કમિશનને વધુપડતું મહત્ત્વ અપાશે ત્યાં લગી તો આ વિષચક્ર વ્યાપતું જ જવાનું.'

' પણ પ્રકાશકો જ કમિશનની મર્યાદા કેમ નક્કી નથી કરતા ?'

' તમે ય કેવી વાત કરો છો ? કમિશનનું ધોરણ જો બંધાઈ જાય તો પછી હરિફાઈ જેવું જ ક્યાં રહ્યું ?'

' પણ તમને નથી લાગતું કે આ હરીફાઈ તો ગાંડી અને ગળાકાપુ બલ્કે આત્મઘાતક છે ? હરીફાઈની બીજી કોઈ તંદુરસ્ત રીતજ નથી ?'

' કેમ નથી ? ગ્રાહકની ખરીદશકિત, રુચિ, જરૂરિયાત વગેરે સમજી લઈ, તેને મનપસંદ પુસ્તકો માફકસર કિંમતે પૂરાં પાડવામાં આવે અને તેની સાથેનો વ્યવહાર ચોખ્ખો, વિનયી, ઝડપી અને સંતોષકારક હોય તો સમજુવર્ગ કેવળ કમિશનની રકઝક કે લાલચમાં ન પડે.'

'સાચું કહ્યું. ત્યોને અમારો જ અનુભવ કહું. ગઈ સાલ એક વેપારીએ વધુ કમિશનની ઓફર કરી એટલે અમે તો તેને ઓર્ડર આપ્યો. પણ પછી અમને જે અનુભવ થયો છે ! અમારા ઓર્ડરમાંનાં અમુક શિષ્ટ સાહિત્યનાં પુસ્તકો તેણે ખલાસ થયાં છે, છપાતાં વાર લાગશે વગેરે બહાનાં બતાવી પૂરાં ન પાડયાં.'

' એવા પુસ્તકોમાં તેને જ પંદરથી વીસ ટકા માંડ મળતા હોય પછી તમને ક્યાંથી પૂરાં પાડે ?'

' પણ એને બદલે એટલી કિંમતનાં એણે પોતાનાં જ મામૂલી પ્રકાશનો પાર્સલમાં ધકેલી દીધાં, અને તેમાં યે કેટલાંક તો જાણે વંચાયલાં કે ફરી બાઇન્ડિંગ કરેલાં જેવાં હતાં. તમારી વાત તો સાચી છે. લોભિયા હોય ત્યાં ધૂતારા ભૂખે ન મરે.'

' આનું એક બીજું પણ કારણ છે.'

' વળી પાછું શું છે ?'

' વાત એમ છે કે આપણા પ્રકાશકો પાછા પુસ્તકવિક્રેતાઓ પણ છે. ગ્રાહક તો બધાનાં પ્રકાશનો માગે. પણ બીજાનાં પ્રકાશનો રોકડેથી ખરીદવાને બદલે પ્રકાશકો પોતાનાં પ્રકાશનોના બદલામાં બીજાનાં પ્રકાશનો લાવે છે.'

' એમાં શું ? નાણાંને બદલે માલનો સીધો બદલો થાય એ તો વધુ સારું !'

' ના. એમ નથી, હમણાં જ તમે ના જોયું ? બધાં પુસ્તકોની કિંમતનું ધોરણ કંઈ એકસરખું નથી હોતું. બે સરખાં પુસ્તકો પૈકી એકની કિંમત દોઢ રૂપિયો અને બીજાની બે રૂપિયા હોય તો દોઢ રૂપિયાવાળા પુસ્તકની સો નકલોના બદલામાં બે રૂપિયાવાળા પુસ્તકની પોણોસો નકલો જ મળે'

' એમ તો બદલો કરનાર બેમાંથી એક પક્ષ તો ઓછોવત્તો છેતરાય જ.'

' હાસ્તો. તેથી તો બીજી વાર બદલો કરતી વેળા પોતાના પુસ્તકની કિંમત સામેવાળા કરતાં તે વધુ રાખવાનો'

' આ તો પાછું બીજું દુશ્ચક્ર શરૂ થયું. એક વાર બદલા શરૂ થયા એટલે એકબીજાને છેતરવાને કિંમતો વધારતા જ જવાના. કમિશનની હરીફાઈને કારણે પણ કિંમતો તો વધે છે, પણ એમાં તો કમિશન કપાય એટલી કિંમત ઓછી ચૂકવાય ને !'

પણ એ કમિશન તો સંસ્થાઓ કે જથાબંધ ખરીદનારને જ મળે ને ! છૂટક ખરીદનારને તો એ ક્યાંથી મળે ? એટલે તેને તો દંડ જ થાય ને ! પરિણામે પુસ્તકોના છૂટક વેચાણને પણ ફટકો જ પડે.'

'બરાબર ! એટલું જ નહિ પણ કિંમતોમાં આમ ખોટો ફુગાવો પેસે એટલે જનતાના ખિસાને એ ન જ પરવડે. એકલી જનતાને જ નહિ પણ લેખકને અને સાહિત્યને પણ એથી સોસવું પડે. આનો કંઇ જ ઉપાય નહિ હોય ?'

'પ્રકાશકો પરસ્પર સમજૂતીથી પુસ્તકોની વેચાણ કિંમતનું વ્યાજબી ધોરણ નક્કી કરે અને એના સક્રિય અમલ માટે પોતાનું વ્યવસ્થિત મંડળ સ્થાપે એ તો એક સોહામણા સ્વપ્ન જેવું લાગે છે. એટલે તે દરમ્યાન કંઇક વચલો માર્ગ કાઢવો રહ્યો.'

'વાહ ! તમે પણ આખરે છો તો વેપારી ને ! મગનું નામ મરી પાડો તો ને ! વચલો માર્ગ શો છે ? અને તે કોણ કાઢે ?'

'કેમ કોણ કાઢે ? વિવેચકો અને ખરીદનારસ્તો ! છાપાંમાં પુસ્તકોનાં અવલોકનો છપાય ત્યારે તેના કાગળ, છપાઇ, બાઈન્ડિંગ, પાનાંની સંખ્યા અને કિંમતનો પણ સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ થાય અને વધુપડતી કિંમતોની કડક ટીકા થાય તો લોકમત કેળવાય અને પ્રકાશકોને તેની આગળ નમવું પડે. ખરીદનારને પણ તેમાંથી સાચું માર્ગદર્શન મળે અને પુસ્તકો ખરીદતી વેળા કેવળ કમિશનનો નહિ, પણ આ બધાનો ખ્યાલ રાખે.'

'અને એમ પણ કહોને કે જે પ્રકાશકને ગળે આ વાત ઊતરે તે પણ હિંમત હોય તો પોતાનાં પ્રકાશનોની કિંમત માફકસરની રાખે અને આ ગળાકાપુ હરીફાઇથી અળગાં રહે. કિંમતના ધોરણનો પ્રશ્ન પણ છે તો વિચારવા જેવો; પણ એ વળી બીજી વાર.'

☆

અમેરિકાની એક વાત છે. પત્રકારો ન્યુયોર્કથી દૂરદૂરના એક સ્થળના ખૂબ અગત્યના સમારંભમાં હાજરી આપીને ટ્રેનમાં બેઠા. આ ટ્રેન રસ્તામાં થોભનાર નહોતી. દરેક અખબારી પ્રતિનિધિને ન્યુયોર્ક ખાતે પોતપોતાના પત્રને સમાચાર વહેલા મોકલવા હતા. પણ કરે શું ? એમાંના એકે યુક્તિ કરી. મહત્ત્વના સમાચાર સંક્ષેપમાં લખી કાઢ્યા. પછી એના શબ્દો ગણ્યા. એનો તાર કરતાં અંદાજે જેટલા ડોલર થાય તેથી બેગણા ડોલરની ચળરખી, સમાચાર સાથે એણે બાંધી ને નીચે પ્રમાણે ચિઠ્ઠી લખી :

'સરનામા પ્રમાણે આ તાર વહેલામાં વહેલો કરી દેશો. તાર કરતાં જે રકમ વધે તે તમે લઇ લેશો. ને ટ્રેનમાંથી આ કવર એણે બહાર નાખી દીધું !'

—અને અખબારી વૃત્તાંતનિવેદકો જ્યારે ન્યુયોર્ક પહોંચ્યા, ત્યારે એકમાત્ર આ ખબરપત્રીનાજ પત્રમાં સમારંભનો અહેવાલ પ્રસિદ્ધ થયો હતો !

---

૧ અધુરો આદર્શ—લેખક : શ્રી. બચુભાઈ શુકલ; પ્રકાશક : આર. આર. શેઠની કંપની, મુંબાઇ. પૃષ્ઠ ૪૫૨, કીમત ૬–૪–૦.

શ્રી. બચુભાઈ શુકલ ગુજરાતી સાહિત્યમાં એક ચોક્કસ સ્થાન પ્રાપ્ત કરી લીધું છે. નવલકથાઓ; નાટકો અને અન્ય ભાષાઓમાંથી ઉત્તમ સાહિત્યસ્વામીઓની કૃતિઓના અનુવાદો એમણે ગુજરાતની જનતાને આપ્યા છે. એમની શૈલી, સરળ ભાષા, વસ્તુસંકલના અને પાત્ર ગૂંથણીએ એક વિશિષ્ઠ ભાત પાડી છે.

'અધુરો આદર્શ' માં શ્રી. બચુભાઇએ જૂની અને નવી પેઢીના સમન્વમ–આઝાદી પહેલાંના અને પછીના સમયનું દ્રશ્ય રજુ કર્યું છે.

જૂની પેઢીના પૂજારી અને તેમનાં પત્ની મહાલક્ષ્મી, એક અનોખા પ્રકારનું બ્રાહ્મણ-જીવન જીવતાં બતાવ્યાં છે. ઝીણાપુરાના મહેશ્વરી મંદિરના ભોળા અને સંસ્કારી પૂજારી–કેવળ ભક્તિ-પૂજામાં જ રચ્યોપચ્યા રહે છે. એમનાં સાધ્વી પત્ની મહાલક્ષ્મી-ઘરનો બધો ભાર ઉપાડે છે. ઓછું–નહીં જેવુંજ ભણેલી સ્ત્રી પોતાનું સ્વમાન સાચવીને સંસ્કારી જીવન જીવી-પોતાની સુવાસથી આસપાસનું વાતાવરણ કેવું સુગંધિત કરી શકે,છે તેનો આદર્શ પૂરો પાડે છે. નવલકથાનાં બીજાં પાત્રોમાં દોલતરામ દેસાઇ અને તેમનાં પત્ની, પુત્ર હકુમતરાય અને તેમની સ્ત્રી મંગળાબહેન, સાધુરામ અને સંતરામ, એ તમામની સૃષ્ટિ જૂદી જ છે. નષ્ટ થતી જતી દેસાઇગીરી, વતન, વગેરેના દષ્ટાંતરૂપ દેસાઇઓ અને એમનું જીવન, અને નવા આદર્શો ઝીલી–એમાંથી પ્રેરણા લઈ આશ્રમજીવન ગાળતા સંતરામ અને અધુરો આદર્શ પુરો કરવાની તમન્નાવાળા સાધુરામ, એ તમામ નવલકથાનાં જીવંત પાત્રો પોતાની અનોખી ઢબે રજુ કરવામાં આવ્યાં છે.

પ્રેમત્રિકોણ અને પ્રેમની વાતો રજુ કરતી નવલકથાઓમાં શુદ્ધ સાત્વિક આદર્શ પુરો પાડતી–સરળ, સંસ્કારી અને સાદી ભાષામાં લખાયલી આ નવલકથા વાચકોમાં આવકાર પામશે–કીંમત જરા વધારે પડતી લાગે છે. આવું સાહિત્ય સોંઘુ ન આપી શકાય ?

૨ પતિ સાથે પુનર્લગ્ન— મૂળ લેખક : મામા વરેરકર; અનુવાદક : સૌ. કુંજલતા ઝવેરી તથા શ્રી. વિપિન ઝવેરી; પ્રકાશક : એન. એમ. ઠક્કરની કું., પૃષ્ઠ ૧૯૬, કીમત ૩-૧૨-૦.

મરાઠી સાહિત્યમાં શ્રી. મામા વરેરકરનું નામ પ્રસિદ્ધ છે. ઉચ્ચ પ્રકારના સિદ્ધહસ્ત લેખક તરીકે એમણે સ્થાન મેળવ્યું છે. પતિ સાથે પુનર્લગ્ન–વરેરકરની એ જ નામની (?) નવલકથાનો અનુવાદ છે. ચાર મુખ્ય પાત્રો રમાકાંત અને લાજવંતી, વિશ્વાસરાવ અને જયંતિ–નો સંસાર એટલે આ નવલકથા.

લાજવંતી અને જયંતિ બન્ને પૈસાપાત્ર પિતાની પુત્રીઓ—ભણેલી—અને સ્વતંત્ર—આજના જમાનામાં પણ ગુજરાતી કુટુંબ માટે વધારે લાગે એટલી સ્વતંત્રતા ભોગવે છે અને પોતાની મેળે જ મહારાષ્ટ્રી યુવકો–રમાકાંત અને વિશ્વાસરાવ સાથે લગ્ન કરે છે. લાજવંતી વધારે પડતી આગ્રહી અને સ્વમાની હોવાથી રમાકાંત સાથે અથડામણમાં આવે છે. રમાકાંત દારૂ પીએ છે, પસ્તાય છે, દારૂની લત છોડી દે છે; પણ ત્યાર બાદ બન્નેનાં મન ઊંચાં રહે છે. તેમાં રમાકાંતની ઑફીસમાં કામ કરતો એક રતિલાલ–લાજવંતીને વધારે ને વધારે ઉશ્કેરે છે. વિશ્વાસરાવ અને જયંતિ સમાધાન માટે પ્રયત્નો કરે છે; પરંતુ રમાકાંત અને લાજવંતી પોતપોતાની રીતે ઉકેલ શોધતા હોવાથી વિશ્વાસરાવ કે જયંતિને વિશ્વાસમાં લેતાં નથી. પરિણામે એકબીજા પ્રત્યે વહેમ વધતો જાય છે, અને છેવટે લાજવંતી અને રમાકાંત છૂટાછેડા કરે છે. અને પછી લાજવંતી રતિલાલ સાથે લગ્ન કરે છે. રતિલાલ પ્રચલિત ભાષામાં, 'જંટ૦' છે, દારૂડિયો છે અને લાજવંતીને ખૂબ મારે છે. લાજવંતી ફસાય છે. રમાકાંતને ખબર પડે છે અને રતિલાલ લાજવંતી ફરી પાછા છૂટાછેડા લે છે. લાજવંતીને રમાકાંત સ્વીકારે છે, લાજવંતી પતિ સાથે પુનર્લગ્ન કરે છે.

એક જ વાત જરા વિચિત્ર લાગે છે. ગુજરાતની ભણેલી યુવતીઓના માનસનું ચિત્ર–જે આ નવલકથામાં ચિતર્યું છે તે–વાસ્તવિક ચિત્ર છે ખરું ? નથી એમ જ કહેવું પડે.

૩ અદ્ભુત—લેખક : શ્રી. ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાની; પ્રકાશક : આર. આર. શેઠની કું. મુંબાઈ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૨૪, કીમત રૂ. ૩-૮-૦.

શ્રી. ચિનુપ્રસાદ જાની નવા જ લેખક છે. કદાચ આ તેમની પહેલી જ નવલકથા પણ હોય–અદ્ભુત–નવલકથાનો મુખ્ય નાયક અધ્યાત્મવાદ તરફ વિહરતો એક વિચિત્ર પ્રકૃતિનો માનવી છે. જગતની વાસ્તવિકતાથી એ ઊંચે ઊડવાના પ્રયત્નો કરે છે. સુંદર જીવન જીવવાના આદર્શો સેવે છે છતાં ગબડે છે.

નવલકથામાં અધ્યાત્મ–ગૂઢ વાતોની અને ઉપદેશો વિચારોની ચર્ચાઓ વધારે પડતી છે. લેખક શું કહેવા માગે છે–નવલકથા વસ્તુસંકલના કેવી છે એ જ સ્પષ્ટ થતું નથી. લેખકે હજી વધારે ઘડાવાની જરૂર લાગે છે.

૪ ઓરડાની સંધ્યા–લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કું. મુંબઈ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૭૨, કીમત રૂ. ૩-૮-૦

ગુજરાતી સાહિત્યમાં શ્રી. આચાર્યે પોતાનું સ્થાન મેળવી લીધું છે. એક સમર્થ નવલકથાકાર તરીકે તેઓ અગ્રસ્થાને છે; ખાસ કરીને દરિયાઈ સાહસોની તેમની નવલકથાઓ અને ઐતિહાસિક નવલકથાઓએ ગુજરાતની જનતામાં ખૂબ રસ પેદા કર્યો છે.

ગુજરાત કચ્છના ઐતિહાસિક બનાવોને તેઓ જુદી જ દૃષ્ટિથી જુએ છે, અને એક નવીન દૃષ્ટિબિન્દુ રજુ કરે છે.

સોરઠની સંધ્યામાં તેમણે સોરઠના ઇતિહાસના કેટલાક જ્વલંત પ્રેરણાદાયી પ્રસંગો વણી લીધા છે. ગરેડને ગાળે, ભાઇનો ઘોડો, બહારવટીઓ, ભયંકર ભાઠરો વગેરે વાર્તાઓ ખૂબ રસમય છે. પુસ્તક હાથમાં લીધા પછી પૂરૂં કર્યા વગર મૂકવું ગમે એમ નથી, વાર્તાઓમાં ઐતિહાસિક સત્ય કેટલું છે તે તો તજ્જ્ઞો જ કહી શકે. દરેક પુસ્તકાલયમાં વસાવવા યોગ્ય પુસ્તક છે.

૫ ઘૂઘવતાં પૂર (ત્રીજી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી ચુનીલાલ મડિયા, પ્રકાશક : રવાણી પ્રકાશન ગૃહ, રિલીફ રોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૮૮, કીંમત સાડાચાર રૂપિયા.

શ્રી ચુનીલાલ મડિયાની ટૂંકી વાર્તાઓનો આ સંગ્રહ ૧૯૪૫માં પહેલી વખત બહાર પડ્યા પછી ૧૯૫૬માં એની આ ત્રીજી આવૃત્તિ બહાર પડે છે. ટૂંકી વાર્તાઓના સમર્થ લેખક તરીકે ભાઇ મડિયાએ પોતાની ખ્યાતિ જમાવી છે. આ વાર્તા સંગ્રહમાં ૧૯૪૦ થી ૧૯૪૫ સુધીની જુદા જુદા સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી તેમની વાર્તાઓ એકત્ર કરી છે. વાર્તાઓના વિધવિધ પ્રસંગો, જુદા જુદા માનવસ્વભાવનું નિરૂપણ, વસ્તુસંકલના અને ભાષામાં લખાયલી તમામ વાર્તાઓએ ગુજરાતી સાહિત્યમાં સરસ છાપ પાડી છે. લેખકને પણ બહાર આણ્યા છે અને હવે તો શ્રી. મડિયા ગુજરાતી સાહિત્યના એક અચ્છા લેખક તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

મથો ગોર રૂડયો, ઈચ્છા કાકા, બે ઓલિયા, મૂર્ખાઓ અને ફીરસ્તા વગેરેમાં અનેકવિધ પાસાંઓ રજૂ કર્યાં છે. હળવી અને કૌતુક ઉપજાવે હાસ્ય પ્રેરે એવા પ્રસંગો યોજીને તો કિકલો, રાજી ભંગડી, એકાંકી, કમાઉ દીકરો વગેરેમાં જુદા જ ભાવો કરુણતા ઉપજાવે એવા પ્રસંગોમાં આપ્યા છે.

વાર્તાઓ સરસ છે, વાંચવી ગમે એવી છે, પુસ્તક વસાવવા જેવું છે.

૬ પ્રવેશ બીજો (આવૃત્તિ બીજી) લેખક : શ્રી. જયંતિ દલાલ; પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ઠ ૧૭૫, કીમત ત્રણ રૂપિયા.

૧૯૫૦ ના ડિસેમ્બરમાં પ્રથમ આવૃત્તિ છપાયા બાદ છ વર્ષે બીજી આવૃત્તિ બહાર પડે છે. આ લેખકના અન્ય નાટય સંગ્રહો જવનિકા, ત્રીજો પ્રવેશ પણ બીજી આવૃત્તિ જોવા પામ્યા છે. આમ લેખકે સારા પ્રમાણમાં નાટચ સંગ્રહો આપ્યા છે. શ્રી. દલાલે સંગ્રહને છેડે એકાંકી ઉપરના બે અભ્યાસપૂર્ણ લેખો આપ્યા છે તે યોગ્ય કર્યું છે.

નાટય સંગ્રહમાંનાં કેટલાંક નાટકો તખ્તા ઉપર ભજવાયાં છે, અને ભજવનાર તથા જોનાર બન્નેની પ્રસંશા પામ્યાં છે.

'સ્ત્રીની દુશ્મન સ્ત્રી' માં ફક્ત બે જ પાત્રો છેઃ પુત્રી માલા અને માતા લતા: નવા યુગની યુવતી માલા સ્વતંત્ર વિચારો ધરાવે છે. અને પોતાના લગ્નની બાબતમાં કોઇએ માતાપિતાએ માથું મારવું નહિ, એમ સ્પષ્ટ જાહેર કરે છે. લતા તેની મા ધીરે ધીરે તેની પોતાની જ દલીલોથી માલાને જીતી લેની કરાવે છે.

'ઉપાધ્યાયનો આટો' વળી જુદા જ પ્રકારનું છે. તેમાં પણ પાત્રો તો બે જ. સુરેશ અને ગામના તમામ નાની મોટી વાતોમાં સલાહકાર જગજીવનભાઇ. નવા જમાનાનાં યુવક–

યુવતી પ્રેમમાં પડયાં હોય, કન્યાનાં માબાપ વાંધો લેતાં હોય ત્યારે આત્માના અવાજને અનુસરી કન્યાએ શું કરવું તેની સલાહ લેવા સુરેશ આવે છે. જગજીવનભાઇ સુધારક હોઈ સુરેશને વિગતવાર સમજણ પાડે છે. વાતોમાં વખત ઘણો જાય છે. દરમ્યાન ખબર આવે છે કે, જગજીવનભાઈની પોતાની જ પુત્રી મણિએ જગજીવનભાઈની સલાહ મુજબ લગ્ન કરી નાખ્યાં છે. અને જગજીવનભાઇનો ગુસ્સો હાથમાં રહેતો નથી.

આ તો ફક્ત બે જ નાટકો. આમ સંગ્રહમાંના સઘળાં નાટકો સરસ છે. વાંચવાં અને ભજવવા લાયક ખરાં; અલબત્ત, શ્રી. જયંતિ દલાલની પરવાનગી લઇનેજ.

૭ વળામણાં (સસ્તી આવૃત્તિ) લેખકઃ શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ, પ્રકાશકઃ લોકસત્તા જનસત્તા પ્રકાશન, રેવડી બજાર અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૧૩૯, કીમત બાર આના.

ગ્રામજીવનના નીચલા થરની આ વાર્તા ખૂબ લોકપ્રિય બની છે. લેખકને ગ્રામજીવનનો સારો એવો અનુભવ છે. નીચલા સમાજના ધબકાર, રીતરિવાજ, એમની રહેણી કરણી, ન્યાતના પટેલીઆઓના કાવાદાવા પંચાત અને એ થરના માનવીઓના હૃદયના કુંણા ભાવ વેદના સુખ દુઃખ વગેરે લેખકે બહુ જ સહજ ભાવે-સહજ રીતે આ નવલકથામાં ગૂંથ્યા છે. સસ્તી આવૃત્તિ કાઢીને પ્રકાશન સંસ્થાએ ગુજરાતી જનતા આગળ એક સારી કૃતિ મૂકી છે. અંબા, ઝમકુ, મગાર પટેલ વગેરે આજ પણ જોવા મળશે.

૮ કાદવની લક્ષ્મી–મૂળ લેખકઃ ડૉ. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તા; અનુવાદકઃ શ્રી. રમણલાલ સોની; પ્રકાશકઃ લોકસત્તા જનસત્તા કાર્યાલય તથા પુસ્તકાલય આવૃત્તિના પ્રકાશકઃ ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય; અમદાવાદ પૃ. ૨૧૨, કીમત એક રૂપિયો.

ડૉ. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તાની ' કાંટાર ફૂલ ' અને ' કંઠાભરણ ' એ બે બંગાળી નવલકથાઓનો શ્રી. રમણલાલ સોનીએ સરળ ગુજરાતીમાં કરેલો અનુવાદ ગુજરાતી જનતા આગળ રજુ કર્યો છે. કુતીયા એક વાઘરીની, ખરેખર તો એક યુરોપીઅનની વાઘરણથી થયેલી, પુત્રી છે. એનાં લગ્ન નક્કી થયાં હોય છે. પરંતુ લગ્નનાં ઘરેણાં કરવાની અશક્તિને લઇને નથની એનો પતિ લગ્ન કરવામાં વિલંબ કરે છે, છેવટ લગ્ન થાય છે, પણ કુતીયાને સંતોષ નથી. ઘરેણાંનો અત્યંત શોખ પુરો કરવાને નથની ચોરી કરે છે, પકડાય છે અને જેલમાં જાય છે. કુતીયા એકલી પડે છે. દરમ્યાન બંગાળના એક જમીનદાર અવનીભૂષણની નજરે ચડે છે. બ્રાહ્મસમાજી હોવાથી તેઓને કુતીયા સાથે લગ્ન કરવામાં કાંઇ વાંધો નથી લાગતો– લગ્ન થાય છે પણ ખરાં, તે પછી જ મુશીબતો આવે છે એક સામટી. અવનીભૂષણનો કુતીયા પ્રત્યેનો અને કુતીયા- કુંતલાનો અવનીભૂષણ પ્રત્યેનો પ્રેમ કસોટીએ ચડે છે. અવનીભૂષણ કુંતલા ટરણા વધતી એ ચાર નવલકથાનાં મુખ્ય પાત્રો છે.

બીજી કથા 'સુલેખા' પણ એટલી જ રસિક છે. ભણેલી યુવતી સુલેખા–સુપ્રિયા–તેમાં સુલેખા મહત્ત્વાકાંક્ષી છે. લગ્નને એક બંધન માને છે. લગ્ન સંબંધી તેના વિચારો આધુનિક યુવતીઓને મળતા આવતા હોય છે છેવટ પસ્તાય છે અને લગ્ન કરે છે. ભણેલી યુવતીઓના લગ્ન સંબંધી વિચારો આ નવલકથામાં ચર્ચ્યા છે,

૯ જયાનો આપઘાત–લેખક: અનાથ ભારતી; પ્રકાશક : ભારતી પ્રકાશન, વલ્લભ વિદ્યાનગર, આણંદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૧૨, કીમત રૂ. ૧–૪–૦

પાટીદાર સમાજ–ચરોતર અને કાનમના–પાટીદાર સમાજના કુરિવાજોમાં 'પરઠણું'ના કુળવાનશાહી–ના રિવાજોએ સમાજમાં ઘર ઘાલ્યું છે અને સત્યાનાશ પણ વાળ્યું છે. સમાજના આગેવાનો સમજે છે. એ રિવાજો દૂર કરવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ હજી એ રિવાજો દૂર થયા નથી. શ્રી. 'અનાથ ભારતી'એ સમાજની આ બદી ઉપર કટાક્ષ કરતાં ત્રણ નાનાં નાટકો લખ્યાં છે. નાટકો સરળ અને સાદી ભાષામાં લખ્યાં છે. ગામડા ગામોમાં સંસ્કાર-કેન્દ્રો દ્વારા ભજવી શકાય એવાં છે.

૧૦ ભદ્રની કોશા–લેખક: શ્રી. મગનલાલ પરીખ; પ્રકાશક: પ્રકાશ સાહિત્ય ભંડાર; ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૯૨, કીમત રૂ. ૩–૦–૦

શ્રી. મગનલાલ પરીખ એક ઊગતા સાહિત્યકાર છે. વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં જ તેમણે સાહિત્ય ઉપાસના કરવા માંડી હતી. એમણે એક નવલકથા, એક ત્રિઅંકી નાટક અને એક નાટ્યસંગ્રહ બહાર પાડયો છે. "ભદ્રની કોશા" એમનો બીજો નાટ્ય સંગ્રહ છે. પ્રાચીન તેમ જ અર્વાચીન ઇતિહાસમાંથી નાટકોની કથા લીધી છે. નાટકો સારાં ભજવી શકાય તેવાં છે.

૧૧ રીક્ષા બોય ભા. ૧–૨ મૂળલેખક: લાઓ શેહ; અનુવાદક: જયા ઠાકોર, પ્રકાશક: રવાણી પ્રકાશન ગૃહ, રીલીફ રોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા દરેક ભાગની ૨૬૨, કીમત બન્ને ભાગોની આઠ રૂપિયા.

ચીનના સુવિખ્યાત લેખક લાઓ શેહની પ્રખ્યાત નવલકથાનો તરજૂમો શ્રી. જયા ઠાકોરે ગૂજરાતીમાં ઉતાર્યો છે. અનુવાદ ઉપરથી મૂળ લેખકની નવલકથાની કલ્પના આવવી મુશ્કેલ છે. પરદેશી સાહિત્યમાંથી ગૂજરાતીમાં અનુવાદો તો ઘણા થયા છે. પરંતુ આ પુસ્તકનો અનુવાદ નીરસ અને શુષ્ક લાગ્યો. અને મૂળ પુસ્તક વાંચવા નથી મળ્યું એટલે મૂળ પુસ્તક પણ નીરસ હશે, એમ માની જ લઇએ. રીક્ષાબોય એને સુખી કિશોર કરીને સંબોધ્યો છે તેના કરતાં નામ આપ્યું હોત તો ઠીક થાત. વાંચવા લીધેલું પુસ્તક વાંચ્યા વગર મૂકવું જ ન પડે એવું કાઇ આ અનુવાદમાં લાગ્યું નહી. કીંમત પણ વધારે પડતી છે.

૧૨ નંદનવન—લેખક : ડૉ. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તા; અનુવાદક : શ્રી. રમણલાલ સોની; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૬૪, કીમત રૂ. ૩–૮–૦

સુપ્રસિદ્ધ બંગાળી નવલકથાકાર ડૉ. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની નવલકથા 'મર્મ ઓ કર્મ'નો અનુવાદ ભાઈ રમણલાલ સોની જેવા સિદ્ધહસ્ત અનુવાદકને હાથે થયો છે. અનુવાદકે જણાવ્યું ન હોત તો આ અનુવાદ છે એની ખબર પણ પાત નહિ. નવલકથા સારી છે અને વાંચવી ગમે તેવી છે.'

હ. દી.

પુસ્તકાલયોએ પણ આવા ગ્રંથો ખાસ સંગ્રહવા ભલામણ કરીએ છીએ.

૧૩ શિક્ષણ અને જીવન રહસ્ય—લેખકઃ શ્રી. કૃષ્ણમૂર્તિ; અનુવાદક : શ્રી. હીરાલાલ બક્ષી, ચંપક મહેતા; પ્રકાશકઃ એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ–૨ પૃષ્ઠ સં. ૧૨૮, પૂંઠું બોર્ડપટીનું; કીંમત રૂ. ૨–૦.

કૃષ્ણમૂર્તિના Education and the Significance of Life નો અનુવાદ કરી એક મહાન ભક્તની ભાષામાં જીવન રહસ્યમાં શિક્ષણનું શું સ્થાન છે તે જનતા સમક્ષ મૂકીને અનુવાદકોએ ગુજરાતી પ્રજા ઉપર ઉપકાર કર્યો છે. શિક્ષણ અને જીવન રહસ્ય, યોગ્ય પ્રકારનું શિક્ષણ, બુદ્ધિ પ્રમાણ અને પ્રજ્ઞા, શિક્ષણ અને વિશ્વશાન્તિ, શાળા, માબાપો અને શિક્ષકો, જાતીય વેગ અને લગ્ન, કળાસૌન્દર્ય અને સર્જન, આમ જુદા જુદા વિષયો ઉપર સારો પ્રકાશ પાડયો છે. ગુજરાતી માબાપો વાંચી પોતાનાં બાળકો ઉપર આ સંસ્કાર પાડે તો પુસ્તકપ્રકાશનનો હેતુ બર આવે.

શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિનાં અન્ય પુસ્તકોના પણ અનુવાદ થાય જે જનસમાજને માર્ગદર્શક થાય એ ઇચ્છવા જોગ છે. એકંદરે પુસ્તક ગુજરાતી જનતાને આશીર્વાદરૂપ છે.

૧૪ વડોદરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ સુવર્ણમહોત્સવ ગ્રંથ–પ્રકાશક : વડોદરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ કચેરી, વડોદરા કીમત રૂા. ૫-૦-૦

વડોદરા જિલ્લા લોકલબોર્ડને ૫૦ વર્ષ પૂરાં થવાથી તેની સુવર્ણ જયંતિ નિમિત્તે સંસ્થાએ સમિતિ નીમી આ ગ્રંથ તૈયાર કર્યો છે. આમાં ગ્રામ પંચાયતનો જન્મ અને વિકાસ, વડોદરામાં પચાયતોનો વિશેષ વિકાસ, ગ્રામ પંચાયતો, વિચાર અને અમલ, વડોદરા જિલ્લાની ગ્રામ પંચાયતો, વડોદરા જિલ્લાની શિક્ષણ પ્રવૃત્તિ, વડોદરા જિલ્લામાં આરોગ્યરક્ષણનું કાર્ય, હીરક મહોત્સવ નિધિ, પ્રજાકીય ગ્રામોદ્ધાર ભંડોળ, પ્રાંતિક ગ્રી સહાયક ફંડ, વિશિષ્ટ પ્રસંગો, સભ્યોના પરિચય ઉપરાંત પરિશિષ્ટોમાં જિલ્લા લોકલબોર્ડના ૫૦ વર્ષ દરમિયાન પ્રમુખ–ઉપ–પ્રમુખની નામાવલી, હાલના સભ્યોની યાદી, હાલના નોકરોની યાદી અને મળતો પગાર, ૧૯૫૧ ના વસતિના જિલ્લાના તાલુકાવાર આંકડા, ઉત્પન્ન, ખર્ચ, થએલાં કામોના પ્રકારવાર ખર્ચ, ગ્રામ રસ્તાઓની યાદી, તમામ તાલુકાની નામવાર સરકારી દવાખાનાંની નામાવલી, જિલ્લા લોકલબોર્ડનાં વૈદ્યવાળાં દવાખાનાંની યાદી, ગ્રામ દવાખાનાંની યાદી, જિલ્લામાં ચોરાવાળાં ગામની યાદી, વોટર વર્કસવાળાં ગામોની યાદી, સરકારે સોંપેલા માઇલોના રસ્તાની યાદી ઉપરાંત બીજી સંસ્થાઓનાં કરેલાં કામોની યાદી, ભારત સેવક સમાજનાં થએલાં કામોની યાદી, પછાત પ્રદેશમાં કરેલાં કામોની યાદી ઉપરાંત તમામ તાલુકાના રસ્તા તથા અન્ય વિગતો બતાવનારા નકશા આ ગ્રંથમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે. એકંદર સંપાદકોએ આ ગ્રંથમાં થોડા વખતમાં વિપુલ માહિતી એકત્ર કરી છે. સમાજસેવકોને અને ગ્રામપંચાયતોને કામ કરવા આ પુસ્તક માર્ગદર્શક થઈ પડશે.

આ ગ્રંથમાં હજુ જુદી જુદી સંસ્થાઓને અપાતી મદદના પેટાનિયમો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હોત તો પુસ્તક વધારે ઉપયોગી નિવડત. અધ્યક્ષ ઉપાધ્યક્ષોની યાદી પાછળ ઝીણવટથી તપાસ થઇ હોત તો શ્રી. રાવજીભાઇ કાનદાસ અમીન–શિનોર, અને

શ્રી. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા આ જિલ્લા લોકલ બોર્ડના ઉપ-પ્રમુખ તરીકે સેવા આપી શક્યા છે તે નીકળી આવત.

એકંદરે પુસ્તક ગ્રામ જનતાને માર્ગદર્શન તરીકે ઘણું ઉપયોગી હોઈ દરેક ગ્રામ પંચાયતો અને સમાજસેવકોએ વસાવવા યોગ્ય છે. "અજ્ઞાત"

૧૫ ઉપજાતિ–લેખકઃ શ્રી. સુરેશ જોષી; 'મનીષા' પ્રકાશન, વડોદરા. કી રૂ. સવા.

આ સંગ્રહનું જેના પરથી નામ પાડવામાં આવ્યું છે એવા ઉપજાતિ છંદમાં અહીં પાંત્રીસ જેટલાં કાવ્યો રજૂ થયાં છે. જીવનની અનુભૂતિમાંથી આકાર પામતાં આ કાવ્યોમાં એક વિશિષ્ટ પ્રકારનું ભાવવૈવિધ્ય અને અભિવ્યક્તિકૌશલ છે. ધરતી પરનાં દુઃખ અને ઘેરી નિરાશા, વ્યવહારજગતની ખૂટલાઈ અને દંભનું અહીં નિર્દંભ નિરૂપણ છે તો સાથે 'ખુશી'ના મર્યાદિત 'પટ'માં કવિનું જગતની કાયાપલટ કરવાનું સ્વપ્નું પણ એ તાઝગીનો ચેપ લાગે એ રીતે રજૂ થયું છે. ધરતી પર રહેતા કવિને ધરતી પરના ઇન્દ્ર બની વિનાશરૂપી વૃત્ર પર આસન જમાવવાના કોડ છે. આ કાવ્યોમાં અનુભૂતિને જે લાક્ષણિક ઉદ્‌ગાર અપાયો છે એમાં જ અદ્યતન કવિતાની અભિવ્યક્તિની વિશિષ્ટતાનાં દર્શન થાય છે. અનુભવની સચ્ચાઈ અને ભાવનિરૂપણની નવીનતા એનાં અનોખાં આકર્ષણ છે.

૧૬ અનાર્યનાં અડપલાં અને બીજા પ્રકીર્ણ લેખો–લેખક : શ્રી. જે. એ. સંજાના; પ્રકાશક : ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ.

જે પંડિત યુગે નરસિંહરાવ, કેશવ હ. ધ્રુવ, આનંદશંકર, બ. ક. ઠાકોર જેવા વિદ્વાનો ગુજરાતને આપ્યા છે, તેમાં શ્રી. સંજાનાનો પણ સમાવેશ થાય છે. પે.તે પારસી હોવા છતા ગુજરાતી ઉપરાંત સંસ્કૃત સાહિત્યનું એમનું જ્ઞાન કેટલું તલસ્પર્શી છે તે એમના પ્રસિદ્ધ થયેલા આ લેખસંગ્રહ ઉપરથી સમજાશે. આ લેખોમાંના ઘણા ખરા તો ત્રીસ વર્ષ પૂર્વે લખાયા છે, છતાં પણ તેમાં રજૂ થયેલા વિષયો આજે પણ તાજા લાગે છે. એક આરૂઢ અભ્યાસી તરીકે એમણે જે છંદ-વિષયક ચર્ચા કરી છે તે તથા 'શાકુંતલ'ની ભાષાન્તરવિષયક વિવેચનના લેખો જોતાં એમની વિદ્વત્તા અને ભાષાવિષયક ચોકસાઈની પ્રતીતિ થયા વિના રહેતી નથી. આ લેખો પ્રસિદ્ધ કરીને ગુજરાત વિદ્યાસભાએ અભ્યાસીઓની સેવાજ કરી છે, એમ કહેવું જોઈએ.

૧૭ મનોવિહાર–લેખક : શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ કીમત ચાર રૂપિયા.

આ સંગ્રહમાં સ્વ. રામનારાયણભાઈના તાત્ત્વિક ચર્ચાના, વિશિષ્ટ વ્યકિતઓ વિષેના, શિલ્પ અને સ્થાપત્ય અંગેના, લલિત કલાના, સમાજજીવનના, તેમજ પ્રકીર્ણ કહી શકાય તેવા અભ્યાસલેખો સંગ્રહિત થયા છે. 'પ્રસ્થાન'ના તંત્રી તરીકેના લખાણરૂપે તત્કાલીન રાષ્ટ્રીય સામાજિક કે કલાનાં પ્રશ્નોની વિચારણા 'વિચાર ચંક્રમણ' એ શીર્ષક હેઠળ કરવામાં આવી છે. ગ્રંથના વિષયોનું વૈવિધ્ય અને એમાં રજૂ થયેલી વિદ્વત્તાપૂર્ણ સામગ્રી લેખકનું અભ્યાસી માનસ રજૂ કરે છે. બધા જ લેખોમાંની ચિંતનની વિશદતા વિષયને સહજગમ્ય બનાવવાની હથોટી, અને રજૂઆતની અનોખી શૈલી–આ સૌ દ્વારા લેખકે આપણા યુગના એક ચિંતક અને નિબંધકાર જ નહિ પણ એક પ્રતિભાશાળી શૈલીકાર તરીકેનું સ્થાન પણ સિદ્ધ કર્યું છે.

આ ગ્રંથમાંના 'મુંબઇમાં નવરાતના ઉત્સવો' 'સંગીત અને કથકલિ' તથા 'કથકલિ વિષે કંઇક' એ ત્રણ લેખો લેખકના આ પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થયેલા 'કાવ્યની શક્તિ' નામના પુસ્તકમાં લગભગ સત્તર વર્ષ પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થઈ ગયા છે. આ સંગ્રહમાં તે ફરીવાર લેવાયા છે, તે વિષેનો ઉલ્લેખ કોઈ ઠેકાણે કરવામાં આવ્યો નથી.

૧૮ પૂજારીના પંગલેઃ- લેખક : શ્રી. જયસુખલાલ કૃ. મહેતા; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી લિમિટેડ, મુંબઇ ૨. કીમત એક રૂપિયો.

સ્વ. શામળદાસ ગાંધી સંચાલિત 'કર્મભૂમિ' પત્રમાં પ્રકટ થએલા સદ્‌ગત જયસુખલાલ મહેતાના લેખોનો આ નાનો સંગ્રહ ૧૯૩૧ પછી આટલા વર્ષે બીજી વાર પ્રસિદ્ધ થાય છે. લેખકે રૂપક શૈલીનો આશ્રય લઇ અહીં પંદર જેટલા લેખો રજૂ કર્યા છે. અહીં ભારતભૂમિને મંદિરનું, ભારતમાતાની સ્વતંત્રતાને પ્રતિમાનું અને ગાંધીજીને પૂજારીનું રૂપક અપાયું છે. આપણા દેશની મુક્તિના યજ્ઞમાં ગાંધીજીએ જે અભૂતપૂર્વ પ્રયત્નો કર્યા તેનું, મુક્તિના જંગમાં ઉત્સાહી અને છતાંય કયારેક નિરુત્સાહી બનેલા અનુયાયીઓનું, દેશની વિષમ પરિસ્થિતિનું ચિત્ર લેખકે માત્ર અડસઠ જેટલાં પૃષ્ઠોમાં સહૃદયતાપૂર્વક અને કાવ્યાત્મક વાણીમાં આલેખ્યું છે. આ લેખો જોતાં સદ્‌ગતનું સ્થાન આપણા ગદ્ય શૈલીકારોમાં અવશ્ય ગણવું પડે. લેખક ઉપર ખ્રિસ્તી ધર્મની કેટલી બધી અસર છે એ તો નિબંધોનું વાચન જ કહી આપે છે. એમના જીવનની વિશુદ્ધિ આ લેખોમાં પણ ઉંડી ઊતરી છે એનો અનુભવ કરનારે આ લેખો જોવા જોઇએ.

૧૯ સર્જનને આરે-લેખક : શ્રી. ધનસુખલાલ કૃષ્ણલાલ મહેતા; પ્રકાશક : એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ., મુંબઇ. કીમત ૩-૪-૦

'મીઠી નજરે' પછીનો લેખકનો આ ત્રીજો વિવેચનગ્રંથ છે. 'જન્મભૂમિ' 'નાગરિક' 'નવચેતન' 'ઊર્મિ' વગેરેમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં આ અવલોકનો અહીં ગ્રંથસ્થ થયાં છે. લેખકની અન્ય કૃતિઓમાં જે કથનની સચોટતા અને મુદ્દાની વિગતવાર અને છતાં વિશદ ચર્ચા જોવા મળે છે તે અહીં પણ મોજૂદ છે. એટલું સારું છે કે એમનાં અવલોકનો માત્ર ગુણદર્શી મૂલ્યાંકનોજ નથી પણ સાથે દોષો તરફ પણ એમણે સ્પષ્ટ અંગુલિનિર્દેશ કર્યો છે. આપણા અલ્પધન વિવેચનસાહિત્યમાં 'સર્જનને આરે' આવકારપાત્ર છે.

૨૦ કવિતા ૧૯૫૫—સંપાદક : શ્રી. સુરેશ દલાલ; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી. કીમત એક રૂપિયો.

સંપાદકે ૧૯૫૩ ની કવિતા બે વર્ષ ઉપર પ્રસિદ્ધ કરી આ પ્રવૃત્તિની આવશ્યકતા વિષે સૌ કવિ-લેખકનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. પ્રત્યેક વર્ષે પ્રસિદ્ધ થતા આવા સંગ્રહ દ્વારા આપણી કવિતા કઇ દિશામાં જઇ રહી છે એનો સહેલાઇથી ખ્યાલ આવી શકે છે. છંદનાં બંધનોમાંથી ધીરે ધીરે મુક્તિ પામી-અત્યારની કવિતાએ જે નવો રાહ સ્વીકાર્યો છે તે ગીતનો છે. એ દ્વારા કવિ જે નવી નવી ભાવસમૃદ્ધિ રજૂ કરવાના પ્રયોગો કરે છે એ જોતાં ભાવિ કવિતા મોટે ભાગે માત્ર ગીતોમાં જ પર્યાપ્ત થશે કે શું એમ લાગ્યા વિના રહેતું નથી. લાંબાં કાવ્યોનો આપણા અત્યારના કાવ્યસાહિત્યમાં સુકાળ નથી, એ હકીકત પણ નોંધવા

શ્રી. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા આ જિલ્લા લોકલ બોર્ડના ઉપ-પ્રમુખ તરીકે સેવા આપી શક્યા છે તે નીકળી આવત.

એકંદરે પુસ્તક ગ્રામ જનતાને માર્ગદર્શન તરીકે ઘણું ઉપયોગી હોઇ દરેક ગ્રામ પંચાયતો અને સમાજસેવકોએ વસાવવા યોગ્ય છે. " અજ્ઞાત "

૧૫ ઉપજાતિ–લેખકઃ શ્રી. સુરેશ જોષી; 'મનીષા' પ્રકાશન, વડોદરા. કી રૂ. સવા.

આ સંગ્રહનું જેના પરથી નામ પાડવામાં આવ્યું છે એવા ઉપજાતિ છંદમાં અહીં પાંત્રીસ જેટલાં કાવ્યો રજૂ થયાં છે. જીવનની અનુભૂતિમાંથી આકાર પામતાં આ કાવ્યોમાં એક વિશિષ્ટ પ્રકારનું ભાવવૈવિધ્ય અને અભિવ્યક્તિકૌશલ છે. ધરતી પરનાં દુઃખ અને ઘેરી નિરાશા, વ્યવહારજગતની ખૂટલાઇ અને દંભનું અહીં નિર્દંભ નિરૂપણ છે તો સાથે 'ખુશી'ના મર્યાદિત 'પટ'માં કવિનું જગતની કાયાપલટ કરવાનું સ્વપ્નું પણ એ તાઝગીનો ચેપ લાગે એ રીતે રજૂ થયું છે. ધરતી પર રહેતા કવિને ધરતી પરના ઇન્દ્ર બની વિનાશરૂપી વૃત્ર પર આસન જમાવવાના કોડ છે. આ કાવ્યોમાં અનુભૂતિને જે લાક્ષણિક ઉદ્‌ગાર અપાયો છે એમાં જ અદ્યતન કવિતાની અભિવ્યક્તિની વિશિષ્ટતાનાં દર્શન થાય છે. અનુભવની સચ્ચાઇ અને ભાવનિરૂપણની નવીનતા એનાં અનોખાં આકર્ષણ છે.

૧૬ અનાર્યનાં અડપલાં અને બીજા પ્રકીર્ણ લેખો–લેખક : શ્રી. જે. એ. સંજાના; પ્રકાશક : ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ.

જે પંડિત યુગે નરસિંહરાવ, કેશવ હ. ધ્રુવ, આનંદશંકર, બ. ક. ઠાકોર જેવા વિદ્વાનો ગુજરાતને આપ્યા છે, તેમાં શ્રી. સંજાનાનો પણ સમાવેશ થાય છે. પોતે પારસી હોવા છતાં ગુજરાતી ઉપરાંત સંસ્કૃત સાહિત્યનું એમનું જ્ઞાન કેટલું તલસ્પર્શી છે તે એમના પ્રસિદ્ધ થયેલા આ લેખસંગ્રહ ઉપરથી સમજાશે. આ લેખોમાંના ઘણા ખરા તો ત્રીસ વર્ષ પૂર્વે લખાયા છે, છતાં પણ તેમાં રજૂ થયેલા વિષયો આજે પણ તાજા લાગે છે. એક આરૂઢ અભ્યાસી તરીકે એમણે જે છંદ-વિષયક ચર્ચા કરી છે તે તથા 'શાકુંતલ'ના ભાષાન્તરવિષયક વિવેચનના લેખો જોતાં એમની વિદ્વત્તા અને ભાષાવિષયક ચોકસાઈની પ્રતીતિ થયા વિના રહેતી નથી. આ લેખો પ્રસિદ્ધ કરીને ગુજરાત વિદ્યાસભાએ અભ્યાસીઓની સેવા જ કરી છે, એમ કહેવું જોઇએ.

૧૭ મનોવિહાર–લેખક : શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ કીમત ચાર રૂપિયા.

આ સંગ્રહમાં સ્વ. રામનારાયણભાઈના તાત્ત્વિક ચર્ચાના, વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓ વિષેના, શિલ્પ અને સ્થાપત્ય અંગેના, લલિત કલાના, સમાજજીવનના, તેમજ પ્રકીર્ણ કહી શકાય તેવા અભ્યાસલેખો સંગ્રહિત થયા છે. 'પ્રસ્થાન'ના તંત્રી તરીકેના લખાણરૂપે તત્કાલીન રાષ્ટ્રીય સામાજિક કે કલાનાં બળોની વિચારણા 'વિચાર ચંક્રમણ' એ શીર્ષક હેઠળ કરવામાં આવી છે. ગ્રંથના વિષયોનું વૈવિધ્ય અને એમાં રજૂ થયેલી વિદ્વત્તાપૂર્ણ સામગ્રી લેખકનું અભ્યાસી માનસ રજૂ કરે છે. બધા જ લેખોમાંની ચિંતનની વિશદતા વિષયને સહજગમ્ય બનાવવાની હથોટી, અને રજૂઆતની અનોખી શૈલી–આ સૌ દ્વારા લેખકે આપણા યુગના એક ચિંતક અને નિબંધકાર જ નહિ પણ એક પ્રતિભાશાળી શૈલીકાર તરીકેનું સ્થાન પણ સિદ્ધ કર્યું છે.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—અમદાવાદ તરફથી

૧ ભગવાન બુદ્ધ—લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૨ સ્વાધીનતાની દેવી અને બીજી વાતો—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કી. ૦–૮–૦

૩ તારણહાર અને બીજી વાતો—લેખક તથા કીમત ઉપર પ્રમાણે;

૪ નંદનવન—મૂળલેખક : શ્રી. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્ત; અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ સોની; કીમત રૂા. ૩–૮–૦

૫ મણિલાલ નભુભાઇની સાહિત્યસાધના—સં. શ્રી. ધીરૂભાઇ ઠાકર, કી. ૬–૦–૦

એન. એમ ત્રિપાઠી લિ. મુંબઇ તરફથી

૬ રાષ્ટ્રપ્રિય પં. જવાહરલાલ નેહરૂ ભા. ૧–૨—લેખક : શ્રી. અંબેલાલ નારણજી જોષી; બન્ને ભાગના રૂા ૭૦–૦–૦

૭ સર્જનને આરે—લેખક : શ્રી. ધનસુખલાલ કૃ. મહેતા; કીમત રૂ. ૩–૪–૦

૮ પૂજારીને પગલે—લેખક : શ્રી. જયસુખલાલ કૃ. મહેતા; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર—અમદાવાદ તરફથી

૯ આપણા દેશમાં આપણું રાજ્ય—લેખક : શ્રી. મગનભાઇ પ્રભુદાસ દેસાઇ કીમત રૂા. ૦–૭–૦

૧૦ સ્વરાજ એટલે શું ?—લેખક : અને કીમત ઉપર પ્રમાણે;

૧૧ વેર અને બદલો—લેખક : શ્રી. ગોપાલદાસ જીવાભાઇ પટેલ; કીમત ૦–૭–૦

૧૨ સર્વોદયની કેળવણી—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત ૧–૪–૦

૧૩ અવારનવાર—લેખક : શ્રી. કાકા સાહેબ કાલેલકર; કીમત ૨–૦–૦

૧૪ જીવનની સુવાસ—લેખક : શ્રી. લલ્લુભાઇ મકનજી; કીમત ૦–૬–૦

૧૫ કેળવણીના કોયડા—લેખક : ગાંધીજી કીમત રૂા ૨–૮–૦

આર. આર. શેઠની કું.—મુંબઇ તરફથી

૧૬ અચ્યુત—લેખક : શ્રી. ચિનુભાઇ વૈ. જાની; કીમત રૂા. ૩–૮–૦.

વોરા એન્ડ કંપની લિ. મુંબઇ તરફથી

૧૭ વેળા વેળાની છાંયડી—લેખક : શ્રી. ચૂનીલાલ મડિયા; કીમત રૂા. ૭–૦–૦.

અન્ય પ્રકાશકો તરફથી

૧૮ છંદણાં—લેખક અને પ્રકાશક : શ્રી. કનૈયાલાલ જ. રાવળ; રાણિકા, ભાવનગર (સૌરાષ્ટ્ર) કીમત રૂા. ૩–૦–૦.

૧૯ સમાજશાસ્ત્રપ્રવેશિકા—લેખક : શ્રી. રતુભાઇ પરીખ; પ્રકાશક : પોપ્યુલર પબ્લિશિંગ હાઉસ, ટાવર રોડ, સૂરત. કીમત રૂા. ૪–૮–૦.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ.

વડોદરા જિલ્લો

વડોદરા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની–વાર્ષિક સભા તા. ૨૪–૬–૫૬ ના રોજ વડોદરા સેન્ટ્રલ લાઈબ્રેરીમાં શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીનના પ્રમુખપદે મળી હતી. પ્રારંભમાં ગત વર્ષનું નિવેદન તથા નવા વર્ષનું અંદાજ–મંજૂર થયા બાદ નવા વર્ષના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ : શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન, ઉપપ્રમુખઃ શ્રી. સોમાભાઇ દ. પટેલ (પ્રતિ. સા. પુ. સમિયાલા), મંત્રી શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ (વરણામા), સહમંત્રી શ્રી. કેશવલાલ વી. જાંખુ (મંત્રી. સા. પુ. ચાપડ) ચૂંટાયા હતા. જિલ્લા પુ. મં. ના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન અને શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ ચૂંટાયા હતા. તે પછી શબ્દવ્યૂહ હરીફાઈની જાહેરાત અંગે ઉપવાસ ઉપર ઉતરેલા શ્રી. આત્મારામનું જીવન બચાવવાની પ્રભુને પ્રાર્થના કરતો અને પત્રોને જાહેરાતો નહી લેવાનો વિનંતિ કરતો, વિદ્યાર્થીઓ માટે શિ. વા. પરીક્ષા લેવાનો તથા તાલુકા પુસ્તકાલય સંમેલન ભરવાનો ઠરાવ કર્યા બાદ પ્રમુખશ્રીએ શાળાવાળાં બાકી ગામોએ પુસ્તકાલય ઉઘાડવા તથા ગ્રામ ઔષધાલયો સ્થાપવા જણાવ્યું હતું.

પાદરા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૩૦–૬–૫૬ ના રોજ પાદરા સાર્વ. પુ. ના મકાનમાં સેજાકુવા પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી. છોટાભાઇ ઇ. પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં પાછલા વર્ષનું નિવેદન તથા અંદાજ મંજુર થયા બાદ હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા પાદરા, મંત્રી શ્રી. રામભાઇ જી. અમીન પાદરા, તથા ઓડિટર શ્રી. રણછોડભાઈ ૨. પટેલ ચૂંટાયા હતા. જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા અને શ્રી છોટાભાઇ ઇ. પટેલ (મંત્રી સા. પુ. સેજાકુવા) ચૂંટાયા હતા. તે બાદ પુસ્તકાલયને સરકાર મદદ ફેબ્રુ. માં મળવા બદલનો તથા રૂ. ૧૨૫) નું અંદાજ મંજૂર કરવાના ઠરાવો થયા હતા. મંડળ પાસે સિલક રૂ. ૧૦૦૩–૬–૧૦ છે.

કરજણ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૧–૭–૫૬ ના રોજ કરજણ તાલુકા પુસ્તકાલયમાં શ્રી. મૂળજીભાઇ ના. ભટ્ટના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં પાછલા વર્ષનું નિવેદન તથા અંદાજ મંજુર થયા બાદ નવા વર્ષના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ શ્રી. ડૉ. ચીનુભાઇ કે. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ખુશાલભાઇ વિ. પટેલ, મંત્રી શ્રી. રમણીકલાલ કે. પારેખ, સહમંત્રી શ્રી. મલંગશા ઉ. દીવાન (પ્રતિ. સા. પુ. લતીપુર ટીંબી) ચૂંટાયા હતા. જિ. પુ. મંડળ માટે શ્રી. રમણીકલાલ કે. પારેખ તથા શ્રી. મલંગશા ઉ. દીવાન ચૂંટાયા હતા. તે બાદ શબ્દરચના હરીફાઇ કાયમને માટે પ્રસિદ્ધ ન કરવા વર્તમાનપત્રોને વિનંતિ કરતો, શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓમાં સારા પ્રમાણમાં ઉમેદવારો બેસાડવાનો તથા તાલુકાનાં બાકી ગામોએ પુસ્તકાલય ખોલવાનો ઠરાવ કર્યો હતો. સદર મંડળે વિદ્યાર્થીઓ માટે 'દાદાભાઈ નવરોજજી' ના પુસ્તકની પરીક્ષા લીધી હતી, તેનો ૪૬૧ ઉમેદવારોએ લાભ લીધો હતો. વડોદરાથી લેવાયેલી શિ. વા. ની પાંચમી પરીક્ષાનો પણ સારો પ્રચાર કરી ૧૪૮ ઉમેદવારો બેસાડયા હતા, તથા તેનો વર્ગ પણ ચલાવ્યો હતો. સદર મંડળનો સન ૫૫-૫૬ નો ખર્ચ રૂ. ૯૮ છે, અને સિલક રૂ. ૬૯ છે.

સંખેડા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૨૪–૬–૫૬ ના રોજ સંખેડા તાલુકા પુ. ના મકાનમાં ભરવામાં આવી હતી, જેમાં ગત વર્ષનું નિવેદન મંજુર થયા બાદ નવા

વર્ષના પ્રમુખ શ્રી જેઠાલાલ મ. વ્યાસ (હે. માં. તાલુકા સ્કૂલ સંખેડા), ઉપપ્રમુખ શ્રી. ભાઇલાલભાઇ ચુ શાહ બહાદરપુર, મંત્રી શ્રી. ચીમનભાઇ આ. પંડયા સંખેડા, સહમંત્રી કુતુબુદ્દીન શ. શેખ સંખેડા, ખજાનચી શ્રી. રમણલાલ હી. દેસાઇ ચુંટાયા હતા. જિ. પુ. મંડળના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. ચીમનલાલ આ. પંડયા, અને શ્રી. કરસનભાઈ પ્ર. પટેલ (કાંટા) ચૂંટાયા હતા. તે પછી સંખેડામાં શિ. વા. પરીક્ષાનું કેન્દ્ર ખોલવા ઠરાવી તેનાં ઉમેદવારો વધુ પ્રમાણમાં ઉભા કરવા જણાવ્યું હતું.

સાવલી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૨૪-૬-૫૬ ના રોજ સાવલી તાલુકા સ્કુલના હે. મા. શ્રી. મગનલાલ ઉ. જોષીના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં નવા વર્ષના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ શ્રી. મગનલાલ ઉ. જોષી, ઉપપ્રમુખ શ્રી. છોટાભાઇ રા. પટેલ મંત્રી સા. પુ. ખાખરીઆ), મંત્રી શ્રી. શંકરલાલ રા. જાની (પ્રતિ. સા. પુ. હાજીપુરા) તથા ખજાનચી શ્રી. શિવશંકર મુ. વ્યાસ (બાડોલ) ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. જિ. પુ. મં. ના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. મગનલાલ ઉ. જોષી (સાવલી) અને શ્રી. સોમાભાઈ ગ. વૈદ (વેજપુર) ચૂંટાયા હતા. શિ. વા. ની પરીક્ષાનો પ્રચાર કરવા તથા બાકી ગામોએ પુસ્તકાલય ઉઘાડવા ઠરાવ્યું હતું.

ડભોઈ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૧૦-૬-૫૬ના રોજ ડભોઇના અગ્રગણ્ય કાર્યકર શ્રી ચીમનલાલ દેસાઇના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં પાછલી સાલનું નિવેદન મંજુર થયા બાદ રૂ. ૧૦૦) નું બજેટ મંજુર કરવામાં આવ્યું હતું. તે પછી વિદ્યાર્થીઓ માટે શિ. વા. ની પરીક્ષા લેવી, નડા ગામે તાલુકા પુ. પરિષદ ભરવા, પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ભીલાપુર ગામે ભરવા, ગુ. પુ. મં. ના સભ્યો વધારવા તથા બદલી થવાના કારણે લાંબા વખતથી પ્રમુખપદેથી છૂટા થતા આસિ. ડેપ્યુટી શ્રી. છોટાલાલ ન. પાઠકનો આભાર માનતા ઠરાવો થયા હતા. નવા વર્ષના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ શ્રી. ગણપતરામ પુ. જોશી (આસિ. ડેપ્યુટી), ઉપપ્રમુખ શ્રી મોતીલાલ ના. દવે, મંત્રી શ્રી. છીતાલાલ પી. મોદી, તથા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. રામદાસ મ. પટેલ તથા શ્રી. છીતાલાલ પી. મોદીને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. સદર મંડળે આ વર્ષમાં વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ બહુ જ સારી રીતે ભરી હતી. તથા ' પ્યારા જવાહર ' નામના પુસ્તકની વિદ્યાર્થીઓ માટે પરીક્ષા પણ લીધી હતી. જેનો ૨૫૯ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો. ઉપરાંત વડોદરાથી લેવાયેલી પાંચમી શિ. વા. પરીક્ષામાં પણ ૩૧ જણને બેસાડયા હતા. મંડળનો ખર્ચ રૂ. ૧૩૧-૩-૦ છે. અને સિલક રૂ. ૧૬૦-૨-૧૧ છે.

ભરૂચ જિલ્લો

અંકલેશ્વર તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૫-૬-૫૬ ના રોજ પીટીટ લાઇબ્રેરીમાં શ્રી. નસરવાનજી ના. સાગબારીવાળાના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. નસરવાનજી ના. સાગબારાવાળા, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ધનસુખલાલ એમ. દેસાઈ, ખજાનચી શ્રી. શાંતિલાલ શાસ્ત્રી તથા મંત્રી તરીકે શ્રી. મધુ જોષી અને શ્રી. દીનશા ઇન્જી. ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. જિ. પુ. મંડળ માટે પ્રતિ. તરીકે શ્રી. વ્રીજરત્ન કે. લાલજી તથા શ્રી. ઇબ્રાહીમ શેખની ચૂંટણી થઇ હતી.

હાંસોટ તાલુકા પુ. મંડળની સભા શ્રી. મગનલાલ ચુ. હાંસોટીના પ્રમુખપદે હાંસોટી પુસ્તકાલયમા તા. ૨૭-૬-૫૬ ના રોજ મળી હતી, જેમાં નવા વર્ષના પ્રમુખ શ્રી. ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ (માંગરોલ), ઉપપ્રમુખ શ્રી. નરશેરામ જ. પટેલ (અસવા), મંત્રી શ્રી. મંગુભાઇ જ. સોની અને શ્રી. ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ ચૂંટાયા હતા.

ભરૂચ તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૩-૬-૫૬ ના રોજ ૨ા. દી. લાઇબ્રેરી ભરૂચમાં મળી હતી, જેમાં પાછલી સાલનું નિવેદન મંજુર થયા બાદ, નવા વર્ષના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. નાગજીભાઇ દે. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. નાનુભાઇ શાહ, મંત્રી શ્રી. ગજાનન દવે તથા ભરૂચ જિ. પુસ્તકાલય મંડળ માટે પ્રતિ. તરીકે શ્રી. ગજાનન દવે, ભરૂચ, અને શ્રી. ભગવાનસિંહ એ. પરમાર (શુકલતીર્થ) ચૂંટાયા હતા. સદર મંડળના મંત્રી શ્રી. ગજાનન દવેએ આ વર્ષમાં ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદો તાલુકામાંથી બનાવવ નો સારો પ્રચાર કર્યો હતો. ઉપરાંત પાંચમી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો પ્રચાર તથા તાલુકામાં નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાનું કાર્ય પણ સારૂં કર્યું હતું.

નાંદોદ તાલુકા પુ મંડળની સભા, તાલુકા કોંગ્રેસ સમિતિના મકાનમાં તા: ૨૧-૬-૫૬ ના રોજ શ્રી. મગનભાઇ રૂ. પટેલ (ભદામ) ના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં નવા વર્ષના તરીકે પ્રમુખ શ્રી મગનભાઇ રૂ. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. મંગળભાઈ વ. પટેલ (રાજુવાળીયા), મંત્રી શ્રી. રામદાસ પ. પટેલ (ભદામ) અને સહમંત્રી શ્રી. દલપતભાઇ બી. વસાવા (ઢેલાર) ચૂંટાયા હતા. ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. મગનભાઇ રૂ. પટેલ અને શ્રી. મંગળદાસ વ. પટેલ ચૂંટાયા હતા. આ સભાએ નાંદોદ તાલુકામાં પુસ્તકાલયો ઓછાં હોઇ તાલુકામાં પુસ્તક વાચન માટે ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓની માગણી કરતો ઠરાવ કર્યો હતો.

પંચમહાલ જિલ્લો

હાલોલ તાલુકા પુ મંડળની સભા તા. ૨૦-૬-૫૬ ના રોજ કાલોલના પુસ્તકાલયમાં શ્રી. પનાલાલ પરીખના પ્રમુખપદે ભરાઇ હતી, જેમાં પાછલા વર્ષનો હિસાબ મંજુર થયા બાદ, પંચમહાલ જિલ્લા પુ. મંડળ માટે પ્રતિ. તરીકે શ્રી. પનાલાલ મા. પરીખ તથા શ્રી શાન્તિલાલ મ. શાહને ચૂંટયા હતા તથા નવા વર્ષના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. પનાલાલ મા પરીખ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ડો. જીવણલાલ વી. શાહ અને મંત્રીઓ શ્રી. શાંતિલાલ મ. શાહ તથા શ્રી. ચંદ્રવદન મો. તલાટી ચૂંટાયા હતા.

મહેસાણા જિલ્લો

ચાણસ્મા તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૧-૭-૫૬ના રોજ શ્રી. સુરજમલ વકીલના પ્રમુખપદે ચાણસ્મામાં ગાંધી વિનય મંદિરમાં મળી હતી, જેમાં ગત વર્ષનું નિવેદન રજુ થયા બાદ, નવીન સાલમાટે પ્રમુખ શ્રી સૂરજમલ પુ., વકીલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ઇશ્વરભાઇ દે. પટેલ (વેણુપુર), મંત્રી શ્રી. કરૂણાશંકર મો. વ્યાસ (ચાણસ્મા) અને સહમંત્રી શ્રી. રામશંકર મો જાની (મોટપ) ચૂંટાયા હતા. મહેસાણા જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. કરૂણાશંકર મો. વ્યાસ, અને શ્રી. શિવલાલ મૂ. મિસ્ત્રીને ચૂંટયા હતા. વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા લેવા ઠરાવ્યું હતું. આ સભામાં ચાણસ્મા ભાગ શિક્ષણાધિકારી શ્રી વિઠ્ઠલભાઇ લા બારોટે પુ પ્રવૃત્તિના પ્રચાર માટે તથા પ્રમુખશ્રીએ બાકી ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની આગ્રહભરી માગણી કરી હતી. અને તે ઉપરાંત મંડળે નીમેલા માનદ પ્રચારકોએ ૧૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી. મંડળની

સિલક રૂ ૧૨૧-૮-૩.
વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ
C/o. સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી, વડોદરા.

વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ
સહમંત્રી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., વડોદરા.

સૂચના-સમાચાર

૧. જે પુસ્તકાલયોએ સન ૧૯૫૬-૫૭ નાં બજેટ મોકલ્યાં ન હોય તેમણે જલદી મંડળમાં મોકલી આપવાં. બજેટની બે નકલો મંડળમાં મોકલવાની હોય છે.

૨. જે પુસ્તકાલયોને સરકાર તેમજ લોકલ બોર્ડ મદદ બારોબાર મળતી હોય તેમણે બજેટમાં પોતાની પાસે જેટલી શિલક રકમ ખર્ચવાની હોય તેટલી જણાવવી જેથી રકમની સગવડ પ્રમાણે ખર્ચ કરી શકાય.

૩. વડોદરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી તેના સુવર્ણજયંતી મહોત્સવ પ્રસંગે એક યાદગાર ગ્રંથ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે. તેમાં ઘણી ઉપયોગી માહિતી આપેલી છે. કીમત રૂ. ૫/- છે. જે પુસ્તકાલયોએ તેની નકલ ખરીદવી હોય તેમણે બજેટનાં પુસ્તકોની યાદીમાં માગણી કરવી.

૪. બજેટમાં પત્રોની પસંદગી કરતી વખતે ખાસ કાળજી રાખવી. બજેટમાં પાછળથી પત્રોની ફેરફારી કરવી અશક્ય બને છે. પુસ્તકો ખાતે સાધેલી રકમથી બેવડી રકમની પુસ્તકોની યાદી ખાસ મોકલવી.

૫. વડોદરા જિલ્લાનાં જે પુસ્તકાલયે રૂ. ૨૫/થી ઓછી લોકમદદ ભેગી કરી બજેટ બનાવ્યું હશે તેને જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ નહી મળે. જેથી રૂ. ૨૫ લોકમદદ ભેગી કરવા તજવીજ કરી બજેટ મોકલવું.

૬. "લોકસત્તા" દૈનિક પત્ર પુસ્તકાલયોને રૂ. ૪૫/-ના બદલે રૂ. ૨ કન્સેશનથી રૂ. ૩૩/-ના લવાજમથી અપાશે. એવો નિર્ણય રૂબરૂ મળી વાટાઘાટથી કરવામાં આવ્યો છે તો તેની નોંધ મંત્રી ભાઈઓએ લેવી.

૭. હજી ઘણાં પુસ્તકાલયોએ ૫૫-૫૬ ની સરકાર મદદ બારોબાર મળ્યા છતાં મંડળમાં મોકલી આપી નથી તો સત્વરે મોકલી આપે તેવી આગ્રહભરી વિનંતિ છે.

વડોદરા
તા. ૬-૭-૫૬

લક્ષ્મણસિંહ પરમાર
મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ., વડોદરા.

જીવનપરિવર્તન

ખેડા જિલ્લામાં વડતાલ કરીને એક ગામ છે. એ ગામમાં જોબન કરીને એક પ્રખ્યાત ચોર રહેતો હતો. એક દિવસ સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયના સહજાનંદ સ્વામી ત્યાં પધાર્યા. સુંદર ઘોડી રાખે. જોબનની નજર એ ઘોડી પર પડી. એણે તે ચોરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

રાત્રે સૌ કોઇ સૂઈ ગયું ત્યારે ચોરપગલે એણે મકાનની અંદર પ્રવેશ કર્યો. કાન માંડીને જોયું તો સહજાનંદ સ્વામીને ઘોડીની ગમાણમાં ઘાસ હચ કરતા જોયા. એ પાછો વળ્યો. મધરાતે ફરીથી આવ્યો. અંદર ડોકિયું કરીને જુએ છે તો સહજાનંદ ,સ્વામી ઘોડીને ખરેરો કરતા જણાયા. બીજી વાર પણ પાછો ગયો. છેવટે પરોઢિયે આવ્યો. તો, આ વખતે પણ એણે સ્વામીજીને ઘોડીની લાદ વાળતા જોયા. જોબનને આશ્ચર્ય થયું: 'શું આ બાવો રાતે ઊંઘતો જ નહિ હોય!'

સવાર થયું. સ્વામીનારાયણના ભક્તો કથા સાંભળવા આવવા લાગ્યા. કથા શરૂ થઈ. જોબન પણ કથા સાંભળવા બેઠો. ચોર તરીકે એ આખા ગામમાં પ્રખ્યાત તો હતો જ. વળી મંદિરમાં આ પહેલાં એ કદીયે ફરકયો નહોતો. એટલે આમ એકાએક તેને કથામાં આવીને બેઠેલો જોઇ ભક્તો બધા વારે ઘડીએ તેની સામે જોયા કરે ને કહે, "આ ચોર વળી આજે અહીં કયાંથી?" જોબન તો સહજાનંદ સ્વામીની આંખો સામે એકીટસે જોઇ રહ્યો હતો ને કથા સાંભળવામાં મશગૂલ હતો.

કથા પૂરી થઇ. પ્રસાદ વહેંચાયો. એક પછી એક બધા વેરાવા લાગ્યા. પણ જોબન એકલો ત્યાં બેસી રહ્યો. એને એકલાને ચૂપચાપ બેઠેલો જોઇ સ્વામીજીએ પૂછયું, "ભગત, કેમ એકલા બેઠા છો?"

"બાપજી, મારે આપને એક વાત પૂછવી હતી." જોબને કહ્યું.

"પૂછો, જરૂર પૂછો. શી વાત છે?"

"મહારાજ, તમે આખી રાત જાગ્યા છો, છતાં આંખોમાં સહેજે ઉંઘ કેમ દેખાતી નથી?"

"ભાઇ, હું તો રાત્રે નિરાંતે ઊંઘતો હતો!"

"બાપજી, હું તો ચોર રહ્યો. જૂઠુંય બોલું, પણ આપ પવિતર મહાત્મા થઇનેયે જૂઠું બોલશો?"

સ્વામી સહજાનંદને જોબનની વાતમાં કંઇક ભેદ જણાયો. એમણે કહ્યું : "તમારે શું કહેવાનું છે તે જરા સાફ સાફ કહેશો ભાઇ ?"

"મહારાજ, રાત્રે ત્રણ ત્રણ વાર હું આપની ઘોડી ચોરવા આવ્યો. પણ ત્રણેય વાર આપને ઘોડી પાસે જાગતા જોયા. પહેલી વાર આવ્યો ત્યાં ગમાણમાં ઘાસ હેચ કરતા હતા. બીજી વાર આવ્યો ત્યારે ઘોડીને ખરેરો કરતા જોયા ને ત્રીજીવાર પરોઢિયે આવીને જોયું તો ઘોડીની લાદ વાળતા હતા. શું મારી સગી આંખે જોયેલી વાતનેય ખોટી માનશો ?"

જોબનની આ વાત સાંભળી સ્વામી સહજાનંદ ઊંડા ચિંતનમાં પડી ગયા. થોડી વાર પછી બોલ્યા, "ભાઇ, તમારી વાત સાચી ને મારી વાત પણ સાચી. હું ઊંઘતો હતો એ સાચું, પણ તમારું ને મારું રક્ષણ કરનાર પરમાત્મા જાગતો હતો. તમે જેને ઘોડી આગળ જાગતો જોયો તે હું નહિ પણ તમારું ને મારું રક્ષણ કરનાર એ પરમાત્મા હશે ?"

સ્વામીજીની વાત સાંભળી જોબનનું હૈયું ભરાઇ આવ્યું. ફાળિયું ઉતારી સ્વામીજીના ચરણોમાં ઢળી પડ્યો; અને બોલ્યો, "બાપજી, કંઠી બાંધો."

"ભાઇ, એમ કંઠી ન બંધાય." સ્વામીજીએ કહ્યું.

"કેમ બાપજી ? બાંધવી પડશે."

"બહુ બહુ પાળવું પડશે કંઠી બાંધી એટલે ચોરી ન કરાય, દારૂ ન પિવાય, માંસ ન ખવાય, આવું તો ઘણું ઘણું પાળવું પડે."

"બધું પાળવા તૈયાર છું, બાપજી."

જોબનના હૃદયનું પરિવર્તન થતું જોઇ સ્વામીજીએ તેને કંઠી બાંધી. એટલે જોબન બોલ્યો, "મહારાજ, હવે એક વચન આપો. મારે ત્યાં આવીને રહો ને બધા નિયમ પાળતાં શીખવો !" પતિતપાવન સહજાનંદ સ્વામી સાચે જ જોબનને ત્યાં ગયા ને એના ઘરમાં રહ્યા. એમના સત્સંગથી જોબન ચોર મટી ભક્ત બન્યો.

એક દિવસ સ્વામીજી જોબનને સાથે લઇને ગઢડા ગયા. ત્યાં એમના સારા સારા શિષ્યો હતા. છતાં સ્વામીજી જોબનને સૌથી આગળ પોતાની પાસે બેસાડે. કેટલાક શિષ્યોને આથી દુખ થયું. એક દિવસ એમણે પોતાની હૈયાવરાળ સહજાનંદ સ્વામી આગળ ઠાલવી. એમણે કહ્યું "મહારાજ, આ કાઠી દરબારો આપના શિષ્યો છે. બહુ પવિત્ર છે. એમને આગળ ન બેસાડતાં જોબનને કાં બેસાડો છો ? એ તો ચોર છે." સ્વામીજીએ હસતાં હસતાં કહ્યું, "આ કાઠી દરબારો મને ઓછા વહાલા નથી. એ સારા હતા ને સારા રહે એમાં શી નવાઇ ! પણ આ જોબન તો ચોરમાંથી ભક્ત થયો છે. એ ખોવાયેલો પાછો મળ્યો છે. એટલે એને આગળ બેસાડું છું."

સ્વામીજીની વાત સાંભળી શિષ્યો બધા ચૂપ થઇ ગયા. ("લોકજીવન")

મોઢું ફેરવી લીધું છે.

પાસેના ગામમાં એક ભાઇ મોચીનું કામ કરતા હતા. એમણે વર્ષો પહેલાં એમના પુત્રને આધુનિક કેળવણી આપવાનું ઠરાવ્યું. જાતમહેનતથી જે કમાણી થતી તેમાંથી એમણે સારી જેવી બચત કરી. પોતાના પુત્રને ભણાવ્યો. વર્ષો થઇ ગયાં. છોકરો બહારગામ ભણતો હતો. ભણી પરવારીને એ ભાઇ કામે લાગી ગયા. રજાઓમાં અવારનવાર તેમના બાપ

'ક્યાં રે'વું ?'

'નથી ઓળખતા ?'

'ના.'

'ઉતેલિયા. થોડા દિવસ પર જ તમે અમારા ગામમાં આવ્યા હતા ને ?'

'મને ઓળખો છો ?'

'કેમ નહિ.'

'શું ભણો છો ?'

એ બાળકનો હસતો ચહેરો પડી ગયો. 'નથી ભણતો.' બાળકે કહ્યું.

'કેમ ?'

'નિશાળે નથી જતો.'

'ભણવાનું છોડી દીધું ?'

'ના. જતોતો પણ—'

'શું થયું ?'

'હું ગુજરાતી બીજીમાં ભણતો હતો. મારું ઘર ગરીબ છે. મારી બા એકલાં છે. એટલે ઘરનું કામ કરીને પણ ભણતો. એક દિવસ લખાણમાં કાંઈ ભૂલ કરી, માસ્તરે સોટી હાથમાં લીધી. કશું પણ બોલ્યા વિના મેં હાથ ધર્યો.

અને મને હાથ બતાવી કહ્યું : 'પાંચ આંગળી માસ્તરે ઠોકી દીધી. મારાથી ના રહેવાયું. હું મૂંગો મૂંગો મારી જગ્યા પર જઇને બેઠો અને સ્લેટ ઉપાડી સીધી મારી માસ્તરને ને ભાગ્યો.'

'માસ્તરને વાગ્યું ?'

'આંખ સહેજ જ બચી ગઇ.

'પછી ?'

'સીધો ગયો બીજે ગામ. સાત દિવસ રખડ્યો. આઠમે દિએ ગામના બે જણ આવી મને સમજાવી ઘેર લઇ ગયા. માસ્તરેય ઊભી પૂછડીએ નાસી ગયા.'

'પછી નિશાળે ગયો ?'

'ના, મારું મન જ ઊઠી ગયું. મારી ભૂલ ભૂલ બતાવી નહિ ને સીધી આંગળી જ ઠોકવા લાગી ગયા !'

એની ભાષામાં કેટલો તિરસ્કાર હતો !

એ વિદ્યાર્થીને ઊતરવાનું સ્ટેશન આવી ગયું. ઊતરતા ઊતરતાં કહ્યું : 'આખા ગામનાં છોકરાં ને નિશાળેથી મોટા છોકરા તેડવા આવે છે, પણ કોઇ મારી સામે યં દૂંકતું નથી.'

એ છોકરાનો હસતો ચહેરો ને તેજસ્વી આંખો હજુ ય મારી સામે તરવરે છે. એણે મારનો પ્રતીકાર કર્યો, અન્યાયનો પ્રતીકાર કર્યો અને આખી જિંદગીને માટે નિશાળની કેળવણીથી હાથ ધોઇ બેઠો અને જો માર સહી લીધો હોત તો ? ગુલામોની હારમાં એક નવો ગુલામ જ ન ઉમેરાત ?

("નવાં માનવી" માંથી) —નવલભાઇ શાહ

ગુણનું ચિંતન

સુંદર મઝાનું તળાવ. તળાવને કિનારે એક મઢી હતી. આ મઢીમાં એક સિદ્ધ ગણાતા સાધુ રહેતા હતા. ચારે દિશામાં એમની સાધના ને તપ વખણાતાં હતાં. અનેક શ્રદ્ધાળુ ભક્તો તેમને ચરણે આવી નમી પડતા હતા. આ સાધુનું હૃદય પણ એવું જ ઉન્નત હતું, કોઈનું પણ દુઃખ જોઇ તે દ્રવી જતું.

તળાવને સામે કિનારે એક ઝૂંપડી હતી. એ ઝૂંપડીમાં એક કલાલ વસતો હતો. તેના ધંધા હલકી જાતના હતા. તે દારૂ પીએ, જુગાર રમે, ચોરી પણ કરે. આ માણસને જોઇ સાધુનું હૃદય અનુકંપાથી દ્રવી જાય. પણ ધીમે ધીમે સાધુની ચિંતા વધતી ગઈ. 'અરેરે, આ બિચારા જીવનું શું થશે? કેટલાં પાપ! કયે ભવે એ છૂટશે?' સાધુ બહાર નીકળે ને પેલાનાં પાપનું જ સ્મરણ થાય. આમ આખો દિવસ એનું ચિંતન પાપનું જ થઇ ગયું: જ્યારે પેલો કલાલ પડેલો હતો, પણ તેને હંમેશાં થાય 'અહા! કેવું સાધુ જીવન ગાળે છે! એવું જીવન જીવવાનું ભાગ્ય મને ક્યારે સાંપડશે?"

થોડાં વર્ષ આમ ચાલ્યું. કુદરતનું કરવું કે એક જ દિવસે બંનેનું મૃત્યુ થયું. તળાવને એક કિનારે લોકોનાં ટોળાં જામ્યાં. ભજન-કીર્તન થયાં. ફૂલોથી ભરેલી સુંદર પાલખીમાં સાધુના દેહને સુવાડવામાં આવ્યો ને સ્મશાનમાં લઈ જવામાં આવ્યો. સૌએ સંતનું જીવન ને મરણ ધન્ય થયું કહ્યું!

બીજી બાજુ પેલા દારૂડીઆનો કોઈએ ભાવ ન પૂછયો. તેનું શબ બે દિવસ સુધી સડ્યું ને છેવટે લોકોએ ગમે તેમ કરીને એને સ્મશાન ભેગું કર્યું.

જગતે જગતનો ન્યાય કર્યો. સંતનાં કપડાંને, સંતના બાહ્ય આચારને પાલખી મળી! ને દુષ્ટ મનાતાને બે દિવસ સડવું પડ્યું.

બંને ભગવાનના દરબારમાં પહોંચ્યા. દરવાજા ઉપર બંને એકબીજાને મળ્યા. સંતને વળી પાછું એ જ દુઃખ થયું. 'અરે રે....હવે આ જીવ નર્કમાં જશે.' તેટલામાં જ ધર્મદેવનો દૂત આવ્યો અને પેલા સાધુને પ્રણામ કરી કહ્યું: 'આપને માટે આ દરવાજો છે અને આ બીજો તમારે માટે.' સાધુએ ઉપર જોયું. એ નરકનું દ્વાર હતું.

'અરે, તારી ભૂલ થાય છે. હું તો સાધુ છું.'

'હા, હા, તમે જ સાધુ છો; ને જુઓ આ રહી ધર્મદેવની આજ્ઞા. અને જુઓ આ લખ્યું: 'કલાલ માટે છે સ્વર્ગ.'

'પણ તું આ વાત શી રીતે કરે છે? આ તે કાંઈ ન્યાય છે?'

એટલામાં જ ધર્મદેવ આવી પહોંચ્યા ને તેમણે કહ્યું: 'તમારી વાત તો સાચી: તમારો પોશાક અને બાહ્યાચાર જોતાં તો તમોને સ્વર્ગમાં સ્થાન મળવું જોઇએ. પણ તમારું આખું જીવન પાપના ચિંતનમાં ગયું છે, જ્યારે પેલા કલાલનો વ્યવહાર ખરાબ હતો પણ તેનું ચિંતન પવિત્ર જીવનનું હતું.'

આપણે સતત બીજાના દોષ જોઇએ છીએ. ફલાણો આવો છે, ફલાણો ત્યાગ કરતો નથી, ફલાણો સત્તાલોભી છે વગેરે. એટલે કે આપણું ચોવીસે કલાકનું ચિંતન દોષનું થઇ જાય છે. આપણે પારકાના દોષ ન જોતાં તેમાં ગુણ જ જોવા જોઇએ ને દોષ આપણા જોવા જોઇએ. ગુણનું ચિંતન કરવાથી જગતમાં ગુણ જ વધે છે. આ વસ્તુ સૌએ વિચારવા જેવી છે; નહિ તો તળાવને કિનારે વસતા પેલા સાધુ જેવી આપણી દશા થવાની છે.

('નવાં માનવી') જાન્યુ. ૫૨ — શ્રી. રવિશંકર મહારાજ

જીવનમાં ગુણવૃદ્ધિ કર્યા કરો.

સૂક્ષ્મ રીતે નિરીક્ષણ કરીશું તો જણાશે કે બહુજનસમાજના વેપારનો પાયો અનીતિ પર રહ્યો છે. ખરી રીતે વેપારનો ઉદ્દેશ એવો હોવો જોઇએ કે જેમાં વ્યાજબી ખર્ચ ચઢાવીને ઉત્પાદક અને વાપરનાર બન્ને સાથે વાજબી ભાવે લેવડદેવડ થવી જોઇએ. એથી સૌને પોતાના જીવનની જરૂરિયાતો મેળવવામાં મુશ્કેલી નહિ નડે. તેને બદલે હાલમાં તો તદ્દન ઊલટું જ જોવામાં આવે છે. નિર્બળ અને અજ્ઞાન લોકો પાસેથી ઓછામાં ઓછા ભાવે વસ્તુઓ પડાવીને પછી પૈસાના બળે વધુમાં વધુ ભાવે કેમ વેચાય તેના પ્રયત્નોમાં રહી પૈસા કમાનારને શાણો વેપારી કહેવામાં આવે છે. પૈસા કમાવાનો હેતુ મોટે ભાગે પૈસાથી મોટા થવું, પોતાના કુટુંબીઓની જરૂરિયાતો ખૂબ વધારવી, કીર્તિ મેળવવી, મોજશોખ માણવા વગેરે હોય છે. તે માટે ગમે તે પ્રકારે, બીજાની સગવડઅગવડનો વિચાર કર્યા વગર, નીતિઅનીતિની પરવા કર્યા વગર કેવળ પોતાનું સુખ મેળવવા રાતદિવસ ધંધો કરવામાં આવે છે. એવી જાતના વાતાવરણમાં ફક્ત પોતાને જેમ વધુમાં વધુ ફાયદો થાય તેમ વર્તવું એમાં દોષ નથી, એમ સમજવામાં પણ આવે છે. ધંધારોજગારની સામાન્ય રીતે એજ પ્રથા છે. તેમાં બીજાને શારીરિક માનસિક કે આર્થિક ગમે તેટલું નુકસાન થતું હોય તો તેનો વિચાર કરવાનો હોતો નથી

ઉપદેશકોનો ડર

આમ પૈસાની લાલચ જ દરેક બાજુથી ઊભી હોય છે. આથી દગાફટકાનું પ્રમાણ દિનપ્રતિદિન વધતું જાય છે. વળી વસ્તુઓ ભેળસેળ વિના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં મેળવવી મુશ્કેલ થઇ પડે છે. એથી માનવસમાજને કેટલું ગંભીર નુકસાન થાય છે ? આ બધું શું કરવા ? પૈસાનો આટલો બધો મોહ ! જરા વિચાર કરતાં જણાશે કે આવી જાતનો પૈસો સમાજને અને વ્યક્તિને મુશ્કેલી તરફ લઇ જાય છે. છતાં આપણે કઇ દિશામાં ધસી રહ્યા છીએ તેનો વિચાર કરવાની ફુરસદ આપણને છે શું ? સામાન્ય માણસો સમાજમાં પ્રતિષ્ઠિત મનાતા સાધુપુરુષો અને ધર્મના ઉપદેશકો ઉપર ભરોસો રાખતા હોય છે. તેઓ જુએ છે કે એવા પુરુષો પાસે પણ પૈસાદારની જ વધુ લાગવગ હોય છે. ઉપદેશકો પણ પૈસાદારને પોષણ આપતા હોય છે. તેમને એમ તો કોઈ કહેતું નથી કે સત્ય, નીતિ અને પ્રમાણિકતાથી ધંધો કરવો જોઈએ, જરૂરિયાતો વધારવી નહિ, સાદાઇ રાખવી, સેવાવૃત્તિ કેળવવી અને બીજાઓને લુંટતા અટકવું; કારણ એમને ડર લાગે છે કે શ્રીમન્ત લોકો અમારી આ વાતને માનશે નહિ અને અમે સ્થાનભ્રષ્ટ થઇશું. એમને લાગે છે કે એમની પ્રતિષ્ઠા પણ ઓછી થશે. આથી જીવનમાં દંભ દાખલ થયો છે અને "એ તો સૌનાં નસીબ" "જેવાં કર્મ કર્યાં હશે તેવાં ભોગવવાં પડશે" એવી ઊંધી દલીલોનો આશરો લેવાય છે.

બાહ્યાડંબર—પૈસાદાર લોકો પોતાની જરૂરિયાતો ખૂબ વધારી ઘણો સંગ્રહ કરે છે અને તેમને ત્યાં ઘણી વાર વસ્તુઓ બગડી પણ જાય છે; જ્યારે ગરીબો ભૂખે મરતા

હોય છે. તેમાં શું આપણે એમ કહીશું કે 'એ લોકોનાં કર્મો' તેમાં આપણો શો દોષ ? એ દલીલ ખોટી છે. એ ગરીબોનાં કર્મ છે કે શ્રીમંતોનાં ? ખરી રીતે આજની આપણી આખી સમાજરચના અને અસમાન વહેંચણીનો જ આ દોષ છે. આપણે ચેતન કરતાં જડ વસ્તુની કીમત વિશેષ આંકીએ છીએ, છતાં પોકારીએ છીએ કે અમે ધર્માત્મા છીએ; પણ સાચો ધર્મ ભૂલી જઇને ઉપરના બાહ્ય આડંબરને ધર્મ કહીએ છીએ. ગમે તેવા અન્યાય કરીને પૈસા પ્રાપ્ત કરીએ અને પછી તેનું દાન કરીએ છીએ તેમાં અભિમાન લઇએ છીએ અને માનીએ છીએ કે અમે દયાળુ છીએ ! ઉપકાર કરીએ છીએ ! અને એટલા બધા ધર્મી છીએ કે અમારે માટે સ્વર્ગના દરવાજા ખુલ્લા છે ! હજારો કે લાખો મનુષ્યોનાં લોહી ચૂસી ધનવાન થયા પછી કીર્તિદાન કરીને પુણ્ય મેળવીએ છીએ ! અમે એટલા દયાળુ છીએ કે અમારે ત્યાં અનાથાશ્રમો, વિધવાશ્રમો વગેરે ચલાવીએ છીએ, એ શું સૂચવે છે ? એ આપણી દયા છે કે નિર્દયતા ? પોતાના પડોશીઓ, સગાંવહાલાંઓને અને ભાઇઓને આપણે પોષણ આપી શકતા નથી એટલે એમને આશ્રમોમાં મોકલીએ છીએ અને તેવી સંસ્થામાં પૈસાના ટુકડા ફેંકીને દાનવીર બનીને દયાળુ કહેવાઇએ છીએ ! માનવીની કેટલી અધમતા, કેટલી અધોગતિ !

મનુષ્ય એટલો સ્વાર્થી બની ગયો છે કે આખી દુનિયા પર એની માલિકી હોય તો પણ એને સંતોષ ન થાય. પોતાની વાસનાઓને ખૂબ વધારીને ઇન્દ્રિયોને એટલી હદે બહેકાવી કે પછી તે પોતાના કાબૂમાં રહેતી નથી. એ બધી વાસનાઓ પોષવા ખાતર મનુષ્ય પોતાના સ્વાર્થમાં એટલો નિર્દય બની જાય છે કે એને બીજાનો વિચાર સરખો પણ સૂઝતો નથી. એ પ્રમાણે વિલાસ ખાતર એક પ્રજા બીજી પ્રજાને ગુલામ રાખે છે. એક પ્રજાને રિબાવીને બીજી પ્રજા અમનચમન કરે છે. એને લીધે મોટી લડાઇઓ થાય છે. આટલું દેખીતું-દોષપૂર્ણ કર્મ કરવા છતાં આપણે પોતાને ધર્માત્મા માનીએ છીએ અને કહીએ છીએ કે હે પ્રભો, અમે બધાં તારાં સંતાનો છીએ.

પ્રમાણિક પુરુષાર્થ

પણ આપણે થોડો વિચાર કરીએ તો ! આપણે સાદા થઈએ, આપણી જરૂરિયાતો ઘટાડીએ, સદ્ગુણો જીવનમાં ઉતારીએ અને સેવાવૃત્તિ કેળવીએ તો ? આપણે બધા ભાઈઓ છીએ અને ભાઇઓની જેમ વર્તીએ તો દુનિયામાંથી કેટલાં દુઃખો ઓછાં થઇ જાય ! આપણે દુઃખ વેઠીને બીજાને સુખ આપીએ, અગવડ ભોગવીને બીજાને સગવડ કરી આપીએ, સહન કરતાં શીખીએ અને જેની તૃપ્તિ કોઇને કોઇ વખત થઇ નથી–ભોગવતાં પણ સંતોષ નથી ને પાછળથી જેની યાદ પણ દુઃખ કરનારી થાય છે એવી વાસનાઓને તજી દઇએ તો આપણે આ દુનિયામાં જ બધા મળીને સુખ મેળવી શકીએ. જો આપણે ઉત્તમ વિચારો કેળવીએ, સદા બીજાનું ભલું કરવા તત્પર રહીએ, બીજાના હિતાર્થે મચ્યા રહીએ તો જીવનમાં કેટલો બધો આનંદ મળે ? ફરજ બજાવીએ ત્યારે પણ આનંદ હશે અને ભવિષ્યમાં જ્યારે એની યાદ આવશે ત્યારે પણ પ્રસન્નતા લાગશે. એમ જીવનમાંથી દોષ ઓછા થતા જશે, પોતાના જીવનની જરૂરિયાતો સત્ય રસ્તે પ્રમાણિકપણે મેળવવા પુરુષાર્થ કરવો એમાં કંઈ દોષ નથી.

શિથિલતા

આવી રીતે જીવન ગાળતાં પણ જો આપણું જીવનનું કોઈ કલ્પિત ધ્યેય માન્યું હશે તો રસ્તામાં મૂંઝવણ નડશે. ઘણી વખત મનુષ્ય પર વંશપરંપરાથી અને શાસ્ત્રોના અધ્યયનથી એવી જાતના સંસ્કાર પડેલા હોય છે કે એમાંથી સત્ય રસ્તે આવવું કઠણ થઈ પડે છે. દાખલાતરીકે પુણ્યપ્રાપ્તિ, આત્મસાક્ષાત્કાર, ઈશ્વરદર્શન બંને બાજુએ અતિશયતા જોવામાં આવે છે. સંસારમાં અતિશય મોજશોખ પાછળ પડયા રહીએ છીએ અને જ્યારે એમાં નિષ્ફળતા મળે છે કે કંટાળો આવે છે, ત્યારે વૈરાગ્ય, ઈશ્વરદર્શન વગેરે તરફ વૃત્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. આમ જીવનમાં અતિશયતા દાખલ થાય છે. કલ્પિત ધ્યેય માનેલું હોય છે એટલે એને પ્રાપ્ત કરવા ખૂબ કષ્ટ વેઠે છે અને આત્મસાક્ષાત્કાર જેવું જણાય છે: એ પોતાના મનથી માની લે છે, ત્યારે એને પોતાનું ધ્યેય સિદ્ધ થયું લાગે છે. પછી તેનાં કર્મોમાં શિથિલતા આવે છે. જાણે એમ કરવાની એને છૂટ મળી ગઇ ! પણ આ ભૂલ છે. આત્મસાક્ષાત્કાર થયા પછી માણસનું જીવન ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચ અને પવિત્ર બનવું જોઇએ. તેને બદલે તેનામાં જો શિથિલતા આવે તો સમજવું કે આપણે જીવનનું ધ્યેય નક્કી કરવામાં ભૂલ્યા છીએ. જીવનનું ધ્યેય માનવતાની પ્રાપ્તિ છે. આ ધ્યેયને નજર સમક્ષ રાખી મરણ આવે ત્યાં સુધી ગુણવૃદ્ધિ કરવી જોઇએ. એમ કરતાં કોઇ કાળે શિથિલતા આવવાનો સંભવ નથી.

(—કેદારનાથજી)

☆

૩૫ વર્ષે પણ 'બાળક તે 'બાળક' જ છે.

'બાળક' માસિકના જન્મથી આજસુધી તેના એકજ ઘડાયલા શિક્ષણ અનુભવી સંપાદક છે. શિક્ષણાત્મક લખાણો સાથે તેની શૈલી પણ એકજ છે. આજના ગૂજરાતના સાક્ષરોની પત્રરૂપી પ્રાથમિક શાળા તે આ 'બાળક' માસિક એકજ છે.

બાળક બાળકોનું જ માસિકપત્ર
સંપાદક : શ્રી. ભીખાભાઈ વ્યાસ

વાર્ષિક લવાજમ : રૂપિયા ચાર : પરદેશ માટે આઠ શિલીંગ
પુસ્તકાલયો માટે : રૂપિયા સાડાત્રણ

વાંચનાલયો : જો તમારાં બાળકોને શિષ્ટ વાંચન આપવું જ હોય તો તેમના હાથમાં 'બાળક' મૂકો.

"બાળક" કાર્યાલય : ૭૨ ધર્મનગર: પો. સાબરમતી અમદાવાદ

ડેરોલના સાર્વ. પુસ્તકાલયના મકાનનો ઉદ્ઘાટનવિધિ

ડેરોલ (તા. કાલોલ)ના વિકાસ ઘટક દ્વારા બંધાયેલા સભાગૃહ અને મકાનનો ઉદ્ઘાટન વિધિ ગઇ તા. ૧૮-૬-૫૬ ના રોજ અનુક્રમે મુંબઇ રાજ્યના પછાત વર્ગ ખાતાના નાયબ પ્રધાન શ્રી. વાંદરેકર તથા સ્થાનિક ખેડુત શ્રી. સુખુરભાઇના હસ્તે સાંજના છ વાગે યોજાયો હતો.

પ્રમુખસ્થાને પંચમહાલ જિલ્લાના કોંગ્રેસ પ્રમુખ શ્રી. માણેકલાલ ગાંધી હતા.

પ્રારંભમાં પ્રમુખશ્રીએ વિકાસ ઘટક દ્વારા જનતા તરફથી જે કાર્યો થઈ રહ્યાં છે તેનો ખ્યાલ આપી આ ગામે સભાગૃહ તથા પુસ્તકાલયના બાંધેલાં મકાનોની વિગત આપી હતી, અને શ્રી. સખુરભાઈ જેવા એક ખેડુત પણ આવી સંસ્કારપ્રવૃત્તિમાં દાન આપવા પ્રેરાયા તેવી લોકજાગૃતિનો તાદૃશ્ય ખ્યાલ આપ્યો હતો.

શ્રી. વાંદરેકરે આવાં વિકાસ ઘટકનાં કાર્યોમાં જનતાના ઉત્સાહ માટે ધન્યવાદ આપ્યા હતા અને જણાવ્યુ હતું કે, આજે જંગલમાં વસતા આદિવાસીઓ પણ સ્વરાજનો અનુભવ કરી રહ્યા છે. અગાઉ જંગલના ઉત્પાદનમાં ખરીદ વેચાણ કોન્ટ્રાકટરો મારફત થતી તેને બદલે હવે આદિવાસીઓની સહકારી મંડળીઓ તે કામ કરે છે. શેરડી ઉગાડનારાઓ સહકારી ધોરણે ખાંડનાં કારખાનાં કાઢતા થયા છે. એટલે આવાં વિકાસ કાર્યો જનતાએ ઉપાડવાં જોઈએ. સરકાર તો આવાં કાર્યોમાં યંત્રરૂપ છે, જ્યારે ખરો જીવ તો જનતાનો છે. બાંધકામ એ તો ખાલરૂપ છે; આ બધા બાંધકામનો યશ અપયશ તમારે લેવાનો છે. લોકો પોતે આગળ આવે તેવું માર્ગદર્શન પ્રોજેક્ટ ઓફિસરો કરે છે.

છેવટે ઉપસંહાર કરતાં પ્રમુખસ્થાનેથી શ્રી. માણેકલાલ ગાંધીએ જણાવ્યુ હતું કે, સ્વરાજ મળ્યા પછી સરકાર શું શું કાર્યો કરે છે અને કરવા માગે છે તે તમને અહીં સમજાવ્યું છે. આપણા જિલ્લામાં ૬૦ પુસ્તકાલયો છે, તે બીજા જિલ્લાઓની સરખામણીમાં ઓછાં છે. તે દિશામાં આપણે આગળ વધવાનું છે. તમે કામ ઉપાડો અને નાણાં તો ગમે ત્યાંથી મળી રહેશે.

બાદ આભારવિધિ અને ફુલહાર થઇ સમારંભ વિસર્જન થયો હતો.

તમારા પુસ્તકાલયનાં બજેટ-નિવેદન

હજી પણ વડોદરા ખાતે પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના કાર્યાલયમાં ન મોકલ્યાં હોય તો તાકીદે મોકલી આપો.

માસિકો મળ્યા તારીખ

માસિકનું નામ	માસ	વર્ષ	અંક	મળ્યા તારીખ
અખંડાનંદ	જુલાઈ	૯	૯	૨-૭-૫૬
ઊર્મિ-નવરચના	,,		૩૧૬	૨-૭-૫૬
કુમાર	,,	૩૩	૫	૩૦-૬-૫૬
કોડિયું	,,	૧૧	૧૨	૧૪-૭-૫૬
ગ્રામજીવન	,,	૨૬	૯	૨-૭-૫૬
ઘરશાળા	જુલાઇ	૧૬	૧૧	૨૫-૬-૫૬
ચેતના	જુલાઇ	૩	૧	૧૦-૭-૫૬
જીવનપ્રકાશ	,,	૧૦	૩	૨૩-૬-૫૬
નવચેતન	જુન	૧૯	૪	૧-૭-૫૬
નવાં માનવી	,,	૫	૪	૭-૭-૫૬
પ્રસ્થાન	વૈશાખ-જેઠ	૩૧	૭-૮	૪-૬-૫૬
બાલકનૈયો	જુલાઈ	૩	૭	૧૬-૭-૫૬
બાલમિત્ર	,,	૩૫	૧૦	૨-૭-૫૬
બાલજીવન	,,	૩૬	૮	૧૦-૭-૫૬
બાળક	,,	૩૪	૮	૨-૭-૫૬
બુદ્ધિપ્રકાશ	મે	૧૦૩	૬	૨૨-૬-૫૬
મિલાપ	જુલાઈ		૭૯	૧૧-૭-૫૬
નૂતન શિક્ષણ	,,	૨૧	૧૧	૮-૭-૫૬
પ્યારા બાપુ	જુન	૯	૪	૨૦-૬-૫૬
બીજ	જુલાઈ	૩	૧૧	૧૦-૭-૫૬
યાત્રિક	,,	૧	૯	૪-૭-૫૬
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	જુલાઈ	૧૫	૭	૧-૭-૫૬
શ્રીરંગ	,,	૧	૧૦	૧૦-૭-૫૬
સંસાર	,,	૩૩	૬	૨૫-૬-૫૬
સ્ત્રીજીવન	,,	૧૭	૯	૨-૭-૫૬

(પાન ૩૪ નું ચાલુ)

અમદાવાદ વિભાગ

૧ અમદાવાદ જિલ્લો—ધોળકા તાલુકો પુ. મંડળની સભા તા. ૨૪-૬-૫૬ ના રોજ અમદાવાદ જિલ્લા શાળા સમિતિના સભ્ય શ્રીમતી વીરેન્દ્રબાળા જયંતિલાલ શાહના પ્રમુખપદે મળી હતી.

નીચેના ૧૧ સભ્યોની વ્યવસ્થાપક સમિતિ નીમવામાં આવી :-(૧) શ્રી. વીરાભાઈ રાજાભાઈ (ગ્રેસરીઆ) (૨) શ્રી. જયશંકર ભાઇશંકર (શિયાળ) (૩) શ્રી. પ્યારઅલી ગું. હાલાણી (રોયકા) (૪) દિવાંનસંગભાઇ એગારજી (કોઠ) (૫) શ્રી. નારણભાઇ વી. મીસ્ત્રી. (ગુંદી) (૬) શ્રી. પ્રફુલ્લભાઇ બળદેવદાસ (બાવળા) (૭) શ્રી. નવલભાઇ નેમચંદ શાહ (ગુંદી) (૮) શ્રી. દેવેન્દ્રબાળા જયન્તિલાલ શાહ (ધોળકા) (૯) શ્રી ચંપકલાલ લ. પુંજારા (ધોળકા) (૧૦) શ્રી. હરિલાલ ચતુરભાઇ શાહ, (ધોળકા) (૧૧) શ્રી. નરિલાલ હરજીભાઈ (લાણુ)

અમદાવાદ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે ધોળકા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ તરફના નીચેના બે પ્રતિનિધિઓની નિમણુક કરવામાં આવી : (૧) શ્રી. નવલભાઇ નેમચંદ શાહ ગુંદી (૨) શ્રી જયન્તિલાલ ખુશાલદાસ શાહ ધોળકા.

(૩) ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન ધોળકા તાલુકામાં દશ પુસ્તકાલયો શરૂ કરવા માટેના પ્રયત્નો કરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું.

ઠરાવ નં. ૩ મુજબ જે ગામોમાં પુસ્તકાલયો શરૂ કરવામાં આવે તે પૈકી એક કે બે ગામોમાં આપવા માટે રૂા. ૧૫૦) સુધીનાં પુસ્તકો આપવાની શ્રી. ચંપકભાઈ લક્ષ્મણભાઇએ ઇચ્છા વ્યક્ત કરી છે તે બદલ તેઓશ્રીને અભિનંદન આપવામાં આવે છે અને આ રીતે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં ઊંડો રસ લઇ ધોળકા તાલુકાના બીજા નાગરિકો આ દૃષ્ટાંતનું અનુકરણ કરશે એવી અપેક્ષા.

દહેગામ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા શ્રી. અંબાલાલ કે. શાહનાં પ્રમુખપદે તા. ૨૪-૬-૫૬ને રવિવારના રોજ મળી હતી.

ઠરાવ નં. ૧ પ્રમુખશ્રીએ રજુ કરેલ સન '૫૫-૫૬ નું વાર્ષિક નિવેદન અને હિસાબ વંચાણમાં લઇ ઓડિટરે તપાસેલો છે તે સર્વાનુમતે મંજુર કરાયો;

ઠરાવ નં. ૨ તાલુકા પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટે નીચેના ૧૧ સભ્યોની સર્વાનુમતે ચૂંટણી કરવામાં આવી. (૧) શ્રી. પરમદાસ લાલજીભાઈ પટેલ, (૨) શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ, (૩) શ્રી ભીખાભાઈ કેશવલાલ પુરબીઆ, (૪) શ્રી. રામાભાઈ બહેચરદાસ પટેલ, (૫) શ્રી. ત્રિકમલાલ જગજીવનદાસ હાસીઆ, (૬) શ્રી. શનાભાઇ સોમાભાઈ પ્રજાપતિ, (૭) શ્રી. લાલજીભાઇ જીવાભાઇ દેસાઇ, (૮) શ્રી. બાબુભાઇ સીતારામ બારોટ (૯) શ્રી. અંબાલાલ ડેમાભાઇ વાળંદ, (૧૦) શ્રી જીવાભાઇ રેવનદાસ, (૧૧) શ્રી. રતિલાલ પુંજીરામ જોતી,

(૩) અમદાવાદ જિ. પું. મંડળ માટે પ્રતિ. તરીકે શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ દહેગામ અને શ્રી. ધરમાભાઇ લાલજીભાઈ પટેલ (પાટનાકુવા શાળા)ની નિમણુંક કરવામાં આવી.

ખેડા જીલ્લો

આણંદ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ આણંદ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા આણંદ મુકામે તા. ૨૯–૬–૫૬ના રોજ મળી હતી. તેમાં વાર્ષિક નિવેદન વંચાયા બાદ નીચે પ્રમાણે ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા :

(૧) ગઈ વાર્ષિક સભાનું પ્રોસીડીંગ મંજૂર કરવામાં આવ્યું, (૨) વાર્ષિક હિસાબ અને નિવેદન મંજૂર કરવામાં આવ્યાં, (૩) નીચેના સભ્યોને કારોબારી માટે ચૂંટવામાં આવ્યા (૧) શ્રી. ત્રિભુવનદાસ કી. પટેલ તાલુકા સમિતિ આણંદ (૨) શ્રી. મગનભાઇ પુ. ઓઝા ચ. એન્યુ. સોસા. આણંદ (૩) શ્રી. મગનભાઇ દે. પટેલ તાલુકા સ્કૂલ આણંદ (૪) શ્રી. નટુભાઇ રેવાભાઇ પટેલ નવાંઘરાં સાર્વ. પુ. કરમસદ (૫) શ્રી. જગુભાઇ મો. પટેલ સાર્વ. પુ. રાહતલાવ (૬) શ્રી રમણભાઇ શં. પટેલ દા. ન. વાચનાલય અજરપુરા (૭) શ્રી. શંતુભાઇ કિ. પટેલ દા. ન. વાચનાલય થાનપૂર (૮) શ્રી. બળદેવભાઇ આર્ય સાર્વ. પુ. સામરખા (૯) શ્રી. રમણલાલ શાહ સાર્વ. પુ. ઉમરેઠ (૧૦) પ્રતિનિધિ સાર્વ. પુ. વઘાસી (૧૧) શ્રી. ભીખાભાઇ ડાહ્યાભાઈ પટેલ સા. પુ. રાવળાપુરા.

(૪) ખેડા જિલ્લા પુ. મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. નટુભાઈ રેવાભાઇ પટેલ તથા શ્રી. ભીખાભાઇ ડાહ્યાભાઇ પટેલની નિમણુંક કરવામાં આવી.

ઠરાવ નં. ૫ સને ૫૬–૫૭ માટેનું અંદાજપત્ર મંજુર કરવામાં આવ્યું.

બોરસદ તાલુકા પુ. મંડળ–બોરસદ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૧૭–૬–૫૬ ના રોજ શ્રી. મોતીભાઇ ધૂળાભાઇ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં નીચેના ઠરાવો પસાર થયા હતા :

(૧) સન' ૫૪–૫૫ અને સને '૫૫–૫૬ નું વાર્ષિક નિવેદન તથા હિસાબ સભા આગળ રજુ થયો ને મંજુર કર્યો;

(૨) સને ૧૯૫૬–૫૭ માટે નીચે પ્રમાણે કારોબારીની ચૂંટણી કરવામાં આવી :

(૧) શ્રી. મોતીભાઈ ધૂળાભાઈ પટેલ રૂદેલ પ્રમુખ. (૨) શ્રી. રાવજીભાઇ છોટાભાઈ રાણા ભાદરણ મંત્રી (૩) શ્રી. શિવાભાઇ ભાઇલાલભાઇ પટેલ ભાદરણ ખજાનચી (૪) શ્રી. બાલકૃષ્ણ મૂળજીરામ વ્યાસ ભાદરણ સભ્ય (૫) શ્રી. રેવાભાઈ નાગજીભાઈ પટેલ સીસ્વા સભ્ય (૬) શ્રી લલ્લુભાઈ મહીજીભાઇ પટેલ ઝારોળા સભ્ય (૭) શ્રી મંત્રી સાર્વ. પુસ્તકાલ રણોલી સભ્ય (૮) શ્રી. મંત્રી સાર્વ. પુસ્તકાલય કોસિન્દ્રા સભ્ય (૯) શ્રી. મંત્રી સાર્વ. પુસ્તકાલય કઠખલોડ સભ્ય. (૧૦) શ્રી. મંત્રી સાર્વ. પુસ્તકાલય લાલપુરા સભ્ય (૧૧) શ્રી. મંત્રી સાર્વ. પુસ્તકાલય કાફિકા.

(૩) ખેડા જિલ્લા પુ. મંડળ માટે નીચે પ્રમાણે બે પ્રતિનિધિની ચૂંટણી કરવામાં આવે છે. (૧) શ્રી. રાવજીભાઇ છોટાભાઈ રાણા (૨) શ્રી. મોતીભાઇ ધૂળાભાઇ પટેલ.

(વધુ હેવાલો જે મોડા મળ્યા છે તે આવતા અંકે)

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી ઓગસ્ટ ૧૯૫૬ [અંક ૨ જો

અનુક્રમણિકા

કવિતા અને કલા	૪૯
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૫૦
શીખોના આદિગ્રંથનાં ભાષાંતર	૫૧
નવીન ફાલ	૫૬
પુસ્તકાલયનોંધ	૫૮
સૂચના સમાચાર	૬૦
પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડનો બત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ	૬૧

અમારી છેલ્લી ચૌદ નવલકથાઓ.

સાક્ષર શ્રી રમણલાલ દેસાઇની **શચી પૌલોમી** પૃષ્ઠ ૪૧૯ : : કિંમત ૫–૮–૦	શ્રી વિ. સ. ખાંડેકરની **અશ્રુ** પૃષ્ઠ ૪૪૯ : : કિંમત ૬–૦–૦
શ્રી ઇશ્વર પેટલીકરની **તરણા ઓથે ડુંગર** પૃષ્ઠ ૩૦૦ : : કિંમત ૪–૦–૦	કવિ બા. ભ. બોરકરની **ભાવીણ** પૃષ્ઠ ૩૦૫ : : કિંમત ૪–૮–૦
શ્રી. બચુભાઇ શુકલની **અધૂરો આદર્શ** પૃષ્ઠ ૪૬૦ : : કિંમત ૬–૪–૦	શ્રી પીતાંબર પટેલની **તેજરેખા** પૃષ્ઠ ૩૯૨ : : કિંમત ૫–૮–૦
શ્રી. ગ. ત્ર્યં. માડખોલકરની **કાન્તા** પૃષ્ઠ ૩૪૨ : : કિંમત ૪–૮–૦	શ્રી ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાનીની **અચ્યુત** પૃષ્ઠ ૨૪૭ : : કિંમત ૩–૮–૦
શ્રીમતી વિભાવરી શિરૂરકરની **બલિદાન** પૃષ્ઠ ૩૨૬ : : કિંમત ૪–૮–૦	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસેની **ગારંબીનો બાપુ** પૃષ્ઠ ૪૧૭ : : કિંમત ૫–૮–૦
શ્રી ગો. ની. દાંડેકરની **શિતુ** પૃષ્ઠ ૨૫૦ : : કિંમત ૩–૮–૦	શ્રી નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની **લલિતબાણુ** પૃષ્ઠ ૨૪૯ : : કિંમત ૩–૮–૦
શ્રી રસિકલાલ જોશીની **શીલા** પૃષ્ઠ ૨૯૭ : : કિંમત ૪–૮–૦	શ્રી કુલરંજન મુખોપાધ્યાયની **અશ્રુપૂજા** પૃષ્ઠ ૨૯૯ : : કિંમત ૪–૦–૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઇ–૨

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: કેશવબાગ : ફોન નંબર ૨૪૩૪૧

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી ઑગસ્ટ ૧૯૫૬ [અંક ૨ જો

કવિતા અને કલા

આપણા પૂર્વજો ધાર્મિક કાવ્યો ખૂબ સંતોષ અને ચીવટથી વાંચતા હતા. આ ધાર્મિક કવિઓનો લખવાનો એ જ ઉદ્દેશ્ય હતો કે માનવીની બુદ્ધિ રોગી છે, દુર્બળતાઓનું ઘર છે અને એટલા માટે માનવજાતિનો નૈતિક સ્તરને સ્વચ્છ અને સુદૃઢ બનાવવા માટે એ આવશ્યક છે કે એના પર કવિતારૂપી પ્લાસ્ટર બાંધવામાં આવે.

આવી કવિતાઓ એ હકીકતને સિદ્ધ કરવા માટે લખવામાં આવે છે કે સદાચારી બનવું એ પરલોકના ખાતામાં જમા કરાવવા બરાબર છે.

°°

જે કલાકાર માત્ર બીજાને નૈતિક બનાવવા માટે શ્રમ કરે છે, એ કલાકાર મટીને 'મજદૂર' થઈ જાય છે. એની પ્રતિભાની સ્વતંત્રતા સમાપ્ત થઈ જાય છે. જે વાર્તાકાર લોકોના ગળે જબરજસ્તીથી 'નીતિની વાતો' ઉતારવા માગે છે એ કલાકાર નથી રહેતો. સાચો કલાકાર પોતાની વાર્તાઓમાં સામાન્ય, સ્વાભાવિક પાત્રોનું સર્જન કરે છે. સાચો કલાકાર એવી વાતો રજૂ કરે છે કે જે માનવતાનું અવિભાજ્ય અંગ હોય છે. મહાન કલાકાર પ્રકૃતિની સન્મુખ દર્પણ ઉપસ્થિત કરે છે. આ દર્પણમાં બધું બરાબર દેખાય છે. પ્રતિભાવાન કલાકાર સર્વવ્યાપક વિષયો લે છે. એ સદૈવ સર્વ જાતિઓ માટે લખે છે અને કામ કરે છે.

કલાનું કામ એક એવું વાતાવરણ સર્જવાનું છે, જેમાં ગુણનો સ્વયંભૂ વિકાસ થાય.

°°

ભાષા કેવળ ચિત્રોના સમૂહનું નામ છે. લગભગ દરેક શબ્દ કલાકૃતિ છે. મહાનતમ ચિત્રો અને મહાનતમ મૂર્તિઓની રચના શબ્દો દ્વારા જ થઈ છે. એ શબ્દો આજે પણ એટલા જ તાજા છે, જેટલા તેઓ પહેલીવાર વ્યક્ત થયા ત્યારે હતા.

કલાનું કામ છે સર્જનનું, મિલાવવાનું અને પ્રગટ કરવાનું. આ વિચાર, અનુરાગ, પ્રેમ અને સહજજ્ઞાનની ઉચ્ચતમ અભિવ્યક્તિ છે. એ આપણને આવરણ-રહિત અંતરતમનું દર્શન કરાવે છે—એ પ્રેમની ઉંચાઇ અને ઊંડાણને સમજવાની તક આપે છે.

—"યાત્રિક"

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

બ્રિટનના પ્રકાશક મંડળના ઉપમંત્રી શ્રી. આર. સી. બાર્કરે કરેલી તપાસમાં જણાયું છે કે, દુનિયાભરમાં દર વર્ષે એક યા બીજા પ્રકારનાં પાંચ અબજ ઉપરાંત પુસ્તકો બહાર પડે છે. આ બધાં પુસ્તકોનો અર્ધો ભાગ તો શાળાઓના ઉપયોગ માટે હોય છે. બધાં પુસ્તકોનો ૩/૪ ભાગ તો માત્ર દસ દેશોમાંથી જ આવે છે. આ દસ દેશો માં ભારત, રશિયા, જાપાન અને બ્રિટન મોખરે છે.

° ° ° °

વિખ્યાત બંગાળી લેખક શ્રી. ભવાની ભટ્ટાચાર્યના પુસ્તક 'મ્યુઝિક ફોર મોહિની'નું ઇટાલિયન ભાષામાં તથા 'હી હુ રાઇડઝ એ ટાઇગર' નું ડેનિશ ભાષામાં ભાષાંતર થયેલ છે.

° ° ° °

* ત્રિવેન્દ્રમના ગાંધી સ્મારકનિધિની કેરાલા શાખાએ તાજેતરમાં ગાંધીજીની આત્મકથાનું નવુ ભાષાંતર મલાયલમ ભાષામાં પ્રગટ કર્યું છે. આ ભાષાંતર શ્રી.'ભારતન કુમારાપ્પાની સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ પરથી કરવામાં આવ્યું છે. મૂળ ભાષાંતર તો ૨૫ વર્ષ પહેલાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યુ હતું. તેની પાંચમી આવૃત્તિ તાજેતરમાં પ્રગટ થઇ છે.

° ° °

ગયા વર્ષ દરમિયાન મલાલય ભાષા બોલતા વિસ્તારમાં લગભગ ૧૦૦૦ નાટકો લખાયાં તથા ભજવાયાં હતાં. આ નાટકો પૈકી દસ ટકા શ્રેષ્ઠ કહી શકાય તેવાં હતાં.

° ° °

મુંબઇના ભારતી વિદ્યાભવને યોજેલ ' મહાભારત નવલિકા સ્પર્ધા ' માં ૨૧ મરાઠી લેખકોને ઇનામો મળ્યાં હતાં. અંગ્રેજીમાં ૮૪, હિંદીમાં ૭૧ અને મરાઠીમાં ૭૦ નવલિકા આવી હતી. કુલ ઇનામ રૂ. ૫૦૦૦ નાં અપાયાં હતાં.

° ° °

* મલાડમાં તા. ૧૨–૧૩ મેએ મળેલ ગોમંતક (ગોવા) મરાઠી સાહિત્ય સંમેલનમાં લેખકના શ્રેષ્ઠ પુસ્તક માટેનો ચંદ્રક શ્રી. ચંદ્રકાંત કોકડકરને તેમની નવલકથા ' ગર્જા જયજયકાર ' માટે આપવામાં આવ્યો હતો.

° ° °

* પ્રમુખ ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદે તાજેતરમાં કોલ્હાપુરનાં ડૉ. આર. સી. શ્રીખંડેને તુલસી રામાયણના મરાઠી ભાષાંતર 'સુશ્લોકે માનસ' માટે રૂ. ૨૫૦ નું પારિતોષિક આપ્યું છે.

o o o

સોવિયેટ સરકાર લિયો ટોલ્સ્ટોયના વારસાનું મહાન રશિયન લેખકનાં ૧૬૫૦૦૦ પાનાંની હસ્તલિખિત પ્રતો તથા તેના વિષે લખાયેલ ૫૦૦,૦૦૦ પાનાંનું સંભાળપૂર્વક રક્ષણ કરી રહેલ છે. મોસ્કોના ટોલ્સ્ટોય સ્ટેટ મ્યુઝિયમમાં આ અમૂલ્ય સંગ્રહ રાખવામાં આવ્યો છે.

આ સંગ્રહમાં ટોલ્સ્ટોયના હાથ લખાણમાં પોતાના મૃત્યુ પહેલાં ૯ દિવસે-૧૯૧૦ ઓકટોબરની ૨૯ મીએ ઓપ્ટીના પુસ્ટીનમાં લખેલ લેખનો સમાવેશ થાય છે.

o o o

ટોલ્સ્ટોયના ૧૦,૦૦૦ કાગળો અને તેના પર આવેલા ૫૦,૦૦૦ પત્રો ત્યાં રાખવામાં આવેલા છે. ટૉલ્સ્ટૉય ઉપર મહાત્મા ગાંધીજીએ લખેલા પત્રોનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે. ટોલ્સ્ટોય બધા પત્રો પોતે વાંચતા અને બધા પત્રો પર નોંધ કરતા હતા.

ટોલ્સ્ટોયના અક્ષર બહુ ઝીણા હતા, કાગળમાં જરા પણ જગ્યા તે બાકી રહેવા દેતા નહિ. કોઈવાર તેમના અક્ષરો ઉકેલી શકાય તેવા નહોતા, કોઈવાર તે કાગળની ચબરખીઓ પર લખતા હતા.

'વૉર એન્ડ પીસ' (યુદ્ધ અને શાંતિ) ની નવલકથાની શરૂઆતની જુદી જુદી પંદર નકલો સંગ્રહસ્થાનમાં છે, બધાં મળીને આ નવલકથાનાં ૫,૦૦૦ પાનાં છે, પ્રૂફમાં પણ ટોલ્સ્ટોયે ઘણા સુધારા વધારા કર્યાં છે, ટોલ્સ્ટોયનાં લખાણોની હસ્તપ્રતો હજુ પણ મળી આવે છે. હમણાં જ સ્વિટ્ઝર્લૅન્ડમાંથી ટૉલ્સ્ટોયના ૬૮ પત્રો સંગ્રહસ્થાનને મળ્યા છે જે પત્રોની મૂળ નકલ ન મળી હોય તેવા સેંકડો ટાઈપ કરેલા પત્રો આ સંગ્રહસ્થાનમાં છે.

સાહિત્ય અને કળા ઉપર ટોલ્સ્ટોયના પત્રોની સટીક યાદી તૈયાર થઇ રહી છે.

o o o

સોવિયેટ સંઘમાં ૪૮ કરોડ ૪૦ લાખનો ફેલાવો ધરાવતા ૭,૨,૩૧ પત્રો ઉપરાંત ૧,૭૦૦ માસિકો અને બીજાં સામયિકો પ્રગટ થાય છે. જુદા જુદા લોકોની ૫૫ ભાષાઓમાં આ પત્રો પ્રગટ થાય છે. બહુવિધ ભાષાઓવાળા પ્રાંતોમાં કેટલાક પત્રો એકી-સાથે બે અગર વધારે ભાષાઓમાં પ્રગટ થાય છે.

દરેક મોટા કારખાના અગર મિલને પોતાનું છાપેલું વર્તમાનપત્ર હોય છે. મોસ્કોનાં મોટાં કારખાનાં તથા સંસ્થાઓ તેમજ કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓ તરફથી લગભગ ૨૧૩ પત્રો પ્રગટ કરવામાં આવે છે.

o o o

યુનેસ્કોએ કરેલી તપાસ મુજબ આખા જગતમાં બાઈબલના ભાષાંતર જેટલાં કોઇ પુસ્તકનાં ભાષાંતર થયાં નથી. બાઇબલ પછી- માર્કસ, એન્જલ્સ, લેનિન તથા

સ્ટેલિનનાં લખાણો આવે છે. ગ્રીમ એન્ડર્સનની 'ફેરી ટેઈલ્સ' (પરીકથાઓ) અરેબિયન નાઈટસ, સર્વેન્ટીસ, ગેટે, શેકસ્પીઅર, ઓલિયર્દ, ટોલ્સ્ટોય અને માર્કટ્વેઈનનાં લખાણોનું ૧૫ થી વધારે ભાષાઓમાં ભાષાંતર થયેલ છે.

૧૯૫૪ ની તપાસની નોંધ તાજેતરમાં પ્રગટ થઇ છે. તેમાં જણાવવા મુજબ ૪૮ દેશોમાં ૨૧,૦૦૦ ભાષાંતરો પ્રગટ થયાં હતાં. જર્મની તથા ફ્રાન્સ તેમાં મોખરે છે

o o o

જગત માં જૂનામાં જૂની કાગળની મિલ ઇટાલિમાં ફેબ્રિઆનોની હોવાનું કહેવાય છે. તે ૧૨૭૮ માં કામ કરતી હતી. ૧૩૯૦ માં ન્યુરેમ્બર્ગમાં આવી મિલ હોવાની નોંધ મળી આવે છે. ઇંગ્લેંડમાં પહેલી મિલ ૧૪૯૫ માં હીચર ફોર્ડના જહોન ટેઈટે સ્થાપી હતી

o o o

સોવિયેટ સંઘમાં ૧૯૧૮ પછી પહેલી વખત બાઈબલની રશિયન આવૃત્તિ મોસ્કોના પેટ્રીઆર્કેટ પ્રેસે પ્રગટ કરી છે.

o o o

બ્રિટનમાં વસ્તીના દર હજાર માણસોએ દૈનિક વર્તમાનપત્રની ૬૦૯ નકલો ખપે છે. જગતના બે સૌથી વધારે ફેલાવો ધરાવનાર પત્રો બ્રિટનમાં હોવાનું તે માન ધરાવે છે. બે રાષ્ટ્રીય દૈનિકોનો–દરેકનો–ફેલાવો ચાલીસ લાખ નકલોનો તથા રવિવારની આવૃત્તિનો ફેલાવો એંશીલાખ નકલોનો છે.

o o o

બુખારેસ્ટના રાજકીય સાહિત્ય માટેના સ્ટેટ પબ્લિશિંગ હાઉસે પંડિત જવાહરલાલ નેહરુની ' ડિસ્કવરી ઑફ ઇન્ડિયા ' ની રૂમાનિયન આવૃત્તિની દસ હજાર નકલો પ્રગટ કરી છે. આ પુસ્તકને ખૂબજ આવકાર મળ્યો છે, અને રૂમાનિયાનાં વિધવિધ પત્રોએ તેની સમાલોચના કરી છે. એક વર્તમાનપત્રે તો તેને ' એનસાઈક્લોપીડિયા' (સર્વસંગ્રહ ગણાવેલ છે.)

o o o o

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ (અમેરિકા) માં વિરલ પુસ્તકોની હરરાજીમાં શું કીમત આવે છે તે નીચે જણાવેલ છે:

*એલિસીઝ એડવેન્ચર્સ અન્ડરગ્રાઉન્ડ	૫૦,૦૦૦ ડોલર
ફર્સ્ટ ફોલિયો શેકસ્પીઅર (૧૭૨૩)	૫૦,૦૦૦ ડોલર
એલિસીઝ એડવેન્ચર્સ ઈન વન્ડરલેન્ડ (૧૮૬૫)	૨૩,૦૦૦ ડોલર
ઓસર્સ કેન્ટરબરી ટેઈલ્સ (૧૪૭૮)	૧૨,૦૦૦ ડોલર
બન્યન્સ પિલ્ગ્રીમ્સ પ્રોગ્રેસ (૧૬૬૮)	૮,૦૦૦ ડોલર

એલિસીઝ એડવેન્ચર્સ (૧૮૬૫) લેખકની સહીવાળી	૭,૫૦૦ ડોલર
મિલ્ટન્સ પેરેડાઈઝ લોસ્ટ પહેલી આવૃત્તિ	૬,૫૦૦ ડોલર
ફેરી ક્વીન (૧૫૯૦)	૬,૦૦૦ ડોલર
એઝ એલેજી (૧૭૫૧)	૪,૫૦૦ ડોલર
શેક્સ્પીઅરનો ત્રીજો ફોલિયો (૧૬૮૫)	૪,૫૦૦ ડોલર
હોલી બાઇબલ (૧૬૧૧)	૪,૦૦૦ ડોલર

૧૯૫૫ના જાન્યુઆરીની પહેલી, તારીખથી ૩૧ ડિસેંબર સુધી હિંદી ભાષામાં પ્રગટ થયેલ પુસ્તકો માટે રૂ. ૨૦૦૦) નું એક એવાં ૧૬ ઇનામો ભારત સરકારનું કેળવણી ખાતું આપશે. પાંચ ઇનામો બીજી ભાષાઓમાંથી હિંદીના શ્રેષ્ઠ ભાષાંતર માટે; ત્રણ ઇનામો ભારતીય સંસ્કૃતિના આદર્શોને સમજાવતાં હિંદી પુસ્તકો માટે તથા પાંચ ઇનામો હિંદી ભાષાનાં મૌલિક પુસ્તકો માટે તથા ત્રણ ઇનામો વૈજ્ઞાનિક અને ટેકનિકલ વિષયો માટે અપાશે.

° ° °

લંડનનું ગ્રંથવિક્રેતા મંડળ પ્રકાશકોને વેચાણમાં મદદ કરવા માટે સહકારી જાહેરખબરની યોજના કરી રહેલ છે. આ યોજનાનો એક હેતુ જુદાંજુદાં પત્રો તથા સામયિકોમાં અગાઉથી જગ્યા નક્કી કરી, પ્રકાશકોને તે જગ્યા જાહેરખબર માટે આપવાનો છે.

° ° °

મ્યુનિચની 'ઇન્ટરનેશનલ બોર્ડ ઓન બુક્સ ફોર યંગ પીપલ' (નાનાં બાળકો માટેનાં પુસ્તકો માટેની આંતરરાષ્ટ્રીય બોર્ડ) સારા કુમારસાહિત્યની વૃદ્ધિ માટે જેણે અસામાન્ય કામ કર્યું હોય તેવા જીવંત લેખકને 'હન્સ ક્રિસ્ટન એન્ડર્સન એવૉર્ડ' આપવાનું નક્કી કર્યું છે. બોર્ડની વિનંતિથી ભારત માટેના પુસ્તકો માટે એક કમિટી કલકત્તામાં સ્થાપવામાં આવેલ છે.

પશ્ચિમ બંગાળનાં પુસ્તકોની પસંદગી પણ આજ કમિટી કરશે.

° ° °

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

તમારા પુસ્તકાલયનાં બજેટ–નિવેદન હજી પણ વડોદરા ખાતે પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના કાર્યાલયમાં ન મોકલ્યાં હોય તો તાકીદે મોકલી- આપો.

શીખોના આદિગ્રંથનાં ભાષાંતર

'યુનેસ્કો ક્રોનિકલ' ના જણાવવા મુજબ, ચાલુ વર્ષની ૮મી એપ્રિલે ભારતના ઉપપ્રમુખ ડૉ. રાધાકૃષ્ણને સાત શીખ વિદ્વાનોની સભા યોજી હતી અને તેમાં તેમના આદિ-ગ્રંથમાંનાં લખાણોનું ભાષાંતર કરવાની યોજના ઘડી કાઢવાનું તેમણે કહ્યું હતું. આ વાતને વર્તમાનપત્રોએ ખાસ મહત્ત્વ આપ્યું નહોતું, પણ શિરોમણિ ગુરુદ્વારા પ્રબંધક કમિટીએ આખા ગ્રંથનું ભાષાંતર કરવામાં આવે તો યુનેસ્કોને પૈસા આપવાની માગણી કરી હતી શીખોના ઘરમાં તથા મંદિરોમા ઠેર ઠેર ભાષાંતરની વાત ચર્ચાવા લાગી. શીખોની વસ્તી ૫૦ લાખથી વધારે છે.

આ વાતમા રસ લેવા માટેનાં કારણો છે. શીખોના પવિત્ર ગ્રંથોનું કોઇપણ ભાષામાં પૂરેપૂરું ભાષાંતર થયેલું નથી. ૧૮૬૯ માં મ્યુનિચ વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રાધ્યાપક ડૉ. અર્નેસ્ટ ટ્રમ્પે પહેલો યત્ન કર્યો હતો. પણ ગ્રંથની ભાષા ખૂબ અપ્રચલિત છે તેમ કહીને બે વર્ષ પછી તેણે તે કાર્ય પડતું મૂક્યું બીજો પ્રયત્ન મેકોલ્ફેએ કર્યો હતો. પોતાના શીખોના ઈતિહાસ ઉપરના ગ્રંથમાં તેણે ચૂંટી કાઢેલા ભાગોનું ભાષાંતર કર્યું હતું. આ ભાષાંતર ખોટું તો નહોતું, છતાં મૂળ લખાણને તે જરાપણ ન્યાય આપતું નહોતું. કેટલાક શીખ વિદ્વાનોએ પણ પોતાનો હાથ અજમાવ્યો હતો. પરંતુ કાવ્યસૌંદર્ય અને ચોક્કસાઈમાં કોઇપણ સફળ થયું નથી. આ કાર્ય યુનેસ્કો પાસે કરાવવાની શીખ લોકો આશા રાખે છે.

આ આશા રાખવાનું કારણ એ છે કે, યુનેસ્કોની વિનતિથી ભારતીય વિદ્વન્મંડળે નક્કી કરેલી કમિટી ખૂબ જ શક્તિશાળી છે. આવા પ્રખર વિદ્વાનો કદી ભેગા થયા નથી. કંઈપણ બદલો કે કીર્તિની આશા વિના આવું કાર્ય કરવાનું અગાઉ કદી તેમણે કબૂલ કર્યું નથી. ભાષાંતર કમિટીમા ૮૪ વર્ષની ઉંમરના કવિ ભાઈ વીરસિંગ પહેલા નજરે પડે છે. હિમાલયની તળેટીમાં તે એકાંતમાં વિદ્વાનનું જીવન જીવી રહ્યા છે (સભામાં હાજરી આપવા માટે તેમને બે દિવસ ગાડીની મુસાફરી કરવી પડી હતી). આ ઉપરાંત બે પ્રસિદ્ધ ધર્મવેત્તા જોધસિંઘ તથા હરકિશનસિંઘ છે. યુવાનોમાં, ભાષાંતરકાર તરીકે નામના મેળવનાર ડૉ. ત્રિલોચન સિંઘ છે.

શીખ લોકો માને છે કે, તેમના પવિત્ર ગ્રંથમાં ઉત્તર હિંદમાં લખાયેલ સુંદર કાવ્ય છે, એટલું જ નહિ પણ તેમાં હિંદુ તથા મુસ્લીમધર્મનાં તત્ત્વજ્ઞાનના શ્રેષ્ઠ સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ થાય છે, તે જગને જાણવું જોઇએ.

ગુરુ નાનક પછી થયેલ પાંચમા ગુરુ અર્જુને પોતાના પુરોગામીના તથા હિંદુ તેમજ મુસ્લીમ ધાર્મિક નેતાઓનાં શ્રેષ્ઠ લખાણોમાંથી વીણણી કરીને આ ગ્રંથ તૈયાર કર્યો હતો. આને અંગે આ ગ્રંથ સર્વત્ર સન્માનિત છે. ચૈતન્યનાં કાવ્યોને અંગે બંગાળામાં, તુકારામ તથા નામદેવનાં લખાણોને અંગે મહારાષ્ટ્રમાં તથા કબીર તથા ફરીદના ઉપદેશોને અંગે ઉત્તરમાં.

ગ્રંથમાં ૫,૦૦૦ શ્લોકો છે. ખાસ ધાર્મિક પ્રસંગે જ્યારે તેનું અવિરત વાચન ચાલે છે, ત્યારે તે પૂરો કરતાં બે દિવસ અને બે રાત લાગે છે. તેની ભાષા ટ્રમ્પના કહેવા મુજબ અપ્રચલિત નથી. પરંતુ જૂની પંજાબી છે, જે સહેલાઈથી સમજી શકાતી નથી. તેના વિભાગ ૩૧ રાગ પ્રમાણે છે. કેમકે ગ્રંથની બધી સૂક્તિઓ ગાવા માટેજ છે. વળી મુશ્કેલી એ છે કે, જૂની અને સત્તાવાર પ્રતોમાં, લીપીના બધા શબ્દો માળાના મણકા માફક સાથે લખાયેલા છે, જેથી અવારનવાર એક શબ્દ છે કે બે શબ્દો તે જાણવાની મુશ્કેલી પડે છે. વળી મૂળ પાઠના અનેક અર્થો પ્રચલિત છે. તેથી કરીને વિદ્વાનોના અભિપ્રાયની ખાસ આવશ્યકતા રહે છે.

ભાષાંતર કમિટી બે ભાગમાં વહેંચાયેલ છે. પહેલી કમિટી ૫૦૦૦ માંથી ૫૮૦ સૂક્તોની પસંદગી કરશે. એક વખત તો એવી માન્યતા હતી કે આ પસંદગી અંગે જ મોટો મતભેદ ઉપસ્થિત થશે. પરંતુ બે મહિનાના ટુંકા ગાળામાં આ પસંદગી થઈ ગઇ છે. તેનું માન કમિટીના પ્રમુખ સર તેજાસિંઘને ફાળે જાય છે.

ભાષાંતરના કામની પણ શરુઆત થઇ ચૂકી છે. ત્રણે ભાષાંતરકારો ડો. ત્રિલોચન સિંઘ, જોધસિંઘ તથા હરકિશનસિંઘ એ ભાષાંતરોના પોતાના ભાગોની વહેંચણી કરીને પોતાનાં ભાષાંતરોને સૂચના માટે કમિટીના બધા સભ્યોને મોકલી આપ્યા છે. મતભેદનો નિકાલ વીરસિંઘ કરશે. આખું ભાષાંતર પૂરૂં થતાં કોઈ અંગ્રેજ લેખક અથવા કવિને સુનારણા માટે મોકલવામાં આવશે. ડો. રાધાકૃષ્ણનની પ્રસ્તાવના સાથે ત્યારબાદ તે પ્રગટ કરવામાં આવશે.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

હરિજન ફાળામાં પાંચ રૂપિયા આપે તેને જ હસ્તાક્ષર કરી આપવા, એવો નિયમ ગાંધીજીએ કર્યો હતો. આ નિયમથી સહી કરાવનારાંની સંખ્યા ઘટતી અને હરિજન ફાળામાં પણ સારી મદદ થતી. વિનોબાએ પણ હજારો માણસોને હસ્તાક્ષરો આપવાની મુશ્કેલીમાં એ પ્રશ્નનો ઉકેલ આણ્યો છે, તેઓ માત્ર પોતાની લખેલી ગીતા પ્રવચનની નકલ ઉપર જ પોતાની સહી આપે છે. ગીતા પ્રવચનને તેઓ પોતાનું સૌથી સારું પુસ્તક ગણે છે. આમ એમના એ પુસ્તકનો પ્રચાર પણ થઇ જાય છે.

એક વખત એક ભાઇએ વિનોબાને પૂછ્યું: "ગાંધીજી તો પાંચ રૂપિયા આપનારને જ પોતાના હસ્તાક્ષરો આપતા હતા અને તમે આ એક રૂપિયાની ચોપડી ખરીદનાર ને તમારા હસ્તાક્ષરો આપીને સંતોષ કેમ વ્યક્ત કરો છો ?"

વિનોબાએ હસીને તે ભાઇને જવાબ આપ્યો હતો કે "કેમ, આટલું સમજાતું નથી ? ગાંધીજી વાણિયા હતા અને હું બ્રાહ્મણ છું."

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—અમદાવાદ તરફનાં પુસ્તકો

૧ કુમારકથાઓ—ભાગ ૧-૨ (જુદા જુદા) લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની; કીમત રૂા. ૩-૦-૦ બન્ને ભાગના.

૨ સોરઠી વિભૂતિઓ—લેખક : શ્રી. મનુભાઇ જોધાણી; કીમત રૂા ૧-૮-૦

૩ આંગણાનાં પંખી—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૧-૦-૦

૪ મીનાબજાર—(બીજી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; કીમત ૩-૦-૦

૫ શ્રી અને સરસ્વતી—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૨-૪-૦

૬ રઝળતો રાજહંસ—ભાગ ૧-૨ લેખક : શ્રી રમણલાલ નાનાલાલ શાહ; કીમત રૂા. ૦-૮-૦

૭ વિશ્રામ—લેખક : શ્રી ગિરિન ઝવેરી; કીમત રૂા. ૨-૦-૦

સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય—અમદાવાદ તરફથી

૮ ગુજરાતનાં નાટકો—(ગીતાની સારીગમ)—સંપાદક: શ્રી. જયશંકર સુન્દરી; કીમત રૂા. ૨-૮-૦

૯ બોધમાળા—લેખક : સ્વ. શ્રી. મગનલાલ હરિલાલ વ્યાસ; કીમત રૂા. ૦-૩-૦

૧૦ ભારતનાં સ્ત્રીરત્નો—લેખક : સ્વ. શિવપ્રસાદ દલપતરામ પંડિત; કીમત રૂા. ૩-૦-૦

૧૧ વીર બાળકો –(નવી આવૃત્તિ) પ્રયોજક: શ્રી. હનુમાનપ્રસાદજી પોદાર; કીમત રૂા. ૦-૬-૦

૧૨ વીર બાળાઓ—કીમત રૂા. ૦-૫-૦

૧૩ ગોસ્વામી તુલસીદાસ—લેખક : શિશુ-અખંડાનંદ: કીમત રૂા. ૦-૬-૦

૧૪ શિશુસાથી–(નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. સોમાભાઈ ભાવસાર; કી. ૦-૨-૦

૧૫ હિંદુધર્મની બાળપોથી –(બીજી આવૃત્તિ) લેખક : સ્વ. ડો. આનંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ; કીમત રૂ. ૧-૪-૦

૧૬ પાઘડીનો વળ છેડે—લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; કીમત રૂા. ૧-૮-૦

૧૭ શ્રી રામકૃષ્ણ વાર્તાલાપ—(પુસ્તક બીજું) અનુ: શ્રી. રત્નેશ્વર ભવાનીશંકર વકીલ; કીમત રૂા. ૨-૦-૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર—અમદાવાદ તરફથી

૧૮ બિહારની કોમી આગમાં– લેખિકા: શ્રી. મનુબહેન ગાંધી; કીમત રૂા. ૩-૦-૦

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર—અમદાવાદ તરફથી

૧૯ મહાજ્ઞાની—મૂળલેખક : શરદ્‌બાબુ, કીમત રૂા. ૨-૧૨-૦

૨૦ ભાસ નાટકચક્ર—(ગ્રંથ ૧) સં. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી; કીમત રૂા. ૪-૦-૦

૨૧ લગ્નની ભેટ—લેખક : શ્રી. મંજુલાલ સાકરલાલ દેસાઇ; કીમત રૂ. ૩-૧૨-૦

૨૨ ભાડે આપવાનું છે—લેખક: શ્રી. નંદકુમાર પાઠક; કીમત રૂા. ૧-૮-૦

૨૩ યશોધારા—લેખક : શ્રી. યશોધર મહેતા; કીમત રૂા. ૨-૮-૦

૨૪ નાગરવેલ—લેખક : શ્રી. શિરીષ મહેતા; કી. રૂા. ૧-૮-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફથી

૨૫ રંગનાથી વર્ગીકરણ—લેખક : શ્રી. ચૂનીલાલ પુ. બારોટ; પ્રકાશક : ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ, અમદાવાદ. કીમત રૂા. ૧-૪-૦

૨૬ આ ધરતીને ખોળે—લેખક : શ્રી. નારાયણ દેસાઇ; પ્રકાશક : યજ્ઞ પ્રકાશન સમિતિ, વડોદરા. કીમત રૂા. ૦-૧૨-૦

૨૭ એકાંકી: સ્વરૂપ અને સાહિત્ય—લેખક : શ્રી. નન્દકુમાર પાઠક; ભારતીય સંગીત-નૃત્ય--નાટય મહાવિદ્યાલય, વડોદરા. કીમત રૂા. ૨-૮-૦

૨૮ નાટ્ય શિક્ષણનાં મૂળ તત્ત્વો—લેખક : શ્રી. જશવંત ઠાકર; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૩-૮-૦

૨૯ સમિત્પાણી—લેખક : શ્રી. અંબાલાલ પુરાણી; કીમત રૂા. ૫-૦-૦

૩૦ માનવજીવનમાં વિજ્ઞાન—લેખક : ડૉ. નરસિંહ મૂ. શાહ; પ્રકાશક : બાલગોવિંદ કુબેરદાસની કંપની; ગાંધીમાર્ગ, અમદાવાદ. કીમત રૂા. ૬-૦-૦

૩૧ સ્મૃતિરેખા—લેખક : શ્રી. રણછોડલાલ વ્યાસ; પ્રાપ્તિસ્થાન: લેખક : પોતે; વૈદ્ય મહોલ્લો, નવસારી, કીમત રૂા. ૧-૮-૦

૩૨ જીવન અને વિજ્ઞાન—(લોઢું અને ગજવેલ)—લેખક : તથા પ્રકાશક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૧-૦-૦

૩૩ કૃષ્ણકથા—લેખક : શ્રી. વિષ્ણુદેવ સઠળેશ્વર પંડિત; પ્રકાશક: સંદેશ પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. કીમત રૂા. ૪-૦-૦

પુસ્તકાલય

તાલુકાની શિષ્ટવાચન પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થનારાઓને ઇનામો

તા. ૩-૮-૫૬ ના રોજ કલોલની વખારીઆ પી. જે. હાઇસ્કૂલમાં ત્યાંના સીવીલ જજ શ્રી જયન્તિલાલ ભટ્ટ સા. ના વરદ હસ્તે પાંચમી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર વિતરણ સમારંભ યોજાયો હતો. તેમાં કલોલ તા. પુ મંડળના પ્રમુખ અને ધારાસભ્ય વકીલ શ્રી. ભગવાનદાસ મયાચંદ શેઠ, ના. ન્યાયમૂર્તિ શ્રી. ભટ્ટ સા. અને મંત્રી ડા. અં. બ્રહ્મભટ્ટે આવા પ્રકારની પરીક્ષાથી જીવનમાં થતા લાભ વર્ણવી આવી પરીક્ષામાં નાનાં મોટાં સૌએ બેસવાનું ઉદ્બોધન કર્યું હતું. ના. ન્યાયમૂર્તિ સાહેબે તો થોડાક નિત્યના આચારો તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું હતું.

પુસ્તકાલયોને મદદ

દેરોલી સાર્વ. પુસ્તકાલયને સુલતાનપુરા તા. ડભોઇના પટેલ ધનજીભાઈ કરસનભાઇ તરફથી રૂા. ૭૫)

સા. પુ. નમારીઆ (તા. નસવાડી)ને નવીન પુસ્તકાલય ખોલવા માટે ગામના સદ્‌ગૃહસ્થ શ્રી. છોટાભાઇ લલ્લુભાઈ બારીઆ તરફથી રૂા. ૧૦૧) અંકે રૂપિયા એકસો એક રોકડા આપ્યા છે. સદર પુસ્તકાલયનું બજેટ બનાવી પુસ્તકાલય સહકારી મંડળમાં મોકલ્યું છે. સદર પુસ્તકાલય ખોલવામાં નસવાડી તાલુકાના મે. આ. ડે. ઇ. શ્રી. મૂળજીભાઇ સાહેબે પૂરતો પ્રયત્ન કર્યો.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળના વધુ વાર્ષિક હેવાલો

આ અંકમાં પુ. સ. સ. મંડળનો વાર્ષિક અહેવાલ પ્રસિદ્ધ થવાથી સ્થળ સંકોચને કારણે આવતા અંકે અપાશે.

કપડવણજ શ્રી. પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરીના સ્થાપકની ૨૯મી સંવત્સરી

સંસ્થાના આશ્રયે 'વાંચનાલય હોલ' માં પ્રાર્થના સભા તા. ૨૮-૭-૫૬ અષાડ વદ ૫ ના રોજ રાખવામાં આવી હતી તે પ્રસંગે પ્રમુખ શ્રી. વાડીલાલ દેસાઈએ સ્વ. શ્રી. હરિલાલ દેસાઇને અંજલિ અર્પી હતી. પુસ્તકાલયના મકાનને વિસ્તારવા માટે દાન આપવા અપીલ કરવામાં આવી હતી, તેમ જ શિષ્ટ વાચન પરીક્ષામાં બેસવા ઉદ્બોધન થયાં હતાં.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

શિષ્ટવાચનની છઠ્ઠી પરીક્ષા તા. ૨૩-૯-૫૬ ના રોજ લેવાશે. તેથી જે સ્થળોએ કેન્દ્રો ઉઘાડવાની મંજુરી અપાઈ ગઇ છે, તે કેન્દ્રોના વ્યવસ્થાપકોએ, ઉમેદવારોનાં નામોની

ચંદી તથા ફી ઓગસ્ટ આખર સુધીમાં મોકલી આપવા ખાસ તજવીજ કરવી. નવાં કેન્દ્રો ઉઘાડવાની ઇચ્છા રાખનારે તા. ૨૩–૮–૫૬ સુધીમાં કેન્દ્રની માગણી મોકલી આપવી.

છઠ્ઠી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા માટે નિયત થયેલું પુસ્તક ' નિત્યનો આચાર ' કિંમત ૦–૧૪–૦ અને પોસ્ટેજની ૦–૨–૦ મળી રૂા. ૧–૦–૦ મ. ઓ. થી નીચેના સરનામે મોકલી મંગાવી લેવા તજવીજ કરવી. રૂબરૂમાં લેવા આવનારને સદર પુસ્તક ૦–૧૪–૦ ની કિંમતે મળશે.

શ્રી. મંત્રી, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ,
રાવપુરા, વડોદરા.

જિલ્લા તથા શહેર પુસ્તકાલય મંડળોની સભાઓ

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની તા. ૨૨–૭–૫૬ ના રોજ, વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની તા ૨૯–૭–૫૬ ના રોજ તથા વડોદરા શહેર પુ૦ મંડળની તા. ૨–૮–૫૬ ના રોજ વાર્ષિક સભાઓ ભરાઇ ગઇ છે જેના અહેવાલ સ્થળસંકોચના કારણે આવતા અંકે અપાશે.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભાઓ

પુસ્તકાલય માસિકની જુલાઇના અંકમાં, તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની ભરાયલી સભાઓના અહેવાલ પ્રસિદ્ધ થયા પછી, વડોદરા જિલ્લાના વાઘોડિયા તથા શિનોર, પંચમહાલ જિલ્લાના ગોધરા તથા કાલોલ ભરૂચ જિલ્લાના જંબુસર, તથા ઝઘડીઆ અને સુરત જિલ્લાના ગણદેવી. કામરેજ, પારડી, પલસાણા, ચોર્યાસી અને નવસારી તાલુકાના તાલુકાપુસ્તકાલય મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ ભરાઇ ગઇ છે, જેના અહેવાલ પણ સ્થળસંકોચના કારણે આવતા અંકે પ્રસિદ્ધ થશે.

વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

ચાલુ ઓગસ્ટ આખર સુધીમાં બોલાવાશે, જેથી ભરૂચ તથા સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોને તથા સુરત શહેર પુસ્તકાલય મંડળને પોતાની વાર્ષિક સભાઓ તા. ૨૩ ઓગસ્ટ સુધીમાં બોલાવી લેવા ખાસ વિનંતિ.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી–વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. છ. મ. પટેલે જુલાઇ માસમાં વડોદરા તાલુકામાં ૧ હરણી, ૨ વરણામા, ૩ કરાલી, ૪ વેમાલી, ૫ સમા, ૬ તરસાલી, ૭ ચીખોદરા, ૮ નિઝામપુરા, ૯ સુલાનપુરા, ૧૦ ગોત્રી, ૧૧ ખાનપુર, ૧૨ સેવાસી, ૧૩ અંકોડીઆ એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે, તથા ગુ. પુ. મંડળના ૭૩ સભ્યો નોંધ્યા છે, તેમજ ૧૫૭ પુસ્તકો રૂબરૂમાં ઇસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં છે.

ભરૂચ સુરત જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. વ. છ. નાયક જુલાઇ માસમાં માંદગીના કારણે રજા ઉપર ઉતરેલા હોઇ સદર માસમાં તેમનાથી કામગીરી થઇ શકી નથી.

વ. મૂ. પટેલ
સહમંત્રી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.—વડોદરા.

સૂચના-સમાચાર

(૧) ખેડા જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી મળનારી ગ્રાન્ટ આપવાનું ધોરણ એવું ઠર્યું છે કે, ગ્રામ પુસ્તકાલયોને તેમના વાર્ષિક બજેટના ખર્ચના ૧૦ ટકા પણ રૂા. ૨૫ થી વધારે નહીં, તાલુકા પુસ્તકાલયોને રૂા. ૫૦ અને જિલ્લા પુસ્તકાલયને રૂા. ૧૦૦ મદદ અપાશે.

(૨) પુસ્તકાલયો પાસેથી જે સને ૧૯૫૬–૫૭ના વર્ષનાં બજેટ મંગાવવામાં આવ્યાં છે તેનો અમલ પત્રો માટે તા. ૧ લી જાન્યુઆરી ૧૯૫૭ થી થશે. સપ્ટેમ્બર માસમાં પુસ્તકાલયોને તેમનાં બજેટ અત્રે નોંધી પરત મોકલવામાં આવશે. બજેટ સાથે, પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં કેટલી લોકમદદની રકમ મોકલવી એ પરિપત્રદ્વારા જણાવવામાં આવશે. જેમના તરફથી એ પ્રમાણેની માગેલી રકમ મોકલવામાં આવશે તેમનાં પત્રોનાં લવાજમ ભરવાની તથા પુસ્તકો મોકલવાની વ્યવસ્થા થશે તો બજેટ મળેથી માગણી પ્રમાણેની રકમ તુરતજ મંડળમાં મોકલવી.

(૩) " ગ્રંથાગાર " માસિક બંધ પડયું છે.

(૪) " લોકસત્તા " નું વાર્ષિક લવાજમ પુસ્તકાલયો માટે રૂા. ૪૫ ને બદલે રૂા. ૪૩ રાખેલું છે. જુલાઈ '૫૬ માસના ' પુસ્તકાલય ' ના અંકમાં મુદ્રણદોષથી રૂા. ૪૩ ના બદલે રૂા. ૩૩ છપાયા છે, તો તે સુધારી વાંચવું.

(૫) વડોદરા જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને મળેલી સરકાર મદદની પાવતીઓ મે. ડે. એ. ઇ. સાહેબને રજુ કરવાની છે. પાવતી એ સાહેબના નામ જોગની આપવાની છે. ઘણાં પુસ્તકાલયો તરફથી એ પાવતીઓ આવી નથી તો તુરત મોકલી આપવા ઘટતું થશે; વેળાસર પાવતીઓ નહિ આવે તો દરેક પુસ્તકાલયો પાસે માગણી કરવી પડશે જેથી મંડળને મહેનત અને ખર્ચ વધુ થશે. તો જેણે ન મોકલી હોય તે પાવતી લખી મોકલે. રકમ મંડળે મોકલેલા હિસાબમાં છે.

વડોદરા
તા. ૭–૮–૫૬

લક્ષ્મણસિંહ પરમાર
અ. મંત્રી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ-વડોદરા.

(મુંબઇ રાજ્યની સહકારી મંડળીઓ સંબંધી એક્ટ અન્વયે નં. સી. ૨૫૫૮ થી તા. ૩૧-૩-૨૪ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું છે.)

મુકરર કરેલું ભંડોળ	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦—૦—૦
ભરાવવા કાઢેલું ભંડોળ	રૂ. ૯૦,૦૦૦—૦—૦
ભરાયેલું ભંડોળ	રૂ. ૬૫૪૨૫—૦—૦
વસુલ આવેલું ભંડોળ	રૂ. ૬૫,૪૨૫—૦—૦
રિઝર્વ તથા ઇતર ફંડો	રૂ. ૧,૦,૩૦૦૧—૦—૦

મંડળનું નોંધેલું સરનામું:

રાવપુરા, પોસ્ટ બોક્સ નં. ૧૦ વડોદરા.

સાધારણ સભાના પ્રમુખ

રા. રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, એમ. એલ. એ. વડોદરા.

ઉપપ્રમુખ

રા. રા. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ એમ. એ. વડોદરા.

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

રા. રા. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વાઘોડિયા (અધ્યક્ષ)
રા. રા. ચિમનભાઇ મૂળજીભાઇ અમીન, બી. કોમ. પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો.
રા. રા. ચિમનભાઇ હરિભાઇ અમીન, મંત્રી સા. પુ. વરણામા.
રા. રા. વલ્લભભાઇ મૂળજીભાઇ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી.
રા. રા. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્રહ્લાદજી પંડ્યા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. પાદરા.
રા. રા. લલિતચંદ્ર છોટુભાઇ દિવાનજી, બી. એ. એલ. એલ. બી. વડોદરા.
રા. રા. પનુભાઇ મણિભાઇ સુતરીઆ વડોદરા.
રા. રા. ચિમનલાલ છોટાલાલ દેસાઇ, ડભોઇ.
રા. રા. હસસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી, શુકલતીર્થ.

અ. મંત્રી

રા. રા. લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર, વડોદરા.

ઓડિટર

મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કો. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ, ઓડિટર્સ; વડોદરા.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડનો સને ૧૯૫૫-૫૬ નો

બત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ

સદ્‌ગૃહસ્થો,

તા. ૩૦ જુન ૧૯૫૬ ના રોજ પુરા થતા આ મંડળના બત્રીસમા વર્ષના કામકાજનો અહેવાલ તથા હિસાબનું સરવાયું અને તા. ૧-૭-૫૫ થી તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીના બાર માસના નફાતોટાનો હિસાબ ઓડિટરના દાખલા સાથે વ્યવસ્થાપકો આપની સમક્ષ રજુ કરે છે.

(૧) સભાઓ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં વ્યવસ્થાપક મંડળની પાંચ સભાઓ મળી હતી, અને તેમાં રજુ થયેલાં બધાં કામોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

(૨) શેર બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ૨૭ નવીન સભાસદો આપણા મંડળમાં ઉમેરાયા છે અને છ સભાસદો શેર નામફેર થવાથી કમી થયા છે, એટલે વર્ષ આખરે સભાસદોની કુલ સંખ્યા ૧૧૪૨ છે. આ પૈકી ૮૫૪ સંસ્થાસભાસદો છે અને ૨૮૮ વ્યક્તિસભાસદો છે. ભરાયેલી શેરની કુલ સંખ્યા ૨૬૩૭ છે અને તે પેટે શેર દીઠ રૂા. ૨૫) ની કિંમતની તમામ રકમ વસુલ આવેલી છે.

(૩) પુસ્તકવેચાણ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ગયા વર્ષની માફક રાજ્યનાં તેમ જ અન્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને અને જનતાને પુસ્તકો પુરાં પાડવાનું કામ કર્યું હતું, તે બધા અંગે રૂા. ૧૩૦૨૩૬-૯-૩ નાં પુસ્તકો તથા ઇતર સાહિત્યની ખરીદી કરી છે અને રૂા. ૧૪૬૦૩૨-૧૩-૪ નું વેચાણ કર્યું છે.

(૪) પત્રો-માસિકોનું લવાજમ ભર્યા બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ૧૩૫૦ ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો વતી વર્તમાનપત્રો તથા માસિકોનું લવાજમ ભરવાનું કામ કર્યું છે. આ વર્ષે ૪૪ કસ્બા પુસ્તકાલયોએ પણ પહેલાંની જેમ તે કામ મંડળને સોંપ્યું હતું. આ ઉપરાંત ૨૫ બીજાં પુસ્તકાલયો તેમ જ ભારત બહારનાં આફ્રિકાનાં પુસ્તકાલયો, બીજી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓ મળી આશરે ૧૦૯ ગ્રાહકો વતી પણ મંડળે લવાજમ ભરવાનું કામ કર્યું છે. વર્ષ દરમ્યાન રૂા. ૮૩૩૧૬-૧૩-૯ નું લવાજમ મંડળ મારફતે ભરાયું છે.

(૫) પુસ્તકાલયોનાં કાયમ ફંડો બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષ આખરે પુસ્તકાલયોની કાયમ ફંડની રકમ મંડળમાં થાપણ તરીકે મુકાએલી રૂા. ૪૧૧૫૬૪-૧૪-૨ ની છે. રૂા. ૨૦૦ ઉપરાંતની રકમો ઉપર મંડળ તરફથી બે ટકા વ્યાજ અને તેથી નાની રકમો ઉપર દોઢ ટકો વ્યાજ આપવામાં આવ્યું છે. કાયમ ફંડની રકમોની યાદી ગામવાર આ રિપોર્ટમાં અન્યત્ર પ્રગટ કરવામાં આવી છે,

(૬) મંડળને સોંપાયેલાં ટ્રસ્ટ ફંડો બાબતઃ—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળ પાસેનાં ટ્રસ્ટ ફંડોની કુલ સંખ્યા ૧૦૬ રૂ. ૪૧૨૨૮–૧૦–૩ ની થાય છે. તેમાં નહિ ખર્ચાયેલું વ્યાજ રૂ. ૫૯૮–૧૨–૩ ઉમેરતાં ટ્રસ્ટ ફંડો ખાતે રૂ. ૪૧૮૨૭–૬–૬ બાકી જમા રહે છે. આ ફંડોનો હિસાબ આ રિપોર્ટમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

(૭) ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ બાબતઃ—

સને ૧૯૩૮ માં મુંબાઇ ઇલાકાની ખેડા ડિસ્ટ્રીક્ટ સેંટ્રલ કો–ઓપરેટીવ બેંક લિ. નડીઆદની કાંચી પડી હતી, અને મુંબઇ સરકારના હુકમથી તેનું કામકાજ બંધ થયું છે. આ બેન્કમાં મંડળના રૂ. ૨૦૦૦) ના શેર ચાલુ છે. તે ઉપરાંત બાંધી મુદતની થાપણ ખાતે ગયા વર્ષ આખરે જે રૂ. ૩૫૭) બાકીમાં હતા તે હજી બાકીમાં જ છે. આ રકમો શકમંદ લેણા ખાતે સરવાયામાં જતાવી છે.

(૮) પુસ્તકપ્રકાશન સંબંધીઃ—

(૧) મંડળે પ્રકાશિત કરેલાં ૬૮ પુસ્તકો પૈકી ૪૮ પુસ્તકોની બધી પ્રતો વેચાઈ ગઇ છે; પુસ્તક પ્રકાશન ખાતે પડતર કિંમત બાદ જતાં વેચાણનો વધારો રૂ. ૩૧૮૯–૧–૨ વર્ષ આખરે મંડળ પાસે જમા રહે છે.

(૨) સ્મારક ગ્રંથમાળાઓનાં પ્રકાશન માટે મંડળને સોંપાયેલાં બે ટ્રસ્ટ ફંડો ખાતેથી ગયા વર્ષ આખર સુધીમાં મંડળે ૧૫ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં હતાં, જેમાંની છ જાતો પૂરેપુરી વેચાઇ ગઇ છે.

(૯) 'પુસ્તકાલય' માસિક બાબતઃ—

"પુસ્તકાલય" માસિકનું ૩૦ મું વર્ષ જુન ૧૯૫૬ આખરે પુરૂં થયું છે. તા. ૧–૭–૫૫ થી તા ૩૦–૬–૫૬ સુધીના બાર માસના લવાજમ ખાતે રૂ. ૫૭૩૧–૧૫–૬ અને જાહેરખબર ખાતે રૂ. ૨૫૮૯–૦–૦ તથા વ્યાજનું ઉત્પન્ન ૬૨–૧૩–૮ મળી કુલ આવક રૂ. ૮૩૮૩–૧૩–૨ ની થાય છે. ખર્ચની રકમ રૂ. ૯૯૮૨–૨–૦ થઇ છે એટલે માસિક ખાતે રૂ ૧૫૯૮–૪–૧૦ ની ખોટ થાય છે. પાછલી બચત રૂ. ૬૭૧૮–૧૫–૨ માંથી આ ખોટ બાદ જતાં ચોખ્ખી બચત રૂ. ૫૧૨૦–૧૦–૪ રહે છે. માસિકનું લવાજમ બધા ગ્રાહકો પાસેથી ડિસેમ્બર ૧૯૫૫ આખર સુધીનું વસુલ થયેલું છે. તે પૈકી રૂ. ૩૦૦૪–૩–૬ અર્ધું લવાજમ નવા વર્ષમાં એડવાન્સ ખાતે જમા લીધું છે. માસિકના વર્ષ દરમ્યાનના ઉત્પન્નખર્ચનો હિસાબ આ સાથે ઇલાયદો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. "પુસ્તકાલય" માસિકમાં આ વર્ષે દર સાલ કરતાં ત્રણ અંક જેટલું મેટર વધારે આપ્યું છે તે એક વધુ ખોટનું કારણ છે.

(૧૦) સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીન જ્યુબિલી બાગ વાચનાલયઃ—

વડોદરાનું જયુબિલી બાગ વાચનાલય જેને સ્વ. શ્રી. મોતીભાઇ ન. અમીનની યાદગીરીમાં આપણા મંડળે ચલાવવાનું ઠરાવ્યું છે, તે પહેલાંની જેમ મંડળ ચલાવે છે, અને તેનો ઘણો સારો લાભ લેવાય છે. ચાલુ વર્ષનું નોકર ખર્ચ રૂ. ૮૫–૮–૦ થયું છે, જે મંડળના નફાતોટાના પત્રકમાં ખર્ચ બાજુએ બતાવ્યું છે.

(૧૧) હિસાબઃ—

આ સાથેના નફાતોટાના પત્રકમાં જણાવ્યા-મુજબ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે કુલ રૂા. ૧૪૦૮૫-૧૪-૧૦ નો ચોખ્ખો નફો કર્યો છે. તેમાં ગત વર્ષના નફા પૈકીના બાકી રૂા. ૯૨૬-૮-૭ ઉમેરતાં કુલ નફો રૂા. ૧૫૦૧૨-૭-૫ થાય છે તેની વહેંચણી નીચે મુજબ કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે.

(૧) રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઇ જવા (જે હવે રૂા. ૪૨૦૮૫-૦-૦ થશે)	૧૪૦૯-૦-૦
(૨) સભાસદોને શેરનું ૭ ટકા લેખે ડિવિડંડ વહેંચવા.	૩૮૮૭-૭-૦
(૩) નોકરોને બે માસનો પગાર બોનસ તરીકે આપવા.	૧૫૧૯ ૫-૬
(૪) વડોદરા જીલ્લા સહકારી બોર્ડને શિક્ષણ ફાળામાં આપવા	૨૧૧-૪-૦
(૫) મકાન ફંડ ખાતે લઇ જવા (જે હવે રૂા. ૪૮૫૦૦-૦-૦ થશે)	૫૫૦૦-૦-૦
(૬) સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ ખાતે લઇ જવા (જે હવે રૂા. ૯૦૦૦-૦-૦)	૧૦૦૦-૦-૦
(૭) ઇન્કમ એડજસ્ટમેન્ટ ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૩૦૦૦-૦-૦ થશે)	૧૦૦૦-૦-૦
(૮) આવતા વર્ષના નફા ખાતે લઇ જવા.	૪૮૫-૬-૧૧
	કુલ રૂા. ૧૫૦૧૨-૭-૫

(૧૨) નિમણુંકઃ—

(૧) મંડળના વ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા પ્રતિનીધિ સા. પુ. વાઘોડીઆ (૨) શ્રી. ચીમનભાઇ મૂળજીભાઇ અમીન પ્રતિનીધિ સા. પુ. વસો અને (૩) શ્રી. દલસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી શુકલતીર્થ એ ત્રણ વ્યવસ્થાપકો ચાલુ સાલે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થાય છે. નિવૃત્ત થતા વ્યવસ્થાપકો ફરીથી ચૂંટાવાને પાત્ર છે.

(૨) આ ઉપરાંત ગત વર્ષે મંડળે પેટાનિયમોમાં દુરસ્તી કર્યા મુજબ વ્યવસ્થાપક મંડળમાં બીજા છ સભાસદો ઉમેરવાના થાય છે તે ઉમેરવા આપને ભલામણ કરવામાં આવે છે. આ રીતે પુસ્તકાલયોના મંત્રી યા પ્રતિનિધિઓની કુલ દસ જગ્યામાંથી સાત જગ્યા પૂરવાની થાય છે અને વ્યક્તિસભાસદોની કુલ પાંચ જગ્યામાંથી બે જગા પૂરવાની થાય છે તે પૂરવા આપને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

(૩) નવા વર્ષના ઓડિટરો નીમવા તથા તેમનું લવાજમ નક્કી કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને વિનંતિ કરે છે.

(૧૩) સને ૧૯૫૬-૫૭ના વર્ષ માટે નીચે મુજબનું આવકખર્ચનું અંદાજપત્ર (બજેટ) મંજુર કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે.

ઉત્પન્ન		ખર્ચ	
પુસ્તકોનું કમિશન રૂા.	૧૩૦૦૦-૦-૦	પગાર	રૂા. ૧૧૦૦૦-૦-૦
પત્રોનું કમિશન રૂા.	૬૦૦૦-૦-૦	નોકરોનું મોંઘવારી ભથ્થુ રૂા.	૬૦૦૦-૦-૦
વ્યાજનું ઉત્પન્ન રૂા.	૧૩૦૦૦-૦-૦	પોસ્ટેજ	૧૧૦૦-૦-૦
		છપામણી	૯૦૦-૦-૦
	૩૨૦૦૦-૦-૦	કંટીજન્ટ	૫૦૦-૦-૦

મકાન ભાડુ	૧૧૫૦–૦–૦
ઇલેકટ્રીક ચાર્જીસ	૧૫૦–૦–૦
ઓડીટ ફી	૨૦૦–૦–૦
પ્રો. ફંડમાં મંડળનો ફાળો	૬૦૦–૦–૦
વડોદરા વિ. પુ. મંડળને મદદ	૫૦૦–૦–૦
આગના વીમાનું પ્રીમીઅમ	૧૦૦–૦–૦
મુસાફરી ખર્ચ	૧૫૦–૦–૦
જયુ. બાગ વાંચનાલયનું ખર્ચ	૧૦૦–૦–૦
શ્રી. મોતીભાઇ ન. અમીન સંવત્સરીની ઉજવણી ખર્ચ	૧૦૦–૦–૦
આકસ્મિક ખર્ચ	૨૦૦–૦–૦
	૨૨૭૫૦–૦–૦

(૧૪) નિવેદનવાળા વર્ષમાં આ મંડળ મારફતે ગ્રામ પુસ્તકાલયોની સરકાર મદદ મળતી બંધ થઇ છે તે બાબતઃ—

સને ૧૯૫૪–૫૫ ના વર્ષમાં નામદાર મુંબઇ સરકારે માન્ય થયેલાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સરકારમદદ આપવાનું એક ચોક્કસ ધોરણ ઠરાવ્યું હતું. એ ધોરણ આધારે ગ્રામ પુસ્તકાલયોએ પાછલા વર્ષમાં પોતાના બજેટમાં જેટલું ખર્ચ કર્યું હતું તેની નીમે રકમ સરકારમદદ તરીકે ચાલુ વર્ષમાં તેમને આપવામાં આવી છે. આ મદદ વધારેમાં વધારે રૂા. ૭૫) સુધીની છે.

મંડળને જણાવતાં દીલગીરી થાય છે કે, નામદાર મુંબાઇ સરકારે આ મદદ જે તે પુસ્તકાલયોને પરભારી મોકલવાનું ઠરાવ્યું હોઇ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળને ફકત વડોદરા જિલ્લાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોની સરકાર મદદ એકસહ ધોરણે આપવામાં આવી છે. તે સિવાય બાકીનાં બીજાં બધાં જિલ્લાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોની સરકારમદદ જેમને તેમને પરભારી મે. ડે. એ. ઈન્સ્પેકટરો મારફતે પહોંચાડવામાં આવી છે. વડોદરા જિલ્લાની રકમ મંડળને રૂા. ૨૫૮૩૪–૦–૦ મળી હતી.

(૧૫) નિવેદનવાળા વર્ષમાં આ મંડળ મારફતે મળેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ બાબત :—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં જિલ્લા લોકલ બોર્ડો તરફથી પણ પુસ્તકાલયોને સારી મદદ મળી હતી, તે રકમો નીચે પ્રમાણે છે:

વડોદરા જિલ્લા લો. બો. તરફથી ગ્રામ પુસ્તકાલયોને મદદ					રૂા. ૧૫૪૦૮–૦–૦
મહેસાણા જિલ્લા લો. બો.	”	”	”	”	રૂા. ૨૨૦૧૩–૦–૦
અમરેલી જિલ્લા લો. બો.	”	”	”	”	રૂા. ૩૬૫૪–૮–૦
પંચમહાલ જિલ્લા લો. બો.	”	”	”	”	રૂા. ૧૯૫૦–૦–૦
				કુલ	રૂા. ૪૪૦૨૫–૮–૦

ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સારી મદદ આપવા માટે તેમના વતી જે તે જિલ્લા લોકલ બોર્ડોનો મંડળ આભાર માને છે.

(૧૬) મંડળના પેટાનિયમોમાં ગત વાર્ષિક સાધારણ સભાએ કરેલી દુરસ્તીમાં એક સાધારણ ફેરફાર સાથેની સઘળી દુરસ્તી મંજુર થઈ છે તે બાબતઃ–

ગત વાર્ષિક સાધારણ સભાએ આપણા મંડળના પેટા નિયમોની કલમ નં. ૨૭ क –૨૭ ख અને કલમ નં. ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૪ ની દુરસ્તી કરી નવી કલમો નં. ૨૭क ૨૭ ख અને ૩૯ મંજુર કરી હતી તેમાં કલમ નં. ૨૭ ख અને કલમ નં. ૩૯ મે. ડેપ્યુટી રજિસ્ટ્રાર સહકારી મંડળીઓ વડોદરા એઓ સાહેબે પૂરેપૂરી મંજૂર કરી છે, અને કલમ ૨૭ कમાં વ્યવસ્થાપક મંડળનું જે કોરમ પાંચ સભાસદોનું કરવાનું ઠરાવ્યું હતું તેને બદલે આઠ સભાસદોનું કોરમ રાખવાનું સહકારી ખાતાએ સૂચવ્યું છે તે સુધારો મંજૂર કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે.

આ સુધારો સ્વીકારવામાં આવેથી નવી કલમો નીચે પ્રમાણે મંજુર થયેલી રહેશેઃ—

૨૭ क અધ્યક્ષ સહિત વ્યવસ્થાપક મંડળ પંદર સભાસદોનું રહેશે. તેમાં દશ સભાસદો પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ વા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઇએ અને પાંચ અન્ય સભાસદોમાંથી ચૂંટાશે. આઠ સભાસદોનું કોરમ ગણાશે. દર વર્ષે વ્યવસ્થાપક મંડળ પોતાનામાંથી એકને અધ્યક્ષ તરીકે બહુમતીથી ચૂંટશે. મંડળની સભામાં અધ્યક્ષ અગર તેમની ગેરહાજરીમાં હાજર સભાસદોએ ચૂંટેલો બીજો કોઇ સભાસદ પ્રમુખસ્થાન લેશે અને નિર્ણયાત્મક મત આપવાનો અધિકાર પણ ધરાવશે. વર્ષ દરમ્યાન ખાલી પડેલી જગા બાકીના સભાસદો પોતાની પસંદગીના સભાસદથી ફરીની સાધારણ સભા મળતા સુધી પુરી શકશે.

૨૭ ख વર્ષ આખરે વ્યવસ્થાપકો પૈકી અનુક્રમે ૪+૧, ૩+૨, ૩+૨ ની સંખ્યામાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ વા પ્રતિનિધિઓ અને વ્યક્તિસભાસદો નિવૃત્ત થશે, અને એવા વ્યવસ્થાપકો ફરી ચૂંટાવાને પાત્ર રહેશે.

(૩ઃ) વર્ષ આખરે મંડળને જે ચોખ્ખો નફો થશે તેની વહેંચણી સાધારણ સભા નીચે પ્રમાણે કરી શકશેઃ–

(૧) ચોખ્ખા નફાના દશ ટકા કરતાં ઓછી નહિ તેટલી રકમ રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવામાં આવશે.

(૨) મંડળ કાનુન ૨૬ अ મુજબ મુંબાઈ પ્રાંતિક સહકારી ઈન્સ્ટીટયુટના શિક્ષણ ફંડમાં ફાળો આપશે.

(૩) સભાસદોને દર વર્ષે દર સેંકડે ૬$\frac{1}{4}$ ટકા કરતાં વધારે નહિ એટલી રકમ ડિવિડન્ડ તરીકે આપશે.

(૪) મંડળને જરૂરી એવાં મકાન ફંડ, ડિવિડન્ડ સરખું રાખવાનું ફંડ, શંકમંદ લેણા ફંડ, ઇન્કમ એડજસ્ટમેન્ટ ફંડ, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ તથા સહકાર પ્રચાર ફંડ, ધર્માદા ફંડ, સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઈટી ફંડ, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ, વગેરે ફંડોમાં જરૂરિયાત અને સગવડ પ્રમાણે રકમો લઈ જશે.

(૫) મંડળના સ્ટાફને બોનસ આપી શકાશે અને છેવટે જે કાંઇ વધારો હશે તે આગળના વર્ષમાં નફા ખાતે જમા લેવામાં આવશે.

કલમ નં. ૪૦ અને ૪૧ કમી થાય છે. એટલે આ પછીની કલમોના નંબરો સુધારીને અનુક્રમે ૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪ લખવામાં આવશે.

(૧૭) મંડળના મકાન બાબતઃ—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળના મકાન માટે મીર બાકરઅલીના વાડાવાળી જગ્યા સ્થાનિક જાહેર સંસ્થાઓએ જાહેર હરરાજીથી રૂા. ૧,૪૦,૦૦૦)માં ખરીદ કરી છે. તે પૈકી મંડળના મકાન માટે રૂા. ૧૮૦૦૦)નું સદર જગ્યામાં રોકાણ થયું છે, જે સરવાયામાં બતાવવામાં આવ્યું છે. જમીનનો કબજો મળેથી સંસ્થાનું મકાન બાંધવા વ્યવસ્થાપકો ઇચ્છે છે, તો તેને મંજુરી આપવા વિનંતિ છે.

(૧૮) આ મંડળના મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઇ નારણભાઇ અમીને છેલ્લાં ૧૮ વર્ષ થયા એકધારી સેવા આપી છે, તે દરમ્યાન તેમણે મંડળને આર્થિક સદ્ધર પાયા પર મૂકવામાં તેમનાં જ્ઞાન અને અનુભવનો સારો લાભ આપ્યો છે, પરંતુ તેમની ઉંમર અને નાદુરસ્ત તબિયતને કારણે તેઓ નિવૃત્ત થાય છે.

મંડળને તેમની સેવાઓ ખૂબ ઉપયોગી નીવડી છે, અને હજી પણ તેમના જ્ઞાન-અનુભવની જરૂર છે, પરંતુ ઉપરોક્ત કારણોસર તેઓ નિવૃત્ત થતા હોવાથી અહીં તેમની સેવાઓની વ્યવસ્થાપકો ખાસ નોંધ લે છે; અને તેમનું તંદુરસ્તીભર્યું શેષ જીવન વાંચ્છે છે.

(૧૯) મંડળને મળેલી સરકારી સ્વીકૃતિઃ—

સમગ્ર ગુજરાતનાં રાજ્યમાન્ય પુસ્તકાલયોનું કામ કરવા માટે નામદાર મુંબાઈ સરકારે આપણા મંડળને સને ૧૯૫૦ ના વર્ષથી મંજૂરી આપી છે, અને પોતાને જોઈતાં પત્રો, માસિકો, પુસ્તકો તથા ઈતર સાહિત્ય મંડળ મારફતે ખરીદી શકે છે, તો દરેક પુસ્તકાલય આ મંડળ મારફતે કામ લઇ તેનો લાભ લેશે એવી આશા છે.

વડોદરા તા. ૪-૮-૫૬	લક્ષ્મણસિંહ અ. પરમાર અ. મંત્રી	મણિલાલ મં. કાશીવાળા અધ્યક્ષ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી
તા. ૩૦ મી જુન ૧૯૫૬ ના રોજનું

ભંડોળ અને દેવું	રૂા. આ. પા.	રૂા. આ. પા.
૧ ભંડોળ :		
સત્તાધારી થાપણ : ૪૦૦૦ શેર દરેક રૂા. ૨૫) નો	૧૦૦૦૦૦- ૦-૦	
ભરાવવા કાઢેલી થાપણ : ૩૬૦૦ શેર દરેક રૂા. ૨૫) નો	૯૦૦૦૦- ૦-૦	
ભરાએલી થાપણ : ૨૬૧૭ શેર દરેક રૂા. ૨૫) નો	૬૫૪૨૫- ૦-૦	
વસુલ મળેલી થાપણ : ૨૬૧૭ શેર દરેક રૂા. ૨૫) નો પુરા ભરાએલા		૬૫૪૨૫- ૦-૦
૨ રિઝર્વ ફંડ :		
ગયા વરસના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૩૬૨૮૩- ૦-૦	
ઉમેરો : ગયા વરસના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૪૩૯૩- ૦-૦	
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષની દાખલ ફી	૨૭- ૦-૦	૪૦૭૦૩- ૦-૦
૨A ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૫૦૪૦- ૬-૦	
બાદ : ટાટા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પ્રે. શેરના ભાવફેરના	૨૫૦- ૦-૦	૪૭૯૦- ૬-૦
૨B નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું ફંડ :	૩૪૯૭- ૮-૦	૩૪૯૭- ૮-૦
૩ નોકર સહાયક ફંડ :		૪૭૨-૧૫-૩
૪ મકાન ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૩૯૦૦૦- ૦-૦	
ઉમેરો ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૪૦૦૦- ૦-૦	૪૩૦૦૦- ૦-૦
૫ સ્ટાફ પ્રોવિડન્ટ ફંડ :		૧૧૯૩૦- ૭-૬
૬ સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૭૦૦૦- ૦-૦	
ઉમેરો : ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૧૦૦૦- ૦-૦	૮૦૦૦- ૦-૦
૭ ઇન્કમ એડજસ્ટમેંટ ફંડ :		૨૦૮૦- ૦-૦
૮ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અને સહકાર પ્રચાર ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૫૯૦-૧૩-૦	
બાદ : વર્ષ દરમિયાનના ખર્ચના	૫૩- ૩-૬	૫૩૭- ૯-૬
૯ શ્રી. ચુનીલાલ પુ. શાહ ટ્રસ્ટ ફંડ :		
ગયા વરસના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૧૦૧૨- ૦-૦	
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષનો વધારો	૧૨૬૮- ૮-૬	૨૨૮૦- ૮-૬
૧૦ દેવું (વગર તારણનું)		
૧ પુસ્તકાલયોની થાપણો ખાતે (વ્યાજુકા)		૪૧૧૫૬૪-૧૪-૨
૨ પરચુરણ દેવું (વગર વ્યાજુકા)		
૧ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની ખરીદ પેટે એડવાન્સ		
૧ પુસ્તકો માટે ૨૦૪૯૯- ૭-૨		
૨ બજેટની બચત તથા લોકમદદ ૪૦૭૮-૧૫-૪	૨૪૫૭૮- ૬-૬	
૨ ઇતર ગ્રાહકોના જમા	૫૮૮૪- ૫-૧	

મંડળ લિમિટેડ-વડોદરા.

મંડળના દેવા તથા લેણાનું સરવાયું

મિલકત અને લહેણું		રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
૧ શિલકી સામાન :			
તા. ૩૦-૬-૫૫ સુધીની પડતર કિંમતે	૫૯૧૧-૧-૬		
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષનો વધારો	૨૪૮-૩-૯		
	૬૧૫૯-૯-૩		
બાદ : ચાલુ વર્ષનું વેચાણ	૪૦-૦-૦	૬૧૧૯- ૯-૩	
બાદ : પાછલો ઘસારો		૫૨૪૧- ૪-૬	
		૮૭૮- ૫-૯	
બાદ : ચાલુ વર્ષનો ઘસારો		૧૦૦- ૦-૦	૭૭૮- ૫
૨ માલ સ્ટોકમાં :			
મંત્રીએ સર્ટીફાઇ કરેલી યાદી મુજબ			૮૬૪૦- ૭
૩ સદ્ધર લેણું :			
અન્ય ગ્રાહકો પાસે			૮૪૯૯-૧૦
૪ ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ :			
બરોડા સેં. કો-ઓ. બેંક લિ. ના ૨૫૦ શેર દરેક રૂા. ૫૦] પુરા ભરાએલા		૧૨૫૦૦- ૦-૦	
*મહેસાણા ડિ. સેં. કો-ઓ. બેંક લિ. ના શેર ૪૦ દરેક રૂા. ૨૫] નો ભરાએલા રૂા. ૧૫]		૬૦૦- ૦-૦	
ખેડા ડિ. સેં. કો-ઓ. બેંક લિ. નડિયાદના શેર ૪૮ દરેક રૂા. ૨૫] પુરા ભરાએલા		૧૨૦૦- ૦-૦	
અમરેલી જિલ્લા મધ્યસ્થ સહકારી બેંક લિ. ના શેર ૧૦૦ દરેક રૂા ૧૦] પુરા ભરાએલા		૧૦૦૦- ૦-૦	
વડોદરા કો-ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના શેર ૪૦ દરેક રૂા. ૫૦] પુરા ભરાએલા		૨૦૦૦- ૦-૦	
ટાટા હાઈડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પાવર સપ્લાય કું. લિ. ના પ્રેફરન્સ શેર ૫૦ આજના ભાવે રૂ. ૧૧૨-૮-૦ લેખે		૫૬૨૫- ૦-૦	
વડોદરા જિલ્લા સહકારી ખરીદ વેચાણ સંઘ લિ. ના શેર ૧૮૦ દરેક ના રૂા. ૧૦] પુરા ભરાએલા		૧૮૦૦- ૦-૦	
વડોદરા જિલ્લા ઔદ્યોગિક બેંક લિ ના શેર ૮૦ દરેક રૂા ૨૫] મુજબના પુરા ભરાએલા		૨૦૦૦- ૦-૦	૨૬૭૨૫- ૦
ડિબેન્ચર્સ :			
બરોડા કો-ઓ. લેં. મો. બેંક લિ. ના ડિબેન્ચર્સ ૩ ટકા ૧૦૦		૨૫૦૦૦- ૦-૦	
" " " ૩½ " ૧૦૪		૨૬૦૦૦- ૦-૦	
સુરત ડીસ્ટ્રીક્ટ કો-ઓ. લેં. મો. બેંક લિ. નવસારી ના ડીબેન્ચર્સ ૩½%		૫૦૦૦- ૦-૦	
આંધ્ર કો-ઓ. સેં. લેં. મો. બેંક લિ. મદ્રાસ ના ડીબેન્ચર્સ ૩½%		૫૦૦૦- ૦-૦	૬૧૦૦૦- ૦
૫ સેવિંગ્સ :			
બરોડા સે. કો-ઓ. બેંક લિ. વડોદરા સેવિંગ્સ ૧½ %		૬૩૧૩- ૫-૦	

*કન્ટીજન્ટ લાયેબીલીટી કો-ઓ. બેંકોના શેર ઉપર વસુલ નહિ માંગેલી એવી કોલની રકમ રૂ. ૪૦૦) છે

		રૂા. આ. પા.	રૂા. આ. પા.
૩ બુકસેલરોના જમા		૧૪૮૬- ૭-૨	
૪ ચાલુ વર્ષના ખર્ચ પેટે આપવાના બાકી		૨૦૦- ૦-૦	
૫ શેર માટે ડીપોઝીટ		૩૦૪- ૦-૦	૩૨૪૫૩- ૨-૯
૧ નહિ માગણી થયેલું ડિવિડન્ડ			૬૧૧-૧૪-૩
૨ પુસ્તકાલય માસિક			૫૭૬૩-૧૩-૧૦
૩ પુસ્તક પ્રકાશન			૩૧૮૯- ૧-૨
૧૪ ટ્રસ્ટ ફંડો : ૩૦-૬-૫૫ ની બાકી		૩૬૯૨૯- ૪-૬	
ઉમેરો : ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના જમા		૪૨૯૯- ૫-૬	
ઉમેરો : નહિ ખર્ચાએલું વ્યાજ		૫૯૮-૧૨-૩	૪૧૮૨૭- ૬-૬
૧૫ નફાતોટા ખાતુ :			
સને ૧૯૫૪-૫૫ ના નફાની બાકી		૧૮૨૬૬- ૦-૭	
બાદ : વાર્ષિક સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે :			
૧ રિઝર્વ ફંડ	૪૩૯૩-૦-૦		
૨ સભાસદોને ૬ ટકા લેખે ડિવિડન્ડ	૩૬૫૭-૦-૦		
૩ નોકરોને બે માસનો પગાર બોનસના	૧૪૦૬-૦-૦		
૪ બુક ડેપોના બે નોકરોને ઑનેરેરિયમ	૧૨૦-૦-૦		
૫ વડોદરા જિલ્લા સ. બોર્ડને શિ. ફા.	૨૬૩-૮-૦		
૬ મકાન ફંડ	૪૦૦૦-૦-૦		
૭ સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ	૧૦૦૦-૦-૦		
૮ ઇન્કમ એડજસ્ટમેંટ ફંડ	૨૦૦૦-૦-૦		
૯ વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળને મદદ	૫૦૦-૦-૦	૧૭૩૩૯- ૮-૦	
બાકી :		૯૨૬- ૮-૭	
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષનો નફો		૧૪૦૮૫-૧૪-૧૦	૧૫૦૧૨- ૭-૫
			૬૯૩૧૧૦-૨-૧૦

ઑડિટરનો રિપોર્ટ

અમે મંડળનું તા. ૩૦-૬-૫૬ ના રોજનું સરવાયું અને તે દિવસે પુરા થતા વર્ષનો નફાતોટાનો હિસાબ, તેને લગતા ચોપડા, વાઉચરો સાથે તપાસી જોયું છે, અને અમે નિવેદન કરીએ છીએ કે જોઇતા સઘળા ખુલાસા અને માહિતી અમને મળ્યાં છે. આ સરવાયું મંડળના ચોપડામાં બતાવ્યા પ્રમાણે અને અમને મળેલા ખુલાસા અને માહિતી અનુસાર તા. ૩૦ જુન ૧૯૫૬ એ મંડળની સ્થિતિનો સાચો અને યથાર્થ હેવાલ રજુ કરે છે. વિશેષ જણાવવાનું કે મંડળના સરવાયામાં બતાવેલાં સઘળાં ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ અમે જાતે તપાસી ખાત્રી કરી છે. અને તે બરાબર છે.

Baroda
26–7–56

(Sd.) **Apaji Amin & Co.**
Chartered Accountants, Auditors.

	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
પોસ્ટ ઓફિસ વડોદરા સેવિંગ્સ ૧½%	૬૯૦૦– ૬–૪	૧૩૨૧૩–૧૧–૪
૬ લાંબી મુદતની થાપણ :		
નેશનલ સેવિંગ્સ સર્ટીફીકેટ ૪ ટકા	૧૩૬૭૫૦– ૦–૦	
૩½ ટકા ટેન ઇયર્સ ટ્રેઝરી સેવિંગ્સ ડિપોઝીટ સર્ટી.	૪૯૫૦૦– ૦–૦	
બરોડા સીટી કો. ઓ. બેંક લિ. વડોદરા ૩½ ટકા	૨૦૦૦૦– ૦–૦	
બરોડા સેં. કો. ઓ. બેંક લિ. વડોદરા ૩ ટકા	૫૦૦૦૦– ૦–૦	
બરોડા કો. ઓ. લેંડ મોર્ટગેજ બેંક લિ. વડોદરા ૩½ ટકા	૧૧૦૦૦૦– ૦–૦	
કરજણ કોટન સેલ એન્ડ જીનીંગ કો. ઓ. સો. લિ. કરજણ ૩½ ટકા	૩૦૦૦૦– ૦–૦	
ખેડુત સહકારી કપાસ પીલન રી સહકારી મં. લિ. છટેલા ૨½ ટકા	૧૦૦૦૦– ૦–૦	
વિવિધ કાર્યકારી સહકારી મંડળી લિ. છટેલા ૩½	૨૦૦૦૦– ૦–૦	
પાંચ વર્ષનાં પોસ્ટલ કેશ સર્ટીફીકેટો ૩½ ટકા	૧૨૧૨૫– ૦–૦	
પાદરા તાલુકાના ખેડુતોને માલ ઉત્પન્ન કરનારી અને વેચાણ કરનારી સહકારી મં. લિ. પાદરા ૩½ ટકા	૧૫૦૦૦– ૦–૦	
વડોદરા જિલ્લા ખરીદ વેચાણ સંઘ લિ વડોદરા ૩½%	૩૦૦૦૦– ૦–૦	
વડોદરા પ્રાંત વિદ્યાર્થી સ.સ. મં. લિ વડોદરા ૩ ટકા	૩૫૦૦– ૦–૦	૪૮૭૮૭૫– ૦
૭ લેણું વ્યાજ		૩૬૦૮– ૯
૮ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ ના મકાન માટે જમીન ખરીદી ખાતે		૧૮૦૦૦– ૦
૯ શકમંદ લેણું		
ખેડા ડિ. સે. કો. ઓ. બેંક લિ. (ફડચામાં) ના શેર ૨૦ દરેક રૂા. ૫૦નો	૧૦૦૦– ૦–૦	
ખેડા ડિ. સે. કો. ઓ બેંક લિ. (ફડચામાં) થાપણ	૩૫૭– ૦–૦	૧૩૫૭– ૦
૧૦ ટ્રસ્ટ ફંડોનું ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ		
૩ ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન દાર્શનીક કિંમત ૨૬૦૦૦)	૨૫૭૯૧– ૨–૭	
પુ. સ. સ. મં. લિ. ના શેર ૭૭૬	૯૪૦૮– ૦–૦	
પોસ્ટ ઓફિસ સેવિંગ્સ	૮૫૫–૧૨–૪	
આંધ્ર સે. કો ઓ લેં. મો. બેંક લિ. ના ડીબેન્ચર્સ દાર્શનીક કિંમત ૧૨૦૦) ૪ ટકા	૧૧૯૩–૧૨–૦	
૩½ ટકા ટ્રેઝરી સેવિંગ્સ ડીપોઝીટ	૫૦૦– ૦–૦	૩૭૭૪૦–૧૦–
૧૧ સિલક		
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. વડોદરા ચાલુ ખાતે	૧૯૦૬૬–૧૨–૨	
ધી સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડીયા લિ. મુંબઇ ચાલુ ખાતે	૫૬૨૩–૧૦–૯	
રોકડા હાથ ઉપર	૯૭૬– ૫–૦	૨૫૬૭૬ ૧૨–
		૬૯૩૧૧૦– ૨–

લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર પતુભાઇ મ. સુતરીયા મણિલાલ મં. કાશીવાળા (અધ્યક્ષ)
અ. મંત્રી વલ્લભભાઇ મૂ. પટેલ વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા
વડોદરા. ચીમનભાઇ હ. અમીન ચીમનભાઈ મૂ. અમીન
તા. ૪-૮-૫૬ લલિતચંદ દીવાનજી
વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ વડોદરા.

તા. ૧-૭-૫૫ થી તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીનું નફાતોટાનું પત્રક

ઉત્પન્ન :--	રૂ. આ. પા.	ખર્ચ:--	રૂ. આ. પા.
શેર નામફેર ફી	૯-૦-૦	પગાર	૧૦૩૫૨-૧૪-૩
		મોંઘવારી ભથ્થું	૫૮૮૨-૫-૦
ડુપ્લીકેટ શેર ફી	૬-૦-૦	પોસ્ટેજ ખર્ચ	૬૫૨-૧૩-૩
		કંટિજન્ટ ખર્ચ	૩૨૦-૫-૬
પત્રો માસિકોનું મહેનતાણું.	૬૭૪૫-૧૩-૯	જ્યુબિલી બાગ વાંચનાલય	૮૫-૮-૦
		છપામણી ખર્ચ	૭૫૯-૪-૦
પુસ્તક વેચાણનો નફો	૧૫૫૭૬-૮-૧	મકાન ભાડા ખાતે	૧૧૪૦-૦-૦
		ઇલેકટ્રીક ચાર્જીસ	૧૨૧-૫-૯
વ્યાજનું ઉત્પન્ન :--		મુસાફરી ખર્ચ	૩૬-૪-૦
		વીમા પ્રિમીયમ	૬૫-૦-૦
રોકડ મળેલું		ઓડિટ ફી	૨૦૦-૦-૦
વ્યાજ ૧૬૪૨૭-૧૫-૮		શ્રી. મો. ન. અમીન સંવત્સરી ઉજવણી ખર્ચ	૪૪-૦-૩
લેણું થયેલું		શિલકી સામાનનો ઘસારો	૧૦૦-૦-૦
વ્યાજ ૩૬૦૦-૯-૭	૨૦૦૨૮-૯-૩	પ્રોવિડન્ટ ફંડનો ફાળો	૪૭૩-૧૫-૦
			૨૦૫૭૩-૧૧-૦
		થાપણો ઉપર આપેલું વ્યાજ	૭૭૦૬-૫-૩
			૨૮૨૮૦-૦-૩
		નફો	૧૪૦૮૫-૧૪-૧૦
	૪૨૩૬૫-૧૫-૧		૪૨૩૬૫-૧૫-૧

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ વડોદરા.

તા. ૧-૭-૫૫ થી તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીનો ટ્રેડીંગ એકાઉન્ટ

	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
તા. ૧-૭-૫૫ ના રોજ માલ સ્ટોકમાં		૮૮૬૦-૩-૦
ઉમેરો:-તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીની ખરીદ		૧૩૦૨૩૬-૯-૩
તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીનું વેચાણ	૧૪૬૩૨-૧૩-૪	
તા. ૩૦-૬-૫૬ના રોજનો માલ સ્ટોક	૮૬૪૦-૭-૦	

પુસ્તક વેચાણનો નફો:-

"પુસ્તકાલય" માસિકનો સને ૧૯૫૫-૫૬નો
વર્ષ ૩૦ માનો હિસાબ

(તા. ૧-૭-૫૫ થી તા. ૩૦-૬-૫૬ સુધીનો)

આવક		
લવાજમ ખાતે	૫૭૩૧-૧૫-૬	
જા. ખ. ખાતે	૨૫૮૯- ૦-૦	
વ્યાજ વટાવ ખાતે	૬૨-૧૩-૮	
	૮૩૮૩-૧૩-૨	
વર્ષ આખરે ખોટ	૧૫૯૮-૪-૧૦	
	૯૯૮૨- ૨-૦	
ખર્ચ:		
કાગળ વપરાશ		૪૪૦૨-૧૫-૬
છપામણી ખાતે (મેટરના ફેર્મા ૮૮+ જા. ખ. ના ફેર્મા ૨૭ાાા=૧૧૫ાાા)		૩૩૮૯- ૯-૬
પગાર ખાતે		૧૧૩૦-૧૨-૯
મોંઘવારી ખાતે		૫૩૫-૧૦-૩
પ્રો. ફંડનો ફાળો		૭૦-૧૦-૦
પોસ્ટેજ		૩૨૫- ૦-૦
પ્રકીર્ણ (મુસાફરી, બ્લોકો, સામયિકોનાં લવાજમ વગેરે)		૧૨૭- ૮-૦
	૯૯૮૨- ૨-૦	૯૯૮૨- ૨-૦
તારીજ		
૧૯૫૬-૫૭ નું ઍડવાન્સ લવાજમ	૩૦૦૪- ૩-૬	
પાછલી સિલક (નફાની)	૬૭૧૮-૧૫-૨	
	૯૭૨૩- ૨-૮	
કાગળનો સ્ટૉક		૨૦૪૨- ૮-૦
પુ. સ. સ. મંડળમાં		૫૭૬૩-૧૩-૧૦
જા. ખ. ના આવવાની બાકી		૩૧૮- ૮-૦
		૮૧૨૪-૧૩-૧૦
વર્ષ આખરે ખોટ		૧૫૯૮- ૪-૧૦
	૯૭૨૩- ૨-૮	૯૭૨૩- ૨-૮

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના

વર્ષ	સભાસદ સંખ્યા	શેર સંખ્યા	વસુલ આવેલી શેરોની મુડી રૂ.	રિઝર્વ ફંડ રૂ.	મુદતબંધી થાપણ રૂ.	[illegible]	[illegible]	ખરીદી રૂ.	વેચાણ રૂ.
૩૧-૩-૨૫	૨૧૮	૨૫૭	૫૩૨૫	૦	૪૫૯૬	૫૯૭	૬	૧૩૧૦૯	૯૪૦
૩૧-૩-૨૬	૨૯૪	૩૩૬	૮૦૯૦	૨૫૦	૧૫૭૭૮	૭૦૮	૬	૨૨૬૮૦	૧૮૫૧
૩૧-૩-૨૭	૩૧૪	૩૬૨	૮૮૭૦	૫૦૦	૨૯૦૩૯	૬૭૯	૬	૨૪૫૩૨	૨૩૯૯
૩૧-૩-૨૮	૩૨૪	૩૯૧	૯૬૨૫	૭૫૦	૪૧૧૪૦	૧૧૩૭	૬	૩૦૦૪૯	૩૨૯૫
‡૩૧-૧૨-૨૯	૩૪૭	૪૪૧	૧૦૯૨૫	૧૦૫૦	૬૩૫૭૬	૧૫૦૪	૬	૪૪૭૯૯	૫૧૮૯
૩૧-૧૨-૩૦	૩૬૮	૫૨૪	૧૩૦૧૦	૧૪૩૦	૮૫૦૨૩	૨૬૭૬	૬	૩૯૧૨૩	૩૬૯૭
૩૧-૧૨-૩૧	૩૮૯	૬૯૦	૧૭૧૭૦	૩૨૭૫	૧૦૬૦૦૫	૨૩૭૦	૬	૪૨૫૨૪	૪૧૯૨
૩૧-૧૨-૩૨	૪૦૬	૭૩૯	૧૮૩૭૫	+૭૦૯૬	૧૨૭૫૪૧	૩૪૨૩	૬	૫૪૨૪૦	૫૭૨૬
÷૩૧-૭-૩૪	૪૩૨	૮૭૫	૨૧૮૦૫	+૬૬૧૭	૧૬૫૮૭૫	૨૧૯૫	૬	૯૮૬૯૯	૧૦૫૭૧૧
૩૧-૭-૩૫	૪૪૪	૯૧૮	૨૨૮૯૦	+૬૯૪૫	૧૭૩૯૬૫	૨૩૯૬	૪½	૪૩૪૧૫	૪૮૪૬
૩૧-૭-૩૬	૪૭૩	૧૦૦૯	૨૫૧૬૫	+૮૦૦૯	૧૮૦૨૩૦	૨૩૫૨	૪½	૪૨૪૩૨	૪૮૭૯
૩૧-૭-૩૭	૪૮૭	૧૦૬૪	૨૬૫૮૦	+૧૧૭૪૮	૧૯૪૬૪૭	૧૦૧	૪½	૩૪૧૫૭	૩૮૩૭
૩૧-૭-૩૮	૫૦૦	૧૧૧૪	૨૭૮૫૦	+૧૧૯૬૪	૧૬૧૨૫૫	૨૭૧૮	૪	૩૭૧૬૦	૪૦૫૯
૩૧-૭-૩૯	૫૦૫	૧૧૫૩	૨૮૮૨૫	+૧૩૨૩૮	૧૬૬૨૫૪	૩૭૭૫	૪½	૩૭૬૦૫	૪૨૨૫૦
૩૧-૭-૪૦	૫૨૫	૧૨૭૫	૩૧૮૭૫	+૧૫૨૨૪	૧૭૮૯૨૪	૨૮૦૫	૪½	૩૫૬૫૫	૩૯૧૮૫
૩૧-૭-૪૧	૫૩૯	૧૪૧૩	૩૫૩૨૫	+૧૫૭૭૫	૧૯૬૭૫૫	૩૮૬૨	૫	૪૪૨૫૮	૪૮૪૦
૩૧-૭-૪૨	૬૦૫	૧૫૮૪	૩૯૬૦૦	+૨૩૧૯૨	૨૦૯૩૨૦	૩૦૩૯	૪	૩૯૭૧૯	૪૩૫૮૨
૩૧-૭-૪૩	૬૪૦	૧૬૨૮	૪૦૭૦૦	+૨૪૧૪૮	૨૨૭૨૮૭	૪૯૬૦	૪½	૪૯૩૨૭	૫૩૦૩૧
૩૧-૭-૪૪	૭૩૫	૧૭૪૫	૪૩૬૨૫	+૨૬૮૦૨	૨૩૧૮૭૬	૫૨૨૩	૪½	૫૧૦૭૭	૫૬૮૪૫
૩૧-૭-૪૫	૭૯૧	૧૮૧૪	૪૫૩૫૦	+૨૮૧૧૭	૨૩૫૪૧૫	૫૨૫૨	૪½	૪૯૧૧૨	૫૬૦૬૬
૩૧-૭-૪૬	૮૨૯	૧૮૭૦	૪૬૭૫૦	+૪૨૬૭૩	૨૫૯૧૩૦	૫૩૯૯	૬	૬૨૦૨૮	૬૬૪૫૫
૩૧-૭-૪૭	૮૯૪	૧૯૫૮	૪૮૯૫૦	+૪૪૦૬૩	૩૭૭૩૩૭	૧૫૬૧	૪½	૫૮૮૯૦	૬૩૬૩૮
+૩૧-૭-૪૮	૮૯૯	૧૯૬૮	૪૯૨૦૦	+૪૪૯૩૪	૩૯૪૨૭૮	૯૩૮૬	૪½	૧૬૬૫૫૯	૧૭૬૧૧૪
+૩૦-૬-૪૯	૯૨૨	૧૯૮૩	૪૯૯૯૫	+૫૬૨૪૬	૪૧૨૫૧૬	૮૫૮૪	૪½	૧૫૧૪૭૯	૧૭૧૯૩૭
+૩૦-૬-૫૦	૯૩૦	૧૯૯૧	૪૯૭૭૫	૬૦૮૫૨	૪૦૦૭૦૭	૯૩૦૬	૫	૧૬૪૧૩૮	૧૬૬૧૧૯
+૩૦-૬-૫૧	૯૮૦	૨૧૬૬	૫૪૧૫૦	+૬૭૨૩૮	૪૦૪૨૦૦	૯૯૮૫	૫	૯૮૬૬૩	૧૦૯૯૮૮
+૩૦-૬-૫૨	૯૯૧	૨૧૯૭	૫૪૯૨૫	+૬૮૫૦૫	૪૫૧૯૦૯	૧૧૬૮૧	૫	૭૪૦૪૦	૬૪૫૬૧
+૩૦-૬-૫૩	૯૯૯	૨૨૨૯	૫૫૭૨૫	+૭૪૩૩૯	૪૩૦૮૮૭	૭૪૫૨	૫	૪૯૯૩૯	૫૯૦૪૪
+૩૦-૬-૫૪	૧૦૧૩	૨૩૨૧	૫૮૦૨૫	+૭૮૭૭૩	૪૩૩૨૩૨	૧૨૩૪૫	૬	૭૩૪૭૮	૮૯૨૭૬
+૩૦-૬-૫૫	૧૧૨૧	૨૫૫૧	૬૩૭૭૫	+૯૧૮૮૪	૪૧૪૧૫૯	૧૭૫૬૮		૧૨૩૮૯૨	૧૩૯૧૯૫
૩૦-૬-૫૬	૧૧૪૨	૨૬૧૭	૬૫૪૨૫	+૧૦૩૦૦૧	૪૧૧૫૬૪	૧૪૦૮૫		૧૩૦૨૩૬	૧૪૬૦૩૨

‡૨૧ માસનો હિસાબ ÷ ૧૯ માસનો હિસાબ +આ રકમ નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું +૩૧-૭-૪૮ થી બધા આંકડા ખુકરેપો સાથેના છે.

છેલ્લાં બત્રીસ વર્ષની પ્રગતિના આંકડા

ઉત્પન્ન રૂ.	ખર્ચ રૂ.	પુસ્તક ગ્રંથો માટે રાખેલી રકમ રૂ.	"પુસ્તકાલય" માસિક			ટ્રસ્ટ ફંડો	
			ઉત્પન્ન	ખર્ચ	નફો અગર તોટો	સંખ્યા	રકમ
૧૪૭૩	૮૮૫	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૨૦૬૯	૨૩૬૨	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૪૧૭૨	૩૪૯૩	૧૬૫૬	૧૩૬૩	૧૪૫૮	૯૫ ખોટ	૦	૦
૫૯૨૦	૪૭૮૩	૪૧૭૫	૨૯૦૦	૩૨૩૧	૩૩૦ ખોટ	૦	૦
૧૧૭૪૨	૧૦૨૩૮	૬૦૪૨	૩૧૫૦	૩૧૦૦	૪૧ નફો	૧	૧૫૧
૧૦૪૫૨	૭૭૩૬	૭૬૭૮	§૭૦૭૬	§૬૨૭૬	§૭૯૦ નફો	૨	૩૫૨
૧૧૯૮૪	૯૬૧૫	૮૨૭૫	૩૮૮૯	૩૬૬૬	૨૨૨ નફો	૬	૧૯૫૫
૧૪૨૩૯	૧૦૮૧૬	૮૮૫૭	૪૩૨૭	૩૮૩૪	૪૯૩ નફો	૮	૨૧૫૭
૨૩૮૬૯	૧૯૬૭૪	૮૦૮૩	૪૨૧૧	૩૮૪૭	૩૬૩ નફો	૧૧	૬૦૮૬
૧૪૧૪૯	૧૧૭૫૨	૬૫૨૧	૪૩૮૦	૩૭૫૪	૬૨૫ નફો	૧૨	૮૦૭૬
૧૩૭૪૦	૧૧૩૮૮	૬૭૦૬	૪૬૫૩	૪૧૨૩	૫૨૯ નફો	૧૬	૧૧૮૪૮
૧૧૦૪૧	૧૦૯૪૦	૫૫૬૩	૪૯૧૫	૫૦૦૪	૯૩ ખોટ	૨૫	૧૪૪૩૧
૧૧૨૮૭	૮૫૬૯	૪૬૪૦	૪૯૩૩	૪૬૬૦	૨૦૧ નફો	૩૩	૧૮૨૫૦
૧૧૬૯૧	૭૯૧૫	૩૮૦૦	૫૨૩૩	૪૪૨૪	૮૦૯ નફો	૩૭	૧૯૪૩૧
૧૧૧૭૦	૮૩૬૫	૨૮૮૦	૫૫૪૪	૪૮૨૭	૭૧૭ નફો	૩૯	૧૯૨૪૪
૧૨૫૩૭	૮૭૧૪	૧૮૭૪	૫૨૦૨	૩૯૮૬	૧૨૧૬ નફો	૪૦	૧૯૩૬૨
૧૨૨૧૪	૯૧૭૪	૧૯૫૯	૫૫૪૩	૫૦૨૮	૫૧૫ નફો	૪૨	૨૪૧૯૮
૧૪૮૭૨	૯૯૧૨	૧૪૧૫	૫૭૨૪	૪૯૪૮	૭૭૬ નફો	૪૬	૨૬૧૪૪
૧૪૮૮૪	૯૬૬૦	૯૧૮	૬૧૨૪	૬૨૦૫	૮૦ ખોટ	૪૯	૨૭૩૯૨
૧૫૫૨૯	૧૦૨૭૬	૫૫૭૩	૬૩૪૬	૫૪૧૫	૯૩૦ નફો	૫૪	૨૭૩૯૫
૧૮૧૫૯	૧૨૭૫૯	૪૫૦૦	*૧૨૧૯૩	*૮૬૧૫	૩૫૭૮ નફો	૫૭	૨૯૦૯૦
૧૭૧૯૦	૧૫૭૨૮	૨૬૪૭	૬૫૫૮	૬૪૪૦	૧૧૮ નફો	૬૫	૩૦૬૦૦
૨૯૧૫૭	૧૯૭૭૦	૨૭૮૭	૭૧૭૯	૭૦૮૯	૮૯ નફો	૮૫	૩૨૨૧૮
૩૦૫૨૫	૨૧૯૪૦	૧૩૦૮	૬૯૭૬	૮૧૪૪	૧૧૬૮ ખોટ	૮૯	૩૮૮૩૬
૩૨૧૭૧	૨૨૮૬૫	નથી	૭૦૫૮	૮૪૫૮	૧૪૦૦ ખોટ	૯૧	૩૫૩૧૭
૩૧૯૫૧	૨૧૯૬૫	નથી	૪૫૭૩	૭૨૪૯	૨૬૭૨ ખોટ	૯૯	૩૭૮૬૫
૩૪૮૯૭	૨૩૨૧૫	નથી	૬૫૭૫	૬૬૭૧	૯૬ ખોટ	૧૦૦	૩૭૯૦૪
૩૨૪૦૩	૨૪૯૫૦	૧૦૩	૬૯૬૭	૬૭૨૧	૨૪૬ નફો	૧૦૦	૩૮૨૧૬
૩૭૪૫૯	૨૫૧૧૩	૫૨	૭૪૨૭	૬૮૫૯	૫૬૮ નફો	૧૦૧	૩૯૦૨૫
૪૩૯૬૫	૨૬૩૯૭	નથી	૭૬૪૨	૭૮૯૭	૨૫૪ ખોટ	૧૦૬	૪૦૭૫૬
૪૨૩૬૫	૨૮૨૮૦	નથી	૮૩૮૩	૯૯૮૨	૧૫૯૮ ખોટ	૧૦૬	૪૧૮૨૭

ફંડ, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ તથા મકાનફંડ તથા નોકર સહાયક ફંડ અને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ ફંડની રકમોનો સમાવેશ કરેલો છે

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૧૩	સ્વ. દેવીદાસ હરગોવિંદદાસ શાહ સ્મારક ફંડ	રા. મણિલાલ મં. કાશીવાળા રા. હરિવલ્લભદાસ શુ. શાહ	૨૯—૯—૩૫
૧૪	સ્વ. રણછોડજી ભુલાભાઇ સ્મારક ફંડ	ભક્તિભાઈરણછોડજીઓરણા	૨૪—૧૧—૩૫
૧૫	શ્રી. પીલાજીરાવ ઇનામ ફંડ	રા. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા અમરેલી	૨૯—૧૨—૩૫
૧૬	પલાણા સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. પલાણા	૨૯—૧૨—૩૫
૧૭	સ્વ. ન્યુટન મોહન દત્ત સ્મારક ફંડ	વ્યવસ્થાપક, ન્યુટન મોહન દત્ત સ્મારક ફંડ	૨૯—૧૨—૩૫
૧૮	કંડારી તા. કરજણ સ્વ. અમીન રણછોડભાઇ સ્મારક પુ. ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મગનભાઇ શંકરભાઈ પટેલ, ભાદરણ	૮—૧૧—૩૬
૧૯	ખાંધલી તા. પેટલાદ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી. સા. પુ. ખાંધલી	૨૨—૧—૩૭
૨૦	આજોડ તા. વડોદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી. સા. પુ. આજોડ	૨૨—૧—૩૭
૨૧	નાની નરોલી તા. માંગરોલ સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. નાની નરોલી	૨૮—૨—૩૭
૨૨	બહુચરાજી તા. ચાણસ્મા સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. બહુચરાજી	૨૮—૨—૩૭
૨૩	સ્વ. સંતોકભાઇ ભુલાભાઇ દેસાઇ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. લલ્લુભાઈ ગોવિંદજી દેસાઇ, નનસાડ	૨૮—૨—૩૭
૨૪	સ્વ. લક્ષ્મીબેન તે દેસાઇ સંતોકભાઈ ભુલાભાઇનાં ધર્મપત્ની સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મોરારજી કાળીદાસ દેસાઈ, નનસાડ	૨૮—૨—૩૭

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૨૧૫૭	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોનમાં	૧૦૩-૧૧-૬	કરનાળી સા. પુ. ને સાં. પુ. ના નિભાવ માટે રૂા. ૫૦ સુધી અને કરનાળી ગ્રામ ઔષધાલયને નિભાવ માટે રૂ. ૨૫) સુધી આપવા.
૫૦૦	,,	૦—૦—૦	ઓરણા તા. કામરેજ સા. પુ. ને પુસ્તકો ખરીદી આપવાં.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	વરસડા તા. અમરેલીના શ્રી. ગં. લ. સા. પુ. ના વાચકોને ઈનામ આપવામાં ખર્ચવી.
૫૦૧	,,	૦—૦—૦	પલાણા સા. પુ. ના નિભાવ માટે મોકલવી
૫૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૨૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ માટેનાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતે ખરીદવામાં મદદ કરવા વાપરવું
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	પુસ્તકો ખરીદીને સ્વ. અમીન રણછોડભાઈ સ્મારક પુસ્તકાલય કંડારીને 'શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ તરફથી ભેટ ' એવો સિક્કો કરી મોકલી આપવાં.
૯૦૦	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોનમાં	૦—૦—૦	ખાંધલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૪૦૦	,,	૦—૦—૦	આજોડ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૨૦૦	,,	૦—૦—૦	નાની નરોલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૦૦	,,	૦—૦—૦	બહુચરાજી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	નનસાડ તા. કામરેજ સા. પુ. ને લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવાં.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. ને લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજ રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવાં.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૩૬	સ્વ. શા. ગિરધરલાલ ત્ર્યંબકલાલ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢ	૧૯—૧૧—૩૮
૩૭	મર્હુમ શેઠ ધનજીભાઇ મંચેરજી મેઘોરા સ્મારક ટ્રસ્ટ	"	૧૯—૧૧—૩૮
૩૮	નથ્થુભાઇ વીરમભાઇ સ્મારક સા. પુ. પિસાઇ તા. ડભોઇ નિભાવ ફંડ	રા. બેચરભાઇ નથ્થુભાઇ	૩૧— ૩—૪૦
૩૯	સ્વ. રામકોર તે હરિભાઇ નારણજી ભક્તનાં પત્ની સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ-ધામણ	રા. ભક્તિભાઇ કાળાભાઇ રતનજી—ધામણ	૩૧— ૭—૪૦
૪૦	સ્વ. પટેલ ડાહ્યાભાઇ અંબાલાલ સ્મારક પિહીજ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	પ્રમુખ સા. પુ. પિહીજ	૨૦— ૬—૪૧
૪૧	સ્વ. મોતીભાઇ નરસિંહભાઈ અમીન સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ (સ્થાયી)	મંત્રીઓ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	૧૧—૧૧—૪૧
૪૧ ક	" " (ચાલુ)	" "	"
૪૧ ચ	" " (ચાલુ)	" "	"
૪૨	સા. પુ. નનસાડ તા. કામરેજ નિભાવફંડ	રા. નરસીભાઇ રણછોડભાઇ	૨૧—૧૨—૪૧
૪૩	સ્વ. લાડુબેન ભક્ત ધામણ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ધીરજલાલ જીવણજી મુ. ધામણ	૩—૧૧—૪૨
૪૪	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. નિભાવફંડ	રા. વલ્લભભાઈ ઉકાભાઇ પટેલ	૧૩— ૧—૪૩
૪૫	સ્વ. શાન્તાબાઇ મહાસુખભાઇ મહિલા સા. પુ. લોકમદદ ફંડ	રા. મહાસુખભાઇ ચુનીલાલ શેઠ મુ. વિસનગર	૨— ૫—૪૩
૪૬	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	રા. માધવભાઈ કરસનભાઈ	૨૫— ૭—૪૩
૪૭	બાકરોલ તા. પેટલાદ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. બાકરોલ	૨૬— ૨—૪૪
૪૮	જિતેન્દ્ર પ્રતાપરાય મહેતા સ્મા. નિધિ અમરેલી.	રા. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા	૨૦— ૪—૪૪

રકમ રૂ.	રકમ ક્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦—૦	ફોર્ટ સોનગઢ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	,, ,,
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. પિસાઈને મોકલી આપવી.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણને બજેટ બનાવવા આપવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. પિંડીજને મોકલી આપવી.
૨૭૯૦-૭-૨	,,	૦—૦—૦	સ્વ. મો. ન. અમીન સ્મારક ગ્રંથમાળા પ્રસિદ્ધ કરવી.
૭૯૬-૪-૦	આંધ્ર કો. ઓ. સે. લેન્ડ માર્ટગેજ બેન્ક લિ. મદ્રાસના ડિબેન્ચર્સમાં	૦—૦—૦	
૩૪૮૭-૧૫-૪	મંડળમાં જમા	૦—૦—૦	
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. નનસાડ તા. કામરેજને બજેટ બનાવવા આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	ધામણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦—૦	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૨૦૦૦	,,	૦—૦—૦	મહિલા સા. પુ. વિસનગરને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. ને મોકલવી.
૪૦૦	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. બાકરોલને મોકલવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	અમરેલી બા. પુ. ના વાચકોના ઉત્તેજનાર્થે ખર્ચવા બાલ પુ. ના મંત્રીને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૭૬	સ્વ. જયેશકુમાર બાલુભાઈ દુર્લભભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. બાલુભાઈ દુર્લભભાઈ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૭	ગં. સ્વ. પ્રેમીબ્હેન હીરાભાઇ પરભુભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. છગનભાઈ હીરાભાઇ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૮	શ્રી. બાબુભાઈ વીરચંદ શાહ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. શાહ બાલુભાઇ વીરચંદ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૯	સૌ. સુમતિ શંકરલાલ કવિ ટ્રસ્ટ ફંડ (સા. પુ. નાંદોલ તા. દહેગામ)	રા. શંકરલાલ મગનલાલ કવિ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૦	સ્વ. દીવાળીબેન તે ખુશાલભાઇ દુર્લભભાઈની છોકરી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ખુશાલભાઈ દુર્લભભાઇ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૧	સ્વ. સોનબા તે શ્રી માધવભાઇ કાળીદાસ પટેલના માતુશ્રી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	માધવભાઇ કાળીદાસ પટેલ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૨	કંકુબા તે પટેલ ભાઈલાલભાઇ નરોત્તમભાઈનાં માતુશ્રી કુરાઈ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	રા. ભાઈલાલભાઇ નરોતમભાઇ પટેલ	૨૮— ૨—૪૮
૮૩	સ્વ. શંકરભાઈ કાળીદાસ અમીન સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ મુ. વરણામા	રા. જશભાઇ શંકરભાઈ અમીન	૨૮— ૨—૪૮
૮૪	સ્વ. પારવતીબેન તે ડાહ્યાભાઇ રામભાઈની ધણીઆણી સ્મા. ફંડ	રા. ડાહ્યાભાઇ રામભાઇ	૨૪— ૪—૪૮
૮૫	સ્વ. રામભાઇ જીવાભાઈ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	સૌ. ગંગાબેન રામભાઇ સૌ. દુધીબેન રામભાઈ	૨૮— ૬—૪૮
૮૬	સ્વ. મોહનલાલ ભીખાભાઈના સ્મરણાર્થે સા. પુ. પીનસાડ તા. નવસારી નિ.ફંડ	રા. ભીખુભાઈ ગો. પટેલ	૧૦— ૯—૪૮
૮૭	નરોત્તમભાઈ ગોપાળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. નરોતમભાઇ ગોપાળજી	૧૦— ૯—૪૮
૮૮	સ્વ. વાલીબેન માધુભાઈ વલ્લભભાઈ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. માધુભાઈ વલ્લભભાઈ	૧૦— ૯—૪૮

રકમ રૂા.	કેવાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧–૦–૦	પુ. સ. સ. મં. લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	”
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	”
૧૦૧–૦–૦	પુ. સ. સ. મં. લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. નાંદોલ તા. દહેગામને મોકલવી.
૧૦૧–૦–૦	૩%ની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૧૦૫–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. કુરાઈ તા. કરજણને મોકલવી.
૧૦૦૦–૦–૦	”	૦—૦—૦	વ્યાજ સા. પુ. વરણામાં તા. વડોદરાને દર વર્ષે પુસ્તકો મોકલવા માટે ખર્ચવું તથા "સ્વ. શંકરભાઈ કાળીદાસ અમીન સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ તરફથી ભેટ " એવો સિક્કો પુસ્તકો ઉપર મારવા તજવીજ કરવી.
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૪૦૦–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. ઓરણા તા. કામરેજને મોકલવી.
૩૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. પીનસાડ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. વણેસા પિસાદ તા પલસાણાને મોકલવી.
૧૦૧–૦–૦	”	૦—૦—૦	સા. પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૮૯	ખાકરેલ તા. પેટલાદ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. ખાકરેલ	૨૧—૧૧—૪૮
૯૦	સ્વ. મોરારજી નથ્થુભાઇ પટેલ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ--ધામણ	રા. દયાળજી મોરારજી પટેલ	૨૭— ૪—૫૦
૯૧	સ્વ. રામભાઇ લવજીભાઇના સ્મરણાર્થે સા. પુ. દિગસ તા. કામરેજ નિભાવ ફંડ	રા. રણછોડભાઇ લવજીભાઇ	૨૭— ૪— ૫૦
૯૨	સ્વ. માતુશ્રી હરખબેન ભક્ત ધામણ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	કાળીદાસ લખાભાઇ	૬— ૮—૫૦
૯૩	સ્વ. શાહ મગનલાલ નરોત્તમદાસ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢ	૨૫—૧૧— ૫૦
૯૪	પલાણા સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી. સા. પુ. પલાણા	૨૫—૧૧—૫૦
૯૫	સ્વ. સીતાબેન ગોવિંદભાઇ પટેલ સ્મા. ફંડ મુ. સરગી તા. સંખેડા	ગોવિંદભાઈ પુંજાભાઈ પટેલ મુ. કોસિંદ્રા	૨૫—૧૧—૫૦
૯૬	સ્વ. રેવાબેન ભક્ત સ્મા. ફંડ-ધામણ તા. નવસારી	ગોકળભાઇ રઘાભાઇ ભક્ત મુ. ધામણ	૨૫—૧૧—૫૦
૯૭	સ્વ. માતુશ્રી ધનબા સ્મારક ફંડ	અમૃતલાલ વનમાળીદાસ શાહ મુ. બચાર	૨૩— ૬—૫૧
૯૮	સ્વ. જીબાબહેન તે જીવાભાઇ લાલદાસ પટેલની દીકરી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	જશભાઈ શંકરભાઈ અમીન મુ. વરણામા	૨૩— ૬—૫૧
૯૯	રાવજીભાઇ અંબાલાલ પટેલ ટ્રસ્ટ ફંડ	પા. અંબાલાલ મૂળજીભાઈ મુ કરજણ	૨૩— ૮—૫૧
૧૦૦	સ્વ. કાશીબેન તે પટેલ કુલાભાઇ નારણભાઈનાં પત્ની સ્મારક ફંડ	કુલાભાઈ નારણભાઈ પટેલ મુ. બીલ	૮— ૩—૫૨

રકમ રૂા.	કયાં રોકેલી છે?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે?
૫	૬	૭	૮
૫૦૦—૦—૦	૩%ની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. બાકરોલ તા. પેટલાદને મોકલવી.
૫૦૦—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. દીગસ તા. કામરેજને મોકલવી.
૧૦૧—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૧૧—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૫૦૮—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. પલાણાના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૦૧—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. સરગી તા. સંખેડાના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૦૧—૦—૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૦૧—૦—૦	મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	અં. વ. શાહ સા. પુ. બચારના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૨૫૦—૦—૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. વરણામાને દર વર્ષે પુસ્તકો મોકલવા માટે ખર્ચવું તથા સ્વ. જીબાબહેન તે જીવાભાઈ લાલદાસ પટેલની દીકરી સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ તરફથી ભેટ એવો સિક્કો પુસ્તકો ઉપર મારવા તજવીજ કરવી.
૧૦૧—૦—૦	મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	અ. વ. શાહ સા. પુ. બચારના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૨૫૦—૦—૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. બીલના નિભાવ માટે ખર્ચવા મંત્રીને મોકલી આપવા.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૧૦૧	શ્રીમંત મહારાજા ફતેસિંહરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પ્રમુખ સા. પુ. પ્રેમનગર તા. વાઘોડીઆ	૩— ૪—૫૮
૧૦૨	શ્રી. દક્ષિણામૂર્તિ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ કરનાલી	રા. હરિલાલ શિવશંકર વૈદ્ય	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૩	પા. ખુશાલભાઇ બાવાભાઇ અને મોતીલાલ બાવાભાઇ ટ્રસ્ટ ફંડ પ્રેમનગર તા. વાઘોડીઆ	રા. સોમાભાઇ મોતીભાઇ પટેલ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૪	નાથાભાઇ લલ્લુભાઇ પટેલ ટ્રસ્ટ મુ. સિંહોલ તા. પેટલાદ	રા. નાથાલાલ લલ્લુભાઇ પટેલ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૫	સિંહોલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ મુ. સિંહોલ તા. પેટલાદ	પ્રમુખ સા. પુ. સિંહોલ તા. પેટલાદ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૬	શ્રી ભક્ત કાળીદાસ શ્યામજી સ્મારક ફંડ મુ. ધામણ.	માધવભાઇ કાળીદાસ પટેલ	૨૨— ૬—૫૫

ગ્રંથપાલની કુનેહ

એક માણસ પુસ્તકાલમાં પુસ્તક લેવા ગયો. ઘણી વાર સુધી એને ખોટી થવું પડયું. ખૂબ ગુસ્સે થઇ ગયો, ને આ ગુસ્સો એણે એક મિત્ર આગળ ઠાલવ્યો. બીજી વખત એ ગયો ત્યારે એને માટે સારામાં સારી ચોપડીઓ અગાઉથી કાઢીને ગ્રંથપાલે તૈયાર રાખી હતી. 'તમે મારો તે દિવસનો મિજાજ ગ્રંથપાલને જણાવ્યો લાગે છો' એણે મિત્ર આગળ ડંફાસ મારી.

'ના, ઊલટું મેં તો એમ કહેલું કે ગ્રંથપાલની ગ્રાહકોને સંતોષ આપવાની ઊલટથી તમે એમના ઉપર એટલા બધા ખુશ થઇ ગયા કે એમની આ પ્રંશસાની વાત તમે જતાં જતાં બધાને કરી. અને આટલા વખતમાં આવો કોઇજ ગ્રંથપાલ તમને આજ સુધી મળ્યો નથી એવુંય કહ્યું! મને લાગે છે કે એનુંજ આ પરિણામ છે.'

રકમ રૂા.	કયાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૫૦૧૪-૦	૩½ ટકાના ટ્રેઝરી સેવિંગ્ઝ ડિપોઝિટ	૦—૦—૦	સા. પુ. પ્રેમનગર (નિમેટા) પુસ્તકાલયના નિભાવ માટે ખર્ચવા મોકલી આપવી.
૧૫૦-૦-૦	મંડળના ૬ શેરોમાં	૦—૦—૦	વિદ્યાગૌરી સા. પુ. કરનાલીને મોકલવી.
૫૦૧-૦-૦	મંડળના ૨૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. પ્રેમનગર તા. વાઘોડીઆને મોકલવી.
૨૫૦-૦-૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. સિહોલ તા. પેટલાદને મોકલવી.
૧૦૦૦-૦-૦	મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. સિહોલ તા. પેટલાદને મોકલવી.
૨૫૦-૦-૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલવું.

સહુથી મહાન

એકવાર નારદ મુનિએ વિષ્ણુ ભગવાન પાસે જઇને પૂછ્યું: "ભગવાન, જગતમાં સૌથી મહાન કોણ છે? "

ભગવાને કહ્યું" નારદજી,-સૌથી મહાન આ ધરતી લાગે છે....પરંતુ એ ધરતી ચારે બાજુએ પાણીથી ઘેરાયેલી છે; માટે સમુદ્ર મહાન છે...પરંતુ અગત્સ્ય સમુદ્રને પી ગયા હતા; માટે અગત્સ્ય ઋષિ મહાન છે. પરંતુ અગત્સ્ય ઋષિ તો આકાશમાં એક તારાની માફક રહ્યા છે; માટે આકાશ મહાન છે...પરંતુ આકાશને વિષ્ણુ ભગવાન વામન-અવતારમાં એકજ પગલામાં માપી ગયા હતા; માટે વિષ્ણુ ભગવાન મહાન છે...પરંતુ, હે નારદજી, ભગવાનને ભક્ત પોતાના નાનકડા હૃદયમાં હંમેશા પૂરી રાખે છે; માટે ભક્ત જ આ જગતમાં મહાન છે!"

—મુકુલભાઈ [લોકજીવન]

અમારી છેલ્લી ચૌદ નવલકથાઓ

સાક્ષર શ્રી રમણલાલ દેસાઇની

શચી પૌલોમી

પૃષ્ઠ ૪૧૯ : : કિંમત ૫–૮–૦

શ્રી ઇશ્વર પેટલીકરની

તરણા ઓથે ડુંગર

પૃષ્ઠ ૩૦૦ : : કિંમત ૪–૦–૦

શ્રી. બચુભાઇ શુકલની

અધૂરો આદર્શ

પૃષ્ઠ ૪૬૦ : : કિંમત ૬–૪–૦

શ્રી. ગ. ત્ર્યં. માડખોલકરની

કાન્તા

પૃષ્ઠ ૩૪૨ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રીમતી વિભાવરી શિરૂરકરની

બલિદાન

પૃષ્ઠ ૩૨૬ : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી ગો. ની. દાંડેકરની

શિતુ

પૃષ્ઠ ૨૫૦ : : કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી રસિકલાલ જોશીની

શીલા

પૃષ્ઠ ૨૯૭ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી વિ. સ. ખાંડેકરની

અશ્રુ

પૃષ્ઠ ૪૪૯ : : કિંમત ૬–૦–૦

કવિ બા. ભ. બોરકરની

ભાવીણ

પૃષ્ઠ ૩૦૫ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી પીતાંબર પટેલની

તેજરેખા

પૃષ્ઠ ૩૯૨ : : કિંમત ૫–૮–૦

શ્રી ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાનીની

અચ્યુત

પૃષ્ઠ ૨૪૭ : : કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી શ્રી. ના. પેંડસેની

ગારંબીનો બાપુ

પૃષ્ઠ ૪૧૭ : : કિંમત ૫–૮–૦

શ્રી નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની

લલિતબાણુ

પૃષ્ઠ ૨૪૯ : : કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી કુલરંજન મુખોપાધ્યાયની

અશ્રુપૂજા

પૃષ્ઠ ૨૯૯ : : કિંમત ૪–૦–૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઇ-૨

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; કેશવબાગ : ફોન નંબર ૩૪૩૪૧

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિનું અજોડ સાહિત્ય

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં સમાસ રાખજો.

સ્વ. ગિજુભાઈ સંપાદિત બાલસાહિત્ય

બાલવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫ (સચિત્ર પુસ્તકો) ૬-૪-૦
બાલસાહિત્ય માળા ૧ થી ૮૦ પુસ્તકો (ચાર બોક્સ) ૨૫-૦-૦
બાલસાહિત્ય ગુચ્છ ૧ થી ૨૫ પુસ્તકો (બોક્સમાં) ૯-૮-૦
બાલસાહિત્ય વાટિકા ૧ થી ૩૨ પુસ્તકો(મંડળ પહેલું)દરેકનો૧-૦-૦
(આ વાટિકામાંનાં કેટલાંક પુસ્તકો ફરી છપાવાનાં છે; વિગતો પૂછો.)

કિશોર કથાઓ ૧-૨ ૩-૦-૦ ◊ ભગવાન બુદ્ધ ૦-૧૨-૦
ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧-૧૨-૦ ◊ રખડુ ટોળી ૧-૨ ૪-૮-૦

બાલસાહિત્ય વાટિકા (મંડળ બીજું) : ૧૫ પુસ્તકો : યાદી તથા કિંમતો પૂછો
ટારઝન .... ભાગ ૧ થી ૧૦ .... શંકર શાહ ૭-૮-૦
બાલરામાયણ .... શ્રીમતી મોંઘીબેન બધેકા ૨-૦-૦

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટનું કિશોરસાહિત્ય

મહાભારતનાં પાત્રો .... ૧ થી ૧૩ પુસ્તકો ... સેટના ૧૫-૦-૦
રામાયણનાં પાત્રો .... ૧ થી ૬ પુસ્તકો .... ,, ૮-૧૨-૦
હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ ભાગ ૧-૨ દરેકના ૨-૦-૦
શ્રીમદ્ લોકભાગવત (આમવર્ગ માટે) (પૃષ્ઠ ૬૬૪) ૭-૮-૦
ભાગવતકથાઓ ..... ૨-૦-૦ * આપણા દેશનો ઇતિહાસ ૦-૮-૦

શ્રી. મૂળશંકર મો. ભટ્ટની સાહસકથાઓ

સાગરસમ્રાટ ૨-૮-૦ | સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૪-૮-૦
પાતાળ પ્રવેશ ૨-૮-૦ | ખજાનાની શોધમાં.... ૨-૮-૦
પીળાં પલાશ (ત્રણ બાળનાટકો: સચિત્ર) કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી ૦-૮-૦

આ તેમ જ અન્ય પુસ્તકોનું વિગતવાર સૂચિપત્ર માંગો

આર. આર. શેઠની કંપની :: મુંબઈ-૨

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : : કેશવબાગ : ફોન નંબર ૩૪૩૪૧

'સસ્તું સાહિત્ય'.........એટલે....'ઊંચામાં ઊંચું સાહિત્ય',

ચરિત્રો

બુદ્ધ, શંકરાચાર્ય, દયાનંદ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, સહજાનંદ તુકારામ, રમણ મહર્ષિ, હંસ મહારાજ, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નાનક, ભિક્ષુ અખંડાનંદ, સરયૂદાસ, ટૉલ્સ્ટૉય, પૂજ્ય બાપુ, શિવાજી, અકબર, લક્ષ્મીબાઇ, જોન ઑફ આર્ક, વીર દુર્ગાદાસ, બુકર ટી. વૉશિંગ્ટન, મીરાંબાઈ, સંત મૂળદાસ, મહાત્મા દાદૂ દયાળ, યોગીશ્વર યાજ્ઞવલ્ક્ય, નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ વગેરે...

ધર્મ–નીતિ

ગીતા, ઉપનિષદો, રામાયણ, સંપૂર્ણ મહાભારત, યોગવાસિષ્ઠ, મનુસ્મૃતિ, શિવપુરાણ, વિષ્ણુપુરાણ, દેવી ભાગવત, વિચાર સાગર, પંચદશી, સત્યનારાયણની કથા, નારાયણ કવચ, સનાતન ધર્મ, નિત્યપાઠ વિદુરનીતિ, પક્ષપાતરહિત અનુભવ પ્રકાશ, જપ ને નામસ્મરણ, એકનાથી ભાગવત, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના ગ્રંથો, ભર્તૃહરિ શતકો, સૂર્યકાન્ત પંચીકરણ, ભક્તિયોગ, ધમ્મપદ, પાતંજલ યોગસૂત્ર, મોક્ષમાળા, આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી, એકાદશી માહાત્મ્ય, ચંડીપાઠ, તુલસી સતસઈ વગેરે વગેરે.

ભજનો–કાવ્યો

નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઇ, ભોજો, ધીરો, પ્રીતમ, અખો, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, કબીર, દાદુ, છોટમ, દલપત, કેશવ, શામળ, ગંગ, નઝીર, પ્રેમાનંદ, દીનદયાળગિરિ વગેરે વગેરે...

સ્વ. પઢિયારનાં પુસ્તકો

સ્વર્ગની કૂંચી, સ્વર્ગનો ખજાનો, સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સ્વર્ગનો આનંદ, સાચું સ્વર્ગ, સ્વર્ગની સીડી વગેરે...

વાર્તા

કરસનદાસ માણેક, ઈશ્વર પેટલીકર, જ્યોતીન્દ્ર દવે, પીતાંબર પટેલ, ચંદુલાલ પટેલ, વેણીભાઇ પુરોહિત, સારંગ બારોટ, પ્રશાંત, જયભિખ્ખુ, જગદીશ ને છગનલાલ પરમાર, કેતન મુનશી, મહિયા, સોપાન, શ્રીધરાણી વગેરેની વાર્તાઓ, વનરાજ ચાવડો ગુલાબસિંહ, ભોજ ને કાલીદાસ, વિક્રમ, વૈતાલ, વડીલોની વાતો વગેરે વગેરે......

સ્ત્રી – બાળોપયોગી

નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, ગૃહિણી, કલ્યાણમયી, સુખી જીવનની પગદંડી, પાકશાસ્ત્ર વિદ્યાર્થી બહેનોને, બીરબલ ને બીજા, અરેબિયન નાઇટ્સ, ગદાધારી ભીમ, ભીમનાં પરાક્રમો, સિંદબાદનાં સાહસો, ઇસપ બાળ ગ્રંથાવલિ વગેરે વગેરે...

વૈદક

સુશ્રુત – આયુર્વેદ, અષ્ટાંગ હૃદય-વાગ્ભટ, શાર્ઙ્ગધર સંહિતા, ભાવપ્રકાશ, આર્યભિષક્, ઘર ઘરનો વૈદ્ય, વનસ્પતિવર્ણન, આરોગ્યની બારમાસી, આરોગ્યની કૂંચી, રસતંત્રસાર, ખોરાકના ગુણદોષ, હરડે, જીવનચર્યા વગેરે વગેરે...

સામાન્ય જ્ઞાન

હિન્દુસ્તાની સંગીત, વ્યાયામ ને સૂર્યનમસ્કાર, કહેવતો, જગતમાં જાણવા જેવું, રશિયા, અમેરિકા, વિશ્વની વિચિત્રતાઓ, વનવગડામાં વસનારાં, પ્રકૃતિનાં લાડકવાયાં પંખીઓ વગેરે વગેરે...

૪૫૦ પ્રકાશનોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર મંગાવો

અખંડ આનંદ

મહાગુજરાતનું લોકપ્રિય અને સૌથી વધુ ફેલાવો ધરાવતું માસિક જાહેરખબર સિવાય દર અંકે ૧૨૦ પાનનું વાચન.

લવાજમ

દેશમાં રૂા. ૮॥ : પરદેશમાં રૂા. ૧૦॥ શિ. ૧૬

વિવિધ ગ્રંથમાળા

ઘેર બેઠાં ૭ થી આઠ ઉપયોગી પુસ્તકો દ્વારા ૧૫૦૦ પાનનું વાચન આપતી સૌથી જૂની માળા.

લવાજમ

દેશમાં : રૂા. ૭। પરદેશમાં રૂા. ૧૦ શિ. ૧૫

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

ભદ્ર, પો. બૉ. નં. ૫૦ અમદાવાદ-૧
૧૫૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઇ-૨

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાળકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરૂં છે.

" પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે, તેમજ પ્રૌઢ શિક્ષણ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની, સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરોમાં જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જજો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રખે ચુકતા. "

'પુસ્તકાલય'ના તંત્રીની જુલાઇ ૧૯૪૩ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેટ : [પાંચથી છ વર્ષનાં બાળકો માટે] બે થી
પાંચ રંગમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળાં ૩ પુસ્તકો : અક્ષરમાળા,
શબ્દમાળા, ને અંકલેખન, મનોહર બોકસમાં........................રૂા. ૧-૪-૦

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : [છ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રંગમાં
મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળાં ૧૦ પુસ્તકો : સંગીતશાસ્ત્રી,
ચિત્રલેખા, ત્રણ દીકરા ને અંધેરી નગરી વગેરે સુંદર બોકસમાં......રૂા. ૩-૧૨-૦

બાલવિનોદમાલા : [છ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો ને
૨૨૦૦ પાનાના વાચનવાળાં ૧૩ મનોહર પુસ્તકો:ત્રણ સુંદર બોકસમાં. રૂા. ૧૬-૮-૦

રમૂજમાળા : [સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૫ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનાના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોકસના........................રૂા. ૩-૧૨-૦

રમૂજી પ્રવાસમાળા : સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પુષ્કળ ચિત્રો
૪૮૦ પાનના અત્યંત રમૂજી વાચનનાં બાર પુસ્તકોના સેટના..........રૂા. ૪-૮-૦

મઝેદાર કહાણીમાલા : [દસથી તેર વર્ષનાં બાળકો માટે] પુષ્કળ
ચિત્રોવાળાં અત્યંત રસિક છ મનોહર પુસ્તકો........................રૂા. ૧૫-૦-૦

અશોક બાલ પુસ્તકમાલા : [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે]
૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનાના રસિક વાચનવાળાં ૯૯ વિવિધ
વિષયોનાં પુસ્તકો, દશ સુંદર બોકસમાં..................................રૂા. ૩૨-૮-૦

વિજ્ઞાનમાલા : [બારથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે] ૫૦ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોકસના........................રૂા. ૩-૧૨-૦

સાહસ કથાવલિ : [તેર વર્ષની ઉંમરનાં બાળકો માટે] ૧૬૦૦ પાનના
અત્યંત રસિક વાચનવાળાં સોળ પુસ્તકો, ચાર મનોહર બોકસમાં...રૂા. ૨૦-૦-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઇ—૨

લાયબ્રેરીઓ, પ્રૌઢશિક્ષણ સંસ્થાઓ અને બાળકો માટે

મહાન પુરૂષોનાં જીવન ચરિત્રો

નવઘડતર ગ્રંથમાળાનાં ૨૦ સચિત્ર પુસ્તકો

સેટ ૧ લો દસ પુસ્તકો ૫-૦-૦] લે. શ્રી. રમણલાલ સોની [સેટ ૨ જો દશ પુસ્તકો ૫-૦-૦

બાળકોના ચારિત્ર્યઘડતરની જવાબદારી માબાપને શિરે છે. આદર્શ મહાપુરુષોનાં જીવન ચરિત્રો સાદી બાળભોગ્ય ભાષામાં લખાએલાં આ પુસ્તકો તમારાં બાળકોને મહાન થવાની પ્રેરણા આપશે.

(૧) અશો! જરથુષ્ટ્ર અને મહંમદ પયગંબર
(૨) ભગવાન મહાવીર અને બુદ્ધ
(૩) ઇસુખ્રિસ્ત અને ભગવાન ચૈતન્ય
(૪) શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને સ્વામી વિવેકાનંદ
(૫) રાજા રામમોહન રાય અને સ્વામી દયાનંદ
(૬) સંત તુકારામ અને મહાત્મા એકનાથ
(૭) સંત જ્ઞાનેશ્વર અને મહારાણી અહલ્યાબાઇ
(૮) ગુરૂ નાનક અને સંત કબીર
(૯) લોકમાન્યતિલક અને દેશબંધુદાસ
(૧૦) મહાત્મા ફુલે અને ગુરુદેવ ટાગોર

(૧) ચંદ્રગુપ્ત અને અશોક
(૨) સમુદ્રગુપ્ત અને હર્ષ
(૩) વનરાજ ચાવડો અને સિદ્ધરાજ જયસિંહ
(૪) પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ અને વસ્તુપાળ તેજપાળ
(૫) નરસિંહ મહેતા અને મીરાંબાઇ
(૬) રાણા પ્રતાપ અને છત્રપતિ શિવાજી
(૭) અકબર અને શાહજહાં
(૮) નાના ફડનવીસ અને ઝાંસીની રાણી
(૯) દાદાભાઇ નવરોજી અને સયાજીરાવ ગાયકવાડ
(૧૦) મહાત્મા ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઇ

બલુન પ્રવાસ કિ. ૧-૮
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ
સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

બરફનું રણ કિ. ૧-૦
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ
સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

કિશોર મહાભારત ૧-૪
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેશાઇ
કેળવણી પ્રધાન, મુંબઇ રાજ્ય

માર્કો પોલો કિ. ૧-૮
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણીપ્રધાન, મુંબઈ રાજ્ય

શ્રી. "સત્યમ્" કૃત બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો દરેકના આઠ આના

નરસિંહ મહેતા
મીરાંબાઈ
ભક્ત સુરદાસ
ભક્ત પ્રહલાદ
ભક્ત જલારામ
સંત તુલસીદાસ

☆ રમણલાલ શાહ કૃત ☆

આનંદધારા ૧ લો.	૦-૧૦
આનંદધારા ૨ જો.	૦-૯
આનંદધારા ૩ જો.	૦-૮

પ્રકાશક :—શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ—સુરત.

લાયબ્રેરીના શણગારરૂપ ઉત્તમ પુસ્તકો

કવિવર ટાગોરનાં પુસ્તકો:

ચોખેરવાલિ	૫–૦
વરમાળા	૪–૦
ગોરીબાળા	૪–૦
વરકન્યા	૪–૦
હાસ્ય કૌતુક	૪–૦
ગુપ્ત ધન	૪–૦
મહામાયા	૪–૦
હૈમન્તી	૪–૦
માધવી	૨–૦

સળંગ સામાજિક સંપૂર્ણ નવલકથા

પ્રેયસી ૧-૨	૭–૮
અભિશાપ (નરેશબાબુ)	૪–૦
મિલન (નારાયણબાબુ)	૩–૮
પતિમંદિર(,,)	૩–૦
વારસદાર (,,)	૩–૦
શેષપ્રશ્ન (શરદ્બાબુ)	૫–૧૨

જગવિખ્યાત નવલકથાઓ

રોબીનસન ક્રુઝો	૨–૮
ગુલીવરની મુસાફરી	૨–૮
રોબીન હુડનાં પરાક્રમો	૨–૮
ટારઝન (વનમાનવ)	૨–૮
ટારઝન (શાહે જંગલ)	૨–૮
ટારઝનનાં સાહસો	૨–૮

પરદુઃખભંજન વિક્રમ રાજાની

મનોહર વાર્તાઓ

સિંહાસન બત્રીસી	૨–૮
વિક્રમ ચરિત્ર	૨–૮
નવલખો હાર	૨–૮
જાદુઇ વાતો	૨–૮
વૈતાળ પચ્ચીસી	૨–૮

અરેબીયન નાઇટ્સની વાર્તાનાં સચિત્ર પુસ્તકો:

બગદાદનો બાદશાહ	૩–૦
બે ઘડીની બાદશાહી	૨–૮
પાતાળની પદ્મણી	૨–૮
સેતાની ચરખો	૩–૦
હાતમ તાઇનાં પરાક્રમો	૨–૦

° ° °

રાસ રજની	૩–૮
બહારવટીયો ભૂપત	૨–૮

—: જ્યોતિષનાં પુસ્તકો :—

હાથની ભાષા	૬-૧૨
ઘરનો જોષી	૫–૪
શક્તિવર્ધક આસનો	૩–૦
પ્રણયના પૂરમાં	૧–૮
વહુરાણી	૨–૦

આ તથા બીજાં પુસ્તકો માટે ૧૦૦૦ પુસ્તકોનું અમારૂં મોટું સુચીપત્ર મંગાવો.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવરરોડ–સુરત.

આપના પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તકો જરૂર વસાવો.

બહુરત્ના વસુંધરા કંઈ સાહસ ચરિત્ર કથાઓ, સુંદર વાંચવા જેવી છે. સંપાદક : દા. ન્ર. હાઇસ્કૂલના આચાર્ય શ્રી. ઇશ્વરભાઇ પટેલ છે.

કિંમત ૨-૦

પ્રૌઢ શિક્ષણ વાચનમાળા પહેલી ચોપડી: લેખક : શંકરભાઇ સો. પટેલ

સ્વ. ગિજુભાઇએ યોજેલી મૂળાક્ષરો તથા બારાખડી શીખવવાની પદ્ધતિ પ્રમાણે લખાયેલી છે. વાચનમાં સરળતા અને રસ આવે એ હેતુથી કવિતાની લીટીઓ, જોડકણાં, તથા લોકગીતોની લીટીઓ મૂકવામાં આવી છે. ચોપડીની જોડણી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકોષ પ્રમાણે છે.

કિંમત ૦-૪

પરિમલ લેખક : ઇન્દુપ્રસાદ ભટ્ટ અને મણિલાલ ઠાકર બાળકોને ગમી જાય તેવી સુંદર અગીઆર વાર્તાઓ તથા એક નાટક છે. વિશિષ્ટતા તો એ છે કે એમાં સામાજિક કલેશ, ચોરી, કપટ, વહેમ વગેરેનો બીલકુલ સમાવેશ નથી.

કિંમત ૦-૫

શ્રેષ્ઠ સલાહકાર વૃદ્ધ પુરૂષોના મુખથી શ્રવણ થતી અનુભવીક બાબતોનો સંગ્રહ છે. વિદ્યાર્થીઓને તથા સાધારણ કેળવણી લીધેલા પ્રૌઢોને ઉપયોગી થાય તેમ છે. કુલ ૨૨ વાર્તાઓ છે.

કિંમત ૦-૬

વીર ગાર્ફીલ્ડ અંગ્રેજી ભાષામાં આ પુસ્તકની છત્રીસ આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકેલી છે. ઉમદા ચારિત્ર્ય, કીર્તિવાન સિદ્ધિઓ અને પ્રમાણિકપણે મેળવાયેલા ઉંચામાં ઉંચા વિજયોના આદર્શ તરીકેનું વીર ગાર્ફીલ્ડનું જીવન ચરિત્ર છે. જ્યારે પ્રમુખપદે તેઓ હતા ત્યારે એક હત્યારાની ગોળીથી ઠાર થયેલા.

કિંમત ૧-૮

આત્મકથા લેખક : ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક, સન ૧૮૯૨ થી ૧૯૧૭ સુધીનું પોતાનું આત્મવૃત્તાંત છે.

કિંમત રૂ. ૪-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો.બો.૧૦. વડોદરા.

—પુસ્તકાલય માટે તદ્દન નવાં પુસ્તકો—

શ્રી. ધૂમકેતુ

લોકસંસ્કાર દીપાવલી ૬ પુસ્તકો

અલી ક્રોયમેન ૦—૮
જુમો ભીસ્તી ૦—૮
તારણહાર ૦—૮
ગોવિંદનું ખેતર ૦—૮
સ્વાધીનતાની દેવી ૦—૮
ભિયાદાદા ૦—૮
જાતક કથાઓ ૧—૦
ભગવાન બુદ્ધ ૧—૦
સાક્ષર કથાઓ ૧—૦
જ્ઞાનકથાઓ ભા. ૧ થી ૫ ૫—૦
પરિકથાઓ ભા. ૧ થી ૩ ૩—૦
ગીતાંજલી ૨—૮
વતવેણુ ૩—૦
વતછાયા ૩—૦

ગુણવંતરાય આચાર્ય

સોહિણીસંધાર ૬—૮
કાળભૈરવ ૫—૦

જયભિખ્ખુ

નિર્ગ્રંથ ભગવાન મહાવીર ૪—૦
બૌદ્ધ ધર્મની પ્રાણીકથાઓ ૧—૪
હિન્દુ ધર્મની પ્રાણીકથાઓ ૧—૪

મનુભાઈ જોધાણી

આંગણાનાં પંખી ભા. ૧-૨ ૨—૦
પાદરનાં પંખી ૧—૦
મણિલાલ નંભુભ ઈ: સાહિત્યસાધના ૬—૦
(સંપાદક: ધીરૂભાઈ ઠાકર)
મનોવિહાર (શ્રી રા. વિ. પાઠક) ૪—૦
શાકુંતલ (વિસ્તૃત નોટ્સ ટિપ્પણ સહિત) ૬—૦
(સંપાદક: ઉમાશંકર જોષી)
ગંગોત્રી ૨—૮

નવાં નાટકો

રાઈનો પર્વત (રમણભાઈ નીલકંઠ) ૨—૮
ઉલ્લાસિકા (સ્ત્રીપાત્ર વિનાનાં) ૪—૦
ઉત્સવિકા (દુર્ગેશ શુકલ) ૪—૦
સુમંગલા (શિવકુમાર જોષી) ૧—૮
માઝમ રાત (ચંદ્રવદન મહેતા) ૧—૪
હરિરથ ચાલે (બચુભાઈ શુકલ) ૨—૦
ત્રણ નાટકો ને બીજાં (હંસાબહેન મહેતા) ૩—૦
ઘરલખોટી (ભારતી સારાભાઈ) ૨—૦
બે નારી (,, ,,) ૨—૦
નૃસિંહાવતાર (મણિલાલ ન. દ્વિવેદી) ૩—૮
રસિયો વાલમ ને બીજાં નાટકો (જયભિખ્ખુ) ૩—૮
સાપના ભારા (ઉમાશંકર જોષી) ૨—૧૨

અન્ય પ્રકાશનો

અંબુભાઈ પુરાણી અભિનંદનગ્રંથ ૫—૦
ગોવર્ધનરામ શતાબ્દિ ગ્રંથ ૬—૦
દક્ષિણ ભારતના સૌરાષ્ટ્રીઓ (ઈશ્વરલાલ દવે) ૨—૧૨
વૃક્ષ ને વેલી (જયંતિલાલ ઓઝા) ૨—૦
વિજ્ઞાનદર્શન ખંડ ૧ લો ૧—૦
પુનઃ સ્મૃતિ (ધીરૂભાઈ શાહ) ૧—૦
ભણેલી ભીખ (અનામી) ૩—૦
ગુલાબની ટેકરી (હાસુભાઈ શુકલ) ૩—૮
ચિરકુમારસભા (ટાગોર) ૩—૮
સ્વામી (શરદબાબુ) ૨—૮
ફોરમ કાવ્યસંગ્રહ (દિવશંકર મહેતા) ૧—૪
તર્કવિજ્ઞાન (એ. કે. ત્રિવેદી) ૪—૪

સુધારેલી બીજી આવૃત્તિ

મહાત્મા ગાંધી ભા. ૧—૨ (અંબેલાલ જોષી) ૨૦—૦
રાષ્ટ્રપ્રિય જવાહરલાલ ભા. ૧-૨ ૩૦—૦

ગૂર્જર વાર્તાવૈભવ ૬ પુસ્તકો

૧૦૦ વાર્તાઓ: વિદ્વાન સંપાદકોના હાથે તૈયાર થયેલાં પુસ્તકો કિંમત ૨૦—૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

જાણીતા લેખકોની નવી નવલકથાઓ

ભગ્ન પાદુકા
(કનૈયાલાલ મુનશી)
૬-૧૨

નવી ઐતિહાસિક નવલકથા

મહાઅમાત્ય ચાણક્ય
ધૂમકેતુ
૪-૮

આમ્રપાલી, વૈશાલી, મગધપતિ પછી આગળ ચાલતી નવલકથા.

જાવડભાવડ
ભા. ૧-૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૭-૦

કાલભૈરવ, સોહિણી સંઘાર પછી આગળ વધતી નવલકથા

બૂરો દેવળ
જયભિખ્ખુ
૩-૮

નવીન છાપ પાડતી ઐતિહાસિક નવલકથા

નંદનવન
(નરેશબાબુ)
અનુ. રમણલાલ સોની
૩-૮

સામાજિક નવી નવલકથા

કાદવની લક્ષ્મી
(નરેશબાબુ)
અનુ. રમણલાલ સોની
૩-૦

શરદબાબુ કૃત પરિણિતા જેવી સુંદર નવીન ભાત પાડતી નવલકથા

નવા વાર્તાસંગ્રહો

ભણેલી ભીખ
(અનામી)
૩-૦

વનવેણું
(ધૂમકેતુ)
૩-૦

શ્રીને સરસ્વતી
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૨-૪
શ્રી આચાર્યની સામાજીક નવલિકાઓ

જલ સુંદરી
રમણીકલાલ દલાલ
૩-૮

અંગના
જયભિખ્ખુ
૩-૦

જયભારતી
ભા. ૧-૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૩-૪

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય–ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧]   તા. ૧૫ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૬   [અંક ૩ જો

ગ્રામ પુસ્તકાલયોની સરકારમદદ પુ. સ. સહકારી મંડળમાં જમા આપો !

—તંત્રીસ્થાનેથી

છેલ્લાં ૩૨ વર્ષ થયાં ગુજરાતને આંગણે એક અનોખી, અને એક રીતે કહીએ તો, અનુપમ એવી એક સહકારી સંસ્થા ઊભી છે. એ છે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ. ગુજરાતભરમાં જ્ઞાનપ્રચાર કરતી પુસ્તકાલય સંસ્થાઓની સેવાર્થે સ્થપાયેલી એ સંસ્થા છે.

એનો છેલ્લો બત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ ગયા અંકમાં અપાઇ ગયો છે. એ પરથી પુસ્તકાલય સંસ્થાઓને એ કેટલે દરજ્જે આશીર્વાદરૂપ સંસ્થા નીવડી છે તે વાચકો સહજે જોઇ શક્યા હશે.

આ સંસ્થા દ્વારા ગુજરાતની સંખ્યાબંધ પુસ્તકાલય સંસ્થાઓ પોતાની જરૂરિયાતો મેળવે છે. પોતાનાં આર્થિક કાયમ ફંડો એને ત્યાં સદ્ધર રીતે જમા રખાય છે અને પોતે સરકાર તેમ જ પંચાયતો તરફથી અને જનતામાંથી જે નાણું એકત્ર કરે છે તે સઘળાં નાણું આ મંડળમાં જમા મૂકે છે.

અત્યાર સુધી, વડોદરા રાજ્ય સરકાર હતી ત્યારે તો, રાજ્યભરનાં તમામ પુસ્તકાલયોની સરકારમદદ તેમ જ પંચાયતમદદ આ મંડળમાં તેમના વતીથી સરકાર પોતે તેમ જ પંચાયતો પોતે આ મંડળમાં બારોબાર મોકલી આપતી હતી અને જે તે પુસ્તકાલયના ખાતે મંડળ જમા કરતું અને તેના બજેટ અનુસાર મંડળ ખર્ચ કરતું.

મુંબઈ સરકારે પણ, ૧૯૫૦ માં વડોદરા રાજ્યના વિલીનીકરણ બાદ પણ, એક સરકારહુકમ બહાર પાડીને એ શિરસ્તો ચાલુ રાખ્યો હતો અને મંડળ દ્વારા જે પણ પુસ્તકાલય પોતાનો વ્યવહાર રાખવા ઇચ્છતાં હોય તેમને હરકત

નથી એવું જાહેર કરાયું હતું. તદનુસાર, ગયા વર્ષ સુધી, સરકારી મદદ (Grant) મેળવતાં પુસ્તકાલયોની એ સરકારમદદ આ પુસ્તકાલય સહાયક સહકાર મંડળમાં સરકાર તરફથી જમા કરાવવામાં આવતી હતી. પરંતુ આ વર્ષે, કોણ જાણે કયા કારણે, આ પરિપાટીમાં સરકારે કે સરકારના કેળવણી ખાતાએ ફેરફાર કરીને આ પુસ્તકાલયોની સરકારી ગ્રાન્ટ ઉપર્યુક્ત મંડળમાં જમા કરાવવાને બદલે સીધેસીધી જે તે પુસ્તકાલયને પહોંચાડવાનો " દ્રાવિડી પ્રાણાયામ " નો પ્રયોગ કર્યો છે.

આમ કરીને સરકારી કેળવણી ખાતાએ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને ભારે મુશ્કેલીમાં મૂકી દીધા છે. કારણ કે એક તો સરકારમદદ વર્ષ પૂરું થવાની અણીને વખતે જે તે પુસ્તકાલયને બારોબાર પહોંચાડીને, તે જ વર્ષમાં એ સંસ્થાઓના સંચાલકો ભાગ્યેજ ખર્ચી શકે તેવી સ્થિતિમાં મૂકી દે છે તદુપરાંત, એ રકમના ટ્રેઝરી ઓર્ડરો પણ જે તે પુસ્તકાલયને મોકલાવાતાં તેનાં રોકડ નાણાં મેળવવામાં પણ એ કાર્યકરોને ભારે મુશ્કેલી વેઠવી પડે છે.

ગ્રામ પુસ્તકાલયોના કાર્યકરો વખતનો વ્યય કરી તાલુકાના ગામે જાય અને તેનો વિધિ કરે ત્યારે તેમને તેનાં નાણાં મળવા પામે. અને એ નાણાં મેળવીને તેમને વળી પાછાં મ. ઓ. દ્વારા પુ. સ. સ. મંડળમાં જમા કરાવવામાં આવે એટલે જે સીધો વ્યવહાર ચાલતો હતો તેમાં આ પ્રમાણે કરીને સરકારે "હળગીનો ડાબો કાન" પકડાવવા જેવું કર્યું છે.

એટલે હવે પછીની સરકારમદદ જે તે ગ્રામ પુસ્તકાલયોને પહોંચાડવાનો સમય હોય ત્યારે, તે જે તે ગ્રામ પુસ્તકાલયોને પહોંચાડવાને બદલે જિલ્લાના ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલી આપશે તો ભારે સરળતા થશે. કારણ કે આ મંડળ પુસ્તકાલયો વતી તેમનું સઘળું કામકાજ કરે છે અને તે પ્રકારના ઠરાવો કરી પુસ્તકાલયોએ મંડળને પૂરા પાડેલા હોય છે. મંડળ દરેક પુસ્તકાલયની પાવતીઓ મેળવીને જિલ્લાના ડે. એજ્યુ. ઇન્સ્પેક્ટરને તે પહોંચાડે પણ છે. એટલે જે તે પુસ્તકાલયની નાણાંની પાવતી પણ મેળવવાની સરકારને હરકત નડશે નહિ, અને કામ સરળ થશે.

આ પ્રકારે વડોદરા, મહેસાણા, ખેડા, પંચમહાલ જિલ્લાનો લોકલ, બોર્ડો તેમના જિલ્લાની લોકલબોર્ડ મદદ આ મંડળ દ્વારા જ વહેંચે છે.

આ જોતાં, પુસ્તકાલયોને અપાતી સરકાર મદદની રકમો બારોબાર નહિ મોકલતાં સરકાર, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા ખાતે મોકલવાનો પૂર્વનો શિરસ્તો ગ્રહણ કરે એવી આશા અસ્થાને નહિ લેખાય.

સરકારને જરૂર હશે તો મંડળ, પોતા પાસે પુસ્તકાલયોએ કરેલા ઠરાવોની નકલો પણ સાદર કરશે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

દર વર્ષે વિશ્વભરમાં એક યા બીજી જાતનાં પાંચ અબજ ઉપરાંત પુસ્તકો બહાર પડે છે. આમાંનાં ૩/૪ ભાગ જેટલાં પુસ્તકો માત્ર ૧૦ દેશોમાંથી આવે છે અને ૧/૨ ભાગ જેટલાં પુસ્તકો શાળાઓના ઉપયોગ માટે હોય છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય પુસ્તક વેપાર સમક્ષ ઉપસ્થિત થતા સવાલોની તપાસ માટે 'યુનેસ્કો' તરફથી નિયુક્ત કરવામાં આવેલા બ્રિટનનાં પ્રકાશક મંડળના નાયબ મંત્રી શ્રી. આર. ઇ. બાકર 'બુક્સ ફોર ઓલ' માં પુસ્તક વેપાર વિષે રસપ્રદ હકીકતો પેશ કરે છે.

માત્ર ઘણા થોડા દેશો વાર્ષિક ૧૦૦૦૦ ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરે છે. વિશ્વભરમાં ૨,૫૦૦ થી માંડીને ૩,૦૦૦ જેટલી ભાષાઓ-સેંકડો નાની સ્થાનિક લોકબોલીઓને બાદ કરતાં-પ્રચલિત છે. તેમ છતાં વિશ્વના સાહિત્યનું ૯/૧૦ ભાગ જેટલું સાહિત્ય માત્ર ૨૦ અથવા ૩૦ ભાષાઓમાં જ લખાય છે.

° ° ° °

રોજની લાખો નકલો

સોવિયટ સંઘમાં દરરોજ જુદાં જુદાં પુસ્તકોની મળી કુલ અઢી લાખ નકલો પ્રકટ થાય છે. તાજેતરનાં પ્રકાશનોમાં સોવિયેટ પાટનગરના પ્રકાશનગૃહોએ પ્રકટ કરેલાં પુસ્તકો મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. મોસ્કોમાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકોમાં માયાકોવસ્કી અને વેલેન્તીન કાતાયેવની કૃતિઓના સંગ્રહો, જેક લંડનની કૃતિઓના સંગ્રહનો સાતમો ભાગ, ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસગ્રંથ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

અનેક નવી આવૃત્તિઓ પર લેનિનગ્રાડ, કીવ, તાશ્કીન, રીગો; આરહાબાદ, મીન્સ્ક અને સોવિયેત સંઘનાં અનેક પ્રકાશન કેન્દ્રોનાં નામ નજરે પડે છે. સોવિયેટ સંઘના તમામ પ્રજાસત્તકોનાં ૨૦૦ મોટાં પ્રકાશનગૃહો પુસ્તકો પ્રકટ કરી રહ્યાં છે. સોવિયેટ સંઘમાં વસતિ દરેક પ્રજાની ભાષામાં પુસ્તકો પ્રગટ થાય છે. આ વર્ષે સોવિયેટ વાચકોને જ્ઞાનની દરેક શાખાનાં મળી કુલ એક કરોડથી વધારે પુસ્તકો મળશે.

ગોર્કીની હસ્તપ્રતો

ગોર્કીનાં હસ્તલિખિત લખાણો ગોર્કીના અગાઉ કદી પ્રકટ ન થયેલા સાઠ જેટલા પત્રો તાજેતરમાં મેળવ્યા છે.

વ્સેવોલોદ વિશેન્સ્કી પરનો તેમનાં "પ્હેલું હયદળ" નામક નાટકનું વિવેચન કરતો પત્ર તથા આરોગ્ય ખાતાંના લોકકથાકાર એન. સેમાશ્કો પરના પત્રો અત્યંત રસપ્રદ છે. આ સંગ્રહસ્થાને તે ઉપરાંત ગોર્કીએ સંપાદન કરેલા નવા લેખકોનાં લખાણો તથા ગોર્કી અંગેનાં અનેક સંસ્મરણો પણ મેળવ્યાં છે. એ સંસ્મરણોમાં કેપ્રી ટાપુ પરની રશિયન બોલ્શેવિક પક્ષના રાષ્ટ્રીય વર્ગોનાં વિદ્યાર્થીઓ આઈ પાન્કાતોવ અને કે. એલ્ફેરોવનાં સંસ્મરણો છે. એમાં એ વર્ગોનાં જીવનની અને ૧૯૦૯ માં ગોર્કીએ રશિયન સાહિત્યના ઇતિહાસ અંગે આપેલા વ્યાખ્યાનોની વાત કહી છે.

સ્વ. રામનારાયણ પાઠકના 'બૃહત્–પિંગલ' ને રૂા. ૫૦૦૦ નું ઇનામ

સાહિત્ય અકાદમીની કારોબારી સમિતિની બેઠક વડા પ્રધાન-શ્રી. નેહરૂને પ્રમુખપદે મળી હતી અને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં ૧૯૫૩—૫૫ દરમિયાન જુદી જુદી ભાષામાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં વિશિષ્ટ પુસ્તકો માટે દરેક પુસ્તક દીઠ ૫૦૦૦) રૂપિયાનું ઇનામ જાહેર કર્યું હતું

આસામી, ઓરિયા અને અંગ્રેજી (ભારતીઓએ લખેલી) ભાષાનાં કોઈપણ પુસ્તકો માટે ઇનામોની જાહેરાત થઇ નથી.

સંસ્કૃત માટે બે ઇનામો જાહેર કરવાનો નિર્ણય બોર્ડે કર્યો હતો; એક તો સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલા કોઈપણ પુસ્તકને અને બીજું સંસ્કૃત સાહિત્ય વિષે અંગ્રેજી કે બીજી કોઈ પણ ભાષામાં લખાયેલા પુસ્તકને એ હિસાબે સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલું કોઈપણ પુસ્તક ઇનામ પાત્ર ઠર્યું નથી.

ગુજરાતીમાં આ ઇનામ સ્વ. રામનારાયણ પાઠક કૃત બૃહત પિંગલ પુસ્તકને આ ઇનામ પ્રાપ્ત કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે.

કયાં પુસ્તકોનું વેચાણ વધારે છે ?

સાહિત્યમાં કયાં પુસ્તકોનું વેચાણ વધારે છે? નવલકથાના લેખકોનાં પુસ્તકોનું નહિ પણ લેટિન વ્યાકરણના લેખક તથા ડિક્ષ્નેરીના બનાવનાર શિક્ષકો કેનેડી, તથા સર વિલિયમ સ્મિથનાં પુસ્તકો વધારે ખપે છે. આવાં પુસ્તકોની દર વર્ષે મોટી આવક થાય છે.

કિલફ્ટનના શિક્ષક મિ. એસ. એસ. હોલે, નાઇટની સાથે મળીને બીજગણિત તૈયાર કર્યું. ચાર વર્ષ પહેલાં મૃત્યુ પામ્યા ત્યારે તે ૫૦,૦૦૦ પૌંડની મિલકત મૂકી ગયા. આ પુસ્તક ૧૮૮૫ માં પ્રગટ થયું છે. આજ સુધીમાં તેની ૨,૦૦૦,૦૦૦ નકલો ખપી ગઈ છે. તેના પ્રકાશક મેસર્સ મેકમિલનને પણ મોટી રકમ મળી હોવી જોઇએ.

કોશ રચનાર સર વિલિયમ સ્મિથ ૧૮૯૩ માં મૃત્યુ પામ્યો, પણ ત્યાર પછી પણ ઘણાં વર્ષો સુધી તેનાં બાળકો તથા પૌત્રો તથા પૌત્રીઓને 'રોયલ્ટી' તરીકે સારી રકમ મળતી હતી. સામાન્ય રીતે એમ ગણવામાં આવે છે કે, પ્રકાશક જહોન મરેને લગભગ ૫૦૦,૦૦૦ પૌંડ તે પુસ્તકના પ્રકાશનથી મળ્યા હતા.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

હિન્દી ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો માટે ઇનામો

હિન્દી ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો માટેનાં ઇનામો અંગે ભારત સરકારના શિક્ષણ ખાતા પર જરૂરી વિગતો મોકલવાની મુદત સપ્ટેમ્બર તા. ૧૫, ૧૯૫૬ની હતી. આ યોજના હેઠળ ભારત સરકારના શિક્ષણ ખાતા તરફથી ઇ. સ. ૧૯૫૫ના વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં હિંદી ભાષાનાં ૧૬ પુસ્તકોને રૂા. બબ્બે હજારનું ઇનામ આપવામાં આવશે. વૈજ્ઞાનિક ટેકનિકલ વિષયોનાં પુસ્તકો સંબંધમાં ડિસેમ્બર તા. ૩૧, ૧૯૫૫ સુધીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં બધાં પુસ્તકોને ગણતરીમાં લેવામાં આવશે.

દેશના હિન્દી સાહિત્ય અને ભાષાના વિકાસને ઉત્તેજન આપવાના મુખ્ય ઉદ્દેશવાળી આ યોજના માટે અત્યારે હયાત હોય એવાં લેખકનાં, ઉપર ઠરાવેલી મુદતની અંદર પ્રસિદ્ધ થયેલાં મૌલિક કે અનુવાદિત કોઇપણ પુસ્તકો મોકલી શકાશે.

ગરીબાઇથી શરુઆત કરનાર પ્રસિદ્ધ પ્રકાશકો

વર્તમાનપત્રોમાં પડવા ઇચ્છનારાઓમાં એક એવી સામાન્ય માન્યતા ઘર કરી રહેલ છે કે, એ ધંધામાં વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે પૈસો બહુ અગત્યની વસ્તુ છે. પરંતુ ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી જણાશે કે, જે મનુષ્ય પાસે પૈસા ન હોય પણ કલ્પના હોય તે વધારે સફળ થયેલ છે. એનો અર્થ એવો નથી કે, પ્રકાશનના ધંધામાં પૈસા અગત્યની વસ્તુ નથી, પરંતુ નિશ્ચય, ખંત, મહેનત અને પોતાના ધંધામાં અડગ શ્રદ્ધા વધારે ઉપયોગી થઇ પડે છે.

અમેરિકન પત્રકાર વિલિયમ હેન્ડોલ્ફ હર્સ્ટે પુષ્કળ પૈસાથી શરૂઆત કરી અને છતાં વર્તમાનપત્રના ધંધામાં તે સફળ થયા. તેને દૃષ્ટાંતરૂપ ગણવા કરતાં અપવાદ ગણવો જોઈએ. આ એકજ દાખલાની સામે અસંખ્ય દાખલા મૂકી શકાય કે જેમાં ઘણા શ્રીમંતોના નબીરાઓએ પુષ્કળ પૈસા લઇને પ્રકાશનના રમતના મેદાનમાં ઝુકાવ્યું હોય અને તેઓ સત્વર પાયમાલ થઇ ગયા હોય અને કેટલીક વખત તો પૂરેપૂરા પાયમાલ થઇ ગયા હોય. એકજ દાખલો બસ થશે અને તે દાખલો કોરનેલિયસ વેન્ડરબિલ્ટ (નાના) નો છે.

જાહેર જનતા અને મોટે ભાગે પ્રકાશકોના ધંધામાં પડનારાઓ એક વસ્તુ વારંવાર ભૂલી જાય છે. તે વસ્તુ એ છે કે, ધીમી અને ચોક્કસ પ્રગતિથી, વર્તમાનપત્રોનાં પાનાંમાં સો ટચનું સોનું મૂકીને અને તેની વહેંચણી તથા વેચાણની જુદી જુદી રીતોનો પૂરેપુરો ઉપયોગ કરીને જ વર્તમાનપત્રની પ્રતિષ્ઠા જમાવી શકાય.

ο ο ο ο

ઉત્સાહી યુવકો પાસે પોતાની યોજના અમલમાં મૂકવા માટે રાતી પાઇ પણ ન હોવા છતાં, તેઓએ પોતાની યોજના અમલમાં મૂકી હોય તેવા અનેક અદ્ભુત દાખલા મળી આવે છે. ચિકાગોમાં પ્રગટ થતા ' પોપ્યુલર મીકેનીકસ ' નો પ્રકાશક મિ. એચ. વિન્ડસર ભાવિ ગ્રાહકોની યાદી મોકલવા માટે એક યુવકને, એક વર્ષ સુધી દસ ડોલર આપી શક્યો નહોતો. એક નાનકડી ઓરડીમાં ઓફિસ હતી અને તેમાં એક ટેબલ તથા એક ખુરશી જ હતાં, પણ દશ વર્ષથી ઓછા સમયમાં તે એટલો બધો શ્રીમંત થઇ ગયો કે ચિકાગોમાં તેને સરસ રહેવાનું ઘર હતું અને ફ્લોરિડામાં તેણે આલીશાન મકાન બાંધ્યું.

ο ο ο ο

ન્યુયોર્કની ગાર્ડન સીટીની ડબલડે વેઇજ અને કંપનીનો વિજય તેના સ્થાપક ફ્રેન્ક એન. ડબલડેને આભારી છે. ન્યુયોર્કના યુનિયન સ્કવેરમાં એક નાની ઓફિસથી તેણે શરૂઆત કરી. એ તો જાણીતી વાત છે કે, ડબલડે પાસે શરૂઆતમાં બહુ થોડા જ પૈસા હતા; પણ માસિકના માટે તેના મનમાં અત્યુચ્ચ કલ્પનાઓ હતી. ' વર્લ્ડ્ઝ વર્ક ' માનનીય સ્થાન મેળવ્યું અને પહેલા જ અંકથી તેના માલિકને ખૂબ નફો મળવા લાગ્યો.

ο ο ο

જગવિખ્યાત બર્નાર મેકફેડનના ' ટ્રુ સ્ટોરી મેગેઝીન ' તથા ' ફીઝીકલ કલ્ચર ' વિષે તો દરેક જણને ખબર છે. પણ શરૂઆતના દિવસોમાં મેકફેડનને કેવા કપરા દિવસો કાઢવા પડ્યા હતા તેની બહુ જ થોડાને ખબર હશે. સત્તાવાર રીતે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે, મેકફેડન પોતે માસિકની નકલો સ્ટોલ પર લઇ જતો અને કેટલીક વાર તો

બપોર સુધી ત્યાં વેચાણુ કરી બપોરના બે જન માટે પૈસા મેળવતો; પણ તેનો જીવનનો કલહ થોડાં વર્ષો ચાલ્યો. હ્યુમેનિટેરિયન મેગેઝીનના પ્રકાશકે કાર્નેગી હોલમાં તેને આપેલ ખાણા વખતે, તે મેગેઝીનના પ્રચારવ્યવસ્થાપકે આપેલાં કપડાં પહેરીને મેકફેડન હાજર થયો હતો.

o o o

લેડીઝ હોમ જર્નલના આગલા અધિપતિ અને પ્રસિદ્ધ પ્રકાશક સાઇરસ એચ. કે. કાર્ટેસના જમાઈ, એડવર્ડ ડબ્લ્યુ બોક, પોતાના સસરાની હકીકત જણાવતાં લખે છે કે 'તેણે છાપાના ફેરીઆ તરીકે શરૂઆત કરી હતી પરંતુ તેનામાં અખૂટ શ્રદ્ધા હતી. ઉછીના લીધેલ ખહુ જ થોડા પૈસા વડે તેણે મહાન કર્ટિસ પબ્લિશિંગ કંપનીની શરૂઆત કરી હતી.

o o o

ટોમસ એ. એડિસને પણ પત્રકાર તરીકે વિશ્વવ્યાપી કીર્તિ મેળવી હતી. તેનું પત્ર 'ધી ગ્રાન્ડ ટ્રન્ક હેરલ્ડ' ડેટ્રોઈટ અને ગ્રાન્ડ રેપીડઝ વચ્ચે દોડતી ગાડીમાં કંપોઝ થતું, છપાતું અને વેચાતું હતું.

સફળતાને વરેલા પ્રકાશકોનાં ખીસાં તર થઇ ગયાં છે; છતાં એટલું તો કબૂલ કરવું પડશે કે, જ્યારે તેઓ તે ક્ષેત્રમાં દાખલ થયા ત્યારે પૈસા કમાવાનો તેમનો મુખ્ય હેતુ નહોતો. આનો અર્થ એમ નથી કે ધંધામાંથી નફો મેળવવાનો તેમનો વિચાર નહોતો, આથી ઉલટું, શ્રદ્ધા અને ધંધા સંબંધી સ્પષ્ટ વિચારશ્રેણીએ, ધંધા સંબંધીની પસંદગીમાં તેમને પ્રોત્સાહન આપ્યુ હતુ અને જ્યાં સુધી વિજયદેવીએ તેમને વરમાળા આરોપી તથા તેમના ભાગ્યનો ઉદય થયો ત્યાં સુધી તેઓ કપરા સંજોગો સામે લડ્યા.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર.

આપણા જીવનઘડતરમાં ઉપયોગી

'નિત્યનો આચાર'

[શ્રી. પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી કપડવંજ તરફથી ગત વર્ષે લેવાયેલી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થનારને ઇનામ આપવાનો તથા નવી પરીક્ષા ચાલુ સાલે તા. ૨૩-૯ ૫૬ ના રોજ 'નિત્યનો આચાર' પુસ્તકની યોજાઈ છે તેનું માર્ગદર્શન આપવાનો એક સમારંભ ગઈ તા. ૨૫-૯-૫૬ ના રોજ થયેલો. તે વખતે માર્ગદર્શનરૂપ શ્રી. પદ્મા ફડિયાએ આપેલ પ્રવચન પરનો લેખ અહીં ઉતાર્યો છે. તંત્રી]

સ્વ. શ્રી રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક ગુજરાતી સાહિત્યના એક પ્રખર વિવેચક, ઉત્કૃષ્ટ કવિ, રહસ્યદર્શી વાર્તાકાર, દષ્ટિસંપન્ન સમર્થ ચિંતક ને અભિનવ ફિલસૂફ હતા. સંશોધક, વિવેચક અને વાર્તાકાર તરીકે એમનુ સ્થાન અદ્વિતીય હતું.

'નિત્યનો આચાર' એમના સમર્થ ચિંતન ને પ્રેરક દષ્ટિના પરિણામરૂપ છે. વ્યક્તિએ સંસ્કારી શિષ્ટ સમાજમાં પોતાની બૃહદ્જનપ્રિય રહેણીકરણી કેવી રાખવી જોઈએ, એ પુસ્તકનો મુખ્ય વિચારણીય વિષય છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તિકામાં લેખકે વ્યક્તિજીવનના નિત્યના આંતરિક અને બાહ્ય જીવનની પર્યેષણા કરી છે. સવારે વહેલા ઉઠવાથી માંડી સાંજે સૂઇ જતાં સુધીનાં દૈનિક કાર્યોની સાથે સાથે વ્યક્તિએ આત્મપોષક દષ્ટિએ પ્રકૃતિ કેવી રીતે કેળવવી એ એમાં વિચાર્યું છે

અને તેથી જ લેખકને મન આંતરિક વિશુદ્ધિ અર્થે બાહ્યવિશુદ્ધિનું મહત્ત્વ વિશેષ છે અને તેનું સંશોધન તેઓ વિશદતાપૂર્વક ચર્ચે છે. માત્ર બાહ્યાડંબર કરતાં આંતરિક ભાવને પ્રકટાવતું આચરણ કેટલું ઉત્કૃષ્ટ, રસદાયી ને પ્રેરક નીવડે છે એની એમણે એમાં સમર્થ આલોચના કરી છે.

અંગ્રેજીમાં રીતભાત (Manners) અને શિષ્ટાચાર ઉપર ઘણા ગ્રંથો લખાયા છે. એ પ્રકારની કંઈક વિશિષ્ટ ઝાંખી કરાવતું આ પુસ્તક અલબત્ત છે, પણ તેના અંતરંગમાં, વિસ્મયજનક ફેરફાર છે ત્યાં બાહ્યાચારને પ્રાધાન્ય છે, અહીં અંતરના ભાવપ્રેરક વર્તાવને. અને તેથી જ લેખક આચારના બાહ્ય સ્વરૂપની ચર્ચાને વખતોવખત આચારના મૂળભૂત સિદ્ધાન્તો સુધી લઈ જાય છે. એમને મન આચારનો અર્થ માત્ર બાહ્ય રીતભાત નહિ, શિષ્ટાચારી નહિ, પણ એથી યે કંઈક વિશેષ છે. આપણાં પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્રોએ તો સ્પષ્ટ આદેશ આપ્યો છે કે, 'આચારઃ પ્રથમો ધર્મઃ!' એટલે કે આચારનું પ્રાધાન્ય ધર્મ જેટલું મહત્ત્વનું છે. આચાર એ જીવનના અંતરમાં રહેલો વિષય છે, એમ લેખકે સ્પષ્ટ પ્રતિપાદિત કર્યું છે.

વળી આચાર વિશેની પ્રાચીન અર્વાચીન દૃષ્ટિમાં અત્યારે તો મોટો ફરક પ્રવર્તે છે, એ પણ આપણે, ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. પ્રાચીનોને મન આચાર અને ધર્મ જુદાં ન હતાં. એમણે તો આચારને જ ધર્મનું સ્વરૂપ માનેલું છે, જ્યારે અર્વાચીન યુગમાં આચારના પ્રશ્નનો વિચાર આપણે ધર્મની દૃષ્ટિએ કરતા નથી. આ યુગ વિજ્ઞાનનો છે અને તેથી વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ એનો વિચાર કરવો જોઈએ. વૈયક્તિ જીવનને ઉપકારક આચાર માનવકલ્યાણને સ્પર્શે છે કે કેમ, તે પણ જોવું જોઈએ. એટલે કે અત્યારના યુગ પ્રમાણે તો આચારને સમગ્ર માનવજાતિના હિતની દૃષ્ટિથી વિચારવો જોઈએ. આ વક્તવ્યને આપણાં પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્રો પણ અનુમોદન આપે છે 'ધારણાદ્ ધર્મમિત્યાહુ ! ધારણ કરવાને લીધે એટલે કે આચારને લીધે ધર્મ કહેવાય છે. બીજી રીતે કહીએ તો જેનો આચાર કરવાનો છે, જેનું પાલન કરવાનું છે, એ ધર્મ. આવા આચાર આપોઆપ જીવન ધર્મનું મૂળભૂત તત્ત્વ બની જાય છે. લેખકે તેથી જ આ 'નિત્યના આચાર'માં માત્ર વૈયક્તિક દૃષ્ટિ રાખી નથી, પણ મ ણસમાત્રને વૈયક્તિક જીવનમાં ડગલે ને પગલે સમષ્ટિજીવન સાથે સંબંધમાં આવવું પડે છે, એકબીજાની સાથે હળવું મળવું પડે છે, બોલવું ચાલવું પડે છે, વિચારવિનિમયો કરવા પડે છે, એ સઘળા પ્રસંગોએ એણે બીજા સાથે કેવો વર્તાવ રાખવો એ પ્રસ્તુત ગ્રંથનો મુખ્ય વિષય છે. એટલે કે, લેખકે અહીં ચર્ચેલ આચાર એક બાજુએ માનવહૃદયના ભાવોનું આવિષ્કરણ કરે છે. તો બીજી બાજુએ સમાજહિતની દૃષ્ટિએ એ આવિષ્કરણ કેટલે અંશે ઉપકારક નીવડે છે તેની પણ ચર્ચા કરે છે. અને તેથી જ મૂળમાં કિશોરો ને યુવાનોને. માટે બનાવેલ આ પુસ્તિકા મોટી ઉંમરના માણસોને પણ ઉપકારક નીવડે તેવી બની છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તિકાને લેખકે દસ પ્રકરણમાં વહેંચી નાખી છે. પ્રવેશકમાં તેમણે શિષ્ટાચારનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું છે. ત્યાર પછીના પ્રકરણોમા સવાર વહેલા ઉઠવાથી માંડીને બે.જન સુધીનાં દૈનિક કર્મોની ચર્ચા કરે છે. સ્નાન–શૌચાદિ ક્રિયાઓમાં પણ મનના મેલને દૂર કરવા માટેનો એમનો આગ્રહ પૂ. ગાંધીજીની વિચ રસરણી દ્વારા અનુમોદન પામે છે અને તેનું વ્યક્તિજીવનમાં સામાજિક કલ્યાણની દૃષ્ટિએ મહત્ત્વ સમજાવે છે. સવારે વહેલા ઉઠવામાં સ્ફૂર્તિનો ગુણ કહેવાય છે. શૌચનો મૂળ અર્થ શુદ્ધ થવું, પવિત્ર થવું એ છે અને તેથી શારીરિક શુદ્ધિની સાથે સાથે માનસિક વિશુદ્ધિ પર યે ગ્ય જ ભાર મુકાયો છે. વળી. ત્યાં ગામડાં અને શહેરોમાં એને લગતી વ્યવસ્થાની ચર્ચા કરી છે, તેમ જ નવી દૃષ્ટિનું મહત્ત્વ

સમજાવતાં સમજાવતાં એને લગતા કેટલાક જૂના શિષ્ટાચાર (શૌચાદિ પછી હાથ, પગ, મોં ધોવા, કોગળા કરવા) વગેરે સાચવી રાખવા જેવા છે એમ સ્પષ્ટ કહ્યું છે.

સ્નાનની ચર્ચા એમણે સર્વદેશીય દૃષ્ટિએ કરી છે. ભોજનનું મહત્ત્વ રીતભાત આદિની ચર્ચા કર્યા પછી અંતે ભોજન વિશે એમણે જે મંતવ્ય રજૂ કર્યું છે તે તો ખરેખર અદ્‌ભુત છે. તેઓ કહે છે: 'ભોજન એ માત્ર પેટ ભરવાને નથી, પણ માણસ જાતમાં મૈત્રી, સમાનતા, મીઠાશ, બંધુભાવ, સાંસ્કારિતા વગેરે કેળવવાનો એક સામાજિક પ્રસંગ છે.' લેખકે ઠેર ઠેર આવી ચિંતનકણિકાઓ રજૂ કરી વ્યક્તિના સમાજજીવનની મહત્તા પ્રસ્થાપિત કરી છે. પછીના પ્રકરણમાં 'પહેરવેશ'ની ચર્ચા છે. દેશ, કાળ ને અવસ્થાનુસારનો પહેરવેશ તેમને માન્ય છે. પણ તેમાં મુખ્યત્વે મર્યાદાનો વિવેક ખાસ અગત્યની વાત છે. વળી આની સાથે જ તે પછીના પ્રકરણમાં લેખકે સ્વચ્છતા, શોભા, અલંકાર વગેરેને યોગ્ય રીતે જ સાંકળી લીધા છે. સ્વચ્છતા અને વ્યવસ્થા એ માણસમાત્રમાં સ્વભાવથી જ ઊતરી આવેલા ગુણો છે અને તેથી તેમને વિકૃત ન થવા દેતાં, યોગ્ય માર્ગે વાળવાથી યોગ્ય સન્માન પામે છે. શોભાનો વિશિષ્ટ અર્થ સમજાવતાં તેઓ જણાવે છે કે, શોભા એટલે જે કાંઇ કામ કરીએ તે એવી રીતે શોભે કે જરાય ખરાબ કે કઢંગુ ન લાગે. આ પ્રકારની દૃષ્ટિ માણસમાં નૈસર્ગિક હોય છે. કયારેક તે કુદરતી બક્ષીસરૂપે કેટલાકમાં વિશેષ રૂપમાં જોવા મળે છે. અલંકાર માટે ત્યારે તેઓ કહે છે કે, જે વસ્તુ માત્ર સુંદરતાને માટેજ બનાવી હોય, નિયોજી હોય, તે અલંકાર છે. અલંકાર આમ શરીરના, ઘરના, દિવનખાનાના, બગીચાના વગેરે હોઇ શકે, પણ એ બધામાં રોચક દૃષ્ટિને, મર્યાદાવિવેકને ખાસ સ્થાન છે એ ભૂલવું ન જોઇએ. સુરુચિનો ભંગ કરે તેવા અલંકારો ઉત્તેજના ને વિકૃતિનો અર્થ સારે છે, એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ.

ત્યાર પછીનાં પ્રકરણોમાં ખાસ ઉલ્લેખાય છે 'જાહેરમાં વર્તાવ' એનો સિદ્ધાંત બાંધવા તેઓ પ્રથમનાં પ્રકરણોમાં વર્ણવેલી સ્વચ્છતા, વ્યવસ્થા ને શોભાને જાહેર વર્તાવના જીવાનુભૂત તત્ત્વો તરીકે સ્વીકારે છે; એટલે કે જાહેર વર્તાવના બધા નિયમોનું મૂળ આ ત્રણમાં સમાયેલું છે. આની વિશદ ચર્ચા કરતાં લેખક જાહેરમાં વર્તવાના નિયમો આપે છે. દાખલા તરીકે જાહેરમાં નિષેધ કે મનાઈ કરેલી બાબતોનું પાલન કરવું, નિર્દિષ્ટ સ્થાનોએ જ અમુક ક્રિયાઓ કરવી, તેના ઉપયોગની રીત નિયત રીતેજ કરવી, કઢંગી કે બેડોળ વર્તણુક (બેસવા ઉઠવા બોલવા ચાલવાની બાબતમાં) ન રાખવી, વિવેકપૂર્વક વર્તવું, અસભ્યની માફક બોલવું. ચાલવું કે વર્તવું નહિ. બલ્કે સભ્યસમાજના સભ્ય નાગરિકને છાજે તે રીતે વર્તવું વગેરે. પરંતુ જાહેરના વર્તનમાં સૌથી અગત્યનું તો એ છે કે બીજાઓની સગવડ અને સ્વસ્થતાનો વિચાર સતત જાગ્રત રાખવો. અહીંથી જ માનવસંસ્કારિતાની શરૂઆત થાય છે અને તેથી સમભાવપૂર્વકનું વર્તન એ ખૂબ જરૂરી છે.

ત્યાર પછીના પ્રકરણમાં લેખકે યજમાન મહેમાન વચ્ચેના વર્તાવની ચર્ચા કરી છે. આપણે કોઇના મહેમાન બન્યા હોઈએ કે કોઇ આપણું મહેમાન બન્યું હોય ત્યારે કેવી રીતે વર્તવું એની ચર્ચા કરે છે, અને અતિથિ પરમોધર્મનું મહત્ત્વ સ્થાપિત કર્યું છે. છેલ્લા પ્રકરણમાં અજાણ્યા માણસોએ એકબીજા સાથે સંયમિત શિષ્ટાચાર પ્રમાણે કેવી રીતે વર્તવું એની ચર્ચા કરી છે.

અંતે પરિવર્તનશીલ જમાનાને અનુરૂપ આચારધર્મ રાખવો ઇષ્ટ છે. નવી એકતાને અવસ્થાને ઉચિત વિચારો દ્વારા સુદૃઢ કરવી પડશે. તોજ આપણે માનવજાતિને કલ્યાણના પંથે લઇ જઇ શકીશું.

—પદ્મા ફડિયા,

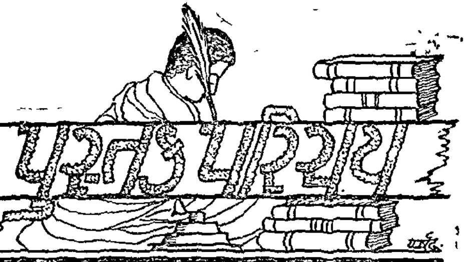

૧ બિરબલ અને બીજા—સંપાદક શ્રી. જ્યોતિન્દ્ર હ. દવે; સાઇઝ ક્રાઉન ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૮૮, પ્રકાશક : સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, અમદાવાદ, કી. રૂ. ૨–૦–૦

ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ હાસ્યલેખક તરફથી અકબર બિરબલની વિનોદી વાર્તા તેમની રમુજી શૈલીમાં આ પુસ્તકમાં એકત્ર કરેલ છે. અરેબિયન નાઇટસમાંથી પરી-વાર્તાઓ વાચકને અનેરો આનંદ આપી કલ્પનાશીલ બનાવે છે બિરબલની વાતો નરી તરંગી નહિ પરંતુ વાસ્તવિક બુદ્ધિચાતુર્યની માલમ પડે છે. સમાજમાં બુદ્ધિચાતુર્ય પણ ઉત્કર્ષનું જરૂરી અંગ ગણાય છે. રાજા ભોજ અને કવિ કાલિદાસની જોડીની જેમ અકબર બિરબલની જોડી વખણાય છે. જેમ જીવનચરિત્રો વાંચવા માટે આગ્રહ સેવાય છે, એટલોજ આગ્રહ બુદ્ધિચાતુર્યની વાતો માટે પણ રખાવો જોઈએ. અકબર બિરબલની વિનોદી વાર્તા રાજરત્ન બિરબલનો હાસ્ય ભંડાર આ પુસ્તકો હાલ અપ્રાપ્ય છે. આ પુસ્તકો વાંચતાં એક પ્રકારનો આનંદ આપે એવાં છે. પ્રકાશક સંસ્થા અકબર બિરબલનું બીજું પણ પુસ્તક પ્રકાશિત કરી આવી વાચનસામગ્રીમાં ઉમેરો કરે તે ઇચ્છવા જોગ છે.

૨ લગ્નરહસ્ય—કર્તા રશ્મિન્ સાધુ, સાઇઝ ક્રાઉન ૧૬ પેજી પાન ૨૨૪, પ્રકાશક : એન. એમ. ઠક્કરની કું, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ ૨. કિ. ૩–૧૨–૦

જાતીય વિજ્ઞાન અંગેનું આ પુસ્તક છે. કમનસીબી તો એવી છે કે, ફક્ત પૈસો કમાવા પુસ્તકો છપાય છે. લોકોની હલકી મનોવૃત્તિને ઉત્તેજન આપવા આવાં પુસ્તકો જુદાંજુદાં ભ્રમ પેદા કરાવનાર નામોથી છપાય છે. સ્વરાજ મેળવવા અંગે જેવું તાકાતવાળું સાહિત્ય પ્રકાશિત થતું હતું તેવું આજે સારૂં ઘડતર માટે પ્રકાશિત થતું નથી. પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકો (Book for all time) કાયમ માટે વસાવવા જેવાં સંગ્રહ કરવાં જોઈએ. પુસ્તકાલયો રેલ્વે સ્ટેશનોના બુકસ્ટોલ નથી. પુસ્તકાલયોમાં આવાં પુસ્તકો વસાવવાં ન જોઇએ.

—વિપ્રદાસ.

૩ મા ધરતીને ખોળે—લેખકઃ શ્રી. નારાયણ દેસાઇ; પ્રકાશકઃ યજ્ઞ પ્રકાશન સમિતિ—વડોદરા. પૃષ્ઠ ૧૪૦, કીમત ૦–૧૨–૦

ભૂમિદાન પ્રવૃત્તિ શરૂ થયા પછી એ કેમ વિકસી અને હવે ભૂમિદાન માટે શું કરવું જોઇએ તે ભૂમિદાનમાં રસ લેતા ભાઇબહેનોને આ પુસ્તક માંહેના ભાઈ નારાયણ દેસાઈના

અનુભવો ખૂબ ખૂબ કામ લાગે તેવા છે. ગામડાંમાં કેવા પ્રકારના માણસો હોય છે અને તેમનાં હૃદય કેમ પલટાય છે તે બધું જાણવાનું આ પુસ્તકમાંથી મળી શકશે. ગુજરાતના એકે એક કુટુંબે આ પુસ્તક વાંચી જવા જેવું છે. ખરેખરે, પુસ્તકાલય સંસ્થાઓએ તો આવાં પુસ્તકો ખૂબ છૂટથી વંચાય તેવો પ્રબંધ કરવો જોઈએ.

૪ આંબાના રોપ–લેખક : શ્રી. ચુનીલાલ મડિયા, પ્રકાશકઃ ભારતીય સાહિત્ય સંઘ, પો ઓ. નં. ૭૩, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૮૮, કીમત રૂ. ૧–૦–૦.

આંબાના રોપ નામક પુસ્તક જોઈ ખેતીવાડીમાં રસ લેતા ભાઈઓ આકર્ષાય. પણ આ તો ભાઈ મડિયાની કલમે લખાયલી સુંદર વાર્તાઓ છે. ઉછરતા યુવાનો આવું હળવું સાહિત્ય વાંચે તો સંસ્કારી જરૂર બની શકે. આંબાના રોપ, વિસર્જન, દોણીંગ દોહનાર, નવી વાત અને કાપલી આ પાંચે વાતો આજે સમાજમાં બની રહેલા બનાવો જેવી જરૂર લાગશે.

ઉછરતાં બાળકો માટે આ પુસ્તક સારૂં ગણાય.

૫ કૃષ્ણપરીની કાયાપલટ—લેખકઃ શ્રી. કેશવલાલ મો. વ્યાસ, પ્રકાશકઃ શ્રી. સયાજી ગ્રામવિકાસ માળા, પુષ્પ ૨૧ મું; પ્રાચ્યવિદ્યા મંદિર વડોદરા. પૃ ૧૨૩, કાચું પૂઠું કીમત રૂ. ૨–૬–૦.

આ પુસ્તક સ્વતંત્ર ભારતનાં ગામડાં સુંદર બનાવી શકાય અને કાર્યકર્તાઓને માર્ગદર્શક થવાય તેવી રીતે ભાઇ કેશવલાલ વ્યાસે એક ગામ લઇ સુંદર રીતે ગૂંથણી કરી છે. પ્રાચ્ય વિદ્યા મંદિરે આવાં પુસ્તકો પસંદ કરી પ્રસિદ્ધ કરવા બદલ ધન્યવાદ. ગામડાંના ખેડૂતોને આ પુસ્તક આશીર્વાદરૂપ નીવડશે.

દરેક ખેડૂતે અને ગ્રામસેવકે તેમજ પુસ્તકાલયોએ આ પુસ્તક વસાવવા જેવું છે.

કીમત જરા વધારે છે. તો હવેથી આવાં પુસ્તકોની કીમત ઓછી રખાય તે ઈચ્છનીય છે. —અજ્ઞાત

૬ સહકારી પથદર્શિકા–લેખક : શ્રી. ચતુરભાઈ પી. પટેલ; પ્રકાશક : શ્રી. ઇન્દ્રકાન્ત બાદશાહ; C/o પટેલ કેમીકો સ્ટોર્સ, અમદાવાદી પોળ સામે, વડોદરા પૃષ્ઠ ૨૮૪, બોર્ડ પટ્ટીનું પૂઠું, કિંમત રૂ. ૪–૦–૦ પ્રથમ આવૃત્તિ, ૧૯૫૬.

આ પુસ્તકના લેખક શ્રી ચતુરભાઈ પી. પટેલ, બી. કોમ, જી. ડી. સી. એ., આણંદના ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ એગ્રિકલ્ચરના એક્સટેન્શન ટ્રેઈનિંગ સેન્ટરમાં કો-ઓપરેશનના અધ્યાપક છે. સામુદાયિક યોજના અને રાષ્ટ્રીય વિસ્તરણ સેવા યોજનાના કાર્યકરો તથા કૃષિશાળાના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપતાં આપતાં તેમને માલુમ પડ્યું કે, આ ક્ષેત્રમાં શિક્ષણ લેવા ઇચ્છનારાઓ માટે ગુજરાતી ભાષામાં કોઈ સામાન્ય જ્ઞાનનું પુસ્તક નથી. આથી વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસમાં ઘણી અગવડ પડતી જોઈ તેના નિવારણરૂપે આ પુસ્તક તેમણે તૈયાર કર્યું છે. ભારતના રાજ્યબંધારણમાં સહકારી કોમનવેલ્થ સ્થાપવાનો જે આદર્શ દર્શાવવામાં આવ્યો છે, તેની ફળશ્રુતિ અર્થે સહકારી ક્ષેત્રમાં જે વિવિધ સહકારી મંડળીઓ ઉભી થઇ રહી છે અને જીવનનાં વિશાળ જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં સહકારી ચળવળે જે પગદંડી માંડી છે અને વધતાં વધતાં આખા ગ્રામસમુદાયના જીવનને તે કેવી રીતે આવરી લેવા માગે છે તેનું વિશિષ્ટ દર્શન આ પુસ્તકમાં કરાવવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરાંત નવી શરૂ

થતી સહકારી મંડળીઓની નિભાવણી અર્થે રાજય સરકાર તરફથી જે ઉત્તેજન અને ગ્રાંટ આપવામાં આવે છે તેની સમજૂત પણ આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે.

વિશેષમાં બજારનિયમન કાયદો, મુંબાઇનો વખારોનો કાયદો, શાહુકાર ધારો, ગણોત ધારો, સહકારી મંડળીઓના હિસાબની પદ્ધતિ વગેરેની જે સામાન્ય માહિતી આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે તે તેની ઉપયોગિતામાં કીમતી વધારો કરે છે.

સમાજસેવકોને અને તાલીમ કેન્દ્રોના વિદ્યાર્થીઓ માટે આ પુસ્તક શિક્ષણની સારી ગરજ સારશે. તેમણે તે અવશ્ય વાંચવા જેવું છે.

—વા. ના. અમીન

૭ મારો ભારતદેશ— (આવૃત્તિ ત્રીજી) લેખક : શ્રી. કાન્તિલાલ પરીખ; પ્રકાશક : સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, અમદાવાદ. પૃ. ૧૧૯. કિ. ૦–૧૨–૦

આ પુસ્તક સર્વોપયોગી સાહિત્યશ્રેણીનું ૧૧મું પુસ્તક છે. એમાં ભારતની જુદાજુદા પ્રદેશોની માહિતી આપી છે. વ્રજભૂમિ, આગ્રા, ફતેપુર, સિક્રી, જયપુર, ચિતોડ, ઉદયપુર, અજમેર, આબુ, ઇલોરા, અજંટા, મદુરા, હરદ્વાર, ગિરનાર, પાવાગઢ અને કાશ્મીરનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રવાસીઓને તેમજ જ્ઞાનપિપાસુઓને આ પુસ્તક ઉપયોગી થઇ પડશે.

૮ જગતના જંગલમાંથી (આવૃત્તિ ત્રીજી)-લેખક: સ્વ. પ્રિયવદન ગિરધરલાલ બક્ષી, ડભોઇ; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. પૃ. ૫૪, સચિત્ર કી. ૦–૧૦–૦

આ સુંદર પુસ્તક ગૂર્જર બાલગ્રંથાવલિ શ્રેણી બીજીનું પુસ્તક ચોથું છે.

જગતનાં વિશાળ પ્રાણીસમુદાયમાંથી કૂતરો, બીવર, હિપોપોટેમસ, કસ્તૂરીમૃગ, કાંગારૂ, કોબેગો વગેરેની બાલભોગ્ય શૈલીમાં માહિતી આપવામાં આવી છે. ચિત્રો ગમી જાય એવાં છે. પુસ્તક ખરીદવા જેવું.

૯ શેખચલ્લી ભા. ૧-લેખક: જયમલ્લ પરમાર, પ્રકાશક : ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અમદાવાદ પૃ. ૭૦ કિ. ૧–૦–૦

શેખચલ્લી ગ્રંથાવલિ ભા. ૧ ની ' નૌમારખાં ' નામે વાર્તા છે. બાળકો વાંચતા જાય અને મંદમંદ હસતાં જાય એવી રમુજી વાર્તા આમાં સંઘરી છે. એ બાળકોને ગમશે. આમાં સમાજમાં બનતા બનાવોને સંઘરીને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપ્યાં છે.

૧૦ તારણહાર અને બીજી વાતો–લેખક: શ્રી 'ધૂમકેતુ', પૃ. ૪૮ કિંમત રૂ. ૦–૮–૦ લોક સંસ્કાર દીપાવલી (૨૦) ગ્રામ સંસ્કાર વાર્તાવલિ ૧ પ્રકાશક: ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ.

પ્રૌઢ શિક્ષણના પ્રયોગમાંથી આ સુંદર પ્રકાશન સાંપડયું, એ આનંદની વાત છે. એમાં તારણહાર, સાધુતા, રતનો ઢોલી, પૈસાની આંટીઘૂંટી, કાળવું કૂતરૂં વગેરે છે. લેખકની વિચારસરણી અને શૈલી આવકારપાત્ર છે. ' કાળવું કૂતરૂં ' ઠીક ન લાગી. એનાથી કદાચ વહેમપોષક તત્ત્વોને સાથ મળે. છતાં લોકમાનસમાં છુપાએલી આ હકીકત સાચેજ વિચારવા જેવી ખરી. પ્રૌઢો માટે ઉપયોગી.

— ' દ્રષ્ટા. '

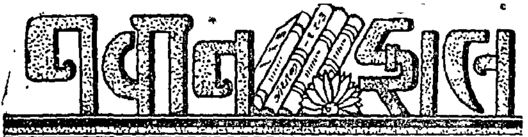

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ., અમદાવાદ તરફથી

૧ ઉપમા–લેખક: શ્રી. બાળુભાઇ આ. વૈદ્ય, કીમત રૂા. ૫–૦–૦

૨ વાત્રકના કાંઠે–લેખક: શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ; કીમત રૂા. ૩–૮–૦

૩ અણખૂટ ધારા–લેખક: શ્રી. જયમલ્લ પરમાર; કીમત રૂા. ૪–૮–૦

૪ તંદુરસ્ત રહો–લેખકો: શ્રી. ભૂપતરાય મો. દવે અને શ્રી. શંકરલાલ મો. દવે, કીમત રૂા. ૩–૧૨–૦

૫ શેખચલ્લી–(૧ અજગરના મોંમાં, ૨ રાકુંવર પીપુજી, ૩ રેશમિયાના દેશમાં; ૪ નૌમારખાં)–લેખક: શ્રી. જયમલ્લ પરમાર; કીમત અનુક્રમે રૂા. ૧–૦–૦, ૧–૪–૦, ૧–૪–૦, ૧–૦–૦

૬ ઘરદીવડા–લેખક: શ્રી. ઇશ્વર પેટલીકર; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૭ જ્ઞાનદીપ–લેખક: શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૮ હરિનો મારગ–લેખક: શ્રી. ગુલાબદાસ બ્રોકર, કીમત રૂા ૧–૦–૦

૯ અણોજો–લેખક: શ્રી. ચૂનીલાલ વ. શાહ; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૧૦ મહારાજ અને મહાત્માજી–લેખક: શ્રી. બિપિનચંદ્ર જીવણચંદ ઝવેરી; કીમત રૂા. ૧–૪–૦

૧૧ શંકરાચાર્ય–લેખક: શ્રી. હરજીવન સોમૈયા; કીમત રૂા. ૦–૧૨–૦

૧૨ જાદુઇ ટાપુ–લેખક: શ્રી. શ્રીકાંત ત્રિવેદી; કીમત રૂા. ૧–૪–૦

૧૩ રામનામના વેંચારિયા–લેખક: શ્રી. ઇશ્વર પેટલીકર; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય–અમદાવાદ તરફથી

૧૪ કલાપીનો કાવ્યકલાપ–સંપાદક : શ્રી. અનંતરાય મ. રાવળ; કીમત રૂા. ૩–૮–૦

૧૫ સોરઠી વિભૂતિઓ–લેખક : શ્રી. મનુભાઇ જોધાણી; કીમત રૂા. ૧–૮–૦

૧૬ કુમારોની પ્રવાસકથા–લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૧–૮–૦

૧૭ લોકરામાયણ–ભાગ ૧ લો–લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂ. ૩–૮–૦

૧૮ જાતક કથાઓ–ભાગ ૧ લો–લેખક : ઉપર પ્રમાણે, કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૧૯ હ્યુએનસંગ–લેખક : ઉપર પ્રમાણે, કીમત રૂ. ૦–૮–૦

૨૦ તણખા– (મંડળ ત્રીજું)–લેખક : ઉપર પ્રમાણે, કીમત રૂા. ૩–૦–૦
૨૧ „ (મંડળ ચોથું) „ „ રૂા. ૪–૦–૦
૨૨ મેડમ ક્યૂરી-લેખક : ડૉ. નરસિંહ મૂ. શાહ; કીંમત રૂ. ૧–૮–૦
૨૩ જીવન અને વિજ્ઞાન– ભા. ૧ લે : ડૉ. નરસિંહ મૂ. શાહ, કીંમત રૂ. ૧–૦–૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર— અમદાવાદ

૨૪ રામ અને કૃષ્ણ– લેખક : શ્રી. કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા; કી. રૂ. ૧–૦–૦
૨૫ લોકમાન્ય ટીળક–લેખક : શ્રી. પાંડુરંગ દેશપાંડે; કીમત રૂા. ૩–૦–૦
૨૬ સર્વોદયની કેળવણી– અનુ. ગોપાળદાસ જીવાભાઇ પટેલ; કી. રૂા. ૧–૬–૦
૨૭ જેકિલ અને હાઇડ—અનુવાદક : શ્રી. મગનભાઇ પ્રભુદાસ દેસાઇ; કી. ૦-૧૨-૦
૨૮ જગતના ઇતિહાસનું રેખાદર્શન –લેખક : જવાહરલાલ નહેરૂ; અનુવાદક : શ્રી. મણિભાઈ ભ. દેસાઈ, કી. રૂ. ૧૨–૦–૦
૨૯ ગાંધી—નાસ્તિકસંવાદ—મૂળ લેખક : ગોરા; અનુ. શ્રી. કિ. ઘ. મશરૂવાળા; કીમત ૦-૧૦-૦

રવાણી પ્રકાશન ગૃહ— અમદાવાદ તરફથી

૩૦ યુદ્ધ અને શાંતિ—અનુ. શ્રી. જયંતિ દલાલ, કીમત રૂ. ૧૦–૦–૦
૩૧ હેલનકેલરની આત્મકથા— ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂ. ૨–૮–૦
૩૨ કુમકુમ—લેખક : શ્રી. કિશનસિંહ ચાવડા; કી. રૂ. ૫-૦–૦
૩૩ અનુભૂતિ-લેખકઃ શ્રી. મનસુખલાલ ઝવેરી; કીમત રૂ. ૩–૦–૦
૩૪ ગાંધીજીનું ગૃહમાધુર્ય-લેખકઃ શ્રી. મનુબહેન ગાંધી; કીમત રૂ. ૦–૮–૦
૩૫ આપણા જ્યોતિર્ધરો-નરસિંહ મહેતા-લેખકઃ શ્રી. ધનવન્ત ઓઝા, કીમત રૂ. ૦–૮–૦
૩૬ કલાકારની કલમે-લેખકઃ શ્રી. રવિશંકર રાવળ; સં. પુષ્કર ચંદરવાકર; કીમત રૂ. ૦–૮–૦

“પુસ્તકાલય” માસિકનું લવાજમ

સન ૧૯૫૭ ના જાન્યુઆરી માસથી “પુસ્તકાલય” માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૫–૦–૦ અને પરદેશ માટે ૬–૮–૦ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે તેની નોંધ સૌ વાચકો–ગ્રાહકોને લેવા વિનંતિ છે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાની

૩૨મી વાર્ષિક સાધારણ સભામાં થયેલા ઠરાવો

તા. ૯-૯-૫૬ ના રોજ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ની બત્રીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભા મંડળની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસમાં બપોરના ૬-૦ વાગે શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતા:

(૧) તા. ૧-૭-૫૫ થી ૩૦-૬-૫૬ સુધીનો બાર માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ તથા ઓડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજુર કરવામાં આવે છે. રજુ કરેલા સરવાયામાં આઇટમ નં. ૮ માં મકાન માટે જમીન ખરીદી ખાતે રૂા. ૧૮૦૦૦) ઉધારમાં બતાવેલા છે તે તસલમાત ખાતેનું રોકાણ છે એવો નિર્દેશ કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

(૨) વ્યવસ્થાપક મંડળે કરેલી ભલામણમાં થોડાક ફેરફાર સાથે નફાની વહેંચણી નીચે મુજબ કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે:

રૂા. ૧૫૦૧૨-૭-૫ ની વહેંચણી

(૧) રિઝર્વ ફંડ ખાતે	૧૪૦૯-૦-૦
(૨) સભાસદોને ૬ ટકા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૩૮૮૭-૭-૦
(૩) નોકરોને બે માસનો પગાર બોનસ તરીકે આપવા	૧૫૧૯-૫-૬
(૪) વડોદરા જિલ્લા સહકારી બોર્ડને શિક્ષણ ફાળો આપવા	૨૧૧-૪-૦
(૫) પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અને સહકાર પ્રચાર ફંડ ખાતે	૫૦૦-૦-૦
(૬) મકાન ફંડ ખાતે	૫૦૦૦-૦-૦
(૭) સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ ખાતે	૧૦૦૦-૦-૦
(૮) ઇન્કમ એડજસ્ટમેંટ ફંડ ખાતે	૧૦૦૮-૦-૦
(૯) આવતા વર્ષના નફાતોટા ખાતે લઇ જવા	૪૭૫-૬-૧૧
	રૂ. ૧૫૦૧૨-૭-૫

(૩) ગઈ જનરલ સભા વખતે સુધારેલા પેટાનિયમોમાં વ્યવસ્થાપક મંડળના કોરમની સંખ્યા પાંચ રાખવામાં આવી હતી તેને બદલે સહકારી ખાતા તરફથી સંખ્યા આઠ રાખવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે જે ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવે છે.

(૪) સને ૧૯૫૬-૫૭ ના વર્ષ માટે સાધારણ સભાના પ્રમુખ તરીકે રા. રા. શ્રી. મગનભાઇ શંકરભાઈ પટેલ તથા ઉપપ્રમુખ તરીકે રા. રા. શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહને ચૂંટવામાં આવે છે.

(૫) તા. ૩૦-૬-૫૭ આખરે પુરા થતા વર્ષના હિસાબો સને ૧૯૫૬-૫૭ ના વર્ષ દરમ્યાન તપાસવા માટે મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કું. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ વડોદરાને ઓડિટર તરીકે રૂા ૨૦૦) ના મહેનતાણાથી નીમવામાં આવે છે.

(૬) વ્યવસ્થાપક મંડળમાં વ્યક્તિ સભાસદોની બે જગા પૂરવાની થાય છે. તે જગા માટે ત્રણ ઉમેદવારીપત્રો આવેલાં હતાં તે પૈકી શ્રી. દિનકર યાદવ આડવલેએ પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લેવાથી નીચેના બે ઉમેદવારો સર્વાનુમતે ચૂંટાએલા જાહેર કરવામાં આવ્યા છે: (૧) શ્રી હસસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી, ૨) શ્રી વાઘજીભાઈ નારણભાઈ અમીન.

પુસ્તકાલયોનાં મંત્રી વા પ્રતિનિધિઓની સાત જગાઓ પૂરવાની થાય છે તે માટે બાર ઉમેદવારીપત્રો આવેલાં છે તે પૈકી (૧) શ્રી. ગોકળદાસ ચુનીલાલ પટેલ મંત્રી સા. પુ. ચલામલી તા. જાંબુગામ, (૨) શ્રી. મૂળજીભાઇ ના. ભટ્ટ પ્રતિનિધિ સા. પુ. કરજણ, (૩) શ્રી. રમણલાલ ઇ. વૈદ્ય પ્રતિનિધિ સા. પુ બેડવા, (૪) શ્રી. રાવજીભાઈ જો. પટેલ પ્રતિનિધિ સા. પુ. ઇટોલા અને (૫) શ્રી. ગોરધનદાસ છો. શાહ પ્રતિનિધિ સા. પુ. ધંધુકા એ પાંચ ઉમેદવારોએ પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લીધી હોવાથી નીચેના સાત ઉમેદવારો સર્વાનુમતે ચૂંટાએલા જાહેર કરવામાં આવે છેઃ (૧) શ્રી. ચીમનભાઇ મુળજીભાઇ અમીન પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો, (૨) શ્રી. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા પ્રતિનિધિ સા. પુ વાઘોડિયા, (૩) શ્રી નાનજીભાઇ જેઠીદાસ પટેલ પ્રતિનિધિ સા. પુ. ધીણોજ, (૪) શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ મંત્રી સા. પુ અમરેલી (૫) શ્રી ખુમાનસિંહ શંકરભાઈ બારોટ પ્રતિનિધિ સ્ટુઅર્ટ લાયબ્રેરી ગોધરા, (૬) શ્રી અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ મંત્રી સા પુ. દહેગામ, (૭) શ્રી મંગુભાઈ લલ્લુભાઈ દેસાઇ મંત્રી સા. પુ. પલસાણા.

ઉપરના ચૂંટાએલા સાત વ્યવસ્થાપકો પૈકી શ્રી. અંબાલાલ કે. શાહ આજની સભામાં હાજર નહિ હોવાથી તેમનું નામ ચૂંટણીમાંથી રદબાતલ કરવાનો પોઇન્ટ ઓફ ઓર્ડર શ્રી. ગોરધનભાઈ છો. શાહે ઉઠાવ્યો હતો, પણ મે. પ્રમુખશ્રીએ ગ્રાહ્ય નહિ રાખવાથી શ્રી ગોરધનદાસ છો. શાહે પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લીધી હોવાથી શ્રી. અંબાલાલ કે. શાહને ચૂંટાએલા જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

(૭) સને ૧૯૫૬–૫૭ ના વર્ષ માટે આવક ખર્ચનું નીચે પ્રમાણેનું બજેટ મંજુર કરવામાં આવે છેઃ

ઉત્પન્ન		ખર્ચ			
પુ. કમિશન રૂ.	૧૩૦૦૦-૦-૦	પગાર	૧૧૦૦૦-૦-૦	ઓડિટ ફી	૨૦૦-૦-૦
પત્રોનું કમિશન રૂ.	૬૦૦૦-૦-૦	મોંઘવારી ભથ્થુ	૬૦૦૦-૦-૦	પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં મંડળનો ફાળો	૬૦૦-૦-૦
વ્યાજનું ઉત્પન્ન રૂ.	૧૩૦૦૦-૦-૦	પોસ્ટેજ ખાતે	૧૧૦૦-૦-૦	આગના વીમાનું પ્રીમીયમ	૧૦૦-૦-૦
	૩૨૦૦૦-૦-૦	છપામણી ખાતે	૯૦૦-૦-૦	મુસાફરી ખર્ચ	૩૦૦-૦-૦
		કંટિજન્ટ ખાતે	૫૦૦-૦-૦	જ્યુબીલીબાગ વાંચનાલય ખર્ચ	૧૦૦-૦-૦
		મકાન ભાડા ખા.	૧૧૫૦-૦-૦	શ્રી. મો. ન. અમીન સંવત્સરી ઉજવણી ખર્ચ	૧૦૦-૦-૦
		ઇલેક્ટ્રીક ચાર્જીસ	૧૫૦-૦-૦	આકસ્મિક ખર્ચ	૨૦૦-૦-૦
			૨૦૮૦૦-૦-૦		૧૬૦૦-૦-૦
					૨૦૮૦૦-૦-૦
					૨૨૪૦૦-૦-૦

ઉપર પ્રમાણે મંજુર કરેલા ખર્ચની હદમાં રહીને એક હેડ નીચેથી બીજા હેડ નીચે ખર્ચની ફેરફારી કરવાની સત્તા વ્યવસ્થાપક મંડળને આપવામાં આવે છે.

(૮) વ્યવસ્થાપક મંડળે મકાન માટે ખરીદેલી જમીન વિષેના ઠરાવને બહાલી આપવામાં આવે છે.

(૯) મંડળના નિવૃત્ત થતા મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઇ નારણભાઇ અમીનને સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડમાંથી રૂા. ૨૪૦૦) ની રકમ આપી છે તેને આ સભા મંજૂર રાખે છે.

(૧૦) મંડળના નિવૃત્ત થતા મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઇ નારણભાઈ અમીને રૂા. ૧૦૦૦) નું ટ્રસ્ટ ફંડ જ્ઞાનપ્રચાર તથા શિષ્ટ વાચનના ઉત્તેજન અર્થે સોંપ્યું છે તેમાં આ મંડળે પોતાના તરફથી રૂા. ૫૦૦)નો વધારો કરવા વ્યવસ્થાપક મંડળને સત્તા આપવામાં આવે છે.

(૧૧) શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન મંડળમાંથી ૧૮ વર્ષની એકધારી સેવા આપી નિવૃત્ત થાય છે. તેમણે મંડળને નાના પાયેથી સદ્ધર સ્થિતિ ઉપર પહોંચાડયું છે, તે બદલ આ સભા તેમને તંદુરસ્તી ભર્યું શેષ જીવન વાંચ્છે છે અને હવે પછી પોતાનાથી બનતી સેવા મંડળને આપશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

(૧૨) આજની વાર્ષિક સાધારણ સભાનું કામ સારી રીતે ટૂંક વખતમાં સર્વ વિષયોની ઘટિત તે ચર્ચાસહ પૂરૂં કરવા બદલ તથા યોગ્ય ઠેકાણે ઉપયોગી માર્ગદર્શન આપવા બદલ આ સભા શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલ સાહેબનો આભાર માને છે.

ઉપરના ઠરાવો નં. ૧ થી ૧૨ સુધીના સર્વાનુમતે મંજુર કરવામાં આવે છે.

વડોદરા,　　　　　　　　　　　　　　　　મગનભાઈ શં. પટેલ
તા. ૯-૯-૫૬　　　　　　　　　　　　　　　　પ્રમુખ

અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી

પરિપત્ર

ગાંધી સ્મારકનિધિ, નવી દિલ્હી તરફથી ગાંધી સાહિત્યના પ્રચાર માટે એક યોજના મંજુર થઇ છે. આ યોજના પ્રમાણે આ જિલ્લામાં ચાલતાં પુસ્તકાલયોને, નક્કી કરેલી યાદીમાંથી ગાંધી સાહિત્ય ખરીદ કરવામાં આવે તેના ઉપર ૫૦ ટકા મદદ મળે છે. આવી મદદ વધારેમાં વધારે રૂા. ૨૫૦, સુધી મળશે. પરંતુ ગામડાનાં પુસ્તકાલયોને આવી ખરીદી ઉપર ૭૫ ટકા મદદ (પરન્તુ વધુમાં વધુ રૂા. ૨૦૦|-) મળશે. ૫૦૦૦ થી વધારે વસ્તીવાળા વિસ્તારને " શહેર " ગણવામાં આવશે.

જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી ગ્રાન્ટ જે પુસ્તકાલયોને આપવામાં આવે છે તે તમામ પુસ્તકાલયો આ યોજનાનો લાભ ઉઠાવે એવી આગ્રહભરી વિનંતિ છે. અને આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે નિચે જણાવેલ સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવા વિનંતિ છે. અરજી માટે ત્યાંથી નિયત કરેલું ફોર્મ મંગાવી લેવું:

ગાંધી સ્મારક નિધિ, ગુજરાત શાખા,　　　　　　　　સ. ના. દયાળ
હરિજન આશ્રમ, અમદાવાદ ૧૩　　　　　　　　　　માનદ મંત્રી
　　　　　　　　　　　　અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ, અમરેલી.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ

(જુલાઇ, ૫૬ અંકના પૃષ્ઠ ૪૮ થી ચાલુ.)

વડોદરા જિલ્લો

શિનોર તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૮–૭–૫૬ના રોજ શિનોર સાર્વ. પુ. ના મંત્રી શ્રી. રમણલાલ લ. ભટના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં પાછલી સાલનો રૂ. ૧૧–૧–૦ નો હિસાબ મંજુર થયા બાદ નવા વર્ષનું વ્ય. મંડળ તથા મંડળના હોદ્દેદારો ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખશ્રી રમણલાલ લ. ભટ્ટ, ઉપપ્રમુખ શ્રી નાગજીભાઇ ઇ. પટેલ (મંત્રી સા. પુ. દામાપુરા), મંત્રી શ્રી. હરિપ્રસાદ હ. જોષી, ખજાનચી શ્રી. બાબરભાઇ જે. પટેલ (મંત્રી સા. પુ. અચીસરા) ચૂંટાયા હતા. વડોદરા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી હરિપ્રસાદ હ. જોષી શિનોર, તથા શ્રી. શંકરભાઇ પ્ર. પટેલ (મંત્રી સા. પુ. નાના હબીપુરા) ને ચૂંટયા હતા. શિનોર તાલુકાના માનદ પુ. પ્રચારક તરીકે શ્રી. શંકરભાઇ પ્ર. પટેલને ચૂંટયા હતા. સદર મંડળની સિલક રૂ. ૧૪૬–૦–૫ છે. સદર મંડળે સન ૫૬–૫૭ ના વર્ષમાં શિનોર તાલુકા પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનું ઠરાવ્યું છે.

નસવાડી તાલુકાના ગુજરાત પુ. મંડળના સભ્યોની સભા તા. ૨૪–૬–૫૬ ના રોજ ભરાઈ હતી. આ સભાએ વડોદરા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી. શંકરભાઇ સો. તડવી (મંત્રી સાર્વ. પુ. સીમેલ) તથા શ્રી. ચીમનલાલ (ગ્રંથપાલ, સા. પુ. નસવાડી) ને ચૂંટયા હતા. સન ૫૫–૫૬ માં ફક્ત છ સભાસદો થવાથી આ તાલુકામાં તાલુકા પુ. મંડળની રચના થઈ શકી નથી. આ સભાએ સન ૫૫–૫૬ના તાલુકા પુ. મંડળનો ખર્ચ રૂ. ૬–૧૨–૩ મંજૂર કર્યો છે. સિલક રૂ. ૧૦–૧૫–૬ છે.

વાઘોડિયા તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૮-૭-૫૬ ના રોજ વાઘોડીઆમાં ભરાઇ હતી, જેમાં પાછલી સાલના નિવેદન તથા ખર્ચ રૂ. ૧૮-૧૦ મંજૂર થયા બાદ નવા વર્ષનું રૂ. ૫૦) નું અંદાજ મંજુર કરાયું હતું. તે પછી મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, ઉપપ્રમુખ શ્રી. હરગોવિંદદાસ કે. પટેલ તથા મંત્રી શ્રી. નટવરલાલ ત્રિ. પોલા (મંત્રી સા. પુ. વાઘોડીઆ) અને બીજા ૯ મળી કુલ ૧૨ નું વ્ય. મંડળ ચૂંટવામાં આવ્યું હતું. વડોદરા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા વાઘોડીઆ અને શ્રી. નટવરલાલ ત્રિ. પોલા વાઘોડીઆને ચૂંટયા હતા.

ભરૂચ જિલ્લો

જંબુસર તાલુકાના ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદોની સભા તા. ૧૭–૭–૫૬ના રોજ જંબુસર તાલુકા પરચેઝ એન્ડ સેલ યુનિયનના મકાનમાં મળી હતી, જેમાં જંબુસર તાલુકા પુ. મંડળ રચવાનું ઠરાવી તે મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. વિઠ્ઠલભાઇ મ. પટેલ (અણખી), ઉપપ્રમુખ: શ્રી. ભીખુભાઇ ઈ. સિંધા (આરોદ), મંત્રી : શ્રી. છોટાભાઇ લ. પટેલ

(અણુમી); મદદનીશ મંત્રી : શ્રી. મણિભાઇ વે. પટેલ, ખજાનચી : શ્રી. ઠાકોરભાઈ છો. (નાંધણા)ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. તે બાદ ઉપરના હોદ્દેદારો સાથે બીજા ૬ ને ચૂંટી કુલ ૧૧ સભ્યોનું વ્ય. મંડળ ચૂંટયું હતું. ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ઠાકોરભાઈ છો. પટેલ (નાંધણા) તથા શ્રી. નરસિંહભાઇ દૂ. પટેલ (ઉબેર)ને ચૂંટયા હતા. આ સભાએ છેવટમાં નીચે મુજબનો મહત્ત્વનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો:

"ભરૂચ જિલ્લાનાં તમામ પુસ્તકાલયોને ગયા વર્ષ દરમ્યાન જે ગ્રાન્ટ આપવામાં આવી તે ગ્રાન્ટ પૈકી પચાસ ટકા નાણાં રોકડ સ્વરૂપે આપવામાં આવ્યાં, જ્યારે પચાસ ટકા પુસ્તકોના રૂપમાં આપવામાં આવ્યાં. આ નીતિ આ મંડળ નાપસંદ કરે છે. કારણ કે મોટા ભાગનાં પુસ્તકાલયોને જે પુસ્તકો પુસ્તકાલયમાં હોય છતાં તેવાં પુસ્તકો પણ ખળજબરીથી વળગાડવામાં આવેલ છે. આનો પ્રજામા પણ ઘણોજ કચવાટ થયેલ છે. તો આ બાબતમાં લાગતા વળગતા અધિકારીઓનું આ મંડળ ધ્યાન ખેંચે છે. અને ગ્રાન્ટનાં નાણુ રોકડ સ્વરૂપમાં આપવા વિનંતિ કરે છે.'

પંચમહાલ જિલ્લો

ગોધરા તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૫-૬-૫૯ના રોજ ગોધરામાં શ્રી. ચંપકલાલ દ્વા. દેસાઇના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં વ્ય મંડળ માટે ૧૧ સભ્યો ચૂટી, તેમાંથી પ્રમુખ શ્રી. ચંપકલાલ દ્વા દેસાઇ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ખુમાનસિંહ બારોટ, અને મંત્રી શ્રી બાબુભાઈ વિ ગાંધીને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. પંચમહાલ જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ખુમાનસિંહ બારોટ અને શ્રી. બાબુભાઇ ગાંધીને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. સદર મંડળની સિલક રૂ ૫૭-૦-૦ છે.

સુરત જિલ્લો

ગણદેવી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૧ ૭-૫૯ના રોજ ગણદેવીમાં ભરવામાં આવી હતી, જેમાં પાછલી સાલનો ખર્ચ રૂ ૧-૧૨-૯ મંજૂર કરાયો હતો. તે પછી ૧૬ સભ્યોનું વ્ય. મંડળ ચૂટી તેમાંથી પ્રમુખ શ્રી. નારણજી અ. નાયક (પ્રતિ. સા. પુ. તોરણગામ), ઉપપ્રમુખ : શ્રી. ગોપાળજી ગાં. પટેલ (પ્રતિ, સા. પુ ેશલી) મંત્રી તથા ખજાનચી : શ્રી. નાનુભાઇ નિ. વૈદ (પ્રતિ, ગજદર લાઇબ્રેરી, ગણદેવી)ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. સુરત જિલ્લા પુ. મંડળ માટે પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. નારણજી અ નાયક તોરણગામ તથા શ્રી ગોપાળજી ગાં. પટેલ કેશલીને ચૂંટયા હતા. સદર મંડળની સિલક રૂ ૧૨૬-૮ ૯ છે.

કામરેજ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૧૮-૭-૫૯ના રોજ કામરેજના શ્રી. મોટી સાર્વ પુસ્તકાલયના મકાનમાં મળી હતી. શરૂમાં પાછલી સાલનો ખર્ચ રૂ ૬-૮-૩ મંજુર કર્યા બાદ વ્ય. મંડળના ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી. તેમાંથી પ્રમુખઃ શ્રી. રામચંદ્ર મ, ઉપપ્રમુખઃ શ્રી લક્ષ્મીચંદ પ્રે શાહ, અને મંત્રી શ્રી અનંતરાવ બા. પાટીલને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. સુરત જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ

તરીકે શ્રી. રામચંદ્ર મ. (મંત્રી સાર્વ. પુ. અબામા) અને શ્રી. મગનભાઈ ર. (મંત્રી સાં. પુ. નનસાડ) ને ચૂંટયા હતા. સદર મંડળની સિલક રૂ. ૯૧-૯-૭ છે.

પારડી તાલુકાના ગ્રુ. પુ. મંડળના સભાસદોની સભા તા ૨૨-૭-૫૬ ના રોજ શ્રી. નારણજી વ. દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી આ સભાએ તાલુકા પુ. મંડળ રચવાનું ઠરાવી, વ્યવ મંડળના ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરી હતી, તથા સુરત જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. નારણજી વ. દેસાઈ (વાપી) અને શ્રી ડુંગરા સાર્વ. વાચનાલય (ડુંગરા) ને ચૂંટયા હતા. સદર મંડળના વ્ય મંડળની તા. ૨૬-૭-૫૬ ના રોજ સભા મળી હતી, જેમાં મંડળના પ્રમુખ શ્રી. નારણજી વ દેસાઈ (વાપી) ઉપપ્રમુખ: શ્રી છગનલાલ પ્રે. શાહ (વાપી), મંત્રીઓ: શ્રી. અમૃત ગુ. નાયક અને શ્રી. ઠાકોરભાઈ ક (ઉદવાડા સ્ટેશન) ચૂંટાયા હતા. મંડળનું કાર્યાલય બીજો નિર્ણય ન થાય ત્યાં સુધી વાપી ખાતે સ્વ. વસનજી ખં. દેસાઇ સાર્વ. વાચનાલયમાં રાખવા ઠરાવ્યું હતું.

પલસાણા તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૯-૭-૫૬ ના રોજ બોલાવવામાં આવી હતી જેમાં મંડળના પ્રમુખ: શ્રી. મંગુભાઈ લ. દેસાઇ, ઉપપ્રમુખ: શ્રી. બલેશ્વર સાર્વ પુ. ના મંત્રી, મંત્રીઓ શ્રી અંબેલાલ ગી. જોશી તથા શ્રી. એના સાર્વ. પુ. ના મંત્રી ચૂંટાયા હતા. સુરત જિલ્લા પુ. મંડળમાં પ્રતિ. તરીકે શ્રી. મગુભાઇ લ. દેસાઇ (પલસાણા) અને શ્રી. અંબેલાલ ગી. જોષી (ગ્રંથપાલ, સાર્વ પુ. પલસાણા) ને ચૂંટયા હતા. સદર મંડળની સિલક રૂ. ૧૮૩-૧-૩ ની છે.

ચોર્યાસી તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૪-૭-૫૬ ના રોજ શ્રી. નારણજી વ. નાયકના પ્રમુખપદે સુરતમાં મળી હતી. શરૂમાં નિવેદન હિસાબ મંજુર થયા બાદ નવા વર્ષ માટે ૧૧ સભ્યોનું વ્ય. મંડળ નીમવામાં આવ્યું હતું, તથા સુરત જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. લલ્લુભાઇ હ પટેલ અને શ્રી. બલ્લુભાઇ દ. દેસાઇ (કતારગામ) ને ચૂંટયા હતા. મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. નારૂશંકર મ ભટ્ટ તથા શ્રી. ચંદુલાલ વ. પટેલની નિમણુક થઈ હતી. આ સભાએ જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને જિલ્લા લોકલ બોર્ડે મદદ આપવા બાબતનો ઠરાવ પણ સર્વાનુમતે કર્યો હતો.

અમદાવાદ વિભાગ

નડિયાદ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૫-૭-૫૬ ના રોજ નડિયાદ મુકામે ડાહીલક્ષ્મી લાયબ્રેરીમાં શ્રી. બહેચરદાસ મગનલાલ શાહના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં હિસાબ મંજૂર કરી ૧૧ સભ્યોની કારોબારીની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી, તથા ખેડા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે શ્રી. રામભાઈ કાશીભાઇ પટેલ તથા શ્રી. હરિલાલ મંછારામ દવે વકીલને પ્રતિનિધિ તરીકે ચૂંટવામાં આવ્યા હતા

આ સભામાં પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ તથા જિલ્લાના પુસ્તકાલયોના પ્રતિનિધિઓનું સંમેલન ભરવાનું વિચારવામાં આવ્યું હતું.

પેટલાદ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૩-૭-૫૬ ને રોજ શ્રી. રજનીકાન્ત મહાદેવપ્રસાદ મજમુદારના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં વાર્ષિક હિસાબ

તથા નિવેદન મંજુર કરવામાં આવ્યાં હતાં. તે બાદ કારોબારીના ૧૧ સભ્યોની નિમણુક તથા ખેડા જિલ્લા માટેના બે પ્રતિનિધિઓની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. પુસ્તકાલયોને રૂા ૮૦ મદદ આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. બીજા જે પુસ્તકાલયો તરફથી મદદ માગવામાં આવે તેને મંજુર કરાવી મદદ આપવાનું ઠરાવ્યું હતું. પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ માટે તેમજ પેટલાદ તાલુકા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ માટે વિચારણા કરવાનું કામ બીજી સભા ઉપર મુલતવી રાખવામાં આવ્યું હતું.

સાબરકાંઠા જિલ્લો

બાયડ તાલુકા પુ. મંડળની પ્રથમ સભા, ડહેમાઈ મૂળજીભાઇ હરિભાઇ સાર્વ. પુસ્તકાલયના મકાનમાં તા. ૨૬-૬-૫૬ ના રોજ શ્રી. રમણલાલ ખેમચંદદાસ મોદીના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં ૧૧ સભ્યોનું કારોબારી મંડળ ચૂંટાયું હતું.

સાબરકાંઠા જિલ્લા પુ. મંડળ માટે પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. રમણલાલ ખેમચંદદાસ મોદી તથા શ્રી. નટવરલાલ ચુનીલાલ ઠાકોરની નિમણુક કરવામાં આવી.

અમરેલી જિલ્લો

કોડીનાર તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૩૦-૬-૫૬ ના રોજ સભા મળી હતી, તેમાં (૧) અમરેલી જિલ્લા પુ. મંડળ માટે કોડીનાર તા. પુ. મંડળ તરફના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. સી. એસ. અધ્યારૂ અને શ્રી. ઇસાકભાઇ ઇ ડગીઆની નિમણુંક કરવામાં આવી.

દામનગર તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૧-૭-૫૬ ના રોજ બોલાવવામાં આવી હતી. પણ કોરમના અભાવે તે તા. ૭-૭-૫૬ ના રોજ ઉપર મુલતવી રાખવામાં આવેલી સભા મળી હતી.

સભામાં (૧) સને ૧૯૫૫-૫૬ નું નિવેદન તથા હિસાબ વંચાણમાં લઈને મંજૂર કરવામાં આવ્યું.

(૨) આ તાલુકાનાં ૧૧ પુસ્તકાલયોના મંત્રી સભ્યો, (ચ) ગુજરાત પુ. મંડળના બંધારણની ક. ૧૩ મુજબ, (ક) શ્રી. જગજીવન મોહનલાલ અજમેરાને પ્રમુખ તરીકે, શ્રી. જેશંકર લાલજીને મંત્રી તરીકે, શ્રી. ભાણજી રામજી પાઠકને સહમંત્રી તરીકે નિમવામાં આવ્યા. (૩) અમરેલી જિ. પુ. મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે દામનગર પુ. મંડળ તરફથી શ્રી. જેશંકર લાલજી રાજગરને તથા શ્રી. નંદલાલ પુરૂષોત્તમને નિમવામાં આવ્યા હતા. (૪) સને ૫૬-૫૭નું બજેટ મંજુર કરાયું.

મહેસાણા જિલ્લો

ઐરાળુ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૬-૭-૫૬ના રોજ શ્રી. રઘુનાથદાસ લક્ષ્મીચંદ પંચાલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં નીચેનાં કામો થયાં હતાં:

(૧) મંત્રી તરફથી રજુ થયેલ હિસાબ તથા નિવેદન વંચાણમાં લઈને મંજૂર કરવામાં આવ્યો, (૨) સને ૫૬-૫૭ના વર્ષ માટે કારોબારી સમિતિના સભ્યોની નીચે

મુજબ ચૂંટણી કરવામા આવી: (૧) પ્રમુખ સંતોકા સાર્વ. પુ. ના મંત્રીજી, (૨) ઉપપ્રમુખ કડીઆડ સાર્વ પુ.ના મંત્રી, ૩) મંત્રીઓ:ખજાનચી શ્રી. હીરાલાલ ભાઈશંકર ત્રિવેદી (૪) સહમંત્રી વધવાળી સાર્વ. પુ ના મંત્રી ઉપરાંત બીજા સભ્યોનું વ્ય. મંડળ ચૂંટાયું હતું. મહેસાણા જિલ્લા પુ. મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. હિરાલાલ ભાઇશંકર ત્રિવેદી અને સૂંઢીઆ સાર્વ. પુ ના મંત્રીની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી.

પાટણ તાલુકા પુ મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨–૭–૫૬ ના રોજ ફતેસિંહરાવ સાર્વ પુ. ના મકાનમાં ડૉ કૂલાભાઇ મથુરભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં મંડળનું વાર્ષિક નિવેદન તથા વાર્ષિક હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. કારોબારીના ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી તથા હોદ્દેદારોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી વળી મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે શ્રી. કૃષ્ણલાલ વિદ્યાશંકર દવે તથા શ્રી. જગન્નાથ ચૂનીલાલ રાવળ એ બે પ્રતિનિધિની ચૂંટણી કરી હતી. નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા અંગે નવા વર્ષના કાર્યક્રમ અંગે, અંદાજપત્ર મંજુર કરવા અંગે, પુસ્તકાલયોને મળતી સરકાર મદદ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ વડોદરા મારફત મળવા બાબત તેમજ પુસ્તકાલયોનું કામ કરનાર શિક્ષકોને પરવાનગીની અપેક્ષા ન રાખવા બાબત ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા.

વિસનગર તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૮–૭–૫૬ ના રોજ શ્રી. શનાભાઇ હેમચંદ શાહના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં સન ૫૫–૫૬નું નિવેદન તથા વાર્ષિક હિસાબ મંજુર કરવામાં આવ્યો હતો. કારોબારીના ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી, હોદ્દેદારોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે શ્રી. ત્રિભુવનદાસ જોઈતારામ તથા શ્રી. ગુણવંતલાલ ઉમિયાશંકર પંડિત એ–બે પ્રતિનિધિઓની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. વળી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થયેલા ઉમેદવારોને ઈનામો આપી દેવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો.

વડોદરા શહેર પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા શહેર પુસ્તકાલય મંડળની ચોથી વાર્ષિક સાધારણ સભા તા. ૨–૮–૫૬ ના રોજ શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીનના પ્રમુખપદે પુ. સ. સ. મં.ની ઓફિસમાં મળી હતી. તેમાં ગત વર્ષનો હિસાબ ને વાર્ષિક નિવેદન સર્વાનુમતે મંજુર કરવામાં આવ્યો હતો. વર્ષ દરમ્યાન થએલો ખર્ચ પણ મંજુર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૧ સભ્યોનું વ્ય. મંડળ ચૂંટવામા આવ્યું. તેમાંથી સને ૧૯૫૬–૫૭ ના વર્ષ માટે પ્રમુખ તરીકે શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલને ચૂંટી કાઢવામાં આવ્યા, ઉપપ્રમુખ તરીકે ભાઈલાલભાઇ ગ. કોન્ટ્રાકટર, મંત્રીઓ તરીકે શ્રી લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર અને સુશ્રાબ્હેન હેસાબને ચૂંટવામાં આવ્યાં હતાં.

ગુજરાત પુ. મંડળની કારોબારીમાં ૫૬–૫૭ ના વર્ષ માટે શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલને અને વિભાગ પુ. મંડળની કારોબારી માટે શ્રી. વાઘજીભાઇ અમીન અને શ્રી. મણિબેન ચં. પટેલને ચૂંટી મોકલવામાં આવ્યાં.

વડોદરા શહેરની પુસ્તકાલયો ધરાવતી સંસ્થાઓનું સંમેલન ઓકટોબર માસમાં ભરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું.

જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોની સભાઓ તથા હેવાલો

વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું સન ૫૫-૫૬નું નિવેદન તથા હિસાબ

રચના: ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના બંધારણ મુજબ સન ૫૫-૫૬ માં વડોદરા જિલ્લાના છોટાઉદેપુર અને જબુગામ તાલુકા સિવાયના બધાજ તાલુકાઓમાં રચાયલાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોએ વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે જે બબ્બે પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી મોકલ્યા હતા તે તથા બંધારણ અન્વયે જબુગામ તાલુકાના બે પ્રતિનિધિ અને છોટાઉદેપુર તાલુકાના એક પ્રતિનિધિ અને બીજા ચાર કો-ઓપ્ટ સભ્યો મળી સન ૫૫-૫૬ માટે કુલ ૨૫ સભાસદોનું વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળ રચવામાં આવ્યું હતું, જેની યાદી પરિશિષ્ટ અ માં છે.

વાર્ષિક સભા: મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૪-૭-૫૫ ના રોજ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળાના પ્રમુખપદે મળી હતી અને તેમાં કુલ સાત ઠરાવો થયા હતા જેમાંના પાંચ વહિવટી કામકાજને લગતા અને બીજા બે વડોદરા જિલ્લા પુ. પરિષદ ભરવા તથા ભરૂચ-સુરત જિલ્લાને ફરતાં પુસ્તકાલયની પેટીઓ આપવા બાબતના હતા.

હોદ્દેદારો તથા ચુંટી મોકલેલા પ્રતિનિધિઓ: સન ૫૫-૫૬ માટે મંડળના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ શ્રી મણિલાલ મં. કાશીવાળા (વાઘોડિયા), ઉપપ્રમુખ શ્રી ચીમનભાઇ હ. અમીન (વડોદરા), મંત્રીઓ, શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા (પાદરા) અને શ્રી વલ્લભભાઇ આ. પટેલ (વડોદરા) તથા ઓડિટર શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન (વડોદરા) ચૂંટાયા હતા.

ગુજરાત પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટે શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન તથા તે સહ વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા (વાઘોડિયા), શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા (પાદરા), શ્રી વલ્લભભાઇ આ. પટેલ (વડોદરા)ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદો: સને ૫૫-૫૬માં વડોદરા જિલ્લામાં તાલુકાવાર નોધાયલા સભાસદો અને મળેલું લવાજમ નીચે પ્રમાણે છે:—

તાલુકો	સભાસદોની સંખ્યા	લવાજમ	તાલુકો	સભાસદોની સંખ્યા	લવાજમ
૧ વડોદરા	૯૯	૧૯૮-૦-૦	૭ જબુગામ	૧૬	૩૪-૦-૦
૨ પાદરા	૧૯૮	૪૦૦-૦-૦	૮ નસવાડી	૬	૧૨- -૦
૩. કરજણ	૭૫	૧૫૨-૦-૦	૯ છોટાઉદેપુર	૨	૬-૦-૦
૪ શિનોર	૩૭	૭૬-૦-૦	૧૦ વાઘોડિયા	૭૬	૧૫૪-૦-૦
૫ ડભોઇ	૬૪	૧૩૨-૦-૦	૧૧ સાવલી	૯૭	૧૯૬-૦-૦
૬ સંખેડા	૪૯	૧૦૦-૦-૦		૭૧૯	૧૪૬૦-૦-૦

આમાં વ્યક્તિગત સભ્યો ૨૬૭ અને પુસ્તકાલય સભ્યો ૪૫૨ છે. વડોદરા-પંચમહાલ જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલ દ્વારા સાવલી, વાઘોડિયા જબુગામ, પાદરા

અને વડોદરા તાલુકામાં, સાવલી તાલુકા માનદ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. સોમાભાઇ વૈદ્ય દ્વારા સાવલી તાલુકામાં વડોદરા તાલુકા પુ.-મંડળના મંત્રી શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ દ્વારા વડોદરા તાલુકામાં તથા કરજણ તાલુકા પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી રમણિકલાલ પારેખ દ્વારા કરજણ તાલુકામાંથી જે સભાસદો નોંધાયા છે તેની નોંધ લેવામાં આવે છે.

અન્ય પ્રવૃત્તિઓ : ૧. વડોદરા જિલ્લામાં આ વર્ષે ૧. વડોદરા, ૨. પાદરા, ૩. કરજણ, ૪. શિનોર, ૫. ડભોઈ ૬. સંખેડા ૭. વાઘોડિયા અને ૮ સાવલીઃ એ તાલુકાઓમાં તાલુકા પુ. મંડળો રચાયાં હતાં. અને તેમના તરફથી વાર્ષિક સભાના તથા મંડળના અહેવાલ હિસાબો પણ આવ્યા હતા છોટાઉદેપુર, નસવાડી અને જબુગામ તાલુકામાંથી અનુક્રમે ૨, ૬ અને ૧૬ સભાસદો નોંધાયા હોઇ એ તાલુકાઓમાં તાલુકા પુ. મંડળો રચી શકાયાં નથી.

૨. વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ તરફથી લેવાયલી "સીતાહરણ" નામના પુસ્તકની ૫ ચમી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો પ્રચાર પણ તાલુકા પુ. મંડળો દ્વારા સારો થયો હતો. વડોદરા જિલ્લામાં આ પરીક્ષાનાં ૫૩ કેન્દ્રો હતાં અને તેમાંથી ૧૨૦૦ ઉમેદવારોએ આ પરીક્ષાનો લાભ લીધો હતો.

આ સિવાય કરજણ તાલુકા પુ. મંડળે "હિન્દના દાદા નવરોજજી" નામના પુસ્તકની તથા ડભોઈ તાલુકા પુ મંડળે "પ્યારા જવાહર" નામના પુસ્તકની વિદ્યાર્થીઓ માટે પરીક્ષા રાખી હતી જેનો અનુક્રમે ૫૫૧ અને ૨૬૯ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો.

૩. વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુ પ્રચારક શ્રી છગનભાઇ મ પટેલે આ વર્ષમાં સાવલી તાલુકાનાં ૫૨, જબુગામ તાલુકાનાં ૮, સંખેડા તાલુકાનાં ૧, વડોદરા તાલુકાનાં ૧૦, વાઘોડિયા તાલુકાનાં ૩૯, કરજણ તાલુકાનાં ૧ અને પાદરા તાલુકાનાં ૭૧ મળી કુલ ૧૮૨ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઇ પુસ્તકોનું વર્ગીકરણ તથા બીજી જણાતી ખામીઓ સુધારી આપી હતી. ઉપરાંત સાવલી તાલુકામાં ૧૦ અને વાઘોડિયા તાલુકામાં ૧ મળી કુલ ૧૧ નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાની તથા બીજા પાંચ ગામે પ્રચારની કામગીરી કરી છે. આ સિવાય સાવલી તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી સોમાભાઈ ગ. વૈદે ૧૪, સંખેડા તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી કરશનભાઇ પટેલે ૯, શિનોર તા. મા. પુ. પ્ર. શ્રી. અમૃતલાલ જોશી, પાદરા તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી. ફત્તેસિંહ ના. સોલંકીએ ૪ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઇ વાચનપ્રચાર તથા દફતરી વ્યવસ્થાની સમજ આપી હતી. માનદ પ્રચારકોએ અર્પેલી આ સેવાની અમે નોંધ લઈએ છીએ.

આ વર્ષમાં વડોદરા જિલ્લા છઠ્ઠી પુ. પરિષદ ડભોઇ તાલુકા પુ. મંડળને ડભોઇમાં ભરવા ભલામણ કરતાં તે મંડળે હોંસથી એ કાર્ય હાથ ધરી તા. ૩૧—૧૨—૫૫ અને તા. ૧—૧—૫૬ શનિ—રવિએ ડભોઇમાં પરિષદ ભરી હતી ડભોઈ તાલુકાની જનતાએ સૌનું સ્વાગત પણ હોંસથી કર્યું હતુ. પરિષદમાં કુલ ઠરાવો ૧૯ થયા હતા આભાર અને શોકના મળી ૩ ઠરાવ બાદ કરતાં બાકીના બધાજ ઠરાવો જિલ્લાની પુ. પ્રવૃત્તિને વેગ આપનાર હતા.

આ પરિષદના ઉદ્ઘાટક સુરત જિલ્લાના જાણીતા પીઢ કોંગ્રેસી કાર્યકર અને ધારાસભ્ય શ્રી. કલ્યાણજી વિ. મહેતા હતા. પરિષદના પ્રમુખ મહેસાણા જિલ્લા કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ અને જાણીતા ધારાશાસ્ત્રી શ્રી. વિજયકુમાર મા. ત્રિવેદી હતા. સ્વાગત પ્રમુખ

શ્રી ચીમનલાલ ડભોઈવાળા, સ્વાગત ઉપપ્રમુખ શ્રી. છોટાલાલ ન. પાઠક, અને સ્વાગત મંત્રીઓ શ્રી. મોતીલાલ ના. દવે, શ્રી મુળજીભાઈ ના. શાહ તથા શ્રી. ઇશ્વરલાલ જોશી હતા.

આ પરિષદને આપણા મંડળ તરફથી રૂ. ૧૦૦ ની મદદ આપવામાં આવી હતી.

આ વર્ષમાં સાવલી તાલુકા ત્રીજી પુ. પરિષદ પણ વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ તથા ગુજરાત પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી. ચીમનભાઇ હે અમીનના પ્રમુખપદે ડેસર ગામે તા. ૨૧-૪-૫૫ ના રોજ ભરાઇ હતી જેમાં કુલ ૭ ઠરાવો થયા હતા.

૫ વડોદરા જિલ્લાનાં જે ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટ વખતસર પુ. સ. સ. મંડળમાં આવ્યાં નહોતાં તે ગ્રામ પુસ્તકાલયોની તાલુકા પુ મંડળોને યાદી મોકલી બજેટો મંગાવી લેવાની પણ તજવીજ કરી હતી.

૬ મંડળ પાસે વિદ્યાર્થીઓ અને પ્રૌઢો વાંચી શકે તેવી પુસ્તકો સાથેની ફરતા પુસ્તકાલયની નાની ૧૦ અને મોટી ૪ મળી કુલ ૧૪ પેટીઓ છે. એમાંથી નસવાડી તાલુકામાં ૮ તથા સાવલી તાલુકામાં ડેસર ગામે ૪ તેમજ વાંકાનેર ગામે ૨ મોકલી આપી છે.

આ વર્ષમાં વડોદરા જિલ્લામાંથી સન ૫૪-૫૫માં મળેલા લવાજમની ફાળવણી થતાં વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળને ફાળે રૂ. ૧૫૯-૯-૯ આવ્યા છે અને તાલુકાઓને મળતી ફાળવણી નિવેદનના વર્ષમાં મોકલી શકયા નથી જે નવા વર્ષમાં મોકલાશે.

૧ વડોદરા રૂ. ૩૮-૦-૦, ૨ સંખેડા રૂ. ૧૮-૬-૬, ૩ પાદરા રૂ. ૬૫-૩-૩, ૪ કરજણ રૂ. ૩૧-૯-૬, ૫ શિનોર રૂ. ૩૨-૬-૬, ૬ વાઘોડિયા રૂ. ૧૦-૧૨-૯, ૭ સાવલી રૂ. ૨૩-૯-૬, ૮ ડભોઈ રૂ ૨૫-૩-૩ ૯ જબુગામ રૂ. ૧-૯-૬, ૧૦ નસવાડી રૂ. ૫ ૩-૩, ૧૧ છોટાઉદેપુર રૂ. ૦ ૧૨ ૯ મળી રૂ. ૨૧૨-૧૨-૯.

આભાર : અંતમાં જે જે ભાઇઓએ અને પુસ્તકાલય સંસ્થાઓએ મંડળને એક યા બીજી રીતે જે જે મદદ કરી છે તે બદલ તે સૌનો તથા ઓડિટર તરીકે ફરજ બજાવવા બદલ શ્રી વાઘજીભાઇ ના. અમીનનો આભાર માનવામાં આવે છે.

(સહી) વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા
,, વલ્લભભાઈ આ. પટેલ
મંત્રીઓ

પરિશિષ્ટ ૧

વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના સન ૫૫-૫૬ના સભાસદો : પ્રમુખ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા વાઘોડિયા, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન વડોદરા, મંત્રીઓ : શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર પંડયા પાદરા, શ્રી. વલ્લભભાઇ આ. પટેલ વડોદરા, સભાસદો : શ્રી. ચીમનલાલ ઉ. જોશી સાવલી, શ્રી. સોમાભાઇ ગ. વૈદ મંત્રી : સા. પુ. વેજપુર; શ્રી. રેવનદાસ ના. ઠક્કર મંત્રી સા. પુ. કણુટ; શ્રી. રમણિકલાલ કે. પારેખ, કરજણ; શ્રી. મલંગશા ઉ. દિવાન મંત્રી સા. પુ. લતીપુર ટીંબી; શ્રી. મુકુન્દલાલ જાની, મંત્રી સા. પુ. નસવાડી; શ્રી શંકરભાઇ સો. તડવી આમરોલી; શ્રી. અમૃતલાલ છ. જોશી મંત્રી સા. પુ. ઉતરાજ; શ્રી. હરિભાઇ ગો. પટેલ મંત્રી સા. પુ. ટીંબરવા; શ્રી. નટવરલાલ ત્રિ. પટેલ મંત્રી સા. પુ વાઘોડિયા, શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ વરણામા; શ્રી. ઇશ્વરભાઇ મ. જોશી ડભોઇ, શ્રી. રામભાઈ મ પટેલ, ડભોઇ; શ્રી. અંબાલાલ ના. વૈદ મંત્રી સા. પુ.

કાહીપુરા શ્રી. ગોકળભાઈ ચુ. પટેલ મંત્રી, સા. પુ. ચલામલી; શ્રી. ઈમામમીયાં મુ. ખલે- લીમ સંખેડા; શ્રી. ચીમનલાલ આ. પંડ્યા સંખેડા; શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલ વડોદરા; શ્રી. છોટાભાઈ રા. પટેલ ખાખરિયા; શ્રી. સુરેન્દ્રસિંહ સો. ચાવડા કરજણ; શ્રી. રમણલાલ ચુ. દેસાઈ જબુગામ.

વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું સન ૫૫–૫૬ નું ઉત્પન્ન ખર્ચ

જ		ઉ	
૧૫૯-૯-૯	ગુ. પુ. મંડળ તરફથી સન ૫૪–૫૫ ના લવાજમની મળેલી ફાળવણી.	૧૦૨-૧૧-૦	વડોદરા જિલ્લા છઠ્ઠી પુ. પરિષદને મદદના
૧૫-૯-૬	ગુ. પુ. મં. ના બંધારણની કલમ ૧૧ મુજબ નહી રચાયેલા તાલુકા પુ. મં. ની ફાળવણીના જમા લીધા તે.		૧૦૦–૦–૦ પરિષદને મદદના ૨-૧૧-૦ પરિષદ અંગે ચા–પાણીના
૨૬-૭-૧૧	વ્યાજ	૩૮– ૦–૦	છપામણી ખાતે.
		૧૧– ૯–૬	પોસ્ટેજ ખાતે.
		૬– ૧–૬	કંટીજંટ ખાતે.
		૪–૧૫–૦	પ્રવાસ ખાતે.
		૨૫– ૮–૦	માનદ પ્રચારકોના પ્રવાસ ખાતે.
		૧૮૮–૧૩–૦	
		૧૨–૧૪–૨	ખર્ચ જતાં બચત
૨૦૧-૧૧-૨		૨૦૧–૧૧–૨	

તા. ૩૧–૩–૫૬ આખરનું દેવું લહેણું

જ		ઉ	
૧૩૩૯–૭–૧૦	સન ૫૫–૫૬ આખરની બચત. ૧૩૨૬-૯–૮ પાછલી સાલની ૧૨-૧૪-૨ સન ૫૫–૫૬ની	૧૨૨૬–૧૫–૪	પુ. સ. સં. મં. માં થાપણ ખાતે.
૨૬–૨– ૭	ફરતા પુ. ની પેટીઓ ખાતેની બચત. ૩૧–૨–૩ પાછલી સાલની ૫–૦–૦ તાળાં, કુંચી, તથા બાઇન્ડીંગના આપ્યા	૩૭૨– ૭–૦	" ચાલુ ખાતે
૨૩૭–૭–૯	જેના તેના દેવા.	૩–૧૧–૬	રોકડ શિલક.
૧૬૦૩–૧–૧૦		૧૬૦૩–૧–૧૦	

ઉપરનો હિસાબ તપાસ્યો છે અને તે બરાબર છે. વડોદરા તા. ૮–૭–૫૬

(સહી) વા. ના. અમીન
માનદ ઓડિટર

(સહી) વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા
(,,) વ. આ. પટેલ
મંત્રીઓ
વડોદરા જિ. પુ. મંડળ

વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૯-૬-૫૬ ના રોજ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળાના પ્રમુખપદે સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં બપોરના ૩ાા વાગે મળી હતી. જેમાં પુ. ખાતાના આસિ. કયુરેટર શ્રી. ઉમેદભાઇ મો. પટેલ, વડોદરા વિ. પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી. ચીમનભાઇ હ અમીન, સહમંત્રી શ્રી. વલ્લભભાઇ મૂ. પટેલ વ. જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઇ મ. પટેલ, પુ. સ. સ. મંડળના મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન, અ. મંત્રી શ્રી. લક્ષ્મણસિંહ પરમાર તથા પુસ્તકાલય માસિકના તંત્રી શ્રી. વ્યાસ અને તે ઉપરાંત વાઘોડિયા, સાવલી, પાદરા, વડોદરા, કરજણ, શિનોર, ડભોઈ અને નસવાડી તાલુકાના પ્રતિનિધિઓની પણ હાજરી સારી હતી.

આ સભામાં નીચે મુજબના ઠરાવો થયા હતા:

૧ આજની સભાના પ્રમુખ શ્રી. મણિભાઈ મં. કાશીવાળાને સર્વાનુમતે ચૂંટવામાં આવે છે.

૨ મંત્રીએ રજૂ કરેલું સન ૫૫-૫૬નું નિવેદન તથા હિસાબ સર્વાનુમતે મંજુર કરવામાં આવે છે.

૩ ગુજરાત પુ. મંડળના બંધારણની કલમ ૧૬-૩ મુજબ મંડળમાં ચાર સભ્યો કો-ઓપ્ટ. કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

(૧) શ્રી. વલ્લભભાઇ આ. પટેલ વડોદરા (૨) , છોટાભાઇ રા. પટેલ, પ્રતિ. સાર્વ. પુ. ખાખરીયા (૩) ,, રમણલાલ સુ. દેસાઇ પ્રતિનિધિ સા. પુ. જબુગામ (૪) સુરેન્દ્રસિંહ સો. ચાવડા, કરજણ

૪. નવા વર્ષના હોદ્દેદારો તથા ઓડિટરો નીચે મુજબ ચૂંટવામાં આવે છે.

પ્રમુખ : શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, ઉપપ્રમુખ : શ્રી: વલ્લભભાઈ આ. પટેલ અને વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા. ઓડિટર : શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન.

૫. સને ૧૯૫૬-૫૭નું નીચે મુજબ અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે:

ઉત્પન્ન	ખર્ચ
૨૧૯-૦-૦ ફાળવણી.	૧૦૦-૦-૦ પુ. શિક્ષણ વર્ગને મદદ.
૨૪-૦-૦ વ્યાજ.	૫૦-૦-૦ માનદ પ્રચારકોને મુસાફરી ખર્ચ માટે.
૨૪૩-૦-૦	૧૩-૦-૦ કંટીજંટ.
	૨૦-૦-૦ પોસ્ટેજ.
	૨૦-૦-૦ છપામણી.
	૨૦-૦-૦ પ્રવાસ ખર્ચ.
	૨૦-૦-૦ ફરતા પુ.ની પેટીઓ માટે ખર્ચના.
	૨૪૩-૦-૦

૬. સન ૫૬–૫૭ ની ગુ. પુ. મં. ની કાર્યવાહી માટે શ્રી. ચિમનભાઇ. હું. અમીનને સર્વાનુમતે ચુંટવામાં આવે છે તે સહ વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે નીચે મુજબ ચાર પ્રતિનિધિઓ ચુંટવામાં આવે છેઃ

(૧) શ્રી મણિલાલ મં. કાશીવાળા વાઘોડિયા, (૨) શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા પાદરા, (૩) શ્રી. સુરેન્દ્રસિંહ સો. ચાવડા કરજણ, (૪) શ્રી વલ્લભભાઇ આ. પટેલ વડોદરા.

(૭) વડોદરા જિલ્લાના તાલુકાઓમાં પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના પ્રચાર માટે તાલુકા પુસ્તકાલય પરિષદોની અગત્ય આ સભા ખાસ સ્વીકારે છે અને તેથી જે તે તાલુકાના તાલુકા પુ. મંડળોને અને જ્યાં તાલુકા પુ. મંડળો નથી ત્યાં તાલુકા પુસ્તકાલય સ્થાપી પોતાના તાલુકાની તાલુકા પુ. પરિષદો સન ૫૬–૫૭ ના વર્ષમાં બોલાવવાની આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે,

૮ વડોદરા જિલ્લાના ડભોઇ, નસવાડી અને જબુગામ તાલુકામાં નવીન પુસ્તકાલયો ખોલાયાં હોઇ એ તાલુકામાં પુ. શિક્ષણવર્ગો ભરવાની જરૂર આ સભા ખાસ જુએ છે, અને તે માટે તે તાલુકાઓના તાલુકા પુ. મંડળ વ તાલુકા પુસ્તકાલયના સંચાલકોને પોતાના તાલુકાનો પુસ્તકાલયશિક્ષણ વર્ગ ભરવા ખાસ ભલામણ કરે છે. અને આ તાલુકામાં જ્યાં વર્ગ ભરાય ત્યાં જરૂર હોય તો રૂ. ૫૦–૦–૦ સુધીની મંડળ તરફથી મદદ આપવા આ સભા મંત્રીઓને સત્તા આપે છે.

૯ છોટાઉદેપુર, જબુગામ અને નસવાડી તાલુકામાં તાલુકા પુ. મંડળોની રચના ગુજરાત પુ. મંડળના પૂરતા સભ્યો થતા ન હોવાના કારણે થઇ શકતી નથી, જેથી આ સભા જે તે તાલુકાના પુસ્તકાલયના સંચાલકોને પોતપોતાના તાલુકામાંથી ગુજરાત પુ. મંડળના નિદાન ૨૦ સભ્યો સન ૫૬–૫૭ વર્ષમાં નોંધવા આગ્રહભરી વિનંતિ કરે છે.

૧૦ વડોદરા જિલ્લાનાં કેટલાંક પછાત ગણાતાં ગામોમાં પુસ્તકાલયો ખોલવામાં આવ્યાં છે. ત્યાં દર વર્ષે રૂ. ૨૫) ઉપરાંત રકમ બજેટ માટે એકઠી થઇ શકે તેવી સ્થિતિ હોતી નથી તેથી આ સભા વડોદરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડને વિનંતિ કરે છે કે જે ગામ રૂ. ૧૦) દશ-અને તે ઉપરાંત રકમ એકત્ર કરે તો તે ગામના પુસ્તકાલયને પણ તેટલીજ રકમ જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ તરીકે આપે એવું ધોરણ ઠરાવવું.

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ સન ૧૯૫૫-૫૬નું નિવેદન

ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના પાંચમા વર્ષના કાર્યનો અહેવાલ તથા ટૂંક હિસાબ આપની સમક્ષ રજુ કરતાં મને આનંદ થાય છે. આ મંડળ તા. ૧૨–૮–૫૧ ના અરસામાં રચાયું હતું. મંડળે બંધારણના હેતુઓ અને ઉદ્દેશો ધ્યાનમાં રાખી ધીરે ધીરે સંગીન પ્રગતિ કરવાની શરૂઆત કરી દીધી છે.

મંડળના હોદ્દેદારો તથા સભ્યો

સને ૧૯૫૫–૫૬ના મંડળના હોદ્દેદારો તથા સભાસદો નીચે મુજબ હતાઃ—

૧ શ્રી. ડાહ્યાભાઇ હીરાભાઇ પટેલ પ્રમુખ, ૨ શ્રી. દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી ઉપપ્રમુખ, ૩ શ્રી. ગજાનન દવે મંત્રી, ૪ શ્રી. ભગવાનસિંહ અ. પરમાર ઓડિટર; સભ્યો ૫ શ્રી. ડા.

ઠાકોરભાઈ ન. પટેલ, ૬ શ્રી. અહમદ મુસા મુગટ, ૭ શ્રી. મંગુભાઇ જ. સોની હાંસોટ ૮ શ્રી ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ હાંસોટ, ૯ શ્રી. મોહનસિંહ મૂ. ખેરવાલીઆ, ૧૦ શ્રી. ગંભીરસિંહ પે. મહીડા વાલીઆ, ૧૧ શ્રી. મંગળભાઇ રૂ. પટેલ નાંદોદ, ૧૨ શ્રી. દિનમણિશંકર આ. જોષી આમોદ, ૧૩ શ્રી. મંગળભાઈ વ. પટેલ નાંદોદ, ૧૪ શ્રી. રમેશચંદ્ર ના. સંઘવી આમોદ

ચૂંટી મોકલેલા પ્રતિનિધિઓ

નિવેદનના વર્ષમાં વડોદરા વિ. પુ. મં. માટે નીચેના ચાર પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી મોકલ્યા હતા.

૧ શ્રી. ગજાનન દવે ભરૂચ, ૨ શ્રી. ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ હાંસોટ, ૩ શ્રી. ભગવાનસિંહ અ. પરમાર શુકલતીર્થ, ૪ શ્રી. મગનલાલ રૂ. પટેલ ભદામ.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. હલસુખરામ શાસ્ત્રીને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સભ્યો તાલુકાવાર ગુજરાત પુ. મંડળના સને ૧૯૫૫-૫૬ માં નોંધાયલા સભાસદો અને મળેલું લવાજમ નીચે મુજબ છેઃ

	તાલુકો	સભ્યો	લવાજમ		તાલુકો	સભ્યો	લવાજમ
૧	ભરૂચ	૮૬	૧૮૨	૬	જંબુસર	૩૧	૬૪
૨	ઝગડીઆ	૨૦	૪૨	૭	અંકલેશ્વર	૨૦	૪૧
૩	નાંદોદ	૨૬	૫૪	૮	આમોદ	૧	૪
૪	વાલીઆ	૪૧	૮૨	૯	વાગરા	૧૦	૨૦
૫	હાંસોટ	૩૧	૬૪				
						૨૬૬	૫૫૪

મંડળની પ્રવૃત્તિઓ:—

૧. વડોદરા વિ. પુ. મં. તરફથી લેવાયલી પાંચમી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો પ્રચાર કરતાં ભરૂચ જીલ્લાના ૫૩૯ ઉમેદવારોએ પરીક્ષાનો લાભ લીધો હતો.

૨ ભરૂચ સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક તરીકે શ્રી વસનજી જીવણજીની તા. ૧૫ મી જૂન ૧૯૫૫ થી નિમણૂંક થતાં તેમની શરૂઆતની કામગીરી ભરૂચ જીલ્લામાંથીજ શરૂ થઈ હતી. તેઓએ જુનની તા. ૧૫ મીથી નવેમ્બરની તા. ૧૫ સુધી લગભગ પાંચ માસ જેટલી મુદત આપણા જિલ્લામાં કામગીરી કરી હતી. તે કામગીરીમાં નાંદોદ તાલુકાનાં ૧૪, ઝગડિયા તાલુકાનાં ૧૦, વાલિયા તાલુકાનાં ૯, અંકલેશ્વર તાલુકાનાં ૧૧, અને હાંસોટ તાલુકાનાં ૧૯ મળી કુલ ૬૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી, જણાતી ખામીઓ સુધારી આપી હતી. તથા નાંદોદ તાલુકામાં ૬, વાલિયા તાલુકામાં બે અને ઝગડિયા તાલુકામાં એક મળી નવ ગામે નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાની તજવીજ કરી હતી. ઉપરાંત ઉપર જણાવેલ તાલુકાના ૨૩ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેઓએ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૧૧૩ સભ્યો નોંધ્યા હતા, તથા ૨૫૩ પુસ્તકો જે તે પુસ્તકાલયોમાંથી ઇસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં હતાં.

ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી. ગજાનન દવેએ ભરૂચ જિલ્લામાં ૨૨ ગામે જઇ નવાં પુસ્તકાલયો ખોલવામાં સહાય કરી હતી, તેમજ જિલ્લાનાં ૩૨ પુસ્તકાલયો જોઇ તપાસી મંત્રીઓને માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

૪ ચાલુ સાલે જીલ્લાનો પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ, તથા જિલ્લાની પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનું નક્કી કર્યું હતું. પણ વર્ગ અને પરિષદ ભરવા માટે નક્કી કરેલા સ્થળોવાળા તાલુકાના કાર્યકર્તાઓ તરફથી આ બાબતમાં જોઇએ તેટલી તૈયારી નહી થઇ શકવાના કારણે વર્ગ અને પરિષદ અમે બોલાવી શકયા નથી. તે બદલ દીલગીર છીએ. નવા વર્ષમાં વર્ગ અને પરિષદ આપણે કોઈપણ સ્થળે ભરવા માટે આજની સભામાં ચોક્કસ થઈ જવું જોઇએ.

૪. ભરૂચ જીલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી આપણા મંડળને મળેલા રૂા. ૫૦૦) ની મદદમાંથી ભરૂચ જિ. પોલીસ વેલફેર લાયબ્રેરીને રૂા. ૭૫) ની મદદ આપી હતી ઉપરાંત ભરૂચ જિલ્લાનાં ૪૩ પુસ્તકાલયોને પત્રો માસિકો ખરીદવા માટે રૂા. ૨૭૯) ની મદદ આપી હતી.

૫. નિવેદનના વર્ષમાં ભરૂચ જિલ્લામાંથી સન ૫૪-૫૫ માં મળેલા લવાજમની ફાળવણી થતાં ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળને ફાળે રૂ. ૫૩-૧૩-૯ અને તાલુકા પુ. મંડળોને રૂા. ૭૧-૧૨-૯ ની ફાળવણી મળી હતી, તે જે તે તાલુકા પુ. મંડળોને મોકલી આપી છે.

આભાર—

ભરૂચ જીલ્લા લોકલ બોર્ડે રૂ. ૫૦૦) ની મદદ આપણા મંડળને આ વર્ષે આપી છે. તે બદલ એ બોર્ડનો આપણે ખાસ આભાર માનીએ છીએ. ભરૂચ જિ. પુ. મંડળની પ્રવૃત્તિઓમાં રસ લઇને માર્ગદર્શન અને સહાય આપવા બદલ વડોદરા વિભાગ પુ. મં. ના મંત્રી શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન, શ્રી. હલસુખરામ શાસ્ત્રીજી, તેમજ સહમંત્રી શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ તથા જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી. ડાહ્યાભાઇ હીરાભાઇ પટેલનો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ. અને ભવિષ્યમાં પણ તેમને વિનંતિ કરીએ છીએ કે આપ્યો છે તેવો સહકાર અને ઉત્તેજન આ મંડળને આપતા રહે.

ગજાનન દવે

મંત્રી ભરૂચ જી. પુ. મંડળ વ. રાયચંદ દી. જિ. લાયબ્રેરી, ભરૂચ

સન ૫૫-૫૬ ના દેવા—લ્હેણાની

તારીજ

જ	ઉ
.૨-૧૩-૩ આમોદ તાલુકાની ફાળવણીના.	૦-૩-૦ નાંદોદ તાલુકા ખાતે.
૧- ૪-૩ અંકલેશ્વર "	૨૮-૭-૬ પાછલા વર્ષની ખોટ ખાતે બાકી.
૨૦- ૧-૩ વાગરા "	૪૬-૪-૩ પાછલા વર્ષની ખોટ.
૨૪-૧૪-૩ જંબુસર "	૫———
૩- ૫-૩ ઝગડિયા "	૧૭-૧૨-૯ આ વર્ષની બચત.
૪-૧૬-૦ હાંસોટ "	૨૮-૮-૬ રોકડા સિલક.
૫૭- ૩-૦	૫૭-૩-૦

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું સન ૫૫—૫૬ નું ઉપજ—ખર્ચ

જ		ઉ	
૫૦૦– ૦–૦	ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડની.	૬–૧૫–૯	મંડળની સભાઓના ખર્ચના.
૫૩–૧૩–૯	લવાજમની ફાળવણીના.	૮– ૦–૦	કંટીજંટ ખર્ચના.
૦– ૦–૬	કસર.	૧૨– ૦–૦	જાહેર સભા ખર્ચના.
૨– ૬–૩	ગુ. પુ. મં.ના બંધારણની કલમ ૧૧ મુજબ નહી રચાયેલા તા. પુસ્તકાલય મં.ની ફાળવણીના.	૩૮૫–૧૦–૦	પુસ્તકાલયોને પત્રો પુસ્તકોની મદદ ખાતે.
		૧૦– ૦–૦	પોસ્ટેજ ખર્ચ ખાતે.
		૧– ૦–૦	શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા ખાતે.
૫૫૬– ૪–૬		૨૨– ૦–૦	ચીકલોદા શિક્ષણ વર્ગ ખાતે બાકી ખર્ચના આપ્યા.
		૬૮–૧૦–૦	મંત્રી તથા ઉપપ્રમુખના પ્રવાસખર્ચના.
		૮– ૪–૦	છપામણી ખર્ચના.
		૨– ૦–૦	પરચૂરણ ખર્ચના.
		૧૪– ૦–૦	સ્ટેશનરીના.
		૫૩૮– ૭–૯	
		૧૭–૧૨–૯	ખર્ચ જતાં બચત.
		૫૫૬– ૪–૬	

હિસાબ વાઉચર પ્રમાણે જોઇ તપાસી જોયો છે, અને બરાબર છે.

ગજાનન દવે
મંત્રી,
ભરૂચ જિ. પુ. મંડળ

ભ. અ. પરમાર
માનદ ઓડિટર
ભરૂચ જિ. પુ. મંડળ

સાબરકાંઠા જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

સાબરકાંઠા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વા. સભા તા. ૨૯–૭–૫૬ ને રોજ શ્રી. રમણલાલ પી. સોની M. L. A. ના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં ચર્ચા વિચારણા કરી મંડળની કારોબારીના સભ્યોને સભામાં હાજરી આપવા સારૂ આવવા જવાનું ખરેખરૂં પ્રવાસ ખર્ચ આપવાનું કરાવવામાં આવ્યું હતું. શ્રી. રમણલાલ પી. સોનીને ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે નીમવાનું તથા અમદાવાદ વિ. પુ. મંડળ માટેના પ્રતિ. તરીકે શ્રી. મુકુંદરાય સોમનાથ પંડયા (પ્રાંતિજ), શ્રી. નટવરલાલ ચુનીલાલ ઠાકોર (બાયડ), શ્રી. સોમાભાઇ ચુનીલાલ શાહ (હિંમતનગર) તથા શ્રી. ચંદુલાલ શિવલાલ શાહ (માલપુર)ની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. વળી મંત્રી શ્રી. ઓચ્છવલાલ ચુનીલાલ દોશીને

સત્તા આપવામાં આવી હતી કે, તેમણે ગુજરાતમાં જ્યાં જિલ્લા પુ. પરિષદ ભરાય ત્યાં હાજરી આપી બધી વિગતો તપાસી રિપોર્ટ કરવો તથા સાબરકાંઠા જિલ્લામાં ચાલતા પુસ્તકાલયોની તાલુકાવાર યાદી મંગાવવી તે બાદ પુસ્તકાલયશિક્ષણવર્ગ અંગે વિચારણા કરવી.

અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનો વાર્ષિક સભાનો અહેવાલ

અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૯ જુલાઈ ૧૯૫૬ રવિવારના રોજ બપોરના ૩-૩૦ કલાકે અમરેલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મકાનમાં શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ વિશ્વનાથ ભટ્ટના અધ્યક્ષપદે મળી હતી, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યા હતા.

૧ સને ૧૯૫૫-૫૬ ની સાલનો હિસાબ તથા નિવેદન વંચાણુમાં લીધું.

જ		ઉ	
૨-૦-૦	ગઈ સાલની બાકી સિલક:	૩૬૨-૧-૩	અમરેલી જિલ્લા મધ્યસ્થ બેંક ખાતે.
૧-૧૩-૩	શ્રી વ્યાજ ખાતે.	૧૫૦-૦-૦	અમરેલી જીલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ તાલુકાઓને રૂા. પચીસ પ્રમાણે મોકલી તે.
૨૦૧-૧૦-૦	અમરેલી જિલ્લા મધ્યસ્થ બેંક ખાતે.	૮-૬-૦	કોડીનાર તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળને ગઈ સાલના દેવા હતા તે મોકલ્યા.
૨૭૫-૦-૦	અમરેલી જીલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ.	૩૦-૦-૦	પ્રવાસ ખર્ચ.
૮૫-૪-૦	ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ, અમદાવાદ ફાળવણીના.	૨-૧૪-૦	પ્રેસ છપામણી.
૨૩-૦-૦	અમરેલી તાલુકાની ગુ. પુ. મંડળ, અમદાવાદ ફાળવણીના દેવા બાકી.	૦-૧૨-૦	શ્રી. કંટીજન્ટ.
૧૦-૦-૦	ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ, અમદાવાદની સભ્ય ફીના દેવા બાકી.	૧-૧૦-૦	શ્રી. બેંક વટાવ ચાર્જ ખર્ચ.
		૩-૪-૬	શ્રી. પોસ્ટેજ.
		૬-૦-૦	શ્રી. બોનસ.
		૨૩-૦-૦	શ્રી. અમરેલી તાલુકા પુ. મંડળ, ફાળવણી.
૫૯૮-૧૧-૩	કુલ.	૫૮૭-૧૫-૯	કુલ.
		૧૦-૧૧-૬	હાથ પરની સિલક.
		૫૯૮-૧૧-૩	

ઉપર પ્રમાણે હિસાબ મંજુર રાખવામાં આવે છે.

૨ સને ૧૯૫૬–૫૭ ની સાલનું અંદાજી બજેટ નીચે પ્રમાણેનું રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

જ		ઉ	
૫૦–૦–૦	ગુ. પુ. મંડળ, અમદાવાદ અંદાજી ફાળવણી	૧૧–૧૨–૦	શ્રી કંટીજન્ટ તથા છપામણી
૧૫૦–૦–૦	અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ	૫–૦–૦	શ્રી સ્વાગત ખર્ચ
૧–૧૨–૦	વ્યાજ, અંદાજી ઉત્પન્ન	૧–૧૨–૦	,, વ્યાજ વટાવ ખર્ચ
		૬–૦–૦	,, બોનસ ખર્ચ
		૪૫–૦–૦	,, પ્રવાસ ખર્ચ
		૫–૦–૦	,, પોસ્ટેજ ખર્ચ
		૨૭–૪–૦	શિષ્ટવાચન પ્રચાર માટે
		૧૦૦–૦–૦	પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ અથવા પરિષદ ખર્ચ ખાતે મદદ
૨૦૧–૧૨–૦		૨૦૧–૧૨–૦	

૩. અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળ તથા હોદ્દેદારોની ચૂંટણી.

—: વ્ય. મં. સભ્યો :—

અમરેલી તાલુકા, શ્રી હેમરાજ વી ભદ્રેશ્વરા
,, શ્રી. હરિપ્રસાદ હરખજી નાના આંકડીયા
ધારી તાલુકા શ્રી. ધનજી ભૂરાભાઇ સરવૈયા, ચલાલા સાર્વ. પુ. મંત્રી
દામનગર તાલુકા શ્રી. ભાણજી રામજી
,, ,, જેશંકર લાલજી
કોડીનાર તાલુકા, શ્રી. સી. એસ. અધ્યારૂ
શ્રી. ઇસાકભાઇ ઇ. ડગીયાકો
ખાંભા તાલુકા, શ્રી. લલિતકુમાર જગજીવનદાસ, શ્રી. હરનારાયણ જયાનંદ પાઠક
ઓખામંડળ તાલુકા, શ્રી. શંકરલાલ ન. ગાંધી, શ્રી. કલ્યાણરાય ન. જોશી

બંધારણ મુજબ ઉમેરવાના સભ્ય—

શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ વિશ્વનાથ ભટ્ટ, શ્રી. શોભરાજભાઈ માધવજી મકવાણા, શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ, શ્રી. સૌ. સુમિત્રાબ્હેન હ. ભટ્ટ, શ્રી. ચંપકલાલ ગી. મહેતા

ઉપરના વ્યવસ્થાપક મંડળ પૈકી નીચે મુજબ હોદ્દેદારો ચૂંટી કાઢવાનું ઠરાવવામાં આવે છે:

પ્રમુખ : શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ વિશ્વનાથ ભટ્ટ, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. શોભરાજભાઇ માધવજી મકવાણા, મંત્રીઓ : શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ, શ્રી હંસરાજભાઈ વીરજી ભદ્રેશ્વરા ખજાનચી : શ્રી. ચંપકલાલ ગિરધરલાલ મહેતા.

૪. અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટે નીચે મુજબ પ્રતિનિધિ ચૂંટવામાં આવે છે.

શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ વિ. ભટ્ટ અમરેલી, શ્રી. સખારામ ના. દયાળ અમરેલી, શ્રી. હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા અમરેલી, શ્રી. ચંપકલાલ જી. મહેતા અમરેલી,

૫. અમદાવાદ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની વ્ય. સભા માટે નીચે મુજબ પ્રતિનિધિની ચૂંટણી કરવામાં આવે છે:

શ્રી. સૌ. સુમિત્રાબેન હ. ભટ્ટ

૬. અમરેલી, અમરેલી જીલ્લાનાં તાલુકા પુસ્તકાલયોનો વિકાસ થાય અને પોતાના તાલુકાનાં પુસ્તકાલયોને કામમાં વેગ આપી શકે તથા શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ યોજી તેમાં ખૂબ પ્રમાણમાં લાભ મેળવતા થાય તે માટે ગઈ સાલ માફક ચાલુ સાલે પણ દરેક તાલુકાવાર રૂા. ૨૫-૦-૦ પચીસ પ્રમાણે અને અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યને વિકસાવવા રૂા. ૧૫૦-૦-૦ અંકે એકસો પચાસની મદદ મેળવવા અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફ માગણી કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

૭. દરેક તાલુકા પુ. મંડળના મંત્રીઓએ પોતાના ક્ષેત્રમાં ગામડામાં શિષ્ટ વાચનનાં કેન્દ્રો ખોલવા પ્રયત્ન કરવો તેમ વધુ વિદ્યાર્થીઓ લાભ લે એવી યોજના કરવી. કેન્દ્રો ખોલનારને તાલુકા મંડળે પુસ્તક વગેરે પુરાં પાડવા તથા ઈતર દોરવણી આપવા તજવીજ કરવી, એવું ઠરાવવામાં આવે છે. જરૂર પડે તો આ માટે જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી પ્રચાર માટે પત્રિકા પણ કાઢવી.

૮. દરેક તાલુકાએ લાયબ્રેરીઓ અને વ્યક્તિગત સભાસદો મળી ૨૦ સભ્યો ઓછામાં ઓછા ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ, અમદાવાદના કરવા જોઈએ. આ સિવાય ગુજરાત. પુ મંડળની ફાળવણી મળી શકતી નથી, તેમજ પુસ્તકાલય મંડળનું વ્ય. મંડળ પણ ચૂંટી શકાતું નથી. માટે બંધારણ મુજબ દરેકે આ પ્રમાણે કરવા—દરેક તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રીઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

૯. અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખશ્રી તરફથી શ્રી. ગાંધી સાહિત્યની યોજના સંબંધી આવેલ લખાણ વંચાણમાં લીધું. આ બાબત એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે, દરેક તાલુકાના મંત્રીઓએ પોતાના તાલુકાના ગામડાઓમાંથી હકીકત મંગાવવી, કે દરેક પુસ્તકાલય કેટલી કીમતનાં ગાંધી સાહિત્યનાં પુસ્તકો મંગાવવા માગે છે અને આવું એકત્ર લીસ્ટ ગામવાર કરીને દરેક તાલુકા મંત્રીએ—અમરેલી જિલ્લા પુ. મંડળના મંત્રી તરફ મોકલી આપવું. એટલે તાલુકાવાર અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફની મદદ મેળવવા અને એકસાથે બધાં પુસ્તકો મંગાવી દરેકને પૂરાં પાડવામાં આવે. આ રીતે ઓછા ખર્ચે કામ થઈ શકે છે. ગાંધી સાહિત્યનાં પુસ્તકો મંગાવનારને ૨૫ ટકા ગ્રામ મદદ મળવે તેને ૭૫ ટકા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ મળશે. આ માટે દરેક તાલુકાએ લાભ લેવાનું ઠરાવવામાં આવે છે અને જરૂર જણાય તો પરિપત્ર છપાવીને દરેક તાલુકાવાર ગામડાઓને પહોંચાડવા મોકલવાનું ઠરાવવામાં આવે છે:

૧૦. અમરેલી જિલ્લામાં ઘણાં વર્ષોથી જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ ભરાઈ નથી, એટલે ચાલુ સાલે સપ્ટેમ્બરના છેલ્લા અગર ઓકટો. ના પહેલા અઠવાડિયા કે તેની આસપાસમાં જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. આ માટેની બધી વ્યવસ્થા કરવા નીચે પ્રમાણેની એક સમિતિ નીમવામાં આવે છે.

શ્રી. ડો. હરિપ્રસાદ વિશ્વનાથ ભટ્ટ, શ્રી. દ્વારકાદાસ મોહનલાલ પટેલ, શ્રી. બાવચંદભાઈ માવજી વડેરા, શ્રી. બાલુભાઈ કાલીદાસ ભટ્ટ (જાળીયા), શ્રી. શોભરાજભાઈ માધવજી

મકવાણા, શ્રી. ચંપકલાલ ગિરધરલાલ મહેતા, શ્રી. સૌ. સુમિત્રાબ્હેન હ. ભટ્ટ, શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ, શ્રી સુમનબ્હેન વૈદ્ય, શ્રી. વલ્લભદાસ કેશવજી કામોઠી, શ્રી. જટાશંકર હરિશંકર જોષી, શ્રી. હરિપ્રસાદ હરખજી (નાના આંકડીઆ).

ઉપર પ્રમાણે સભ્યોની સમિતિ--સભ્યો વધારવાની સત્તા સાથે ચૂંટવામાં આવે છે.

૧૧. દરેક પુસ્તકાલયે પોતાનાં બજેટો મુદતસર વડોદરા પુસ્તકાલય સહા. સહ. મંડળ લી. તરફ મોકલી આપવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. આથી દરેક રીતે કામની સરળતા થાય છે. પત્રોનાં લવાજમ ભરવામાં તથા પુસ્તકો વી. ખરીદવામાં પણ ખૂબ મદદકર્તા નીવડે છે. માટે દરેક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓને પૂરતો લાભ લેવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે. તા. ૨૯–૭–૫૬.

સખારામ ના. દયાળ — (સહી) હરિપ્રસાદ વિ. ભટ્ટ

હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા — પ્રમુખ

મંત્રીઓ — અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ

મહેસાણા જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૨૯–૭–૫૬ ના રોજ શ્રીમતી જ્યોત્સ્નાબહેન પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેનાં હિસાબ, નિવેદન મંજુર કરવામાં આવ્યાં હતાં. ચાર સભ્યોને કોઓપ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા. વળી ગુજરાત પુ. મંડળ માટે શ્રી. નાનજીભાઇ જેઠીદાસ પટેલની તથા અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળ માટે શ્રી. રસિકલાલ મૂળદેવ આચાર્ય (કડી), શ્રી કરૂણાશંકર મો. વ્યાસ (બ્રાહ્મણવાડા), શ્રી. કૃષ્ણલાલ વિદ્યાશંકર દવે (પાટણ), શ્રી. ડાહ્યાલાલ અંબાલાલ બ્રહ્મભટ્ટ (કલોલ), એ ચાર સભ્યોની નિમણુક કરી હતી. અંદાજપત્ર મંજુર કરવામાં આવ્યું હતું. પુસ્તકાલયોમાં કામ કરતા શિક્ષકો પાસેથી તે કામ કરવા માટેની મંજુરીની અપેક્ષા રાખવામાંથી મુક્તિ આપવા શ્રી. શાસનાધિકારીને વિનંતિ કરતો તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોને જે સરકાર મદદ મળે છે તે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળને મોકલી આપવા માટેની વિનંતિ કરતો એમ બે અગત્યના ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા.

વળી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝા મુકામે ભરવાનું આમંત્રણ સિદ્ધપુર તા. પુ મંડળ તરફથી આવેલું છે તે સ્વીકારવામાં આવે છે અને ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળને આમંત્રણ આપવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ, વાર્ષિક—નિવેદન ૧૯૫૫–૫૬

૧. સ્થાપના–મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સ્થાપના સને ૧૯૩૦–૩૧ માં થએલી છે, અને એ રીતે મંડળ ૨૫ વર્ષ પુરાં કરી ૨૬ મા વરસમાં પ્રવેશ કરે છે. મંડળનું વર્ષ સરકારી વર્ષ પ્રમાણે જ ગણાય છે.

૨. ઉદ્દેશ–ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનો જે ઉદ્દેશ છે, તે જ ઉદ્દેશ મહેસાણા જિલ્લા પૂરતો આ મંડળનો છે.

૩. સામાન્ય સભા–આ મંડળની સામાન્ય સભા તા. ૨૯–૭-૫૫ ના રોજ મળી હતી. અને તેમાં કુલ ૮ ઠરાવો થયા હતા, તે નીચે પ્રમાણે હતા: ૧ સભાના પ્રમુખની

વરણી, ૨ હિસાબ અને નિવેદન મંજૂર કરવાનું, ૩ ત્રણ સભાસદોને કો-ઑપ્ટ કરવાનું, ૪ અમદાવાદ વિ. માટે ૪ સભાસદોની પસંદગી કરવાનું, ૫ ગુજરાત પુ. મંડળ માટે ૧ સભાસદની નિમણુંક કરવાનો, ૬ નવીન તાલુકા મંડળોને મદદ કરવાનો, ૭ અંદાજી ખર્ચ મંજુર કરવાનું, ૮ રૂા: ૮-૧-૬ ફેર્મની કિંમત માંડી વાળવાનું આ આઠ ઠરાવો થયા હતા. આ બધા ઠરાવો મંડળના વહીવટી કામકાજના જ હતા, એટલે આ સંબંધમાં કશું જ કરવાનું નહોતું.

ત્યારપછી તેજ તારીખે ૦ાા કલાક પછી સામાન્ય સભા મળી. અને તેમાં ત્રણ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા. ૧ પ્રમુખ મંત્રીની નિમણૂંક કરવાનો, ૨ ઑડિટર નિમવાનો, (૩) અને દરેક પુસ્તકાલયને હિસાબ ઑડિટમાંથી મુક્તિ આપવા માટેનો ઠરાવ હતો. આમાં બે વહીવટી અને એક આગળ મોકલવાનો હતો. આ ઠરાવ ગુજરાત પુ. મંડળ ઉપર મોકલવામાં આવેલો, પણ તેનું શું થયું તે જાણવા મળ્યું નથી.

ફરીથી તા. ૨૨—૧—૫૬ ના રોજ સામાન્ય સભા બોલાવવામાં આવી અને તેમાં ૧. કાર્યવાહક સમિતિ, ૨ સભાસદો નોંધવાની ખોવાયલી બુકો કમી કરવા બાબત, ૩, અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ કરે તે માટેનો એમ ત્રણ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા. ત્રીજો ઠરાવ મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડને મોકલવામાં આવેલો પણ તેનો જવાબ મળેલો નથી.

૪ કારોબારી સભા— કારોબારી સભા મળી નથી કારણ કે એવું કોઇ ખાસ કામ આવેલું નહોતું.

૫ પરિષદો : —મંડળના પુરા થએલા વર્ષમાં એક પણ તાલુકા પરિષદ થઇ નથી. આ વર્ષે દરેક તાલુકા મંડળોને વિનંતિ કરવાની કે પોતાના તાલુકામાં પરિષદ ભરીને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં ચેતન લાવવાનો પ્રયત્ન કરે.

૬ તપાસણી:— પુસ્તકાલયોની તપાસણી પ્રચારક વગર થઇ શકતી નથી. અમદાવાદ વિભાગ તરફથી પ્રચારકની નિમણુંક થઇ છે. પરંતુ આખા વિભાગ વચ્ચે એકજ પ્રચારક હોવાથી આપણને લાભ મળ્યો નથી. શરુઆતમાં ૧૫—૨૦ દિવસ માટે આવેલા પણ તેમણે કોઇ સ્થાયી કામકાજ કર્યું નહિ. મારા આપેલા કાર્યક્રમ પ્રમાણે કામ ન કરતાં તેમની મરજી પ્રમાણે કામ કર્યું.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોના મંત્રીઓ અને પ્રચારકોએ જે તપાસણી કરી છે, તેમાં નિવેદનો જોતાં ચાણસ્મા તાલુકાનાં ૧૪ અને કડોલ તાલુકાનાં બે ગામોની તપાસણી થઇ છે. દરેક તાલુકો આ રીતે ઓછામાં ઓછા ત્રીસ ગામનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરીએ તોજ કામ હળવું બને.

૭ તાલુકા મંડળો:— તાલુકા મંડળોમાં આ વખતે વધારો થવાને બદલે ઘટાડો થયો છે. ગયા વર્ષમાં સમા અને સાંતલપુર તથા તેની આગલી સાલે શરૂ થએલું હારીજ તાલુકા પુ. મંડળ આ વખતે બંધ પડયાં છે, જ્યારે વિજાપુર તાલુકો જે કામ કરતો અટકી ગયો હતો તે પાછો કામ કરતો થઇ ગયો છે. વ્યક્તિગત સંખ્યો નોંધવાની અશક્તિને લીધે આ મંડળો બંધ પડયાં છે. સંસ્થાસભ્યો ત્યાં નથી. હારીજમાં પણ સંખ્યા ઓછી એટલે

પુરા ૨૦ સભ્યો ન થાય તો મંડળ રચી શકાતું નથી. તે આધારે મંડળો બંધ પડયાં છે. આશા રાખીએ કે આવતે વર્ષે ફરી સજીવન થાય.

૮. સભાસદો :— મંડળના સભાસદોની સંખ્યા તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે છેઃ

	સંસ્થા.	વ્યક્તિ	આજીવન				
૧ ચાણસ્મા	૬૧	૨૪	૨	૮ વિજાપુર	૬૨	૦	૦
૨ હારીજ	૬	૦	૦	૯ કલોલ	૪૯	૨૩	૦
૩ પાટણ	૩૩	૨	૦	૧૦ કડી	૫૫	૦	૦
૪ સિદ્ધપુર	૪૫	૧	૦	૧૧ સમી	૦	૦	૦
૫ ખેરાળુ	૩૯	૨	૦	૧૨ સાંતલપુર	૦	૦	૦
૬ વિસનગર	૪૪	૧	૦	૧૩ રાધનપુર	૦	૦	૦
૭ મહેસાણા	૫૭	૨	૦	કુલ	૪૫૧	૫૫	૨

ઉપરના આંકડા જોશો તો માલૂમ પડશે કે ફકત ૪૫૧ પુસ્તકાલયોજ વ્યવસ્થિત છે. હજુ પણ કેટલાંક પુસ્તકાલયો અવ્યવસ્થિત છે, અને નિયમિત બજેટ બનાવતાં નથી. વ્યક્તિગત સભ્યો નોંધવામાં કલોલ અને ચાણસ્મા તાલુકાએજ ઉત્સાહ બતાવ્યો છે. તે બદલ તે બંને તાલુકાઓના મંત્રીઓને ધન્યવાદ ઘટે છે. ચાણસ્મા તાલુકો પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિમાં કેટલો આગળ છે, તે તેના સંસ્થાગત સભ્યોની સંખ્યા ઉપરથી જણાઈ આવશે. હું સૌને વિનંતિ કરું છું કે આ વર્ષમાં કોણ આગળ જાય છે તેની હરિફાઈ કરશો.

૯ નવીન પુસ્તકાલયો :—આ વર્ષે આપણા જિલ્લામાં તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણેનાં નવીન પુસ્તકાલયો શરૂ થયાં છેઃ

ક્રમાંક	તાલુકો	સંખ્યા	ક્રમાંક	તાલુકો	સંખ્યા	ક્રમાંક	તાલુકો	સંખ્યા
૧	કડી	૫	૪	પાટણ	૩	૭	ખેરાળુ	૨
૨	વિજાપુર	૧	૫	કલોલ	૧	૮	ચાણસ્મા	૯
૩	સિદ્ધપુર	૬	૬	મહેસાણા	૫		કુલ	૩૨

ઉપર પ્રમાણે ૩૨ નવાં પુસ્તકાલયો શરૂ થયાં છે. તેમાં પણ ચાણસ્મા તાલુકાનાં એકલાંજ ૯ પુસ્તકાલયો છે.

આપણા જિલ્લામાં લગભગ ૮૫૦ જેટલાં ગામ શાળાવાળાં છે, જ્યારે પુસ્તકાલયવાળાં લગભગ ૫૫૦ ગામ છે. એટલે હજુ ૩૦૦ ગામોએ આપણે પુસ્તકાલયો શરૂ કરવાનાં બાકી છે. મારી વિનંતિ છે કે દર વર્ષે-દરેક તાલુકો-૧૦ પુસ્તકાલયો શરૂ કરે તો ત્રણ વર્ષમાં અથવા બીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં આપણે આપણું કાર્ય પૂર્ણ કરી શકીએ.

૧૦ હિસાબ : મંડળનો હિસાબ આ સાથેના પરિશિષ્ટોમાં બતાવાયો છે. તે પ્રમાણે ગયાં વરસ આખરની સિલક રૂા. ૫૧-૩-૧ હતી. ચાલુ વરસમાં કુલ જમા ૫૧૯-૧૨-૧૦ થયાં છે, જ્યારે ઉધારમાં રૂા. ૫૬૩-૧૨-૧૧ જતાં સાલ આખરે રૂા. ૭-૩-૦ રહે છે. મંડળનું આ વરસનું ખરેખરું ઉત્પન્ન રૂા. ૧૮૫-૧૧-૪ થયું છે, જ્યારે ખર્ચ રૂા. ૧૫૯-૧૫-૯ થયું છે. વરસની બચત રૂા. ૨૫-૧૧-૭ રહી છે તે પાછલી બચતમાં ઉમેરાતાં મંડળ પાસે સાલ આખરે રૂા. ૬૭૫-૧૧-૩ બચત રહે છે.

મંડળ સંબંધી આટલી હકીકત રજુ કર્યા પછી હું તાલુકા મંડળો અંગે થોડી હકીકત રજુ કરવાની રજા લઉં છું.

અપવાદ તરીકે એકાદ બે તાલુકા મંડળો બાદ કરીએ તો તાલુકા મંડળોમાં ખાસ રસ રહ્યો હોય એમ લાગતું નથી. આપણી વાર્ષિક સભાઓમાં ખૂબજ ઓછી હાજરી હોય છે. આ ખામી દૂર કરવાનું કામ તો તાલુકા મંડળના મંત્રીઓનું જ છે. એક યા બીજા કારણો ઉભાં કરીને પણ મંત્રીઓને મંડળમાં રસ લેતા કરવાની ખાસ જરૂર છે.

વ્યક્તિગત સભ્યો નોંધવાની ચોપડીઓ સાવ કોરીજ પરત આવે છે. આ બાબત લવાજમ બે રૂપિયા ભારે છે, એ ફરિયાદ સાથે હું સંમત થાઉં છું. અને લવાજમ વ્યક્તિનું રૂા. ૧) થાય એ ઇચ્છવા યોગ્ય હોવા છતાં આપણે ધારીએ તો સહેજે ૧૦ સભ્યો મેળવી શકીએ. ચાણસ્મા અને કડીેલ એનો દાખલો પૂરો પાડે છે. સભ્યો નોંધવાનું કામ ૩૧ મી માર્ચે પૂરૂં કરવાનું હોય છે, અને એપ્રિલ કે મે મહિનામાં ઉઘરાણીઓ કરવા છતાં બુકો પરત આવતી નથી. કેટલીક બાબતોમાં પાંચ પાંચ વાર ઉઘરાણી કરવી પડે છે. આ છે આપણી કાર્યતત્પરતા. આપણે આપણું પ્રચારકાર્ય જારી રાખવું જોઇએ. આશા છે કે આપ સૌ આગામી વરસમાં કટિબદ્ધ થઇને કામે લાગી જશો.

અત્યાર સુધી પુસ્તકાલયોને મળતી સરકારમદદ સીધેસીધી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ ઉપર બારોબાર જતી હતી, જ્યારે આ વર્ષે એ મદદ મે. ઉપશિક્ષણાધિકારી સાહેબે પુસ્તકાલયો ઉપર મોકલતાં કેટલાંક પુસ્તકાલયોને હુકમ મોડા મળવાથી ખર્ચ પડાવી શકાયો નથી. આ માટે લગભગ ૪૦૦ શિક્ષકોની રજા ગઇ છે, અને વધારામાં ગાડીભાડું. એ રકમો પુ. સ. સ. મંડળને મળે એવી આશા રાખીએ.

પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાના ધોરણમાં સરકારે લખ્યું છે કે, પુસ્તકાલયનો મંત્રી બનતાં લગી શિક્ષક હોવો જોઇએ. જો આમ હોય તો પછી પરવાનગી માગવાની જરૂર ક્યાં રહી? આથી હું મે. શાસનાધિકારી સાહેબને વિનંતિ કરૂં છું કે, તેમણે મંજુરી માગવાની પાડેલી ફરજમાંથી શિક્ષકોને મુક્ત કરે.

હવે હું આપ સૌનો, અને પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં સાથ સહકાર આપનાર જિલ્લાના નાગરિક સદ્ગૃહસ્થો તથા શિક્ષક ભાઇ-બહેનો તથા બીજા જેઓ મદદ આપે છે તેમનો અને મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડનો આભાર માનું છું.

મહેસાણા
તા. ૨૯-૭-૫૬

આપનો-
નાનજીભાઇ જે. પટેલ
મંત્રી મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ

ઉપજ ખર્ચનું પત્રક

જ

૧૮૫-૧૧-૪ સાલ મજકુરમાં ઉત્પન્ન આવ્યું તે
- ૧૬૮-૧૪-૦ કેળવણી સભાસદ ફીની
- ૧૬-૧૩-૨ વ્યાજ ઉત્પન્ન
- ૦-૦-૨ પરચુરણ ઉત્પન્ન

૧૮૫-૧૧-૪

ઉ

૧૫૯-૧૫-૯ સાલ મજકુરમાં ખર્ચ થયો તે
- ૪-૧૫-૯ કંન્ટીજન્ટ ખર્ચ ખાતે
- ૨૧-૪-૩ પોસ્ટ ખર્ચ ખાતે
- ૪૮-૨-૬ મુસાફરી ખર્ચ ખાતે
- ૧૨-૯-૦ મદદ ખર્ચ
- ૬૪-૧૪-૦ પુસ્તકાલય શિ. વર્ગ ખાતે ખર્ચ થયો તે
- ૮-૧-૬ ખોટ ખાતે ફોર્મની કિંમત માંડી વાળી તે

૧૫૯-૧૫-૯
૨૫-૧૧-૭ સાલ મજકુરમાં ખચત રહી તે

૧૮૫-૧૧-૪

અંકે એકસો પંચાશી રૂપિયા અગિયાર આના ચાર પાઇ બરાબર છે. તા. ૩૧-૩-૫૬

નાનજીભાઇ જે. પટેલ
મંત્રી મહેસાણા જિલ્લા પુ. મંડળ

દેવા લહેણાનું પત્રક ૧૯૫૫-૫૬

જ

૬૭૫-૧૧-૩ વર્ષ આખરે ખચત રહી તે
- ૬૪૯-૧૫-૮ ગયા વર્ષ આખરની
- ૨૫-૧૧-૭ ચાલુ વર્ષની ખચત રહી તે

૬૭૫-૧૧-૩

ઉ

- ૩૮૯-૧૩-૩ શ્રી મહેસાણા જિ. કો. ઓપ. બેંકમાં જમા છે તે
- ૨૭૮-૧૧-૦ શ્રી કેળવણી ખાતાના નોકરોની સહકારી મંડળીમાં જમા છે તે

૬૬૮-૮-૩
૭-૩-૦ હાથ ઉપરની સિલક છે તે

૬૭૫-૧૧-૩

અંકે છસો પંચોતેર રૂપિયા અગિયાર આના ત્રણ પાઇ બરાબર છે. તા. ૩૧-૩-૫૬

નાનજીભાઈ જે. પટેલ
મંત્રી, મહેસાણા જિલ્લા પુ. મંડળ

વાઉચરો સાથે હિસાબ તપાસતાં મારી સમજ પ્રમાણે બરાબર છે.

સોમાભાઈ હીરાલાલ પટેલ
તા. ૧૯-૭-૫૬

ભરૂચ જીલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૫-૮-૫૬ ને રોજ બપોરે એક વાગે રા. દી. જિ. લાયબ્રેરીમાં શ્રી દલસુખરામ શાસ્ત્રીજીના પ્રમુખપદે ભરવામાં આવી હતી. આ સભામાં ભરૂચ, હાંસોટ, અંગડિયા, અને જંબુસર તાલુકાનાં પ્રતિનિધિઓ હાજર હતા, સભામાં થયેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છે:

પસાર થયેલા ઠરાવો

(૧) શ્રી ડાહ્યાભાઇ હી પટેલ, શ્રી. દલસુખરામ શાસ્ત્રી, ડૉ. શ્રી. ઠાકોરભાઇ ન. પટેલ તથા શ્રી. મથુરભાઈ ના. પ્રજાપતિ એમ ચાર સભ્યોને ભરૂચ જિ. પુ. મંડળમાં કો-ઓપ્ટ કરવામાં આવે છે. (૨) ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી. ગજાનન દવેએ સભા સમક્ષ વાંચી સંભળાવેલ સન ૧૯૫૫-૫૬ નું નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. (૩) ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના ૧૯૫૬-૫૭ ના વર્ષ માટે નીચેના હોદ્દેદારો નીમવામાં આવે છે.

શ્રી ડાહ્યાભાઇ હી. પટેલ પ્રમુખ, શ્રી. દલસુખરામ શાસ્ત્રી ઉપપ્રમુખ, શ્રી. ગજાનન દવે મંત્રી, શ્રી. ભગવાનસિંહ અ. પરમાર ઓડિટર

(૪) વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે નીચેના ચાર પ્રતિનિધિ ચૂંટવામાં આવે છે, ૧ શ્રી. ગજાનન દવે, ૨ શ્રી ઠાકોરભાઈ ભગુભાઇ પટેલ માંગરોળ, ૩ શ્રી. મગનલાલ રૂગનાથ પટેલ ભદામ, ૪ શ્રી. ઠાકોરભાઇ છોટાભાઈ પટેલ નોંધણા. (૫) ગુજરાત પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટે શ્રી. દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રીને ચૂંટવામાં આવે છે. (૬) ૧૯૫૬-૫૭ ના વર્ષ માટે નીચે પ્રમાણેનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આવક	જાવક
૮૦-૦-૦ સન ૫૫-૫૬ની કેળવણીના.	૨૮-૭-૬ પાછલા વર્ષના દેવા ખાતે.
૩૦૦-૦-૦ ભરૂચ જિ. લોકલ બોર્ડની મદદ.	૨૫-૦-૦ કંટીજંટ ખાતે.
	૧૦-૦-૦ સભા ખર્ચ ખાતે.
	૨૦-૦-૦ પોસ્ટેજ ,,
૩૮૦-૦-૦	૨૦-૦-૦ છપામણી ,,
	૪૦-૦-૦ પ્રવાસ ખર્ચ ,,
	૧૦૦-૦-૦ શિક્ષણ વર્ગ ,,
	૧૩૦-૦-૦ જિલ્લા પરિષદ ખાતે.
	૩૭૩-૭-૬
	૬-૮-૬ બંધ સિલક.
	૩૮૦-૦-૦

(૭) ગુજરાતના દરેક જિલ્લામાંથી તે તે જિલ્લાની લોકલ બોર્ડો આમ પુસ્તકાલયોને રૂ. ૨૫) કરતાં વધારેની નહિ એવી ગ્રાન્ટ આપે છે તો ભરૂચ જિ. લોકલ બોર્ડ પણ ઉપર પ્રમાણેની ગ્રાન્ટ આપવી જોઇએ. તે માટે ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડના પ્રમુખ સાહેબને વિનંતિ કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે

૮. મે ભરૂચ જિલ્લા એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર સાહેબ તરફથી દર વર્ષે ગ્રાન્ટ પેટે જે પુસ્તકો આપવામાં આવે છે તે પુસ્તકોને બદલે રોકડ રકમ આપવી જોઇએ, કારણ કે ઘણી વખત પુસ્તકાલયોની તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું છે કે પુસ્તકો બેવડાઇ ગયેલાં હોય છે માટે આ બાબતની વિનંતિ કરતો પત્ર મે. એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર સાહેબને લખવા મંત્રીશ્રીને સત્તા આપવામાં આવે છે.

૯. ચાલુ વર્ષે ભરૂચ જિલ્લા પુ. પરિષદ તેમજ પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ યોગ્ય સ્થળ પસંદ કરી ભરવો અને તેમાં દરેક તાલુકા પુ. મંડળના મંત્રીઓએ રસ લઈ સાથ આપવો એમ મંત્રીઓને વિનંતિ કરવી.

ઉપરના તમામ ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર થયા પછી છેલ્લે પ્રમુખ સાહેબનો આભાર માની સભા બરખાસ્ત થયેલી હતી.

ગજાનન દવે
મંત્રી
ભરૂચ જિ. પુ. મંડળ

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

પંચમહાલ જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨–૭–૫૬ ને વાર રવિના રોજ બપોરના ચાર વાગે ગોધરા મુકામે સ્ટુઅર્ટ લાઈબ્રેરીમાં શ્રી. પનાલાલ મા. પરીખના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં ગોધરા, હાલોલ અને કાલોલના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત વડોદરા વિભાગ પુ મંડળના સહમંત્રી શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલે પણ હાજરી આપી હતી. આ સભામાં શરૂમાં ગઇ મીટીંગનું પ્રોસીડીંગ વંચાયા બાદ, સન ૫૫–૫૬નું નિવેદન તથા હિસાબ મંત્રીઓ તરફથી રજુ થતાં તે મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તે બાદ થયેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છેઃ

૧. જે જે તાલુકામાં તાલુકા પુ. મંડળો રચાયાં નથી તે તાલુકાની ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મળતી ફાળવણી, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના બંધારણની કલમ ૧૧/૧ નીચેની નોંધ મુજબ, પંચમહાલ જિ. પુ. મંડળ ખાતે લઈ જવાનું આ સભા ઠરાવે છે.

૨. બંધારણની કલમ ૧૧/૩ મુજબ, જિલ્લા પુ. મંડળમાં ચૂંટાઈ આવેલા પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત, નીચેના બીજા ચાર સભ્યોને કો-ઓપ્ટ. કરવામાં આવે છેઃ

૧ શ્રી. ડાહ્યાભાઇ નાયક, ગોધરા, ૨ શ્રી. ચંપકલાલ દ્વા. દેસાઈ, ગોધરા, શ્રી. રતિલાલ મા. દેસાઇ, ગોધરા અને ૪ શ્રી. બગોરભાઇ શં. પટેલ ગોધરા.

(૩) બંધારણની કલમ ૩૫ મુજબ પંચમહાલ જિ. પુ. મં.ની સન ૫૬–૫૭ના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ અને મંત્રીઓ નીચે મુજબ ચૂંટવામાં આવે છે;

પ્રમુખ : શ્રી. ડાહ્યાભાઈ નાયક, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. પનાલાલ મા. પટેલ, મંત્રીઓ : શ્રી. બાબુભાઇ વિ. ગાંધી અને શ્રી. રતિલાલ દ્વા. દેસાઈ.

(૪) ગુજરાત પુ. મંડળની સન ૫૬–૫૭ની કાર્યવાહક સમિતિમાં પંચમહાલ જિ. પુ. મં. તરફથી શ્રી. રતિલાલ દ્વા. દેસાઇને ચૂંટવામાં આવે છે.

(૫) વડોદરા વિ. પુ. મંડળમાં સન ૫૬–૫૭ માટે નીચેના પ્રતિનિધિઓને ચૂંટી મોકલવામાં આવે છે:

૧. શ્રી બાબુભાઇ વિ. ગાંધી ગોધરા, ૨. શ્રી. ખુમાનસિંહ બારોટ ગોધરા, ૩, શ્રી. શાન્તિલાલ એમ. શાહ. હાલોલ, અને ૪. શ્રી. ગોવિંદલાલ એમ. શાહ કાલોલ.

(૬) પંચમહાલ જિલ્લાનો પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ઓછામાં ઓછા ત્રણ દિવસ, શીવાળી વેકેશનમાં ગોધરા તાલુકાના અંબાલીમાં ભરવા આ સભા ઠરાવે છે, અને તે અંગે રૂ. ૭૫) પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના ભંડોળમાંથી ખર્ચ કરવા આ સભા મંજુરી આપે છે વર્ગ ભરવા માટે આગળની જે તે તજવીજ કરી લેવા આ સભા મંત્રીઓને સત્તા આપે છે.

૭ કાલોલ તાલુકા પુ. મંડળે, પંચમહાલ જિલ્લા દ્વિતીય પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવા માટે જે નિમંત્રણ પહેલી પુસ્તકાલય પરિષદમાં આપ્યું છે તેની આ સભા નોંધ લે છે, અને તે અંગેની હવેથી આગળની તજવીજ કરવા આ સભા કાલોલ તાલુકા પુ. મંડળને વિનંતિ કરે છે.

૮ નવા વર્ષનું અંદાજ નીચે પ્રમાણે મંજુર કરવામાં આવે છે:

રૂ. ૭૫) શિક્ષણ વર્ગ ખાતે, રૂ. ૧૦) પોસ્ટેજ ખાતે, રૂ. ૨૦) મુસાફરી ખાતે અને રૂ. ૨૫) પરચુરણ ખાતે

૯ અ પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડે સન ૫૫–૫૬માં જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને જે મદદ કરી છે તે બદલ પંચમહાલ જિ. પુ. મંડળની આ સભા જિ. લો. બો. નો આભાર માને છે. અને સન ૫૬–૫૭ માં તેવીજ રીતે તેથી વધુ ઉદાર મદદ આપવા આ સભા આગ્રહભરી વિનંતિ કરે છે.

બ જિલ્લાની સુધરાઇઓ તથા ગ્રામપંચાયતોએ પોતપોતાના વિસ્તારમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોને જે ઉદાર મદદ કરી છે તે બદલ આ સભા તેમનો આભાર માને છે. અને સન ૫૬–૫૭ માં તેવીજ રીતે મદદ આપવા આ સભા આગ્રહ ભરી વિનંતિ કરે છે.

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું ૫૫–૫૬ નું નિવેદન

વડોદરા રાજ્યનું મુંબાઇ રાજ્ય જોડે વિલિનીકરણ થતાં ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સારા માટે એક ઝોક આવ્યો અને તેના પરિણામે ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનું બંધારણ પુનઃ ઘડવામાં આવ્યું. આ નવીન બંધારણ મુજબ વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ સને ૧૯૫૧ માં રચાતાં તેના એક અંગ તરીકે પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ સને ૧૯૫૧ થી અસ્તિત્વમાં આવ્યું છે.

આ મંડળનું સને ૧૯૫૫—૫૬ નું નિવેદન અને હિસાબો નીચે મુજબ છે:

નિવેદનના વર્ષમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના બંધારણ મુજબ ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ, એ ત્રણ તાલુકાઓમાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયાં હતાં. એ મંડળો તરફથી તથા ઝાલોદ અને શહેરા તાલુકા તરફથી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે બબ્બે પ્રતિનિધિઓ ચૂંટાઇ આવતાં એ પ્રતિનિધિઓએ પોતામાં બીજા ચાર કો-ઓપ્ટ કરી, હોદ્દેદારો સાથે નીચે મુજબ સને ૧૯૫૫–૫૬ નું જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયું હતું.

૧ શ્રી. ડાહ્યાભાઈ નાયક ગોધરા પ્રમુખ, ૨ શ્રી. પન્નાલાલ મા. પરીખ હાલોલ ઉપપ્રમુખ, ૩ શ્રી. બાબુભાઈ વિ. ગાંધી ગોધરા, ૪ શ્રી. શાન્તિલાલ એમ. શાહ હાલોલ મંત્રીઓ. ૫ ,, બકોરભાઈ શં. પટેલ-ગોધરા ૬ ,, ચંપકલાલ દ્દા. દેસાઇ ગોધરા ૭ શ્રી ખુમાનસિંહ શં. બારોટ ગોધરા ૮ શ્રી. ગોવિંદલાલ એમ. શાહ કાલોલ ૯ શ્રી. નવનીતલાલ સુખલાલ મહેતા કાલોલ ૧૦ શ્રી. ડૉ. જીવણલાલ શાહ હાલોલ ૧૧ શ્રી. દત્તુભાઈ ધ્રુવ ઝાલોદ ૧૨ શ્રી. વસંતલાલ ચં. મજમુંદાર ઝાલોદ ૧૩ શ્રી. હરિપ્રસાદ પાઠક શહેરા.

આ પ્રવૃત્તિને વેગ આપવા માટે નિવેદનના વર્ષમાં સભ્યોની નોંધણી કરતાં તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે સભ્યો નોંધાયા છે.

તાલુકાનું નામ	સભાસદની સંખ્યા	લવાજમની રકમ
૧ ગોધરા	૩૬	૭૬)
૨ કાલોલ	૬૨	૧૨૬)
૩ હાલોલ	૩૬	૭૪)
	૧૩૪	૨૭૬

આ મંડળે ચાલુ સાલે ગોધરા મુકામે પ્રથમ પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૧૫-૧-૫૬ ને રવિવારના રોજ સ્ટુઅર્ટ લાયબ્રેરીના ચોગાનમાં બોલાવી હતી. જિલ્લાની લાયબ્રેરીના પ્રતિનિધિઓ તેમજ બહારના આમંત્રિત ગૃહસ્થોએ પણ આમાં સારો ભાગ લીધો હતો. આ પરિષદના ઉદ્દઘાટક જાણીતા લેખક શ્રી. કરસનદાસ માણેક હતા. અને પરિષદના પ્રમુખ, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલ હતા. પરિષદમાં કુલ ૧૦ ઠરાવો થયા હતા. આ પ્રસંગે કાલોલ તાલુકા પુ. મંડળે પંચમહાલ જિલ્લાની બીજી પરિષદ કાલોલને આંગણે ભરવાનું આમંત્રણ પણ આપ્યું હતું, અને તે હર્ષ સાથે વધાવી લેવાયું હતું.

વડોદરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ જિલ્લા પુસ્તકાલયોને મદદ આપે છે, તેવી રીતે પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડને વિનંતિ કરતાં તે બોર્ડે નિવેદનના વર્ષ દરમિયાન જિલ્લાનાં ૬૭ પુસ્તકાલયોને રૂ. ૨૭૮૩) તથા પંચમહાલ જિલ્લા એજ્યુકેશન ઇન્સ્પેકટર દ્વારા સરકાર મદદ જિલ્લાનાં ૭૨ પુસ્તકાલયને રૂ. ૩૦૬૦) ની મળી હતી.

પંચમહાલ જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને દોરવણીની અવશ્ય જરૂર છે અને તે અંગે વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલે ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ તાલુકાનાં ૪૫ પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઇ તેના મંત્રી ગ્રંથપાલોને દફતરી કામની માહિતી આપી હતી તથા પુસ્તકોના વાચનનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેઓએ આ તાલુકાઓનાં ૧૧ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનો પણ પ્રચાર કર્યો હતો.

બધારણની રૂએ સને ૧૯૫૪–૫૫ની ફાળવણીની રકમ કુલ રૂ. ૫૬–૧૧–૩ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળને ફાળે રૂ. [illegible]–૯ અને તાલુકાઓને ફાળે રૂ. ૩૨ ૬–૬ આવે છે તે મંડળના ચોપડામાં જમા છે.

અંતમાં વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકર્તાઓ જેમણે મંડળને દોરવણી આપી છે તેનો આભાર માનતાં આનંદ થાય છે. આ મંડળ સૌથી વધુ જાણી તો

પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડનું છે, કારણ કે જિલ્લા લોકલ બોર્ડે રૂ. ૨૭૮૩) જેવી મોટી રકમની દેણગી જિલ્લાઓનાં ગ્રામ્ય, તાલુકા તથા જિલ્લા પુસ્તકાલયોને કરી છે.

બાબુભાઈ વિ. ગાંધી
શાન્તિલાલ મ. શાહ
મંત્રીઓ,

પંચમહાલ જિ. પુ. મં. નો સન ૧૯૫૫—૫૬ નો હિસાબ

જ	ઉ
૧૧૭–૮–૬ શિલક	૫૭–૦–૦ ગોધરા તાલુકાને ફાળવણીના
૨૪–૪–૯ જિ. પુ. મંડળને મળેલી ફાળવણીના	૯–૬–૬ કાલોલ તાલુકાને ફાળવણીના
૭૨–૬–૬ તાલુકા પુ. મં. ને મળેલી ફાળવણીના	૭–૦–૦ ખર્ચ ખાતે
	૭૩–૬–૬
	૧૪૦–૧૩–૩ પુરાંત બાકી
	૭૦–૭–૦ મંડળની
	૭૦–૬–૩ તાલુકાઓની
૨૧૪–૩–૯	૨૧૪–૩–૯

સુરત જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૬–૮–૫૬ ને રવિવારે જિલ્લા શાળામંડળની કચેરીમાં બપોરે ૨-૩૦ કલાકે શ્રી. બલ્લુભાઇ દલપતભાઇ દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી એ સભામાં વાર્ષિક હેવાલ તથા હિસાબ મંજુર કરવામાં આવ્યો તથા નવા વર્ષનું અંદાજપત્ર પણ મંજુર કરવામાં આવ્યું હતું.

તે બાદ નીચે પ્રમાણે સન ૫૬—૫૭ ના વર્ષ માટે હોદ્દેદારોની વરણી કરવામાં આવી હતી.

પ્રમુખ શ્રી. લલ્લુભાઇ હરિભાઇ પટેલ; ઉપપ્રમુખઃ શ્રી. ઠાકોરભાઇ ડાહ્યાભાઇ દેસાઈ; મંત્રીઓ: શ્રી. બલ્લુભાઇ દલપતભાઇ દેસાઇ, શ્રી. શંકરલાલ નાથજી દવે.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ માટે શ્રી. મંગુભાઈ લલ્લુભાઈ દેશાઇની વરણી કરી હતી, જ્યારે વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે શ્રી. લલ્લુભાઇ હરિભાઇ પટેલ, શ્રી. બલ્લુભાઈ દલપતભાઈ દેસાઇ, શ્રી. ઠાકોરભાઈ ડાહ્યાભાઇ દેસાઇ અને શ્રી. ધનસુખલાલ છોટાલાલ શાહની વરણી કરી હતી.

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનો વાર્ષિક હેવાલ સને ૧૯૫૫–૫૬

સને ૧૯૫૫—૫૬ ના વર્ષમાં આપણા જિલ્લામાંથી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૨૬૯ સભાસદો નોંધાયા છે. અને સભાસદ ફીનું લવાજમ રૂ. ૫૫૪) આવ્યું છે.

જિલ્લાના ૭ તાલુકાઓમાં પુસ્તકાલય મંડળ રચાયાં છે. ગયા વર્ષ કરતાં એક વધુ તાલુકામાં પુસ્તકાલય મંડળ રચી શકાયું છે.

.૩૦ માર્ચ ૧૯૫૬ ને રોજ મંડળ તરફથી પહેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ સુરત ખાતે જાણીતા કોંગ્રેસ કાર્યકર શ્રી. જ્યોત્સ્નાબેન શુકલના પ્રમુખપદે ભરવામાં આવી હતી.

એ પરિષદમાં પુસ્તકાલયોના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત જિલ્લાના તેમજ બહારનાં આમંત્રિતોએ સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી. આ પરિષદને ધાર્યા કરતાં વધુ સફળતા મળી હતી.

રૂ. ૫૦૦/- થી ઓછી આવકવાળાં પુસ્તકાલયોને પોતાની આવક અને ખર્ચનો હિસાબ ચેરિટી કમિશ્નરને મોકલવાનો રહે છે, પણ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રયત્નોના કારણે એ હિસાબ કોઈ પણ ઓડિટર પાસે ઓડિટ કરાવવાની જરૂર નથી એમ કર્યું છે.

આ જિલ્લાનું લગભગ દરેક ગામ પંચાયત હસ્તક આવી જતાં છે. અને પંચાયતોને પોતાના વિસ્તારના મહેસૂલના ૩૦ ટકા રકમ મળવાની છે. આ હકીકત ધ્યાનમાં લઈને મંડળ તરફથી તેમની હદમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોને યોગ્ય મદદ આપવા માટે અપીલ કરનાર છે.

આ જિલ્લાનો વિસ્તાર તેમજ જિલ્લાનો લગભગ અડધો ભાગ આદિવાસીઓનો હોવાના કારણે આ પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે આ જિલ્લા માટે એક સ્વતંત્ર પ્રચારક હોવો જોઈએ, એમ અમોને લાગે છે અને તો જ આ પ્રવૃત્તિનો જ્યાં વિકાસ કરવાની સૌથી વધુ જરૂર છે ત્યાં વિકાસ કરી શકાશે. આ હકીકત ઉપર ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ ગંભીરપણે વિચારે એવી અમારી વિનંતિ છે.

લિ૦

કોંગ્રેસ ભવન,
સોની ફળીઆ,
સુરત. તા. ૨૦-૮-૫૬.

બલ્લુભાઇ દેસાઇ
શંકરલાલ દવે
મંત્રીઓ,
સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ.

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું સને ૧૯૫૫—૫૬ સરવૈયું.

જ	ઉ
૪૯૯- ૬-૦ તા. ૧-૪-૫૬ રોજ ઉઘડતી શિલક	૬૭- ૦-૯ તાલુકાઓને ફાળવણીના આપ્યા
૮૬-૧૧-૩ જિ. પુ. મં. ની ફાળવણીના	૨૧-૧૫ ૦ મુસાફરી ખર્ચ
૧૧૫- ૯-૬ તાલુકાઓની ”	૩- ૮-૦ તાર ટપાલ ખર્ચ
૪૦- ૦-૦ પરિષદ પ્રતિનિધિ ફીના	૨૪૫-૧૨-૦ પરિષદ ખર્ચ
	૩૩૮- ૪-૯
	૪૦૩- ૬-૦ શિલક હાથ પર
	૧૪૧-૦-૩ મંડળની શિલક
	૨૬૨-૫-૯ તાલુકાની ફાળવણી
	૪૦૩-૬-૦
૭૪૧-૧૦-૯	૭૪૧-૧૦-૯

બલ્લુભાઇ દેસાઈ
માનદ મંત્રી,
સુરત જિલ્લા પુ. મંડળ

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૯-૯-૫૬ ના રોજ, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ના કાર્યાલયમાં બપોરના બે વાગે શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં જે તે શહેર તથા જિલ્લા પુ. મંડળ તરફથી ચૂંટાઇ આવેલા પ્રતિનિધિઓમાં નીચેના પ્રતિનિધિઓ હાજર હતા:

શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલ, વડોદરા, શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન, વડોદરા, શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, વાઘોડીઆ, શ્રી. બાઘજીભાઈ ના અમીન, વડોદરા, શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા, પાદરા, શ્રી. વલ્લભભાઇ આ. પટેલ, વડોદરા, શ્રી. સુરેન્દ્રસિંહ સો. ચાવડા, કરજણ, શ્રી ખુમાનસિંહ શં. બારોટ, ગોધરા, શ્રી. દલસુખરામ કે શાસ્ત્રીજી, ભરૂચ, શ્રી. ગજાનન ગ. દવે. ભરૂચ, શ્રી. મગનભાઇ રૂ પટેલ, બેદામ, શ્રી. ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ, માંગરોળ, શ્રી. ઠાકોરભાઇ ઘો. પટેલ, નોંધણા, શ્રી. મંગુભાઇ લ. દેસાઇ, પલસાણા, શ્રી. ઉમેદભાઇ મો. પટેલ. (આસિ કયુરેટર પુસ્તકાલય ખાતું).

આ સભામાં થયેલા ઠરાવોની ટૂંક વિગત નીચે મુજબ છે:

૧ પાછલી સભામાં ચાલેલા કામકાજને બહાલી આપવામાં આવી. ૨ સન ૫૬-૫૭ ની સાલ માટે વડોદરા વિ. પુ. મંડળમાં શહેર તથા જિ. પુ. મંડળો તરફથી ચૂંટાઇ આવેલા પ્રતિનિધિઓની નોંધ લેવામાં આવી, ૩. જે તે બાબતમાં મંજુર થયેલા અંદાજ કરતાં વિશેષ થયેલો ખર્ચ મંજુર કરવામાં આવ્યો, ૪. મંત્રીઓએ રજુ કરેલું સન ૫૫-૫૬ નું નિવેદન તથા હિસાબ મંજુર કરવામાં આવ્યો, ૫. ગ્રેડ સમિતિએ મહેકમની ગ્રેડો બાબતમાં કરેલી ભલામણ મુજબ પ્રચારકની રૂ. ૫૦ થી ૯૦ દર બે વર્ષે રૂ. ૫ નો વધારો, સહમંત્રીની રૂ. ૭૫ થી ૧૪૦ દર બે વર્ષે રૂા. ૧૦) નો વધારો એ પ્રમાણેની ગ્રેડો મંજુર કરવામાં આવી. તથા એ ધોરણે માહે ઓકટોબરથી જેની તેની ગ્રેડો છોડવાની મંજુરી આપવામાં આવી. ૬. સન ૫૬-૫૭ નું રૂ. ૬૫૮૬ નું અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવ્યું. ૭ બંધારણની કલમ ૨૦/૩ મુજબ મંડળમાં શ્રી. ડાહ્યાભાઇ જી. નાયક, ગોધરા, શ્રી. પ્રેમશંકર કે. ભટ્ટ સુરત, શ્રી ડાહ્યાભાઇ પટેલ ભરૂચ અને શ્રી. ચીમનભાઈ મૂ અમીન વડોદરાને કો-ઓપ્ટ કરવામાં આવ્યા. ૮ મંડળની સન ૫૬-૫૭ની હોદ્દેદારોની ચૂંટણી થતાં પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. લલ્લુભાઈ હ. પટેલ કતારગામ, મંત્રીઓ, શ્રી. ચીમનભાઇ હ અમીન વડોદરા તથા શ્રી. દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી ભરૂચ, ખજાનચી: શ્રી. બાઘજીભાઇ ના. અમીન અને ઓડિટર શ્રી. આપાજી અમીન એન્ડ કું. ને ચૂંટવામાં આવ્યા. ૯ ગુ. પુ. મં. ની કારોબારીમાં વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા વાઘોડીઆ અને શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા પાદરાને ચૂંટવામાં આવ્યા. ૧૦ સન ૫૫-૫૬ માં શિ. વા. પરીક્ષા ખાતે થયેલ ઉત્પન્ન રૂ. ૨૧૩૨-૧૫-૦, અને ખર્ચ રૂ. ૧૯૩૬-૯-૬ મંજુર કરવામાં આવ્યો તથા સન ૫૬-૫૭ માં પરીક્ષા ખાતેની પાછલી બચત અને ફી તથા બીજું નવું જે ઉત્પન્ન આવે તેમાંથી પગાર, કંટીજંટ, છપામણી, પોસ્ટેજ, ઇનામ, ઉત્તરપત્રોની તપાસણી વગેરે ખાતે, જમા રકમની હદમાં રહી ખર્ચ કરવાની મંત્રીઓને સત્તા આપવામાં આવી તથા શિ. વા. પરીક્ષા ખાતે હંગામી કામ કરતા કારકુનને ઓકટોબરથી પગારમાં માસિક રૂ. ૫) નો વધારો આપવાનો મંજૂર કરવામાં આવ્યો.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

સન ૫૫–૫૬નું નિવેદન અને હિસાબ

મંડળની રચના:– ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના બંધારણની કલમ ૨૦ મુજબ સન ૫૫–૫૬ માં રચાયલાં વડોદરા, ભરૂચ અને પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોએ પાંચ પાંચ અને સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળે ચાર તથા વડોદરા અને સુરત શહેર પુસ્તકાલય મંડળે ત્રણ ત્રણ પ્રતિનિધિઓ વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે ચૂંટી મોકલતાં અને એમાં બીજા ચાર ઉમેરતાં કુલ ૨૯ પ્રતિનિધિઓનું વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ આ વર્ષે રચાયું હતું.

મંડળની સભાઓ:– નિવેદનના વર્ષમાં મંડળની બે સભાઓ ભરાઈ હતી. પહેલી સભા તા. ૨૪ ૪–૫૫ના રોજ અને બીજી (વાર્ષિક) સભા તા. ૯–૯–૫૫ના રોજ ભરાઈ હતી. તેમાં થએલા ઠરાવોની કુલ સંખ્યા ૧૭ છે. એમાંના ૧૪ ચાલુ અને વહીવટી કામકાજને લગતા તથા બીજા ત્રણ વિભાગ પ્રચારકને બદલે બબ્બે જિલ્લા વચ્ચે એકેક પુસ્તકાલય પ્રચારક ગોઠવવાના, વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના જૂના દફતરનો નાશ કરવાના અને જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદો ભરવાના હતા.

ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદો:– સન ૫૫–૫૬ ના વર્ષમાં વડોદરા વિભાગમાં જિલ્લા અને શહેરવાર નોંધાયલા સભાસદો અને મળેલ લવાજમ નીચે પ્રમાણે છે:

	જિલ્લો તથા શહેર.	સભાસદ સંખ્યા	લવાજમની રકમ
૧	વડોદરા શહેર	૬૫+૧	૭૧–૦–૦
૨	સુરત શહેર	૨૦	૪૪–૦–૦
૩	વડોદરા જિલ્લો	૭૧૯	૧૪૬૦–૦–૦
૪	ભરૂચ ,,	૨૬૬	૫૫૪–૦–૦
૫	સુરત ,,	૨૬૯	૫૫૪–૦ ૦
૬	પંચમહાલ ,,	૧૩૪	૨૭૬–૦–૦
		૧૪૪૩	૨૯૫૯–૦ ૦

કુલ ૧૪૪૪ સભાસદોમાં વ્યક્તિ સભાસદો ૬૩૬ છે અને પુસ્તકાલય સભાસદો ૮૦૮ છે. વ્યક્તિમાં એક સભાસદ શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલ મંડળના આજીવન સભ્ય છે. સભાસદો નોંધવાની પ્રવૃત્તિમાં બંને જિલ્લા પુ. પ્રચારકો ઉપરાંત શ્રી. લલિતચંદ્ર દિવાનજી વડોદરા, શ્રી. લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર વડોદરા, શ્રી. નંદવદન સી. દીવાનજી સુરત, શ્રી સોમાભાઈ ગ. વૈદ વેજપુર (તા. સાવલી), શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ વરણામા, શ્રી. રમણીકલાલ કુ. પારેખ કરજણ, તથા શ્રી. ગજાનન ગ. દવે અને શ્રી. હસમુખરામ કે. શાસ્ત્રી ભરૂચ, એ સર્વેએ પણ સારો રસ લીધો હતો.

જિલ્લા અને શહેર પુસ્તકાલય મંડળો– વર્ષ દરમિયાન વડોદરા, ભરૂચ, સુરત અને પંચમહાલ એ ચારે જિલ્લાના જિલ્લા પુ. મંડળોએ તથા વડોદરા અને સુરત શહેરનાં શહેર પુસ્તકાલય મંડળોએ બંધારણ મુજબ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરી મંડળની પુનર્રચના કરી હતી.

સુરત શહેર તથા જિલ્લા સિવાય વડોદરા શહેર તથા વડોદરા, પંચમહાલ અને ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોની સભાઓમાં મંડળના મંત્રીઓ વ સહમંત્રીએ પણ હાજરી આપી હતી

તાલુકા પુ. મંડળો : વર્ષ દરમિયાન વડોદરા વિભાગના ચારે જિલ્લાઓમાં થઈને કુલ ૨૦ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો રચાયાં છે, અને તે નીચે મુજબ છે:

૧ વડોદરા જિલ્લો : ૧ વડોદરા, ૨ પાદરા, ૩ કરજણ, ૪ શિનોર, ૫ ડભોઈ, ૬ સાવલી, ૭ વાઘોડિયા, ૮ સંખેડા.

૨ ભરૂચ જિલ્લો : ૧ ભરૂચ, ૨ નાંદોદ, ૩ હાંસોટ, ૪ આમોદ.

૩ પંચમહાલ જિલ્લો : ૧ ગોધરા, ૨ હાલોલ, ૩ કાલોલ

૪ સુરત જિલ્લો : ૧ ચોર્યાસી, ૨ પલસાણા, ૩ ગણદેવી, ૪ નવસારી, ૫ કામરેજ.

જિલ્લા લોકલ બોર્ડોમાં પુ. પ્રવૃત્તિનો પ્રચાર :

વડોદરા વિભાગમાં આવેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડો તરફથી પોતપોતાની હદનાં પુસ્તકાલયોને તથા વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને સન ૫૫-૫૬ ના વર્ષ દરમિયાન નીચે મુજબ મદદો મળી છે:

જિલ્લા લો બોર્ડ	કેટલાં પુ. ને મદદ આપી	કુલ કેટલી — મદદ આપી	વિ પુ. મં. ને કેટલી મદદ આપી
વડોદરા જિ. લો. બોર્ડ	૪૬૦	રૂ. ૧૫૪ ૮	રૂ. ૧૦૦૦
પંચમહાલ "	૬૫	" ૧૯૫૦	" ૪૦૧
ભરૂચ "	—	—	" ૫૦૦
સુરત "	—	—	" ૧૦૦૦

ગોધરા મુકામે તા. ૧૫-૧-૫૬ ના રોજ ભરાયલી પહેલી પંચમહાલ જિલ્લા પુ. પરિષદમાં ગોધરા જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી. ડાહ્યાભાઈ નાયક સાહેબે પંચમહાલ જિલ્લામાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવામાં વાર્ષિક રૂ. ૧૦૦૦૦) દસ હજાર સુધીનો ખર્ચ પાડવાની જાહેરાત કરી છે. અને એ હિસાબે પંચમહાલ જિલ્લામાં બને તેટલાં વધુ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની પ્રવૃત્તિ પણ હાથ ધરાઈ છે.

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૩૦-૩-૫૬ના રોજ સુરતમાં મળેલી તે પ્રસંગે સુરત જિલ્લા લોકલ બોર્ડના ચેરમેન શ્રી. પ્રેમશંકર ભટ્ટે પણ સન ૫૬-૫૭ના વર્ષમાં સુરત જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાનું જાહેર કરેલ છે. ભરૂચ જિલ્લા લોકલ બોર્ડ પણ હવે પોતાનાં જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાનું વહેલી તકે વિચારે એવી અમારી વિનંતિ છે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી તથ પ્રચારકોની કામગીરી

નિવેદનના વર્ષમાં વિભાગ પ્રચારકને બદલે બબ્બે જિલ્લાવાર એકેક પુસ્તકાલય પ્રચારક ગોઠવવાનું જે નક્કી કરેલું તે મુજબ વડોદરા વિભાગ પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલને વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુ પ્રચારક તરીકે અને તા. ૧૫-૬-૫૬થી બીજા એક નવા પ્રચારક શ્રી વસનજી જી. નાયકને રોકી તેમને ભરૂચ-સુરત જિલ્લા પુ. પ્રચારક તરીકે ગોઠવવામાં આવ્યા છે.

વડોદરા-પંચમહાલ જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલે વર્ષ દરમિયાન વડોદરા જિલ્લાનાં ૧૮૯ અને પંચમહાલ જિલ્લાનાં ૪૫ મળી કુલ ૨૩૪ ગામો પૈકી ૨૧૦ ગામોમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી. અને ૨૪ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેમણે વર્ષ દરમિયાન ૩૧૩ ગુ. પુ. મંડળના સભાસદ બનાવ્યા હતા. તથા ૧૫૮૪ પુસ્તકો જે તે પુસ્તકાલયમાંથી પોતાની રૂબરૂમાં ઇસ્યુ કરી વંચાવા આપ્યાં હતાં. તેમની કામગીરી કુલ ૨૭૬ દિવસની થઈ છે.

ભરૂચ-સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. વસનજી છ. નાયકે વર્ષ દરમિયાન ભરૂચ જિલ્લાનાં ૯૫ અને સુરત જિલ્લાનાં ૫૭ મળી કુલ ૧૫૨ ગામો પૈકી ૯૮ ગામોમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી અને ૫૪ ગામોમાં આવેલાં નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેમણે વર્ષ દરમિયાન ૨૧૪ ગુ. પુ. મંડળના સભ્યો નોંધ્યા હતા, તથા ૫૧૩ પુસ્તકો જે તે પુસ્તકાલયમાંથી રૂબરૂમાં ઇસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં હતાં. તેમની કામગીરી ૯॥ માસની નોકરી દરમિયાન કુલ ૨૩૦ દિવસની થઈ છે.

ઉપરાંત સાવલી તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી. સોમાભાઈ જ. વૈદે ૧૪, સંખેડા તાલુકા માનદ પ્રચારક શ્રી. કરશનદાસ પ્ર. પટેલે ૯, શિનોર તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક અમૃતલાલ દ. જોશીએ ૧૨ અને પાદરા તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી. ફતેસિંહ ના. સોલંકીએ ૪ પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઈ વાચનપ્રચાર તથા દફતરવ્યવસ્થાની સમજ આપી હતી.

આ રીતે પ્રચારકો દ્વારા કુલ ૩૪૭ પુસ્તકાલયોની તપાસણી, ૭૮ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનો પ્રચાર, ૫૨૭ ગુ. પુ. મં.ના સભાસદોની નોંધણી તથા ૨૦૯૭ પુસ્તકોનું વાચનપ્રચાર કરી શકાયું છે.

શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા-નિવેદનના વર્ષમાં નવજીવન પ્રકાશન મંદિરે પ્રસિદ્ધ કરેલ શ્રી ચંદ્રશંકર શુક્લ કૃત 'સીતાહરણ' નામના પુસ્તકની પાંચમી પરીક્ષા તા. ૧૮-૯-૫૫ના રોજ લેવામાં આવી હતી, જેનો ૨૩૮ કેન્દ્રોના ૬૦૭૮ ઉમેદવારોએ લાભ લીધો હતો. આ પરીક્ષાનું પરિણામ ડિસેમ્બર '૫૫ ના 'પુસ્તકાલય' માસિકમાં પ્રસિદ્ધ કરાયું છે. પ્રતિવર્ષ પરીક્ષાનાં કેન્દ્રો અને ઉમેદવારોની સંખ્યા વધતી જાય છે. પાછલાં વર્ષ કરતાં આ વર્ષમાં ૧૧૮ કેન્દ્રો અને ૪૧૪૮ ઉમેદવારો વધ્યા છે, જે આ પરીક્ષા લોકોમાં કેટલી લોકપ્રિય બનતી જાય છે તે બતાવી આપે છે.

ગુજરાતી શાળા, એ. વી. સ્કૂલો, હાઈસ્કૂલો, પુસ્તકાલયો તથા કેટલીક ઉત્સાહી વ્યક્તિઓ આ પરીક્ષાનો, લોકો અને વિદ્યાર્થીઓ સારો લાભ લે તે માટે પ્રતિવર્ષ સુંદર પ્રચારકાર્ય કરે છે. કેટલાક તો આ પરીક્ષાના વર્ગો પણ ચલાવે છે. કપડવંજની શ્રી પુ. દ. મહાજન લાયબ્રેરી તો પોતાના તરફથી પણ ઓછી કિંમતે પુસ્તકો આપવાની તથા ઇનામોની યોજના કરે છે. આમ સૌના પ્રયત્નથી જ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારોની સંખ્યા વધતી જાય છે, એ એક નોંધપાત્ર બીના છે.

ઉપરાંત કરજણ તાલુકા પુ. મંડળે "હિંદના દાદા દાદાભાઈ નવરોજજી" નામના પુસ્તકની અને ડભોઈ તાલુકા પુ. મંડળે "મારા જવાહર" નામના પુસ્તકની ખાસ વિદ્યાર્થીઓ માટે પરીક્ષા રાખી હતી, જેનો લાભ અનુક્રમે ૫૫૧ અને ૨૧૯ વિદ્યાર્થીઓએ લીધો હતો.

પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ: નિવેદનના વર્ષમાં દરેક જિલ્લામાં જિલ્લા પરિષદો ભરવાની ઠરવાથી, જિલ્લાવાર પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ઉઘાડવાની પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી નથી, જે નવા વર્ષમાં ચાલુ કરવામાં આવશે.

નવીન પુસ્તકાલયો–વડોદરા પંચમહાલ જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઇ મ. પટેલ તથા સાવલી તાલુકા માનદ પુ. પ્રચારક શ્રી. સોમાભાઇ ગ. વૈદના પ્રચારથી વડોદરા જિલ્લામાં ૧૩ ગામોએ તથા પંચમહાલ જિલ્લામાં ૧૦ ગામોએ, ભરૂચ-સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. વસનજી-જી. નાયકના પ્રચારથી ભરૂચ જિલ્લામાં ૯ અને સુરત જિલ્લામાં ૮ મળી કુલ ૪૦ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘડયાં છે.

પુસ્તકાલયોનાં વાર્ષિક નિવેદન બજેટ–ગત વર્ષની માફક જે પુસ્તકાલયોનાં નિવેદન બજેટ પુ. સ. સ. મંડળમાં આવ્યાં ન હતાં તે મંગાવવાનું કાર્ય આ વર્ષે પણ મંડળે કર્યું હતું. ઉપરાંત જે તે પુસ્તકાલયોને જોઇતી માહિતી પૂરી પાડવામાં અને સરકાર તથા જિલ્લા લોકલ બોર્ડની મદદો પણ મેળવી આપવામાં પૂરતી તજવીજ કરી હતી.

જિલ્લા તથા તાલુકા પુસ્તકાલય પરિષદો

નિવેદનના વર્ષમાં મંડળની વાર્ષિક સભાઓ, વિભાગના ચારે જિલ્લાઓમાં જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનું ઠરાવ્યું હતું તે મુજબ આ વર્ષે વડોદરા, પંચમહાલ અને સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોએ પોતાના જિલ્લાની પરિષદો ભરી હતી. તેના ટૂંક અહેવાલ નીચે મુજબ છે:

વડોદરા જિલ્લા છઠ્ઠી પુસ્તકાલય પરિષદ, ડભોઇ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે ડભોઇ શહેર અને તાલુકાના નાગરિકોના સહકારથી ડભોઇના આંગણે તા. ૩૧-૧૨-૫૫ ના રોજ બોલાવી હતી. આ પરિષદના ઉદ્દઘાટક, સુરત જિલ્લાના પ્રખર કોંગ્રેસી કાર્યકર્તા શ્રી. કલ્યાણજીભાઇ મહેતા હતા. પરિષદના પ્રમુખ મહેસાણા જિલ્લાના જાણીતા કોંગ્રેસી કાર્યકર શ્રી. વિજયકુમાર ત્રિવેદી હતા. સ્વાગતપ્રમુખ શ્રી. ચીમનલાલ દેસાઇ (ડભોઇવાલા), સ્વાગતઉપપ્રમુખ શ્રી. છોટાલાલ ન. પાઠક અને મંત્રીઓ શ્રી. મોતીલાલ ના. દવે, શ્રી મુળજીભાઇ ના. શાહ અને શ્રી. ઇશ્વરલાલ જોષી હતા. પરિષદમાં કુલ ઠરાવો ૧૯ થયા હતા. પરિષદમાં પ્રતિનિધિઓની હાજરી બહુજ સારી હતી, ડભોઇ તાલુકા સ્વાગત સમિતિએ સૌનું સ્વાગત પણ ખૂબ હોંસથી કર્યું હતું. આ પરિષદનો પૂરો અહેવાલ જાન્યુઆરી '૫૬ ના અંક અપાયો છે.

પંચમહાલ જિલ્લા પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ, પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળે પોતેજ ગોધરામાં તા. ૧૫-૧-૫૬ ના રોજ ભરી હતી. આ પરિષદના ઉદ્દઘાટક જાણીતા લેખક શ્રી કરશનદાસ માણેક હતા. પરિષદના પ્રમુખ, ગુજરાત પ્રાંતિક સમિતિના મંત્રી તથા ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલ હતા. સ્વાગત-પ્રમુખ શ્રી. સુરેન્દ્રરાય દેસાઇ અને સ્વાગતઉપપ્રમુખ શ્રી. મારૂતિસિંહ ઠાકોર તથા શ્રી રતિલાલ દેસાઇ હતા. મંત્રીઓ શ્રી. બાબુભાઇ ગાંધી અને ખુમાનસિંહ બારોટ હતા. પરિષદમાં કુલ ૧૦ ઠરાવો થયા હતા. પંચમહાલ જિલ્લાના જાણીતા કોંગ્રેસી કાર્યકર્તા શ્રી. માણેકલાલ ગાંધી અને શ્રી. ડાહ્યાભાઇ નાયકને પોતાનો જિલ્લો પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં

જણાવેલી કામગીરી ઉપરાંત ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદો નોંધવાની તથા આ વર્ષમાં ભરાયલી જે તે જિલ્લા પુ. પરિષદમાં પણ હાજર રહી તે અંગેની પણ જે તે કામગીરી કરી હતી. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઇએ, મંડળની ઓફિસના કામમાં પણ સહમંત્રીને પ્રસંગોપાત મદદ કરી હતી.

અમદાવાદ વિભાગમાં ઉંઝા ગામે ભરાયલા તાલુકા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગમાં પણ સહમંત્રી શ્રી. વલ્લભભાઇ તથા વડોદરા-પંચમહાલ જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઇ મ. પટેલે હાજર રહી શિક્ષણ આપવાની કામગીરી કરી હતી.

મળેલી મદદો તથા હિમાબ: નિવેદનના વર્ષમાં વડોદરા, સુરત અને ભરૂચ જિલ્લા લો. બોર્ડ તરફથી અનુક્રમે રૂ. ૧૦૦૦, ૧૦૦૦ અને ૫૦૦ ની મદદ મળી છે. પંચમહાલ જિલ્લા લો. બોર્ડે પણ રૂ. ૪૦૧ મંજૂર કર્યા હતા, પણ તે નવા વર્ષમાં મળ્યા છે. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફથી પણ આ વર્ષે રૂ. ૫૦૦ ની મદદ મળી છે. ગુજરાત પુ. મંડળ તરફથી પણ સન ૫૪-૫૫ ની મદદ રૂ. ૬૦૦ તથા ત્રીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ-વડોદરાની છેવટની બચત રૂ. ૫૦૦ મળી રૂ. ૧૧૦૦ ની મદદ મળી છે.

મંડળનો સન ૫૫-૫૬ નો હિસાબ, ઓડિટર શ્રી. આપાજી અમીનની કું. પાસે ઓડિટ કરાવ્યો છે, અને તે આ સાથે જોડવામાં આવ્યો છે.

મંડળનું આ વર્ષનું કુલ ઉત્પન્ન રૂ. ૫૧૦૮-૧-૧૧ છે અને ખર્ચ રૂ. ૫૪૧૨-૧૪-૬ છે, જેથી ઉત્પન્ન ખાતે આવેલી ખોટ રૂ. ૩૦૪-૧૨-૭ પાછલી બચત ખાતેથી લીધી છે. પંચમહાલ જિ. લો. બોર્ડની મંજુર થએલી મદદ રૂ. ૪૦૦) આ વર્ષમાં મળી હોત તો આ વર્ષે દેખાતી તોટ આવત નહી.

શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો હિસાબ, મંડળના સરવાયામાં દર્શાવાયો છે. આ વર્ષે પરીક્ષા ખાતે ફી, પસ્તી વગેરે મળી રૂ. ૨૧૩૨-૧૫-૦ નું ઉત્પન્ન હતું, તેમાંથી પગાર કું.ટી. છપામણી, પોસ્ટેજ, ઉત્તરપત્રોની તપાસણી, ઇનામ વગેરે ખર્ચના રૂ. ૧૯૭૬-૯-૬ જતાં વર્ષ આખરે બચત રૂ. ૧૯૬-૧૫-૦ રહી છે જે પાછલી સાલની બચતમાં ઉમેરતાં આ ખાતે કુલ રૂ. ૫૭૫-૧૫-૦ ની બચત રહે છે, જેમાંથી છઠ્ઠી પરીક્ષા અંગેના પ્રચારનો તથા હંગામી નિમણુંકોનો ખર્ચ હવે પછી પડનાર છે.

આભાર: મંડળની ઓફિસ સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં ચાલુ રહી છે તે બદલ તથા વખતો-વખત સલાહસૂચના આપવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારીવર્ગનો, હિસાબ ઓડિટ કરી આપવા બદલ શ્રી. આપાજી અમીન એન્ડ કું. નો, પુસ્તકાલયોનાં લવાજમ મેળવી આપવા બદલ પુ. સ. સ. મંડળનો, મંડળને વાર્ષિક મદદો આપવા બદલ વડોદરા, પંચમહાલ, ભરૂચ અને સુરત જિલ્લા લોકલ બોર્ડ, ગુજરાત પુ. મંડળ તથા પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળનો, ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદો નોંધવામાં તથા ઉપર દર્શાવેલી બીજી પ્રવૃત્તિઓમાં જે જે કાર્યકરોએ મદદ કરી છે તે સૌનો તથા વખતોવખત સલાહસૂચના અને માર્ગદર્શન આપવા બદલ ગુ. પુ. મંડળ તથા આપણા મંડળના પ્રમુખશ્રી મગનભાઇ શં. પટેલનો અમે આભાર માનીએ છીએ.

ચીમનભાઇ હ. અમીન
દલસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી
મંત્રીઓ

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

સન ૧૯૫૫-૫૬ના હોદ્દેદારો તથા સભ્યોની યાદી

પ્રમુખ : શ્રી. મંગનભાઇ શં. પટેલ વડોદરા, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. લલ્લુભાઇ હ પટેલ ભરૂચ (બી. એ. એલ. એલ. બી.), મંત્રીઓ : શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીન વડોદરા, શ્રી. દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી ભરૂચ, ખજાનચી : શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન વડોદરા.

સભાસદો

શ્રી. લલિતચંદ્ર છો. દીવાનજી વડોદરા	શ્રી. મંગુભાઈ લ. દેસાઈ, પલસાણા
શ્રી. દિનકરરાય ડી. દેસાઈ સુરત	શ્રી. લલ્લુભાઇ દ. દેસાઈ, કતારગામ
શ્રી. કે. વી. દેશમુખ સુરત	શ્રી. ઠાકોરભાઇ ડા. દેસાઇ, નવસારી
શ્રી. જી. પી. શાહ ,,	શ્રી. ડાહ્યાભાઈ જી. નાયક, દાહોદ
શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, વાઘોડિયા	શ્રી. ખુમાનસિંહ શં. બારોટ, ગોધરા
શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા, પાદરા	શ્રી. બાબુભાઈ વિ. ગાંધી, ,,
શ્રી. સુરેન્દ્રસિંહ સો. ચાવડા, કરજણ	શ્રી. શાન્તિલાલ મ. શાહ, હાલોલ
શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલ, વડોદરા	શ્રી. દનુભાઈ કુ. ધ્રુવ, ઝાલોદ
શ્રી. ઠાકોરભાઇ ભ. પટેલ, હાંસોટ	શ્રી. ચુનીલાલ પુ શાહ, વડોદરા
શ્રી. ગજાનન ગ. દવે, ભરૂચ	શ્રી. પ્રેમશંકર કે. ભટ્ટ, સુરત
શ્રી. ભગવાનસિંહ અ. પરમાર, શુકલતીર્થ	શ્રી. ડાહ્યાભાઇ હી. પટેલ, ભરૂચ
શ્રી. મગનભાઈ રૂ. પટેલ, ભદામ	શ્રી. ચીમનભાઈ મૂ. અમીન, વડોદરા.

પાટણમાં શિષ્ટવાચન પરીક્ષા પ્રમાણપત્ર વિતરણ સમારંભ

શ્રી ફતેહસિંહરાવ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પાટણમાં શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનું કેન્દ્ર ચાલે છે. તેનું ગઇ પરીક્ષાનું પરિણામ ૧૦૦ ટકા આવેલું. પાંચમી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનાં પ્રમાણપત્રો અને ઈનામો એનાયત કરવાનો સમારંભ પાટણના લોકપ્રિય જોઇન્ટ સિવિલ જજ શ્રી. ઇશ્વરભાઈ કિશોરભાઇ અમીનના પ્રમુખપદે યોજવામાં આવ્યો હતો. તે પ્રમાણે વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત પાટણના જાણીતા નાગરિકોની સારી હાજરી હતી. પુસ્તકાલયના પ્રમુખ શ્રી. ડૉ. સેવંતીલાલ શાહની દરખાસ્ત અને ચંદુલાલ વ્યાસના અનુમોદનથી પ્રમુખપદ સ્વીકાર્યા બાદ કેન્દ્ર વ્યવસ્થાપક શ્રી. કૃષ્ણલાલ દવેએ નિવેદન રજુ કરી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા સંબંધી અને પાટણ કેન્દ્રની પ્રગતિ સંબંધી વિગતવાર માહિતી રજુ કરી હતી. અન્ય પ્રવચનોમાં શ્રી. ફુલાભાઇ પટેલ, શ્રી. નટુભાઇ રાવળ, શ્રી. જોઈતારામ મહેતા, શ્રી. રસિકલાલ જાની, શ્રી. ગોવિંદલાલ મહેતા, શ્રી. ડૉ. સેવંતીલાલ શાહ અને પ્રમુખશ્રીએ શિષ્ટ સાહિત્યના પ્રચાર માટે પુસ્તકાલયમાં આવી પ્રવૃત્તિની અગત્ય સમજાવી હતી. પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી. દશરથલાલ બારોટે આભારવિધિ કર્યા બાદ વંદેમાતરમ્ ગવાઈ સમારંભની પૂર્ણાહુતિ થઈ હતી.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ વડોદરા

સન ૫૫-૫૬ નું ઉત્પન્ન ખર્ચ

(માહે એપ્રિલ ૫૫ થી માહે માર્ચ ૫૬ સુધીનું)

જ		ઉ	
૯૬-૧-૧૧	વ્યાજના	૫૧૬૨-૧૫-૩	મહેકમના પગાર, પ્રો. ફંડના
૧૧૦૦-૦-૦	ગુજરાત પુ. મંડળની મદદના	૯૩-૨-૦	કંટીજંટના
	૬૦૦-૦-૦ સન ૫૪-૫૫ ની મદદ	૭૪-૧૨-૩	પોસ્ટેજના
	૫૦૦-૦-૦ ત્રીજી ગુ. પુ. પરિષદની બચત	૧૫-૩-૦	પ્રચારકની જાહેરાત ખર્ચના
૫૦૦-૦-૦	પુ. સ. સ. મંડળની મદદના	૪૧-૧૪-૦	મંત્રીઓ તથા વ્યવ. નાં મુસાફરી ખર્ચના
૨૫૦૦-૦-૦	જિ. લોકલ બોર્ડોની મદદના	૨૫-૦-૦	ગુ. પુ. મં. ની લવાજમની પાવતીઓ તથા યાદીઓ બનાવવાની કામગીરીના
	૧૦૦૦-૦-૦ વડોદરા જિ. લો. બોર્ડ		
	૧૦૦૦-૦-૦ સુરત જિ. લો. બોર્ડ		
	૫૦૦-૦-૦ ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડ		
૯૧૨-૦-૦	ગુ. પુ. મં. ને વડોદરા વિભાગમાંથી સન ૫૪-૫૫ માં મળેલ લવાજમની ફાળવણીના		
૫૧૦૮-૧-૧૧			
૩૦૪-૧૨-૭	પાછલી બચત ખાતેથી		
૫૪૧૨-૧૪-૬		૫૪૧૨-૧૪-૬	

ચીમનભાઇ હ. અમીન
હસમુખરામ કે. શાસ્ત્રી
મંત્રીઓ

Examined and found correct
Apaji Amin & co.
Chartered Accountants
Baroda, Dated 18 th July 1956

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ, વડોદરા

તા. ૩૧-૩-૫૬ આખરનું સરવાયું

જ

૨૭૯૮-૨-૯ મંડળની બચત
    ૩૧૦૨-૧૫-૪ પાછલી સાલની
    બા ———
    ૩૦૪-૧૨-૭ બાદ આ વર્ષની ખોટ

૭૦૨૩-૨-૩ દેવું:—
    ૧૩૧૨-૧૩-૩ સ્ટાફનું પ્રો. ફંડ
    ૪૨૪૫- ૬-૬ ગુજરાત પુ. મં.
    ૫૭૫-૧૫-૦ શિ. વા. પરીક્ષા ખાતે
        ૩૬૯-૯ ૬ પાછલી શિલક
        ૨૧૩૨-૧૫-૦ આ વર્ષનું ઉત્પન્ન ફી પ્ર વિ.
        ૨૫૧૨-૮-૬
        બા ———
        ૧૯૩૬-૯-૬ બાદ આ વર્ષનો ખર્ચ, પગાર, ઈનામો, પોસ્ટેજ કંટી. અને ઉત્તરવહીની તપાસણી વિ નો
        ૫૭૫-૧૫-૦
    ૮૮૮-૧૫-૬ પુસ્ત. સ. સ. મં.
    ———
    ૭૦૨૩-૨-૩
———
૯૮૨૧-૫-૦

ઉ

૨૩૬-૧-૦ લહેણા (લવાજમો વગેરેના)

૯૫૮૫-૪-૦ શેર, બેંક, મંડળ તથા રોકડ શિલક
    ૨૫-૦-૦ પુ. સ સ. મં. નો શેર ૧
    ૬૦૬૦-૭-૬ ,, થાપણ
    ૩૦૩૪-૧૪-૯ પંજાબ નેશનલ બેંક
    ૪૬૪ ૧૩-૯ રોકડ શિલક
    ———
    ૯૫૮૫-૪-૦
———
૯૮૨૧-૫-૦

ચીમનભાઈ ન. અમીન
હસમુખરામ કે. શાસ્ત્રી
મંત્રીઓ

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી ઓક્ટોબર ૧૯૫૬ [અંક ૪ થો

અનુક્રમણિકા.

પુસ્તકવ્યવસાયમાં કમિશનનું દુશ્ચક્ર	૧૬૫
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૧૬૭
પુસ્તક પરિચય	૧૭૨
નવીન ફાલ	૧૭૯
ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનો હેવાલ અને હિસાબ	૧૮૧
ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભા	૧૯૩
અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળની વા. સભા	૧૯૪
અમદાવાદ જિ. પુ. મંડળની વા. સભા	૧૯[illegible]
તાલુકા પુ. મંડળની વા. સભાઓ	૨[illegible]
મહેસાણા જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને અપાયલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ	૨૦૧
શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીનને વિદાયમાન	૨૦[illegible]
વડોદરાના વિશિષ્ટ ગ્રંથસગ્રાહકનું બહુમાન	૨૦૮
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૦૯
આટલું તો વિચારજો.	૨૧૦
માસિકો મળ્યા તારીખ	૨૧૨
સૂચના-સમાચાર	૨૧૩
સામયિક દોહન	
એના ભણકારા રહેજો અંતરમાં મારા	૨૧૪
જુવાનોને શીખ	૨૧૫
ધન, સત્તા ને કીર્તિ	૨૧૬
અવળું અર્થશાસ્ત્ર	૨૧૮
દાન દેનાર અને લેનાર	૨૧૯
અભણ	૨૨૧
ગ્રામ પંચાયતની ચૂંટણીઓ અને સ્વરાજ્યદર્શન	૨૨૨

: વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં રૂા. ૪-૦-૦ પરદેશ રૂા. ૫-૮-૦ છુટક નકલ રૂા. ૦-૮-૦

: વ્યવસ્થાપક :

લક્ષ્મણસિંહ બહુચરસિંહ પરમાર

અ. મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડ, વડોદરા.

: સંપાદક :

મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ

અમારી છેલ્લી સુંદર નવલકથાઓ

શ્રી રમણલાલ દેસાઇની આત્મકથા **મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ** પૃષ્ઠ ૩૨૨ : : કિંમત ૪–૮–૦	શ્રી વિ. સ. ખાંડેકરની **અશ્રુ** પૃષ્ઠ ૪૪૯ : : કિંમત ૬–૦–૦
શ્રી ઈશ્વર પેટલીકરની **કલ્પવૃક્ષ** પૃષ્ઠ ૪૩૨ : : કિંમત ૬–૦–૦	કવિ બા. ભ. બોરકરની **ભાવીણ** પૃષ્ઠ ૩૦૫ : : કિંમત ૪–૮–૦
શ્રીમતી વિભાવરી શિરૂરકરની **હૃદયમંથન** પૃષ્ઠ ૩૬૦ : : કિંમત ૫–૦–૦	શ્રી પીતાંબર પટેલની **આશાભરી** પૃષ્ઠ ૩૪૪ : : કિંમત ૪–૮–૦
શ્રી ગો. ની. દાંડેકરની **શિતુ** પૃષ્ઠ ૨૫૦ : : કિંમત ૩–૮–૦	શ્રી. ગ. ત્ર્યં. માડખોલકરની **કાન્તા** પૃષ્ઠ ૩૪૨ : : કિંમત ૪–૮–૦
શ્રી નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની **ગોપારાણી** પૃષ્ઠ ૩૩૧ : : કિંમત ૪–૮–૦	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસેની **ગારંબીનો બાપુ** પૃષ્ઠ ૪૧૭ : : કિંમત ૫–૮–૦
શ્રી. બચુભાઇ શુકલની **અધૂરો આદર્શ** પૃષ્ઠ ૪૬૨ : કિંમત ૬–૪–૦	શ્રી ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાનીની **અચ્યુત** પૃષ્ઠ ૨૪૭ : : કિંમત ૩–૮–૦
એડગર રાઇસ બરોઝની **ટારઝનની શોધ** પૃષ્ઠ ૩૫૧ : : કિંમત ૫–૦–૦	શ્રી. ચુનીલાલ મડિયાની વાર્તાઓ **અંતઃસ્રોતા** પૃષ્ઠ ૨૨૭ : : કિંમત ૩–૦–૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઇ–૨

૧૦–૧૨ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ;

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ 'LITERATURE'

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિનું અજોડ સાહિત્ય

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં સમાસ રાખજો.

સ્વ. ગિજુભાઇ સંપાદિત બાલસાહિત્ય

બાલવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫ .... ૬-૪-૦
બાલસાહિત્ય માળાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૮૦ સેટના ૨૫-૦-૦
બાલસાહિત્ય ગુચ્છનાં પુસ્તકો ૧ થી ૨૫ ,, ૬-૮-૦
બાલસાહિત્ય વાટિકાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૩૨ દરેકનો ૧-૦-૦
કિશોર કથાઓ ભાં. ૧-૨ ૩-૦-૦ | ભગવાન બુદ્ધ ૦-૧૨-૦
ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧-૧૨-૦ | રખડુ ટોળી ખંડ ૧-૨ ૪-૮-૦

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટનાં પુસ્તકો

મહાભારતનાં પાત્રો .... પુસ્તકો ૧ થી ૧૩ ... સેટના ૧૫-૦-૦
રામાયણનાં પાત્રો .... પુસ્તકો ૧ થી ૬ .... ,, ૮-૧૨-૦
ભાગવતકથાઓ .... ૨-૦-૦ | હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ
આપણા દેશનો ઇતિહાસ ૦-૮-૦ | ભાગ ૧-૨ (બંનેના) ૪-૦-૦

શ્રી. મૂળશંકર મો. ભટ્ટની સાહસકથાઓ

સાગરસમ્રાટ ૨-૮-૦ | ખજાનાની શોધમાં.... ૨-૮-૦
પાતાળ પ્રવેશ ૨-૮-૦ | સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૪-૮-૦
ટારઝન ભાગ ૧ થી ૧૦ (લેખક : શંકરભાઈ શાહ) સેટના ૭-૮-૦
અગન ગુલાબ (લેખકો : શંકરભાઇ શાહ તથા કુ. ઇંદુ શાહ) ૧-૪-૦
બાપુજી અને બીજી વાતો (લેખિકા : સૌ. કપિલાબેન ઠાકર) ૦-૧૦-૦
લોકકથાઓ તથા રાજુ આંબાવાળી (લે. મોંઘીબેન બધેકા) દરેકના ૧-૦-૦
શેરલોક હોમ્સની વાતો (લેખક : માધવજી ગો. પટેલ) ૧-૦-૦

આ સિવાયનાં અન્ય પ્રકાશનો માટે વિગતવાર સૂચિપત્ર માગો

આર. આર. શેઠની કંપની :: મુંબઇ-૨

૧૧૦-૧૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ★ .. તાર : LITERATURE

'સસ્તું સાહિત્ય'........ એટલે....'ઊંચામાં ઊંચું સાહિત્ય'

ચરિત્રો

બુદ્ધ, શંકરાચાર્ય, દયાનંદ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, સહજાનંદ, તુકારામ, રમણ મહર્ષિ, હંસ મહારાજ, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નાનક, ભિક્ષુ અખંડાનંદ, સરયૂદાસ, ટોલ્સ્ટોય, પૂજ્ય બાપુ, શિવાજી, અકબર, લક્ષ્મીબાઈ, જોન ઑફ આર્ક, વીર દુર્ગાદાસ, બુકર ટી. વોશિંગ્ટન, મીરાંબાઈ, સંત મૂળદાસ, મહાત્મા દાદૂ દયાળ, યોગીશ્વર યાજ્ઞવલ્ક્ય, નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ વગેરે...

ધર્મ–નીતિ

ગીતા, ઉપનિષદો, રામાયણ, સંપૂર્ણ મહાભારત, યોગવાસિષ્ઠ, મનુસ્મૃતિ, શિવપુરાણ, વિષ્ણુપુરાણ, દેવી ભાગવત, વિચાર સાગર, પંચદશી, સત્યનારાયણની કથા, નારાયણ કવચ, સનાતન ધર્મ, નિત્યપાઠ, વિદુરનીતિ, પક્ષપાતરહિત અનુભવ પ્રકાશ, જપ ને નામસ્મરણ, એકનાથી ભાગવત, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના ગ્રંથો, ભર્તૃહરિ શતકો, સૂર્યકાન્ત પંચીકરણ ભક્તિયોગ, ધમ્મપદ, પાતંજલ યોગસૂત્ર, મોક્ષમાળા, આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી, એકાદશી માહાત્મ્ય, ચંડીપાઠ, તુલસી સતસઈ વગેરે વગેરે.

ભજનો–કાવ્યો

નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, ભોજો, ધીરો, પ્રીતમ, અખો, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, કબીર, દાદુ, છોટમ, દલપત, કેશવ, શામળ, ગંગ, નઝીર, પ્રેમાનંદ, દીનદયાળગિરિ વગેરે વગેરે...

સ્વ. પઢિયારનાં પુસ્તકો

સ્વર્ગની કૂંચી, સ્વર્ગનો ખજાનો, સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સ્વર્ગનો આનંદ, સાચું સ્વર્ગ, સ્વર્ગની સીડી વગેરે...

વાર્તા

કરસનદાસ માણેક, ઈશ્વર પેટલીકર, જ્યોતીન્દ્ર દવે, પીતાંબર પટેલ, ચંદુલાલ પટેલ, વેણીભાઈ પુરોહિત, સારંગ બારોટ, પ્રશાંત, જયભિખ્ખુ, જગદીશ ને છગનલાલ પરમાર, કેતન મુનશી, મડિયા, સોપાન, શ્રીધરાણી વગેરેની વાર્તાઓ, વનરાજ ચાવડો, ગુલાબસિંહ, ભોજ ને કાલીદાસ, વિક્રમ, વૈતાલ, વડીલોની વાતો વગેરે વગેરે......

સ્ત્રી – બાળોપયોગી

નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, ગૃહિણી, કલ્યાણમયી, સુખી જીવનની પગદંડી, પાકશાસ્ત્ર, વિદ્યાર્થી બહેનોને, બીરબલ ને બીજા, અરેબિયન નાઈટસ, ગદાધારી ભીમ, ભીમનાં પરાક્રમો, સિંદબાદનાં સાહસો, શ્રેયસ્ બાળ ગ્રંથાવલિ વગેરે વગેરે...

વૈદક

સુશ્રુત – આયુર્વેદ, અષ્ટાંગ હૃદય-વાગ્ભટ, શાર્ઙ્ગધર સંહિતા, ભાવપ્રકાશ, આર્યભિષક્, ઘર ઘરનો વૈદ્ય, વનસ્પતિવર્ણન, આરોગ્યની બારમાસી, આરોગ્યની કૂંચી, રસતંત્રસાર, ખોરાકના ગુણદોષ, હરડે, જીવનચર્યા વગેરે વગેરે...

સામાન્ય જ્ઞાન

હિન્દુસ્તાની સંગીત, વ્યાયામ ને સૂર્યનમસ્કાર, કહેવતો, જગતમાં જાણવા જેવું, રશિયા, અમેરિકા, વિશ્વની વિચિત્રતાઓ, વનવગડામાં વસનારાં, પ્રકૃતિનાં લાડકવાયાં પંખીઓ વગેરે વગેરે...

૪૫૦ પ્રકાશનોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર મંગાવો

અખંડ આનંદ

મહાગુજરાતનું લોકપ્રિય અને સૌથી વધુ ફેલાવો ધરાવતું માસિક જાહેરખબર સિવાય દર અંકે ૧૨૦ પાનનું વાચન.

લવાજમ

દેશમાં રૂા. ૮ાા : પરદેશમાં રૂા. ૧૦ાા શિ. ૧૬

વિવિધ ગ્રંથમાળા

ઘેર બેઠાં છ થી આઠ ઉપયોગી પુસ્તકો દ્વારા ૧૫૦૦ પાનનું વાચન આપતી સૌથી જૂની માળા.

લવાજમ

દેશમાં : રૂા. ૭ાા પરદેશમાં રૂા. ૧૦ શિ. ૧૫

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { ભદ્ર, પો. બો. નં. ૫૦ અમદાવાદ– ૧૫૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ–૨

અમારાં નવાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો

ફકીરો (પન્નાલાલ પટેલ) ૨-૮
નાછૂટકે (" ") ૮-૧૨
યૌવન ૧-૨ (" ") ૭-૦
ભીરુ સાથી (" ") ૫-૦
જીવો દાંડ (" ") ૨-૮
પુણ્ય પરવાર્યું નથી(સંવર્ધિત નવી આ.) ગુલાબદાસ બ્રોકર ૩-૦
હરિનો મારગ (" ") ૧-૪
જ્ઞાનકુંજ (ધૂમકેતુ) ૧-૦
જ્ઞાનદીપ (") ૧-૦
સંસ્કારકથાઓ (") ૧-૦
જ્ઞાનગોષ્ઠિ (") ૧-૦
ઘરદીવડા (ઈશ્વર પેટલીકર) ૧-૦
સાધુ તો ચલતા ભલા(") ૧-૪
જીવનદીપ (") ૩-૮
ધરતીનો અવતાર (") ૨-૮
વિષચક્ર (ચુનીલાલ વ. શાહ) ૫-૮
અણોજો (" ") ૦-૧૨
શેખચલ્લી ૧થી૪(જયમલ્લ પરમાર)૪-૮
ભૂદાન (" ") ૨-૦
અણખૂટ ધારા (" ") ૪-૮
લગ્નમંગલ (ભૂપત વડોદરિયા) ૩-૦
આસ્તિક (સાને ગુરુજી) ૩-૦
પુનર્જન્મ (" ") ૩-૦
કરુણાદેવી (" ") ૧-૦
ગીતાહૃદય (" ") ૧-૮

શ્યામની મા (સાને ગુરુજી) ૪-૮
ક્રાંતિ (" ") ૫-૮
ચકમક (રંભાબેન ગાંધી) ૩-૦
સ્વભાવદર્શન (હરિંદ્રા પંડિત) ૩-૦
તંદુરસ્ત રહો (ભૂ. દવેઃ શં. દવે) ૩-૧
કિંગ કોંગ (હેમેન્દ્રકુમાર રાય) ૧-૮
પ્રણયના રંગ (રંભાબેન ગાંધી) ૨-૦
ડૉ. નરેન્દ્ર (કૃષ્ણલાલ ભટ્ટ) ૩-૦
વિરહગીતો (રમેશ પાઠક) ૧-૪
બીજલેખા (જયન્ત પરમાર) ૩-૪
પદ્માવતી (ડાહ્યાભાઇ પટેલ) ૪-૦
આમ્રમંજરી (" ") ૪-૦
વનની વાટે (" ") ૪-૮
એ આવજો (બાબુભાઇ વૈદ્ય) ૧-૮
મા વિનાનાં (" ") ૩-૦
ઝબુક વીજળી ઝબુક (મકરન્દ દવે) ૧-૪
ગાંધી ગીતો (સં. વિનોદ શાહ) ૩-૦
ગાંધીજી ને બાળકો (પુરાતન બૂચ) ૦-૧૦
સંત દેવીદાસ (ઝવેરચંદ મેઘાણી) ૧-૪
ચપટી ધૂળ (" ") ૧-૦
ડમરો ને તુલસી(રતિલાલ-અનિલ)૨-૦
રંગ રંગ વાદળિયાં (સુન્દરમ્) ૦-૧૨
ચીનનાં બાળકો (નીરુ દેસાઇ) ૦-૬
પરિવાર નિયોજન (નિરામય) ૨-૮

અમારાં આ નવાં પ્રકાશનો ઉપરાંત ગુજરાતી સાહિત્યનાં દરેક પુસ્તકો ખરીદવા માટે જરૂર અમને મળો અથવા લખોઃ—

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ

ફર્નાન્ડીઝ બ્રીજઃ ગાંધીરોડઃ પો. બૉ. નં. ૭૩ : અમદાવાદ-૧

શિષ્ટ અને સંસ્કારી સાહિત્ય

નવો ફાલ

સરસ્વતીચન્દ્ર ભાગ ૧ લો : શતાબ્દી આવૃત્તિ : પડતર કિંમતે ૨–૦
ગોવર્ધન શતાબ્દી ગ્રંથ : સંપાદક : પ્રો. ઉપેન્દ્ર પંડ્યા : અધ્યયનો અને અંજલિઓ ૬–૪
શિક્ષણ અને જીવનરહસ્ય : શ્રી. કૃષ્ણમૂર્તિ ૨–૦
સર્જનને આરે : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાનાં વિવેચનો ૩–૪
જૂનું મુંબઇ : પચરંગી નગરીની વિકાસકથા ૧–૪
પૂજારીને પગલે : શ્રી. જયસુખલાલ કૃ. મહેતા કૃત ૧–૦
સ્મરણ મંજરી : શ્રી. રઘુનાથ બ્રહ્મભટ્ટનાં સંસ્મરણો : તેમનાં ચૂંટેલાં લોકપ્રિય ગીતો સાથે ૫–૦
સર લલ્લુભાઇ શામળદાસ : શ્રી. ધ. કૃ. મહેતા લિખિત જીવનચરિત્ર ૨–૦
વસંતવર્ષા : શ્રી. ઉમાશંકર જોષીનો નવીન કાવ્ય ગીત–સંગ્રહ ૩–૦
ત્રિમૂર્તિ : શ્રી. મંગળદાસ જ. ગોરધનદાસનો સચિત્ર અને સોહામણો કાવ્ય સંગ્રહ ૫–૦
કવિતા ૧૯૫૫ : શ્રી. સુરેશ દલાલ સંપાદિત વર્ષની કાવ્ય–વાનગી ૧–૦
સ્મૃતિમંગલ : પ્રા. ગોવિન્દભાઇ પટેલનાં પ્રણય કાવ્યો ૧–૦
આત્માની કલા : પ્રા. ગોવિન્દભાઇ પટેલનાં ચિન્તન કાવ્યો ૧–૮
પલ્લવી : શ્રી. ઇન્દુલાલ ગાંધીનાં લયમધુર ગીતોનો સંગ્રહ ૩–૦
ઉત્તરાયન : શ્રી. દેશળજી પરમારનાં પ્રેરક ને પ્રાણવાન કાવ્યો અને ગીતો ૬–૪
અનંત સાધના : શ્રી. શિવકુમાર જોષીની નમણી નાટિકાઓ : સચિત્ર ૪–૦
ફિલસૂફિયાણી : શ્રી. પઢવાના મરમાળા ને વેધક રમૂજ ટૂચકાઓ : સચિત્ર ૪–૦
હિન્દપર્યટન : પ્રવાસીઓને અત્યંત ઉપયોગી સુધારેલી નવી આવૃત્તિ ૪–૮

વાર્તા સાહિત્ય

અધૂરો ફાલ : શ્રી. ધીરુબેન પટેલની નમણી સામાજિક વાર્તાઓ ૩–૦
વિલોપન : શ્રી. મેઘાણી કૃત છેલ્લો વાર્તાસંગ્રહ : સાત નવી વાર્તાઓ સાથે ૩–૮
તેજ અને તિમિર : શ્રી. મડિયાકૃત લક્ષ્યવેધી ને લાક્ષણિક નવલિકાઓ ૪–૦
ચંપો અને કેળ : " " નાજુક ને નકસીદાર પ્રણયકથાઓ ૩–૦
સ્વપ્નનો ભંગાર : શ્રી. કેતન મુનશીની કસબભરી નવલિકાઓ ૩–૮
પ્રતિબિંબ : શ્રી. 'ધૂમકેતુ'ની ભાતીગળ મર્મસ્પર્શી વાર્તાઓ ૩–૦
સંધ્યાટાણે : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાની ચૂંટેલી ૩૯ વાર્તાઓ ૪–૮
ભોજ અને કાલિદાસ : હાસ્ય અને હાજરજવાબીની ૧૦૪ વાર્તાઓ ૪–૦
અકલબહાદુર : ચાતુર્ય અને ચમત્કૃતિભરી કૌતુક-કથાઓ ૩–૦
કસ્તુરી : ચાતુર્ય અને ચમત્કારપૂર્ણ છવ્વીસ લોકપ્રિય લોકકથાઓ ૩–૧૨
રાજકથા : શ્રી. અવનીન્દ્રનાથ ટાગોરની પ્રેરક ઐતિહાસિક વાર્તાઓ ૧–૦
પાનસોપારી : શ્રી. પટવા કૃત હાસ્ય, કટાક્ષ અને મર્મભરી પ્રસંગકથાઓ ૪–૦
દાન અને ગ્રહણ : રસ અને રંગભરી સામાજિક નવલકથા ૩–૦
નંદનવન : શ્રી. સારંગ બારોટની સંયુક્ત કુટુંબની કહાણી ૪–૦
ભાઇબીજ : શ્રી. કોલકતી ભગિનીપ્રેમની વાર્તા સચિત્ર ૬–૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

જાણીતા લેખકોની નવી નવલકથાઓ

ભગ્ન પાદુકા
(કનૈયાલાલ મુનશી)
૬-૧૨
નવી ઐતિહાસિક નવલકથા

મહાઅમાત્ય ચાણક્ય
ધૂમકેતુ
૪-૮
આમ્રપાલી, વૈશાલી, મગધપતિ પછી આગળ ચાલતી નવલકથા.

જાવડભાવડ
ભા. ૧-૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૭-૦
કાલભૈરવ, સોહિણી સંધાર પછી આગળ વધતી નવલકથા

બૂરો દેવળ
જયભિખ્ખુ
૩-૮
નવીન છાપ પાડતી ઐતિહાસિક નવલકથા

નંદનવન
(નરેશબાબુ)
અનુ. રમણલાલ સોની
૩-૮
સામાજિક નવી નવલકથા

કાદવની લક્ષ્મી
(નરેશબાબુ)
અનુ. રમણલાલ સોની
૩-૦
શરદબાબુ કૃત પરિણિતા જેવી સુંદર નવીન ભાત પાડતી નવલકથા

નવા વાર્તાસંગ્રહો

ભણેલી ભીખ
(અનામી)
૩-૦

વનવેણું
(ધૂમકેતુ)
૩-૦

શ્રી ને સરસ્વતી
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૨-૪
શ્રી આચાર્યની સામાજિક નવલિકાઓ

જલ સુંદરી
રમણીકલાલ દલાલ
૩-૮

અંગના
જયભિખ્ખુ
૩-૦

જયભારતી
ભા. ૧-૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૩-૪

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

ગાંડીવનું નવું સચિત્ર બાલસાહિત્ય

પુરાણ ગુચ્છ

ધન્ય પરશુરામ	૦॥
તુલસી	૦॥
શંકર પાર્વતી	૦॥
વિદુર	૦॥
મત્સ્યાવતાર	૦॥
ભીષ્મ	૦॥
જયદુર્ગા	૦॥

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

પરીકથા ગુચ્છ

સોનાનો દેવ	૦॥
ગોપાળ દેવ	૦॥
પરીની દોસ્તી	૦॥
સુગંધમૃગ	૦॥
વાંદરમુખી	૦॥
દૈત્યપુરીનો જમાઇ	૦॥
ફુલનગરની રાણી	૦॥

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

રમૂજ ગુચ્છ

ફુન ફુના ફુન	૦॥
રૂડો રબારી	૦॥
ભોલુકાકા	૦॥
રાજાની મીની	૦॥
સબડક સબાક	૦॥
સણુ સટપટ	૦॥
હલ્લુની ભવાઇ	૦॥

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

શૂરાતન ગુચ્છ

અજબ શૂરાતન	૦॥
વાઘના માથાનો	૦॥
શૂરો શાહજાદો	૦॥
પોલાનું પરાક્રમ	૦॥
ગિરના જંગલમાં	૦॥
પ્રતાપાદિત્ય	૦॥
અમર મોત	૦॥

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

બકોર પટેલ

પ્રથમ ગુચ્છ

બ. પ. ની કથાઓ	૨)
બ. પ. ની વાતો	૨)
બ. પ. ની રમૂજો	૨)
બ. પ. ની ગમ્મતો	૨)
બ. પ. ના ફજેતા	૨)

ગુચ્છના રૂ. ૧૦

બીજું ગુચ્છ

બ. પ. ના ગોટાળા	૨)
બ. પ. ની કહાણીઓ	૨)
બ. પ. નાં પરાક્રમો	૨)
બ. પ. ના છબરડા	૨)
બ. પ. આસમાનમાં	૨)

ગુચ્છના રૂ. ૧૦

☆

માનો યા ન માનો

બકોર પટેલનો નવો ભાગ

કિંમત રૂ. ૨

મનોહર ગુચ્છ

દાડમપરી	૦॥
માણસની કિંમત	૦॥
અબોલ કુંવર	૦॥
સુગાંધાની બાલવાતો ભા. ૧–૨	૧॥

(ગુચ્છનાં નવાં પુસ્તકો છપાય છે.)

ઈતર બાલસાહિત્ય

અમી ઝરણાં ભા. ૧થી૪	૧।
મોતીના દાણા	૦।≈
જાપાનિકા	૧॥
આઠમી કૂંચી	૦॥≈

પ્રૌઢ શિક્ષણ

માટે ઉપયોગી પુસ્તકો

ગાંધીજીની વાતો ૧–૭	૨॥≈
દરબાર સાહેબની વાતો	૦।≈
ઠક્કરબાપાની વાતો	૦।≈
વિનોબાની વાતો	૦≈

" મારી મા "

અનુ. : શ્રી. ઈંદ્ર વસાવડા

આ પુસ્તક માટે માનનીય કેળવણીપ્રધાન શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ લખે છેઃ

પુસ્તકનો દરેકે દરેક પ્રસંગ માતાના જીવન સાથે સંકળાયેલો છે, અને કેટલાક પ્રસંગો તો એટલા સુંદર છે કે પુસ્તક એક વખત હાથમાં લીધા પછી મૂકવાનું મન ન થાય.

આજે આપણા દેશમાં કેળવણી ક્ષેત્રમાં નવા નવા પ્રયોગો થઇ રહ્યા છે. કેળવણી ક્ષેત્રમાં દેશે ઠીક ઠીક પ્રગતિ કરી છે પણ ગૃહ શિક્ષણમાં એટલે કે શાળા બહાર પણ બાળકોને ચારિત્ર્ય અને સંયમની કેળવણી આપવાની છે. એ તરફ આપણા માબાપોનું ધ્યાન હજી જોઇએ તેટલું ગયું નથી. એટલે એ દૃષ્ટિએ પણ આ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી થઈ પડશે એમ માનું છું.

દરેક શાળાએ વસાવવા યોગ્ય

ઈંદ્ર વસાવડા કૃત

શાળોપયોગી નાટકો ૧–૨	૨)
ચાલો ભજવીએ ૧–૬	૭)

ગાંડીવ પાક્ષિક

ત્રીસ વરસથી નિયમિત પ્રકટતું સચિત્ર બાળ પખવાડિક

વાર્ષિક લવાજમ

રૂ. સવાસાત

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયા ચકલા, સુરત

લાયબ્રેરીના શણગારરૂપ ઉત્તમ પુસ્તકો

કવિવર ટાગોરનાં પુસ્તકો:

ચોખેરવાલિ	૫–૦
વરમાળા	૪–૦
ગોરીબાળા	૪–૦
વરકન્યા	૪–૦
હાસ્ય કૌતુક	૪–૦
ગુપ્ત ધન	૪–૦
મહામાયા	૪–૦
હેમન્તી	૪–૦
માધવી	૨–૦

સળંગ સામાજિક સંપૂર્ણ નવલકથા

પ્રેયસી ૧-૨	૭–૮
અભિશાપ (નરેશબાબુ)	૪–૦
મિલન (નારાયણબાબુ)	૩–૮
પતિમંદિર(,,)	૩–૦
વારસદાર (,,)	૩–૦
શેષપ્રશ્ન (શરદ્બાબુ)	૫–૧૨

જગવિખ્યાત નવલકથાઓ

રોબીનસન ક્રૂઝો	૨–૮
ગુલીવરની મુસાફરી	૨–૮
રોબીન હુડનાં પરાક્રમો	૨–૮
ટારઝન (વનમાનવ)	૨–૮
ટારઝન (શાહે જંગલ)	૨–૮
ટારઝનનાં સાહસો	૨–૮

વિક્રમ રાજા નાં પુસ્તકો

સિંહાસન બત્રીસી	૨–૮
વિક્રમ ચરિત્ર	૨–૮
નવલખો હાર	૨–૮
જાદુઈ વાતો	૨–૮
વૈતાળ પચ્ચીસી	૨–૮

અરેબીયન નાઇટ્સનાં પુસ્તકો:

બગદાદનો બાદશાહ	૩–૦
બે ઘડીની બાદશાહી	૨–૮
પાતાળની પદ્મણી	૨–૮
સેતાની ચરખો	૩–૦
હાતમ તાઈનાં પરાક્રમો	૨–૦
ભેદી રાજકુમાર	૩–૦
સુલેમાની શેતરંજી	૩–૦
રાજાને ગમી તે રાણી	૩–૦
સવા લાખનો હીરો	૩–૦

શયદાકૃત નવલકથાઓ

અમીના	૬–૮
લયલા	૫–૦
મા તે મા ૧–૨	૧૦–૦
સોહાગ ચૂડી ૧–૨	૭–૦
અંધારી રાત ૧–૨	૭–૦
ધુંધવતાં પુર (મડિયા)	૪–૮
રૂપ અરૂપ ,,	૪–૦
ઊભી વાટે (બ્રોકર)	૪–૦
લતા ને બી.જી વાતો ,,	૪–૦

આ તથા બીજાં પુસ્તકો માટે ૧૦૦૦ પુસ્તકોનું સુચીપત્ર મંગાવો.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવરરોડ–સુરત.

આપના પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તકો જરૂર વસાવો.

બહુરત્ના વસુંધરા ૩૬ સાહસ ચરિત્ર કથાઓ, સુંદર વાંચવા જેવી છે. સંપાદક : દા. ન. હાઇસ્કૂલના આચાર્ય શ્રી. ઇશ્વરભાઇ પટેલ છે.

કિંમત ૨-૦

પ્રૌઢ શિક્ષણ વાચનમાળા પહેલી ચોપડી: લેખક : શંકરભાઇ સો. પટેલ

સ્વ. ગિજુભાઇએ યોજેલી મૂળાક્ષરો તથા બારાખડી શીખવવાની પદ્ધતિ પ્રમાણે લખાયેલી છે. વાચનમાં સરળતા અને રસ આવે એ હેતુથી કવિતાની લીટીઓ, જોડકણાં, તથા લોકગીતોની લીટીઓ મૂકવામાં આવી છે. ચોપડીની જોડણી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકોષ પ્રમાણે છે.

કિંમત ૦-૪

પરિમલ લેખક : ઇન્દુપ્રસાદ ભટ્ટ અને મણિલાલ ઠાકર બાળકોને ગમી જાય તેવી સુંદર અગીઆર વાર્તાઓ તથા એક નાટક છે. વિશિષ્ટતા તો એ છે કે એમાં સામાજિક કલેશ, ચોરી, કપટ, વહેમ. વગેરેનો બીલકુલ સમાવેશ નથી.

કિંમત ૦-૫

શ્રેષ્ઠ સલાહકાર વૃદ્ધ પુરૂષોના મુખથી શ્રવણ થતી અનુભવીક બાબતોનો સંગ્રહ છે. વિદ્યાર્થીઓને તથા સાધારણ કેળવણી લીધેલા પ્રૌઢોને ઉપયોગી થાય તેમ છે. કુલ ૨૨ વાર્તાઓ છે.

કિંમત ૦-૬

વીર ગાર્ફીલ્ડ અંગ્રેજી ભાષામાં આ પુસ્તકની છત્રીસ આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકેલી છે. ઉમદા ચારિત્ર્ય, કીર્તિવાન સિદ્ધિઓ અને પ્રમાણિકપણે મેળવાયેલા ઉંચામાં ઉંચા વિજયોનો આદર્શ તરીકેનું વીર ગાર્ફીલ્ડનું જીવન ચરિત્ર છે. જ્યારે પ્રમુખપદે તેઓ હતા ત્યારે એક હત્યારાની ગોળીથી ઠાર થયેલા.

કિંમત ૧-૮

આત્મકથા લેખક : ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક, સન ૧૮૯૨ થી ૧૯૧૭ સુધીનું પોતાનું આત્મવૃત્તાંત છે.

કિંમત રૂ. ૪-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો. બો. ૧૦. વડોદરા.

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ મી ઓક્ટોબર ૧૯૫૯ [અંક ૪ થો

પુસ્તકવ્યવસાયમાં કમિશનનું દુશ્ચક્ર

—તંત્રીસ્થાનેથી

"પુસ્તકાલય" માસિકના જુલાઇ '૫૯ ના અંકમાં "કમિશનનું દુશ્ચક્ર" શીર્ષક એક સંવાદાત્મક લેખ પ્રસિદ્ધ થયો હતો.

અમે ધાર્યું હતું કે, પુસ્તકોની દુનિયામાં રસ ધરાવનાર કોઇકના પણ પ્રત્યાઘાતો એના પરથી જાણવા મળશે. પરંતુ આજ સુધીમાં આવા જાહેર પ્રત્યાઘાત હજી બહાર આવ્યા નથી.

વ્યક્તિગત વાતો આ વિષે ચાલે છે, અંદર અંદર આ બાબત ઉહાપોહ થાય છે. અને એ વિષચક્રનું નિવારણ કરવું જોઇએ, એમ સૌ કોઇ સ્વીકારે છે; પરંતુ "બિલાડીની કોટે કોણ ઘંટ બાંધે ?" એ ન્યાયે હજી કોઈ બહાર આવતું નથી.

કમિશનના આ વિષચક્રે પુસ્તક-પ્રકાશકો અને પુસ્તકવિક્રેતાઓ તેમ જ પુસ્તકો ખરીદનાર આલમને અનેક પ્રકારની વિમાસણમાં મૂકી દીધા છે.

કમિશનની લાલચ એવી ખરાબ છે કે ગમે તે ખરીદનાર તેની પાછળ લલચાયા વગર ભાગ્યે જ રહી શકે. પુસ્તકાલયોના સંચાલકો-ગ્રંથપાલ-મંત્રીઓને પુસ્તકો ખરીદવાનો વખત આવે ત્યારે કેટલીક વાર પ્રમાણિક વ્યક્તિઓ પણ તેમાં ફસાય છે. એ લોભાવનાર વસ્તુ છે, એ તો નિર્વિવાદ છે. એ પ્રલોભન એવું છે કે પોતાના અંગત સ્વાર્થ ખાતર નહિ તો સંસ્થાના સ્વાર્થ ખાતર પણ ખરીદનાર લલચાય છે, એટલે દરઅસલ એનું વિષચક્ર નામ યથાયોગ્ય જ છે.

આ વિષચક્રની ઉત્પત્તિ, પુસ્તકવિક્રેતાઓ કે પ્રકાશકોના અંદરઅંદરના પુસ્તકોના બદલાનું પરિણામ છે. પોતાનાં પ્રકાશનો બીજા પ્રકાશકોને તેનાં પ્રકાશનો લઇ બદલામાં આપવાની પદ્ધતિએ આ વિષચક્ર ઊભું કર્યું છે. પરિણામે, નપાસંવા

પ્રકાશકને પોતાનાં સારા લેખકનાં પુસ્તકો હોય તો પણ વધુ કમિશનમાં આપી દેવાં પડે, મોટા પ્રકાશકનાં સારા લેખકનાં પુસ્તકો પોતે મેળવવા માટે પોતાનાં પુસ્તકો મોંમાગ્યા કમિશને આપી દેવાં પડે. પરિણામે, એ નવો પ્રકાશક પોતાનાં પ્રકાશનો ખપાવવા મોટાનો આશ્રય લેવા જતાં તેને પોતાનું ગુમાવવાનો વખત આવે છે. આથી એનાં પ્રકાશનો બજારમાં ૫૦-૫૦ કે ૬૦-૬૦ ટકા સુધી ફેંકાય છે, અને બજારમાં સારા લેખકનાં પુસ્તકોની પણ કદી કદી એજ દશા થવા પામે છે.

આમ થવા કરતાં, ફરી એકવાર પ્રકાશકો અને પુસ્તકવિક્રેતાઓ એકઠા મળી કંઇ વિચાર-વિનિમય કરે, આ ચાલતા વિષચક્રને નેસ્તનાબૂદ કરવા કમર કસે તો પુસ્તકવ્યવસાયમાં ચાલતી આ બધી ગેરરીતિઓ દૂર થવા પામે અને પરિણામે, *એક શિષ્ટ વ્યવસાયમાં જે ગંભીર અશિષ્ટતા પેસી ગઇ છે તે સદાને* માટે નાબૂદ થાય એમ કરવું જરૂરી છે.

એક વાર આ બાબતમાં પ્રયત્ન થયેલો. મુંબઇમાં એ મળેલા, વિચાર-વિનિમય થયેલા, નિર્ણયો લેવાયેલા અને છેલ્લે કંઇ પરિણામ આવ્યું નહોતું.

આમ છતાં, ફરી એક વાર, જ્યારે પરિસ્થિતિ વણસી રહી છે, વ્યક્તિ-ગ્રાહકો કે સંસ્થાગ્રાહકોની ખેંચતાણ થાય છે તેવે વખતે ફરી એક વાર આ વ્યવસાયીઓ ભેગા થાય, વિચાર-વિનિમય કરે અને કંઇક નક્કર નિર્ણય પર આવે એમ આપણે ઇચ્છીએ.

એ માટે અમારાં નમ્ર સૂચનો નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) પ્રકાશકે પોતાનાં પ્રકાશનો, બીજા અન્ય પુસ્તકવિક્રેતાઓ જે કમિશનથી વેચે એ રીતે છૂટક વેચવાં જોઇએ.

(૨) દરેક પુસ્તકવિક્રેતાને સર્વ પ્રકાશનો વેચવાની તક મળવી જોઈએ. કમિશન માત્ર પુસ્તકવિક્રેતાઓ માટે હોવું જોઇએ.

(૩) છુટક વ્યક્તિગ્રાહકના વેચાણમાં પુસ્તક છાપેલી કિંમતે વેચાવું જોઈએ.

(૪) પુસ્તકો અમુક કાગળનાં અને બંધાઇનાં તેમ જ ટાઇપનાં હોવાં જોઇએ અને તેની ફર્મો-પ્રમાણે વધુમાં વધુ-ટોચ કીમત બાંધવી જોઇએ.

(૫) પુસ્તકવિક્રેતાઓ અને પ્રકાશકો અલગ હોવા જોઇએ.

(૬) પુસ્તકોની છાપેલી કીમત સિક્કા મારી બદલવામાં આવે છે, એ અનિષ્ટ પ્રથા સદંતર દૂર થવી ઘટે.

(૭) બદલાની પ્રથા બંધ કરવી.

(૮) કમિશનનું નિયત ધોરણ લેખકવાર ઠરાવવું.

(૯) ખાનગી કમિશનની પ્રથા બંધ કરવી.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

અત્યાર સુધીમાં હિંદી લેખકોનાં પુસ્તકોની લગભગ ૨૦ લાખ નકલો રશિયામાં બહાર પડી છે.

આ વર્ષે ગુરુદેવ ટાગોરનાં વધુ ૩ પુસ્તકો, ' પવિત્ર ગાય ' નામની શ્રી પ્રેમચંદજી નવલકથા અને હિંદની લોકવાર્તાઓ સચિત્ર આવૃત્તિ બહાર પડી હતી.

' ભારતદર્શન ' નામના શ્રી. નહેરૂના પુસ્તક અને તેમની આત્મકથાને પણ રશિયામાં ભારે સફળતા મળી હતી.

' હિંદી તત્ત્વજ્ઞાન ' નામના ડૉ. રાધાકૃષ્ણનના પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિ પણ બહાર પડી છે.

o o o

કેન્દ્રસ્થ સરકારની લોકભોગ્ય સાહિત્યને પ્રોત્સાહન માટેની યોજના હેઠળ કેન્દ્રસ્થ શિક્ષણપ્રધાન કચેરીએ ત્રીજી હરીફાઇના પરિણામ તરીકે હિંદી પ્રાદેશિક ભાષાઓમાંનાં કેટલાંક પુસ્તકોના લેખકોને પાંચસો પાંચસો રૂપિયાનાં ૪૦ ઇનામો એનાયત કર્યાં છે. એમાથી ગુજરાતી અને હિંદી પુસ્તકોનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે :—

ગુજરાતી : - સાગરમાં અજવાળાં : લેખક : શ્રીમતી કપિલા ઇન્દ્રજિત ઠાકોર, જાણવા જેવી વાતો : લે. શ્રી. મુકુલભાઈ કલાર્થી.

હિંદી :—(૧) બાતચીત (ભાગ ૧ થી ૫) લે. શ્રી. શાન્તારામ કેશવ શિરોડકર (૨) માર્ગદર્શિત મહાત્મા : લે. શ્રી. ઍસ એ રહીમ, (૩) યહ સૈનિકોં દેશ : લે શ્રી. બી. એસ. ઉપાધ્યાય, (૪) રાજા ભોજ : લે. શ્રી દેવરાજ દિનેશ, (૫) આન્ધ્રકી લોકકથાયેં લે. શ્રી. કે. રાજસેશગિરિ રાવ. (૬) હમારી કહાનિયાં : લે. શ્રી. પ્રાણનાથ શેઠ, (૭) રાજા ભોજ : લે શ્રી. સન્તરામ વાત્સ્ય: (૮) શહદ કો ખેતી : લે. શ્રી. બી. એસ. રાવત.

·· આ પુસ્તકો તેમજ એની સાથેનાં બીજાં ઇનામી પુસ્તકોમાં ૫૦૦ રૂપિયાનાં ઇનામો માટે પાંચ ઉત્તમ પુસ્તકોની પસંદગી કરવામાં આવશે.

આ ઉપરાંત ગ્રન્થાલયો અને સમાજશિક્ષણ સંસ્થાઓને ખરીદી માટે ભલામણ કરવા માટે નીચેનાં ગુજરાતી અને હિન્દી પુસ્તકો માન્ય કરવામાં આવ્યાં છે :—

ગુજરાતી :—(૧) ભગવાન બુદ્ધ : લે. શ્રી. ગોપાળભાઈ દેસાઈ, (૨) સ્વરાજ એટલે શું ? : લે. શ્રી. મગનભાઈ પી. દેસાઈ.

હિંદી —(૧) સુભાગી, (૨) બડે ઘરકી બેટી, (૩) સુજન ભગત, (૪) રામલીલા, (૫) નેપૂર, દરેકના લે શ્રી. પ્રેમચન્દ. (૬) દેહાત કી દવાઇયાં : લે. શ્રી. રમેશ વેદી. (૭) સિતારા : લે. શ્રી. કુદસીઆ ઝઇદી, (૮) નીરોગ કૈસે રહે : લે. શ્રી. મહેન્દ્રનાથ પાંડેય.

o o o

સિનસિનાટી (ઓહિયો) ના અમેરિકન સાહિત્યવિષયક માસિક 'રાઇટર્સ ડાઇજેસ્ટે ' એક ભારતીય લેખક શ્રી. સુબ્રમસ્વામી કૃષ્ણમૂર્તિના લેખનો સ્વીકાર કર્યો છે. લેખનું શીર્ષક ' ભારતમાં લેખક ' છે અને તેમાં યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના લેખકો માટે ભારતમાં સર્જનાત્મક સાહિત્યનું કેટલું વિશાળ ક્ષેત્ર છે તેનું વર્ણન કર્યું છે.

આ લેખકની ઘણી નવલિકાઓ ભારતનાં સામયિકોમાં અત્યાર અગાઉ પ્રસિદ્ધ થઇ ચૂકી છે.

° ° °

ભારતમાં ખ્રિસ્તી મિશનરીઓએ કોઈ વખત પ્રાદેશિક ભાષાઓ તથા સંસ્કૃતિના વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસમાં જે ફાળો આપ્યો છે તે માટે તેઓ અભિનંદનને પાત્ર છે.

ગઇ સદીના ઉત્તરાર્ધમાં સેમ્યુઅલ હેન્રી કેલોગ નામના અમેરિકન પ્રેસ્બિટેરિયન પાદરી અનેક વખત ભારતમાં આવ્યા હતા. તેમણે ઉત્તર ભારતની કેટલીએ ભાષાઓનો લાંબા સમય સુધી સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરીને ૧૮૭૫ ના ડિસેમ્બરમાં ' હિંદી ભાષાનું વ્યાકરણ ' રચવાનું પૂરું કર્યું. ૧૮૭૬ માં કલકત્તાથી તેની પહેલી આવૃત્તિ પ્રગટ થઇ હતી. કેલોગે ૧૮૯૩ માં તેની સુધારા વધારા સાથેની આવૃત્તિ પ્રગટ કરી. લેખકના અવસાન પછી તે પુસ્તક મળતું બંધ થયું હતું. ૧૯૩૯ માં ટી. ગ્રેહામ બેલીએ તે લંડનથી પ્રગટ કર્યું હતું. તાજેતરમાં તેની ચોથી આવૃત્તિ પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

° °

* વિદર્ભના આગેવાન નેતા, તંત્રી અને વક્તા તથા ખ્યાતનામ નાટ્યલેખક વીર વામનરાવ જોશીનું ૭૬ વર્ષની વયે અવસાન થયું છે. છેલ્લા ચાર દશકામાં તેમણે લખેલાં છ નાટકો પૈકી ' રાક્ષસી મહત્ત્વાકાંક્ષા ' તથા ' રણદુંદુભિ ' રંગભૂમિ પર રજુ થયાં હતાં. તાજેતરમાં જ તેમણે તેમની રાષ્ટ્રીય સેવાની કદરરૂપે ભારત સરકારે આપેલ રૂ. ૪૦૦૦] ની રકમનો સાભાર અસ્વીકાર કર્યો હતો. અવસાન પહેલાં તે લોકમાન્ય તિલકનાં સંસ્મરણો લખી રહ્યા હતા.

° ° °

* નાગપુરની ભારતીય સાહિત્યની આંતરરાષ્ટ્રીય અકાદમીએ શરૂ કરેલ તિબેટન—સંસ્કૃત કોષ લગભગ તૈયાર થઇ જવા આવ્યો છે. આ ડિક્ષનરીમાં ૪૦ ૦. શબ્દો છે. તિબેટના સાહિત્યના અભ્યાસીઓને આ કોષ ખૂબ ઉપયોગી થઇ પડશે.

° ° °

* મદ્રાસની તેલુગુ ભાષા સમિતિએ તેલુગુ ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો માટેનાં નીચે પ્રમાણેનાં વાર્ષિક ઇનામોની જાહેરાત કરી છે. નીચે દર્શાવેલ દરેક વિષયનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકને રૂા. ૫૦૦ નું ઇનામ મળશે.

(૧) બૌદ્ધ ધર્મનો ભારતમાં તથા બીજા દેશોમાં બીજા ધર્મો પર અસર.

(૨) આયુર્વેદવિજ્ઞાન : આધુનિક દૃષ્ટિએ તેનો વિકાસ

(૩) આંધ્રમાં જળવિદ્યુત યોજનાની ખીલવણીનો વિકાસ

(૪) સિનેમા, રેડિયો તથા મુદ્રણકળાથી જનમત કેવો ઘડાયો છે ?

(૫) દક્ષિણપૂર્વના દેશો પર ભારતીય સંસ્કૃતિની અસર

(૬) ભારતવાસીઓ સમાજવાદી જીવનરાહ કેવી રીતે સ્વીકારી રહ્યા છે.

*સ્વ. પંડિતા ક્ષમારાવનું છેલ્લું અને શ્રેષ્ઠ પુસ્તક 'શ્રી. જ્ઞાનેશ્વર ચરિતમ્' સંસ્કૃતમાં બહાર પડયું છે. તેમણે ૧૯૫૨ ના ઑક્ટોબરમાં આ પુસ્તક લખવાની શરૂઆત કરી હતી અને અવસાન પહેલાં માત્ર એકજ અઠવાડિયે તે પૂરું કર્યું હતું.

પુસ્તકમાં ૮ સર્ગમાં વહેંચાયેલા ૪૦૬ શ્લોકો છે.

ο　　ο　　ο　　ο

મુદ્રણકળાના પિતા કેક્સ્ટનનો જન્મ ઇ. સ. ૧૪૨૨ માં થયો હતો. ૧૬ વર્ષની ઉંમરે તેના શેઠે તેને બ્રુજીસ મોકલ્યો હતો. ત્યાં તે ત્રીસ વર્ષ સુધી રહ્યો હતો. અંગ્રેજી ભાષામાં છપાયેલ પહેલા પુસ્તક ધી 'રેકયુયેલ ' (RECUYELL) નું ભાષાંતર તેણે ૧૪૬૮ માં શરૂ કર્યું હતું. આ ભાષાંતર ત્રણ વર્ષે પૂરું થયું. તે એટલું બધું લોકપ્રિય નીવડયું કે લોકોની માગણીને પહોંચી વળવાનો એકજ રસ્તો-તે છાપવાનો-દેખાયો.

કોલાર્ડ મેન્શનના છાપખાનામાં તેણે આ પુસ્તક છાપવાનું શરુ કર્યું. ૧૪૭૬ માં તે ઇંગ્લેંડ પાછો આવ્યો, અને બીજે જ વર્ષે પોતાના છાપખાનામાં બીજું પુસ્તક છાપ્યું. પછીનાં ચૌદ વર્ષ તેણે ખૂબ મહેનત કરી, અને લગભગ ૮૦ પુસ્તકો છાપ્યાં. આ ઉપરાંત તેણે અંગ્રેજીમાં ૨૧ પુસ્તકોનું ભાષાંતર પણ કર્યું.

ઇ. સ. ૧૪૯૧ માં વિલિયમ કેક્સ્ટન ૬૯ વર્ષની ઉંમરે અવસાન પામ્યો. તે પહેલો અંગ્રેજ મુદ્રક હતો, જો કે તે એ કળાનો શોધક ન હતો.

ο　　ο　　ο

૧૯૫૬ ના જાન્યુઆરીથી જુન સુધીના છ માસમાં બ્રિટનમાં પ્રગટ થયેલ પુસ્તકોના આંકડા લંડનના 'બુકસેલરે' આપ્યા છે. પહેલા છ પ્રકાશકોના આંકડા નીચે પ્રમાણે છેઃ

કૉલિન્સ ૨૭૮, હચિન્સન ૨૦૩, ઑક્સ્ફર્ડ યુનિવર્સિટી પ્રેસ ૧૯૭, પિટમેન ૧૬૬ મુરમર ૧૫૯, લોંગમેન્સ ૧૩૬, ૬૮૫ સરકારી પ્રકાશનો બાદ કરતાં છ મહિનામાં ૧૦૭૫ પ્રકાશકોએ ૬,૯૨૯ પાઉન્ડની કીમતના ૮,૭૦૭ પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં હતાં.

ο

અખિલ ભારત મહાસભા સમિતિએ શ્રી. હર્ષદેવ માલવિયા કૃત 'ભારતમાં ગ્રામ્ય પંચાયતોનું' ૮૦ પાનાનું અંગ્રેજીમાં લખાયેલ પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે. તેનું પુરોવચન પંડિત જવાહરલાલ નેહરુએ લખેલ છે.

ο　　ο　　ο　　ο

૧૯૫૩ ના જાન્યુઆરીની પહેલી તારીખથી ૧૯૫૪ ના ડિસેમ્બરની ૩૧ તારીખ સુધીમાં શ્રેષ્ઠ હિંદી પુસ્તકો માટે રૂ. ૨૦૦૦ નાં તેર તથા રૂ. ૧૦૦૦ નાં પાંચ ઇનામો જાહેર કરવામાં આવ્યાં હતાં. કુલ ૭૯૬ પુસ્તકો મળ્યાં હતાં. તે પૈકી નીચેનાં સાત પુસ્તકો માટે આ ઇનામો આપવામાં આવ્યાં છે.

અલીગઢના શ્રી. યતેંદ્રકુમારને 'શૈલી' માટે, દિલ્હીના શ્રી જૈનેન્દ્ર કુમારને 'પાપ ઔર પ્રકાશ' માટે, રોહતકના શ્રી. શિવસદન સિંધ ચૌહાણ તથા શ્રીમતી વિજયા ચૌહાણને 'તીન પીરહી' માટે, ભુવનેશ્વરના શ્રી. એસ. આર્થર અબ્બાસ રઝવીને 'ખિલજી કાલીન ભારત' માટે, મદ્રાસના શ્રી. બાલા શૌરરીરેડ્ડીને 'પંચામૃત' માટે, પટણાના શ્રી. ફણીશ્વરનાથ રેણુને

'મૈલા આંચલ' માટે તથા ખન્ના પંજાબીના શ્રી નરેન્દ્રનાથ ધારને 'મેં ધરતી પંજાબકી' માટે દરેકને રૂ. ૨૦૦ આપવામાં આવ્યા છે.

'પાપ ઔર પ્રકાશ' ટોલસ્ટોયના 'ધી પાવર ઑફ ડાર્કનેસ'નું ભારતીય વેશાંતર છે.

'તીન પીરહી' મૅક્સિમ ગોર્કીના પુસ્તકનું ભાષાંતર છે. પંચામૃતમાં પંચ તેલુગુ કવિનાં કાવ્યો, ભાષાંતર સહિત છે. તેમાં કવિઓનાં જીવનચરિત્ર પણ આપ્યાં છે.

o o o

'રાડર' સંબંધી પહેલું પુસ્તક ભારતમાં પ્રગટ થયું છે. મુંબઈની નૉટિકલ અને એન્જિનિયરિંગ કૉલેજના લેકચરર શ્રી. કે. આર. ભંડારકર આ પુસ્તકના લેખક છે.

o o o

પાકિસ્તાન સાપ્તાહિકોની ભૂમિ જણાય છે. પાકિસ્તાન પ્રેસ ઇયર બૂકની ૧૯૫૬ ની આવૃત્તિમાં જણાવ્યા મુજબ પૂર્વ તથા પશ્ચિમ પાકિસ્તાનમાં બધાં મળીને ૩૧૫ સાપ્તાહિકો છે. પાકિસ્તાનની સ્થાપના પછી વર્તમાનપત્રના ઉદ્યોગમાં ખાસ કરીને ઉર્દૂમાં સારી એવી પ્રગતિ થઇ છે. ત્યાં બધી ભાષાઓમાં મળીને ૯૩ દૈનિકો છે.

o o o

અરબી 'કુરાન' તથા 'હદીસ' નું પહેલું બંગાળી ભાષાંતર ઓગણીસમી સદીના મધ્ય ભાગમાં પંચદીનાના ગિરીશચંદ્ર સેને કલકત્તામાં પૂરું કર્યું હતું. ઢાકાની જગન્નાથ કૉલેજના પ્રિન્સિપાલ ખાનબહાદુર અબ્દુલ રહેમાને હવે કુરાનનું ત્રણ ભાગમાં બંગાળીમાં ભાષાંતર કર્યું છે. ખાનબહાદુરની વિદ્વત્તા અને ખંત પ્રશસ્ય છે.

o o o

ઢાકા વિશ્વવિદ્યાલયે આધુનિક સમયનો બંગાળી સાહિત્યનો ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. આ પુસ્તકના લેખકો પ્રોફેસરો અબ્દુલ હીજે તથા અલી અહસન છે. આ ઇતિહાસ પ્રગટ કરીને ઢાકા વિશ્વવિદ્યાલયે મહાન સેવા બજાવી છે. પોતાનાં પ્રકાશનો માટે તેણે મોટું પ્રેસ પણ વસાવ્યુ છે પૂર્વ પાકીસ્તાનની સરકારે તથા ઢાકા વિશ્વવિદ્યાલયે માધ્યમિક શાળાઓ તથા કોલેજો માટે પ્રમાણભૂત બંગાળી પાઠય પુસ્તકો પણ પ્રગટ કર્યાં છે.

o o o

સ્વ. લોકમાન્ય તિલકની જન્મશતવર્ષી ૨૩ મી જુલાઈએ વિવિધ પ્રકારે ઉજવવામાં આવી હતી. 'કેસરી' ના લંડન ખાતેના પ્રતિનિધિ શ્રી. ડી. વી. તહમણકરે લખેલ તેમનું સંપૂર્ણ જીવન ચરિત્ર લંડનના જહોન મરે (પબ્લિશર્સ) લિમિટેડે પ્રગટ કર્યું હતું. પંદર રૂપિયાની કીમતના આ પુસ્તકનો આમુખ શ્રીમતી વિજયાલક્ષ્મી પંડિતે લખેલ છે. આજ પુસ્તકનું શ્રી. બી. ડી. ખેરે કરેલ મરાઠી ભાષાંતર પણ પૂના ખાતે પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હતું.

પૂનાથી પ્રગટ થતા બાલમાસિક 'આનંદ' પહેલી જુલાઈએ પોતાનો સુવર્ણ મહોત્સવ ઉજવ્યો અને સુવર્ણ મહોત્સવ અંક પણ પ્રગટ કર્યો. આ જૂના અને ખૂબજ લોકપ્રિય માસિકની સ્થાપના મશહુર લેખક સ્વ. વી. જી. આપ્ટેએ કરી હતી. ૧૯૩૦ માં તેમના અવસાન પછી શ્રી. ગોપીનાથ તલવલકર તેનું સફળ સંચાલન કરી રહ્યા છે. 'આનંદ' ના ટ્રસ્ટીઓએ થોડા સમય પહેલાંજ પૂના વિ. વિ. ને એક લાખનું તથા પૂનાની

મહારાષ્ટ્ર પરિષદને દશહજાર રૂ. નું દાન કર્યું છે. ભારતના એન્જીનિયરોના ઇન્સ્ટિટ્યુટે નાગપુરના જાહેર બાંધકામ ખાતાના મુખ્ય ડ્રાફ્ટસમેન શ્રી. જી. જી. જોશીને એન્જીનિયરીંગની જુદી જુદી શાખાઓના અમૂલ્ય પ્રાચીન ગ્રંથો તથા બીજા સાહિત્યના અપ્રતિમ સંગ્રહ માટે ૫૦૦ રૂા આપ્યા છે. ગયા ફેબ્રુઆરીમાં ચંદીગઢ ખાતે ભરવામાં આવેલ ઇન્સ્ટિટ્યુટની ૩૬ મી બેઠક વખતે શ્રી. જોશીએ પોતાના સંગ્રહનું પ્રદર્શન ભર્યું હતું. પંજાબના ગવર્નર સહિત બધાએ તે પ્રદર્શનની પ્રશંસા કરી હતી.

o o o o

મહારાષ્ટ્રના વયોવૃદ્ધ ઇતિહાસકાર, રિયાસતકાર શ્રી. જી એસ. સરદેસાઇએ તાજેતરમાં ૯૨ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કર્યો છે. તેમણે પોતાની આત્મકથા "માઝી સંસારયાત્રા" નામથી લખેલી છે.

o o o o

લગભગ ૭૦ વર્ષ પહેલાં, પૂનાની ફર્ગ્યુસન કૉલેજના આગલા પ્રિન્સિપાલ સ્વ. શ્રી બી એસ. આપ્ટેએ સંસ્કૃત અંગ્રેજી શબ્દકોશ પ્રગટ કર્યો હતો ઘણા સમયથી આ પુસ્તક અપ્રાપ્ય છે શ્રી. વાય. જી. જોશીએ આ કોશની સુધારાવધારા સાથેની નવી આવૃત્તિ પ્રગટ કરવાનું માથે લીધું છે. આ નવી આવૃત્તિ ૨૦૦૦ પૃષ્ઠોના બે ભાગમાં પ્રગટ થશે. પુસ્તકનો પહેલો ભાગ ૧૯૫૭ના એપ્રિલમાં તથા બીજો ભાગ ત્યાર પછી એક વર્ષે પ્રગટ થશે.

o o o o

અંગ્રેજ કવિ લૉર્ડ બાયરને એક સમયે કહ્યું છે કે 'પુસ્તક એ પુસ્તક જ છે પછી ભલે તેમાં કંઇ ન હોય.' કેટલાંક પુસ્તકોમાં ફક્ત કોરાં જ પાનાં હોય છે. ૧૯૨૯ માં 'વિઝડમ ઓફ ધી એઇજીસ', 'સાયલન્સ', 'વૉટ આઇ નો એબાઉટ વૉલસ્ટ્રીટ', આફ્ટર ફોર્ટીન ઇયર્સ એક્સપીરીઅન્સ' તથા 'વૉટ હોરેશિયો બોટમલી હેકડન ફૉર હીઝ કન્ટ્રી' નામક પત્રિકા છપાયાં હતાં, 'નથિંગ' નામના ફ્રેન્ચ પુસ્તકની ઘણી નકલો ૧૦ ફ્રાન્કની કીમતે વેચવામાં આવી હતી; જો કે તેમાં ફકત ૨૦૦ કોરાં 'પાનાં' હતાં.

o o o o

જગતમાં દર વર્ષે એક યા બીજા પ્રકારનાં પાંચ અબજથી વધારે પુસ્તકો પ્રગટ થાય છે. એટલે વ્યકિત દીઠ બે પુસ્તકો. લગભગ અર્ધાં પુસ્તકો શાળાના ઉપયોગ માટેનાં હોય છે.

બહુજ થોડા દેશો વર્ષે ૧૦,૦૦૦ થી વધારે પુસ્તકો પ્રગટ કરે છે. પ્રગટ થયેલ બધાં પુસ્તકોનો પોણો ભાગ ફકત દશ જ દેશોમાંથી આવે છે. તેમાં સોવિયેટ રશિયા, જાપાન, યુનાઇટેડ કિંગડમ તથા ભારત મુખ્ય છે. રશિયા પણ ૨૪,૦૦૦ પુસ્તકોને અંગે યાદીમાં મોખરે છે. ત્યારપછી ૯,૬૦૦ પુસ્તકોવાળું ઇટલિ અને દરેક ૮૫,૦૦ પુસ્તકોવાળા યુનાઇટેડ સ્ટેટસ (અમેરિકા) તથા યુનાઇટેડ કિંગડમ આવે છે.

૫–૧૦–'૫૬ —છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર.

* નિશાની વાળી નોંધો 'ઇન્ડિયન પી. ઇ. એન. માંથી સાભાર ઉધ્ધૃત

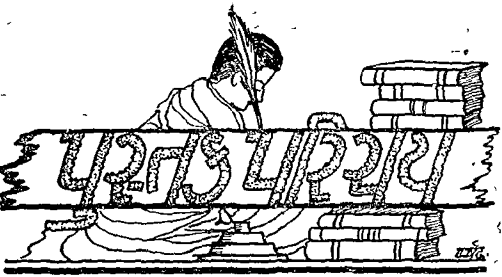

૧. રેઝળતો રાજહંસ : લખનાર–રમણલાલ નાનાલાલ શાહ, પ્રકાશક, ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. પૃ ૪૪; આવૃત્તિ ચોથી, કિંમત ૦–૮–૦.

આ પુસ્તિકા ગુર્જર ,બાલગ્રંથાવલિનું પ્રથમ શ્રેણીમાંનું ૯ મું પુસ્તક છે. Ugly Duckling નામની હૅન્સ એન્ડર્સનની એક બાલવાર્તાને આધારે એ લખાયેલી છે. લેખકે એને સરળ શૈલીમાં ઉતારી છે. બાળકોને ગમે એવી છે, એની ખાત્રી એની ચોથી આવૃત્તિ જ કહી આપે છે છાપકામ સારું છે.

૨. નવી નજરે કાશ્મીર–આવૃત્તિ–૧ લી. લેખક : શ્રી. વસુભાઇ દવે; પ્રકાશક: પ્રકાશ સાહિત્ય ભંડાર. ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ. કાર્ડ બોર્ડનું પૂઠું પૃ. ૧૩૨, કીમત ૨–૮–૦.

'શારદામંદિર' અમદાવાદના વિદ્યાર્થીઓના પર્યટનનું આ એક સ્મરણચિહ્ન છે. એમાં શૈક્ષણિક દષ્ટિ ઉપરાંત આનંદપ્રદ માહિતી છે. પ્રવાસીને આ પુસ્તકમાંથી ઘણું ઘણું જાણવાનું મળશે. લેખકે મીઠો કટાક્ષ કરતા કેટલાક પ્રસંગ ચીતર્યા છે, જે વાચકને ઠીક ઠીક જ્ઞાન પીરસી જાય છે.

આમાં અમદાવાદથી કાશ્મીરની સંપૂર્ણ માહિતી છે. પુસ્તક વસાવવા જેવું.

૩. જાદુઇ ટાપુ : લેખક શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી, પૃ. ૧૨૪, પ્રકાશક : ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અમદાવાદ. પૂઠું કાર્ડ બોર્ડ, કિં. રૂા. ૧–૪–૦ પુનર્મુદ્રણ ૧૯૫૬

સાહસિક યુવાનોને ગમી જાય એવું આ નાનકડું પુસ્તક છે. 'અજય–વિજય'ની જોડલી ઠેઠ સુધી વાચકને એનાં સાહસિક કામો માટે માન ઉપજાવે છે. વિદ્યાર્થીઓએ આ પુસ્તક ખરીદવા–વાંચવા જેવું ખરું.

૪–૬ શેખચલ્લી ૨ : અજગરના મોંમાં
શેખચલ્લી ૩ : રેશમિયાના દેશમાં
શેખચલ્લી ૪ : કુંવર પીપુજી
} લેખક : જયમલ્લ પરમાર, પ્રકાશક : ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અમદાવાદ.

ભા. ૨ પૃ. ૬૪ કિં. ૧–૦–૦ ભા. ૩ પૃ ૯૨ કિં. ૧–૪–૦ ભા. ૪ પૃ ૯૦ કિં. ૧–૪–૦

ભાઇ જયમલ્લ પરમારે બાળસાહિત્યમાં–અનોખી ભાત પાડી છે. એમણે પોતાની કલમ વડે બાળકોને પોતાની તરફ આકર્ષ્યા છે.

શેખચલ્લી ભા. ૧-૨-૩-૪ ખરેખર બાળકોને ગમી જાય એવા છે. એમાંનું વસ્તુ બાળભોગ્ય છે. વાચકો એને વાંચતાં થાકશે નહિ. અમે એ વાંચવાની સૌને ભલામણ કરીએ છીએ. બાળકોને ચકલાં, હરણાં, ઉંદર, ગીધ, સસલાં, કાકાકૌઆ જેવાં પ્રાણીઓની મારફતે અપાતી માહિતીવાળા પુસ્તકો ખરેખર ખૂબ જ ગમે છે.

"એક વાચક"

૭. **મસ્તીની પળોમાં**–લેખક: શ્રી. રતિલાલ અનિલ, રૂપાતન પ્રકાશન, જૂનાગઢ. મૂલ્ય બાર આના.

સંસ્કૃત સાહિત્યમાં મુક્તકનું સ્થાન વિશિષ્ટ પ્રકારનું છે. લાંબાં કાવ્યોમાંથી અનેક મુક્તકો પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ગુજરાતી સાહિત્યમાં શ્રી. જેઠાલાલ ત્રિવેદીનાં મુક્તકોના પ્રકાશન પછી આ લેખકની આ પુસ્તિકા લાંબા સમયે પ્રાપ્ત થાય છે. કાવ્ય દષ્ટિએ બધાં મુક્તકો પાણીદાર મોતી ભલે ન હોય, પણ 'કોને ગમે ?' 'શરાબ ઢોળે છે' 'ભિક્ષા' 'કોણ ?' અને 'કહેવાનું સ્વર્ગ' જેવાં કાવ્યોમાં રહેલું વિચાર અને રજુઆતનું તત્ત્વ આકર્ષક છે.

૮. સુરિલો સોહાગ ભાગ ૧-૨-કર્તા : શ્રી. ચિનુ શાહ સોહાગ, (કરકરીઆ): પ્રાપ્તિસ્થાન : સોહાગ, ૯–બી બીજો બ્લોક, સૂર્યનગર, અમદાવાદ ૮.

લેખકે ગઝલથી માંડીને ગીત, પ્રાસંગિક મુકતક, છૂટા શેરો વગેરે અનેક પ્રકારો ઉપર અહીં હાથ અજમાવ્યો છે. બીજા ભાગના 'મૂગો–કકળાટ' માં તેમણે ગદ્ય 'રત્ન કણિકાઓ' 'ચિન્તન કણિકાઓ' અને 'સુષુપ્ત વિચારો' પણ રજૂ કર્યાં છે. આવેશના ઊભરામાં ઘણી રચનાઓ થઈ હોય તેમ લાગે છે. કવિએ લાગણીતત્ત્વને અને મનની એક પ્રકારની મસ્ત સ્થિતિને કવિતારચના માટે પર્યાપ્ત ગણ્યાં છે. પ્રતિભાશક્તિ કે બીજી તેમની પ્રસાદીનો વિચાર ઓછો કર્યો છે. આથી કાવ્યો યોગ્ય ઉદ્‌ગાર પામી શક્યાં નથી, અને ભાવકના હૃદયને ઉચિત રસાનુભૂતિની તૃપ્તિ કરાવવામાં નાકામિયાબ નીવડયાં છે. બીજા ભાગની 'રત્ન કણિકાઓ' માં કેટલાક વિચારો જોતાં લેખક પાસે સામાન્ય ચિંતનની સામગ્રી સારા પ્રમાણમાં છે, એનો પરિચય થાય છે. આખા પુસ્તકમાં જોડણીના દોષો સંખ્યાબંધ છે.

૯. વિશ્રામ : લેખકઃ– ગિરિન જે. ઝવેરી; પ્રાપ્તિસ્થાન : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ કિં. રૂ. ૨–૦–૦

પુરોવચનકારે કહ્યું છે તેમ, આ તો 'ઉરના એકાન્ત' ના કવિની તેમના મૃત્યુ પછી પ્રસિદ્ધ થયેલી કવિતા છે. સ્વ. અધ્યાપક ગિરિન ઝવેરી સૂરતની એમ. ટી. બી. કોલેજમાં અધ્યાપક હતા. અઠ્ઠાવીસ વર્ષની ટૂંકી જિંદગી વિતાવી એમનો જીવનદીપ બૂઝાઇ ગયો.

આ કાવ્યસંગ્રહમાં એમનાં લગભગ બધાં જ કાવ્યો સમાવી દેવામાં આવ્યાં છે. જાણે પોતાના મૃત્યુની આગાહી કવિને થઇ ગઇ હોય તેમ એમના પહેલાજ કાવ્ય 'ઇપ્સા'માં

મળી મૃત્યુ ટાણે એકાદ હૈયુ હળવે રહીને
બોલે–સુણે ના રવ એ બીજી કો—
"જીવી શકયો ના મનભાવતું છો
છે મૃત્યુ એનું કવિતા ભરેલું".

એ લીટીઓ દ્વારા એના અંતરની ઓળખ તો પ્રથમ દર્શનેજ થઈ જાય છે. સમસ્ત કાવ્યસંગ્રહમાં કવિની લાક્ષણિક કાવ્યશક્તિ વિવિધ સ્વરૂપે જોવા મળે છે. વિશ્રામનાં બધાંજ કાવ્યમા ઊડીને આંખે વળગે એવું કોઈ તત્ત્વ હોય તો કવિની અનુભૂતિનો સાચો રણકાર, કસબની દૃષ્ટિએ જોઈએ તો કાવ્યના આકાર તથા તેના અંતર્ગત ભાવને યોગ્ય ઉઠાવ આપવા અંગેની ઘણી ઊણપો જણાય છે; પરંતુ ટૂંકી જિન્દગીમાં કવિએ જે અનુભવોનો એક વિશાળ પટ રજુ કર્યો છે તે જોતાં એમની કાવ્યોપાસના ઊંચી કક્ષાની હતી એમ પ્રતીતિ થયા વિના રહેતી નથી. એ લાંબું જીવ્યા હોત તો આપણા અદ્યતન કવિઓમાં એમનું સ્થાન આગલી હરોળમાં જ હોત.

૧૦ કલાપીનો કાવ્યકલાપ–સંપાદક: શ્રી. અનંતરાય મ. રાવળ; પ્રકાશક:–ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. કી. ૩–૮–૦

હજી તો ગયે વર્ષે જ આ સંગ્રહ પ્રગટ થયો હતો, અને ચાલુ વર્ષે એની બીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવી પડે એવા સંજોગો નિર્માણ કરવાનો યશ ગુજરાત વિશ્વવિદ્યાલયના ફાળે જાય છે. પ્રા શ્રી. અનંતરાય રાવળ જેવા સિદ્ધહસ્ત લેખકના હાથે આ સંપાદન થયું છે, એ એની વિશિષ્ટતા ગણાવી જોઇએ. જુવાન વિદ્યાર્થીઓને કાવ્યાભિમુખ કરવા માટે સંપાદકે અભ્યાસપૂર્ણ ઉપોદ્‌ઘાત, ઔચિત્યપૂર્ણ કાવ્યપસંદગી અને અંતે વિદ્યાર્થીને જ નહિ પણ કલાપીને સમભાવપૂર્વક સમજવા માગતા સૌ કોઇને ઉપકારક થાય એવું આવશ્યક વિવરણ આપીને ગ્રંથની ઉપયોગિતા સિદ્ધ કરી છે. પુસ્તક સુઘડ રીતે છપાયું છે એ માટે પ્રકાશકોને ધન્યવાદ ઘટે છે. "કો"

૧૧. નાગરવેલ :—લેખક શિરીષ હ. મહેતા; પ્રકાશક : નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૯૦ કીમત દોઢ રૂપિયો.

"નાગરવેલ' માં ભાઇ શિરીષ મહેતાએ ભજવવા લાયક ચાર નાટકો આપણી સમક્ષ રજૂ કર્યાં છે. ચારેય નાટકોના વિષયો એકબીજાથી ભિન્ન છતાં પુરાણથી માંડીને આધુનિક યુગની ભૂમિદાન પ્રવૃત્તિને ગૂંથતાં આ નાટકો વાંચવાં ગમે એવાં છે. બાળકોને જરૂર ગમી જાય એવા છે. ભજવી શકાય પણ ખરાં.

૧૨. અણોજો :—લેખક શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ, પ્રકાશક : ભારતી સાહિત્યસંઘ લિમિટેડ, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૬૦, કીમત બાર આના.

હિંદુમુસ્લીમ વિરોધનાં કારણો અને તે વિરોધથી થતાં નુકસાન ચર્ચતી આ વાર્તા એક સુંદર અનુભવકથા છે.

નાના સરખા ગામમાં હિંદુ અને મુસ્લીમો ભાઈભાઇ જેવા રહેતા. શહેરના કોમી પ્રશ્નો હજી ગામડે પહોંચ્યા ન હતા. હિંદુ, મુસ્લીમ તહેવારોને એકબીજા માન આપતા. અમાસના અણોજાને દિવસે એક દિવસ પૂરતી પાકી રજા પાળતા. ઇદને દિવસે પણ રજા પાકી રહેતી. સુલેમાન અણોજાને દિવસે માંદા ભાણેજની દવા માટે રોજની કમાણી કરવા ગાડું જોડે છે. અણોજાનો દંડ ભરવા હિંદુઓ આગ્રહ રાખે છે. શહેરમાંથી આવેલો સુલેમાનનો ભાણેજ હિંદુમુસ્લીમ વિરોધનાં બીજ રોપે . સભાઓ ભરે છે. હિંદુઓ મુસ્લીમનો–મુસ્લીમો હિંદુનો બહિષ્કાર કરે છે. ગામ પાયમાલીને પંથે આગળ ને આગળ વધે છે. છેવટે બહારગામથી આવેલા ડોકટર માણસાઇના પાઠ પઢાવે છે અને ગામના મોટેરાઓ અને સુલેમાન વગેરે સમજે છે અને પાછું શાંતિ અને સંપનું વાતાવરણ જામે છે.

• નવું રેલવે સ્ટેશનમાં શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહની ગામડાં કેમ ભાંગે છે, કેમ રેઢીઓટ થાય છે તેનો આબેહૂબ ચિતાર આપતી ટૂંકી વાર્તા છે. કીમત વધારે પડતી લાગે છે.

૧૩. શમનામના વે,વારિયા–લેખક: શ્રી. ઈશ્વર પેટલીકર; પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૬૪, કીમત એક રૂપિયો.

નૂતન સમાજ શિક્ષણ ગ્રંથાવલીના છઠ્ઠા પુસ્તક તરીકે શ્રી ઈશ્વર પેટલીકરનું આ પુસ્તક સમાજશિક્ષણદ્વારા સમાજના ઉત્કર્ષમાં જરૂર ફાળો આપશે.

ભાઈ ઈશ્વરભાઈ પોતાની સાદી અને સરળ ભાષામાં પ્રજ્ઞાચક્ષુ પંડિત સુખલાલજી, મુનિ જીનવિજયજી, શ્રી. કેદારનાથજી અને પંડિત સાતવલેકરજીની સાથે લીધેલી મુલાકાતો એમની જીવનકથા સાથે આ પુસ્તકમાં આપી છે. કથાઓ પ્રેરણાત્મક છે.

આવી ઉપયોગી ગ્રંથાવલીનાં પુસ્તકો સસ્તાં આપવાની યોજના પ્રકાશક સંસ્થા કરે એવું ઇચ્છીએ.

૧૪. કુમારકથાઓ ભા. ૧-લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની, પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૧૦૦, કીમત બે ભાગના રૂ. ત્રણ.

શ્રી. રમણલાલ સોનીએ લખેલી આ કુમારકથાઓ નિર્દોષ અને સાદી છે. સાદી ભાષામાં લખેલી છે. કુમારોને વાંચવી ગમે એવી છે.

૧૫. ફુંદણાં–લેખક અને પ્રકાશક : શ્રી. કનૈયાલાલ જ. રાવળ, ભાવનગર. પ્રાપ્તિ-સ્થાન : સાકરલાલ ક. વોરા બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ, વોરા બજાર ભાવનગર. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૨૮ પાકું પૂઠું કીમત ત્રણ રૂપિયા.

ભાઈ કનૈયાલાલ રાવળના આ વાર્તાસંગ્રહમાંની વાર્તાઓ ગુજરાત સમાચાર, નવચેતન, વગેરે વર્તમાનપત્રો માસિકોમાં પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂકી છે. એટલે ગૂજરાતી સાહિત્યના વાચકોને ભાઈ કનૈયાલાલ રાવળ અજાણ્યા નથી વાર્તાઓ કોઈ કોઈ સત્ય ઘટના કે પ્રસંગો ઉપરથી યોજ્યાનું લેખક જણાવે છે. ભૂખ્યો નર, સાહેબની સ્પેશ્યલ, વાર્તાઓ ખાસ ધ્યાન ખેંચે એવી છે. કીમત ઘણી વધારે છે.

૧૬. વેળા વેળાની છાંયડી–લેખક : શ્રી. ચુનીલાલ મડિયા; પ્રકાશક : વોરા એન્ડ કંપની, પબ્લીશર્સ લિમિટેડ મુંબાઈ ૨. પૃષ્ઠસંખ્યા ૪૮૮, કીમત સાત રૂપિયા.

શ્રી. ચુનીલાલ મડિયા ગૂજરાતી સાહિત્યના એક અગ્રગણ્ય સાક્ષર છે. સાહિત્યના દરેક ક્ષેત્રમાં તેમણે પોતાનો હાથ અજમાવ્યો છે, અને સફળ થયા છે. સોરઠની લોકવાર્તા ઉપરથી એમણે લખેલી આ નવલકથા એટલી લોકપ્રિય થઈ છે કે તેના ઉપરથી સિનેમા નાટક ઉતારવા માટેની માંગણી પણ ઘણી જગ્યાએથી કરવામાં આવી છે.

ઓતમચંદ વાવલિયા ગામનો નાનો એવો એક વેપારી તેના સાળા અને મુનીમના કાવતરાને પરિણામે એકદમ દરિદ્ર અવસ્થામાં આવી પડે છે, ઓતમચંદનો સાળો દલીચંદ ખૂબ પૈસાપાત્ર થઈ જાય છે. ઓતમચંદની પત્નીના અત્યંત આગ્રહને વશ થઈ સાળાની મદદ માગવા જાય છે. ત્યાં ઓતમચંદની અવગણના થવા ઉપરાંત તેના ઉપર ચોરીનો આરોપ આવે છે. સખત માર પડે છે, છતાં સ્વભાવગત ઉચ્ચ ચારિત્ર્યને લીધે પત્નીને કાંઈ જ કહેતો નથી. બેભાન ઓતમચંદને એક ચારણ બચાવે છે. ઘેર લઈ જઈ એની સારવાર કરે છે. કપરી વેળાનો સમય પૂરો થતા ઓતમચંદનો વેપાર અને પ્રતિષ્ઠા પાછી

જામે છે. આમ ઓતમચંદના જીવનમાં વેળા વેળાની છાંયડી અનુભવે છે. અને નવલકથાનો સુખદ અંત આવે છે. વાંચવા લીધા પછી મૂકવી ન ગમે એવી આ નવલકથા લખવા માટે શ્રી. મડિયા અભિનંદનના અધિકારી છે.

૧૭. ત્રીજી ભૂખ–મૂળલેખકઃ શ્રી. અનંત ગોપાળ શેવડે, અનુવાદકઃ શ્રી. નટવરલાલ જાની; પ્રકાશકઃ નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, રિલિફ રોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૪૭, કીમત રૂ. ૨–૮–૦

ત્રીજી ભૂખ શ્રી. શેવડેજીની હળવી માર્મિક ભાષામાં લખાયલા નિબંધોનો સંગ્રહ છે. હિંદી સાહિત્યમાં આદર પામેલા આ ગ્રંથનો અનુવાદ કરવામાં શ્રી. નટવરલાલ જાનીએ ઉચિત જ કર્યું છે. કેટલાંક સનાતન સત્યો બહુજ માર્મિક ભાષામાં શ્રી શેવડેજીએ સમજાવ્યાં છે. ખાસ કરીને આનંદની ચીનગારી, જીવનકિતાબ, ત્રીજી ભૂખ, રામાશ્રીની રામાયણ ખાસ ધ્યાન ખેંચે એવા છે. સમજવું અને શીખવું હોય તેને માટે ભાથુ સારા પ્રમાણમાં મળી રહે એવી છે. લ. દી.

૧૮. સમિત્પાણિ—લેખકઃ શ્રીઅંબાલાલ પુરાણી; પ્રકાશક અરવિંદ કાર્યાલય ઉમરેઠ પૃષ્ઠ ૩૪૦ પાકું પૂઠું કિંમત રૂ. ૫–૦

અંબુભાઇ પુરાણીના અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલા લેખો અને પત્રોનો આ સંગ્રહ છે. અરવિંદ આશ્રમમાં ગયા પછી ભાઇ અંબુભાઈએ આધ્યાત્મિકતાનો ઊંડો અભ્યાસ કરેલો તેનાપરિપાકરૂપ આ ગ્રંથ છે. આધ્યાત્મિક વિદ્યામાં અભ્યાસીઓને આ પુસ્તક ખૂબ મદદરૂપ નિવડયા વિના નહિ રહે.

૧૯. સાક્ષરકથાઓ :—લેખક શ્રી : ધૂમકેતુ; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ પૃષ્ઠ ૮૦ કીમત રૂ. ૫–૦

ભાઇ ધૂમકેતુએ પોતાની સાક્ષરશૈલીમાં ૬ જૂના અને જાણીતા સાહિત્યરસિકોનાં જીવન આલેખ્યાં છે. નવલરામ, નંદશંકર મહીપતરામ, રણછોડભાઇ, હરગોવિંદાસ, કાંટાવાળા અને પં. ભગવનલાલ ઇંદ્રજી આ છએ સાહિત્યકારોનો જીવન આજના ઉછરતા યુવાનોને કંઇ ને કઇ પ્રેરણાદાયી નીવડે એ રીતે આલેખવામાં ભાઇ ધૂમકેતુ સફળ થયા છે મોટા અક્ષરોમાં છે એટલે નાના બાળકોમાં પણ રસથી વંચાય એવી રીતે ગુર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલયે પ્રસિદ્ધ કરી ગુજરાત ઉપર ઉપકાર કર્યો છે. કીમત જરા વધારે પડતી છે. આવાં પુસ્તકો સહેલાઇથી જનતા વાંચી શકે તેવી જોગવાઈ કરવી જોઇએ.

—અજ્ઞાત.

૨૦. રાષ્ટ્રપ્રિય પં. જવાહરલાલ નેહરુ–પૂર્વાર્ધ અને ઉત્તરાર્ધ–લેખક : શ્રી. અંબેલાલ નારણજી જોષી; પ્રકાશક : એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. મુંબઇ, ડેમી આઠ પેજી કદનાં પૃષ્ઠ ૭૨૦ તથા ઉત્તરાર્ધનાં પૃષ્ઠ ૫૩૪, કવર જેકેટ સહિત બોર્ડ પટીનું પાકું પૂઠું, કીમત રૂા. ૩૦-૦-૦ બન્ને ભાગના.

શ્રી. અંબેલાલ જોષીએ આપણા દેશના ટોચના રાષ્ટ્રનાયકોનાં જીવનચરિત્રો આ અગાઉ ગુજરાતને આપ્યાં છે. લેખકની લેખન-કથન શૈલી જીવનકથાના નાયકને એના વિવિધ જીવનપ્રસંગો સાથે વણી લઇને જાણે નવલકથાની ગૂંથણી કરી હોય તેવે રૂપે રજૂ કરે છે.

આ બે બૃહદ્ ગ્રંથોમાં લેખકે ભારતના વડા પ્રધાન અને આજના વિશ્વનેતા પંડિત જવાહરની જીવનકથા આલેખી છે. એમાં જવાહર–જનતાના પ્રિય જવાહર–ના જીવનનાં

અનેક પ્રસંગપૃષ્ઠો લેખકે એમના વિવિધ ક્ષેત્રનાં પાસાંને આવરી લઈ વાચક સમક્ષ રજૂ કર્યાં છે. શ્રી. જવાહરની આત્મકથાની સાથે સાથે એમના જીવનનાં અન્ય પાસાં પણ જોવા માટે આ ગ્રંથો અવશ્ય વાંચવા જેવા છે.

આમ પુસ્તકાલયો માટે આ ગ્રંથ ખરીદવાનું કદાચ "ગજું" ન ગણાય, પરંતુ તાલુકા અને કસ્બા પુસ્તકાલયોએ તો આ ગ્રંથ વસાવી લેવા જેવા હોઈને રેફરન્સ વિભાગમાં એને અવશ્ય સ્થાન આપવું ઘટે.

૨૧. પ્રાતઃસ્મરણીય મહાત્મા ગાંધીજી–પૂર્વાર્ધ ઉત્તરાર્ધ બન્નેની પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૪૨૦, પૂઠાં, કદ વગેરે ઉપર પ્રમાણે. કીમત બન્ને ભાગના રૂા. ૨૦–૦–૦.

ઉપર્યુક્ત લેખકે ઉપર જણાવેલ શૈલીથી લખેલ રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીના સંખ્યાબંધ જીવનપ્રસંગોને આવરી લેતું જીવનકથન આ પુસ્તકોમાં આપ્યું છે. એમાં એમણે વિવિધ દૃષ્ટિએ એમના જીવન અને કથનને આ ગ્રંથોમાં રજૂ કરેલ છે. ગાંધીજીની નવજીવન પ્ર. મં. દ્વારા પ્રકટ થયેલ આત્મકથા ઉપરાંત, આ જીવનકથાના ગ્રંથો પણ વસાવી શકે તેવાં ગ્રંથાલયોએ પોતાને ત્યાં વસાવવા ભલામણ છે.

૨૨. નાની નાની વાતો–લેખક : શ્રી. ભરતરામ ભાનુસુખરામ મહેતા; પ્રકાશક : સસ્તુ સાહિત્ય કાર્યાલય, અમદાવાદ. ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૫૮+૬, સાદું પૂઠું. કીમત રૂા. ૧–૪–૦

શ્રી. ભરતરામ મહેતા ગુજરાતી સાહિત્યમાં ભાષાશાસ્ત્રી તરીકે જાણીતા છે. તે ઉપરાંત તેઓ એક હાજરજવાબી વાર્તાકાર પણ છે. એમણે જુદે જુદે અનુભવેલા–જોયેલા પ્રસંગો પરથી ટૂંકી ટચૂકડી વાર્તાઓ લખેલી તેની ૧૦૭ વાર્તાઓ આ પુસ્તકમાં સંગ્રહાઈ છે. આમજનતાને રુચિકર નીવડે તેવી આ વાર્તાઓ પુસ્તકાલયમાં વસાવવા જેવી છે.

૨૩ સામે પાર–લેખક : શ્રી. પ્રભુલાલ દયારામ દ્વિવેદી; પ્રકાશક કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ઠ ૧૨૦+૧૬, કીમત રૂા. ૧–૦–૦

શ્રીમદ્‌ભાગવતમાં આવતા રહુગણ રાજા અને જડભરતના કથાપ્રસંગને ઉપાડી લેખકે આ નાટ્યરચના કરી છે. ધંધાદારી રંગભૂમિ પર ભજવાયેલા આ નાટકને ત્યારે ટૂંકાવવામાં આવેલું, પરંતુ એ ટૂંકાવવા જતાં જતો કરવો પડેલો ભાગ આ પુસ્તકમાં છેલ્લે પરિશિષ્ટરૂપે આપ્યો છે.

શિષ્ટ જનસમાજ અને આમજનતાને પણ આ નાટ્યકૃતિ જરૂર ગમશે.

૨૪. વડીલોની વાતો–લેખક : શ્રી. સ્વ. દી બ હિરાલાલ લલ્લુભાઈ કાજી; પ્રકાશક, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે, પૃષ્ઠ ૧૨૦; કીમત રૂ. ૦–૧૨–૦

આપણે ત્યાં સાંજે સંધ્યાકાળે ઘરનાં વડીલ, વાળુપાણી પરવાર્યા પછી કુટુંબનાં બાળકોને વાર્તાઓ કહેવાની પરિપાટી ચાલી આવે છે. એવી આ વાર્તાઓના લેખકે તેમના કુટુંબનાં બાળકોને કહેલી ૩૧ વિવિધ વાર્તાઓ આ પુસ્તકમાં આપી છે. ઘરનાં બાળકો "વડીલને વાર્તા કહો" એવો આગ્રહ કરતાં હોય ત્યારે કહેવા જેવી આ વાર્તાઓ હોઈને કુટુંબના વડીલજનોએ એક વાર તો એ જરૂર વાંચી જવા જેવી છે.

૨ . સંત તુકારામની વાણી–અનુવાદક : શ્રી. કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા; સંપાદક: શ્રી. મુકુલભાઈ કલાર્થી; પ્રકાશક : નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૨૮, સાદું પૂઠું, કીમત રૂા. ૧–૮–૦

મહારાષ્ટ્રના સંત તુકારામની ગાથાઓનો એક દળદાર ગ્રંથ આપણે ત્યાં સસ્તુ સાહિત્ય કાર્યાલય દ્વારા પ્રકટ થયો છે. તે પછી એ દિશામાં આ બીજું પ્રકાશન છે.

૨૧ શ્રી કિશોરલાલભાઇએ **સ્વાંતઃ સુખાયઃ**– પોતાની આધ્યાત્મિક દષ્ટિએ તૈયાર કરેલા અને પાછળથી " શિક્ષણ અને સાહિત્ય " માસિકમાં પ્રગટ થએલા આ ૧૨૦ અભંગો, લગભગ ૪૦૮૦ અભંગોમાંથી પસંદગી પામેલા અભંગો તરીકે સહજે ઓળખાવી શકાય.

તુકારામના સંત સાહિત્યમાં રસ લેનાર સૌને આ પ્રકાશન આકર્ષશે.

૨૬. **જગતના ઇતિહાસનું રેખાદર્શન**–મૂળલેખક : પં. જવાહરલાલ નેહરૂ, અનુવાદક: શ્રી. મણિભાઇ ભ દેસાઇ; પ્રકાશકઃ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. ડેમી આઠપેજી કદનાં પૃષ્ઠ, ૧૪૦૧, કવર જેકેટ સહિત પાકું પૂઠું, કીમત રૂા. ૧૨-૦-૦

પં. જવાહરે તેમની પુત્રી ઇન્દિરાને, તેઓ જેલમાં હતા ત્યારે લખેલા ઇતિહાસ-વિષયક પ્રશ્નોના વિષદ ઉત્તરો આ ગ્રંથમાં છે. દુનિયાના દેશો અને એનો ઇતિહાસ પત્રાત્માકરૂપે આપવાની પં. જવાહરની શૈલી રોચક છે. એમાં દેશવિદેશના પ્રાચીન અર્વાચીન કાળના ઇતિહાસનું રેખાદર્શન આપ્યું છે ઇતિહાસના વિદ્યાર્થીઓ અને દેશના તેમ જ આંતરરાષ્ટ્રીય રાજકારણમાં રસ ધરાવનાર સૌને માટે આ એક વિશિષ્ટ અભ્યાસનીય ગ્રંથ છે. દરેક પુસ્તકાલયમાં એ હોવો ઘટે.

૨૭. **જગતના ઇતિહાસનું સંક્ષિપ્ત રેખાદર્શન**–લેખક, અનુવાદક, પ્રકાશક, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠસંખ્યા ૬૧૪+૮, કીમત રૂા. ૬-૦

ઉપર્યુક્ત ગ્રંથ રાજદ્વારી પ્રવૃત્તિમાં રસ લેનાર સૌને ઉપયોગી હોવા ઉપરાંત, ખાસ કરીને ઇતિહાસના વિદ્યાર્થીઓ માટે તો એ અતિઉપયોગી અભ્યસનીય ગ્રંથ છે. આવા વિદ્યાભ્યાસી વિદ્યાર્થીઓ માટે તેમ જ મોટા ગ્રંથનું બહુ મૂલ્ય ખર્ચી ન શકે તેવાઓ માટે એ ગ્રંથનું સંક્ષિપ્તીકરણ કરી એ પુસ્તકને બહાર પાડવામાં આવેલ છે. એમ કરવા જતાં ઇન્દિરાને લખાયેલા અંગત વિધાનો તેમ જ ખાસ જરૂરી ન લાગે તેવી હકીકતો કમી કરી આ ગ્રંથનું સંક્ષિપ્તીકરણ કરવામા આવ્યુ છે.

નાનાં પુસ્તકાલયો જેઓ મુખ્ય ગ્રંથ ખરીદી શકે તેમ ન હોય તેમને માટે આવી સુલભતા કરવા માટે પ્રકાશક સંસ્થાને ધન્યવાદ.

૨૮. **વેરની વસુલાત**—(પાંચમી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી; પ્રકાશક : ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૪૪૨+૮, કીમત રૂા. ૬-૮-૦

ગુજરાતી સાહિત્યમાં શ્રી. મુનશીનું વિશિષ્ટ સ્થાન છે. એમણે લખેલી નવલકથાઓ ગુજરાતને ઘેર ઘેર વંચાય છે. એવી જ આ સામાજિક નવલકથા " વેરની વસૂલાત "ની પાંચમી આવૃત્તિ પ્રકટ થાય છે, એ એની લોકપ્રિયતાની પ્રતીતિ કરાવે છે.

૨૯. **વેવિશાળ** :–(૬ ઠ્ઠી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; કદ, પૂઠાં વગેરે ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ટ ૨૮૬+૮, કીમત રૂા. ૩-૮-૦

ગુર્જર સાહિત્યનાં લોકલાડીલા લેખક શ્રી. મેઘાણીએ લખેલી આ નવલકથાની આ છઠ્ઠી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થાય છે, એ આમજનતામાં એમની આ નવલકથાએ પ્રાપ્ત કરેલી લોકપ્રિયતા દર્શાવે છે. એનો પરિચય અગાઉ અપાઈ ગયેલો હોઇને એને ફરીવાર ઓળખાવવાપણું ભાગ્યેજ રહે છે.

—મ. પ્ર. વ્યાસ

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

૧ સાક્ષરકથાઓ— લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૧'૦-૦
૨ વેવિશાળ — (૬ ઠ્ઠી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; કીમત રૂા. ૨-૮-૦
૩ પાદરનાં પંખી — લેખક : શ્રી. મનુભાઇ જોધાણી; કીમત રૂા. ૧-૦-૦
૪ સુભાષચંદ્ર બોઝ —લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય, કીમત રૂા. ૨-૮-૦
૫ આપણી નીતિકથાઓ—લેખક : શ્રી જયભિખ્ખુ; કીમત રૂા. ૧-૦-૦.
૬ પારકા ઘરની લક્ષ્મી—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૪-૦-૦
૭ વેરની વસૂલાત :-(નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. કનૈયાલાલ મા. મુનશી; કીમત રૂા ૬-૮-૦
૮ અરધે રસ્તે - (નવી આવૃત્તિ) લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૩-૮-૦
૯ કર્ણાવતી—(નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૪-૮-૦.
૧૦ શિકાર - (નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. કિશનસિંહ ચાવડા; કીમત રૂા. ૨-૦ ૦
૧૧ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા-પાંચમી શ્રેણી-જુદા જુદા લેખકો; કીમત સેટના રૂા. ૪-૦-૦
૧૨ જીવનસૌરભ—લેખક : શ્રી. રસૂલભાઈ ન. વોરા; કીમત રૂા. ૦-૧૨-૦.

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અમદાવાદ તરફથી

૧૩ જિંદગીના ખેલ—લેખક : શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ; કીમત રૂા. ૪-૮-૦.
૧૪ દ્વિરેફનું વાર્તામધુ—લેખક : શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક, કીમત રૂા. ૧-૦-૦.
૧૫ રાષ્ટ્રના સેનાનીઓ—લેખક : શ્રી. ઈશ્વર પેટલીકર; કીમત રૂા. ૧-૦-૦
૧૬ ધરતીનો અવતાર—લેખક : ઉપર પ્રમાણે, કીમત રૂા. ૨-૮-૦.
૧૭ રંગ રંગ વાદળિયાં—લેખક : શ્રી. સુન્દરમ્; કીમત રૂા. ૧-૪-૦
૧૮ ભૂદાન—લેખક : શ્રી. જયમલ્લ પરમાર; કીમત રૂા. ૨-૦-૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ તરફથી

૧૯ યરવડાના અનુભવ :-લેખક : ગાંધીજી; કીમત રૂા. ૧-૦-૦
૨૦ મારી વ્યાપક કેળવણી-મૂળલેખક : બુકર ટી. વૉશિંગ્ટન; અનુવાદક : શ્રી. ચંદુભાઈ રાવજીભાઈ પટેલ, કીમત રૂા. ૨-૦-૦
૨૧ જગતના ઇતિહાસનું રેખાદર્શન, ૨૨ જગતના ઇતિહાસનું સંક્ષિપ્ત રેખાદર્શન

બન્નેના મૂળલેખક : શ્રી. જવાહર, અનુ. શ્રી. મણિભાઇ ભ. દેસાઇ; કીમત પહેલાના રૂા. ૧૨–૦–૦ બીજાના રૂા. ૬–૦–૦

૨૩ શીલ ઔર સદાચાર (હીંદી) લેખક : શ્રી. મુકુલભાઇ કલાર્થી; કીમત ૦–૫–૦

હરિહર પુસ્તકાલય–સુરત તરફથી

૨૪. લયલા–લેખક : શ્રી શયદા; કીમત રૂા. ૫–૦–૦.

૨૫. અમીના—લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૬–૮–૦.

૨૬. મા તે મા—ભા. ૧–૨ લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત દરેક ભાગના રૂા. ૫–૮–૦

૨૭. રાજાને ગમી તે રાણી, ૨૮. ભેદી રાજકુમાર–, ૨૯. સુલેમાની શેતરંજ, ૩૦ સવાલાખનો હીરો–દરેકના લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની; કીમત દરેકની રૂા. ૩–૦–૦

રવાણી પ્રકાશન ગૃહ–અમદાવાદ તરફથી

૩૧. કલાકારની કલમે–શ્રી. રવિશંકર રાવળ; કીમત રૂા. ૦–૮–૦.

૩૨. દૂબળી શ્રીમંતાઇ-મૂળ લેખકઃ વિ. સ. સુખથણકર, અનુવાદક : શ્રી. ગોવિંદરાવ ભાગવત; કીમત રૂા. ૨–૮–૦

૩૩. લાંબુ ચાલો અને લાંબુ જીવો– લેખક : શ્રી. રમણલાલ એન્જીનિયર; કીમત રૂ. ૦–૧૨–૦.

૩૪. ગામ પંચ– લેખક : શ્રી. પુરાતન બુચ; કીમત રૂા. ૦–૧૨–૦

સંસ્કાર સાહિત્ય મંદિર—ભાવનગર તરફથી

સમાજવિકાસ માળાનાં ૨૦ પુસ્તકો—(૧) ગામ સુખી તો સૌ સુખી (૨) ગુહ અને શબરી, (૩) બાજી પ્રભુ દેશપાંડે, (૪) તિરૂવલ્લુવર, (૫) સંત તુકારામ, (૬) શિબિ અને દધીચિ, (૭) બદ્રીનાથ, (૮) ભીષ્મ પિતામહ, (૯) સરદારની વાતો, (૧૦) બાપુની વાતો, (૧૧) ગોસેવા શા માટે ? (૧૨) વિનોબા ભાવે, (૧૩) આપણે સુખી કેમ રહીએ, (૧૪) તીર્થરાજ પ્રયાગ, (૧૫) અતિલોભ તે પાપનું મૂળ, (૧૬) ગાંધીજીનું વિદ્યાર્થીજીવન, (૧૭) હજરત ઉમર, (૧૮) કસ્તૂરબા ગાંધી, (૧૯) દિલીપ રાજાની કથા (૨૦) ગંગાજી. દરેકની કીમત ૦–૬–૦

—ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની તા. ૨૧–૧૦–૫૬ ના રોજ વડોદરા ખાતે મળનાર વાર્ષિક સભામાં હાજર રહેવા ઇચ્છનાર સભ્યો, જેઓ પોતાની જમવાની વ્યવસ્થા કરાવવા ઇચ્છતા હોય તેમણે તા. ૨૦–૧૦–૫૬ સુધીમાં પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના મંત્રીને વડોદરા લખી જણાવશે તો ઘટતી તજવીજ થશે.

સુધારો–" પુસ્તકાલય " માસિકના સપ્ટેમ્બર '૫૬ ના અંકના પૃષ્ઠ ૧૩૪ માં નવા વર્ષના હોદ્દેદારો તથા ઓડિટરોનાં નામ છપાયાં છે તે નીચે મુજબ વાંચવાં:–

પ્રમુખ : શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, ઉપપ્રમુખ શ્રી. ચિમનભાઇ હ. અમીન, મંત્રીઓ : શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલ અને શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા, ઓડિટર શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનો હેવાલ અને હિસાબ

[સન ૧૯૫૫-૫૬]

તા. ૩૧-૩-'૫૬ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનો ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનો હેવાલ નીચે પ્રમાણે છેઃ

૧. કાર્યવાહક સમિતિની સભાઓ તા. ૧-૪-'૫૫ થી તા. ૩૧-૩-'૫૬ સુધીના વર્ષ દરમ્યાન કાર્યવાહક સમિતિની સભાઓ તા. ૮-૯-'૫૫, તા. ૨૩-૧૦-'૫૫ અને તા. ૨૧-૧-'૫૬ આમ ત્રણ સભાઓ મળી હતી. તેમાં વહીવટી કામો ઉપરાંત નીચેનાં કામો થયાં હતાં:-

(૧) ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ચલાવવાનું નક્કી કરી તેના સંચાલનની વ્યવસ્થા કરવા માટે સમિતિ નીમી હતી. અને સન '૫૨-'૫૩ માં તથા સન '૫૪-'૫૫ માં ચલાવેલા તાલીમવર્ગમાં ઉત્તીર્ણ થયેલા ઉમેદવારોને પ્રમાણપત્રો આપવાની વ્યવસ્થા ઉપરોક્ત સમિતિએ કરવી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

(૨) વડોદરા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મદદ માટે માગણી થતાં સરકાર તરફથી મંડળને '૫૪-'૫૫ માં મળેલી ગ્રાન્ટ રૂા. ૨૦૦૦ ના ૩૦ ટકા એટલે કે રૂા. ૬૦૦-૦-૦ વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને અને તેટલી જ-રૂા. ૬૦૦-૦-૦ અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને આપવાનું નક્કી કર્યું હતું.

(૩) મંડળના બંધારણમાં નીચે મુજબનો ઉમેરો કરવાની વાર્ષિક સામાન્ય સભાને ભલામણ કરવામાં આવી હતી:—

"કોઇ જિલ્લા કે વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના ૧૫ કે તેથી વધુ સભ્યો હોય તો તેમાં કામની વધારે સગવડને માટે મંડળ ઇચ્છે તો પોતાનામાંથી ઓછામાં ઓછા પાંચ અને વધુમાં વધુ સાત સભ્યોની કાર્યવાહક સમિતિ ચૂંટણીથી રચી શકાશે, જેમાં તે મંડળના પ્રમુખ અને મંત્રીઓ પોતાના હોદ્દાની રૂએ તે તે સમિતિમાં તે તે હોદ્દેદારો રહેશે. જિલ્લા કે વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળની પહેલી સભામાં મંજૂર કરવામાં આવેલા બજેટની મર્યાદામાં રહીને બંધારણમાં બતાવેલા ઉદ્દેશો પાર પાડવાની પ્રવૃત્તિઓ સમિતિ કરશે તથા વાર્ષિક હિસાબ તૈયાર કરી ઓડિટર પાસે વિધિસર તપાસાવી જિલ્લા કે વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ પાસે મંજૂર કરાવશે."

(આ ઉમેરો કરવાનું વાર્ષિક સામાન્ય સભાએ મંજૂર રાખ્યું હતું.)

(૪) મુંબઇ સરકાર તરફથી મદદ પુસ્તકાલયોને મળતી રોકડ રૂપમાં જ અપાવી જોઇએ. અને સરકારે તો માત્ર પુસ્તકાલયોએ ખરીદવા જેવાં કયાં પુસ્તકો છે તેની ભલામણ જ કરવી જોઇએ એમ ઠરાવ્યું હતું.

(૫) ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની તથા સમિતિએ નીમેલી બીજી સમિતિની સભામાં હાજરી આપનાર સભ્યોને જવા આવવાનું ત્રીજા વર્ગનું રેલવેનું તથા બસનું ભાડું આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

(૬) મુંબાઇ સરકાર તરફથી જે મદદ મળે તેના ૪૦% અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને અને ૪૦% વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને તે તે વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના વાર્ષિક ખર્ચ પેટે મદદ તરીકે આપવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

(૭) ત્રીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદની સ્વાગત સમિતિને વડોદરા, જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી વધારાની રકમ રૂા. ૫૦૦–૦–૦ મળી હતી. તે મંડળના ચોપડે જમા લઈ, વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને વિશેષ મદદતરીકે આપવાનું ઠરાવાયું હતું.

(૮) મંડળનું કાર્યાલય ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં લઈ જવાની તજવીજ મંત્રીએ કરવી એવું ઠરાવ્યું હતું. તે મુજબ હાલમાં તા. ૨–૪–'૫૬ થી મંડળનું કાર્યાલય ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં લઈ જવામાં આવ્યું છે.

૭. **મંડળના સભ્યો :** (૧) રૂા. ૧૦૦–૦–૦ ભરી નોંધાયેલા મંડળના આજીવન સભ્યોની સંખ્યા કુલ ૧૨ ની છે.

(૨) સન '૫૫–'૫૬ ના વર્ષ દરમ્યાન નીચે પ્રમાણે સભાસદો નોંધાયા છે અને તેમના તરફથી મળેલી લવાજમની કુલ રકમ નીચે મુજબ છે:

	સભ્ય સંખ્યા	લવાજમ રકમ
અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ	૧૧૩૯	૨૩૭૮–૦–૦
વડોદરા વિભાગ ,,	૧૪૪૨	૨૯૫૭–૦–૦

ઉપરોક્ત લવાજમમાંથી પેટા મંડળોને નીચે મુજબ લવાજમની ફાળવણી આપવામાં આવી છે.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ	રૂા. ૨૩૭૮–૦–૦ તેના ૭૫%	૧૭૮૩–૮–૦
વડોદરા વિભાગ ,,	રૂા. ૨૯૫૭–૦–૦ તેના ૭૫%	૨૨૧૭–૧૨–૦

વળી આ ઉપરાંત સન '૫૪–'૫૫ ના સભ્યોનું લવાજમ પણ ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન નીચે મુજબ આવ્યું છે. અને નીચે મુજબ ફાળવણી આપવામાં આવી છેઃ

અમદાવાદ વિ. પુ. મંડળ	રૂા. ૧૮–૦–૦ તેના ૭૫%	૧૩–૮–૦
વડોદરા ,,	રૂા. ૧૮–૦–૦ તેના ૭૫%	૧૩–૮–૦

૮. મંડળને મદદ : હેવાલના વર્ષ દરમ્યાન મુંબાઇ સરકાર તરફથી રૂા. ૧૧૮૩-૦-૦ ની મદદ મંડળને એની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટે આપવામાં આવી છે.

દર વર્ષની માફક ચાલુ વર્ષે દરમ્યાન પણ સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થાઓને કરેલી વિનંતિના પરિણામે ઠીક પ્રમાણમાં મદદ મળતી જાય છે તે નીચે દર્શાવેલા આંકડાઓ ઉપરથી સહેજે જોઇ શકાય છે.

ક્રમાંક સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થાનું નામ		પુસ્તકાલય વાચનાલયની સંખ્યા	અપાયેલી મદદની રકમ	વિભાગ પુ૦ મંડળને અપાયેલી રકમ
૧. અમદાવાદ	જિ. લો. બો.	૧૭૮	૩૫૬૩-૦-૦	—
૨. મહેસાણા	,,	૪૬૩	૨૩૦૧૬-૦-૦	—
૩. અમરેલી	,,	૧૧૦	૪૯૧૬-૮-૦	૨૭૫-૦-૦ અમરેલી જિ૦ પુ૦ મંડળને
૪. સાબરકાંઠા	,,	—	—	—
૫. બનાસકાંઠા	,,	૧૬	૨૭૫૦-૦-૦	—
૬. ખેડા	,,	—	—	—
૭. વડોદરા	,,	૪૬૧	૧૫૪૧૮-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦ વડોદરા વિ૦ પુ૦ મંડળને
૮. પંચમહાલ	,,	૬૫ ૧	૧૯૫૦-૦-૦ ૩૦૧-૦-૦	૪૦૧-૦-૦ ૨૧૧-૦-૦ પંચમહાલ જિ. પુ. પરિષદને
૯. ભરૂચ	,,	—	૫૦૦-૦-૦	૫૦૦-૦-૦ વડોદરા વિ૦ પુ૦ મંડળને
૧૦. સુરત	,,	૧૨	૧૭૦૭-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦
૧૧. અમદાવાદ	મ્યુ૦	૫	૯૧૦૬૩-૫-૦	—
૧૨. નડિયાદ	,,	૨	૭૦૧-૦-૦	—
૧૩. વડોદરા	,,	—	૨૪૨૫-૦-૦	—
૧૪. ભરૂચ	,,	૨	૫૦૦-૦-૦	—
૧૫. સુરત	,,	૧૨	૧૭૦૭-૦-૦	—
૧૬. ગોધરા	,,	૧	૧૦૦૦-૦-૦	

વડોદરા, પંચમહાલ, ભરૂચ અને સુરત જિલ્લાની લોકલ બોર્ડ તરફથી વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને મદદ આપવામાં આવી છે તે માટે એ બોર્ડોનો આભાર માનવામાં આવે છે. વળી મહેસાણા જિલ્લાની લોકલ બોર્ડે અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને સન '૫૫-'૫૬ની મદદ તરીકે રૂા. ૫૦૦-૦-૦ આપવાનું મંજૂર કર્યું છે તે બદલ મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડનો પણ આભાર માનવામાં આવે છે. અને એ બોર્ડની પેઠે અમદાવાદ વિભાગની બીજી લોકલ બોર્ડો પણ અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને મદદ આપવી શરૂ કરશે એવી તેમને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

૪. **જિલ્લા, શહેર અને તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો :** ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સન '૫૪-'૫૫ ના સભ્યોની નોંધણી બંધારણ મુજબ માર્ચ '૫૫ની આખરે પૂરી કરવામાં આવી હતી. અને જિલ્લાવાર નીચેના તાલુકાઓમાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની રચના કરવામાં આવી હતી:—

અમદાવાદ જિલ્લો —	દહેગામ, ધંધુકા
ખેડા ,,	પેટલાદ, આણંદ, નડિયાદ, કપડવંજ, ખંભાત.
મહેસાણા ,,	કલોલ, કડી, વિજાપુર, વિસનગર, મહેસાણા, સિદ્ધપુર, ખેરાળુ, પાટણ, ચાણસ્મા, હારીજ, સમી, સાંતલપુર.
અમરેલી ,,	અમરેલી.
સાબરકાંઠા ,,	મોડાસા, મેઘરજ.
બનાસકાંઠા ,,	કાંકરેજ, પાલણપુર.
વડોદરા ,,	વડોદરા, પાદરા, કરજણ, શિનોર, ડભોઇ, સાવલી, વાઘોડિયા, સંખેડા.
ભરૂચ ,,	ભરૂચ, નાંદોદ, હાંસોટ, આમોદ.
પંચમહાલ ,,	ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ.
સુરત ,,	ચોર્યાસી, પલસાણા, ગણદેવી, નવસારી, કામરેજ.

આમ કુલ દશ જિલ્લાઓમાં જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળો અને અમદાવાદ વિભાગમાં ૨૪ તથા વડોદરા વિભાગમાં ૨૦ મળી કુલ ૪૪ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની રચના થઈ શકી હતી.

તે ઉપરાંત બંધારણ પ્રમાણે અમદાવાદ શહેર, વડોદરા શહેર અને સુરત શહેર એમ ત્રણ શહેર પુસ્તકાલય મંડળોની રચના પણ કરવામાં આવી હતી.

• **૫. ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગઃ** મંડળની કાર્યવાહક સમિતિએ નીમેલી ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ સંચાલન સમિતિની સભા તા. ૨૫-૧૨-૫૫ના રોજ મળી હતી. તેમાં વર્ગ તા. ૭-૫-'૫૬ના રોજથી શરૂ કરી છ અઠવાડિયાં ચલાવવો એમ ઠરાવી તે અંગેનો માહિતીપત્ર તૈયાર કર્યો હતો વળી ગ્રંથપાલ તાલીમ પરીક્ષા અંગેની મુંબઈ સરકારની યોજના સંબંધી નીચેની ભલામણો કરવાનું ઠરાવ્યું હતુંઃ

(૧) પરીક્ષાના સંચાલન અંગેના તમામ કાર્ય માટે એક પરીક્ષાસમિતિ હોય એ જરૂરી છે.

(૨) ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગનું સંચાલન પુસ્તકાલય મંડળ જેવી તે કામને સમજનારી સંસ્થાને સોંપવાનું હોય તો તે વર્ગના સંચાલનની જવાબદારી, વ્યવસ્થા અને શિક્ષકોની નિમણુક વગેરેનું તમામ કાર્ય તેના ઉપર જ છોડવું જોઈએ.

(૩) સરકારે માન્ય રાખેલી જૂની યોજના મુજબ છેલ્લા બે તાલીમ વર્ગની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થયેલા ઉમેદવારોને પ્રદેશ પુસ્તકાલય મંડળો તરફથી જે પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવે તેને નવી યોજનાનાં પ્રમાણપત્રોના સમાન ધોરણ ઉપર ગણવાં જોઈએ અને તેને પણ તે જ રીતે માન્ય રાખવાં જોઈએ.

(૪) સરકારમાન્ય પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલોને ઘટતી મદદ આપીને સરકારે આવા તાલીમવર્ગમાં તાલીમ લેવા માટે મોકલવા જોઈએ.

(૫) જુદા જુદા વિષયોના વ્યાખ્યાતાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

આ બાબતો અંગે સરકાર સાથે પત્રવ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો, માહિતીપત્ર

પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો, અને વર્ગમાં દાખલ થવા ઇચ્છનારાઓની અરજીઓ માગવામાં આવી હતી. આમ આ વર્ગ અંગેની તૈયારીઓ કરવામાં આવી હતી.

૬. **પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ :** પુસ્તકાલયોનો વહીવટ સુવ્યવસ્થિત ચાલે તે માટે તેના ગ્રંથપાલમંત્રીઓએ દફતરી કામ, પુસ્તકોની ગોઠવણી, તેનું વર્ગીકરણ, રાખવાં જોઇતાં જરૂરી રજિસ્ટરો, વાચનપ્રચારની વિધવિધ યોજનાઓ વગેરે જાણવાનું ખાસ જરૂરી હોઇ વર્ષ દરમ્યાન નીચે જણાવેલ પુસ્તકાલયશિક્ષણવર્ગો યોજવામાં આવ્યા હતા.

(૨) મહેસાણા જિલ્લામાં ઊંઝા મુકામે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મકાનમાં તા. ૨૬-૨૭-૨૮/૨-'૫૬ ના રોજ યોજવામાં આવ્યો હતો. આ વર્ગમાં ૫૪ ગ્રંથપાલ મંત્રી ભાઇબહેનોએ તાલીમ લીધી હતી.

આ વર્ગનું ઉદ્દઘાટન ઊંઝા મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રમુખ શ્રી. ખુધાલાલ શાહના હસ્તે અને પૂર્ણાહુતિ ઊંઝા વેપારી મહાજનના પ્રમુખ તથા ઊંઝા ઑઇલ મિલના માલિક શ્રી.પ્રતાપસિંહ બ્રહ્મભટ્ટના હસ્તે થયું હતું. ઉદ્દઘાટન પ્રસંગે શ્રી. ખુધાલાલ શાહે સાર્વ૦ પુસ્તકાલય અને મહિલા પુસ્તકાલય અંગે ટૂંકમાં હકીકત રજૂ કરી આવા વર્ગની આવશ્યક્તા સમજાવી વર્ગનું ઉદ્દઘાટન કર્યું હતું. ઊંઝાના પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોએ આ વખતે ઠીક ઠીક હાજરી આપી હતી. પૂર્ણાહુતિ પ્રસંગે ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની પ્રવૃત્તિઓની સમજ શ્રી. મણિભાઇ દેસાઇએ આપી હતી અને ઊંઝા ગામે ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ મળે એ અંગેની ગોઠવણ કરવા બાબત ઊંઝાના નાગરિકોને વિનંતિ કરી હતી. શ્રી પ્રતાપસિંહ બ્રહ્મભટ્ટે પૂર્ણાહુતિ પ્રવચન કરતાં ગ્રંથપાલ-મંત્રીઓએ મેળવેલા જ્ઞાનનો સદ્દુપયોગ કરી પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ સતેજ કરવા માટે વિનંતિ કરી હતી તથા ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ અંગે વિચારણા કરવા એક પ્રાથમિક સભા બોલાવવાનો સ્વીકાર પણ કર્યો હતો.

આ વર્ગનું સંચાલન શ્રી. મણિભાઇ દેસાઇ, શ્રી વલ્લભભાઇ મૂ પટેલ, શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલ તથા શ્રી. છીતાભાઇ કુબેરભાઈ પટેલે કર્યું હતું. વળી પુસ્તકાલયના તંત્રી શ્રી.. મણિલાલ વ્યાસે પુ. સ. સ. મંડળની પ્રવૃત્તિઓ વિષે વિગતવાર સમજ આપી હતી.

વર્ગની સફળતા માટે ઊંઝાના નાગરિકોએ સારો રસ લીધો હતો વળી સાર્વ૦ પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી. અમૃતલાલ આચાર્યે સારી જહેમત ઉઠાવી હતી.

(૨) ખેડા જિલ્લામાં આણંદ તાલુકાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલમંત્રીઓને તાલીમ આપવા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ તા. ૧૨-૧૩-૧૪/૫-'૫૬ના રોજ ચલાવવાનું કામ હાથ ધરાયું હતું. અને તે અંગે તૈયારીઓ કરવામાં આવી હતી.

૭. **શિષ્ટ વાચનનો પ્રચાર :** ગુજરાતની જનતાના શિષ્ટ પુસ્તકોના વાચનનો રસ કેળવાય એ હેતુથી પાંચમી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ દ્વારા તા. ૧૮-૯-'૫૬ ના રોજ લેવામાં આવી હતી. આ પરીક્ષા માટે 'સીતાહરણ' નામનું પુસ્તક પસંદ કરવામાં આવ્યું હતું. પરીક્ષામાં ૨૩૮ કેન્દ્રોમાં થઇને ૬૭૭૬ પરીક્ષાર્થીઓ બેઠાં હતાં. તે પૈકી ૫૬૯૯ ઉત્તીર્ણ થયાં હતાં. પ્રતિવર્ષ પરીક્ષાનાં કેન્દ્રો અને પરીક્ષાર્થીઓની સંખ્યા વધતી જાય છે.

પ્રાથમિક શાળા, એ. વી. સ્કૂલો, હાઈસ્કૂલો, પુસ્તકાલયો વગેરે સંસ્થાઓ તેમ જ ઉત્સાહી વ્યક્તિઓ આ પરીક્ષાનો સારો લાભ જનતા અને વિદ્યાર્થીઓ લે તે માટે સુંદર પ્રચાર કરે છે. કેટલેક સ્થળે આ પરીક્ષા અંગે વર્ગ પણ ચલાવવામાં આવે છે. વળી કપડવંણજની શ્રી. પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી પોતાના તરફથી વર્ગ ચલાવવા ઉપરાંત ઓછી કિંમતે પુસ્તકો આપવાની તથા ઇનામો આપવાની યોજના પણ કરે છે, એ એક નોંધપાત્ર હકીકત છે.

કેન્દ્રના સંચાલકોએ, નિરીક્ષકોએ તથા ઉત્તરવહીઓ તપાસી આપનારે જે સેવા આપી છે તથા મંડળને મદદ કરી છે તે માટે તે સૌનો આભાર માનવામાં આવે છે.

૮. અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય સંમેલન : અમદાવાદ શહેરમાં ચાલતાં પુસ્તકાલયો એકબીજાનો સંપર્ક સાધી પ્રગતિ કરે એ શુભ હેતુથી અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય સંમેલનનું ત્રીજું અધિવેશન શાહપુર વોર્ડના નાગરિકોના આમંત્રણથી શ્રીમતી વિદ્યાબહેન નીલકંઠના પ્રમુખપદે તા. ૨–૪–'૫૫ ના રોજ શાહપુરમાં ભરવામાં આવ્યું હતું. સંમેલન અને પ્રદર્શનનું ઉદ્‌ઘાટન મુંબઈ રાજ્યના કેળવણી પ્રધાન શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઈને હસ્તે થયું હતું. આ સંમેલનમાં શાહપુર વોર્ડના તેમજ શહેરના નાગરિકો અને પુસ્તકાલયોના સંચાલકોએ સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી. પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને વેગ મળે, ફરતું પુસ્તકાલયની યોજના વિસ્તૃત બનાવવામાં આવે તથા ગુજરાત યુનિવર્સિટી લાયબ્રેરી ડિપ્લોમા કોર્સ શરૂ કરે એવી મતલબના કુલ ૧૦ ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

ખેરાળુ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી "જગતમાં જાણવા જેવું" નામનાં પુસ્તકની પરીક્ષા લીધી હતી, જેનો લાભ ૧૪૬ ઉમેદવારોએ લીધો હતો; તે પૈકી ૭૫ ઉત્તીર્ણ થયા હતા.

કરજણ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે "હિંદના દાદા દાદાભાઇ નવરોજજી" નામના પુસ્તકની અને ડભોઇ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે "પ્યારા જવાહર" નામના પુસ્તકની ખાસ વિદ્યાર્થીઓ માટેની પરીક્ષા લીધી હતી, જેનો લાભ અનુક્રમે ૫૫૨ અને ૨૬૯ વિદ્યાર્થીઓએ લીધો હતો.

૯ પુસ્તકાલય પરિષદો (૧) વડોદરા જિલ્લા છઠ્ઠી પુસ્તકાલય પરિષદ ડભોઇ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે ડભોઇ શહેર અને તાલુકાના નાગરિકોના સહકારથી મહેસાણા જિલ્લાના કોંગ્રેસી કાર્યકર શ્રી. વિજયકુમાર ત્રિવેદીના પ્રમુખપદે ડભોઇ મુકામે તા. ૩૧–૧૨–'૫૫ ના રોજ બોલાવી હતી. આ પરિષદનું ઉદ્‌ઘાટન સુરત જિલ્લાના પ્રખર કોંગ્રેસી કાર્યકર્તા શ્રી. કલ્યાણજીભાઈના હસ્તે થયું હતું. સ્વાગતપ્રમુખ શ્રી. ચીમનભાઈ દેસાઇ અને ઉપસ્વાગતપ્રમુખ શ્રી. છોટાલાલ ના. પાઠક તથા મંત્રીઓ શ્રી. મોતીલાલ ના. દવે, શ્રી. મૂળજીભાઇ ના. શાહ અને શ્રી. ઈશ્વર જોશી હતા. પરિષદમાં કુલ ૧૯ ઠરાવો થયા હતા. આ પરિષદમાં પ્રતિનિધિઓની હાજરી ઘણી સારી હતી. ડભોઈ તાલુકા સ્વાગત સમિતિએ સૌનું સ્વાગત પણ ખૂબ હોંસથી કર્યું હતું. આ પરિષદનો સંપૂર્ણ હેવાલ 'પુસ્તકાલય' માસિકના જાન્યુઆરી '૫૬ ના અંકમાં પ્રગટ થયો છે.

(૨) પંચમહાલ જિલ્લા પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૧૫-૧-'૫૬ના રોજ ગોધરા મુકામે ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ભરવામાં આવી હતી. આ આ પરિષદનું ઉદ્ઘાટન જાણીતા લેખક શ્રી. કરસનદાસ માણેકના હસ્તે થયું હતું. સ્વાગત-પ્રમુખ શ્રી. સુરેન્દ્રરાય દેસાઇ અને ઉપસ્વાગત પ્રમુખ શ્રી. મારુતિસિંહ ઠાકોર તથા મંત્રીઓ તરીકે શ્રી. બાબુભાઈ ગાંધી અને શ્રી. ખુમાનસિંહ બારોટ હતા. આ પરિષદમાં કુલ ૯ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા. પંચમહાલના જાણીતા કોંગ્રેસી કાર્યકર શ્રી. માણેકલાલ ગાંધી અને શ્રી. ડાહ્યાભાઇ નાયકને પોતાનો જિલ્લો પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં પાછળ રહે એ કોઇ રીતે ગમતું ન હતું તે માટે શ્રી. માણેકલાલ ગાંધીએ પોતાના કાલોલમાં આવતે વર્ષે જે પંચમહાલ જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ બોલાવવાનું ઉત્સાહથી આમંત્રણ આપ્યું હતું અને શ્રી. ડાહ્યાભાઇ નાયકે પંચમહાલ જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવા સારુ દર વર્ષે કુલ રૂપિયા દશ હજાર સુધીની રકમ પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડમાંથી ખર્ચવાનું ખુલ્લા દિલથી જાહેર કર્યું હતું. પછાત ગણાતો જિલ્લો અને ઓછામાં ઓછાં માંડ ૫૬ પુસ્તકાલયો હોવા છતાં પરિષદમાં જિલ્લાના નાગરિકોની હાજરી સારા પ્રમાણમાં હતી. સૌનું આતિથ્ય સ્વાગત સમિતિએ સારી રીતે કર્યું હતું. આ પરિષદનો સંપૂર્ણ હેવાલ ' પુસ્તકાલય ' માસિકના ફેબ્રુઆરી '૫૬ ના અંકમાં પ્રગટ થયો છે.

(૩) સુરત જિલ્લા પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળે તા. ૩૦-૩-'૫૬ ના રોજ શ્રીમતી જ્યોત્સનાબહેન શુકલના પ્રમુખપદે સુરતમાં ભરી હતી. સ્વાગતપ્રમુખ શ્રી. લલ્લુભાઇ હ. પટેલ હતા. મંત્રીઓ શ્રી. બલ્લુભાઇ દેસાઇ અને શ્રી. શંકરલાલ ના. દવે હતા. પરિષદમાં કુલ ૧૬ ઠરાવો થયા હતા. આ પ્રસંગે સુરત જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી. પ્રેમશંકર ભટ્ટે સુરત જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાની યોજના આવતા વર્ષથી અમલમાં મૂકવા જણાવ્યું હતું. પરિષદને સફળ બનાવવા મંડળના પ્રમુખ અને મંત્રીઓએ સારી જહેમત ઉઠાવી હતી. સ્વાગત પણ ભાવભર્યું કરવામાં આવ્યુ હતું. આ પરિષદનો સંપૂર્ણ હેવાલ " પુસ્તકાલય " ના એપ્રિલ '૫૬ નાં અંકમાં પ્રગટ થયો છે.

(૪) સાવલી તાલુકા ત્રીજી પુસ્તકાલ પરિષદ ડેસર મુકામે તા. ૨૧-૪-'૫૫ નાં રોજ શ્રી. ચીમનભાઇ હે. અમીનના પ્રમુખપદે મળી હતી, જેમાં કુલ ૭ ઠરાવો થયા હતા.

૧૦ પુસ્તકાલયોની તપાસણી : મંડળના મદદનીશ મંત્રી શ્રી. મણિભાઇ દેસાઇએ મોડાસા, ડભોઈ, ગોધરા, સુરત, ઊંઝા, ઉનાવા, સિદ્ધપુર, બોરસદ, ભાદરણ, આણંદની પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી પુસ્તકાલયવ્યવસ્થા અંગે, જરૂરી રજિસ્ટરો રાખવા અંગે તેમ જ દફતરી તથા હિસાબી કામકાજ અંગે યોગ્ય માર્ગદર્શન આપ્યું હતું. વળી સાબર-કાંઠા જિલ્લામાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની રચના થાય તે અંગે પ્રયત્ન કર્યો હતો.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. છગનભાઇ મ. પટેલે ૨૧૦ પુસ્તકાલયોમાં ૧૫ સફરી કરી હતી તથા ૧૫૮૪ પુસ્તકો ઇસ્યુ કરીને વાચકોને આપ્યાં હતાં. તેમજ શ્રી. વસનજી જી. નાયકે ૬૮ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી ૫૧૩ પુસ્તકો ઇસ્યુ કર્યાં હતાં. વળી અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. છીતાભાઇ બ. પટેલે ૨૭ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી ૧૧૩ પુસ્તકો ઇસ્યુ કર્યાં હતાં.

વળી માનદ પુસ્તકાલય પ્રચારકોએ કુલ ૫૫ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી. આમ કુલ ૪૦૦ પુસ્તકાલયોની તપાસણી વર્ષ દરમ્યાન થઇ હતી.

૧૧. પુસ્તકાલયોનાં બજેટ નિવેદનો : ગયા વર્ષની માફક જે પુસ્તકાલયોનાં નિવેદન, બજેટ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાં આવ્યાં ન હતાં તે મંગાવવાનું કાર્ય આ વર્ષે પણ મંડળ તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું. ઉપરાંત જે તે પુસ્તકાલયોને જોઇતી માહિતી પૂરી પાડવામાં અને સરકાર તથા જિલ્લા લોકલ બોર્ડની મદદ મેળવી આપવાની તજવીજ કરવામાં આવી હતી.

૧૨. વાચન અંગે પ્રચાર : વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ પાસે ફરતા પુસ્તકાલયની ૬૪ પેટીઓ છે. તેમાંથી આઠ પેટીઓ નસવાડી તાલુકામાં, અને સાવલી તાલુકામાં ડેસર ગામે ૪ પેટી અને વાંકાનેર ગામે બે પેટી મોકલી હતી. આ રીતે કુલ ૧૪ પેટીઓ મોકલવામાં આવેલી તેનો લાભ ૪૮૪ વાચકોએ લીધો હતો.

૧૩. હિસાબ : ઓડિટરે તપાસેલો સન '૫૫-'૫૬નો ઉપજખર્ચનો હિસાબ તથા તા. ૩૧-૩-૫૬ ના રોજનું સરવૈયું તેમ જ અન્વેષકનો રિપોર્ટ આ સાથે સામેલ છે.

૧૪. આભારદર્શન : મંડળના કાર્યાલય માટે શેઠ મા. જે. પુસ્તકાલયના મકાનનો ઉપયોગ કરવા દેવા માટે તેના વ્યવસ્થાપક મંડળનો, સંસ્થાગત સભ્યોનાં લવાજમ વસૂલ કરી આપવા બદલ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાનો તથા સરવૈયું તપાસી આપવા માટે શ્રી આપાજી અમીન એન્ડ કંપનીનો આભાર માનીએ છીએ.

જેઠાલાલ જી. ગાંધી
ચીમનભાઇ હ. અમીન
મંત્રીઓ, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ

બીજ મંત્ર

પાષાણ, આરસપહાણ તથા ત્રાંબામાં ભક્તિભાવથી અગણિત હાથોએ બુદ્ધની કલ્પનાને જે મૂર્તિસ્વરૂપ આપ્યું છે તે હિંદના તત્ત્વચિંતનની સમગ્ર ભાવનાને અથવા કાંઈ નહિ તો તેના એક જીવંત અંગને વ્યક્ત કરે છે એમ મને લાગે છે. કમળના ખીલેલા ફૂલના આસનવાળા, શાંત અને પ્રતિભાસંપન્ન–રાગદ્વેષ અને તૃષ્ણાથી તેમજ સંસારના કલેશો ને અશાન્તિઓથી પર એવા તે બહુ દૂર અપ્રાપ્ય અને માણસની ગતિ બહારના દેખાય છે; પરંતુ બીજી નજરે એ શાન્ત તથા નિશ્ચલ મુખાકૃતિની પાછળ પ્રચંડ આવેગ અને ઊંડા ભાવનો અનુભવ થાય છે. અને આપણે જોયેલા–જાણેલા ભાવો અને આવેગો કરતાં આ આવેગ અને ભાવ વધારે પ્રબળ તેમજ અકળ છે. એ મૂર્તિની આંખો બંધ છે, આત્માની કોઈક શક્તિ તેમાંથી પ્રગટતી ભાસે છે અને જીવનની શક્તિ તે આખી આકૃતિમાં વિલસે છે. યુગો વહ્યા જાય છે પણ બુદ્ધ આપણાથી બહુ દૂર ગયેલા લાગતા નથી અને તેમની હાકલ જીવનના સંગ્રામમાંથી ભાગી ન જતાં સ્થિર, શાંત દૃષ્ટિ રાખી તેમાં ઝૂઝતા રહેવાની અને વિકાસ તેમ જ ઉન્નતિની વધુ ને વધુ તકો ખોળતા રહેવાની છે.

પં. જવાહરલાલ નહેરૂ ('ભારતદર્શન')

[તા. ૩૧-૩-૫૬ના રોજનું સરવૈયું]

૧૨૦૦-૦-૦ કાયમી ફંડ આજીવન સભ્ય લવાજમ

૮-૮-૦ ફરતા પુસ્તકાલય પેટી ફંડ (પાછલી બાકી)

૪૬૭૪-૩-૦ જવાબદારીઓ

- ૪૦૦૧-૪-૦ લવાજમ ફાળવણીના
- ૭૫-૬-૬ પુસ્તકાલય મંડળોનાં દેવાં
- ૫૯૭-૮-૬ ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ માટેના

૪૭૬૬-૪-૯ ઉપજ ખર્ચ ખાતું જનરલ ફંડ

- ૪૮૧૪-૫-૯ ગઇ સાલની બાકી
- ૪૮-૧-૦ ચાલુ સાલનો ઘટાડો ઊપજ ખર્ચ ખાતા મુજબ.

૧૦૬૪૮-૧૫-૯

૩૨૯-૨-૦ ફર્નિચર (ખરીદ કિંમતે)

૪૯૦૫-૧૪-૬ લવાજમ ઉઘરાણીના

- ૪૨૪૩-૧૪-૬ વડોદરા વિ૦ પુ. મંડળ પાસે
- ૬૬૨-૦-૦ અન્ય કાર્યકર્તાઓ પાસે

૫૪૧૩-૧૫-૩ રોકડ તથા અવેજ

- ૫૩૦૨-૭-૯ ધી બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિ. એલિસ બ્રીજ શાખામાં ચાલુ ખાતે (ગુજરાત પુ. મં. ના નામે)
- ૧૧૧-૭-૬ રોકડા હાથ પર મદદનીશ મંત્રી શ્રી મણિભાઈ દેસાઇ પાસે

૧૦૬૪૮-૧૫-૯

અમારા આજ તારીખના આ સાથે સામેલ કરેલા રિપોર્ટ મુજબ.

અમદાવાદ તા. ૨૦-૮-૫૬

(અંગ્રેજીમાં સહી)

આપાજી અમીન એન્ડ કંપની
ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ
ઓડિટર્સ

ઉપરનું સરવૈયું અમારી માન્યતા પ્રમાણે ટ્રસ્ટનાં ફંડો તથા જવાબદારીઓ તેમજ મિલકત તથા લહેણાનો સાચો હેવાલ રજૂ કરે છે.

જેઠાલાલ જી. ગાંધી
ચીમનભાઇ હ. અમીન
મંત્રીઓ
ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ

"પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિઓનું હંમેશની જેમ આજે પણ છે મહત્ત્વ છે અને તેથી જેમણે માનવજાતના વિચારો પર આવી ઊંડી અસર કરી છે અને જેમને વિશે વિચાર કરતાં હજી આજે પણ કંઈક જીવંત અને પ્રાણવાન વસ્તુનો અનુભવ થાય છે તે બુદ્ધ અદ્દભુત પુરૂષ હોવા જોઈએ એમાં મને શક નથી."

પં. જવાહરલાલ નહેરૂ ('ભારતદર્શન')

પરિપત્ર

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સભ્યોની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૨૧-૧૦-'૫૬ ને રવિવારના રોજ બપોરે ૨-૩૦ વાગે નીચે જણાવેલા સ્થળે નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે મળશે.

સ્થળ : શ્રી. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળનું કાર્યાલય, રાવપુરા રોડ, વડોદરા.

કાર્યો : (૧) સને ૧૯૫૫-'૫૬ નો વાર્ષિક હેવાલ તથા મંડળના ઓડિટ થયેલા હિસાબો મંજૂર કરવા બાબત.

(૨) સને '૫૬-'૫૭ ની કાર્યવાહક સમિતિ માટે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ તથા બીજા ચાર સભ્યોની ચૂંટણી કરવા બાબત.

(૩) પ્રમુખશ્રીની મંજૂરીથી જે થાય તે કાર્યો કરવા બાબત.

મગનભાઇ શંકરભાઇ પટેલ
પ્રમુખ

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભ્યો

૧ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલ	વડોદરા	પ્રમુખ
૨ ,, મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઇ	અમદાવાદ	ઉપપ્રમુખ
૩ ,, જીવણજી ડાહ્યાભાઇ દેસાઈ	,,	ખજાનચી
૪ ,, જેઠાલાલ જીવણલાલ ગાંધી	,,	મંત્રી
૫ ,, ચીમનભાઇ હ. અમીન	વડોદરા	,,
૬ ,, બિહારીલાલ પોપટલાલ શાહ	અમદાવાદ	સભ્ય
૭ ,, માણેકલાલ ચૂનીલાલ શાહ	,,	,,
૮ ,, નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ	ધીણોજ	,,
૯ ,, દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી	શુકલતીર્થ	,,
૧૦ ,, ડાહ્યાલાલ મણિલાલ મહેતા	પાલણપુર	,,
૧૧ ,, ડાહ્યાભાઇ જીવણજી નાયક	દાહોદ	,,
૧૨ શ્રીમતી સુમિત્રાબહેન હરિપ્રસાદ ભટ્ટ	અમરેલી	,,
૧૩ શ્રી રમણલાલ પીતાંબરદાસ સોની	મોડાસા	,,
૧૪ ,, દિનકરરાય ડી. દેસાઇ	સુરત	,,
૧૫ ,, મંગુભાઇ લ. દેસાઇ	પલસાણા	,,
૧૬ ,, મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા	વાઘોડિયા	,,
૧૭ ,, વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા	પાદરા	,,
૧૮ ,, ડીકુભાઇ રતનજી દેસાઇ	અમદાવાદ	,,
૧૯ ,, જેઠાલાલ લાલદાસ પટેલ	મહેસાણા	,,
૨૦ ,, રામભાઇ કાશીભાઇ પટેલ	વસો	,,
૨૧ ,, ભીખુભાઇ છગનભાઈ જોશી	અમદાવાદ	,,

૨૨ ,, ગજાનન ગ. દવે	સુરત	સભ્ય
૨૩ ,, લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર	વડોદરા	,,
૨૪ ,, ખુમાનસિંહ શંકરલાલ બારોટ	ગોધરા	,,
૨૫ ,, ડૉ. મુકુંદલાલ સોમનાથ પંડયા	પ્રાંતિજ	,,
૨૬ ,, લલ્લુભાઈ દલપતભાઇ	કતારગામ	,,
૨૭ ,, ઉત્સવલાલ પરીખ	નડિયાદ	,,

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભા

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભા તા. ૧૬–૯–૫૬ ને રવિવારના રોજ બપોરના ૩–૦ વાગે ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં મળી હતી, જે વખતે નીચેના સભ્યો હાજર રહ્યા હતા:

૧. શ્રી. મગનભાઇ શંકરભાઇ પટેલ, ૨ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા, ૩ શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા, ૪ શ્રી. મંગુભાઇ લ. દેસાઇ, ૫ શ્રી. દલસુખરામ કે શાસ્ત્રી, ૬ શ્રી. લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર, ૭ શ્રી. રામભાઈ કા. પટેલ, ૮ શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન, ૯ શ્રી. બિહારીલાલ પો. શાહ, ૧૦ શ્રી. જેઠાલાલ જી. ગાંધી, ૧૧ શ્રી. કીકુભાઈ ર. દેસાઇ, ૧૨ શ્રી. મગનભાઇ પ્ર દેસાઇ, ૧૩ શ્રી. જીવણજી ડા. દેસાઈ,

શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલે પ્રમુખસ્થાન લીધા બાદ નીચે જણાવેલાં કાર્યો સર્વાનુમતે થયાં હતાં:

૧. સભામાં હાજરી આપી શકાશે નહિ એવી મતલબના આવેલા પત્રોની નોંધ લેવામાં આવી હતી.

૨. તા. ૨૧–૧–૫૬ ની સભાનો હેવાલ તથા પરિપત્રથી સન '૫૬–૫૭ ના મંજૂર કરેલા અંદાજપત્ર અંગેનો ઠરાવ મંત્રી શ્રી. જેઠાલાલ જી. ગાંધીએ વાંચી સંભળાવ્યા બાદ તે મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

૩. મંત્રીઓએ રજુ કરેલ સન '૫૫–૫૬ મા થયેલાં કામકાજનો હેવાલ અને ઑડિટરે તપાસેલો સન '૫૫–૫૬ નો ઉપજખર્ચનો હિસાબ તથા તા. ૩૧–૩–૫૬ ના રોજનું સરવૈયું મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતાં, જે અન્યત્ર પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે.

૪. મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૨૧–૧૦–૫૬ ને રવિવારના રોજ બપોરના ૨–૩૦ વાગે વડોદરા મુકામે રાવપુરા રોડ ઉપર આવેલા શ્રી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળના કાર્યાલયમાં બોલાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૫. મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનો ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યા બાદ ચર્ચા-વિચારણા કરી નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે, આ અંગે ઘટતો પત્રવ્યવહાર કરી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝા મુકામે બોલાવવા અંગે છેવટની પરિસ્થિતિ બાબત મંત્રીઓએ હવે પછીની સભામાં નિવેદન કરવું.

૬. ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ચલાવવાનું ઠરાવવામાં આવે છે અને તેના સંચાલન માટે શ્રી. મગનભાઈ દેસાઇ પ્રમુખ, શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઇ (કન્વીનર), શ્રી. ચીમનભાઇ હ. અમીન, શ્રી. ગોપાળભાઇ જી. પટેલ, શ્રી. આસિ. કયુરેટર ઑફ લાયબ્રેરીઝ અમદાવાદ

વિભાગ એ પાંચ સભ્યોની સમિતિ નીમવામાં આવે છે. આ ઠરાવની સરકારને જાણ કરવી તથા વર્ગ અંગે થતા ખર્ચ માટે સરકાર તરફથી વધારાની ગ્રાંટ મળે તેવી વ્યવસ્થા કરવા સરકારને વિનંતિ કરવી.

૭. નીચે જણાવેલી રસીદ બુકો તેની સામે જણાવેલા નંબરોવાળી રદ કરવામાં આવી છે તેની લાગતા વળગતાઓને જાણ કરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

રસીદ બુક નં.	૫૨	નંબર	૧૨૭૬	થી	૧૩૦૦	રસીદ બુક નં.	૩૧૮	નંબર	૭૯૨૬	થી	૭૯૫૦
,,	૫૩	,,	૧૩૦૧	,,	૧૩૨૫	,,	૦૨	,,	૦૨૬	,,	૦૫૦
,,	૬૫	,,	૧૬૦૧	,,	૧૬૨૫	,,	૦૪	,,	૦૭૬	,,	૦૧૦૦
,,	૭૭	,,	૧૯૦૧	,,	૧૯૨૫	,,	૦૮	,,	૦૧૭૬	,,	૦૨૦૦
,,	૭૮	,,	૧૯૨૬	,,	૧૯૫૦	,,	૦૯	,,	૦૨૦૧	,,	૦૨૨૫
,,	૭૯	,,	૧૯૫૧	,,	૧૯૭૫	,,	૦૧૪	,,	૦૩૨૬	,,	૦૩૫૦
,,	૮૩	,,	૨૦૫૧	,,	૨૦૭૫	,,	૦૧૫	,,	૦૩૫૧	,,	૦૩૭૫
,,	૯૦	,,	૨૨૨૭	,,	૨૨૫૦	,,	૦૫૭	,,	૦૧૪૦૧	,,	૦૧૪૨૫
,,	૧૨	,,	૨૭૬	,,	૩૦૦						

તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળની સભા તા. ૨૩–૯–૫૬ ને રવિવારના રોજ બપોરે ક. ૨–૩૦ વાગે ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં મળી હતી તે વખતે નીચેના આઠ સભ્યો હાજર રહ્યા હતા: ૧ શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઇ, ૨ શ્રી. રામભાઇ કાશીભાઇ પટેલ, ૩ શ્રી. ડાહ્યાલાલ અં. બ્રહ્મભટ્ટ, ૪ શ્રી. જમનાદાસ પ્રળચંદભાઈ પરીખ, ૫ શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ, ૬ શ્રી. મગનભાઇ દેસાઇ, ૭ શ્રી. જીવણજી ડાહ્યાભાઇ દેસાઇ, ૮ શ્રી. બિહારીલાલ પોપટલાલ શાહ.

શ્રી. મગનભાઇ દેસાઇ આજની સભાનું પ્રમુખસ્થાન લે તેવી શ્રી. રામભાઈ પટેલની દરખાસ્તને શ્રી. કીકુભાઈ દેસાઇનો ટેકો મળ્યા બાદ દરખાસ્ત મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને શ્રી. મગનભાઇએ પ્રમુખસ્થાન લીધું હતું. તે પછી નીચેનાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યાં હતાં:

૧. શ્રી. નાનજીભાઇ પટેલ અને શ્રી. વાડીલાલ દેસાઇ સભામાં હાજરી નહિ આપી શકે એવી મતલબના તેમના પત્રોની નોંધ લેવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૨. મંડળની આગલી સભાનો હેવાલ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. મંત્રી શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઇએ રજુ કરેલ સને '૫૪–૫૬ નો હેવાલ અને હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, જે અન્યત્ર પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે.

૪. શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઈ, શ્રી. ચીમનલાલ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ–ચેરમેન, મહેસાણા જિલ્લા સ્કૂલબોર્ડ, શ્રી. જેઠાલાલ જીવણલાલ ગાંધી, અને શ્રી. ઉત્સવલાલ પરીખ–પ્રમુખ ખેડા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ, એ ચાર જણને કોઓપ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા:

૫. નીચેના હોદ્દેદારોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી.

શ્રી. મગનભાઈ દેસાઇ પ્રમુખ, શ્રી. રામભાઈ કાશીભાઇ પટેલ ઉપપ્રમુખ, શ્રી. ડીકુભાઈ રતનજી દેસાઇ-અને શ્રી. નાનજીભાઇ જેઠીદાસ પટેલ મંત્રીઓ તથા શ્રી. જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઇ ખજાનચી.

૬. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટે અમદાવાદ વિભાગ પુ૦ મંડળ તરફથી શ્રી. ડીકુભાઇ દેસાઇ અને શ્રી. ચીમનલાલ પુ. પટેલ એ બે પ્રતિનિધિની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૭. વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળનો આવેલ પત્ર વાંચી તેમાં જણાવ્યા મુજબ રૂા. ૨૫-૦-૦ વડોદરા વિ. પુ. મંડળને મોકલી આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૮. સન ૫૬-૫૭ માટેનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું, જે અન્યત્ર પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે.

૯. અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારકની નિમણુંક કરવાની સત્તા પ્રમુખશ્રીને અને મંત્રી શ્રી. ડીકુભાઈ દેસાઇને આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૧૦. અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળનું કામકાજ કરવા માટે એક માણુસની નિમણુંક કરવાની સત્તા મંત્રી શ્રી. ડીકુભાઈ દેસાઇને આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

તે પછી સભા વિસર્જન થઇ હતી.

સન ૧૯૫૫-૫૬ નો હેવાલ, હિસાબ અને સને ૫૬-૫૭ નું અંદાજપત્ર

૧. સભ્યો અને લવાજમ : અમદાવાદ વિભાગના છ જિલ્લાઓ અને અમદાવાદ શહેર માં થઇને સન ૧૯૫૫-૫૬ ના કુલ સભ્યો ૧૧૩૯ નોંધાયા હતા. અને તેનું કુલ લવાજમ રૂ ૨૩૭૮-૦-૦ ઉઘરાવાયું હતું. ઉપરાંત સન ૧૯૫૪-૫૫ ના ૧૮ સભ્યો નોંધાયા હતા અને તેનું કુલ લવાજમ રૂ. ૩૬--૦ આવ્યું હતું.

૨. લવાજમની ફાળવણી : સન ૧૯૫૪-૫૫ ની લવાજમની ફાળવણીના રૂા. ૯૧૭-૧-૦ તથા ૧૯૫૩-૫૪ ની ફાળવણીના રૂા. ૪-૧૪-૦ મળી કુલ રૂ. ૯૨૧-૧૫-૦ મળ્યા હતા.

૩. મંડળને મદદ : ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળને મળેલી સન ૧૯૫૪-૫૫ ની સરકારી મદદના ૩૦ ટકા રૂ. ૬૦૦-૦-૦ અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને મદદ તરીકે મળ્યા હતા. તે ઉપરાંત મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી સન ૧૯૫૫-૫૬ ની મદદના રૂ. ૫૦૦-૦-૦ આપવાનું મંજુર કરવામાં આવ્યું છે તે માટે મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડનો આભાર માનવામાં આવે છે.

૪. જિલ્લા તથા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો : ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સન ૧૯૫૪-૫૫ ના સભ્યોની નોંધણી માર્ચ ૧૯૫૫ ની આખરે પૂરી થતાં જિલ્લાવાર નીચેના તાલુકાઓમાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની રચના કરવામાં આવી હતી.

અમદાવાદ જિલ્લો-દહેગામ, ધંધુકા; અમરેલી જિલ્લો-અમરેલી, સાબરકાંઠા; મોડાસા, મેઘરજ, બનાસકાંઠા-કાંકરેજ; પાલણપુર; ખેડા જિલ્લો-પેટલાદ, આણંદ, નડિયાદ, કપડવણજ, ખંભાત; મહેસાણા-કલોલ, કડી, વિજાપુર, વિસનગર, મહેસાણા, સિદ્ધપુર, ખેરાળુ, પાટણ, ચાણસ્મા, હારીજ, સમી, સાંતલપુર,

આમ કુલ ૭ જિલ્લાઓમાં જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ અને કુલ ૨૪ તાલુકાઓમાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની રચના થઇ શકી હતી. તે ઉપરાંત બંધારણ પ્રમાણે અમદાવાદ શહેરમાં શહેર પુસ્તકાલય મંડળની રચના કરવામાં આવી હતી.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ સન ૧૯૫૬–૫૭નું અંદાજપત્ર

જમા		ઉધાર	
૯૦૦–૦–૦	લવાજમની ફાળવણી	૭૦–૦–૦	સ્ટેશનરી છપામણી
૪૭૦–૦–૦	ગુજરાત પુ. મંડળ તરફથી સરકાર મદદના ૪૦ ટકા લેખે મદદ	૨૦–૦–૦	પોસ્ટેજ
		૧૦–૦–૦	પરચુરણ ખર્ચ
		૪૦૦–૦–૦	પ્રવાસ ખર્ચ
૫૦૦ ૦–૦	મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બો. તરફથી મદદ	૧૮૦૦–૦–૦	પગાર ખર્ચ :–
			૬૦૦–૦–૦ ગુજરાત પુ. મં.ને
૪૩૦–૦–૦	ઉપજ કરતાં ખર્ચના વધારાના		૧૨૦૦–૦–૦ પ્રચારકને
૨૩૦૦–૦–૦	કુલ	૨૩૦૦–૦–૦	

અમદાવાદ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

અમદાવાદ જિલ્લા પુ. મંડળની વા. સભા તા. ૯–૯–૫૬ ને રવિવારના રોજ સાંજે ૬–૩૦ વાગે ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં નીચે જણાવેલાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામા આવ્યાં હતાં:

૧. આગલી સભાનો તથા તા. ૫–૮–૫૬ અને તા. ૧૨–૮–૫૬ નો હેવાલ શ્રી. ઠીકુભાઈ દેસાઈએ વાચી સંભળાવ્યા બાદ તે મંજુર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨ શ્રી. ઠીકુભાઈ દેસાઈએ રજુ કરેલ સન ૫૫–૫૬ નો ઓડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. શ્રી. માણેકલાલ ચુનીલાલ શાહ, શ્રી. જીવણજી દેસાઇ, શ્રી. ઠીકુભાઇ દેસાઇ અને શ્રી. સંપતભાઇ નરસિંહભાઇ પટેલ એ ચાર સભ્યોને કોઓપ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા.

૪. નીચે જણાવેલ હોદ્દેદારોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી.

૧. પ્રમુખ શ્રી. માણેકલાલ ચુનીલાલ શાહ, ૨. ઉપપ્રમુખ શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ, ૩. મંત્રી શ્રી ઠીકુભાઇ રતનજી દેસાઇ, ૪. શ્રી. જમનાદાસ મૂળચંદભાઇ પરીખ, ૫. ખજાનચી શ્રી જીવણજી ડાહ્યાભાઇ દેસાઇ.

૫. અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટે નીચેના પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી: –

૧. શ્રી. માણેકલાલ ચુનીલાલ શાહ, ૨ શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ શાહ, ૩ શ્રી. જમનાદાસ મૂળચંદભાઇ પરીખ, ૪ શ્રી. જયંતિલાલ ખુશાલદાસ શાહ.

૬ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટે પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. માણેકલાલ ચુંનીલાલ શાહની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૭ ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન વીરમગામ મુકામે અમદાવાદ જિલ્લા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ ચલાવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

તે પછી સભા વિસર્જન થઇ હતી.

અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૯–૯–૫૬ ને રવિવારના રોજ સાંજે ૫–૦ વાગે ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં શ્રી. બચુભાઇ રાવતના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં નીચે જણાવેલાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યાં હતાં:

૧. ગઇ વાર્ષિક સભાનો તથા તા. ૫-૮-૫૬ અને તા. ૧૨-૮-૫૬ નો હેવાલ શ્રી. મણિભાઇ દેસાઇએ વાંચી સંભળાવ્યા બાદ તે મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતા.

૨. સને ૫૫-૫૬ નો ઓડિટરે તપાસેલો હિસાબ સભા સમક્ષ રજુ કરવામાં આવ્યા બાદ તે મંજૂર કરવાનું અને મંડળની સિલક રાખવા માટે બેંકનું ખાતું ખોલવા માટે કાર્યવાહક સમિતિને ભલામણ કરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૩. અમદાવાદ શહેર પુ મંડળ માટે નીચેના ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી. ૧. શ્રી. મગનભાઇ દેસાઇ, ૨. શ્રી. જીવણજી દેસાઈ, ૩. શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઇ, ૪. શ્રી. વિદ્યાબહેન નીલકંઠ, ૫. શ્રા જેઠાલાલ ગાંધી, ૬. શ્રી. કંચનલાલ ભૂરાભાઇ પરીખ, ૭ બિહારીલાલ પો. શાહ, ૮. શ્રી. મોહનલાલ પટેલ, ૯. શ્રી. જિતેન્દ્ર જેટલી, ૧૦. શ્રી. મંત્રી. માંડવીની પોળ સેવાસંઘ સંચાલિત પુસ્તકાલય, ૧૧. શ્રી. ખશુભાઇ રાવત.

૪. અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. જીવણજી દેસાઈ અને શ્રી. બિહારીલાલ પો. શાહની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૫. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. મગનભાઇ દેસાઇની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૬. મંત્રી શ્રી. મોહનદાસ મ. પટેલે પ્રદર્શન અંગે રૂા. ૭૮-૩-૯ (પોસ્ટેજના રૂા. ૬-૯-૦ સહિત) નો ખર્ચ કરેલો તે અંગેનો તેમનો પત્ર રજુ થતાં સંમેલનની સ્વાગત સમિતિના કાર્યવાહકો તરફથી તે રકમ મેળવવા પ્રયત્ન કરવો અને તે રકમ મળે એમ નથી એમ જણાય તો મંડળના ભંડોળમાંથી તેટલી રકમ ચૂકવી આપવી, એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.

નવા ગણોતધારાની સરળ સમજુતી
સરળ ગુજરાતી ભાષામાં, જુદા જુદા વિષયો ઉપર જુદી છણાવટ કરતી એક માત્ર પુસ્તિકા
—: લેખકો :—
વકીલ અંબિકાલાલ ડી. શાહ બાજવાડા વડોદરા.
વકીલ ખુશાલસિંહ જે. ચૌહાણ જ્યુબીલી બાગ સામે, વડોદરા.
વકીલ શામળભાઈ ડી. પટેલ લાડવાડા વડોદરા.
કિંમત રૂા. ૧—૪—૦ પોસ્ટેજ અલગ
આ પુસ્તક માટે શ્રી. ચુનીલાલ પુ. શાહ શું કહે છે ?
ભાષા તદ્દન સરળ, લોકભોગ્ય અને સામાન્ય ભણેલો માણસ પણ સમજી શકે તેવી ભાષામાં આ પુસ્તક લખાયું છે. તે રીતે જનતાની શુભ સેવા તે કરી શકશે એમ હું જરૂર માનું છું.
પ્રાપ્તિસ્થાન :—લેખકોના સરનામે મળશે.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભાઓ

(૧) કલોલ તા. પું. મં. ની વા. સા. સભા તા. ૧-૭-૫૬ ના રોજ મહેસાણા જિલ્લા સ્કૂલબોર્ડના ચેરમેન શ્રી. ચીમનભાઇ પુ. પટેલ બી. એ. એલએલ. બી ના પ્રમુખપદે મળી હતી તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો સર્વાનુમતે કરવામાં આવેલ છેઃ

(૧) હિસાબ તથા નિવેદન વંચાણમાં લઇ મંજુર કરાયો,

(૨) વ્યવસ્થાપક મંડળ રચવામાં આવ્યું. તેમાં પ્રમુખ શ્રી. વકીલ ભગવાનદાસ મયાચંદ વકીલ એમ. એલ. એ; મંત્રી શ્રી. ડાહ્યાલાલ અંબાલાલ બ્રહ્મભટ્ટ; સભ્યો (૩) શ્રી. નટવરલાલ પંડિત નારદીપુર (૪) શ્રી. નાગરદાસ પટેલ ડીંગુચા, (૫) શ્રી. દશરથલાલ રાવળ, સરઢવ (૬) શ્રી. રામભાઇ પટેલ વડસર, (૭) શ્રી. કાન્તિપ્રસાદ રાવળ વેડા, (૮) શ્રી. વરવાભાઇ શ્રીમાળી પલિયડ, (૯) નિર્વેદિતાબહેન ત્રિવેદી કલોલ, (૧૦) જ્યોત્સ્નાબહેન પટેલ કલોલ, (૧૧) મોહનલાલ પ્રજાપતિ ઇસંડ.

(૩) માનદ પુ. પ્રચારકો–૧ રામભાઈ પટેલ વડસર (૨) નાગરદાસ પટેલ ડીંગુચા (૩) કાન્તિપ્રસાદ રાવળ વેડા.

(૪) જિલ્લા પુ. મં. ના પ્રતિનિધિઓ–૧ ડાહ્યાભાઈ અંબાલાલ બ્રહ્મભટ્ટ (૨) જ્યોત્સ્નાબહેન ચીમનભાઇ પટેલ.

(૫) ઓડિટર્સ–હિરાલાલ પંડયા રાંધેજા અને કેશવલાલ મ ગૂર્જર કોલવડા.

(૬) પુસ્તકાલય દિન ઉજવવા બાબત (૭) તાલુકા પરિષદ ભરવા બાબત, (૮) શિષ્ટવાચનની પરીક્ષામાં ભાગ લેવા બાબત, (૯) બજેટ મંજુર કરવા બાબત, (૧૦) જેમણે ન મોકલ્યાં હોય તેવાં પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં બજેટ પુ. સ સ. મં. માં મોકલવા બાબત. ઉપર પ્રમાણે ૧ થી ૧૧ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા.

---

(૨) અમરેલી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા : તા. ૨૭ જુલાઈ ૫૬ રવિવારે બપોરના ૧-૩૦ કલાકે ભરવામાં આવી હતી, જેમાં અધ્યક્ષ શોભારાજભાઇ મા. મકવાણા હતા. તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતાઃ

૧. સને ૧૯૫૫-૫૬ ની સાલનું નિવેદન તથા હિસાબ સર્વાનુમતે મંજુર રાખવાનો,

(૨) સને ૧૯૫૬-૫૭ ની સાલ માટે હોદ્દેદારો તથા વ્ય. મંડળની ચૂંટણી નીચે મુજબ કરવામાં આવે છેઃ

૧. પ્રમુખ શ્રી. શોભરાજભાઈ મા. મકવાણા, ૨. ઉપપ્રમુખ શ્રી. સખારામ ના. દયાળ, ૩. મંત્રી શ્રી. હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા અમરેલી, શ્રી. જગજીવન વાઘજીભાઇ વરસડા, સભ્યો શ્રી. હરિપ્રસાદ હરખજી નાનાઆંકડીયા, શ્રી. ચંપકલાલ ગિ. મહેતા અમરેલી, શ્રી. જટાશંકર હ. જોશી અમરેલી, પ્રેમશંકર ગિ. જોશી રાજસ્થળી, શ્રી. હરગોવિંદ મો. પંડયા સાજીયાવદર, શ્રી. ધીરજલાલ ડો. શુકલ માલવણ, શ્રી. ગંગાસિંહ મા. ઈશ્વરીયા.

(૩) અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે બે પ્રતિનિધિઓ શ્રી. હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા અમરેલી, શ્રી. હરિપ્રસાદ હરખજી નાનાઆંકડીયા.

(૪) શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાનાં કેન્દ્રો વધુ પ્રમાણમાં ગામડામાં ખોલવા દરેક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓને ભલામણનો,

(૫) જીલ્લા લોકલ બોર્ડની મદદ માટે માગણીનો,

(૬) ગાંધી સાહિત્યનાં પુસ્તકો જે ગામડાની લાયબ્રેરી મંગાવશે તેને ૨૫ ટકા લોકલ મદદ આપશે. આ યોજનાનો લાભ દરેક ગ્રામ પુસ્તકાલયોને લેવા આગ્રહપૂર્વક ભલામણનો,

એ પ્રમાણે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

મહેસાણા જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને અપાયેલી

જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ

(૧૯૫૬–૫૭)

આથી મહેસાણા જિલ્લાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીભાઈઓને જણાવવામાં આવે છે કે મહેસાણા જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી તેમના જા. નં. ૨૦૫, તા. ૭-૯-૫૬ થી મહેસાણા જિલ્લાનાં નીચે જણાવેલાં પુસ્તકાલયોને તેમના નામ સામે જણાવ્યા પ્રમાણે જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ સને ૧૯૫૬–૫૭ ની સાલની એકસામટી અમને મળી છે. તે જે તે પુસ્તકાલયનાં બજેટ ખાતે જમા લેવામાં આવી છે. તો તે રકમ પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. ખાતે ઉધારી દરેકને પોતાના રોજમેળમાં જિલ્લા લો. બો. મદદ ખાતે જમા લેવાની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા.
તા. ૪-૧૦-૫૬

લક્ષ્મણસિંહ પરમાર
મંત્રી

કડી તાલુકો		ડરણ	૫૦–૦	વાઘરોડા	૫૦–૦
અગોળ	૫૦–૦	ડાંગરવા	૫૦–૦	વામજ	૩૦–૦
અળદેસણ	૫૦–૦	ઢોરીઆ	૨૫–૦	વીડજ	૫૦–૦
આણંદપુરા	૨૦–૦	થોળ	૫૦–૦	શિયાપુરા	૧૫–૦
આદુંદરા	૫૦–૦	દેઉસણા	૧૫–૦	સાદરા	૨૨–૦
ઇરાણા	૩૫–૦	નગરાસણ	૫૦–૦	સૂરજ	૫૦–૦
ઇંદ્રાડ	૧૫–૦	નંદાસણ	૫૦–૦	સેદરડી	૫૦–૦
ઉંટવા	૧૫–૦	કુક્ષેત્રા	૪૦–૦	ખંડેરાવપુરા	૫૦–૦
કણઝરી	૪૦–૦	બોરીસણા	૫૦–૦	વિસનપુરા	૮૦–૦
કરજીસણ	૫૦–૦	ભટાસણ	૪૨–૦	બાવલુ	૫૮–૦
કલ્યાણપુરા	૫૦–૦	ભાલ્ડી કુમારપુરા	૫૦–૦	કોલાદ	૫૦–૦
કંડ	૫૦–૦	મોણપુર	૫૦–૦	દીઘડી	૫૦–૦
કારસા	૨૫–૦	માથાસુળ	૫૦–૦	ચેકરા	૫૦–૦
કુંડાલ	૫૦–૦	મેડા આદરજ	૫૦–૦	કેરડા	૫૦–૦
કૈયલ	૧૫–૦	મોકાસણ	૫૦–૦		
ખાવડ	૫૦–૦	રંગપુરડા	૪૪–૦		૨૪૨૬–૦
ગલોદરા	૨૦–૦	રાજપુર	૬૫–૦	**કલોલ તાલુકો**	
ઘુમાસણ	૫૦–૦	લક્ષ્મણપુરા	૫૦–૦	અલુવા	૩૯–૦
ચડાસણા	૬૫–૦	લુણાસણ	૬૫–૦	ઇસંડ	૫૦–૦
ચારોલ	૨૫–૦	લ્હોર	૫૦–૦	ઉનાઉ	૫૦–૦
જાસલપુર	૨૦–૦	વડાવી	૪૦–૦	કારોલી	૨૦–૦
ઝુલાસણ	૫૦–૦	વડુ	૫૦–૦	કુંડાસણ	૬૦–૦

કોઠા	૫૦–૦	સરઢવ	૧૦૦–૦	ધનપુરા	૩૦–૦
કોલવડા	૫૦–૦	સાંતેજ	૩૦–૦	નવા રામપુરા	૨૫–૦
છત્રાલ	૨૦–૦	સેરથા	૯૬–૦	નવા સંઘપુર	૫૮–૦
જામલા	૫૦–૦	સેરીસા	૧૦૦–૦	પડુસ્મા	૫૦–૦
જાસપુર	૫૦ ૦	સોજા	૬૪–૦	પ્રતાપનગર	૫૦–૦
ટીંટોડા	૫૦–૦	સોનીપુર	૪૦–૦	પામોલ	૫૦–૦
ડીંગુચા	૫૭–૮	હાજીપુર	૩૦–૦	પાલડીવ્યાસ	૫૦–૦
તારાપુર	૪૦–૦	ઇંદ્રોડા	૫૦–૦	પીલંવઈ	૧૦૦–૦
ધમાસણા	૫૦–૦	પ્રતાપપુરા (આલવા)	૫૦–૦	પુંધરા	૧૦૦–૦
ધાનજ	૫૦–૦	નવા	૫૦–૦	પેઢામલી	૫૦–૦
આમજા	૫૦–૦	સરગામણ	૫૦–૦	ફલુ	૫૦–૦
નારદીપુર	૧૦૫–૦		———	કુદેડા નવા	૫૦–૦
પલસાણા	૨૫–૦		૨૬૧૩–૮	બામણુમાલ	૩૦–૦
પલીઅડ	૫૦–૦	વિજાપુર તાલુકો		બિલીયા	૫૦–૦
પાનસર	૬૯–૦	અંબોડ	૩૦–૦	બિલોદરા	૬૨–૮
પીપળજ	૪૮–૦	આગલોડ	૬૧–૦	બોરૂ	૫૦–૦
પીંડારડા	૩૧–૦	આજોલ	૫૦–૦	ભાવસોર	૨૫–૦
બાલવા	૫૦–૦	ઇમરામપુરા	૧૯–૦	મહાદેવપુરા	૨૫–૦
બીલેશ્વરપુરા	૧૦–૦	ઉબખલ	૫૦–૦	મહુડી	૨૦–૦
ભાદોલ	૪૬–૦	કેલીસણા	૨૭–૦	માઢી	૫૦–૦
ભોંયણરાઠોડ	૧૬–૦	કોલવડા	૫૭–૦	માણેકપુર	૫૦–૦
મુબારકપુર	૬૫–૮	ખણુસા	૫૦–૦	માલોસણ	૫૦–૦
મોખાસણ	૩૯–૮	ખરણા	૫૦–૦	મોરવાડ	૫૦–૦
મોટી આદરજ	૧૯–૦	ખરોડ	૧૦૦–૦	રણસીપુર	૪૦–૦
રતનપુર	૩૫–૦	ગુંદરાસણા	૫૦–૦	રણાસણ	૩૪–૦
રાંચરડા	૨૮–૦	ગવાડા	૫૦–૦	રામપુરા	૫૦–૦
રાંધેજા	૫૦–૦	ગેરીતા	૫૪–૦	વિહાર	૫૯–૦
રૂપાલ	૧૦૦–૦	ગોઝારીઆ	૧૦૦–૦	રિદ્રોલ	૮૭–૮
લીંબોદ્રા	૫૦–૦	ચડાસણ	૫૭–૮	લાકરોડા	૫૬–૦
વડસર	૫૦–૦	ચરાડા	૫૦–૦	લોદ્રા	૧૬૬–૦
વડાવસ્વામી	૧૦૦–૦	જંત્રાલ	૫૧–૦	વડાસણ	૫૦–૦
વાગોસણ	૪૫–૦	ટીંટોદણ	૫૫–૦	વસાઈ	૧૦૦–૦
વાવોલ	૫૦–૦	ડાભલા	૧૫–૦	વેડા	૩૨–૦
વેડા	૫૦–૦	તાતોસણ	૫૧–૦	સમૌ	૫૦–૦
શોભાસણ	૩૫–૦	દગાવાડીઆ	૩૨–૦	સરદારપુર	૫૦–૦
સઇજ	૫૦–૦	દેલવાડા	૫૦–૦	સુંદરપુરા	૧૫–૦

ગોખડા	૩૫-૦
હેરણાહોડા	૫૦-૦
ગુંછળી	૭૫-૦
ગથલરા	૬૨-૮
મોતીપુરા	૫૦-૦
મંડાલી (ખરોડ)	૫૦-૦
	૩૩૩૩-૦

વિસનગર તાલુકો

ઉદલપુર	૫૦-૦
કડા	૫૩-૦
કમાણા	૭૫-૦
કંસારાકુઇ	૫૧-૦
કાંસા	૧૦૦-૦
કુવાસણા	૫૦-૧
ખદલપુર	૫૦-૦
ખરવડા	૫૫-૦
ખરસદા	૫૦-૦
ખંડોસણ	૭૨-૮
ગણેશપુરા	૪૦-૦
ગુંજા	૫૩-૦
ગોઠવા	૫૦-૦
ઘાઘરેટ	૧૦-૦
ચિત્રોડા મોટા	૫૦-૦
જેતલવાસણા	૮૯-૦
તરભ	૨૫-૦
થલોડા	૪૮-૦
દવાડા	૫૦-૦
દઢીઆળ	૫૦-૦
દેણપ	૧૦૫-૦
ધામણવા	૫૦-૦
પાલડી	૪૭ ૦
પુદગામ	૫૦-૦
બાકરપુર	૫૦-૦
બાસણા	૫૦-૦
બોકરવાડા	૫૦-૦
ભાન્ડુ	૧૦૦-૦
ભાલક	૨૧-૮
મગરોડા	૬૫-૦
રંગાકુઇ	૩૦-૦
રાજગઢ	૫૦-૦
રામપુર	૫૦-૦
રાલીસણા	૫૦-૦
લાછડી	૫૦ ૦
વડુ	૩૨-૦
વાલમ	૧૬૬-૦
વાલમ મહિલા	૫૦-૦
શુંસી	૪૭-૦
સદુથળા	૫૫-૦
સવાલા	૨૫-૦
સાવુસણા	૨૨-૦
સેવાલીઆ	૫૮-૦
ઐચ પુરા	૫૦-૦
ચિત્રોડીપુરા	૫૦-૦
મેઘલીઆસણ	૫૦-૦
ગણેશપુરા (સ. પ. ૩)	૫૦-૦
	૨૫૩૯-૦

મહેસાણા તાલુકો

અલોડા	૫૦-૦
આંબલીઆસણ	૫૦-૦
આંબાલીઆસણ સ્ટે.પ.	૨૫-૦
અંબાસણ	૫૦-૦
આખજ	૫૦-૦
આપાપુરા	૫૦-૦
કુકસ	૪૦-૦
ખદલપુર	૩૯-૦
ખરા	૫૦-૧
ખેરવા	૧૧૯-૦
ચરાડુ	૨૫-૦
છઠીઆરડા	૬૫-૦
જગુદણ	૮૮ ૦
જોરણંગ	૫૦-૦
તાવડીઆ	૪૦-૮
દેદીઆસણા	૫૦-૦
દેલા	૫૦-૦
દેવરાસણ	૪૦-૦
ધડા	૫૧-૦
ધાંધુસણ	૫૦-૦
ધોળાસણ	૨૭-૦
નવી શેઢાવી	૫૦-૦
નાગલપુર	૫૦-૮
પઢારીઆ	૨૬-૮
પાલાવાસણા	૫૦-૦
પાંચોટ	૫૦-૦
પાલોદર	૫૦-૦
પીલુદરા	૧૦૦-૦
પુનાસણ	૨૫-૦
બલોલ	૧૨૩-૦
બામોસણા	૫૩-૦
બુટાપાલડી	૫૦-૦
બોરીઆવી	૫૦-૦
ભેંસાણા	૫૦-૦
માકણજ	૩૦-૦
મીઠા	૫૦-૦
મુદરડા	૩૦-૦
મુલસણ	૪૭-૦
મેઉ	૫૦-૦
મેવડ	૨૭-૦
મોટી દાઉ	૫૦-૦
રૂપાલહરિપુરા	૫૦-૦
લાખવડ	૩૫-૦
લાંઘણજ	૧૨૦-૦
લીંચ	૫૦-૦
વડસ્મા	૫૦-૮
વડોસણ	૧૫-૦
સામેત્રા	૫૦-૦
સાથડી	૫૦-૦

સાંગણપુર	૩૦-૦	ભાંખર	૩૦-૦	કરબટીઆ	૭૦-૦
સીડોસણ	૨૭-૦	ભૂણાવ	૫૦-૦	કરસનપુરા	૩૧-૮
હાડવી	૨૫-૦	મકતુપુર	૫૦-૦	કહીપુર	૫૦-૦
નુગર	૩૦-૦	મહેરવાડા	૫૦-૦	કેસંપા	૧૦-૦
જેટાણા	૧૦૦-૦	મુંડાણા	૨૬-૦	ગોરીસણા	૪૦-૦
મગુના	૫૦-૦	મેથાણ	૪૦-૦	ચાડા	૪૦-૦
દેલોલી	૫૦-૦	મેલોજ	૨૧-૦	ચાણસોલ	૫૦-૦
વિરમપુરા	૫૦-૦	રણછોડપુરા	૫૦-૦	ચોટીઆ	૩૦-૦
શંકરપુરા	૫૦-૦	રસુલપુર	૨૦-૦	જાસકા	૫૦-૦
પાલજ	૫૦-૦	રાજપુર	૫૧-૮	ડભાડ	૫૦-૦
ઉપરચી	૨૫-૦	રામપુરા ઉંઝા	૩૦-૦	ડભોડા	૧૫-૦
	———	વડવાડા	૨૫-૦	ત્રાસવાડ	૩૫-૦
	૨૯૭૬૯-૦	વણાગઢા	૨૫-૦	નવા દેલવાડા	૧૫-૦
સિદ્ધપુર તાલુકો		વિશોળ	૫૦-૦	નાની હીરવાણી	૨૧-૦
અમુઢ	૫૦-૦	સમોડા	૨૫-૦	પાનછા	૫૦-૦
ઉનાવા	૧૦૦-૦	સીહી	૫૦-૦	મલાદ	૪૦-૦
ઉપેરા	૩૦-૦	સુજાણપુર	૩૪-૦	બાખીપુર	૫૦-૦
ઐઠોર	૫૦-૦	સુણક	૫૦-૦	મછાવા	૧૦-૦
કરણપુર	૨૦-૦	સેદ્રાણા	૧૫-૦	મઢ સણ	૪૫-૦
કરલી	૧૦૨-૦	હાજીપુર	૨૯-૦	મલેકપુર	૩૧-૮
કલ્યાણા	૫૦-૦	આંકવી	૯૫-૦	મંડાલી	૨૦-૦
કહોડા	૬૫-૦	તાવડીઆ	૫૦-૦	મંદ્રોપુર	૨૫-૦
કાકોશી	૫૦-૦	પચકવાડા	૫૦-૦	મોળીપુર	૨૦-૦
કાંબળી	૫૦-૦		———	રંગપુર	૫૦-૦
કુંવારા	૭૫-૦	કનેસરા	૩૬-૦	રાજપુર	૧૨-૦
ખટાસણા	૩૦-૦	ઠાકરાસણ	૫૦-૦	લુણવા	૪૨-૦
ગાંગલાસણ	૫૦-૦	લીહોડા	૫૦-૦	ત્રિોડા	૫૦-૦
ચંડાળજ	૪૦-૦		———	શેખપુર	૩૮-૦
જગન્નાથપુરા	૫૦-૦		૨૩૩૩-૮	શેભાસણ	૪૫-૦
ડુંડાવ	૧૦૦-૦	**ખેરાળુ તાલુકો**		સમલપુર	૪૦-૦
ડાભી	૨૪-૦			સીપોર	૬૦-૦
ડીંડરોલ	૫૦-૦	થપવાળી (અંબાવાડા)	૧૬-૦	સુંઢીઆ	૧૬-૦
દાસજ	૭૭-૮	ઉણાદ	૫૦-૦	હસનપુર	૨૪-૦
નાગવાસણા	૧૫-૦	ઉમતા	૧૦૦-૦	હડોલ	૩૫-૦
બ્રાહ્મણવાડા	૯૭-૨	ઉંઢાઈ	૫૦-૦	આનંદપુરા	૪૫-૦
બિલીયા	૧૦૦-૦	કમાલપુર	૧૯-૦	સુદાસણા	૫૭-૬

ફત્તેપુર	૫૦–૦
ભાલુસણ	૨૫–૦
ખતોડા	૫૦–૦
	૧૮૪૪–૮

પાટણ તાલુકો

અઘાર	૫૦–૦
આંબાપુરા	૩૦–૦
કણી	૨૦–૦
કમલીવાડા	૫૦–૦
કંથરાવી	૫૦–૦
કીંભુવા	૫૦–૦
કુણઘેર	૫૨–૮
કોસા	૫૦–૦
ખીમીઅણા	૧૫–૦
ગજા	૪૪–૦
ચંદ્રમણા	૪૦–૮
ચાણ્પ	૫૦–૦
જંગરાલ	૫૦–૦
ડાભડી	૪૦–૦
ડેર	૨૦–૦
દુધારામપુરા	૧૩–૦
ધારણોજ	૩૧–૦
નવ પુરા	૩૦–૦
પળી	૬૦ ૦
બાલીસણા	૧૦૦–૦
બોરસણ	૨૨–૦
મણુંદ	૧૦૦–૦
માંડોત્રી	૨૫–૦
માતપુર	૩૫–૦
મીઠી વાવડી	૩૫–૦
મેસર	૩૦–૦
મહેમદપુરા	૧૭–૦
રણુંજ	૧૦૦–૦
રેની	૪૦–૦
રુવાવી	૫૦–૦
વાગડોદ	૨૫–૦
વાયડ	૨૦–૦
વિસલવાસણા	૨૦–૦
સંખારી	૫૦–૦
સંડેર	૧૦૦–૦
નોરતા વાંટા	૧૦૦–૦
ધારપુર	૫૦–૦
અનાવાડા	૫૦–૦
વાઘરોલ	૫૦–૦
	૧૭૬૫–૦

ચાણસ્મા તાલુકો

અંબાલા	૫૦–૦
આદીવાડા	૫૦–૦
ધરમપુરા	૫૦–૦
કનોડા	૫૦–૦
કંબોઈ	૧૦૭–૦
કાલરી	૨૦–૦
કેશણી	૫૦–૦
ખાંભેલ	૨૫–૦
ખેરસમ	૫૦–૦
ગંગેટ	૨૧–૮
ગાંભુ	૫૦–૦
ગેલીઆવાસણા	૨૫–૦
ગોરાદ	૫૦–૦
ધરમોડા	૫૦–૦
ચડાસણા	૫૦–૦
ચવેલી	૩૬–૦
છમીછા	૧૬–૦
જસ્લપુર	૫૦–૦
જાખાના	૧૫–૦
જીતોડા	૫૦–૦
જેતપુર	૫૦–૦
ટાકોદી	૨૫–૦
ડોડીવાડા	૪૭–૮
દાણોદરડા	૫૦–૦
દાંતકોડી	૩૬–૦
ધાણોધરડા	૩૦–૦
પલાસર	૫૦–૦
પીંઢારપુરા	૫૦–૦
પીંપળ	૫૦–૦
ફીંચાલ	૪૦–૦
બરિયફ	૫૦–૦
બહુચરાજી	૧૬૬–૦
બ્રાહ્મણવાડા	૬૯ ૦
ભાટસર	૩૬–૦
મણીઆરી	૫૦–૦
મીઠા ધરવા	૨૮–૦
મીઠી ધારિયલ	૭૭–૮
મેરવાડા	૪ . ૦
મોટપ	૫૦–૦
મોઢેરા	૮૭–૮
રણોલા	૫૦–૦
રૂપપુર	૪૩–૦
લણવા	૫૫–૦
વડાવલી	૫૦–૦
વસાઈ	૬૦–૮
વીરતા	૫૦–૦
વેણપુરા	૫૦–૦
શંખલપુર	૫૦–૦
સદુથળા	૫૦–૦
સરસાવ	૧૦–૦
સુણસર	૨૭–૦
સેલાવી	૫૦–૦
રણાસણ	૫૨–૦
વિજાપુરડા	૫૦–૦
સેવાલા	૫૦–૦
ખારી ધારિયાલ	૫૫–૦
ચાંદણકી	૮૦–૦
સોજીત્રા	૫૦–૦
ગણેશપુરા	૫૦–૦
ભલવાડા	૫૦–૦
ધીંચડી	૫૫–૦
દેવગઢ	૫૬–૦
સાંપાવાડા	૫૦–૦
પ્રતાપગઢ	૬૦–૦
દેથળી	૭૫–૦
	૩૨૩૩–૮

હારીજ તાલુકો

અડીઆ	૫૦–૦
એકલવા	૫૦–૦
જમણપુર	૫૦–૦
દુનાવાડા	૫૦–૦
પીપલાણા	૫૦–૦
બોરતવાડા	૪૦–૦
વાંસા	૫૦–૦
	૩૪૦–૦

તારીજ

કડી	૨૪૨૬–૦
કલોલ	૨૬૧૩–૮
વિજાપુર	૩૩૩૩–૦
વિસનગર	૨૫૩૯–૦
મહેસાણા	૨૯૭૯–૦
સિદ્ધપુર	૨૩૩૨–૮
ખેરાળુ	૧૮૪૪–૮
પાટણ	૧૭૬૫–૦
ચાણસ્મા	૩૨૩૩–૮
હારીજ	૩૪૦–૦
	રૂા. ૨૩૪૦૭–૦

શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીનને વિદાયમાન

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.ના મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઇ ના. અમીન, તેમની લગભગ બે દાયકા જેટલી સેવાઓ આપી નાદુરસ્ત તબિયતના કારણે મંડળમાંથી નિવૃત્તિ લેતાં મંડળના સ્ટાફ તરફથી તેમને વિદાયમાન આપવાનો એક સમારંભ મંડળના કાર્યાલયમાં ગઇ તા. ૨૨ મી સપ્ટેમ્બરના રોજ સાંજના ચાર વાગે મંડળના નિવૃત્ત અધ્યક્ષ શ્રી. ચુનીભાઈ શાહના પ્રમુખપદે યોજાયો હતો.

આ સમારંભમાં મંડળના સ્થાનિક ડિરેક્ટરો શ્રી. લલિતચંદ્ર દીવાનજી, શ્રી. ચિમનભાઇ મૂ. અમીન, શ્રી ચિમનભાઇ હ. અમીન શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ, શ્રી. પનુભાઇ સુતરિયા, શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પંડયા, તેમજ બહારગામના ડિરેક્ટર શ્રી. દલસુખરામ શાસ્ત્રી વગેરે તથા પુસ્તકાલય ખાતાના આસિ. ક્યુરેટર શ્રી. ઉમેદભાઈ પટેલે હાજરી આપી હતી.

આ સમારંભમાં મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલે પણ ખાસ હાજરી આપી હતી.

પ્રારંભમાં મંડળના હાલના અ. મંત્રી શ્રી. લક્ષ્મણસિંહ પરમારે સ્ટાફ તરફથી બોલતાં મંડળનો પૂર્વઈતિહાસ જણાવી ત્યારપછી મંડળમાં ઊભી થયેલી કેટલીક કટોકટી અને તે દરમિયાન શ્રી.વાઘજીભાઇનું મંડળમાં આગમન અને ત્યારથી આજ પર્યંતમાં તેમણે મંડળને પગભર બનાવવામાં તેમજ તેને નક્કર પાયાપર મૂકવામાં આપેલી સેવાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

મંડળના અધ્યક્ષ શ્રી મણિભાઈ કાશીવાળાએ પ્રવચન કરતાં જણાવ્યુ હતું કે, શ્રી. વાઘજીભાઇ મંડળમાં જોડાયા ત્યારથી મંડળની જે ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ થતી રહી છે તેમાં એમનો મોટો હિસ્સો છે. તેમણે સંસ્થા પ્રત્યે પોતાની અંગતપણાની લાગણી રાખી અને સ્ટાફ પ્રત્યે પોતાના દિકરા જેટલી ભાવના રાખી કામ લીધું છે. તે ઉપરાંત, ડિરેક્ટરોને પોતાના ભાઇઓ તરીકે માન્યા છે. ડિરેક્ટરોની તો ઇચ્છા હતી કે, તેઓ વડોદરામાં રહે ત્યાં સુધી મંડળના કાર્યને સાથ આપે. ઉપરાંત, પ્રમુખતરીકે પણ રહે. પણ તેમણે અનિચ્છા જ દર્શાવી છે.

ત્યારબાદ મંડળના ડિરેક્ટર શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીને પ્રવચન કરતાં જણાવ્યું હતું કે શ્રી. વાઘજીભાઇનું સ્ટાફ પ્રત્યે ઉમદા વર્તન હતું, તેની પ્રતીતિ આ મેળાવડા પરથી થાય છે. સ્વ શ્રી. મોતીભાઇ ન. અમીનના પ્રયત્નોનાં શુભ ફળો અહીં જોવા મળે છે. સ્વ. મોતીભાઈ સાહેબના જવા પછી એમની પ્રવૃત્તિઓ સૂની પડશે, એમ લાગતું; પરંતુ આજે ચરોતર બોર્ડિંગ હાઉસ અને આ મંડળ એમની હયાતીની જેમ આજે પણ પૂર્વવત્ કામ કરી રહ્યાં છે. શ્રી. વાઘજીભાઈની કારકીર્દિમાં, આપણને પાછલા અનુભવ કરતાં પણ બહુ સારો અનુભવ થયો છે. એમાં શ્રી. મોતીભાઈ સાહેબની પુણ્યાઇ જોઉં છું. એક વખતે વ્યાજ પણ ન વહેંચાય તેની પરિસ્થિતિ ઉભી થયેલી. એવે વખતે આવા માણસ મળ્યા. પરિણામે આજે ૬½ ટકા વ્યાજ ઉપરાંત, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને સંતોષ પણ મળે છે. એમનો મુલાયમ સ્વભાવ આજે બધાને યાદ આવે છે,

આજે એઓ અહીં રહે છે. એટલે હવે એમનું-આપણું જોડાણુ કાયમનું થયું છે. મંડળ એમના આત્મા સાથે ઓતપ્રોત થઈ ગયું છે.

પુસ્તકાલય ખાતાના આસિસ્ટંટ કયુરેટર શ્રી. ઉમેદભાઇ પટેલે જણાવ્યું હતું કે, એઓ મંડળમાં આવ્યા તેજ અરસામાં હું મારી આજની જગા પર આવેલો. તે વખતે મને સરકાર તરફથી મંડળનો વહીવટ જોવાની તક મળેલી. મિત્ર અને સહકાર્યકર તરીકે તેઓ ઠંડે સ્વભાવે અને વેપારી કુનેહથી વાત કરતા. તેમણે આવી મંડળની સદ્ધરતા આણી. એને સુદૃઢ કરી. અને પુસ્તકાલયસંસ્થાઓને વધુ વ્યાજ મળે તેવા પાયાપર આ સંસ્થાને મૂકી.

આગળ ચાલતાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે, સ્ટાફે તેમની સાથે કદી વિરોધાત્મક વલણ લીધું નથી, એ એમની કાર્યદક્ષતા છે. તેઓ સંસ્થામાં રહ્યા અને અનેક પુસ્તકવિક્રેતાઓ સાથે કામ લેવા છતાં લાલચથી પર રહ્યા. એમણે કોઈ પુસ્તકવિક્રેતા સાથે કદી અંગત સંબંધ બાંધ્યો નથી.

ત્યારબાદ મંડળના અન્ય ડિરેક્ટર શ્રી. ચિમનભાઇ મૂ. અમીને જણાવ્યું હતું કે, સારા માણસો સેવા કરે છે તે સેવાની દૃષ્ટિથી જ કરે છે. આવકાર આપવામાંથી પણ જાણવાનું મળે છે. અગાઉ મંડળમાં તપાસણીનો પ્રશ્ન ઊભો થતાં સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ સાહેબ સમક્ષ માણસની પસંદગીનો પ્રશ્ન ઊભો થયેલો, તેમાં શ્રી. વાઘજીભાઇની પસંદગી આવી. સ્વ. શ્રી. મો. ન. અમીને સોંપેલું કામ તેમણે પાર પાડયું છે. આર્થિક બાબતમાં શ્રી. વાઘજીભાઈ બહુ વ્યવહારકુશળ છે. નાનપણમાં આર્થિક ભીડમાં ઉછરેલા છતાં તેમણે પ્રમાણિકતા છોડી નથી, કેટલીકવાર હોશિયાર ગણાતા માણસો નીતિ નિયમમાં નબળા હોય છે.

હવે તેઓ ડિરેક્ટર તરીકે ચૂંટાયા છે એટલે મંડળ નિર્ભય છે.

સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શ. પટેલે જણાવ્યું હતું કે, શ્રી. ઉમેદભાઇ અને બીજા ભાઇઓએ શ્રી. વાઘજીભાઇ માટે કહ્યું. એમણે જે સેવાઓ આપી છે તે એમણે સંસ્થાને પોતાની કરી હતી માટે આપી શકયા. એમણે સંસ્થાનો ઉદય અને જનતામાં વિશ્વાસ પેદા થાય એ દૃષ્ટિથી આરોગ્યના જોખમે પણ કામ કર્યું છે. સંસ્થાની પાછળ એમની એ લાગણી હતી. એ કામની કદર આપણે શું કરવાના હતા ? એવા માણસો દેશ અને દુનિયામાં જનહિત માટે નિઃસ્વાર્થભાવે કામ કરે છે. તેમની કીર્તિ બહારનાં મંડળોમાં પણ થાય ત્યારે એમના પ્રત્યે સો ટકા માન વધે છે, એ આપણે જોઇએ છીએ. કમાવાના તો ઘણા રસ્તા હોય છે, એ આપણે જોઇએ છીએ. કોઇ ન જાણે તેવા પણ હોય છે. આવા માણસોથી સંસ્થાની કીમત વધે છે. સન્માન કરવાની તક એ સન્માન કરનારાઓ માટે માનરૂપ હોય છે. એ લોકો પણ એ રસ્તે ચાલે. એમનો ધડો લઈને આપણી જે ન્યૂનતાઓ હોય તે નિર્મૂળ કરીને કામ કરવાની આશા રાખીએ.

વળતો જવાબ આપતાં શ્રી. વાઘજીભાઇએ જણાવ્યું હતું કે, મને મંડળની ૧૮-૧૯ વર્ષ નોકરી કર્યા બાદ એની પ્રવૃત્તિ જોઇ આનંદ થાય છે. હું પેટલાદ બોર્ડિંગના વિદ્યાર્થી હતો. અમે ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ ૧૬-૧૬ કલાક વાંચતા. ત્યારે આજના જેટલી પ્રવૃત્તિઓ નહોતી. હું મેટ્રીકની પરીક્ષામાં પેટલાદ બોર્ડિંગના વિદ્યાર્થી તરીકે પહેલો આવેલો અને અમદાવાદમાં મારો નંબર બીજો હતો. ત્યારે માર્કનું ધોરણ આજના જેવું ઉદાર નહોતું. ૯૦ ટકાનું લખનારને ૬૦ ટકા મળતા.

ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદનું આગામી ૭ મું અધિવેશન

આટલું તો વિચારજો.

વડોદરા શહેરમાં છઠ્ઠી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ મળી ગયા પછી આ વર્ષે મહેસાણા જિલ્લાના સિદ્ધપુર તાલુકાના ઉંઝા ગામે આવતા ડિસેમ્બર માસમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાની તૈયારીઓ ચાલી રહી છે. પરિષદો ભરાય છે, ઠરાવો થાય છે, પણ આ પરિષદને એવી મહત્ત્વની બનાવવી જોઈએ કે ગુજરાતભરમાં પુસ્તકાલયનો બુલંદ નાદ ગાજતો થઈ જાય. પુસ્તકાલય એ અભણ માણસોને પણ જ્ઞાનવાળાં બનાવી શકે એવાં સક્રિય બની જાય. આ માટે શું કરવું જોઈએ તે વિચારીએ.

(૧) ગામડાંનાં પુસ્તકાલયો પોતાનાં બજેટ બનાવે. એ બજેટ પુસ્તકાલય ખાતું પસંદ કરે તે પછી વર્તમાનપત્રો, માસિકો, લાકડીસામાન વગેરે યોગ્ય રીતે ખરીદાય તેનો હિસાબ પુસ્તકાલય ખાતુ તપાસે અને પછી સરકાર પંચાયત મદદ તે પુસ્તકાલયને મળી રહે.

આજે તો ગામડાંમાં નવાં ઉઘડતાં પુસ્તકાલયોને બજેટ–અંદાજપત્ર શું તેની પણ જાણ હોતી નથી. મુંબઇ રાજ્યમાં કેળવણી ખાતાના તાબામાં સ્વતંત્ર લાયબ્રેરી ખાતું છે.

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ

ભરૂચ જિલ્લાની પહેલી પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાની પણ તૈયારીઓ ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળ તરફથી ચાલી રહી છે.

પુસ્તકાલય પ્રચારકોની કામગીરી

—વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલે માહે ઓગસ્ટ '૫૬ માં વડોદરા તાલુકામાં ૧ અટલાદરા, ૨ તાંદળજા, ૩ સૈયદવાસણા, ૪ માંજલપુર, ૫ કેલનપુર, ૬ કપુરાઈ, ૭ અકોટા, ૮ કરોડીઆ, ૯ આસોજ, ૧૦ દુમાડ, ૧૧ તતારપુરા, ૧૨ વિરોદ, ૧૩ અલ્હાદપુરા, ૧૪ વડદલા, ૧૫ બાજવા, ૧૬ ઉંડેરા, ૧૭ કરચીઆ, ૧૮ ધનોરા, ૧૯ દામાપુરા, ૨૦ ફાજલપુર (સાંકરદા) એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે, તથા ગુ. પુ. મં. ના ૩૭ સભ્યો નોંધ્યા છે. તેમજ ૧૩ પુસ્તકો રૂબરૂમાં ઇસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં છે. માહે સપ્ટેમ્બરમાં શિષ્ટવાચન પરીક્ષા અંગેની કામગીરી વધી જવાથી, આખો માસ મંડળની ઓફિસમાં રહીને પરીક્ષા અંગેની કામગીરી કરી હોઇ તે માસમાં બહારની કામગીરી થઈ શકી નથી.

—ભરૂચ સુરત જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. વસનજી જી. નાયક માહે ઓગસ્ટ તથા સપ્ટેમ્બરની તા. ૧૫ સુધી માંદગીના કારણે રજા ઉપર ઊતરવાથી તથા માંદગીના કારણે સપ્ટેમ્બરની તા. ૧૫ મીથી છૂટા થવાથી, સદર બે માસમાં તેમના તરફથી કંઇ કામગીરી થઇ શકી નથી. એ ઓક્ટોબરની ૧ લીથી તેમની જગાએ નવા નિમાયલા પ્રચારક શ્રી. બળવંતરાય મહેતાથી સુરત જિલ્લામાં કામગીરી શરૂ થશે.

વ. મૂ. પટેલ
સહમંત્રી

એના ક્યુરેટર છે, વિભાગોમાં આસિ૦ ક્યુરેટરો છે; તો પુસ્તકાલયોનાં કામકાજ વ્યવસ્થિત રીતે ચાલી શકે તેવો પ્રબંધ કરવા કેળવણી ખાતાના મે. ડિરેક્ટર સાહેબ શા માટે ક્યુરેટર અને આસિ૦ ક્યુરેટરને આ કામો સુપ્રત કરતા નહિ હોય તે ન સમજી શકાય તેવી બાબત છે.

વડોદરા રાજ્યમાં કેળવણી ખાતાના તાબા હેઠળ વિ. પુસ્તકાલય ખાતુ હતું. તેના ક્યુરેટર અને આસિ૦ ક્યુરેટરને વિસ્તૃત સત્તા આપવામાં આવી હતી. જેવી કે બજેટો-અંદાજપત્રો મંજુર કરવાની, બજેટ પ્રમાણે ખર્ચ થાય છે કે નહિ તે જોવાની, સરકાર અને પંચાયતોની રકમો એકસામટી મંગાવી જે તે પુસ્તકાલયોને પહોંચાડવાની અને વખતોવખત જે તે પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવાની.

આ.જે તો ક્યુરેટર વા આસિ. ક્યુરેટરોને ફક્ત મુખ્ય ઓફિસેથી પુસ્તકો ખરીદવાની ભલામણ થાય તે પ્રમાણે જે તે પુસ્તકાલયોને ભલામણ કરવાનો અને કસ્બા પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવાનો જ અધિકાર છે. નથી સમજાતું કે, આવા અધિકારો કેમ આપવામાં આવતા નથી ? ગુજરાતભરનાં ગામડાંમાં નવીન પુસ્તકાલયો શરૂ કરાવવાં હોય તો આવા અધિકારો પુસ્તકાલય ખાતાને મળે તેવો નાદ પરિષદમાં ગાજતો કરી પુસ્તકાલય ખાતાને સક્રિય કામ કરતું બનાવવાનો પ્રબંધ કરવો જોઇએ.

(૨) આ પરિષદ મળશે તે વખતે કચ્છ-સૌરાષ્ટ્ર આપણા રાજ્યમાં ભળી ગયેલુ હશે. એટલે ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની જવાબદારી વધે છે. ગુજરાતના અન્ય જિલ્લાઓની માફક કચ્છ, સૌરાષ્ટ્રના જીલ્લાના પણ વિભાગ પાડી તાલુકા, જિલ્લાઓ વિભાગીય મંડળોની રચના કરી એ પ્રદેશનાં ગામડાંમાં પણ પુસ્તકાલયનો સંદેશ પહોંચાડાય તેવો પ્રબંધ પણ પરિષદ મારફતે કરવો જોઇએ.

(૩) અશિષ્ટ સાહિત્ય પુસ્તકાલયમાં ન પેસે તે માટે તકેદારી રખાય, અને દર વર્ષે પ્રસિદ્ધ થતા શિષ્ટ સાહિત્યની નામાવલી 'પુસ્તકાલય' માસિક દ્વારા વર્ષમાં નિદાન ત્રણ ત્રણ માસે પ્રસિદ્ધ થતી રહે તેવો પ્રબંધ કરવો જોઇએ.

(૪) ગામડાં અને કસ્બાનાં પુસ્તકાલયો વર્ગીકરણ કરી શકે તેવા ગ્રંથપાલો તૈયાર કરવા વખતોવખત પ્રબંધ થયા કરે તે માટે પરિષદે યોજના કરવી જોઇએ.

(૫) પુસ્તકાલયો દ્વારા દર વર્ષે પુસ્તકાલયદિન ઉજવાય અને બહેનોના રાસ, ગરબા, તેમજ બાળકોના સંવાદો અને શિષ્ટ સાહિત્યનો પ્રચાર વધુ વેગથી થાય તેવો પ્રબંધ કરવા સક્રિય પગલાં ભરવા વિચારણા કરવી જોઇએ.

આવતી પરિષદ વખતે આ પાંચ મુદ્દા ઉપર ભાર મૂકી, ખૂબ જોરથી અને ગંભીરપણે વિચારણા થઇ નિર્ણયો લેવાય તો પરિષદ જરૂર સફળ થયા વિના રહે નહિ, માટે આજથી જ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા ભાઇઓ આ મુદ્દાઓ વિચારતા થાય અને પરિષદ વખતે સક્રિય બનાવવા યોગ્ય ઠરાવ કરે અને તેની અમલ બજાવણી કરવા કટિબદ્ધ રહે તેવી મારી વિનંતિ છે.

—મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા

માસિકો મળ્યા તારીખ

માસિકનું નામ	માસ	વર્ષ	અંક	મળ્યા તારીખ
અખંડાનંદ	ઑક્ટોબર	૯	૧૨	૩-૧૦-૫૬
ઊર્મિ-નવરચના	,,	૨૭	૭	૧-૧૦-૫૬
કુમાર	સપ્ટેમ્બર	૩૩	૯	૨૮-૯-૫૬
કોડિયું	ઑક્ટોબર	૧૨	૩	૩-૧૦-૫૬
ગ્રામજીવન	,,	૨૭	૪	૪-૧૦-૫૬
ચેતના	,,	૩	૨	૯-૧૦-૫૬
ગૃહમાધુરી	,,	૩	૪	૩-૧૦-૫૬
ગ્રામસ્વરાજ	સપ્ટેમ્બર	૧૦	૩	૧૨- ૯-૫૬
જીવનપ્રકાશ	ઑક્ટોબર	૧૦	૭	૩-૧૦-૫૬
નવચેતન	,,	૩૫	૧	૧-૧૦-૫૬
નવાં માનવી	સપ્ટેમ્બર	૫	૮	૩-૧૦-૫૬
પ્રતિમા	સપ્ટેમ્બર	૧૪		૨૦- ૯-૫૬
પ્રસ્થાન	ભાદ્રપદ-આસો	૩૧	૧૧-૧૨	૩-૧૦-૫૬
બાલમિત્ર	ઑક્ટોબર	૩૬	૮	૩-૧૦-૫૬
બાલજીવન	,,	૩૬	૧૨	૯-૧૦-૫૬
બાળક	,,	૩૪	૧૦	૪-૧૦-૫૬
બુદ્ધિપ્રકાશ	સપ્ટેમ્બર	૧૦૩	૯	૨૨- ૯-૫૬
મિલાપ	,,		૮૧	૧૧- ૯-૫૬
પ્યારા બાપુ	,,	૯	૬	૨૦- ૯-૫૬
યાન્ત્રિક	ઑક્ટોબર	૧	૧૨	૩-૧૦-૫૬
વૈદ્યકલ્પતરુ	,,	૬૧	૧૦	૧૦-૧૦-૫૬
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	,,	૧૫	૧૦	૧-૧૦-૫૬
શ્રીરંગ	,,	૨	૧	૧૦-૧૦ ૫૬
સંસાર	,,	૩૩	૧૨	૧-૧ -૫૬
સ્ત્રીજીવન	,,	૧૭	૧૨	૧-૧ -૫૬

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા.

સૂચના-સમાચાર

(૧) મંડળમાં જે ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટ તથા લોકમદદની રકમ તેમજ કસ્બા પુસ્તકાલયોની લવાજમ ભરવાનાં પત્રોની યાદી તા. ૧૫ ૧૧-૫૬ પહેલાં અમને મળી ગયેલ હશે તેમનાંજ પત્રો તા. ૧ લી જાન્યુઆરી ૧૯૫૭ થી શરૂ થઇ શકશે. ત્યારપછી જેમની રકમો તથા પત્રોની યાદીઓ આવી હશે તેમનાં લવાજમ મોડાં ભરાશે. મંત્રી ભાઇઓ સહકાર આપશે એવી આશા રાખીએ છીએ.

(૨) જે પુસ્તકાલયોનાં બજેટ મંડળમાં નોંધાવવા આવી ગયાં છે તેમને અત્રે નોંધી પરત મોકલી આપવામાં આવેલાં છે. હજુ કેટલાંક પુસ્તકાલયો તરફથી બજેટ આવવાનાં બાકી છે. તાલુકા પુ. મંડળના કાર્યકરો તથા પ્રચારક ભાઇઓ મંડળમાં બજેટ સત્વરે મોકલાવવા ગોઠવણ કરે એવી વિનંતિ છે.

(૩) સન ૧૯૫૬-૫૭ ના વર્ષનાં પુસ્તકો, જેમનાં બજેટ અને લોકમદદ મંડળમાં આવી ગયાં છે તેમને મોકલવાં શરૂ થઇ ગયાં છે.

(૪) સરકાર મદદની રકમ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને બારોબાર મળે કે તુરતજ મંડળમાં મોકલવા તજવીજ કરવી, જેથી બજેટ પ્રમાણે ખર્ચ કરવાની સરળતા થાય.

(૫) ચાલુ સાલે હવે પછી ખુલનારાં નવીન પુસ્તકાલયોનાં, પત્રો સામયિકોનાં લવાજમ બીજાં પુસ્તકાલયો સાથે જાન્યુઆરી તા. ૧ લી સન ૧૯૫૭ થી ભરાશે, તે બાબતની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

(૬) મંડળમાં મનીઓર્ડરથી મોકલાતી રકમો માટે નીચેની બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં લેવા વિનંતિ છેઃ—

(૧) રકમ મોકલનાર પુસ્તકાલયનું નામ તથા તાલુકો અને પોસ્ટ અવશ્ય લખવાં.

(૨) મોકલેલ રકમમાં લોકમદદ, ગ્રામ પંચાયત મદદ, સરકાર મદદ, પસ્તી વેચાણ કે મુદતબંધી થાપણની છે એ સ્પષ્ટ લખવું.

(૩) મનીઓર્ડર કુપન સુવાચ્ય અક્ષરે લખવું.

(૭) ચાલુ સાલનાં બજેટનાં પુસ્તકોમાં, મંડળ તરફથી સ્વ. મો. ન. અમીન સ્મારક ગ્રંથમાળાનું તાજેતરમાં બહાર પડેલું પુસ્તક, ' બહુરત્ના વસુંધરા ' દરેક પુસ્તકાલયને મોકલાશે તો તે બદલ નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા.
તા. ૮-૧૦-૫૬

લક્ષ્મણસિંહ પરમાર
મંત્રી

સામયિક દોહન

એના ભણકારા રહેજો અંતરમાં મારા !

ના દો તો, પ્રભુ, ભલે ન દેશો દર્શન તમારાં
આ ને આ જન્મે મારા;
મિલન હજુ નથી થયું તમારું–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

ભૂલું નહિ શયને કે સપને,
શલ્ય જેવા સાલો મનને :
મિલન હજુ નથી થયું તમારું-એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

આ સંસારી ગુજરીમાં મુજ ઝાઝા કે થોડા
ગુજરજો જીવનના દહાડા,
ધનના ઢગલા વડે હાથ ભલે મારા,
લાધજો સુખ અપરંપારા :
ખરી કમાણી કશી ન થઈ હજુ–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

ભૂલું નહિ શયને કે સપને,
શલ્ય જેવા સાલો મનને :
ખરી કમાણી કશી ન થઈ હજુ-એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

વાટ વચ્ચે ભરાય અંગો આળસથી મારાં,
વધે નહિ આગળ પગ મારા;
ભોંય પર હું ભલે પડી રહું, ગાત્રો આ મારાં
પસારીને હિમ્મતહારાં :
આખી વાટ હજુ રહી બાકી–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

ભૂલું નહિ શયને કે સપને,
શલ્ય જેવા સાલો મનને :
આખી વાટ હજુ રહી બાકી–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

મંગળ વાદ્યો મચી રહે ને આનંદ–ફુવારા
ભરી દે મંદિરિયાં મારાં,
ઓચ્છવ રંગે ભલેજ રમીએ ઘરનાં જણ સારાં
સજીને શણગારો સારા :
તમે હજુ ઘેર નથી પધાર્યા–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

ભૂલું નહિ શયને કે સપને,
શલ્ય જેવા સાલો મનને :
તમે હજુ ઘેર નથી પધાર્યા–એના ભણકારા
રહેજો અંતરમાં મારા !

રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર : અનુ૦ જુગતરામ દવે

[અનુવાદકના અપ્રગટ સંગ્રહ પરથી " મિલાપ " માંથી ઉદ્ધૃત]

જુવાનોને શીખ

[બુદ્ધભગવાને યુવાનો માટે 'સિગાલોવાદ' સૂત્રમાં સલાહનાં ખાસ વચન કહ્યાં છે તે આજે પણ લક્ષમાં લેવા જેવાં છે.]

'મને આ સારું લાગે છે' એવી કલ્પનાથી પાપકર્મ ન કરવું; બીજા ઉપરના દ્વેષથી પ્રેરાઇ તેને નુકસાન થાય તે માટે પાપકર્મ ન કરવું; બીજાના ભયથી ડરી જઇને પાપકર્મ ન કરવું; અને અજ્ઞાનથી ભોળવાઇને પાપકર્મ ન કરવું; આ ચાર કારણોએ યુવાને પાપકર્મ ન કરવું.

સંપત્તિનાશનાં છ દ્વારો યુવાન માણસ ન સેવે—(૧) સુરાદિ માદક પદાર્થોનું સેવન; (૨) અસમયે બહાર રખડવું, (૩) નાટક-તમાશા જોવાનું વ્યસન; (૪) જુગાર; (૫) પાપી મિત્રોની સંગતિ, અને (૬) આળસ.

'આજે બહુ ટાઢ છે' એમ કહી કામ ન કરે, 'આજે બહુ તડકો છે' એમ કહી કામ ન કરે, 'આજે સાંજ પડી ગઇ છે' એમ કહી કામ ન કરે, 'આજે ભૂખ લાગી છે' એમ કહી કામ ન કરે, 'આજે બહુ થાક ચડચો છે' એમ કહી કામ ન કરે—આ રીતે આળસ કર્યા કરનાર જુવાન નવું તો કાંઇ મેળવતો નથી, પરંતુ તેને મળેલું ધન પણ નાશ પામે છે,

ઠંડી કે તાપને જે તણખલાની તોલે ગણી કાઢે છે, અને પુરુષાર્થ કરે છે, તે જુવાનથી સુખ વિખૂટું પડતું નથી.

હે ગૃહપતિપુત્ર ! આ ચાર જણા મિત્રના વેષમાં શત્રુ છે એમ સમજવું; અને તેમનો જોખમભરેલા માર્ગની પેઠે ત્યાગ કરવો—(૧) ઘેર આવીને કાંઈ ને કાંઈ લઈ જવાની ઈચ્છા રાખે છે, તથા પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા જ આપણને સેવે છે; (૨) શબ્દોથી જ ઉપકાર કરવાની ઇચ્છા રાખે છે. પરંતુ જ્યારે કંઇક મદદ કરવાની વાત આવે ત્યારે પોતાની મુશ્કેલીઓ રડવા બેસે છે; (૩) હાજીહા કર્યા કરે છે, અને ખોટું કામ કરતા હોઈએ તોપણ ટેકો આપે છે, પણ સારું કામ કરવા ઇચ્છીએ ત્યારે વચકો નાખે છે; (૪) પૈસા ઉડાવવામાં હંમેશ સાથીદાર બને છે, અર્થાત્ દારૂ-નશો કરવો, અસમયે શેરીઓમાં રખડવું, નાટક-તમાશામાં હાજરી આપવી, અને જુગાર રમવો- એવાં કામોમાં ભેરુબંધ બને છે.

પરંતુ, આપણા ઉપર ઉપકાર કરનાર, આપણા દુઃખે દુઃખી અને સુખે સુખી થનાર, આપણને સાચી સલાહ આપનાર, અને આપણા ઉપર હંમેશ અનુકંપા રાખનારને આપણા સાચા મિત્ર જાણવા અને માતા જેમ પોતાના છોકરાની કાળજી લે તેમ તેમની કાળજી લેવી.

મધમાખ મધ એકઠું કરે તેમ નિરંતર ઉદ્યમથી ધન ભેગું કરનારનું ધન કીડીનાં રાફડા વધે તેમ વધતું જાય છે. એમ પૂરતું ધન ભેગું કરનાર પોતાના મિત્રોને મદદગાર બની શકે છે. પોતાના ધનના ચાર ભાગ પાડનારો જીવનની જરૂરિયાતોથી કદી વિખૂટો પડતો નથી : એક ભાગથી ભોગ ભોગવવા, બે ભાગ ધંધામાં રોકવા, અને ચોથો ભાગ અનામત રાખવો, જે વિપત્તિવેળા કામ આવે.

(" શિક્ષણ અને સાહિત્ય "માંથી) (—દીઘનિકાય ૩૧, સિગાલોવાદ સુત્તંત)

ધન, સત્તા ને કીર્તિ

ધન, સત્તા અને કીર્તિ માણસનું સુખ વધારવામાં કેટલે અંશે ઉપયોગી થતાં હશે તે તો એક પ્રશ્ન છે જ; પરંતુ જ્યારે તે ત્રણેય અથવા તેમાંનું એક પણ સાચવવાની વૃત્તિ બળવાન બને છે, ત્યારે માણસના જીવનમાર્ગમાં દુઃખના ડુંગરો રચાવા લાગે છે, એમાં શંકા નથી.

જગતના રોજના વ્યવહારમાં ધનની જરૂર પડે જ છે. લક્ષ્મી ચંચલ હોય કે ન હોય તેના વિના ચાલતું નથી. જીવનના નિર્વાહનો આધાર તે છે એમ કહ્યા વિના ચાલશે નહિ. ધન એટલે અમુક પ્રકારનું નાણું એમ નહિ, પણ જે દ્વારા જીવનની આવશ્યક ને અનાવશ્યક વસ્તુઓ મેળવી શકાય–ખરીદી શકાય તે વસ્તુ. એની જરૂરિયાત ઓછીવત્તી હોય, પણ હોય તો ખરી જ. સાધુસંતો ને બીજા એવા જ મસ્ત લોકો તેની ભલે પરવા ન કરે, પણ તેમનેય એના વિના ચાલે નહિ. તેઓ જાણે નહિ, તો બીજાઓ તેમના ધનનો વિનિમય કરે, પણ તેથી તેની જરૂરિયાતનો ઈન્કાર થઈ શકે નહિ.

સત્તાનું સ્થાન ધન કરતાં નિરાળું છે. એ જીવન માટે અનિવાર્ય ન ગણાય. પરંતુ ધન કરતાં સત્તા પ્રાપ્ત કરવાની ઝંખના પ્રબળ હોય છે, ધન છોડવાનું અઘરું છે, પરંતુ સત્તા છોડવાનું એથીયે અઘરું છે. માણસ પોતાની જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે ધન મેળવે અને ભવિષ્યની સલામતી માટે થોડા પ્રમાણમાં તેનો સંગ્રહ પણ કરે તે સમજી શકાય છે, પરંતુ વિપુલ પ્રમાણમાં ધન એકત્ર કરવાની લાલસા પાછળ એક તો વિલાસની વૃત્તિ હોઈ શકે અને બીજી સત્તાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાની. ધન દ્વારા માણસને સત્તા મળે છે, એ બીજા ઉપર અધિકાર જમાવી શકે છે. સત્તાનાં સ્થાનો મેળવી શકે અથવા તે ઉપર પોતાનો પ્રભાવ પાડી શકે એમ તે માને છે.

માણસની જીવન–જરૂરિયાતો તો બહુ ઓછી હોય છે. કોઈ વધુ સુખથી રહેવા ઈચ્છે તોયે અમુક મર્યાદાથી વધુ ધન જોઈએ નહિ. કોઈ પણ ધનવાન માણસને પૂછીએ તો સમજાય કે એમના ધનના જથ્થા અને ચાલુ આવકના પ્રમાણમાં તે ઘણું ઓછું ખરચી શકે છે. વધુ ખરચવાનું તો આત્માની અધોગતિ કરનારા વિલાસ સિવાય શક્ય જ નથી. આમ છતાં ધનનો સંગ્રહ થયા કરે છે. સૂક્ષ્મ રીતે વિચારીએ તો તેનાં બે જ કારણો માલુમ પડે છે. એક તો પરાપૂર્વની ટેવ. આવા માણસને ધન અને તે મેળવવા માટેની પ્રવૃત્તિ શા માટે એવો પ્રશ્ન જ નહિ. એક વ્યસનીની પેઠે તે વર્ત્યા કરે. બીજું કારણ તે દ્વારા પ્રગટ ને અપ્રગટ જે સત્તા મળે છે તે.

સત્તા અભિમાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે. લોભ કરતાંયે એ દુર્ગુણ બહુ ઊંડો અને વિવિધ વેશ લેનારો છે. અનેક અનર્થોનું તે મૂળ છે. સત્તા વિના માણસને જીવવાનું અશક્ય તો શું મુશ્કેલ પણ બનતું નથી, છતાં તેને મેળવવા ને ટકાવવા એ સર્વસ્વ હોડમાં મૂકવા તૈયાર થઈ જાય છે. કીર્તિનું પણ એમ જ છે. એથી અભિમાન પોષાય છે. ધન કે સત્તા મળવાનો માર્ગ મોકળો બને છે. જીવન જીવવામાં એ અનિવાર્ય નથી; છતાં ધન ને સત્તાને ભોગે પણ તે મેળવવાની ઇચ્છા રહે છે. એ ગુમાવતાં સર્વસ્વ ગુમાવ્યાનું દુઃખ પણ ઘણાંને લાગે છે.

આ કીર્તિ બહુ લોભામણું તત્ત્વ છે. એમાં માણસ દંભ અને આત્મવંચના પણ કરે છે. સામાન્ય રીતે સદ્‌ગુણો ને સત્કાર્યોથી કીર્તિ મળે છે, ધન કે સત્તાના શિખરે બેસવાથી કીર્તિ મળે નહિ. કીર્તિ તો ભોગથી નહિ, પણ ત્યાગથી જ મળે છે; એટલે માણસ એની પાછળ પડે છે ત્યારે ભોગને ત્યાગ તરીકે ઓળખાવે છે અથવા તો ભોગ છુપાવે છે ને ત્યાગ પ્રગટ કરે છે. આવી પ્રવૃત્તિમાં એ જયારે ખુલ્લો પડી જાય છે અથવા એવો ડર એના મનમાં પેદા થાય છે ત્યારે એ પોતાની આસપાસ એક નાનું વર્તુલ રચીને એમાં રાચે છે, જગતમાં એની નિંદા કે અપકીર્તિ થતી હોય તે ન સંભળાય અને પ્રશંસા ને કીર્તિ જ સંભળાય એવી સ્થિતિ એ નિર્માણ કરે છે. આ કીર્તિ આવે છે ત્યારે ભગવાનના આશીર્વાદ ઊતર્યા હોય કે પૂર્વજન્મનાં પુણ્યો ફળ્યાં હોય એવું લાગે છે. પરંતુ એને સાચવવાની જયારે ચિંતા પેદા થાય છે ત્યારે તેમાંનું કશું જ યાદ આવતું નથી.

આ ધન, સત્તા ને કીર્તિ સહજ રીતે પ્રાપ્ત થાય કે પુરુષાર્થથી મળે, પરંતુ તેને ટકાવી રાખવાની વૃત્તિ જો મનમાં પેદા ન થાય તો તે દુઃખકર નીવડતાં નથી, તે વધુ વખત ટકી રહે એમ પણ બને; પરંતુ તેને ટકાવી રાખવાની ઇચ્છા જાગી કે દુઃખની શરૂઆત થઇ એમ સમજી લેવાનું છે. કોઇપણ વસ્તુ જાળવવાની ઈચ્છા મુખ્યત્વે ભયમાંથી જ પેદા થાય છે. પ્રથમ તો એથી સ્પષ્ટ સમજ પડતી નથી; પરંતુ આપણી પાસે જે હોય તેમાં બીજું કોઇ ભાગ પડાવવા આવે તો અથવા તે ઓછું થવાની સંભાવના પેદા થાય, ત્યારે આપણું મન ચિંતાથી ઘેરાવા લાગે છે. એ પછી ભય, શંકા, દ્વેષ સ્પષ્ટ રીતે આપણો કબજો લઇ લે છે.

અને આ સ્થિતિમાં આપણે મુકાઇએ કે તરત જ આપણને એમ લાગવા માંડે કે આપણી આસપાસ સર્વત્ર દુશ્મનો જ છે અને જે મિત્રો તરીકે આપણી સાથે મીઠો વર્તાવ રાખે છે, તેઓ પણ સ્વાર્થના પ્રેર્યા જ તેમ કરે છે. જો ચિત્તની જાગૃતિ ન હોય, આત્મ-નિરીક્ષણ ને ચિંતનનો સ્વભાવ ન હોય, દરેક વસ્તુને વિચારનું વિવેકથી તોલન કરવાનું ધૈર્ય ન હોય, તો ભય, શંકા ને દ્વેષમાંથી આપણે છૂટી શકતા નથી ને તેનું પરિણામ એ આવે છે કે આપણને પ્રાપ્ત થયેલાં ધન, સત્તા ને કીર્તિનો આપણે ઉપભોગ પણ કરી શકતાં નથી. આવી સ્થિતિ થયા પછી આપણે તેના માલિક નહિ પણ ચોકીદાર બની જઇએ છીએ ને એક ગુલામની પેઠે રાતદિવસ ખડે પગે રહી તેનું રક્ષણ કરવામાં જ જિંદગીનો અમૂલ્ય સમય ખર્ચી નાખીએ છીએ.

ધન, સત્તા ને કીર્તિ તરફ દુર્લક્ષ ન થઇ શકે તો કંઇ નહિ, એ મળતાં સુખાનુભવ થાય તોયે વાંધો નહિ, એ મેળવવા માટે પુરુષાર્થ કરીએ તે પણ ક્ષમ્ય છે, પરંતુ એના જવાની ઘડી આવે ત્યારે મનની જાગૃતિ ગુમાવી તેનું રક્ષણ કરવા તુચ્છ પ્રકારના ચોકીદાર તો આપણે ન જ બનીએ; સાથે એટલું પણ સમજી લઇએ કે ધન, સત્તા કે કીર્તિની પ્રાપ્તિ અમુક સંયોગોને આભારી હતી, એની વિદાય પણ અન્ય પ્રકારના સંયોગોદ્વારા જ નકી થયેલી છે, એટલે જો પુરુષાર્થ કરવાનો હોય તો તે સંયોગો પ્રસરવાનો એટલે, સવિશેષ તો જીવન પ્રસરવાનો જ કરવાનો રહે છે. ભય, શંકા ને દ્વેષથી ભરેલી ચોકી તો મિથ્યા જ નીવડવાની છે.

(" અખંડ આનંદ " માંથી) શ્રી

અવળું અર્થશાસ્ત્ર!

પચીસ વર્ષ પહેલાંની વાત છે. હું મહીસાગરના કાંઠા વિભાગનાં ગામડાંમાં કામ કરતો હતો. ત્યાંના લોકો સાથે મારે ખૂબ પ્રેમસંબંધ બંધાયો હતો. ઇ. સ. ૧૯૩૦ માં જેલમાંથી છૂટીને આવ્યો ત્યારે ઠાકરડા ભાઈઓ બધા રાજી થયા ને મને મળવા આવ્યા. ધરાઇને વાતો કરી. એ પછી જાણે કાંઇક શુભ સમાચાર આપતા હોય તેમ હરખમાં આવીને મને કહ્યું, "મહારાજ, આપણે ત્યાં એક બહુ સારું કામ થયું છે."

"શું?" મેં પૂછ્યું. "આપણે ત્યાં હવે મોટર બસ આવે છે. શું વાત કરીએ મહારાજ, આ હોકો પીએ એટલામાં તો બોરસદ ભેગા!"

મોટર શરૂ થવાથી બધા રાજી રાજી થઈ ગયા હતા. મેં તેમને કહ્યું, "હોકો પીઓ એટલામાં મોટર તમને બોરસદ પહોંચાડી દે, એ વાત મારા માન્યામાં આવતી નથી. એટલી વારમાં ન લઇ જાય."

મારી વાત સાંભળી બધા હસવા લાગ્યા ને બોલ્યા, "સાચી વાત છે, સાચી વાત છે મહારાજ, આવશે ત્યારે બતાવીશું."

"ભલા માણુસ, ન લઈ જાય એટલી વારમાં."

"શું મહારાજ, તમે તો માનો નહિ..આ હોકો પીએ એટલી જ વારમાં બોરસદ ભેગા કરે છે."

"ઠીક, પણ બોરસદ લઈ જવાનું ભાડું શું લે છે?"

"છ આના."

"જતા આવતાના કેટલા આના થયા?"

"બાર આના."

"તમને આખા દિવસની મજૂરીના કેટલા આના મળે છે?"

"ત્રણ આના."

"તો બાર આના કમાતાં કેટલા દહાડા લાગે?"

"ચાર દહાડા."

"ત્યારે મોટર તમને હોકો પીઓ એટલામાં પહોંચાડે કે બે દહાડે?"

બધા ખડખડાટ હસવા લાગ્યા.

આજે આપણે ઊંધું અર્થશાસ્ત્ર ગણીએ છીએ. જે ગામમાં એસ. ટી. આવે છે તે ગામના લોકો ખુશ થઈ જાય છે. પણ એ શું લઇ જાય છે? ગજવામાંથી પૈસા ને પગમાંથી જોર. આનો વિચાર કોઇ કરતું નથી. ભગવાને આપણને હાથપગ આપ્યા છે, પણ દિવસે દિવસે તે ઢીલા પડતા જાય છે ને મોઢાં ખીલતાં જાય છે. શ્રમશક્તિ ઘટતી જાય છે ને જરૂરિયાતો વધતી જાય છે. આ પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર ન કરીએ તો આપણે માથે દુઃખના દહાડા આવવાના છે.

("લોકજીવન"માંથી)

— રવિશંકર મહારાજ

દાન દેનાર અને લેનાર

મોતીભાઇ સાહેબ એક દિવસ વસો ઘેર આવેલા ત્યારે પાણીના બેડાના ભારથી થાકી ગયેલાં એક ઘણાં વૃદ્ધ ડોસીને જોયાં. સાહેબે તેમને પૂછયું:–

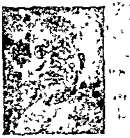

સ્વ. મોતીભાઇ ન. અમીન

'કેમ ડોસી-મા, તમે આટલાં ઘરડાં થયાં છો તો ય આ વૈતરુ કરો છો ?'

'સાહેબ શું કરૂં ? એકલી જ છું. ખાવા તો જોઇએ જ ને ?'

'કેમ તમારે કોઈ સગું નથી ?'

'ના.'

'તો આવી રીતે લોકોનું પાણી ભરીને જ પૂરું કરો છો ?'

'હા.'

'કેટલા ઘરનું પાણી ભરો છો ?'

'બે ત્રણ ઘરનું. બધા થોડું થોડું ખાવાનું આપે છે. કોઇ કોઇ લૂગડું આપે, એટલે મારે ચાલે છે.'

'પાણી ભરવાનું શું મળે છે ?'

'બધા થઈ મહિને પાંચસાત રૂપિયા મળે છે, તેમાંથી દોઢ રૂપિયો ઘરનું ભાડું જાય એટલે હાથખરચી માટે મારે તાણ પડતી નથી.'

'કોના ઘરમાં રહો છો ?'

'સાહેબ, વાડામાં તમારી જ ઓરડી છે તેમાં રહું છું !'

બીજે દિવસે તેમની મિલકતના વહીવટ કરનારને તેમણે જણાવ્યું : 'એ ડોસી રહે છે તે ઓરડીનું ભાડું ન લેવું. એ ડોસી જીવે ત્યાં સુધી તે ખાલી ન કરાવવું. ડોસી પાણી ભરે કે નહિ તો પણ તેમને હાલ બે કે ચાર રૂપિયા અપાતા હોય તે આપ્યા જ કરવા અને એ ડોસી ગુજરી જાય ત્યાર પછી પણ એ ઓરડી કોઇ આવા નિરાધાર માણસને વગર ભાડે રહેવા આપવી !'

° ° °

એક સ્નેહી સાથે મોતીભાઇ સાહેબ વડોદરામાં ખાદી પ્રચાર મંડળની મુલાકાતે ગયેલા. ત્યાં એક બહેન સુતર કાંતી વેચવા આવેલાં. મંડળના સંચાલક તેમને શેરના ચાર આના લેખે મહેનતાણું આપતા હતા. પેલાં બહેન સાડાચાર આના લેખે પૈસા આપવા કહેતાં હતાં. બને વચ્ચે ખૂબ રકઝક ચાલી.

પાછા જતાં મોતીભાઇ સાહેબે પોતાના સાથીદારને પૂછ્યું, "પેલાં બહેન સુઘડ લાગતાં હતાં. સંસ્કારી હતાં, છતાં શેરે બે પૈસા માટે આટલી રકઝક કરતાં હતાં તે જોઇ મને નવાઈ લાગી."

સાથીદારે કહ્યું: "એ બહેનને હું ઓળખું છું. સંસ્કારી બાઇ છે. તેમના ધણીને સત્યાગ્રહને લીધે બે વર્ષની જેલ થઇ છે એટલે ઘર ચલાવવાનો ભાર તેમને માથે છે. સૂતર કાંતી તે વેચે છે, અને ઘર ચલાવે છે. એટલે બે ચાર આના વધુ મળે તે માટે તે પ્રયત્ન કરે તે વાજબી છે !"

મોતીભાઇ સાહેબને આ હકીકત જાણી પોતે બાંધેલા ઉતાવળીઆ અભિપ્રાય માટે ખૂબ દુઃખ થયું. તેમણે જણાવ્યું: "માહિતીના અભાવે મેં આ બહેનને અન્યાય કર્યો છે. તમે મારી પાસેથી દર મહિને વીસ રૂપિયા યાદ કરીને લઇ જજો અને એ બહેનના ધણી જેલમાંથી છૂટીને આવે ત્યાં સુધી મારું નામઠામ જણાવ્યા વગર તેમને આપજો. સ્વાશ્રયથી પોતાનું જીવન નભાવતી આવી બહેનો ઉત્તેજનને પાત્ર છે."

° ° °

દરબાર સાહેબે વસોનો તેમનો બાગ કેળવણી મંડળને બક્ષિસ આપ્યા પછી એક વખત કેટલાક માણસો બેઠા હતા ત્યારે એક વડીલે એમને સલાહ આપી: "આ મોતીભાઇની સલાહ માન્ય ન કરશો. તે તો પરમાર્થની જ વાતો કરે છે. વસ્તારી માણસને નર્યો પરમાર્થ ન પાલવે."

મોતીભાઇ સાહેબે જ જવાબ આપ્યો: "દરબાર સાહેબ એવા મૂરખ નથી કે, મારી સલાહ વગર વિચાર્યે માને. તે જે દાન આપે છે તેમાં તે પરમાર્થ કરે છે એમ ન માનશો; મોટામાં મોટો સ્વાર્થ જ સાધે છે! આ હવેલી, જમીન અને બીજી મિલકતો તો તે નહિ હોય ત્યારે તેમના પુત્રોની અને પછી પૌત્રોની થવાની છે. તેમનું કશું જ રહેવાનું નથી, એ તેઓ સારી રીતે સમજે છે; જ્યારે તેમણે ગામને આપેલો બાગ 'ગોપાળદાસ બાગ' નામે રહેવાનો છે. એટલે પોતે ન હોય ત્યારે પણ મિલકત પોતાની રહે તે માટેની એમણે યુક્તિ શોધી કાઢી છે."

સાહેબનો જવાબ સાંભળી દરબાર સાહેબ અને બધા સાથીદારો ખૂબ હસ્યા!

° ° °

નોકરીમાંથી નિવૃત્ત થયા પછી મોતીભાઇ સાહેબે વસો પત્રિકામાં જાહેર કર્યું કે એક વર્ષમાં વસોમાં મહિલા પુસ્તકાલયનું મકાન બાંધવાનું છે. અને તે માટે જરુરી નાણાં તથા જમીન માટે તેમણે ગામના ભાઇઓને અપીલ કરી હતી. નાસિક જેલમાં દરબાર સાહેબના હાથમાં પત્રિકા આવી. તેમણે અપીલના જવાબમાં મોતીભાઇ સાહેબને એક પત્ર લખ્યો:

"તમે બહેનો માટેની પ્રવૃત્તિને વેગ આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે તે જાણી મને બહુ હર્ષ થયો છે. મહિલા પુસ્તકાલયના મકાન માટે 'રૂપબાનું રેલું' નામે ઓળખાતું મારું મકાન બક્ષિસ આપવાનું મેં નક્કી કર્યું છે. બક્ષિસપત્ર સાદા કાગળ ઉપર લખી હાલ મોકલું છું. જેલમાંથી છૂટયા પછી પાકો દસ્તાવેજ કરી આપીશ. મારી આ ઇચ્છામાં સૌ. ભક્તિલક્ષ્મી તથા ચિ. સૂર્યકાન્ત સંમત છે તે બદલ તેમની સાક્ષી પણ કરાવેલી છે. તો મારી આટલી માગણી સ્વીકારી આભારી કરશો."

મોતીભાઇ સાહેબે તેમને જવાબ આપ્યો:

"આપનો પત્ર મળ્યો. જે ધારતો હતો તે જ તેમાંથી નીકળ્યું. તમે વસોને દાનમાં બાગ આપ્યો છે તે ઓછું નથી. તમે આપવા ધારેલી મિલકત લગભગ પચાસ હજારની કિંમતની છે; ગામ વચ્ચે છે એટલે મહિલા પુસ્તકાલયને માટે યોગ્ય સ્થળ છે; પરંતુ મારે ગામની દરેક વ્યક્તિના દાનથી બને તેમ કરવું છે. કોઈ એક વ્યક્તિના દાનથી આ મકાન થાય તેમ હું ઇચ્છતો નથી. ગામના નાના મોટા સૌ તેમાં ફાળો આપે તેમ હું ઇચ્છું છું. આપનો કાચો દસ્તાવેજ આભાર સાથે પાછો મોકલું છું."

" ગામને તમે બાગ આપી સદાને માટે ઋણી કર્યું છે હવે આ સંસ્થા પણ આપના એકલાના જ દાનથી ઊભી થાય તો ગામ ઋણ નીચે દબાઇ જાય. સંસ્થા પ્રત્યે ગામની દરેક વ્યક્તિને મમતા જાગે તે માટે ગામની દરેક વ્યક્તિનો ફાળો લેવાના મારા વિચાર સાથે આપ સંમત થશો અને મારા જવાબથી નારાજ નહિ થાઓ એવી આશા રાખું છું."

o　　o　　o　　o

વસો રેલ સંકટ ઘરો બાંધનારી મંડળીનું કામ પૂરું થયું ત્યારે તે આટોપવાનો પ્રસંગ આવ્યો. મંડળીના ધારા ધોરણમાં ઠર્યું હતું કે, મંડળી પૂરી થયે જે કંઇ વધે તે સભાસદોને પાછું આપવું અથવા સાધારણ સભા ગામમાં કોઇ ઉપયોગી પ્રવૃત્તિ માટે તે રકમ આપી શકશે. મંડળી આટોપવાનો ઠરાવ રજુ કરતી વખતે મોતીભાઇ સાહેબે ઠરાવ મૂક્યો કે, 'વધેલી રકમ સંકટ નિવારણ ફંડમાં ટ્રસ્ટ તરીકે આપવી. કારણ કે મંડળીમાં જે બચત થઈ છે તે કેટલાક ભાઈઓએ વગર પગારે કામ કર્યું છે તેને લીધે થઇ છે."

કેટલાક સભાસદોએ તેનો વિરોધ કર્યો અને જણાવ્યું કે "પચીસ પચાસ રૂપિયા જે ફાળો આવે તે અમને પાછા મળવા જોઇએ. કારણ તમને એટલી રકમનો હિસાબ ન હોય પણ કેટલાકને મન તો તે મોટી રકમ છે. બધાંને દાન કરવું પોષાય નહિ."

ઠરાવ ઉપર મત લેવાતાં મોતીભાઇ સાહેબનો ઠરાવ વધુમતે મંજુર થયો અને તે ખાતાની મંજુરી માટે ગયો. તેની સાથે કેટલાકની અરજીઓ પણ ગઇ.

બે ચાર દિવસ પછી મોતીભાઇ સાહેબને લાગ્યું કે, મારી લાગવગથી આ ઠરાવ મંજુર થયો છે. પરિણામે જેની સ્થિતિ ન હોય કે ઇચ્છા ન હોય તેને દાન પરાણે આપવાનું થાય છે તે ઠીક નથી. તેમણે મંત્રીને જણાવ્યું કે ઠરાવ પછી ફેરવીશું. જેને પોતાના ફાળે પડતી રકમ જોઈતી હોય તેને આપી દેવાનું રાખજો. વધુમતિના જોરે મારે કોઇને ફરજિયાત દાન કરાવવું નથી. ("સંસાર"માંથી)　　—ચિમનભાઇ મૂ. અમીન.

અભણ

મારા ગામમાં મારા એક મિત્રે પોતાના ખેતરને શેઢેથી નકામા ઝાડનું ઠૂંઠું કાઢી નાખ્યું. એ વાતને ૭ મહિના વહી ગયા.

ગામના તલાટી, જે નવા આવેલા, એમણે આ ઠૂંઠાને શેઢે પડેલું જોયું, અને પેલા ખેડુ-મિત્રને એ ઝાડ શા માટે કાપ્યું, ને કોની રજા લીધી હતી...વગેરે પૂછ્યું, અને કહ્યું કે, ઓફિસે આવી જજે.

"હવે શું કરવું?" મિત્રે મને પૂછ્યું.

મેં કહ્યું: "ઓફિસે જઈ આવો."

"પણ ત્યાં તો ઈ લાંચ માગશે."

"ન આપવી;" મેં કહ્યું

"પણ રહેવા દે," મેં વિચાર કરીને કહ્યું: 'ઓફિસે જઇશ મા."

બીજે દિવસે પંચાયતના સરપંચ રૂબરૂ તલાટીને બોલાવી સમજાવ્યો કે, લો, આ ઝાડ તો શેઢે હતું; ઠૂંઠું હતું ને નડતું હતું એટલે કાપ્યું છે—અને એની સરપંચનેય ખબર છે. તલાટી આ અગાઉ સમજી ગયેલા કે આ વાતમાં કંઇ તાણવા જતાં પોતાને નુકસાન થશે; એટલે એણે માર્ગ બતાવ્યો.

"તો પછી, ભાઈ એમ કરોને-કે સરપંચ એને અગાઉની તારીખ નાખી ચિઠ્ઠી કરી આપે; એટલે પછી કાંઈ વાંધો નેં!"

અમને થયું કે, ચાલો, માર્ગ નીકળ્યો, બધું પતી ગયું.

પણ સરપંચ કંઇ બોલ્યા નહિ.

"લાવો ત્યારે હું ચિઠ્ઠી લખી આપું.; સરપંચ સહી કરી દેશે.", મેં કહ્યું.

"હું સહી નહિ કરું;" સરપંચ બોલ્યા.

"કેમ ? નકામી લાંબી પીંજણમાંથી બચી જવાય છે..." મેં આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"આ પ્રજાનું રાજ્ય છે; એમાં જેના પર નાની કે મોટી જવાબદારી છે એનાથી જરાય ખોટું કરાય નહિ. ગમે એમ તોય આપણે સરકાર છીએ, અને તલાટી આપણા નોકર છે. ને હું આપણા નોકરોના કહેવાથી એક જરાકેય ખોટું કરું તો એ બધા ક્યાં પહોંચે એ વિચાર્યું છે ?"

અમે શાંત થઇ ગયા. અમારા સરપંચ અભણ હતા.

(ગૃહમાધુરી જૂન '૫૬)　　　　　　　　　　—જયંતીલાલ માલધારી

ગ્રામ પંચાયતની ચૂંટણીઓ અને સ્વરાજ્યદર્શન

ગુજરાતમાં ઘણાં સ્થળોએ હાલમાં ગ્રામ પંચાયતોની ચૂંટણીઓ ચાલે છે તે વખતે આપણે સૌએ ગ્રામ પંચાયતોનું મહત્ત્વ ખાસ વિચારવું જોઇએ.

આઝાદી અને પ્રગતિ-આપણા દેશે હજારો વર્ષ ગુલામી ભોગવ્યા પછી, મહાત્મા ગાંધીજીના પ્રતાપે અને એમની દોરવણીએ સ્વતંત્રતા મેળવી છે અને પરદેશી ધૂંસરીમાંથી મુક્ત થઈ આપણે આઝાદી ભોગવતા થયા છીએ. દેશના સદ્ભાગ્યે જગતભરમાં જેમના માટે માન અને પ્રેમ ભરેલા છે, એવા હિંદના વડા પ્રધાન શ્રી. જવાહરલાલજી જેવા મહાપુરૂષનું નેતૃત્વ આપણને મળેલું છે, જેમના દીલમાં હિંદનાં લાખો ગામડાંની ગરીબાઇ અને અજ્ઞાનતા ફેડવાનો તથા એ ગામડાંને આબાદ કરવાની તમન્ના ભરેલી છે. આ માટે દેશની ધારાસભાઓ અને વડી-ધારાસભા મારફત અનેક વિચારણાઓ થાય છે અને તે અંગે કરોડો રૂપિયાનો ખર્ચ અને ભારે જહેમતવાળી પંચવર્ષીય યોજનાઓ પણ ઘડાય છે. આ યોજનાઓના પ્રતાપે ટૂંક વર્ષોમાંજ-માત્ર આઠ વર્ષના ગાળામાં આપણા દેશે ભારે પ્રગતિ સાધી છે.

ગ્રામ પંચાયત અને ગ્રામજનો— ગ્રામજનોને પોતાનાં સુખદુઃખ અંગે ધારાસભા કે વડી ધારાસભા કરતાંય વધારે સંબંધ ગ્રામ–પંચાયત સાથે છે. રાજ્યની ગમે તેટલી સારી વિકાસ યોજનાઓ હશે પરંતુ એનો લાભ તો ગ્રામપંચાયત જીવવાળી-પ્રગતિવાન હશે તેજ લેશે. ગામમાં સંપ કે કુસંપ, ગામની પ્રગતિ કે પીછેહઠ એ સૌનો આધાર ગ્રામ પંચાયત પર રહેલો છે.

ઉત્પન્ન અને અધિકારો— સ્વરાજ્ય પહેલાંની ગ્રામ - પંચાયતોમાં તો ટૂંકાં ઉત્પન્ન, બહુજ સંકુચિત અધિકાર અને ચૂંટણીઓનાં નાનકડા જથ્થા હતા. વળી ચૂંટણીઓ પણ ખુલ્લા મતે થતી હતી. એટલે એ ઝંઝાવાતમાં સારા માણસોને ઊતરવાનું મન ઘણું ઓછું થતું હતું. પણ હવે તો ઉત્પન્ન અને અધિકારો વધ્યા છે, તેમજ ચૂંટણીના જથ્થા મોટા થઈ બે ત્રણ ઉમેદવારો સાથે ચુંટાય છે, જેથી અમુકની જ સામે અમુક ઉમેદવાર ઊભા રહ્યા છે એમ જણાતું નથી. વળી બેલેટ–ચિઠ્ઠી–પદ્ધતિથી મત અપાતા હોઈ મતદાર ધાકધમકીથી નહિ પણ નિર્ભયતાથી યોગ્ય માણસને મત આપી શકે છે.

ચાલતી ચૂંટણીઓ— હાલમાં ગ્રામપંચાયતની ચૂંટણીઓ ચાલી રહી છે, જેમાં ઘણાં ગામોમાં તો અરસપરસ સમજીને બીનહરીફ ઉમેદવારો પણ આવ્યા છે. એ માત્ર વડેરાણી ની દૃષ્ટિએ નહિ પણ કામ કરનારની દૃષ્ટિએ બીનહરીફ ચૂંટાયા હોય તો-તો ખૂબ જ અભિનંદનપાત્ર છે. જ્યાં ચૂંટણીઓ બાકી છે ત્યાં આ દૃષ્ટિ રાખીને જ ઉમેદવારીઓ થાય અને તેને જ ઉત્તેજન અપાય તો સારૂં; નહી તો ગમે તેમ ચૂંટાઇ આવેલા ઉમેદવારો પંચ વર્ષ માથે પડશે અને પડેલી કાળજી રાખવાને બદલે પાછળથી લોકો ગ્રામ પંચાયતમાં સારૂ કામ થતું નથી એવી ટીકા કરશે કે રોદણા રડશે.

આત્મનિરીક્ષણ કરો— ઉમેદવારોએ પણ પોતાની મેળે આત્મનિરીક્ષણ કરી પોતાનો ખ્યાલ કરી લેવો જોઇએ. પોતાની કામ કરવાની ઈચ્છા કે શક્તિ ન હોય અગર અવકાશ ન હોય તો ઉમેદવારી કરવી ન જોઇએ. અને કરી હોય તોય સમજીને પાછી ખેંચવી જોઇએ અને જો ચૂંટાઇ ગયા હોય તો પણ રાજીનામું આપી બીજા યોગ્ય માણસને પોતે થઇ એ જગ્યાએ મૂકવાની ગોઠવણ કરવી જોઇએ અને એમના કાર્યમાં મદદગાર બનવું જોઇ એ. એમ કરનારે ગામની મોટી સેવા કરી ગણાશે.

કોમવાદ કે કુટુમ્બવાદ–ચૂંટણીઓ કોમવાદ કે ભાગ અગર કુટુમ્બવાદ ઉપર જવી નહિ જોઇએ. દરેકે કામ કરી શકે તેવા માણસને પોતાનો ભાઇ સમજી સત્કારવો જોઇએ અને ઉદાર રહીને તેમની પાસે ઉમેદવારી કરાવી પૂરતી મદદ કરવી જોઇએ. આ મારો ભાઇ કે મારી જ્ઞાતિનો છે અગર આ મારો અને આ તમારો ભાગ છે, એમ માનવાને બદલે આખું ગામ મારૂં છે, અને ગામના હિતમાં જ મારૂં અને સૌનું હિત રહેલું છે એમ માનતા થઇશું ત્યારે આપણે પોતે ઉમેદવારી કરતા પહેલાં બીજા વધુ લાયક ઉમેદવારની શોધ કરી તેમની પાસે આગ્રહ કરીને પણ ઉમેદવારી કરાવીશું અને સમગ્ર ગામનું હિત સાધીશું.

સરપંચનું મહત્ત્વ–ગ્રામ પંચાયતમાં સરપંચની જગ્યા એ બહુજ અગત્યની જગ્યા છે. જેવા સરપંચ હશે તેવી જ ગ્રામ પંચાયત ચાલવાની છે. એટલે આ જગ્યાને માન કે હોદ્દો લેવા કે આપવાની જગ્યા ગણવાને બદલે નિઃસ્વાર્થપણે વખતનો ભોગ આપી સેવા કરવાની અને ગામની દરેક પ્રકારે કલ્યાણ સાધવાની પવિત્ર જગ્યા ગણવી જોઈએ. દરેક ગામે, ગામનું હિત ઇચ્છતા કાર્યકરોએ આ તરફ ખાસ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. પંચાયતોમાં યોગ્ય

માણસ સરપંચ બને અને અંદરના પંચો કરતાં બહાર વધુ યોગ્ય માણસ હોય તો કોઈભાઈ ઉદારતાથી પોતાની જગ્યા ખાલી કરીને પણ યોગ્ય સરપંચ લાવવાની સગવડ કરી આપશે તો એ જગ્યા ખાલી કરવાની કિંમત ઘણી વધશે અને એણે ગામની મોટી સેવા કરી ગણાશે.

ગામની કિંમત કે કક્ષા–સરપંચની પસંદગી ઉપરથીજ ગામની કિંમત કે કક્ષા ગણાવાનાં છે, એના સેવાભાવ કે શુભ નિષ્ઠા પર જ ગામનાં સાર્વજનિક કામોનો આધાર રહેવાનો છે. સરપંચ ઉત્સાહી અને સેવાભાવી નહિ હોય તો સરકારની ગમે તેટલી સારી વિકાસયોજનાઓ હશે તોય તેનો લાભ નહિ લેવાય. અને સારૂં ગણાતું ગામ પણ નામોશી વહોરશે. માથે પડેલો સરપંચ ગામનાં કીમતી પાંચ વર્ષ બગાડશે અને પ્રગતિના આ યુગમાં પણ ગામ પાછળ જ રહેશે.

સંસ્થાઓ આદર્શ બને–સભ્યો અને સરપંચ ઉત્સાહી હશે તો સાર્વજનિક કામો માટે લોકમદદ પણ ઘણી મેળવી શકશે. અને સરકારની તો ખર્ચમાં નીમે મદદ આપવાની અનેક યોજનાઓ છે કે જે રોકડ ઉપરાંત ગામ લોકોની શ્રમની મદદથી પણ મેળવી શકાય છે. પ્રગતિવાન ગામો એનો ઉત્તમ લાભ લઈ રહ્યાં છે. જ્યાં પંચો અને સરપંચો સેવાભાવી હોય ત્યાં તો વળી ગામની શિકલ જ બદલાઈ જાય અને ગામની અનેક સાર્વજનિક સંસ્થાઓ આદર્શ બની પાસેનાં બીજાં ગામોને પણ તારી શકે, અને એ રીતે સારાયે દેશની ઉન્નતિ સાધી શકાય.

ભ્રાતૃભાવ કેળવો–ગામ પંચાયતમાં ખેંચાખેંચીની જગ્યાએ ચૂંટાયલા કે નીમાયલા તમામ સભ્યોએ ભ્રાતૃભાવ વધારી યોગ્યતાની દૃષ્ટિએ કામવાર પેટા સમિતિઓ રચવી જોઈએ અને તેમના કાર્યમાં સૌએ મદદગાર રહેવું જોઈએ.

સ્વરાજ્ય દર્શન–હવે તો ન્યાય પંચાયતો પણ રચી શકાય છે. એટલે ગામના નાના મોટા ન્યાય ગામમાં કરી શકાય અને એ રીતે બીનખર્ચે ઝડપી ન્યાય મળે આમાં ગામનો વિશ્વાસ અને પ્રેમ મેળવેલા માણસો મૂકવા જોઈએ. સભ્યો અને સરપંચ લાલચ, લાંચરૂશ્વત કે મારા–તારાના ભેદભાવથી દૂર રહેશે તો આખા ગામનો પ્રેમ મેળવશે અને તે ગામનું કલ્યાણ સાધશે. આવાં આદર્શ બનેલાં ગામમાં જ ગ્રામ સ્વરાજ્યનાં દર્શન થશે.

તે ગામ આદર્શ બનશે-જે ગામમાં પંચાયતના સભ્યો મુખી, તલાટી અને શિક્ષકો સેવાભાવી હશે, ગામની ખેતી અને ખરીદવેચાણના કામકાજ માટે સારી સહકારી મંડળી ચાલતી હશે તે ગામ આદર્શ બનશે. લોકોને ધારાસભા કે સેક્રેટરીએટની રોજ જરૂર પડતી નથી, અરે ! નવ્વાણુ ટકાને તો જિલ્લા કચેરીઓની પણ જરૂર નથી પડતી. એમને તો પોતાનું કામ અને સુખદુઃખ ગામમાં જ હોય છે. એ ઝીણવટથી જોનાર ગ્રામ પંચાયત હોય અને તેનો સુવ્યવસ્થિત કારભાર ચાલતો હોય તો ગામની લોકહિતની તમામ સંસ્થાઓ વ્યવસ્થિત ચાલે અને પ્રગતિ કરે. શાળાઓમાંથી જ ગૃહઉદ્યોગ અને ખેતીકામ દાખલ થઈ પ્રજા સ્વાશ્રયી અને સદ્‌ગુણી બને ગામની સામાજિક અને આર્થિક ઉન્નતિ થાય. ગામ સ્વચ્છ રહે અને ખેતીવાડી આબાદ થાય, સંપની ભાવના વધી સૌમાં ભ્રાતૃભાવ ફેલાય તો ઘણી મુશ્કેલીઓ અને ઝંઝાવાતો સ્વાભાવિક રીતે જ મટી જાય અને સ્વરાજ્ય તેમજ રામરાજ્યનાં દર્શન ગામમાંજ થાય.

પ્રભુ આપણને સૌને એ માટે સદ્‌બુદ્ધિ અને પ્રેરણા આપે એ જ પ્રાર્થના!

—ચીમનભાઈ હુ. અમીન–વડોદરા.

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૫૬ [અંક ૫ મો

અનુક્રમણિકા

અભિનંદન	૨૨૫
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૨૨૬
તંત્રીઓ લેખો પાછા શામાટે મોકલે છે ?	૨૨૯
બાલ પુસ્તકાલય શા માટે ?	૨૩૧
વર્તમાનપત્રની વિશેષતા	૨૩૫
સને ૧૯૫૪ માં કેટલાં ગુજરાતી પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં ?	૨૩૭
પુસ્તકવ્યવસાય : સમસ્યા અને ઉકેલ	૨૩૮
ગાંધીસાહિત્યવિતરણ યોજના	૨૪૨
ગાંધી સ્મારક નિધિ દ્વારા મળનાર પુસ્તકોની યાદી	૨૪૪
પુસ્તકપરિચય	૨૪૫
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૫૧
સામયિક દોહન	૨૫૪
સંતનો સમાગમ	૨૫૫
તંબાકુનું ઝેર	૨૫૭
સારા થવામાં અને સારા દેખાવામાં તફાવત છે.	૨૫૭
ગુજરાતમાં હવાફેરનાં સ્થળો	૨૫૯
નવીન ફાલ	૨૬૩
સૂચનાસમાચાર	૨૬૪
અમેરિકાનું સમાજજીવન	૨૬૫
છઠ્ઠી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો પ્રશ્નપત્ર	૨૬૭

: વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં રૂ. ૪-૦-૦ પરદેશ રૂ. ૫-૮-૦ છૂટક નકલ રૂ. ૦-૮-૦

: વ્યવસ્થાપક :

લક્ષ્મણસિંહ બહુચરસિંહ પરમાર

અ. મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડ, વડોદરા.

: સંપાદક :

મણિલાલ-પ્રભાશંકર વ્યાસ

અમારી છેલ્લી સુંદર નવલકથાઓ

શ્રી રમણલાલ દેસાઇની આત્મકથા

મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ

પૃષ્ઠ ૩૨૨ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી ઇશ્વર પેટલીકરની

કલ્પવૃક્ષ

પૃષ્ઠ ૪૩૨ : : કિંમત ૬–૦–૦

શ્રીમતી વિભાવરી શિરૂરકરની

હૃદયમંથન

પૃષ્ઠ ૩૬૦ : : કિંમત ૫–૦–૦

શ્રી ગો. ની. દાંડેકરની

શિતુ

પૃષ્ઠ ૨૫૦ : : કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની

ગોપારાણી

પૃષ્ઠ ૩૩૧ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી. બચુભાઇ શુકલની

અધૂરો આદર્શ

પૃષ્ઠ ૪૬૨ : કિંમત ૬–૪–૦

એડગર રાઇસ બરોઝનાં

ટારઝનની શોધ

પૃષ્ઠ ૩૫૧ : : કિંમત ૫–૦–૦

શ્રી વિ. સ. ખાંડેકરની

અશ્રુ

પૃષ્ઠ ૪૪૯ : : કિંમત ૬–૦–૦

કવિ બા. ભ. બોરકરની

ભાવીણ

પૃષ્ઠ ૩૦૫ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી પીતાંબર પટેલની

આશાભરી

પૃષ્ઠ ૩૪૪ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી. ગ. ત્ર્યં. માડખોલકરની

કાન્તા

પૃષ્ઠ ૩૪૨ : : કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી શ્રી. ના. પેંડસેની

ગારંબીનો બાપુ

પૃષ્ઠ ૪૧૭ : : કિંમત ૫–૮–૦

શ્રી ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાનીનાં

અચ્યુત

પૃષ્ઠ ૨૪૭ : : કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી. ચુનીલાલ મડિયાની વાર્તાઓ

અંતઃસ્રોતા

પૃષ્ઠ ૨૨૭ : : કિંમત ૩–૦–૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઇ-૨

૧૦–૧૨ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ;

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ 'LITERATURE'

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિનું અજોડ સાહિત્ય

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં સમાસ રાખજો.

સ્વ. ગિજુભાઇ સંપાદિત બાલસાહિત્ય

બાલવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫ .... ૬-૪-૦
બાલસાહિત્ય માળાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૮૦ સેટના ૨૫-૦-૦
બાલસાહિત્ય ગુચ્છનાં પુસ્તકો ૧ થી ૨૫ ,, ૯-૮-૦
બાલસાહિત્ય વાટિકાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૩૨ દરેકનો ૧-૦-૦
કિશોર કથાઓ ભા. ૧-૨ ૩-૦-૦ | ભગવાન બુદ્ધ ૦-૧૨-૦
ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧-૧૨-૦ | રખડુ ટોળી ખંડ ૧-૨ ૪-૮-૦

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટનાં પુસ્તકો

મહાભારતનાં પાત્રો ... પુસ્તકો ૧ થી ૧૩ ... સેટના ૧૫-૦-૦
રામાયણનાં પાત્રો .... પુસ્તકો ૧ થી ૬ .... ,, ૮-૧૨-૦
ભાગવતકથાઓ .... ૨-૦-૦ | હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ
આપણા દેશનો ઇતિહાસ ૦-૮-૦ | ભાગ ૧-૨ (બંનેના) ૪-૦-૦

શ્રી. મૂળશંકર મો. ભટ્ટની સાહસકથાઓ

સાગરસમ્રાટ ૨-૮-૦ | ખજાનાની શોધમાં.... ૨-૮-૦
પાતાળ પ્રવેશ ૨-૮-૦ | સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૪-૮-૦

ટારઝન ભાગ ૧ થી ૧૦ (લેખક : શંકરભાઈ શાહ) સેટના ૭-૮-૦
અગન ગુલાબ (લેખકો : શંકરભાઇ શાહ તથા કુ. ઇંદુ શાહ) ૧-૪-૦
બાપુજી અને બીજી વાતો (લેખિકા : સૌ. કપિલાબેન ઠાકર) ૦-૧૦-૦
લોકકથાઓ તથા રાજુ આંબાવાળી (લે. મોંઘીબેન બધેકા) દરેકના ૧-૦-૦
શેરલોક હોમ્સની વાતો (લેખક : માધવજી ગો. પટેલ) ૧-૦-૦

આ સિવાયનાં અન્ય પ્રકાશનો માટે વિગતવાર સૂચિપત્ર માગો

આર. આર. શેઠની કંપની :: મુંબઇ-૨

૧૧૦-૧૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૨ ★ તાર : LITERATURE

'સસ્તું સાહિત્ય'..........એટલે...'ઊંચામાં ઊંચું સાહિત્ય'

ચરિત્રો	ધર્મ-નીતિ	ભજનો-કાવ્યો
બુદ્ધ, શંકરાચાર્ય, દયાનંદ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, સહજાનંદ તુકારામ, રમણ મહર્ષિ, હંસ મહારાજ, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નાનક, ભિક્ષુ અખંડાનંદ, સરયૂદાસ, ટોલ્સ્ટોય, પૂજ્ય બાપુ, શિવાજી, અકબર, લક્ષ્મીબાઈ, જોન ઓફ આર્ક, વીર દુર્ગાદાસ, બુકર ટી. વોશિંગ્ટન, મીરાંબાઈ, સંત મૂળદાસ, મહાત્મા દાદુ દયાળ, યોગીશ્વર યાજ્ઞવલ્ક્ય, નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ વગેરે ...	ગીતા, ઉપનિષદો, રામાયણ, સંપૂર્ણ મહાભારત, યોગવાસિષ્ઠ, મનુસ્મૃતિ, શિવપુરાણ, વિષ્ણુપુરાણ, દેવી ભાગવત, વિચાર સાગર, પંચદશી, સત્યનારાયણની કથા, નારાયણ કવચ, સનાતન ધર્મ, નિત્યપાઠ વિદુરનીતિ, પક્ષપાતરહિત અનુભવ પ્રકાશ, જપ ને નામસ્મરણ, એકનાથી ભાગવત, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના ગ્રંથો, ભર્તૃહરિ શતકો, સૂર્યકાન્ત પંચીકરણ ભક્તિયોગ, ધમ્મપદ, પાતંજલ યોગસૂત્ર મોક્ષમાળા, આત્મસાક્ષાત્કારની કમોટી, એકાદશી માહાત્મ્ય, ગંડીપાઠ, તુલસી સતસઈ વગેરે વગેરે.	નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, ભોજો, ધીરો, પ્રીતમ, અખો, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, કબીર, દાદુ, છોટમ, દયારામ, કેશવ, શામળ, ગંગ, નઝીર, પ્રેમાનંદ, દીનદયાળગિરિ વગેરે વગેરે... **સ્વ. પઢિયારનાં પુસ્તકો** સ્વર્ગની કૂંચી, સ્વર્ગનો ખજાનો, સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સ્વર્ગનો આનંદ, સાચું સ્વર્ગ, સ્વર્ગની સીડી વગેરે...

વાર્તા — કરસનદાસ માણેક, ઈશ્વર પેટલીકર, જ્યોતીન્દ્ર દવે, પીતાંબર પટેલ, ચંદુલાલ પટેલ, વેણીભાઈ પુરોહિત, સારંગ બારોટ, પ્રશાંત, જયભિખ્ખુ, જગદીશ ને છગનલાલ પરમાર, કેનન મનશી, મડિયા, સોપાન, શીવકુમારી વગેરેની વાર્તાઓ, વનરાજ ચાવડો ગુલાબસિંહ, ભોજ ને કાલીદાસ, વિક્રમ, વૈતાલ, વડીલોની વાતો વગેરે વગેરે......

સ્ત્રી-બાળોપયોગી	વૈદક	સામાન્ય જ્ઞાન
નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, ગૃહિણી, કલ્યાણયાત્રી, સુખી જીવનની પગદંડી, પ્રશ્નશાસ્ત્ર વિદ્યાર્થી બહેનોને, બીરબલ ને બીજા, અરેબિયન નાઈટસ, ગદાધારી ભીમ, ભીમનાં પરાક્રમો, સિંદબાદનાં સાહસો, શ્રેયસ્ બાળ ગ્રંથાવલિ વગેરે વગેરે...	સુશ્રુત – આયુર્વેદ, અષ્ટાંગ હૃદય-વાગ્ભટ, શાર્ઙ્ગધર સંહિતા, ભાવપ્રકાશ, આર્યભિષક્, ઘર ઘરનો વૈદ્ય, વનસ્પતિવર્ણન, આરોગ્યની બારમાસી, આરોગ્યની કૂંચી, રસતંત્રસાર, ખોરાકના ગુણદોષ, હરડે, જીવનચર્યા વગેરે વગેરે...	હિન્દુસ્તાની સંગીત, વ્યાયામ ને સૂર્યનમસ્કાર, કહેવતો, જગતમાં જાણવા જેવું, રશિયા, અમેરિકા, વિશ્વની વિચિત્રતાઓ, વનવગડામાં વસનારાં, પ્રકૃતિનાં લાડકવાયાં પંખીઓ વગેરે વગેરે...

૪૫૦ પ્રકાશનોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર મંગાવો

અખંડ આનંદ	વિવિધ ગ્રંથમાળા
મહાગુજરાતનું લોકપ્રિય અને સૌથી વધુ ફેલાવો ધરાવતું માસિક ૯ × ૫ સિવાય દર અંકે ૧૨૦ પાનનું વાચન. લવાજમ દેશમાં રૂ. ૮ાા પરદેશમાં રૂ. ૧૦ાા શિ. ૧૬	ઘેર બેઠાં ૭ થી ૮ ઉપયોગી પુસ્તકો દ્વારા ૧૫૦૦ પાનનું વાચન આપતી સૌથી જૂની માળા. લવાજમ દેશમાં : રૂ. ૭ાા પરદેશમાં રૂ. ૧૦ શિ. ૧૫

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { ભદ્ર, પો. બો. નં. ૫૮ અમદાવાદ-૧ ; ૧૫૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ-૨

શિષ્ટ અને સંસ્કારી સાહિત્ય

નવો ફાલ

રાષ્ટ્રપ્રિય જવાહરલાલ : (સંપૂર્ણ જીવનચરિત્ર) શ્રી. અંબેલાલ જોષીકૃત ભાગ ૧-૨	૩-૦
સરસ્વતીચન્દ્ર ભાગ ૧ લો : શતાબ્દી આવૃત્તિ : પડતર કિંમતે	૨-૦
ગોવર્ધન શતાબ્દી ગ્રંથ : સંપાદક : પ્રો. ઉપેન્દ્ર પંડ્યા : અધ્યયનો અને અંજલિઓ	૬-૪
શિક્ષણ અને જીવનરહસ્ય : શ્રી. કૃષ્ણમૂર્તિ	૨-૦
સર્જનને આરે : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાનાં વિવેચનો	૩-૪
જૂનું મુંબઈ : પચરંગી નગરીની વિકાસકથા	૧-૪
પૂજારીને પગલે : શ્રી. જયસુખલાલ કૃ. મહેતા કૃત	૧-૦
સ્મરણ મંજરી . શ્રી. રઘુનાથ બ્રહ્મભટ્ટનાં સંસ્મરણો : તેમનાં ચૂંટેલાં લોકપ્રિય ગીતો સાથે	૫-૦
સર લલ્લુભાઈ શામળદાસ : શ્રી. ધ. કૃ. મહેતા લિખિત જીવનચરિત્ર	૨-૦
વસંતવર્ષા : શ્રી. ઉમાશંકર જોષીનો નવીન કાવ્ય ગીત-સંગ્રહ	૩-૦
ત્રિમૂર્તિ : શ્રી. મંગળદાસ જ. ગોરધનદાસનો સચિત્ર અને સોહામણો કાવ્ય સંગ્રહ	૫-૦
કવિતા ૧૯૫૫ : શ્રી. સુરેશ દલાલ સંપાદિત વર્ષની કાવ્ય-વાનગી	૧-૦
સ્મૃતિમંગલ : પ્રા. ગોવિન્દભાઈ પટેલનાં કરુણ કાવ્યો	૧-૦
આત્માની કલા : પ્રા. ગોવિન્દભાઈ પટેલનાં ચિન્તન કાવ્યો	૧-૮
પલ્લવી : શ્રી. ઇન્દુલાલ ગાંધીનાં લયમધુર ગીતોનો સંગ્રહ	૩-૦
ઉત્તરાયન : શ્રી. દેશળજી પરમારનાં પ્રેરક ને પ્રાણવાન કાવ્યો અને ગીતો	૬-૪
અનંત સાધના : શ્રી. શિવકુમાર જોષીની નમણી નાટિકાઓ : સચિત્ર	૪-૦
ફિલસૂફિયાણી : શ્રી. પટવાના મરમાળા ને વેધક રમૂજ ટૂચકાઓ : સચિત્ર	૪-૦
હિન્દપર્યટન : પ્રવાસીઓને અત્યંત ઉપયોગી સુધારેલી નવી આવૃત્તિ	૪-૮

વાર્તા સાહિત્ય

અધૂરો કોલ : શ્રી. ધીરુબેન પટેલની નમણી સામાજિક વાર્તાઓ	૩-૦
વિલોપન : શ્રી. મેઘાણી કૃત છેલ્લો વાર્તાસંગ્રહ : સાત નવી વાર્તાઓ સાથે	૩-૮
તેજ અને તિમિર : શ્રી. મડિયાકૃત સંઘર્ષની ને લાક્ષણિક નવલિકાઓ	૪-૦
ચંપો અને કેળ : " " નાજુક ને નકશીદાર પ્રણયકથાઓ	૩-૦
સ્વપ્નનો ભંગાર : શ્રી. કેતન મુનશીની કસબભરી નવલિકાઓ	૩-૮
પ્રતિબિંબ : શ્રી. 'ધૂમકેતુ'ની ભાતીગળ મર્મસ્પર્શી વાર્તાઓ	૨-૦
સંધ્યાટાણે : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાની ચૂંટેલી ૩૯ વાર્તાઓ	૪-૮
ભોજ અને કાલિદાસ : હાસ્ય અને હાજરજવાબીની ૧૦૪ વાર્તાઓ	૪-૦
અકલબહાદુર : ચાતુર્ય અને ચમત્કૃતિભરી કૌતુક-કથાઓ	૩-૦
કસ્તૂરી : ચાતુર્ય અને ચમત્કારપૂર્ણ છત્રીસ લોકપ્રિય લોકકથાઓ	૩-૧૨
રાજકથા : શ્રી. અવનીન્દ્રનાથ ટાગોરની પ્રેરક ઐતિહાસિક વાર્તાઓ	૧-૦
પાનસોપારી : શ્રી. પટવા કૃત હાસ્ય, કટાક્ષ અને મર્મભરી પ્રસંગકથાઓ	૪-૦
દાન અને ગ્રહણ : રસ અને રંગભરી સામાજિક નવલકથા	૩-૦
નંદનવન : શ્રી. સારંગ બારોટની સંયુક્ત કુટુંબની કહાણી	૪-૦
ભાઈબીજ : શ્રી. કોલકની ભગિનીપ્રેમની વાર્તા સચિત્ર	૬-૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

લાયબ્રેરીઓ, પ્રૌઢશિક્ષણ સંસ્થાઓ અને બાળકો માટે

મહાન પુરૂષોનાં જીવન ચરિત્રો

નવઘડતર ગ્રંથમાળાનાં ૨૦ સચિત્ર પુસ્તકો

સેટ ૧ લો દસ પુસ્તકો ૫-૦-૦] લે. શ્રી. રમણલાલ સોની [સેટ ૨ જો દશ પુસ્તકો ૫-૦-૦

બાળકોના ચારિત્ર્યઘડતરની જવાબદારી માબાપને શિરે છે. આદર્શ મહાપુરુષોનાં જીવન ચરિત્રો સાદી બાળભોગ્ય ભાષામાં લખાએલા આ પુસ્તકો તમારાં બાળકોને મહાન થવાની પ્રેરણા આપશે.

(૧) અશો જરથુષ્ટ્ર અને મહંમદ પયગંબર
(૨) ભગવાન મહાવીર અને બુદ્ધ
(૩) ઇસુખ્રિસ્ત અને ભગવાન ચૈતન્ય
(૪) શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને સ્વામી વિવેકાનંદ
(૫) રાજા રામમોહન રાય અને સ્વામી દયાનંદ
(૬) સંત તુકારામ અને મહાત્મા એકનાથ
(૭) સંત જ્ઞાનેશ્વર અને મહારાણી અહલ્યાબાઇ
(૮) ગુરૂ નાનક અને સંત કબીર
(૯) લોકમાન્યતિલક અને દેશબંધુદાસ
(૧૦) મહાત્મા ફુલે અને ગુરુદેવ ટાગોર

બલુન પ્રવાસ કિ. ૧-૮
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ — સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ દ. જોષી

બરફનું રણ કિ. ૧-૦
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ — સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ દ. જોષી

કિશોર મહાભારત ૧-૪
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણી પ્રધાન, મુંબઇ રાજ્ય

માર્કો પોલો કિ. ૧-૮
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણીપ્રધાન, મુંબઇ રાજ્ય

(૧) ચંદ્રગુપ્ત અને અશોક
(૨) સમુદ્રગુપ્ત અને હર્ષ
(૩) વનરાજ ચાવડો અને સિદ્ધરાજ જયસિંહ
(૪) પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ અને વસ્તુપાળ તેજપાળ
(૫) નરસિંહ મહેતા અને મીરાંબાઇ
(૬) રાણા પ્રતાપ અને છત્રપતિ શિવાજી
(૭) અકબર અને શાહજહાં
(૮) નાના ફડનવીસ અને ઝાંસીની રાણી
(૯) દાદાભાઇ નવરોજી અને સયાજીરાવ ગાયકવાડ
(૧૦) મહાત્મા ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઇ

શ્રી. "સત્યમ્" કૃત બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો દરેકના આઠ આના

નરસિંહ મહેતા
મીરાંબાઈ
ભક્ત સુરદાસ
ભક્ત પ્રહ્લાદ
ભક્ત જલારામ
સંત તુલસીદાસ

☆ રમણલાલ શાહ કૃત ☆

આનંદધારા ૧ લો.	૦-૧૦
આનંદધારા ૨ જો.	૦-૯
આનંદધારા ૩ જો.	૦-૮

પ્રકાશક :—શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ—સુરત.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

" પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે, તેમજ પ્રૌઢ શિક્ષણ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની, સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરોમાં જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઇ હોય તે લક્ષમાં લેતા જજો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રખે ચુકતા. "

'પુસ્તકાલય'ના તંત્રીની 'જુલાઇ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેટ : [પાંચથી ૭ વર્ષનાં બાળકો માટે] બે થી
પાંચ રંગમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળાં ૩ પુસ્તકો : અક્ષરમાળા,
શબ્દમાળા ને અંકલેખન, મનોહર બોક્સમાં......................રૂા. ૧–૪–૦

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રંગમાં
મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળાં ૧૦ પુસ્તકો : સંગીતશાસ્ત્રી,
ચિત્રલેખા, ત્રણ દીકરા ને અંધેરી નગરી વગેરે સુંદર બોક્સમાં......રૂા. ૩–૧૨–૦

બાલવિનોદમાલા : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો ને
૨૨૦૦ પાનાના વાચનવાળાં ૬૩ મનોહર પુસ્તકો:ત્રણ સુંદર બોક્સમાં. રૂા. ૧૬–૮–૦

રમૂજમાળા : [સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૫ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનાના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના......................રૂા. ૩–૧૨–૦

રમૂજી પ્રવાસમાળા : સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પુષ્કળ ચિત્રો
૪૮૦ પાનના અત્યંત રમૂજી વાચનનાં બાર પુસ્તકોના સેટના..........રૂા. ૪–૮–૦

મઝેદાર કહાણીમાલા : [દસથી તેર વર્ષનાં બાળકો માટે] પુષ્કળ
ચિત્રોવાળાં અત્યંત રસિક છ મનોહર પુસ્તકો........................રૂા. ૧૫–૦–૦

અશોક બાલ પુસ્તકમાલા : [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે]
૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનાના રસિક વાચનવાળાં ૯૬ વિવિધ
વિષયોનાં પુસ્તકો, દશ સુંદર બોક્સમાં..................................રૂા. ૩૨–૮–૦

વિજ્ઞાનમાલા : [બારથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે] ૫૦ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના......................રૂા. ૩–૧૨–૦

સાહસ કથાવલિ : [તેર વર્ષની ઉંમરનાં બાળકો માટે] ૧૬૦૦ પાનના
અત્યંત રસિક વાચનવાળાં સોળ પુસ્તકો, ચાર મનોહર બોક્સમાં...રૂા. ૨૦–૦–૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઇ—૨

આપના પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તકો જરૂર વસાવો.

બહુરત્ના વસુંધરા ૭૬ સાહસ ચરિત્ર કથાઓ. સુંદર વાંચવા જેવી છે સંપાદક : દા. ન. હાઇસ્કૂલના આચાર્ય શ્રી. ઈશ્વરભાઈ પટેલ છે. કિંમત ૨-૦

પ્રૌઢ શિક્ષણ વાચનમાળા પહેલી ચોપડી: લેખક : શંકરભાઈ સો. પટેલ

સ્વ. ગિજુભાઈએ યોજેલી મૂળાક્ષરો તથા બારાખડી શીખવવાની પદ્ધતિ પ્રમાણે લખાયેલી છે. વાચનમાં સરળતા અને રસ આવે એ હેતુથી કવિતાની લીટીઓ, જોડકણાં, તથા લોકગીતોની લીટીઓ મૂકવામાં આવી છે. ચોપડીની જોડણી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકોષ પ્રમાણે છે. કિંમત ૦-૪

પરિમલ લેખક : ઇન્દુપ્રસાદ ભટ્ટ અને મણિલાલ ઠાકર બાળકોને ગમી જાય તેવી સુંદર અગીઆર વાર્તાઓ તથા એક નાટક છે. વિશિષ્ટતા તો એ છે કે એમાં સામાજિક કલેશ, ચોરી, કપટ, વહેમ વગેરેનો બીલકુલ સમાવેશ નથી.

કિંમત ૦-૫

શ્રેષ્ઠ સલાહકાર વૃદ્ધ પુરુષોના મુખથી શ્રવણ થતી અનુભવીક બાબતોનો સંગ્રહ છે. વિદ્યાર્થીઓને તથા સાધારણ કેળવણી લીધેલા પ્રૌઢોને ઉપયોગી થાય તેમ છે. કુલ ૨૨ વાર્તાઓ છે. કિંમત ૦-૬

વીર ગાર્ફીલ્ડ અંગ્રેજી ભાષામાં આ પુસ્તકની છત્રીસ આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકેલી છે. ઉમદા ચારિત્ર્ય, કીર્તિવાન સિદ્ધિઓ અને પ્રમાણિકપણે વરાયેલા ઉંચામાં ઉંચા વિજયોના આદર્શ તરીકેનું વીર ગાર્ફીલ્ડનું જીવન ચરિત્ર છે. જ્યારે પ્રમુખપદે તેઓ હતા ત્યારે એક હત્યારાની ગોળીથી ઠાર થયેલા. કિંમત ૧-૮

આત્મકથા લેખક : ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક, સન ૧૮૯૨ થી ૧૯૧૭ સુધીનું પોતાનું આત્મવૃત્તાંત છે. કિંમત રૂ. ૪-૦.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો. બો. ૧૦. વડોદરા.

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૫૬ [અંક ૫ મો

અભિનંદન

—તંત્રીસ્થાનેથી

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ અને પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ-ના પ્રમુખ શ્રી. મગનલાઈ શં. પટેલની ગુજરાત પ્રદેશ કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખપદે, એ સંસ્થાની રાજકોટ મુકામે મળેલી બેઠકમાં વરણી થઇ છે તેને આજે ગુજરાત-ભરમાંથી ભારે આવકાર મળી રહ્યો છે.

શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલ

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં પણ એમની સેવાઓ એટલી જ યશસ્વી નીવડી ચૂકી છે. વડોદરા રાજ્યમાં ફૂલેલી-ફાલેલી આ પ્રવૃત્તિમાં, વડોદરા રાજ્યના વિલીનીકરણ બાદ કંઈક ઓટ એના કાર્યકરોને અનુભવવા મળ્યો ત્યારે એઓશ્રીએ આપેલાં પ્રોત્સાહન અને દોરવણીએ એના કાર્યકરોને ઠીક ઠીક ઉત્સાહિત કર્યાં હતા. ત્યારે મુંબઇ રાજ્યમાં આ પ્રવૃત્તિ પૂરતા પ્રમાણમાં વિસ્તરેલી નહિ તેથી એને કંઈક પાછાં ડગ ભરવાં પડેલાં, પરંતુ શ્રી. મગનભાઈએ સરકારનાં એ ખાતાના અધિકારીઓ સમક્ષ આણીય વસ્તુસ્થિતિની સમજાવટ કરતાં ને સરકારને એની વિશિષ્ટતા સમજાતાં સરકારે એ પ્રવૃત્તિને અપાતી ગ્રાન્ટમાં વધારો કર્યો અને એમાં આવેલી ઓટ દૂર થઈ જવા પામી હતી: એની પાછળ શ્રી. મગનભાઇએ લીધેલી જહેમત અને ક્રિયાશીલતા કારણભૂત હતાં, એ આજે આ પ્રવૃત્તિના કોઈપણ કાર્યકરથી અજાણ્યું નથી.

એઓશ્રીએ આ પ્રવૃત્તિને ઉપર પ્રમાણે વખતોવખત, કેટલીક વાર તો બીજાં કામો બાજુ પર મૂકીને પણ, તત્કાળ ઉકેલેલાં છે તે આ પ્રવૃત્તિના સૌ કોઇને વિદિત છે.

એમની વરણી દેશની એક મહાન રાજકીય સંસ્થાના પ્રાદેશિક પ્રમુખપદે થઇ છે તેને અમે અમારાં વિનમ્ર અભિનંદન અર્પીએ છીએ અને તેઓશ્રી ઉત્તરોત્તર દેશના નવોત્થાનના કાર્યમાં અગ્રસર બની જનતાને સુયોગ્ય દોરવણી આપતા રહીને એના સંસ્કારધનને વિકસાવવામાં સહાયભૂત થતા રહે એમ આપણે ઇચ્છીએ.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

લાંબામાં લાંબી અમેરિકન નવલકથા 'સિરેનિયા ટેકસાસ'-ના લેખક માડિસન કૂપરનું વાકો (ટેકસીસ) ખાતે ૬૨ વર્ષની ઉંમરે અવસાન થયું છે.

સિરેનિયા ટેકસાસમાં ૮,૪૦,૦૦૦ શબ્દો છે અને તેનાં ૧,૭૦૦ પાનાં છે. તે ૧૯૫૨માં પ્રગટ થયું હતું.

° ° °

વૈદિક સાહિત્યના ખ્યાતનામ તામિલ લેખક શ્રી. એમ. આર. જંબુનાથનનું, ગઇ તા. ૨૮ મી ઓકટોબરે મુંબઇના 'તામિલાર મનરામ' તરફથી સોનેરી શાલ અર્પણ કરીને, બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું.

જે સમયે પ્રાદેશિક ભાષાઓ પ્રત્યે લક્ષ આપવામાં આવતું નહોતું તે સમયે શ્રી. જંબુનાથને વેદના સાહિત્યને તામિલમાં ઉતાર્યું હતું.

ભારતીય વેદો તથા ઉપનિષદો પર જ નહિ પણ વિશ્વના ધાર્મિક સાહિત્ય વિષે શ્રી. જંબુનાથને પ્રગટ કરેલ પુસ્તકોની યાદી કરવાનું કાર્ય અસંભવિત છે.

શ્રી. જંબુનાથનની એક જ મહત્ત્વાકાંક્ષા છે કે, વિશ્વવૈદિક સોસાયટી સ્થાપવી, તેનું કાર્ય, બીજા કાર્યો ઉપરાંત, જગતની મુખ્ય ભાષાઓમાં વેદોનું ભાષાંતર કરવાનું રહેશે.

° ° °

બિહાર રાષ્ટ્રભાષા પરિષદે કવિ વિદ્યાપતિની અધિકૃત કૃતિઓ પ્રગટ કરવાનું નક્કી કર્યું છે, અને તે માટે રૂપિયા ચૌદ હજારની રકમ જુદી કાઢી છે.

° ° °

"ન્યુ પોએમ્સ ૧૯૫૬" (નૂતન કાવ્યો ૧૯૫૬)ના શીર્ષક હેઠળ પ્રગટ થયેલ પાંચમી પી. ઇ. એન. ના કાવ્યસંગ્રહમાં ૧૦,૦૦૦ હસ્તપ્રતોમાંથી વીણીને કાવ્યો આપવામાં આવ્યાં છે. મોટા ભાગનાં કાવ્યો, ગત વર્ષ દરમિયાન સામયિકોમાં પ્રગટ થયેલ કાવ્યોમાંથી લેવામાં આવ્યાં છે. ૪૭ લેખકોની ઉંમરના પ્રમાણમાં કાવ્યોને ગોઠવવામાં આવ્યાં છે. વોલ્ટર દ લા મેરનાં ત્રણ કાવ્યોથી શરુ કરીને ૧૮ વર્ષની ઉંમરના ડોન મોરાઅસનાં બે કાવ્યોથી એની પૂર્ણાહુતિ થાય છે.

° ° °

સ્વ. ગોવર્ધન સ્મારક કમિટિએ ગોવર્ધનરામનું નડિયાદનું ઘર જનતા માટે ખરીદી લેવાનું તથા ત અત્યાર સુધી અપ્રગટ તથા પ્રગટ થયા છતાં અત્યારે અપ્રાપ્ય હોય તેવા પુસ્તકો સં કરવાનું નક્કી કર્યું છે.

કમિટીને પૂર્વ આફ્રિકા, તથા અમદાવાદમાંથી મળીને રૂ. ૨૫ હજારની રકમ મળી છે. કમિટીએ રૂ ૧૮,૦૦૦ બા. ગોવર્ધનરામનું ઘર ખરીદ કરી લીધું છે.

° ° °

*કુલિકતના 'માતૃભૂમિ'માં શ્રી એ. પી. પી. નાંબુદીરીએ ભારતના બંધારણમાં દર્શાવેલ ૧૪ મુખ્ય ભાષાઓ ઉપર ચૌદ વિદ્વત્તાભર્યા લેખોની લેખમાળા આપી છે. આ ખ્યાતનામ લેખકની ઉંમર હજુ પૂરાં ત્રીસ વર્ષની પણ નથી. તે એક શક્તિશાળી વિવેચક છે. કોટ્ટયમના નેશનલ બૂક સ્ટોલ તરફથી આ લેખો ટૂંક સમયમાં પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ થવાનાં છે. આ સંસ્થા લેખકોની માલિકીની આખા ભારતમાં એક જ સહકારી પ્રકાશન સંસ્થા છે.

o o o

* નાગપુરના વિદર્ભ સાહિત્ય સંઘે ૧૯ જુલાઇથી ૧ લી ઓગસ્ટ સુધી લોકમાન્ય તિલક તથા પ્રિન્સિપાલ ગોપાળ ગણેશ આગરકરની જન્મશતાબ્દિ ઉજવી હતી. પહેલે દિવસે ડો. આર. પી. પ્રાંજપેએ આગરકરનું તૈલચિત્ર તથા ૨૯ મી જુલાઇએ બિહારના ભૂતપૂર્વ ગવર્નર લોકનાયક શ્રી. એમ. એસ. અણેએ લોકમાન્ય તિલકનું ચિત્ર ખુલ્લું મૂકયું હતું.

o o o

*પૂનાની મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય પરિષદનું એક પ્રતિનિધિમંડળ મધ્ય પ્રદેશનાં વડા પ્રધાન શ્રી. રવિશંકર શુક્લને ૧૭ ઓગસ્ટે મળ્યું હતું. અને મરાઠી સાહિત્યનો જંગી ઈતિહાસ પ્રગટ કરવાની પરિષદની યોજના તેમને સમજાવી હતી.

o o o

સુપ્રસિદ્ધ નવલિકાલેખક શ્રી. વાય. જી. જોશીના તંત્રીપદ હેઠળ પૂનાથી પ્રગટ થતા 'પ્રસાદ' માસિકે દશમા વર્ષનો પહેલો અંક 'લોકમાન્ય તિલક અંક' તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. આ અંકમાં બીજા લેખો ઉપરાત પૂનાના શ્રી. ટી. જી. બાપટે તિલકના જીવન તથા કાર્ય પર લેખ લખ્યો છે.

મરાઠી વાચકોને યાદ હશે કે, શ્રી. બાપટે આગલા બે વાર્ષિક અંકોમાં રામાયણ તથા મહાભારતની કથા આપી હતી અને તે ખૂબ જ વખણાઇ હતી.

o o o

*ખ્યાતનામ નવલકથાકાર પ્રો. એન. એસ. ફડકેએ પોતાની મરાઠી નવલકથા 'ઝંઝાવાત'નું 'વ્હર્લવિન્ડ'ના શીર્ષક હેઠળ અંગ્રેજી ભાષાંતર કર્યું છે, અને તે ટૂંક વખતમાં મુંબઈની એક પ્રકાશન સંસ્થા તરફથી પ્રગટ થવાનું છે.

o o o

*એક નવું મરાઠી સચિત્ર પાક્ષિક 'અનુરાધા' મુંબઇથી ૧૯૫૫ના ઓગસ્ટથી પ્રગટ થવા માંડ્યું છે. સ્ત્રીઓ માટે તે પહેલું જ મરાઠી પાક્ષિક છે. તેના તંત્રી શ્રી. પ્રજ્ઞાનંદ નાડકર્ણી છે.

o o o

*પૂનાની કેલકર પારિતોષિક સમિતિએ ગયા વર્ષ દરમિયાન પ્રગટ થયેલ શ્રેષ્ઠ પુસ્તક માટેનું રૂા. ૫૦૦ નું પારિતોષિક ડૉ. વી. એમ. ભટને 'યોગ-સિદ્ધિ આણિ ઈશ્વર સાક્ષાત્કાર' માટે આપ્યું છે.

° ° °

ઉડિયા ભાષામાં બાળકો માટે સચિત્ર માસિક 'મીના બઝાર' શરૂ થયું છે. પ્રજાતંત્ર પ્રચાર સમિતિ તરફથી શ્રી. રામપ્રસાદ મોહંતીના તંત્રીપદ હેઠળ તે પ્રગટ થાય છે. તેમાં નવલિકા કાવ્યો અને સાદી સરળ ભાષામાં લખેલા કેટલાક રસદાયક લેખો હોય છે. પૃઠું પણ આકર્ષક છે. પી. ઈ. એન. કલબના દક્ષિણ આફ્રિકાના પી. ઇ. એન. કેન્દ્રના પહેલા બીનયુરોપિયન સભ્ય બનવાનું વિરલ માન, જહોન્સબર્ગમાં રહેતા ભારતીય લેખક શ્રી. પ્રાણશંકર સોમેશ્વર જોશીને મળ્યું છે. દક્ષિણ આફ્રિકા કેન્દ્રના મંત્રી મિસિસ ડોરા સોડને શ્રી. જોશીને સભ્ય તરીકે સ્વીકારવાનો કેન્દ્ર કમિટીનો નિર્ણય જણાવ્યો છે.

દક્ષિણ આફ્રિકા આ વિદ્વાન લેખકના નામથી અજાણ્યું નથી. ત્યાંના સાહિત્ય વર્તુળોમાં તે ખૂબ જાણીતા છે. તેમણે લખેલ પુસ્તકો દક્ષિણઆફ્રિકામાં વસતા ભારતીય જન માટે વિક્રમ છે. તેમનાં વિવિધ વિષયો પર પ્રગટ તથા અપ્રગટ પુસ્તકોની સંખ્યા વીસની થવા જાય છે. તેમના એક પુસ્તકને તો પ્રગટ થતાં વેંતજ વિટર-વોટરસેંડ વિશ્વવિદ્યાલયમાં સમાજશાસ્ત્ર માટે પ્રમાણભૂત ગણવામાં આવ્યું હતું. દક્ષિણ આફ્રિકાની હિંદી કોમમાં અપૂર્વ માન ધરાવનાર શ્રી. જોશીને ૧૯૪૪માં જહોન્સબર્ગમાં ભરવામાં આવેલ બીન-યુરોપિયન લેખકોની પરિષદના પ્રમુખ ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

શ્રી. જોશી જેતપુર (સૌરાષ્ટ્ર) ના વતની છે.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

નવી જાતનું રોકેટ

અમેરિકામાં જે છેલ્લા પ્રકારના રોકેટની શોધ કરવામાં આવી છે એ હવામાં નથી જતું; એની પ્રકિયા એથી સાવ ઊલટી જ છે. નક્કર બળતણથી એ છોડવામાં આવે છે અને એ ઉપર જવાને બદલે ધરતીમાં જાય છે અને પછી ફૂટે છે. આથી પંદર સેંકડમાં ચાર ફૂટ ઊંડો ખાડો થઈ શકે છે. આ રોકેટનો ઉપયોગ વૃક્ષો રોપવા, થાંભલા ખોડવા કે એવાં બીજાં કામ માટે થઇ શકે તેમ છે.

* નિશાની વાળી નોંધો ઇન્ડીઅન પી. ઇ. એન. પરથી સાભાર ઉદ્ધૃત.

તંત્રીઓ લેખો પાછા શા માટે મોકલે છે?

વર્તમાનપત્રના તંત્રીઓ તમારા લેખો પાછા મોકલે ત્યારે તમે નિરાશ થતા નથી? એકથી વધારે તંત્રીઓએ તમારા લેખોનો અસ્વીકાર કર્યો તેનો અર્થ એવો નથી કે તમારા લેખો નકામા છે અને તમે તે વિષયનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો નથી અથવા તો તમે લેખનકળામાં નિષ્ણાત નથી. ઘણી વખત બીજાં કારણોને અંગે તેમ થયેલ હોય છે.

કેટલાંક કારણો.

જે લોકો બહુ નાની ઉંમરથી લેખો લખવાનું શરૂ કરે, જ્યારે તેમને ભાષાપર પ્રભુત્વ ન હોય, જ્યારે વિચારો ઘડાયેલા તથા વ્યવસ્થિત ન હોય, અને જ્યારે છાપામાં નામ છપાય તે ખાતર જ લખાતા હોય તેવાઓના કિસ્સામાં આ વાત ખરી હોઇ શકે. યુવાન લેખકોના શરૂઆતના લેખો આ કારણોસર પાછા કાઢી શકાય, પણ જ્યારે બહુશ્રુત માણસ, જેણે જગતનો પૂરતો અનુભવ મેળવ્યો હોય, જેનું તે ભાષા પર પ્રભુત્વ હોય તે લખવાનું કાર્ય શરૂ કરે, વળી તે કાર્ય એવે સમયે તેણે શરૂ કર્યું હોય કે બાળકોને તેની વિચારશ્રેણિ અથવા દલીલોમાં દોષ ન દેખાય, આવા માણસને જ્યારે તંત્રીની અસ્વીકારપત્રિકા પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તેને કંટાળો આવે છે. પોતાના લેખો પર પૂરતું ધ્યાન ન આપવા માટે સામાન્યતઃ તે તંત્રીનો દોષ જુએ છે. વળી ભાગ્યયોગે જો તેના બીજા યત્નો પણ નિષ્ફળ જાય તો જનતાના હિત માટે ખરી ઉપયોગી બાબતો વિષે તેને કહેવાનું હોય તો પણ તે લખવાનું છોડી દે છે અથવા તો તે બાબત બેદરકારી સેવે છે. હું એવા કેટલાયે સારા વિચારકો તથા કાર્યકર્તાઓને ઓળખું છું કે જેઓનાં વખાણ છાપામાં ન છપાતાં તેમણે લખવાનું છોડી દીધું છે અને પરિણામે લોકોને તેમના વિચારોનો તથા અનુભવોનો લાભ મળ્યો નથી.

તંત્રી પર પણ કાબુ હોય છે

હું એક વાત તદ્દન સ્પષ્ટ કરવા માગું છું કે, એકથી વધારે તંત્રીઓ લેખનો અસ્વીકાર કરે તેનો અર્થ એમ કરવો ન જોઈએ કે લેખ તદ્દન નકામો અને પ્રકાશનને માટે અયોગ્ય છે. વળી લેખકની આબરૂને તેથી નુકસાન પહોંચ્યુ છે તેમ પણ ગણાવું ન જોઇએ; વસ્તુતઃ એક ગ્રાહક પોતાની પાસે મૂકેલી વસ્તુઓમાંથી એકાદની પસંદગી કરે છે તેમ લેખનો સ્વીકાર યા અસ્વીકાર કરવો એ તંત્રીનો હક્ક છે. દરેક ગ્રાહકની માફક તંત્રી જાણે છે કે પોતાના વાચકો માટે શાની જરૂર છે અને તે તેને આપે છે. બીજી વસ્તુઓ ગમે તેટલી સારી હોવા છતાં તે તેના વાચકોને આપી શકતો નથી, તેને માટે તે નકામી છે. પણ તેનો અર્થ એવો નથી થતો કે, તેણે અસ્વીકાર કરેલા લેખોની અગત્યતા તથા ગુણવત્તાનો તે સ્વીકાર નથી કરતો. તેની ગુણવત્તા તે જાણે છે. પોતાના હૃદયથી કદર પણ કરે, પોતાની ચાલતી પ્રથાથી જુદા પડીને તેનાં વખાણ પણ કરે, પરંતુ પોતાના પત્રમાં તે છાપી શકે નહિ. તંત્રીની પસંદગી વાચકોથી નિયંત્રિત થયેલી હોય છે. વાચકો તેને તેના ડહાપણનો અવિચારી ઉપયોગ કરવા દેતા નથી. આ તો ખૂબ જાણીતી વાત છે કે, તંત્રીને ખૂબ છૂટ હોય છે પરંતુ, ફેલાવો ગુમાવવાના અથવા તો પોતાની નોકરી ગુમાવવાનું જોખમ માથે લીધા સિવાય તે વાચકોની મરજી વિરુદ્ધ જઇ શકતો નથી.

આનાં કારણો શોધો.

લેખોના અસ્વીકાર માટેનાં કેટલાંક અગત્યનાં કારણો હું નીચે આપું છું. હું વાચકોને સૂચના કરું છું કે, તેમનાં લખાણોના અસ્વીકાર માટેનું ચોક્કસ કારણ તેમણે શોધી કાઢવું.

૧. હું એમ ધારૂં છું કે લેખ કવિતા કે વાર્તા લખવી સહેલી છે, પરંતુ પોતાના લખાણનું ધોરણ તથા કીંમત આંકવાના કાર્યમાં મુશ્કેલી રહેલી છે. ઘણી વખત આપણાં લખાણને આપણે હદથી વધારે કિંમતી ગણીએ છીએ.

૨. પોતાનાં લખાણો વિષે ઉચ્ચ અભિપ્રાય અથવા તો પ્રથમ પંક્તિનાં પત્રોમાં તે પ્રગટ કરવાની ઇચ્છાથી ઘણીવાર નિરાશા થાય છે; જો લેખોને, તેના ધોરણના પ્રમાણમાં, યોગ્ય પત્રોને મોકલવામાં આવે તો તેનો સ્વીકાર થવાનો સંભવ વધારે છે. યોગ્ય પત્રોને ન મોકલવાના કારણસર અથવા તો પ્રસિદ્ધિના ધોરણથી વધારે ઉંચા અથવા નીચા હોવાના કારણસર ઘણા ખરા લેખોનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

૩. લેખમાં જે વિષયની ચર્ચા હોય તે તે પત્રના વર્તુલની બહાર હોય, તે પત્રના વર્તુલની બહાર ન હોય તો પણ તે વિષય પર બીજા લેખો છપાઇ ગયા હોય અથવા તો તે વિષય પર તંત્રીને વધારે લેખો પ્રગટ કરવાની ઇચ્છા ન હોય અથવા તો તે જ વિષય પર બીજા લેખોને તંત્રીએ સ્વીકાર કર્યો હોવાથી વધારે લેખોની જરૂર ન હોય તો તેનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

૪. લેખો લખવામાં વપરાયેલ બેદરકારી પણ એક કારણ હોઈ શકે, લખાણ ટાઈપ કરેલું અથવા લીટીઓ વચ્ચે પૂરતી જગ્યા રાખીને તથા તંત્રીઓને સુધારા કરવા માટે માર્જીન રાખીને, કાગળની એક બાજુએ ચોખ્ખા અક્ષરોમાં લખેલ હોવું જોઇએ.

૫. જયારે બધું બરાબર હોય ત્યારે પણ લખાણ સાપ્તાહિક કે માસિકને યોગ્ય હોવાથી દૈનિક પત્ર તેનો અસ્વીકાર કરે. દૈનિક માટે યોગ્ય હોવાને લીધે સાપ્તાહિક કે માસિક તેનો અસ્વીકાર કરે.

યોગ્ય હાથમાં પડતા લેખોનો હમેશાં સ્વીકાર જ થાય છે. અપરિપકવ લેખકના પહેલા યત્નો કેટલીક વાર પ્રગટ થાય છે.

હિંદના એક જાણીતા પત્રે મારા પહેલા લખાણનો સ્વીકાર કર્યો અને તે પ્રગટ કર્યું; તેથી મને આશ્ચર્ય થયું, કેમકે મેં કદી ધાર્યું નહોતું કે તે પત્ર તેનો સ્વીકાર કરશે, પણ એક લેખને મેં સરસ તથા અદ્યતન માન્યો હતો તે વિષે મને આઘાત પર આઘાત લાગ્યા.

એક લેખને એક પત્ર ખરાબમાં ખરાબ કહે તે બીજાના દૃષ્ટિબિંદુથી શ્રેષ્ઠ હોઇ શકે. મારા મિત્રો સમક્ષ મેં એક લેખ વાંચી સંભળાવ્યો તેમને કોઇને તે પસંદ પડયો નહિ; કોઇપણ પત્ર તેને હાથ ધરશે કે કેમ તે બાબતની તેમને પૂરી શંકા હતી, મેં જયારે એક અગ્રગણ્ય સાપ્તાહિકના પહેલા પાન પર છપાયેલ તે લેખ તેમના હાથમાં મૂકયો ત્યારે તેઓ આશ્ચર્યચકિત થઇ ગયા.

દરેક લેખક આવી સંખ્યાબંધ વાતો તમને કહી શકશે. ગમે તેવો મહાન લેખક પણ અસ્વીકારપત્રિકામાંથી મુક્ત હોતો નથી. કોઇ વાર તો પોતાના માનીતા તંત્રી પાસેથી તે પરત મળ[illegible] આશ્ચર્ય થશે, નિર્ણયની જરા જેટલી ભૂલથી લખાણ પાછું આવશે. ખરૂં કહીએ તો અ[illegible] ઉપ[illegible]કા અનિવાર્ય છે. કોઇપણ લેખક તેમાંથી મુક્ત રહી શકે નહિ; પણ આ વિષે ગ[illegible] ર કરવામાં મૂર્ખાઈ, ખરેખર મૂર્ખાઈ જ છે. હું તો એવા મતનો છું કે, એ એની બાબ[illegible] કે જો તેને ખરા સ્વરૂપમાં સમજવામાં આવે તો તેથી કોઇને નિરાશ થવાનું નથી.*

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

---

*[illegible] લેખ પરથી

બાલ પુસ્તકાલય શા માટે?

સાધનશીલ માણસને પુસ્તકો વિના બાળકોને ઉછેરવાનો હક્ક નથી, જે ઉછેરે છે, તે કુટુંબનો દ્રોહ કરે છે–તે કુટુંબને છેતરે છે. —હેન્રી વોર્ડ બીચર.

એક કવિએ કહ્યું છે કે, બાળક એ સમાજનો પિતા છે. એ કેટલું બધું સાચું છે? આજનાં બાળકો એ આવતી કાલના નાગરિકો છે. એટલે આપણે આજનાં આપણાં બાળકોને આપણે જેવાં કેળવીશું, જેવાં ઘડીશું, જેવાં સંસ્કારી બનાવીશું તેવો જ આવતી કાલનો સમાજ થવાનો છે. આપણે આપણાં બાળકોને સંસ્કારી નહિ બનાવીએ તો આવતી કાલનો સમાજ કઇ રીતે **સંસ્કારી** થવાનો છે! કૂવામાં હોય તે હવાડામાં આવે, એટલે જ આજના બાળકોના ઘડતર ઉપર ભવિષ્યના સમાજનું સર્જન થવાનું છે.

બાળકોને કેળવવા માટે, તેમના સર્વાંગીણ વિકાસને માટે મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણનો પ્રબંધ કરવાની રાજ્યની પોતાની અગત્યની ફરજ છે. અને એ ફરજ સરકાર પૂર્ણપણે બજાવે છે. એ ફરજની સાથે સાથે જ પ્રજાએ મફત સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને બાલ પુસ્તકાલયો ખોલવાં જોઈએ. અને ત્યારે જ સરકારની મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણની ફરજ પૂરી થાય છે. કેમકે પ્રાથમિક શાળામાં શિક્ષણનો માત્ર આરંભ થાય છે. શાળાઓ અક્ષરજ્ઞાન આપી જે કાર્યની શરૂઆત કરે છે, જ્ઞાનની જિજ્ઞાસા જગવે છે, જ્ઞાનની ભૂખ ઉઘાડે છે તેને પૂરી કરવાનું, તેને વ્યવહારૂ બનાવવા માટે તથા જીવનપર્યંત ઉપયોગમાં લેવા માટે પુસ્તકાલય એ જ મુખ્ય સાધન છે. વળી તે દ્વારા જ્ઞાન પ્રજામાં સ્થાયી અને સુદૃઢ થાય છે શાળા અને પુસ્તકાલયને આમ નિકટનો સંબંધ છે.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે, બાલ પુસ્તકાલયની યોજના વગરની મફત ફરજિયાત પ્રાથમિક–કેળવણીની યોજના એ આંધળો આંધળાને દોરે એવી યોજના રહેશે. બાલ પુસ્તકાલયની યોજના વગર અક્ષરજ્ઞાન મેળવવા પાછળ ખર્ચેલા પૈસાનો સદુપયોગ થતો નથી. કેમકે નિયમિત વાચન ન હોય તો ભણતરને કાટ લાગે છે. 'મૂકી વિદ્યા છ માસે જાય' એ કહેવત આપણામાં જાણીતી જ છે. એટલે ભણીને ઊઠી જતાં બાળકોમાંથી લગભગ સેંકડે પચાસ ટકા ભણતર ભૂલી જાય છે. એટલે પુસ્તકાલય ચલાવ્યાથી ભણતર માટે ખર્ચેલા પૈસા ઊગી નીકળે છે, નહિ તો પ્રાથમિક કેળવણી પાછળ કરેલ ખર્ચ અને મહેનત ફોગટ જાય છે.

એટલે દરેક ગામે જ્યાં શાળા હોય ત્યાં પુસ્તકાલયની જરૂર છે. જે જગ્યાએ મોટું સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ન હોય તો તુર્ત શાળા–પુસ્તકાલય ખોલવું જોઇએ. પુસ્તકાલય શાળાના કામને અનેક રીતે ઉપયોગી થઇ પડે છે. જેમકે:

(૧) આપણા દેશની પ્રજાનો મોટો ભાગ ગરીબ છે. કેટલાંકને તો છ–સાત વર્ષની ઉંમરથી મંજૂરીનું કંઇક ને કંઇ કામ કરવું પડે છે. એટલે આપણે ત્યાં ભણતાં બાળકો પૈકીનો મોટો ભાગ બે–ચાર ચોપડીઓ ભણીને ઊઠી જાય છે. આવાં બાળકોને પોતાનું અધકચરું શિક્ષણ ચાલુ રાખવામાં અને તેને તાજું રાખી વધારવામાં બાલ પુસ્તકાલય મદદરૂપ થઇ પડે છે

(૨) આપણી પૂર્વજ પ્રજાએ પેઢી દર પેઢીએ મેળવેલા જ્ઞાનનો વારસો આપણું પ્રાચીન–અર્વાચીન પુસ્તકોમાં સંગ્રહાયેલો છે. એ જ્ઞાનવારસો આપણા બાળવિદ્યાર્થી માટે આધ્યાત્મિક અને સાંસ્કારિક વૃત્તાંતોની નવી દુનિયા પુસ્તકો દ્વારા સર્જીને લાવે છે.

(૩) શિક્ષકનાં શિક્ષણ સાહિત્યો તથા શક્તિમાં બાળ પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો અપૂર્વ અભિવૃદ્ધિ કરનાર પારસમણિ છે! તેના વડે પોતાના શૈક્ષણીય પાઠોને બાળકો સમક્ષ નવા નવા સ્વરૂપે રજૂ કરવાની કળા શિક્ષકને જડે છે. પરિણામે તે આદર્શ શિક્ષક તરીકે સફળ થઇ પોતાના હાથ નીચે ભણતાં બાળકોને ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ આપી શકે છે.

(૪) વળી ગૃહજીવનનાં સામાન્ય રસભાવનાં અવનવાં તત્ત્વોની પીછાણ બાળકને કરાવવા માટે તથા ઉચ્ચ રસવૃત્તિની તૃપ્તિ અર્થે વાંચવાની ટેવને વિકસાવવા માટે બાલ પુસ્તકાલય સુંદર સાધન છે. પુસ્તકો એ વિદ્યાર્થીઓનાં ઓજારો છે અને પુસ્તકાલય તેમની પ્રયોગશાળા છે.

(૫) પ્રાથમિક કેળવણીએ વાવેલાં જ્ઞાનબીજનો રોપ સતત વાચનરૂપી નીર સિંચાવાથી ફૂલેફાલે છે અને અકાળે કરમાઇ જતો અટકે છે. એથી નાગરિક પોતાની કેળવણી ભૂલી જતો નથી.

(૬) જીવનના વ્યવહારમાં પણ ઉચ્ચ કોટિ કક્ષામાં પહોંચવા માટે, મહાન થવા માટે માહિતી, શિક્ષણ, પ્રેરણા અને ઊંચી બુદ્ધિની જરૂર પડે છે. તે બધું પુસ્તકાલય મારફત મળે છે. તેનો પાયો બાલપુસ્તકાલયમાં નંખાય છે. આમ નાનપણમાં જ સારાં સારાં પુસ્તક વાંચવાની ટેવ પડશે તો મોટપણે ખરાબ પુસ્તકોના વાચનના ઝેરમાંથી મુક્ત રહી શકશે. ઉત્તમ પ્રજા ઘડવાનું મોટામાં મોટું સાધન ઉત્તમ વાચન છે. એટલે જ કહેવામાં આવ્યું છે કે, 'જેની પાસે સુગ્રંથનો સંગ્રહ છે તે પ્રજાનો આચાર્ય થવાને લાયક છે.'

(૭) વળી શિક્ષકની મહેનતનો બચાવ થાય છે. શાળાના શિક્ષણ વખતે શિક્ષણ લેતાં વખત જાય છે, બાળકને અમુક સ્થિતિમાં રહેવું પડે છે. તેથી શાળાનું શિક્ષણ લેતાં બાળક કંટાળે છે. તેવો કંટાળો બાલસાહિત્ય વાચનથી થતો નથી, બાળકને વાંચવામાં રસ પડે છે. પોતાની મરજીથી પોતાને મનફાવતી સ્થિતિમાં વાચન વાંચી તે શિક્ષણ મેળવે છે. આમ આડકતરી રીતે બાળક શીખે છે. એટલે બાળકને કંટાળો લાગતો નથી. અને વખત જાય છે તેની ખબર પડતી નથી. આજનો બાળવર્ગ જ વર્ષો વીતતાં પુખ્ત ઉંમરે સંસારમાં ભાગ ભજવે છે. માટે આપણે બાળવર્ગને જ ઉત્તમ આદર્શો પૂરા પાડવા જોઈએ. સારું વાચન બાળકમાંથી એક સારા અને સજ્જન નાગરિક બનાવવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

(૮) બાલસાહિત્ય, અભ્યાસનાં પાઠ્યપુસ્તકોને વધારે સમજવામાં મદદ કરનારું છે. ઇતર વાચનનાં પુસ્તકોથી પોતાના પાઠોનું શિક્ષણ બાળકને શીખ્યાના ભાન વિના આડકતરી રીતે મળે છે. અને તે ગ્રહણ કરતાં બાળકને અઘરું લાગતું નથી. શિવાજી અને મહારાષ્ટ્ર કે મુંબઈનો પાઠ શીખતા વિદ્યાર્થીને શિવાજી અને મહારાષ્ટ્ર કે મુંબઇનું સચિત્ર પુસ્તક વાંચવા આપવાથી પોતાનો પાઠ સરસ રીતે સમજાશે, શીખવામાં આનંદ આવશે. આમ બાલસાહિત્યના વાચનથી બાળકને પાઠ્યપુસ્તકની સાંકડી દુનિયામાંથી નીકળીને સામાન્ય જ્ઞાનના વિશાળ પ્રદેશમાં વિહરવાનું મળે છે. રાષ્ટ્રનાં સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિની વાનગીઓથી તેમની અભિરુચિ વિશુદ્ધ બને છે. મોટપણે પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ કેમ કરવો તેની ટેવ પડે છે. શાળાનું કાર્ય ઔપચારિક, ફરજિયાત અને નક્કી કરેલ સમયમર્યાદાવાળું છે. પુસ્તકાલયનું કામ અનૌપચારિક, ઐચ્છિક અને સમયમર્યાદા વિનાનું છે.

(૯) નિયમબદ્ધ શાળાશિક્ષણની બહારના પ્રદેશોનું સાહિત્ય બાળકના વાંચવમાં આવવાથી જગત અને જિંદગી વિષેનું તેનું દષ્ટિબિંદુ વિશાળ થાય છે. પોતાના ભવિષ્યનાં

નોકરી-ધંધો પસંદ કરવામાં, પોતાની વૃત્તિ અને વલણ કઈ બાજુ ઢળે છે, પોતે કયા ક્ષેત્રમાં ફાવી શકશે તેની સમજ તેને ઓછી મહેનતે તથા વધુ ચોકસાઈથી પડવા માંડે છે. આવું ભાન શાળાશિક્ષણથી પ્રગટ થતું નથી.

અભિપ્રાયો, માહિતી, પ્રેરણા અને કેળવણીનાં બીજાં જે સાધનો છાપેલા રૂપમાં મળી આવે છે તેનાથી પુસ્તકો ગંઠિયાતાં છે. બાળકો માટે જેટલી જરૂર સારા શિક્ષકની છે તે કરતાં વધારે જરૂર સારા બાલ પુસ્તકાલયની છે.

શાળામાં શિક્ષકની આજ્ઞા માનવી પડે છે; એક જ સ્થિતિમાં, એક જ રીતે શિક્ષણ લેવું પડે છે. પણ બાલ પુસ્તકાલયની મદદ વડે કોઈ પણ જાતના અંકુશ વગર સ્વાતંત્ર્યભર્યા વાતાવરણમાં પોતાને મનપસંદ પદ્ધતિએ વિદ્યાર્થી સ્વયંવિકાસ સાધી શકે છે — અભ્યાસ કરી શકે છે.

આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે, પુસ્તકાલયો એ રાજ્યની શોભા નહિ પણ જરૂરિયાત છે. એટલે બાલ પુસ્તકાલય એ કેળવણીનું કવચ ગણાય છે તે સાચું જ છે. એ માટે ઠેરઠેર બાલપુસ્તકાલયની સ્થાપના કરવી જોઈએ.

શાળાઓ, પુસ્તકાલયો અને સંગ્રહસ્થાનો માટે ખર્ચેલાં નાણાં ખરું જોતાં ખર્ચમાં ગણાય નહિ, પણ વેપાર માટે રોકેલી મૂડી જેવાં ગણાય.

સર્વ શાળાઓમાં નાનું બાલપુસ્તકાલય હોય તો બાળકોમાં પ્રેમથી વાંચવાની ટેવ પાડી શકાય. જે જગ્યાએ બાલ પુસ્તકાલય ન હોય તો ગ્રામ પુસ્તકાલય માટે સંગ્રહ જુદો પાડી બાલ પુસ્તકાલય જેવું કરી શકાય. તેમ છતાં જે જગ્યાએ બાલ પુસ્તકાલય શક્ય ન હોય ત્યાં ઉત્સાહી શિક્ષક ધારે તો નાનકડું પણ સુંદર બાલ પુસ્તકાલય સર્જી શકે છે.

બાલ પુસ્તકાલયની સ્થાપના કરતાં પહેલાં ગૃહપુસ્તકાલય જેવું શરૂ કરીને બાળકોને રસ લગાડવો પડે છે. એકાદ સ્થળ નક્કી કરવું કે જ્યાં બાળકો વિનાસંકોચે આવી શકે; પછી ભેગા મળવા માટે એકાદ દિવસ નક્કી કરવો. નક્કી કરેલા દિવસે બાળકોને ભેગાં કરી એકાદ ગીત ગાવું કે બાળકો પાસે ગવરાવવું, ગમ્મત પડે તેવી વાતો કહેવી અગર કહેવરાવવી, પાઠ વંચાવવો, ચિત્ર બતાવવાં. આમ બાળકના પરિચયમાં આવી તેમનો સંકોચ દૂર કરવો. પછી ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓ મંગાવી તેમાંથી એકાદ પુસ્તક વાંચવું અગર કોઈ બાલમાસિકનો અંક વાંચી બતાવવો. બાળ[illegible]વાચન પ્રત્યે દોરાય, પુસ્તકો માગે તો તેમને ઘેર વાંચવા માટે રમુજી વાર્તાનાં પુસ્તકો [illegible]વાં.

બાળકો ઘેર જઈને પુસ્તકો વાંચ[illegible]ના સ્વભાવ મુજબ પોતે વાંચીને સંભળાવશે. અને પોતાના પુસ્તકની વાતો કરશે. [illegible] થશે એટલે વાલીઓને પણ જિજ્ઞાસા જાગશે. એમાંથી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનાં મૂ[illegible]યું નંખાશે.

બીજા કરેલા દિવસે અગર કરાવેલા બીજા અઠવાડિયે ભેગા મળતાં બાળકે શું વાંચ્યું, કેટલું વાંચ્યું, શું સમજાયું, શું ન સમજાયું, શું ગમ્યું શું ન ગમ્યું : વગેરે વાતચીત કરીને જાણી લેવું. સૂચનપ્રશ્નો દ્વારા આનંદ સાથે સામાન્ય જ્ઞાન આપવું. વળી કોઈ વાર ચાર રંગનાં પત્તાંની રમત કે હિંદુસ્તાનના નકશાની રમત રમાડવી.

બાલ પુસ્તકાલય ખોલ્યા પછી તેમાં કઈ જાતનું બાલસાહિત્ય વસાવવું જોઈએ, એ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે. બાલસાહિત્ય મુખ્યત્વે બાળકની કલ્પનાશક્તિને જાગ્રત કરે એવું હોવું જોઈએ. પુસ્તકો સચિત્ર હોવાં જોઈએ. પુસ્તકોની ભાષા સરળ, પ્રવાહી છતાં તેજવંતી હોવી જોઈએ. પુસ્તકોનો બાહ્યદેખાવ પણ સુંદર હોવો જોઈએ. ચકાચકીની વાર્તાના પુસ્તકથી

માંડીને વીરરસ અને જીવનચરિત્ર સુધીના વિષયોને લગતું સાહિત્ય હોવું જોઇએ. વાર્તા, કાવ્ય, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, સામાન્ય જ્ઞાન, રમતગમત અને ગણિત વગેરેના તમામ વિષયને આવરી લે તે જાતનો સંગ્રહ પસંદ કરવો. આ ઉપરાંત ચિત્રસંગ્રહો, સિનેમેટોગ્રાફ, સ્ટીરીઓસ્કોપ. થર્મોમિટર, બેરોમિટર, સૂક્ષ્મદર્શકયંત્ર, દૂરબીન, હિન્દુસ્તાનના નકશાની રમત, લખોટીની રમત જેવાં સાધનો પણ હોવાં જરૂરનાં છે. આ સાધનો શોભા માટે નહિ રાખતાં જ્યારે જ્યારે પુસ્તકાલય ખોલવામાં આવે ત્યારે બાળકો તેનો નિયમિત ઉપયોગ કરે તેમ થવું જોઇએ.

જ્યારે પુસ્તકાલય ચાલુ હોય તે વખતે એકાદ કલાક વાર્તાનો રાખવો અને વાર્તા કહેવી. પછી તેની તે જ વાર્તાને અનુસરીને ગ્રાફ દ્વારા તે ચિત્રો પડદા ઉપર દેખાડવાં. સાંભળેલી વાર્તાનાં ચિત્રો જોઇને બાળકો ઘણાં ખુશ થશે અને ઊંડી અને સચોટ છાપ પડશે. ગમ્મત સાથે જ્ઞાન મળે એવાં સાધનો હશે તો બાળકને વધુ ને વધુ જ્ઞાનસંચય કરવાની ભૂખ ઊપડશે.

બની શકે તો પુસ્તકો ખુલ્લાં કબાટોમાં રાખવાં. ઉપલાં ધોરણો માટેજ પુસ્તકોની જરૂર છે એમ માની લેવું ન જોઈએ. બાળવર્ગથી માંડીને સાતમા ધોરણ સુધીનાં પુસ્તકો પુસ્તકાલયમાં હોવાં જોઇએ.

બાલપુસ્તકાલયનો ગ્રંથપાલ બાળસ્વભાવ, બાળકુતૂહલ અને બાળજિજ્ઞાસાથી ખૂબ પરિચિત હોવો જોઇએ. પ્રથમ બાળમાનસને સમજતાં શિક્ષિકા કે સ્ત્રીગ્રંથપાલ મેળવવા જોઇએ તેમ ન બની શકે તો બાળકો પ્રત્યે અપાર સ્નેહ હોય, માન હોય એવા શિક્ષકે ગ્રંથપાલનું કામ હાથ ધરવું જોઇએ અને ગ્રંથપાલ શિક્ષક હોય એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. શિક્ષક એ અક્ષરજ્ઞાનનો વિધાતા છે. તે એ કાર્ય ઉપાડે તો પોતે આપેલું જ્ઞાન ચિરસ્થાયી અને ફલપ્રદ કરી શકશે.

શિક્ષક પૈકી ગ્રંથપાલ બનનારે પોતાનું શિક્ષક તરીકેનું મહત્ત્વ દૂર કરવું પડશે. બાળક સાથે બાળક જેવા બનીને, તેમના સમોવાડિયા થઈને બાળકની બીક દૂર કરવી પડશે, બાળકની જિજ્ઞાસાને સંતોષવી પડશે. તેમના પ્રશ્નોના ખુલાસા પ્રેમપૂર્વક અને જરાયે ખીજ કે રોષ લાવ્યા વિના આપવા જોઇએ. બાળકને શિખામણ આપવાનો શિક્ષકનો જે દોષ છે તે એકાએક ફૂટી નીકળવો ન જોઇએ, નહિ તો પુસ્તકો બાલપુસ્તકાલયનો લાભ નિર્ભયપણે લઇ શકશે નહિ.

શિક્ષ

બાળક પુસ્તકો ફાડી નાખશે, ખોઇ નાખ[?]ળકને ગાડશે એવી બીક બાળકને લગાડવી નહિ. પુસ્તક, બગડવાથી કે ખોવાઈ જવાથી બીજા [?]જીળકોને તે પુસ્તક વાંચવાનો લાભ મળી શકતો નથી અને આપણા પૈસા નકામા જાય છે, એ બાળકને સમજાવવું જેથી તેઓ પુસ્તક બગડે નહિ કે ખોવાય નહિ તેની કાળજી રાખતાં શીખશે. આકસ્મિક કારણથી કોઇ વાર બાળકથી પુસ્તક ફાટે તો ગ્રંથપાલે ધીરજ ધરવી. અને તેણે યાદ રાખવું કે વાંચતાં પુસ્તકો ફાટે તેથી ખર્ચેલાં નાણાં નકામાં જતાં નથી.

આવી રીતે મફત ફરજિયાત કેળવણી, શાળા ત્યાં બાલપુસ્તકાલયો, સંગ્રહસ્થાનો ચલાવીને જે દેશની પ્રજા પોતાનાં બાળકોની આટલી બધી સંભાળ લે તે દેશને પછી પોતાના ભવિષ્યને ઉજ્જવળ ભવિષ્યને માટે જરાયે ચિંતા રાખવાનું કારણ રહે નથી.

—શંકરભાઇ સો. તડવી

વર્તમાનપત્રની વિશેષતા

"સર્વ નાગરિક, રાજકીય તથા ધાર્મિક હક્કોના સુરજ સમાન છે, વર્તમાનપત્રો વક્તૃત્વનું શત્રુ છે, પણ બુદ્ધિનું મિત્ર છે."-કોલ્ટન

o o o

"દારૂગોળાએ જે યુદ્ધ માટે" કર્યું તે છાપખાનાએ મન માટે કર્યું છે. રાજનીતિજ્ઞ પુરુષ હવે વિશિષ્ટ કેળવણીના હથિયારથી સજજ થએલ નથી પરંતુ વાંચી શકતો દરેક "મનુષ્ય પોતાનો ન્યાયાધીશ છે." -વેન્ડલ ફિલિપ્સ.

o o o

"પ્રાચીન કાળમાં ભૂત-પલિતને હાંકી કાઢવા માટે વહેમી ક્રિયાઓ કરવામાં આવતી હતી; પરંતુ આપણા સમયમાં સાધારણ વર્તમાનપત્રથી તે જ હેતુ વધારે અસરકારક રીતે અને ધાર્યા કરતાં વધારે પ્રમાણમાં સાધી શકાય છે. આ તાવીજ પાસે;ભૂત, પિશાચ, ડાકણ તથા તેના મળતિયાઓ આ પ્રદેશમાંથી ચાલ્યા જાય છે ને ફરીથી કદી પાછા આવતા નથી. "પવિત્ર જળ"નો સ્પર્શ તેમને છાપવાની શાહીની ગંધ જેટલો અસહ્ય બનતો નથી."

—જે. બેન્થામ

"ગુલામગીરીમાં સબડતું વર્તમાનપત્ર એવડું નુકસાનકારક છે. તે આપની પાસેથી માત્ર સત્ય તેજ લઇ લેતું નથી. (તેમ થાય તો આપણે શાંત ઉભા રહીએ) પરંતુ તે ખોટું સત્ય બતાવે છે, જે આપણને આપણા નાશ તરફ જવા લલચાવે છે." – કોલ્ટન

'છાપખાનાની શોધથી મનુષ્ય જાતિની શક્તિમાં એક નવા તત્ત્વનો ઉમેરો થયો. તેજ મિનિટથી, મગજ અને નહિ કે હાથ, વિચારક અને નહિ કે સૈનિક, પુસ્તકો અને નહિ કે રાજાઓ, આ જગતનું શાસન કરવાના હતા. મનમાં ઘાડાયેલાં શસ્ત્રો, જે સૂર્યના કિરણ કરતાં વધારે તેજસ્વી તથા તીક્ષ્ણ ધારવાળાં હતાં, તે તલવારને દાબી દેવાનાં હતાં."-ઈ. પી. વ્હિપલ

o o o

"ધી રિફોર્મેશન" (સુધારો) નો જન્મ છાપખાનામાંથી જ થયો હતો અને તેની સ્થાપના બીજા કોઇ સાધન વડે થઇ નહોતી."- એગ્નિસ્ટ્રિક લેન્ડ.

o o o

ઘણું પ્રાપ્ત થઇ ચૂક્યું છે; પ્રગતિ એવી ધીમી થઇ છે કે લોકો જાણે તેના કરતાં પણ વધારે પ્રાપ્ત થઇ ચૂક્યું છે. અનાજની વૃદ્ધિ કેટલી નિરવ હોય છે ! અઠવાડિયા સુધી તેને રાત દિવસ નિહાળ્યા કરો, પણ તમે તેને વૃદ્ધિ પામતું કદી જોશો નહિ. પરંતુ બે મહિના પછી પાછા આવીને જોશો તો પાક લણવા માટે તૈયાર હશે. વર્તમાનપત્રના વિજય પણ આવા અને ગતિ ન કળી શકાય તેવા હોય છે— દી કવીન્સી

o o o

'વર્તમાનપત્ર માત્ર સ્વતંત્ર જ નથી, તે શક્તિશાળી પણ છે. તે શક્તિ આપણી છે. મનુષ્યના ભોગવટાની તે મગરૂબી ધરાવી શકાય તેવી શક્તિ છે. રાજાઓએ તે શક્તિ આપી

પુસ્તકવ્યવસાય : સમસ્યા અને ઉકેલ

'કમિશનનું દુશ્ચક્ર' !

ગુજરાતી પુસ્તકવ્યવસાય (ઉત્પાદન, વેચાણ, ખરીદ) માં આજે આને નામે ઉહાપોહ જાગ્યો છે ! શાળા–લાયબ્રેરીઓ અને ખરીદનારી સંસ્થાઓ પાસે પુસ્તકવિક્રેતાઓ દોડાદોડ કરી રહ્યા છે ! મોટાભાગે ૨૫–૩૦–૩૫ અને ક્યારેક ક્યારેક તો ૪૦ થી ૪૫ ટકાનાં કમિશનોની ઓફરો થઈ રહી છે ! અરે, દીવાળીટાણે ને એવા બીજા 'ટાણે' કોઇ કોઇની ઓફર તો એવી ય સંભળાય છે કે સ્તબ્ધ જ થઇ જવાય !

આવા આ 'કમિશનના દુશ્ચક્ર'ની પાછળ સ્વાભાવિક રીતે જ પુસ્તકોની 'કિંમતોનું દુશ્ચક્ર' રહેલું હોય જ ! જેમ જેમ કમિશનો વધારે આપવાની હોડ આગળ વધે, તેમ તેમ પુસ્તકોની કિંમત પણ વધવાની; અથવા તો 'હલકા પ્રકારનું' ઉત્પાદન, (કાગળો, બાઇન્ડિંગ, લેખન વગેરેમાં) કરીનેય કિંમતો ઊંચી છાપવાની !

આમ, 'કમિશનનું દુશ્ચક્ર' આખા વ્યવસાયનું દુશ્ચક્ર બની જાય છે.

પરંતુ આનું પરિણામ કોને કેટલે અંશે ને કઇ રીતે ભોગવવું પડે છે એ વિચારવા જેવું છે.

દુશ્ચક્ર અને ખરીદનાર

સૌથી પ્રથમ, ખરીદનારને આ દુશ્ચક્ર કેવી રીતે નડે છે, તે જોઇએ : ગુજરાતી સાર્વત્રિક- રસના પુસ્તકો (નવલકથા, નવલિકા, નાટકો, પ્રવાસ, બાળસાહિત્ય વગેરે)–નો મુખ્ય, બલ્કે ૯૦ ટકા ખરીદનાર વર્ગ શાળાઓ, પુસ્તકાલયો અને સરકારી–અર્ધસરકારી (મ્યુનિસિપાલીટીઓ, લોકલબોર્ડ સહિત) સંસ્થાઓ જ છે.

આ ખરીદનાર વર્ગને તો કિંમતો વધે છે, તેમ તેમ વધુ ને વધુ કમિશનો મળતાં રહે છે. (સિવાય કે લાગવગને જોરે ઓછું કમિશન આપીનેય વધુ કિંમતનાં અને હલકા પ્રકારના પુસ્તકોની ખરીદી અંદરખાનેથી ગોઠવાતી હોય) એટલે સહન કરવું પડે તો તે, વ્યક્તિગત અને તેય તદ્દન છૂટક એકાદ બે પુસ્તક લેનારને. મતલબ કે 'કિંમતો અને કમિશનના દુશ્ચક્ર'થી મુખ્ય ખરીદનાર વર્ગને માથે કોઇ જબરો ફટકો પડે છે, એવું તો ભાગ્યે નથી જ.

દા. ત. ફર્મા દીઠ ૩ા થી ૩ાા આના કિંમત રાખનાર પ્રકાશક ૨૦ થી ૨૫ ટકા કમિશનથી ધંધો કરે, અને ૩ાા થી ૪ આના રાખનાર ૩૦ થી ૩૫ ટકાથી ધંધો કરે અને ઉત્પાદન સસ્તું કરનાર અને છતાં કિંમતો ૪ થી ૪ા આના રાખનાર ૪૦ થી ૪૫ ટકાથી ધંધો કરે તો, **મૂળભૂત રીતે** તો, ખરીદનારને માટે પડતર કિંમત સરખી જ થવાના !

દુશ્ચક્ર અને પ્રકાશકો

હકીકતે તો, આ દુશ્ચક્ર આજે તો પ્રકાશકોને માથે જ 'બુમરેંગ'ની જેમ ઝીંકાયું છે ! કિંમતો વધારતા જઇ, વધુ ને વધુ કમિશનની હોડમાં એમની જ ઘોરી નસ તૂટી રહી છે. કિંમતોનો વધારો તો અમુક હદે અટકી જાય, પણ કમિશનોની 'ઓફર' વધવા માંડી એટલે 'સટ્ટો' જ ખેલવાની મનોદશા ઘર કરવાની ! 'આપો, આપો હજી વધુ. કમિશન

આપો, બજાર જવા ન દો ! ' નું દુશ્ચક્ર એને માથે જ અફળાવાનું !

પરંતુ સમજવા જેવી વાત એ છે કે શાથી બધા પ્રકાશકો આંધળી સટ્ટાખોરીમાં ખેંચાયા નથી ?

કારણ ખરેખર સમજવા જેવું છે : દા. ત.

(૧) નવજીવન અને સસ્તું સાહિત્ય : આ બે એવી પ્રકાશન સંસ્થાઓ છે, જેઓ પુસ્તકવિક્રેતાઓને ૧૦ થી-૧૫ ટકા અને સંસ્થાગ્રાહકોને ૬ા થી ૧૦ ટકા કમિશન આપી ધંધો કરે છે. કિંમતો અને કમિશનના દુશ્ચક્રથી તેઓ લગભગ અલિપ્ત છે.

આનું સાદું કારણ તો એ છે કે, આ પ્રકાશનો અમુક ધ્યેયના પ્રચાર માટે છે, એમની પાછળ ગાંધીજી અને તેમના સાથીદારો (પં. નહેરુ, રાજેન્દ્રબાબુ, સરદાર પટેલ, કાકા-કાલેલકર, મહાદેવભાઈ, કિશોરલાલ મશરૂવાળા, વગેરે તથા સ્વયં અખંડાનંદ અને ધાર્મિક-નૈતિક પ્રણાલિ) ની પ્રતિષ્ઠા ને પ્રતિભા રહેલી છે. વધુમાં આ સંસ્થાઓને જબરજસ્ત નાણાંનું ભંડોળ છે. અને વિશેષે, સરકાર તથા કોંગ્રેસી અને ધાર્મિક વર્તુળો સહિત સધ્ધર સત્તા અને સંસ્થાઓનો નક્કર ટેકો-આધારો છે.

આ બધાને કારણે તેમની સામે પોતાનું આગવું— વ્યક્તિગત અને સંસ્થાગત તથા સરકારી-અર્ધસરકારી ' બજાર ' તૈયાર 'પડેલું' છે. એટલે કશી હરીફાઈની ઉપાધિ વિના ઓછી કિંમતો, અને ઓછું કમિશનનું ધોરણ જાળવી શકે છે ! છતાં પોતાનો ' માર્જીન ' પણ સહેલાઈથી મેળવી શકે છે !

(૨) આર. આર. શેઠ અને ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન જેવા બીજા બે પ્રકાશક-મહારથીઓની વાત વિચારીએ તો – તેમની પાસે એક હાથે ગુજરાતના અતિલોકપ્રિય લેખકો— સ્વ. ર. વ. દેસાઇ, ધૂમકેતુ, મુનશી, મેઘાણી, પેટલીકર છે, તો, બીજા હાથે એક પચ્ચીસીપૂર્વે, ગુજરાતમાં જ્યારે ' જનરલ-પુસ્તક-વ્યવસાય ' નો પાયો બંધાઇ રહ્યા હતો ત્યારે, એ ક્ષેત્રને આ બંને પ્રકાશકોનો અગ્રણી ફાળો સાંપડ્યો હતો; વધુમાં તેમની કુનેહ અને હવે એમની જામેલી પ્રતિષ્ઠા તથા ગોઠવાઇ ગયેલ વ્યવસાય : આ બધા ઉપરાંત, હવે, અગ્રણી પ્રકાશકો તરીકે તેમને સરકારી—અર્ધસરકારી સંસ્થાઓનું પીઠબળ મળે તે જેવું તેવું પરિબળ નથી.

આ કારણોસર તેઓ ૧૫ થી ૨૫ ટકા કમિશન વેપારીઓને આપી ધંધો કરી શકે છે. અને કમિશનના દુશ્ચક્રની કોઈ ગંભીર અસર તેમને હવે વરતાતી નથી.

(૩) બાકી રહેલા—સાર્વત્રિક રસનાં પુસ્તકોના પ્રકાશકો—બલ્કે મધ્યમ કક્ષાના પ્રકાશકો (આમાં કેટલાક જૂના જોગી છે; ને નવા નવતર છે, વેચાણ-વ્યવસાયમાં વિકસેલા છે, ને હજી પા પા પગલી માંડનારા પણ છે; પરંતુ, એકંદરે વધુ આ સૌ કિંમતો અને વધુ કમિશનનાં દુશ્ચક્ર માટે, એક હાથે જવાબદાર છે, તો બીજી બાજુ તેના ભોગ બનેલા છે!

આમની પાસે સાધારણતઃ ' પોતાનું વિશિષ્ટ તૈયાર બજાર ' નથી. એમને એવું મૂડીનું કે બીજું જબરજસ્ત પીઠબળ નથી, કે જેના જોર ઉપર તેઓ કશી ચિંતા વિના, તથા કમિશનોની કાતિલ હરીફાઇ વિના પોતાનો ધંધો ટકાવી પણ રાખી શકે !

એટલે કે-આજે તો ' બજાર ' નક્કી છે, મર્યાદિત છે. (પુસ્તકાલયો, શાળાઓ, સરકારી-અર્ધસરકારી વર્તુળો અને આગળ જણાવ્યાં તે કારણો મુજબ એમાંનો ' સિંહ-ભાગ ' અમુક પ્રસ્થાપિત પ્રકાશકોને ભાગે જાય છે. બાકી, જે હિસ્સો રહે છે એમાં ત્રીજી કક્ષાના સૌ પ્રકાશકો કાતિલ હરીફાઇ કરે છે! અને આ બાકી રહેલા નાનકડા બજારને ઝડપી લેવા માટે તેમણે—

ઘણાં મોટાં કમિશનો આપવાં પડે છે.

આ નાનકડું બજાર ગુજરાત–સૌરાષ્ટ્ર–કચ્છમાં પથરાયેલું પડ્યું છે, તેને સ્પર્શવા ખાસ પ્રવાસી-પ્રચારકો, થોકબંધ સુચિપત્રોની રવાનગી, જાહેરાતો વગેરેનું અપ્રમાણ ખર્ચ કરવું પડે છે !

બદલા : બેધારી તલવાર

મોટાં કમિશનો અને પ્રવાસપ્રચારનું ખર્ચ અનિવાર્ય હોઇ, બીજા પ્રકાશકનાં પુસ્તકો રોકડેથી ખરીદીને ૨૫, ૩૦ યા ૪૦ ટકાથીય ઉપરનું ખર્ચ કરવું પોષાય એવું હોતું નથી. એટલે જે પુસ્તકો પોતાનાં પ્રકાશનોના બદલામાં મળી શકે, એટલે કે બીજા પ્રકાશકોનાં જે પુસ્તકો પોતાનાં પુસ્તકોની પડતર કિંમતે મળી શકે તે જ વેચવાં તેને પોષાય છે : આમ, નવા, મધ્યમ કક્ષાના પ્રકાશકને આજે તો બદલા વિના કોઈ ઉપાય નથી. બદલા જ તેને ટકાવે છે; મોટાં કમિશનો આપી, હરીફાઇમાં ઉભા રહેવાનું તેને માટે શક્ય બનાવે છે.

પરંતુ–બદલા કરી, મોટાં કમિશનો આપી, પ્રવાસ પ્રચારનું મોટું ખર્ચ કર્યા પછીય જે કોઇ બજાર તે મેળવી શકે છે, તે પછી તેની કેની સ્થિતિ રહે છે !

સ્વસ્થ રીતે લગભગ બેઠાં બેઠાં ને ઓછા ખરચે, ઘણા જ ઓછા કમિશને મોટું બજાર મેળવનારા પ્રસ્થાપિત પ્રકાશકોની સરખામણીમાં, આ મધ્યમ કક્ષાના પ્રકાશકોને લાગે પોતાના 'માર્જીન' નું પ્રમાણ ઘણું નાનું રહે છે, એ નોંધવા જેવું છે ! આમાંથી જ તેમણે વ્યવસ્થા અંગેનું ખર્ચ કાઢવું રહે છે !

આમ, મોટા ભાગના પ્રકાશકો માટે અદલાબદલા એ જાણે એક અનિવાર્ય અંગ બની ગયું છે. પરિણામે સારાં લખાણો, સારાં પુસ્તકો, સારૂં સાહિત્ય કે ઊતરતું–નરતું બધું ટકે શેર મળે છે, ને ટકે શેર વેચાય છે ! ખરીદનારા પણ મોટાં કમિશનોની લાલસામાં ખેંચાય છે.

તો બીજી બાજુ, જે પુસ્તકો માટે બહુ ધીમું બજાર ગણાય (પરદેશી નવલકથાઓ, મોટા ગ્રંથો, નાટકો પ્રવાસ–જીવન વગેરે) તેમને ય બદલાને કારણે જોશ મળે છે. અને **ખાસ નોંધવા જેવી હકીકત** એ છે કે ખુદ અતિશય નામચીન લેખકનાં પુસ્તક પણ કોઇ પણ સ્વરૂપે સમૂળા બદલા ન કરનાર પ્રકાશક પાસેથી જેટલી ઝડપે ખપે છે, તેના કરતાં ઘણી વધારે ઝડપે બદલા કરનારા પ્રકાશકો દ્વારા વિતરણ પામી લોકો પાસે પહોંચી જાય છે.

આમ, બદલો જેમ મધ્યમ કક્ષાના પ્રકાશકો માટે ઘણે અંશે જવાદોરી છે, તેવીજ રીતે લેખકો માટેય ઝડપી વાહન છે.

આ સ્થિતિમાં બદલા, વધુ કિંમતો અને વધુ કમિશનો એ સ્વયં કાંઇ લૂંટનું અનિષ્ટ નથી. આજે તો 'મર્યાદિત બજાર' માં ટકવા માટેનાં એ અનિવાર્ય સાધનો છે !

અંધાધુંધીનો ઉપાય

પરંતુ કેવળ ટકવા માટેના આ માર્ગો સાહિત્યના ઉત્પાદન, પ્રચાર અને આખા વ્યવસાયમાં અંધાધૂંધી સર્જે છે; એટલુંજ નહિ, વધુ ને વધુ કમિશનની હરીફાઈ પોતેજ આખા વ્યવસાયને અને હરિફાઇ કરનારાને આ માર્ગો લેનારાને ગળે ટૂંપો આપે છે ! એટલે આખા વ્યવસાયને વ્યવસ્થિત અને ન્યાયી ધોરણે મૂકી દેવો હોય તો આપણે નીચેના મુદ્દાઓ સ્વીકારવા જરૂરી છેઃ

૧. પુસ્તકોના પ્રકાશકો (પબ્લીશર્સ) અને સાર્વત્રિક વિક્રેતાઓ (જનરલ બુકસેલર્સ) એવા બે જુદા વ્યવસાયો આજે ભેળસેળ છે, તે જુદા પાડવા.

૨. પ્રકાશકો પોતાના અમુક ટકા (આશરે ૧૫ ટકા) 'માર્જીન'ના હક્કદાર રહે.

૩. જનરલ બુકસેલર્સને તેઓ ઓછામાં ઓછા ૨૫ ટકા આપવા બંધાયેલા રહે.

૪. બુકસેલરો સંસ્થાઓને-ગ્રાહકોને વધુમાં વધુ ૧૦ ટકા કમિશન આપે.

૫. જ્યાં પ્રકાશક પોતે પુસ્તકવિક્રેતા (જનરલ બુકસેલર) હોય ત્યાં પણ તેનો પોતાનાં પ્રકાશન ઉપર અધિકાર તો ૧૫+૨૫=૪૦ ટકાથી વધારેનો હોઇ જ ન શકે, બીજાનાં પુસ્તકો તેને ૨૫ ટકાથી મળતાં રહે.

૬. પ્રકાશક પોતે કોઇપણ ગ્રાહકને સીધી રીતે વેચે તોય ૧૦ ટકાથી વધારે કમિશન આપી ન જ શકે.

(આજે તો પ્રકાશકો બીજા બુકસેલરોને ઘણીવાર ૨૦ ટકા આપે છે, ને ગ્રાહકને ૨૫ થી ૩૦ ટકા આપે છે; આ તો અક્ષમ્ય કૃત્ય ગણાવું જોઇએ. આ રસ્તે, સ્વતંત્ર બુકસેલર કદી ઊભો થઈ જ ન શકે: અને તો આખો વ્યવસાય રૂંધાયા જ કરે.)

૭. ઉત્પાદનની પડતર કિંમત ઉપર પ્રકાશકના ૧૫+બુકસેલરના ૨૫ ટકા=૪૦ ટકા ચડાવીને જ કિંમત આવે તેજ ન્યાયી-વાજબી કિંમત ગણાવી જોઇએ. એટલે કે, પાકા પૂંઠાના પુસ્તક ઉપર ફરમા દીઠ વધુમાં વધુ ત્રણ આના; અને કાચા પૂંઠા ઉપર વધુમાં વધુ ફરમા-દીઠ અઢી આના-કિંમત રહેવી જોઇએ, (મુખ્ય સવાલ નવલકથા-નવલિકા પૂરતો જ હોઇ તે સિવાયનાં પુસ્તકો વિષે બંધન ન રાખવું.)

આમ, જો વાજબી કિંમતો પ્રકાશકનું વાજબી વળતર, અને બુકસેલરનું કમિશન નક્કી થઈ જાય તો જ—આ ત્રણે વાત એક સાથે થાય તો જ—આ સમસ્યાનો ન્યાયી ઉકેલ આવી શકે. કિંમતોમાં જો થોડાક પણ વધુ 'માર્જીન'નો આગ્રહ રખાશે તો તેટલા પ્રમાણમાં કમિશનોની હરીફાઈની ગુંજાશ ઊભી થવાની જ. અને વિષચક્ર ખુલ્લી કે છૂપી રીતે શરૂ થવાનું જ.

આ રીતે ગોઠવાતાં પુસ્તકના આખા વ્યવસાયને ધીમે ધીમે આકાર મળશે:

(૧) ઘણા પ્રકાશકો પોતાની બધી શક્તિ અને મૂડી એક જ દિશામાં પ્રકાશનની દિશામાં વધુ યોજનાપુર:સર રોકી શકશે.

(૨) બુકસેલરોનો જુદો સ્થાયી વ્યવસાય ઊભો થઇ શકશે, એટલે કે પુસ્તકના વ્યવસાયમાં નવી મૂડી અને નવી શક્તિ ઉમેરાશે અને આજે તાલુકે તાલુકે પાઠયપુસ્તકોના જે સંખ્યાબંધ વિક્રેતાઓ બેઠેલા જ છે, જેઓ ' ખુદ પ્રકાશકોની ભયંકર હરીફાઈ'થી ગભરાઈ જાતે કશું જોખમ ઉઠાવવા તૈયાર નથી, તેમને પોતાના ચાલુ ધંધામાં એક નવો ઉત્સાહ અને ટેકો મળતાં, તેઓ પુસ્તકોનો પ્રચાર અને વિતરણમાં નવો જ ભાગ ભજવતા થશે; પરિણામે, પુસ્તકોના સમગ્ર વ્યવસાયને સ્વસ્થતા અને સદ્ધરતા પ્રાપ્ત થશે; પુસ્તકોનું બજાર પણ વિસ્તાર પામશે.

(૩) અને ત્યારેજ, જેની પાસે જંગી જાહેરાતોનું સાધન નથી એવા પ્રકાશકો પણ પ્રજા માટે સસ્તી કિંમતનાં સંસ્કારી પ્રકાશનો કરી સાહિત્ય-પ્રચાર અને પુસ્તકવ્યવસાયમાં સ્વતંત્ર રીતે પોતાનો ફાળો આપી શકશે; જે આજે સ્વતંત્ર અને સીધું બજાર ન હોઇ કોઇ પ્રકાશકની ગુંજાશ બહાર છે !

—ભોગીલાલ ગાંધી

ગાંધીસાહિત્ય વિતરણ યોજના

ગાંધી સ્મારક નિધિ-ગુજરાત વિભાગ તરફથી, ગાંધી સાહિત્યના પ્રચારાર્થે આ યોજના તૈયાર કરવામાં આવેલી છે, જે આ નીચે પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

આવાં વિચારશીલ અને વિવિધ જ્ઞાન અર્પતાં પુસ્તકો પુસ્તકાલયોમાં વસાવવાં એ ઇષ્ટ છે. આ યોજનાનો લાભ લોકશિક્ષણની દૃષ્ટિએ પુસ્તકાલયો તાત્કાલિક ઉઠાવે એ જરૂરનું છે. કારણ ચાલુ યોજના ડિસેમ્બર ૧૯૫૬ ની આખર સુધીની જ છે.

(पुस्तकालयका नाम व पूरा पता)

श्री. संचालक, गांधी स्मारक निधि, ता.

गुजरात शाखा, हरिजन आश्रम, अहमदाबाद-१३

विषय :—निधिसे गांधी साहित्यके लिए आवेदन

प्रिय भाई,

गांधी स्मारक निधि द्वारा पुस्तकालयों तथा वाचनालयोंको गांधी साहित्य देनेकी योजनानुसार हम अपने पुस्तकालय/वाचनालय/संस्थाके लिए गांधी साहित्यकी प्रार्थना करते हैं। हमारा पुस्तकालय/वाचनालय/संस्था ______ ग्राम/शहेरमें स्थित है। इसकी आबादी ______ है। निधिके नियमानुसार २५ प्रतिशत-५० प्रतिशत-खर्चका भार उठानेकी जिम्मेदारी हम अपने ऊपर लेते हैं।

इस पत्रकमें नीचे जो जानकारी मांगी है, वह इसके साथ भेज रहे हैं। कृपया संलग्न सूचीके अनुसार रू : ______ तक का साहित्य मंजूर करें।

आपका,

व्यवस्थापक

१. पुस्तकालयका स्थापना वर्ष
२. यदि रजिस्टर्ड हो तो रजिस्टर्ड संस्था
३. प्रबन्ध समितिकी सदस्य सूची

४. पुस्तकों तथा पत्र-पत्रिकाओंकी संख्या

५. वाचनालयमें दैनिक उपस्थिति

६. पुस्तकालयसे लाभ उठानेवालोंकी दैनिक औसतन संख्या

७. क्या पुस्तकालय एवं वाचनालयका उपयोग बिना किसी जाति-पांतिके भेदके सार्वजनिक रूपसे होता है ?

८. पुस्तकालयकी आर्थिक स्थिति

९. पुस्तकालयसे संबंधित अन्य प्रवृत्तियोंका विवरण

१०. पुस्तकालय द्वारा भविष्यमें उठाई जानेवाली योजनाएं

११. पुस्तकालयके लिए वांछित गांधी साहित्यकी सूचि

आवश्यक सूचनाएं

१. आबादी ठीक २ लिखना आवश्यक है। आबादीके आंकड़े सरकारी रिपोर्टके आधार पर होना चाहिए।

२. पुस्तकालयके पास जो पुस्तकें मौजूद हैं, उसकी संख्याकी सूची विषय-वार बनाई जाय। गांधी साहित्य कितनी संख्यामें है यह स्पष्ट दर्शाया जाय।

३. पत्र-पत्रिकाओंकी संख्याकी सूची बनाते समय उसमें मासिक, पाक्षिक, साप्ताहिक तथा दैनिक स्पष्ट लिखा जाय।

४. पुस्तकालय तथा वाचनालय सार्वजनिक है इसका समुचित प्रमाण साथ भेजना चाहिए।

५. पुस्तकालयकी आर्थिक स्थिति बताते समय, यह जानकारी अवश्य भेजी जायः— (अ) गत वर्षका आय-व्यय पत्रकमय बैलेन्स शीट। संभव हो तो आडिट-शुदा (ब) स्थायी तथा अस्थायी आमदानी कहां कहांसे होती है ? (स) संस्थाका विधान तथा नियमावलि (द) आवेदन करनेसे पहले तकका कार्य-विवरण

६. यदि संस्था गांवमें स्थित है तो संस्थाको खर्चका २५ प्रतिशत भार स्वयं उठाना होगा। यदि शहरमें होगी तो ५० प्रतिशत।

७. वांछित साहीत्यकी सूचीमें पुस्तककी रकम तथा लेखकका नाम अवश्य लीखा जाय।

ગાંધી સ્મારક નિધિ દ્વારા મળનાર પુસ્તકોની યાદી

(ગુજરાત વિભાગ)

ગાંધી સ્મારક નિધિ તરફથી સાહિત્યવિતરણ યોજના અંગે શહેરનાં પુસ્તકાલયોને ૫૦ ટકા અને ગામડાંઓનાં પુસ્તકાલયોને ૭૫ ટકા રાહતથી નક્કી કરેલી શરતોએ આ યાદીમાં જણાવેલાં પુસ્તકો આપવાનાં છે. પ્રત્યેક પુસ્તકાલયે આ યાદીમાંથી પસંદ કરી પાછળના છાપ્યા પ્રમાણે અરજીનું ફોર્મ ભરી મોકલવું.

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ-૧૪

૧. અનાસક્તિયોગ　ગાંધીજી ૦-૮
૨. સત્યના પ્રયોગો અથવા આત્મકથા „ ૨-૦
૩. આરોગ્યની ચાવી　ગાંધીજી ૦-૭
૪. આશ્રમજીવન　ગાંધીજી ૦-૬
૫. કેળવણીનો કોયડો　ગાંધીજી ૨-૮
૬. ખરી કેળવણી　ગાંધીજી ૨-૮
૭. ગીતાબોધ　ગાંધીજી ૦-૪
૮. ગોસેવા　ગાંધીજી ૧-૮
૯. દક્ષિણ આફ્રિકાના સત્યાગ્રહનો ઇતિહાસ　ગાંધીજી ૩-૦
૧૦. દિલ્હી ડાયરી　ગાંધીજી ૩-૦
૧૧. નિત્ય મનન　ગાંધીજી ૧-૦
૧૨. 'નીતિનાશને માર્ગે'　ગાંધીજી ૦-૧૦
૧૩. બાપુના પત્રો-૧　ગાંધીજી ૧-૦
૧૪. બાપુના પત્રો-૨　ગાંધીજી ૩-૦
૧૫. બાપુના પત્રો-૩　ગાંધીજી ૦-૧૨
૧૬. મંગળ પ્રભાત　ગાંધીજી ૦-૩
૧૭. રચનાત્મક કાર્યક્રમ　ગાંધીજી ૦-૫
૧૮. સત્યાગ્રહાશ્રમનો ઇતિહાસ　ગાંધીજી ૧-૦
૧૯. સર્વોદય　ગાંધીજી ૦-૩
૨૦. હિંદ સ્વરાજ　ગાંધીજી ૦-૬
૨૧. ગીતાધ્વનિ　કિશોરલાલ મશરૂવાળા ૦-૮
૨૨. સમૂળી ક્રાન્તિ　કિશોરલાલ મશરૂવાળા ૧-૪
૨૩. સ્ત્રી-પુરુષ મર્યાદા　કિશોરલાલ મશરૂવાળા ૧-૮
૨૪. ગીતા પ્રવચનો　વિનોબા ભાવે ૧-૦
૨૫. ભૂદાનયજ્ઞ　વિનોબા ભાવે ૧-૪
૨૬. મધુકર　વિનોબા ભાવે ૨-૦
૨૭. આદ્દના તેર દિવસ　વિનોબા ભાવે ૦-૬
૨૮. કન્યાને પત્રો　નરહરિ પરીખ ૧-૦
૨૯. જાતે મજૂરી કરનારાઓને　„ ૦-૪
૩૦. ત્યારે કરીશું શું?　નરહરિ પરીખ ૨-૦
૩૧. મહાદેવભાઇનું પૂર્વચરિત　„ ૦-૧૨
૩૨. યંત્રની મર્યાદા　નરહરિ પરીખ ૧-૦
૩૩. શ્રેયાર્થીની સાધના　નરહરિ પરીખ ૩-૦
૩૪. સરદાર વલ્લભભાઇ ભા. ૧　„ ૫-૦
૩૫. સરદાર વલ્લભભાઇ ભા. ૨　નરહરિ પરીખ ૬-૦
૩૬. આશ્રમ કેળવણી　જુગતરામ દવે ૪-૮
૩૭. આંધળાનું ગાડું　જુગતરામ દવે ૦-૪
૩૮. ગાંધીજી　જુગતરામ દવે ૦-૧૦
૩૯. આશ્રમભજનાવલિ　પં. ખરે ૦-૧૦
૪૦. ગાંધીજીની સાધના　રાવજીભાઇ પટેલ ૨-૪
૪૧. હકરબાપા　હરિજન સેવક સંઘ ૨-૮
૪૨. મંદિરપ્રવેશ અને શાસ્ત્રો　ચંદ્રશંકર શુક્લ ૩-૦
૪૩. વર્ધાશિક્ષણયોજના　૧-૦
૪૪. વિવેક અને સાધના　સેટ શ્રી નાથજી ૩-૦
૪૫. સમૂહજીવન અને છાત્રાલય　શિવાભાઇ પટેલ ૧-૦

યજ્ઞ પ્રકાશન સમિતિ, ઘડિયાળી પોળ, વડોદરા

૪૬. સામ્યયોગી વિનોબા　૧-૮
૪૭. રચનાત્મક રાજનીતિ　૦-૮
૪૮. ભૂદાન આરોહણ　૦-૧૦
૪૯. આપણી ભૂમિ સમસ્યાનો ઉકેલ　૦-૪
૫૦. સંપત્તિદાન યજ્ઞ　૦-૪
૫૧. ભૂદાન પ્રશ્નોત્તરી　૦-૪
૫૨. યુગ પલટાય છે　૦-૪
૫૩. યજ્ઞ સંદેશ　૦-૪
૫૪. ક્રાંતિનું ભાથું　૦-૪
૫૫. ભૂદાન દીપ　૦-૨
૫૬. ધરતીનાં ગીતો　૦-૨
૫૭ મા ધરતીને ખોળે　૦-૧૨

સાબરમતી આશ્રમ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ પ્રકાશન
ઠે૦ હરિજન આશ્રમ, અમદાવાદ ૧૩

૫૮. ખેડા સત્યાગ્રહ　૩-૦
૫૯. સર્વોદય સમાજની ઝાંખી　૧-૪
૬૦. ગાંધીજીનું ગીતાશિક્ષણ　૩-૦
૬૧. દક્ષિણ આફ્રિકામાં ગાંધીજીનું ગમન અને પુનર્ગમન　૦-૬

ગુજરાત વિદ્યાસભા, ભદ્ર, અમદાવાદ

૬૨. સંસ્મરણો (ગાંધીજી સાથેના શ્રી. દાદાસાહેબ માવળંકરના જીવનપ્રસંગો) પાકું પૂંઠું　૨-૦

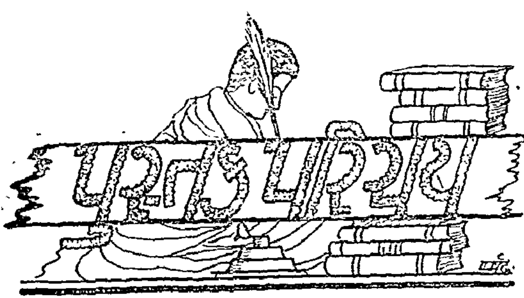

૧ અમીના -લેખક શ્રી શયદા; પ્રકાશક : હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવરરોડ, સુરત. પૃષ્ઠ ૪૩૧, કીમત રૂ. ૬-૮-૦

ગુજરાતી સાહિત્યસૃષ્ટિમાં જે કેટલાક મુસ્લીમ લેખકોએ પોતાનું સ્થાન મેળવ્યું છે તેમાં શ્રી. શયદા અગ્રસ્થાને છે. શ્રી. શયદા એમનાં કાવ્યો-તેમાંય ખાસ કરીને ગઝલોથી વધારે જાણીતા થયા છે. એમણે નવલિકાઓ, ટૂંકી વાર્તાઓ, નવલકથાઓ પણ ઠીક ઠીક લખી છે. અમીના મુસ્લીમ સંસારની એક કથા છે.

એક સામાન્ય કુટુંબમાં જન્મેલી હોવા છતાં અમીનાનાં માતાપિતાએ અમીનાને સંસ્કારજલ પાયાં હતાં. નાની નિર્દોષ અમીના-યૌવનમાં પ્રવેશતાં એનાં લગ્ન એટલા જ સંસ્કારી યુવાન યુસુફ સાથે થાય છે. અમીનાના સાસરામાં તેની સાસુ અને નણંદ જોહરા એ બન્ને તરફથી અમીના ઉપર પારાવાર જુલમ ગુજારવામાં આવે છે. અમીનાને મા તરફથી મળેલી શીખ હરહમેશ યાદ છે: ' મારૂં દૂધ લજવતી નહિ ' અને પ્રભુમાં શ્રદ્ધા રાખી એક પણ ફરિયાદ વગર પોતાના ઉપર ગુજરતા જુલમો સહન કરે છે. અને છેવટ સાસુ અને નણંદ બન્નેનો પ્રેમ મેળવે છે, તેમનાં જીવન પણ સુધારે છે. આ મુખ્ય નવલકથામાં એક બીજીજ પટકથા આવે છે અને તે યુસુફના એક અકસ્માત પ્રસંગે બનેલા મિત્ર અબુની જીવનકહાણી; સંસારની ચડતીપડતીની અજબ કહાણી છે. ધનવાન પિતાના નબીરા અબુના પિતા માલદાર હતા. પોતાનાજ એક નોકરની બેઇમાનીને પરિણામે પાયમાલ થાય છે. અબુ નિરાધાર બને છે. અબુના મામા મામી પણ મા દીકરાને ત્રાસ આપે છે. દરમ્યાન અબુને એક સુખી કુટુંબમાં સ્થાન મળે છે. તેનો ભાગ્યસિતારો ફરી પ્રકાશ પામે છે. એક સદ્‌ગુણી પતિવ્રતા સાથે તેનાં લગ્ન થાય છે પરંતુ માનવીનો શત્રુ તે પોતેજ છે, એની પ્રતીતિ અબુના જીવનમાંથી મળે છે. ઘરની સુલક્ષણી પતિવ્રતા પત્નીને કાઢી મૂકીને ઇદન નામની વેશ્યાના છંદે ચડેલો અબુ પોતાની મત્યાનાશી નોતરે છે. લાખો રૂપીઆની મિલકત ગુમાવી બૈરી-છોકરીને રઝળતાં કરે છે. પોતાની લાડકી છોકરીને વેશ્યા તરીકે નાચ મુજરો કરતી જુએ છે. આમ અમીનાની મુખ્ય કથામાં એક આડકથા પણ વણી લીધી છે.

૨. **ધરતીનો અવતાર** બીજી આવૃત્તિ–લેખક શ્રી. ઈશ્વર પેટલીકર; પ્રકાશકઃ ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૫૯, કીમત અઢી રૂપિયા.

ગ્રામજીવનનાં સંસારચિત્રો રજુ કરવાની ભાઈ પેટલીકરમાં હથોટી બેસી ગઈ છે. ગામડાના ભોળા, અભણ, અસંસ્કારી કહેવાતા માનવીઓમાં પણ માનવતાનાં-સંસ્કારિતાનાં સલીલ વહેતાં એ દશ્ય ભાઈ પેટલીકર આપણી આગળ રજુ કરે છે. ગેમલ, એક મસ્ત ગામડીઓ છે. એનામાં પણ પોતાનાં સ્વપ્નાં છે. ભાવિ પત્નીને નીરખતાં એનું હૈયું ભાંગી જાય છે. છતાં બાપની આજ્ઞા માનીને રૂપાળી સાથે લગ્ન કરે છે. રૂપમાં મોહ પામેલા ગેમલને સ્ત્રીનું સાચું સ્વરૂપ જોવા જાણવાની દરકાર નથી. ગેમલના પિતા ધૂની છતાં વહેવારૂ અને સમજદાર વ્યક્તિ છે. ધરતીનો પુત્ર, ધરતીની ભૂખ, માવજત જાણે છે. સ્ત્રી એ તો ધરતીનો અવતાર છે. ધરતીના ધણીના દિલમાંથી ધરતી માટેનો પ્યાર જતો રહે તો ધરતી દુભાય છે. ખેડુનો પ્યાર, એની માવજત, ધરતી પિછાને છે અને તેને ફળ આપ્યા વગર રહેતી જ નથી, એ એનું જીવનસૂત્ર, ગેમલની પત્ની રૂપાળી પણ પતિનો પ્રેમ પામતાં સજીવન થાય છે.

ગામડાનાં જીવંત પાત્રો-ગેમલ, રૂપાળી, બાધર, તેની પત્ની ઉજમ, છીતાબાવા અને 'કાં'કાભાઇ એક કુટુંબનાં અદ્ભુત પાત્રો છે તો રામસિંગ, નંદુ, જીવો રાત, કાળુ રાત, વગેરે પાત્રો જોતાં એમની ચોપડી વાંચવા લીધી એટલે પૂરી કર્યા વગર મુકાય એમ નથી. દરેક ઘરમાં વસાવવા લાયક.

૩. **બિહારની કોમી** આગ–લેખકઃ શ્રી મનુબહેન ગાંધી; પ્રકાશકઃ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૪૦૧, કીમત ત્રણ રૂપિયા.

ઊર્ધ્વજીવનની ઇચ્છા રાખતા દરેક સાધકને શ્રી મનુબહેનના ભાગ્યની ઈર્ષા આવે એમ છે. જગતની શ્રેષ્ઠ વિભૂતિનું સતત સાન્નિધ્ય એ જ પરમ સૌભાગ્ય છે તો પછી એ વિભૂતિની અંગત દેખરેખ, શિક્ષણ, પ્રેમ અને કાળજી એ તો ભાગ્યની પરાકાષ્ટા જ કહી શકાય.

પૂ. રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીની બિહારના કોમી વિપ્લવની આગ બુઝાવવાની યાત્રાનાં સંસ્મરણો, ડાયરીરૂપે સંગ્રહીને જગતમાં શ્રી. મનુબહેને અમૃત સિંચન જ કર્યું છે.

૪. અવારનવાર–લેખક : શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકર; પ્રકાશક : ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૩૬, કીંમત બે રૂપિયા

કાકાસાહેબ કાલેલકર જેવા સાહિત્યસ્વામીના છૂટક લેખોના આ સંગ્રહ માટે શું કહેવાનું હોય ! સાહિત્ય અને જીવન દર્શનની દૃષ્ટિએ ઉપયોગી ગ્રંથ છે.

૫ યુદ્ધ અને શાંતિ–ભાગ ચોથો–મૂળ લેખક : કાઉન્ટ લિયો ટોલ્સ્ટોય, અનુવાદકઃ શ્રી. જયંતિ દલાલ; પ્રકાશક : રવાણી પ્રકાશન ગૃહ, રિલીફ રોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૫૬૦, કીમત રૂ. દસ

એક મહાન સાહિત્યસ્વામી–ક્રાંતિકાર, ફીલસુફ અને જીવનદ્રષ્ટા કાઉન્ટ ટોલ્સ્ટોયની શ્રેષ્ઠ નવલકથા War and Peace યુદ્ધ અને શાંતિનો અનુવાદ કરવામાં

ભાઇ જયંતિ દલાલે અદ્ભુત ધીરજ, શ્રમ અને શાંતિ રાખી છે અને અનુવાદ પૂરો કર્યો છે. ધન્યવાદ.

૬ વનવેણું લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ; પૃષ્ઠ ૨૧૬, કીંમત ત્રણ રૂપિયા.

ટૂંકી વાર્તાઓ નવલિકાઓના સિદ્ધહસ્ત લેખક તરીકે શ્રી. ધૂમકેતુનું સ્થાન મોખરે છે. પુસ્તકમાં આપેલી યાદી ઉપરથી એમણે આજ સુધીમાં લગભગ ૩૧૨ વાર્તા ગૂજરાતને ચરણે ધરી છે. 'વનવેણું' શ્રી. ધૂમકેતુનો સત્તરમો વાર્તાસંગ્રહ છે. એમના અન્ય વાર્તાસંગ્રહોની માફક આ સંગ્રહ પણ લોકપ્રિય નીવડશે.

૭. દૂબળી શ્રીમંતાઇ–મૂળલેખક : શ્રી વિનાયક સદાશિવ સુખઠણકર; અનુવાદકઃ શ્રી. ગોવિંદરાવ ભાગવત; પ્રકાશક : જીવન પ્રકાશન, પ્રાપ્તિસ્થાનઃ રવાણી એન્ડ કંપની, મુંબઇ ૨; પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૪૫, કીમત ૨–૮–૦

શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકર અને શ્રી. કમળાદેવી ચટોપાધ્યાયની પ્રશંસા પામેલી આ વાર્તાઓમાં ગોવાનું સૌંદર્ય અને ત્યાંની પ્રજાની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આપ્યો છે. ચારે વાર્તાનું વસ્તુ એક બીજાથી સાવ નિરાળું છે, છતાં તેમાં એક પ્રકારનું સાતત્ય પણ રહેલું છે. દૂબળી શ્રીમંતાઇમાં પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનમાં વસતા ખ્રિસ્તીઓની અભિમાની વૃત્તિ અને ત્યાંના શ્રામંત હિંદુઓની અપમાનજનક સ્થિતિનું દર્શન કરાવ્યું છે તો પાદરીઓની પુણ્યાઇમાં પાદરીઓની કેટલીક હકીકતો, 'મહાપુર' ખ્રીસ્તી અને હિંદુઓ વચ્ચે સંપ હતો તેમાંથી જાતિ અભિમાનની આગ પ્રગટાવી અંદર અંદર વૈમનસ્ય વધ્યું. છેવટે મહાપુર ગામની તમામ પ્રજાને, આગેવાનોને એકત્ર કર્યા આમ આફત એક વરદાન થઇ પડી. વાર્તા સરસ છે.

૮ પુનઃ સ્મૃતિ–લેખકઃ–શ્રી. ધીરજલાલ દલસુખરાખ શાહ; પ્રકાશક· ગૂર્જર, ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ· પૃષ્ઠસંખ્યા ૮૪, કીમત ૧–૦–૦

"પુનઃ સ્મૃતિ" એ વાર્તા સંગ્રહ છે, એમ શ્રી. ધીરૂભાઈ પ્રસ્તાવનામાં જણાવે છે. આ સંગ્રહમાંની વાર્તાઓને ટૂંકી વાર્તાઓ–નવલિકાઓ, શું કહી શકાય એ વિવેચકો નક્કી કરી શકે. મનોવિજ્ઞાન અને જીવનની ગૂઢ લાગણીઓને સ્પર્શે એવી હકીકત પણ લેખક જાહેર કરે છે. પણ વાંચવા ગમે તેવું વાર્તાતત્ત્વ એમાં જણાતું નથી. નાયક નાયિકાનો માનસિક ક્રિયાપ્રક્રિયાનો સ્વૈરવિહાર જ આમાં જણાય છે. વાચવા માટે જે રસ ઉત્પન્ન થવો જોઇએ ને ઉત્પન્ન થાય કે કેમ તે શંકા છે. લ. દી.

૯ બોધકથાઓ—સંપાદક : વાસુદેવ જોષી; પ્રકાશકઃ સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક–કાર્યાલય–મુંબઇ અમદાવાદ. કીમત રૂ. ૧–૪–૦

પુસ્તક જનસમાજને આજના જમાનામાં ઉચ્ચ દ્દષ્ટિ તરફ લઇ જાય તેવું છે. ખરેખર, આજે હિન્દની પ્રજાની દ્દષ્ટિ જે સ્વાર્થ તરફ ખેંચાઇ રહી છે. તે આવાં પુસ્તક–વાચનથી પોતાના મનુષ્યજીવન–અને કર્તવ્યના પથ પર લઇ જઇ શકે તેવું વાચન પીરસવા માટે પ્રકાશકસંસ્થાને અભિનંદન ઘટે છે. શિષ્ટ વાચનમાં આવાં પુસ્તકો પરીક્ષાઓ માટે પસંદ કરવા યોગ્ય છે.

૧૦ રસ હુસકથાઓ.–લેખક : શ્રી. રમણીક અરાલવાળા; પ્રકાશક : સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, અમદાવાદ. કીંમત બારઆના.

ભાઈ રમણિકલાલે યુવાનોને સાહસિક બનાવવા હિન્દ અને હિન્દ બહારના યુવાનોની સાહસકથાઓ ઠીક ઠીક આલેખી છે. ભિક્ષુ અખંડાનંદે કરેલી યોજના ખરેખર આવાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થવાથી સફળ થએલી ગણી શકાય.

૧૧ લાંબુ ચાલો અને લાંબુ જીવો–લેખક : શ્રી રમણલાલ એન્જીનિયર; પ્રકાશકઃ જીવન પ્રકાશન, વલ્લભવિદ્યાનગર, આણંદ. કીમત રૂ. ૦-૧૨-૦

આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થાય છે. આ પુસ્તકમાં 'લાંબુ ચાલો અને લાંબુ જીવો' એમાં ચાલવાના ફાયદા, મહાપુરુષો ચાલવાનું કેમ રાખતા, ચાલવાની જુદીજુદી રીતો, ચાલવાથી મટતા શરીરના અનેક રોગો વગેરે વસ્તુઓની ગૂંથણી ઠીકઠીક કરી છે. ઉછરતા યુવાનોએ આ પુસ્તક વાંચી જઈ તે પ્રમાણે ચાલવાની ટેવ પાડવી કે જેથી આયુષ્ય લંબાવી શકાય. એકંદરે પુસ્તક સારું છે.

૧૨ ગ્રાહક અને વ્યાપારી–લેખક : શ્રી. બાબાજી સદાશીવ કબરે; પ્રકાશકઃ જીવન પ્રકાશન, વલ્લભવિદ્યાનગર. કીમત રૂ. ૧-૪-૦

ભાઇ કબરેએ આ પુસ્તકમાં ઘરાક અને વેપારીએ અરસ-પરસ કેવી રીતે વર્તવું તથા ઘરાક ઓળખવાની જુદી જુદી રીત બતાવી વેપારીઓએ ઘરાક પ્રત્યે કેવી વર્તણુક રાખવી વગેરે બાબતો ઠીક પ્રમાણમાં વર્ણવી છે. આ પુસ્તક દરેકે વાંચી જવા જેવું છે.

(અજ્ઞાત)

૧૩ અમર બાપુઃ–લેખકઃ શ્રી 'સત્યમ,' પ્રકાશક : શૈલેશ પ્રકાશનઃ ૧૧ સુભાષનગર અમદાવાદ ૪. કીમત રૂ. ૦-૫-૦

જડતા, ગુલામી, વ્યથાઓ, હિંસા અને અસત્યોથી ગુંગળાતા ભારતમાં સર્વત્ર અંધકાર છવાયો હતો ત્યારે વિશ્વપુરુષ સમ મહાત્મા ગાંધીજીનો આવિર્ભાવ આશાકિરણથી પ્રકાશમય બને છે, એને અનુલક્ષીને અનુષ્ટુપ છંદમાં આલેખાયેલી પંક્તિઓ સંક્ષિપ્તમાં ઠીક ભાવ વ્યક્ત કરી જાય છે. અને કાવ્યના પંક્તિપ્રવાહને ચિત્રાંકન દ્વારા વાચા આપી છે; તેથી સમજવા માટે સરળતામાં સુશોભન ઉમેરો કરે છે.

૧૪ સામ્યયોગી વિનોબાઃ–લેખક–શ્રી. પ્રબોધ ચોકસી; પ્રકાશકઃ–યજ્ઞ પ્રકાશન સમિતિ, ભૂમિપુત્ર કાર્યાલય, વડોદરા કીમત રૂ. ૦-૮-૦

ભારતના સામાજિક ક્રાંતિકારી ઝંડાધારીઓમાં શ્રી. વિનોબા ભાવેનું સ્થાન આજે જ્યારે લક્ષ્યપાત્ર અને અગ્રપદે છે, ત્યારે આઠ આના જેવી અલ્પ કીમતમાં લગભગ ૧૨૫ પાનાનું કડીબદ્ધ જીવનચરિત્ર જનતા આગળ ધરવાનો પ્રયાસ પ્રશસ્ય છે. સાદી અને સરલ ભાષા-શૈલીમાં પ્રસંગોના વિપુલપણા સાથે આલેખાયેલી ત્રણેય આવૃત્તિઓને લોકોએ આવકાર આપી બારહજાર નકલોનું વેચાણ થાય છે એજ લોકપ્રીતિનું પ્રતીક છે.

૧૫ ઘરદીવડા : લેખક : શ્રી. ઇશ્વર પેટલીકર; પ્રકાશક–ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ–ફર્નાન્ડીઝ બ્રીજ–ગાંધીરોડ–પો. બો. નં. ૭૩, અમદાવાદ પાન ૮૪, કીમત રૂ. ૧-૦-૦

આપણે ત્યાં સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં રાજકીય આગેવાનો અને સંત મહંતોનાં જીવનનો, એક રીતે કહીએ તો ઢગ ખડકાતો જાય છે એવા સંજોગોમાં જેને આપણે પાયાના ચણતરના પ્રણેતાઓ અને શિક્ષણ ક્ષેત્રના સેવકો તરીકે ઓળખાવી શકીએ એવા ગુજરાતી વિચારક,

વ્યક્તિઓની મુલાકાત કરાવી જે જીવનપરિચય કરાવવામાં આવ્યો છે, તે પથ્ય વાચનની સાથેસાથ 'વાચનરુચિ પેદા કરવામાં સહાય કરે છે. ગુજરાતીઓના માનીતા લેખક શ્રી. પેટલીકરે હમણાં હમણાં આવા વ્યક્તિપરિચયોના લેખન મારફત ઠીક સેવાકાર્ય બજાવી રહ્યા છે. કીંમત કંઇક વધારે ગણાય.

૧૬. **સ્વામી રામતીર્થ**: લેખક : શ્રી. પ્રફુલ્લ આ. ઠાકોર; પ્રકાશક : સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, ભદ્ર પાસે-અમદાવાદ-કીમત રૂ. ૦-૪-૦.

લેખકે આટલા ટૂંકા લેખની પુસ્તિકામાં સુરેખ ભાષા, ભાવગૂંથણી અને માફકસરની પ્રસંગગોઠવણી ઠીક ઠીક સાચવી છે. ઊગતા જીવનની પગથાર પર આવા વિદ્યાવિહારી, ત્યાગી અને સ્વદેશપ્રેમી મહાનુભાવનાં આત્મશ્રદ્ધા અને સ્વાર્પણના પ્રસંગો આશા જન્માવી જાય છે. સસ્તા સાહિત્ય દ્વારા ઉગતી જુવાન પેઢીને ઊંચે લાવવામાં આવાં જીવનચરિત્રોનું પ્રકાશન મહત્ત્વના સ્થાને છે.

૧૭. **હેલનકેલર**:—અનુવાદક શ્રી. જયન્તિ દલાલ; પ્રકાશક-રવાણી પ્રકાશનગૃહ રિલીફ રોડ અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૧૬૮, કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

કુદરત સામે આપબળે પ્રગતિ સાધનાર અમેરિકન અંધ મહિલાની પ્રેરક આત્મકથાને ગુજરાતી ભાષામાં ઉતારી શ્રી. જયંતિ દલાલે અપંગ અને અંધ કહેવાની બહાદુર સ્ત્રીનું સન્માન કરી એમાંથી સબક્ષ અને દિવ્યાનું દર્શન કરાવ્યું છે. હેલન કેલરની જીવનકથા પુરુષાર્થમાં આનંદ, ઉલ્લાસ, ખામોશી અને શ્રદ્ધાની પ્રેરણાનું પ્રતિપાદન કરાવે છે. હતાશા અને નિરાશાની દિવાલો વચ્ચે અટવાતી સ્ત્રીઓ માટે માર્ગદર્શક થઈ પડે એવું એક આ ઉમદા પુસ્તક છે.

૧૮. **વ્યક્તિચિત્રો**: લેખક શ્રી. લીના મંગળદાસ, પ્રકાશક: સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, ભદ્ર, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ. ૧૬૦. કીમત રૂ. ૧-૮-૦

એક ગુજરાતી બહેને પ્રવાસ દરમિયાન લખેલી નોંધપોથીના આધારે કવિ, ચિત્રકાર, શિક્ષક અને તત્ત્વવેત્તાનાં ચતુર્વિધ વ્યક્તિચિત્રો આલેખી ગુજરાતી સાહિત્યમાં ભારતીય સમાજઘડતરના માનવજીવનો દ્વારા ઉમેરો કર્યો છે. ગુજરાતી સાહિત્યક્ષેત્રે જે ગણ્યાં ગાંઠયાં સ્ત્રીલેખકો લેખનપ્રવૃત્તિમાં નજરે પડે છે તેમાં શ્રી. લીનાબહેન જરૂર આશાસ્પદ બહેન જણાય છે. આમ વ્યક્તિપરિચયો કરાવવાનો પ્રયાસ સ્તુત્ય હોવાની સાથે સાથે ઉપયોગી પણ છે.

૧૯. **રાષ્ટ્રના સેનાનીઓ**-લેખક : ઈશ્વર પેટલીકર; પ્રકાશક : ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. પો. બો. નં. ૭૩ અમદાવાદ પૃષ્ઠ ૮૭, કીમત-રૂ. ૧-૦-૦

ભારતની પાર્લામેન્ટના પ્રમુખ સ્વ. માવલંકર દાદા અને સ્વ. સાને ગુરુજી જન્મે મહારાષ્ટ્રીયન હોવા છતાં ગુજરાતને મન પોતીકા છે. એમનો સંબંધ ગુજરાત સાથે ગાઢ રહ્યો છે એટલે એ બન્ને વ્યક્તિઓની સાથે શ્રી. ઢેબરભાઇ અને શ્રી. ઇંદુલાલ યાજ્ઞિકનાં ચિત્રો રાષ્ટ્રના સેનાનીઓ તરીકે આ લેખનમાં સંપૂર્ણ ન્યાય આપી જાય છે. જેમનાં નામ લોકજીભે રમતાં રહે છે એવા આગેવાનો વિશે ખ્યાલ આપવા માટે હળવા સ્વરૂપમાં આ પ્રકારનું સાહિત્ય જરૂર અનોખો ભાગ ભજવે છે.

૨૦ બેન્જામિન ફ્રાંકલિન–પ્રકાશક : રવાણીપ્રકાશન ગૃહ, રિલીફરોડ, અમદાવાદ–૧ (અનુવાદ), પૃષ્ઠ ૧૪૮, કિંમત બે રૂપિયા.

માર્ગારેટ કઝીન્સના 'બેન ફ્રાંકલિન ઓફ ઓલ્ડ ફિડાડેલ્ફીઆ' નો સંપૂર્ણ અનુવાદ ગુજરાતી ભાષામાં પ્રગટ કરી રવાણી પ્રકાશન ગૃહે સ્તુત્ય પ્રયોગ કર્યો છે. કિશોરોના ચારિત્ર્યઘડતરમાં ઉપયોગી થાય એવું, સ્વાતંત્ર્યવીર બેન્જામિન ફ્રાંકલિનનું પ્રેરણાદાયી જીવન ચરિત્ર, ચિત્રકાર-ફ્રીટ્ઝ આઇચેનબર્ગના ચિત્રો વડે સારો ઉઠાવ લાવે છે. દેશની સ્વતંત્રતાના વીર પુરુષોનાં આવાં પ્રકાશનો નવી પેઢીને ખૂબ ઉપયોગી નીવડશે.

૨૧ રામ અને કૃષ્ણ : લેખક–શ્રી. કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા, પ્રકાશકઃ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૧૩૪, કિંમત એક રૂપિયો,

સ્વ. કિશોરલાલ મશરૂવાળાએ ગાંધી યુગમાં ગુજરાતને ઘરણું કીમતી સાહિત્ય પીરસ્યું છે. શાળાઓમાં ઇતર વાચન તથા શિક્ષિત પ્રૌઢોના વિશેષ વાચનમાં આ પુસ્તક અતિ અગત્યનું અને ઉપયોગી નીવડે તેવું છે. વળી મહાપુરુષો માનવજાતિનાં કયા કારણે વંદનીય પાત્રો છે, એ દૃષ્ટિથી આ ચરિત્ર આલેખવાનો પ્રયત્ન છે. અને તેથી મહાપુરુષોને નિહાળવાનું–પિછાનવાનું દૃષ્ટિબિંદુ જેમને માન્ય હોય તેમને માટે આ પુસ્તક મહત્ત્વનું છે. રામ અને કૃષ્ણ જેવા અવતારી પુરુષોના જુગજૂના ચરિત્રને સરળ રીતે રજુઆત કરવામાં લેખકે વાચન માટેની લાલચ ઊભી કરી છે. પુસ્તક ટૂંકમાં ઘણું રજૂ કરી જાય છે.

૨૨ જીવનનાં ચડાણ : લેખક–સ્વામી નૃસિંહગિરિ મણિગિરિ મહેતા; પ્રકાશકઃ લેખક પોતે. કતારગામ (સુરત) પૃષ્ઠ ૨૪૭. કિંમત રૂ. ૧–૪–૦

'જીવનનાં ચડાણ' એ ગોસ્વામી જ્ઞાતિના માસિકપત્રના છેલ્લા પંદર વર્ષમાં છપાયેલા અગ્રલેખો, આદિવચનો વગેરેનો સંગ્રહ છે. વળી પુસ્તકમાંના લેખો જુદા જુદા વિષયો ઉપર સ્વતંત્ર રીતે લખાયેલા હોઇ સળંગ પુસ્તક વાંચવાને બદલે ગમે તે વિષયનો લેખ વાંચવાની સુગમતા પડે છે. 'અભણ સ્ત્રીઓ' 'જાતમહેનતનો અભાવ' 'વડીલોના વાંકે' ઠીક પ્રકાશ પાડે છે. ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા જગાવી કર્તવ્ય પ્રત્યે લક્ષ દોરવા દૃષ્ટાંતોનો ઠીક આશરો લેવાયો છે. એકંદરે પ્રયાસ પ્રસંશનીય છે.

૨૩ લોકમાન્ય ટિળક : લેખક-પાંડુરંગ ગણેશ દેશપાંડે, પ્રકાશકઃ ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૩૩૫, કિંમત રૂ. ૩–૦–૦.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ તરફથી શિક્ષણક્ષેત્રમાં ઉપયોગી નીવડે એવાં જ પુસ્તકો જનતાને અપાયાં છે એમાં આ પુસ્તક જીવન ચરિત્ર હોવા છતાં સ્વતંત્ર ભારતના નાગરિકોના સામાન્ય જ્ઞાન માટે ઘણી વિગતો માહિતીપૂર્ણ રજૂ કરે છે. કિંમતની દૃષ્ટિએ કંઇ વધારે ન ગણાય તેવી કિંમત છે. રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજીના ગુરૂપદે લેખાતા લોકમાન્યનું જીવન સ્વરાજની સિદ્ધિ માટે કેટલી કઠોર તપશ્ચર્યા કરવી પડે છે તેનો મૌલિક ચિતાર ખડો કરે છે. હિંદના રાજકીય અંધારયુગમાં બરાબર ૧૦૦ વર્ષ પૂર્વે લોકમાન્ય જન્મ્યા અને ગીતા ગ્રંથનું હાર્દ સમજાવનાર એમણે જીવનમાં આચરી બતાવી ભારતને આઝાદી અપાવી, એ એમના પુરુષાર્થનું જ પરિણામ છે. આ જીવન ચરિત્ર બહોળા પ્રમાણમાં વંચાય એ ઇચ્છવા જોગ છે,

ચિ. દે.

પુસ્તકાલય નોંધ

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના કાર્યાલયમાં તા. ૨૧-૧૦-૫૬ ના રોજ બપોરે ૨-૩૦ વાગે શ્રી મગનભાઇ શંકરભાઇ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તે વખતે કુલ ૩૯ સભ્યો હાજર હતા.

આ સભામાં નીચેનાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યાં હતાં:

સભામાં હાજરી આપી નહિ શકાય એવી મતલબના શ્રીમતી સરલાદેવી સારાભાઇ, શ્રી. દલસુખરામ શાસ્ત્રી અને શ્રી. માધવભાઇ કાલિદાસ પટેલના આવેલ પત્રોની નોંધ લેવાઇ હતી. ત્યાર બાદ ગયા વર્ષની સામાન્ય સભાની મિનિટ શ્રી. મણિભાઇ દેશાઇએ વાંચી સંભળાવી હતી તે મંજૂર રાખવામાં આવી હતી.

મંડળની કાર્યવાહક સમિતિએ મંજૂર કરેલો સન ૫૫-૫૬નો હેવાલ અને હિસાબ સભા સમક્ષ રજુ થતાં શ્રી. સુરેન્દ્ર સો. ચાવડાની તે મંજૂર કરવાની દરખાસ્તને શ્રી. ચિમનભાઇ હ. અમીનનો ટેકો મળ્યા બાદ દરખાસ્ત મંજૂર કરવામાં આવી હતી.

સન ૫૫-૫૬ ના વર્ષ માટે કાર્યવાહક સમિતિના પ્રમુખતરીકે શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઇ પટેલની ચૂંટણી કરવાની દરખાસ્ત શ્રી. કીકુભાઇ દેસાઈ તરફથી મૂકવામાં આવી હતી તેને શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલનો ટેકો મળ્યા બાદ દરખાસ્ત મંજૂર કરવામાં આવી હતી.

સન. ૫૬-૫૭ ના વર્ષ માટે કાર્યવાહક સમિતિના ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી. મગનભાઇ પ્રભુદાસ દેસાઈની ચૂંટણી કરવાની દરખાસ્ત શ્રી. ચિમનભાઇ હ. અમીને મૂકી હતી. તેને શ્રી. સુરેન્દ્ર સો. ચાવડાનો ટેકો મળ્યા બાદ દરખાસ્ત મંજૂર કરવામાં આવી હતી.

સન. ૫૬-૫૭ ના વર્ષ માટે નીચે જણાવેલા ચાર સભ્યોની ચૂંટણી કરવાની દરખાસ્ત શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીને મૂકી હતી અને તેને શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળાનો ટેકો મળ્યા બાદ દરખાસ્ત મંજૂર કરવામાં આવી હતી: ૧. શ્રી. જીવણજી ડાહ્યાભાઇ દેસાઇ, ૨. શ્રી. જેઠાલાલ જીવણલાલ ગાંધી, ૩. શ્રીમતી કુસુમબહેન દેસાઈ, ૪. શ્રી. ગજાનન ગ. દવે.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ : પુસ્તકાલય પ્રચારકોની કામગીરી

વડોદરા, પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલે માહે ઓકટોબર ૫૬માં વડોદરા તાલુકાનાં ૧ ખલીપુર, ૨ પદમલા, ૩ સાંકરદા, ૪ રણોલી, ૫ આમલીઆરા, ૬ શેરખી, ૭ અંપાડ, ૮ કોયલી, ૯ મહાપુરા, ૧૦ સોનારકુઇ, ૧૧ સમસપુરા, ૧૨ મેઘાકુઇ, ૧૩ સમશાબાદ, ૧૪ રૂવાદ, ૧૫ સલાડ, ૧૬ સીંધરોટ, ૧૭ કોટણા એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે, તથા ગુ. પુ. મંડળના કુલ ૨૩ સભ્યો નોંધ્યા છે. ૭૯ પુસ્તકો રૂબરૂ વાંચવા આપ્યાં છે.

—ભરૂચ સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. બળવંતરાય મં. મહંતે માહે ઓકટોબર ૫૬માં બારડોલી તાલુકાનાં ૧ સરભોણ, ૨ સેજવાડ, ૩ વાંકાનેર, ૪ અલ્લુ, ૫ મઢી,

૬ કડોદ, ૭ ખામણી, ૮ રાયમ, ૯ વરાડ, વલોડ તાલુકાનાં ૧૦ દેલવાડા, ૧૧ વાલોડ, ૧૨ બુટવાડા, ૧૩ શાહપોર, ૧૪ કમાલછોડ, ૧૫ સાયદલા અને મહુવા તાલુકાનાં ૧૬ ઓરીયા એ ગામોનાં સાર્વ. પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી. ઉપરાંત બારડોલી તાલુકાનાં ૯ તથા વાલોડ તાલુકાનાં ૨ ગામોનાં શાળાપુસ્તકાલયની મુલાકાત લઇ દફતરી કામની સમજ આપી હતી. તથા વિદ્યાર્થીઓમાં પુસ્તક વાચનનો પ્રચાર પણ સારો કર્યો હતો. ગુ. પુ મં. ના કુલ ૩૪ સભાસદો નોંધ્યા હતા, તથા ૭૬ પુસ્તકો રૂબરૂમાં ઇસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં હતાં.

—સાવલી તાલુકા મા. પુ. પ્રચારક શ્રી. સોમાભાઇ ગ. વૈદે માહે જુલાઇમાં લસુંદ્રાના સાર્વ. પુસ્તકાલયની તપાસણી કરી તથા દીયાપુરા અને ગુંહરડી ગામે નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. માહે સપ્ટેમ્બરમાં બહુથા, ટુંડાવ, ગોઠડા અને ધર્મપુર અને ઓકટોબરમાં દાજીપુરા અને વાલાવાવનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી.

વડોદરા તાલુકા મા. પુ. પ્રચારક શ્રી. ભોગીલાલ જ. જોષીએ માહે ઓગસ્ટમાં ૧ અટલાદરા, ૨ કેલનપુર, ૩ કપુરાઇ, ૪ દંતેશ્વર, માહે સપ્ટેમ્બરમાં ૫ હરણી, ૬ તંતારપુરા, ૭ કલાલી, ૮ સયાજીપુરા, ૯ ચાપડ, એ ગામોનાં પુસ્તકાલયની-તપાસણી કરી હતી તથા ૧૦ શંકરપુરા અને રતનપુરા એ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો.

—વડોદરા જિલ્લાના નસવાડી તાલુકામાં ડિસેમ્બર '૫૬ 'માં પુસ્તકાલયશિક્ષણ વર્ગ એ તાલુકાના આસિ. ડે. એ. ઈ. શ્રી. મૂળજીભાઇ શાહના સહકારથી નસવાડીમાં ભરવાનું નક્કી થયું છે. તારીખો હવે પછી નક્કી થશે.

—છઠ્ઠી શિ. વા. પરીક્ષાનું પરિણામ ડિસેમ્બર આખરે પ્રસિદ્ધ કરવાની તૈયારીઓ થાલી રહી છે.

વ. મૂ. પટેલ.
સહમંત્રી.

પુસ્તકાલયોને મદદ

સા. પુ. માલુ (તા. સંખેડા) ને ૨૫) હરિભાઇ હીરાભાઇ પટેલ તરફથી તેમના પુત્રના લગ્ન પ્રસંગે મુ. ધર્મપુરી તા. ડભોઇના

૧૧) દેસાઇભાઇ કાળાભાઇ બારૈઆ તરફથી તેમના પુત્રના લગ્નના પ્રસંગે મું. *ફેલુડી તા. વાઘોડીઆ.*

શ્રી. પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરીને ભેટ – રૂ. ૧૫૧) સ્વ. શ્રી. ભક્તિપ્રસાદ જેઠાલાલ પરીખના સ્મરણાર્થે રૂ. ૧૫૧) શ્રી. મણિલાલ ભૂખણભાઇ ત્રિવેદી તરફથી, રૂ. ૧૦૧) શ્રી. શેઠ જાબીરભાઇ બદરૂદીન મહેતા તરફથી.

પુસ્તકાલયના મકાનનો ઉદ્‌ઘાટન સમારંભ – કામલી (તા. સિદ્ધપુર) ગામે પુસ્તકાલયના સ્વતંત્ર મકાન માટે સ્વર્ગસ્થ શેઠ શ્રી. ભીખાભાઇ જીવણદાસ તરફથી દેણગી મળેલી હતી. તે પુસ્તકાલયનું સ્વતંત્ર મકાન તૈયાર થતાં તા ૧૯-૧૦-૫૬ ના રોજ મજકુર ગામના માજી શિક્ષક પ્રભુદાસ ત્રિકમદાસના પ્રમુખપદે માજી પોલીસ પટેલ શ્રી. હરિભાઇ મુળચંદદાસના શુભ હસ્તે ઉદ્‌ઘાટન વિધિ કરી ખુલ્લું મૂકવામાં આવ્યું હતું. સદર પુસ્તકાલયને બંને દાતાઓ તરફથી રૂ. ૧૦૧) રૂ. ૧૦૧) મળી કુલ રૂ. ૨૦૨) ભેટ મળ્યા છે. ઉદ્‌ઘાટન મેળાવડા પ્રસંગે બાળકોના ગરબા, ગીત, સંવાદ, વગેરે રાખવામાં આવ્યાં હતાં.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ : પ્રચારકની કામગીરી

અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળ તરફથી નિમવામાં આવેલ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. ઉમિયાશંકર લલ્લુરામ દવેએ ઓકટોબર માસમાં સાબરકાંઠાનાં નીચે જણાવેલાં ૩૧ ગામોની મુલાકાત લીધી હતી. જે પૈકીના × આવા નિશાન કરેલ ૧૫ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી ગ્રંથપાલોને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપ્યું હતું. તથા બાકીનાં ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો શરૂ કરવા માટે યોગ્ય વાતાવરણ તૈયાર કર્યું હતું.

(૧) ×પ્રાંતિજ, (૨)० પોગલુ, (૩) ० પલાસણ, (૪) અમીનપુરા, (૫) ×હિંમતનગર, (૬) ×ઇડર, (૭) નેત્રામલી, (૮) દેવગઢ, (૯) રતનપુર, (૧૦) ×દેસોતર, (૧૧) બોદ્રોલી, (૧૨) ×ઉમેદગઢ, (૧૩) ×મઉબ, (૧૪) ×ખેડબ્રહ્મા, (૧૫) વડાલી, (૧૬) કડીઆદરા, (૧૭) ×ચોરીવાડ, (૧૮) ભુતીયા, (૧૯) ×ઇલોલ, (૨૦) ચોરાસણ, (૨૧) ×કનાઇ, (૨૨) ×ભીલોડા, (૨૩) ×વાંકાનેર, (૨૪) બામણા, (૨૫) મોડાસા, (૨૬) ×ડમોઇ, (૨૭) ઘનશ્યામપુરા, (૨૮) માધવગઢ, (૨૯) ×બાપડ, (૩૦) ×ચોપલા, (૩૧) ×ધનસુરા.

સંખેડા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સમગ્ર સભા

તા. ૧૭-૧૦-૫૬ ને બુધવાર ના રોજ બપોરે ૧૨-૦ કલાકે સંખેડા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મકાનમાં રા. ફુલજીભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં

(૧) તાલુકાનાં ગામડાઓમાં શિક્ષણની દૃષ્ટિએ પ્રચાર થાય અને ગામડામાંની અજ્ઞાન જનતામાં જ્ઞાનનો દીવો પ્રગટે અને ગ્રામ્ય પ્રજાને સારી સારી ચોપડીઓ વાંચવા મળી શકે તે અંગે એક ફરતું પુસ્તકાલય ચાલુ રહે તે માટે સંખેડા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય આ સવલત આપે તેવી સંખેડા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના વ્ય. મંડળને વિનંતિ કરતો,

(૨) તાલુકા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગ મળે અને ગામડાની પ્રજા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિથી જાગૃત થાય તે અંગે વડોદરા જીલ્લા પરિષદ ભરવાનો,

(૩) પુસ્તકાલય શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિના વિકાસ અંગે તાલુકામાં પુસ્તકાલય પરિષદ સાથે સંસ્કાર સંમેલન યોજવાનું પણ ઠરાવાયું હતું.

(૪) વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ યોજવા અને પરિષદના ખર્ચને પહોંચી વળવા લોકો પાસે આર્થિક મદદ માટે નાણાં એકઠાં કરવા અંગે એક મંડળ નિમવાનું ઠરાવાયું હતું.

ધારી તાલુકા પુસ્તકાલય તરફથી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા

તા. ૩૦-૧૨-૫૬ રવિવારના રોજ રાખવામાં આવી છે.

(૧) આ પરીક્ષામાં ધારી તાલુકાની તમામ શાળાઓના ધોરણ ૫ થી ૮ ના વિદ્યાર્થીઓ તથા એ કક્ષાના ન ભણતા ભાઇઓ ભાગ લઇ શકશે.

(૨) પરીક્ષાના વિષયોમાં ભારતનો આધુનિક ઇતિહાસ, નાગરિક શાસ્ત્રનાં ચાલતાં પુસ્તકો અને ચાલુ વર્તમાનપત્રોના બનાવો ઉપર પ્રશ્નપત્ર કાઢવામાં આવશે.

(૩) પરીક્ષા માટે કાંઈ પણ ફી રાખવામાં આવી નથી. વધારેમાં વધારે માર્ક મેળવનાર પ્રથમના બે નંબરોને ધોરણવાર અનુક્રમે રૂ. ૨ અને ૧ એ પ્રમાણે ઇનામો આપવામાં આવશે, અને ઉત્તીર્ણ થનાર દરેકને પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવશે.

(૪) કેન્દ્ર વ્યવસ્થાપકોએ ડિસેમ્બરના પહેલા અઠવાડિયામાં પરીક્ષાર્થીઓની યાદી ધારી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ પર મોકલવી.

સામયિક ચિંતન

આ દુનિયામાં અનેક શક્તિશાળી તત્ત્વો છે એમાં

સૌથી ઉત્તમ શું હશે ? શ્રેષ્ઠ કોણ ?

પરમેશ્વરે પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું પછી તે ગબડી ન પડે એટલા માટે તેણે પૃથ્વી ઉપર મોટા પર્વતો રચ્યા. દેવદૂતો આ ઊંચા, અભેદ્ય પર્વતો જોઈને આશ્ચર્ય પામી ગયા. તેમણે પૂછયું: 'ભગવાન ! દુનિયામાં પર્વત કરતાં વધારે અભેદ્ય ને શક્તિમાન કશું હશે ખરું ?'

પરમેશ્વરે ઉત્તર આપ્યો, 'લોખંડ પર્વત કરતાં વધુ શક્તિશાળી છે, કારણ કે લોખંડથી પર્વતને તોડી ફોડી શકાય છે, પણ અગ્નિમાં લોખંડ કરતાં પણ વધુ શક્તિ છે કારણ કે તે લોખંડને ઓગાળી નાખી શકે છે.'

'તો અગ્નિથી વધુ શક્તિશાળી દુનિયામાં કશું જ નથી ?'

'છે ને ! અગ્નિ કરતાં પાણી શ્રેષ્ઠ છે, પાણી અગ્નિનો તાપ હરી લઈ શકે છે, અને પાણી કરતાં પવન વધુ શક્તિમાન છે, કારણ કે પવન પાણીને ચલાવે છે.'

'તો પછી વાયુ જ સર્વશ્રેષ્ઠ કહેવાય. એનાથી વધુ શક્તિમાન તો દુનિયામાં કાંઈ જ નહિ હોયને ?'

'વત્સ ! પૃથ્વી, પાણી, પવન, તેજ, આકાશ વગેરે તત્ત્વો કરતાં ગુણવાન માણસ વધુ શ્રેષ્ઠ છે. જમણા હાથે જે કાંઈ દાન આપે તે ડાબા હાથ ન જાણે એવું ગુપ્તદાન કરનાર માણસ આખા જગતને પોતાને આધીન રાખી શકે છે. આપણા બાંધવ તરફ હસીને પ્રેમપૂર્વક નીરખવું માર્ગ ભૂલ્યા મુસાફરને પાણી પાવું, દુ:ખી માણસનાં આંસુ લૂછવાં, આ દરેક કાર્ય ઉત્તમ દાન છે. મનુષ્યની સાચી સંપત્તિ એટલે તેણે પોતાના જીવન દરમિયાન કરેલાં સત્કાર્યો. દેવોના દરબારમાં આ વસ્તુની જ નોંધ લેવામાં આવે છે. એટલે પરોપકારી અને ગુણવાન માણસોનું સામર્થ્ય શ્રેષ્ઠતમ માન.'

—હજરત મહમદ પેગંબરના ઉપદેશ પરથી.

સંતનો સમાગમ

એક વાર નારદ મુનિ વિષ્ણુ ભગવાન પાસે જઈને પૂછવા લાગ્યા. "ભગવાન સંતનો સમાગમ કરવાથી શો લાભ થાય છે, એ વિષે મને કહો."

વિષ્ણુ ભગવાન બોલ્યા: "નારદજી, તમે ગંગાજીને કિનારે રહેતા એક કીડા પાસે જાઓ. એ તમને આ સવાલનો જવાબ આપશે." એમ કહીને ભગવાને એ કીડો ક્યાં રહે છે એ બતાવ્યું.

નારદજી પેલા કીડા પાસે જઈને બોલ્યા: "ભાઈ, હું વૈકુંઠથી આવું છું. વિષ્ણુ ભગવાને કહ્યું છે કે; તમે મારા પ્રશ્નનો જવાબ આપી શકશો; એટલે હું તમારી પાસે આવ્યો છું. કૃપા કરીને મને કહો કે, સંતનો સમાગમ કરવાથી શો લાભ થાય છે ? "

નારદજીનો પ્રશ્ન સાંભળી કીડાએ તેમના તરફ ઊંચી ડોક કરીને જોયું, ત્યાં તો કીડાના પ્રાણ નીકળી ગયા !

કીડાને આમ એકાએક મરણ પામેલો જોઇને નારદજી ગભરાઇ ગયા. તેમને થયું, 'મને જોવાથી કીડાને આમ કેમ થઇ ગયું ? શું મારું દર્શન આટલું અમંગળ છે ?

નારદજી તો ત્યાંથી તરત જ ચાલ્યા ગયા. તે પાછા વૈકુંઠ પણ ન ગયા. રખેને, ભગવાન આ પ્રશ્ન અંગે પૂછપરછ કરે !

આમ ત્રણચાર વર્ષ વહી ગયાં. નારદજીને થયું, 'હવે ભગવાન પાસે જવામાં કશો વાંધો નથી. ભગવાનને ફરીને એ જ સવાલ પૂછું. ભગવાન તો મારી તે દિવસની વાત ભૂલી પણ ગયા હશે. ભગવાનને કંઇ ઓછું કામ રહે છે કે મારો તે દિવસનો સવાલ યાદ રાખે ?' આમ વિચાર કરીને તે વૈકુંઠ ગયા.

ઘણા દિવસે નારદજીને પધારેલા જોઈ વિષ્ણુ ભગવાન આવકાર આપતા બોલ્યા: "આવો, આવો નારદજી, તમે તો પૃથ્વી પર ખૂબ ખૂબ ફરીને આવ્યા ને ! બોલો, શા સમાચાર છે ? "

નારદજી બોલ્યા: " હે અંતરયામી, ખાસ કશા સમાચાર નથી. પરંતુ મારે આપને એક સવાલ પૂછવો છે. સંતનો સમાગમ કરવાથી શો લાભ થાય છે ?"

વિષ્ણુ ભગવાને પૃથ્વી પર રહેતી એક ગાયમાતાને બતાવીને કહ્યું: "નારદજી, આપ જઇને આ પ્રશ્ન ગાય માતાને પૂછજો. એ તમને એનો ઉત્તર આપશે."

નારદજી પેલી ગાય માતા પાસે જઇને પૂછવા લાગ્યા: "મૈયા, મારા એક પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા કૃપા કરો. સંતનો સમાગમ કરવાથી શો લાભ થાય છે? "

ગાયમાતાએ મોં ઊંચું કરીને નારદજી તરફ જોયું, ત્યાં તો ગાય માતાનો જીવ નીકળી ગયો અને તે જમીન પર ઢળી પડયાં !

ગાય માતાને આમ મરણ પામેલાં જોઇને નારદજી તો ખૂબ જ ગભરાઇ ગયા. તેમને થયું, 'અરેરે; મને ગૌહત્યાનું પાપ લાગ્યું ! શું મારું દર્શન આટલું દુઃખરૂપ થઇ પડયું છે ?'

તે તો હતાશ બની બધે ફરવા લાગ્યા. સૌ દેવોને ત્યાં તે જાય, પણ વિષ્ણુ ભગવાન પાસે ન જાય,

આમ કરતાં કરતાં ઘણાં વર્ષો વહી ગયાં. નારદજીને થયું, 'હવે ભગવાન પેલી વાત ભૂલી ગયા હશે. એટલે લાવ, ત્યાં જઇને મારો સવાલ પૂછું.'

આમ વિચાર કરીને તે વિષ્ણુ ભગવાન પાસે ગયા અને પોતાનો પેલો પ્રશ્ન ફરીને પૂછવા લાગ્યા.

વિષ્ણુ ભગવાને કહ્યું: "નારદજી, તમે મારા એક ભક્ત પાસે જાઓ. એ તમને આ સવાલનો જવાબ આપશે." એમ કહીને તેમણે પેલા ભગતનું ઘર નારદજીને બતાવ્યું.

નારદજી એ સાંભળીને ખમચાઈને બોલ્યા: "ભગવાન, મારે હવે કોઇ પાસે જવું નથી!" એમ કહીને તેમણે વાત ભગવાનને કહી સંભળાવી.

એ સાંભળીને ભગવાન હસતા હસતા બોલ્યા: "નારદજી, ગભરાશો નહિ. તમને કશું પાપ ન લાગે. હવે મનમાં કશી શંકા લાવ્યા વિના એ ભગત પાસે જઈ આવો."

નારદજી તો પેલા ભગત પાસે ગયા. ભગતે નારદજીનું ભક્તિભાવપૂર્વક સ્વાગત કર્યું.

નારદજીએ તેમને પૂછ્યું: "ભાઈ, મને એક પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો. સંતનો સમાગમ કરવાથી શો લાભ થાય છે?"

હજી એ બંને જણ વચ્ચે વાતચીત થતી હતી ત્યાં તો સ્વર્ગમાંથી વિમાન લઇને દેવદૂતો આવી પહોંચ્યા! દેવદૂતો ભગતને કહેવા લાગ્યા: "ભગતજી, ચાલો. અમે તમને સ્વર્ગે લઇ જવા આવ્યા છીએ."

ભગતજી તો રાજી થઇને જવા તૈયાર થયા.

નારદજી તો આ બધું જોઈને અચંબો પામ્યા. તેમણે તરત જ પેલા ભગતનો હાથ પકડી લઇને પૂછયું: "ભગતજી, તમે પહેલાં મને મારા સવાલનો જવાબ આપો. પછી તમારે સ્વર્ગમાં જવું હોય તો ખુશીથી જજો."

ભગતજી હસતા હસતા બોલ્યા: "નારદજી, આપના પ્રશ્નનો ઉત્તર સાંભળો. હું પહેલાં કીડો હતો. આપ મારી પાસે આવ્યા અને આપની સાથે મારો થોડીક વાર સમાગમ થયો; ત્યાં તો મારો કીડાનો અવતાર પૂરો થયો અને હું ગાયમાતાને રૂપે અવતર્યો. આપ જેવા સંતના સમાગમથી મારો ઉદ્ધાર થયો. ત્યાર બાદ જયારે હું પવિત્ર ગાયરૂપે હતો, ત્યારે આપ પાછા કૃપા કરી મારી પાસે આવ્યા, અને આપના સમાગમના પ્રતાપે હું ગાય મટી પવિત્ર કુળમાં માનવ તરીકે જન્મ્યો અને સાધુજીવન જીવવા લાગ્યો. અહીં આવી આપે ફરીને આપના સમાગમનો લાભ મને આપ્યો, તેથી જુઓને, મારે માટે આ સ્વર્ગનું વિમાન આવ્યું! ભગવાન, હવે આપને સંતના સમાગમથી શો લાભ થાય છે એ સમજાયું? સંતનો સમાગમ તો પાવનકારી છે."

એમ કહીને તે ભગત નારદજીનાં ચરણમાં ઢળી પડ્યો. નારદજી પણ ભગવાન પ્રત્યેના ભાવથી ગળગળા બની જઇ બોલી ઉઠયાઃ "હે ભગવાન, આપની લીલા અપરંપાર છે!" ("લોકજીવન")

તંબાકુનું ઝેર

એક સિગારેટમાંથી લગભગ બે લિટર (એક લિટર = બે નવમાંશ ગેલન, લગભગ) ધુમાડો પેદા થાય છે. માણુસ આ ધુમાડો શ્વાસમાં લે છે, તેમાં ત્રણુ અબજથી વધારે મેશના કણો હોય છે. એમાંનો મોટો ભાગ ફેફસાં પર જામે અને રહે છે.

એક આખી સિગારેટ પીવાથી માણુસના શરીરમાં એક ગ્રામના હજારમા ભાગ જેટલું નિકોટીન પ્રવેશે છે. આથી ૪૦–૫૦ ગણું નિકોટીન એક સાથે શરીરમાં પ્રવેશે તો માણુસનું મોત થાય છે. એક ડોઝ રફતે રફતે દાખલ થવાને પરિણામે શરીરમાં જીર્ણ વિષમતા રહે છે. એને કારણે ઘણી વાર ગંભીર વિષમતાઓ પેદા થાય છે.

રખડુઓની એક ટોળીએ એક વાર એક માન્યામાં ન આવે એવી શરત લગાવી હતી. તેમણે ૧૯૬૪ માં ફ્રાન્સના નીસ શહેર ખાતે સિગારેટ ફૂંકવાની શરત ગોઠવી હતી. આ હરીફાઇ એક પછી એક ચાલુ રાખી સૌથી વધુ સંખ્યામાં સિગારેટો પીનાર વિજેતાની જાહેર કરવાની હતી. આ શરતમાં ભાગ લેનાર બે જણાએ વગર અટકયે ૬૦–૬૦ સિગારેટો ફૂંકી મારી અને થોડા કલાક બાદ નિકોટીનના ભારે ઝેરથી મરણુ પામ્યા.

(સોવિયેત માસિક 'આરોગ્ય'માંથી)

સારા થવામાં અને સારા દેખાવામાં તફાવત છે.

ગુરુ આપણુને જ્ઞાન આપે છે. સત્ય અને ઉન્નતિના માર્ગે પ્રેરણુા આપે છે. જ્યારે આપણે ભ્રમણાઓમાં ગોથાં ખાતા હોઇએ ત્યારે તેઓ જ્ઞાન આપીને સરળ માર્ગે લઇ જાય છે. આપણે દોષો અને વાસનાઓથી ભરેલા છીએ અને તેઓ આપણુને એમાંથી છોડાવે છે. કારણુ તેઓ સદ્‌ગુણોની સાક્ષાત મૂર્તિરૂપ છે. કેવળ માહિતીવાળું જ્ઞાન પંડિતાઇ છે ! જે જ્ઞાનનું આચરણુ ન થાય તે જ્ઞાન શા કામનું ? જેમકે સત્ય બોલવું, પ્રામાણિક થવું, નિર્ભય બનવું વગેરે ગુણો દરેકે ખીલવવા જોઈએ. આ પ્રમાણે જાણુતા છતાં જો તેમ વર્તન ન થાય તો એ માહિતીથી શો ફાયદો ? ગુરુ સદ્‌ગુણોને આચરણુમાં મૂકીને પછી આપણુને ઉપદેશ આપે છે. મામૂલી વસ્તુ આપનારનો આપણે આભાર માનીએ છીએ તો જેમની પાસેથી આપણે સારામાં સારી વસ્તુ પ્રાપ્ત કરીએ છીએ, એમનો કેટલો ઉપકાર માનીએ ! એ ઉપકારનો બદલો કોઇ પણુ રીતે વાળી શકાતો નથી. એના બદલામાં આપણે તેમને બધું અર્પણુ કરીએ તો પણુ ઓછું છે.

ગુરુભક્તિ

આપણા સમાજમાં લાંબા વખતથી આવા માર્ગદર્શકને "ગુરુ" તરીકે ઘણું મહત્ત્વ આપેલું છે. તેમાં આપણા હંમેશના સ્વભાવ મુજબ તેને गुरु ब्रह्मा गुरु विष्णु गुरु देवो महेश्वरः વગેરે અતિશયતાએ જઇ પહોંચાડયો છે. આમ કરવાની ખરેખર કશી જરૂર નથી. ગુરુ ઉપરની શ્રદ્ધાના વિચારેમાં આપણાં શાસ્ત્રોમાં અતિશયતા જોવામાં આવે છે. એ વિષે સાવધ ન થવાની જરૂર છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે, ગુરુને સર્વસ્વ અર્પણુ કરવું જોઈએ અને ગુરુવાકયમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી જોઇએ. પરંતુ એ વિષે વિવેક કરવાની જરૂર છે. સદુપદેશ સાંભળીને એના પર મનન કરવું જોઇએ અને પોતાને યોગ્ય લાગે, પોતાની બુદ્ધિ કબૂલ કરે તેટલું જ ગ્રહણુ કરવું જોઇએ અને એ પ્રમાણે આચરણુ કરવું જોઇએ. કેવળ

અંધશ્રદ્ધા રાખીને ગુરુનું બધું કહેવું બરાબર છે અને મનમાં ઊઠતી શંકાના સમાધાનને પણ સ્થાન નથી, એમ માનવું એ વિચાર ખોટો છે. જીવન વિષે મનમાં ઊઠતી શંકાઓનું નિરસન કરી લેવું જોઇએ અને સાચા માર્ગદર્શક પુરુષ કયારે પણ એવી શંકાઓને દાબતા નથી. તે તો સાધકની વિવેકબુદ્ધિને સારગ્રાહી, કુશાગ્ર તીવ્ર અને તલસ્પર્શી કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. જિજ્ઞાસુએ પોતાની બુદ્ધિનો અહંકાર જતો કરવો જોઇએ અને એમની પાસેથી લઇ શકાય તેટલું જ્ઞાન ગ્રહણ કરવા તત્પર રહેવું જોઇએ. એમની પાસેથી મેળવેલા જ્ઞાન અને ગુણ પ્રસારવામાં ગુરુ પ્રત્યેની ભક્તિ અને અર્પણ રહેલાં છે. જે વસ્તુ જીવનમાં સુખરૂપ કલ્યાણરૂપ છે, તે બીજાઓને નમ્રતાપૂર્વક આપતા રહેવી એમાં સાચી ગુરુભક્તિ છે અને તે દ્વારા ગુરુ પ્રત્યેના ઋણમાંથી મુક્ત થઇ શકાએ. સાચો માર્ગદર્શક આપણી પાસેથી એ જ સેવા ઇચ્છે છે. તે પોતાની અંગત સેવા કે સ્વાર્થ, મોટાઇ, પ્રતિષ્ઠાની ઇચ્છા રાખતો નથી.

ગુણપૂજા અને વ્યક્તિપૂજા

આજે આવી ગુણોની ઉપાસના એક બાજુ રહી જાય છે. તેને બદલે ગુરુની પૂજા, ગુરુની મૂર્તિપૂજા વગેરે પ્રકારો શરૂ થાય છે. ગુરુ બિમાર હોય ત્યારે તેમની સેવા ચાકરી કરવી એ ફરજ છે, પણ તે સિવાય સેવા કરવી કે કરાવવી એ યોગ્ય નથી. સેવા તો કોઇ અપંગ કે બિમારની કરવી જોઈએ. પછી ગુરુની સેવામાંથી ગુણપૂજાને બદલે વ્યક્તિપૂજા શરૂ થાય છે. ગુરુની મૂર્તિ ઊભી કરાય છે. તેની પૂજાઓ થાય છે, તેના સન્માનમાં સરઘસો નીકળે છે. એમાંથી પ્રતિષ્ઠા વધે છે અને જીવનમાં આડંબર વધે છે. આમ ગુરુભક્તિના નામે અધર્મ ચાલે છે. એને બદલે સાદાઈ, નમ્રતા વગેરે ગુણો ગ્રહણ કરવા, ગુરુ પ્રત્યે આદરભાવ રાખવો, અને એમની જે સારી વસ્તુઓ હોય તેનું અનુકરણ કરવું. એમાં વ્યક્તિ તેમ જ સમાજનું હિત રહેલું છે.

દરેક વિદ્યામાં કે કલામાં જેમ માર્ગદર્શકની જરૂર હોય છે, તે જ પ્રમાણે ધ્યાનાભ્યાસમાં પણ હોય છે. આના કરતાં વધારે અને ખોટું મહત્ત્વ આ અભ્યાસના માર્ગદર્શકે માનવું ન જોઈએ. અને જેને અભ્યાસનું અને તે સાથેજ જીવનનું ખરું રહસ્ય સમજાયું હશે તે કદાપિ તેમ માનશે પણ નહિ. સાધકે પણ પોતાની કૃતજ્ઞતાને ખુશામતનું રૂપ કદી આપવું નહિ. સેવાવૃત્તિનું ગુલામીમાં પર્યવસન થવા દેવું નહિ, સ્વાધીનતામાંથી પરાવલંબી બનવું નહિ.

સજ્જન અને દુર્જન

વળી આ બાબતમાં બીજો એક ભૂલભરેલો વિચાર પ્રચલિત છે તે સુધારવો જોઇએ. જે ગુરુ થયા અને જેણે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તે ગમે તેમ વર્તન રાખી શકે-અર્થાત્ ગુરુ નીતિ નિયમોથી પર છે અને તેમને હવે કંઇ કરવાનું બાકી રહ્યું નથી, આવા વર્તનથી બીજા પર ખરાબ છાપ પડે છે અને તે પણ એવી જ રીતે વર્તશે જિંદગીના અંત સુધી દરેકે-ગુરુએ સુદ્ધાં-નીતિના રસ્તે ચાલવુ જોઇએ, ધર્મના રસ્તે ચાલવુ જોઇએ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી ગમે તેમ વર્તવાનો પરવાનો મળી જતો નથી જયાં સુધી કોઈપણ બાહ્ય દેખાવની જરૂર છે ત્યાં સુધી કોઈપણ મહત્ત્વના વિષયમાં ચાર માણસના માર્ગદર્શક થવાથી કે સલાહ-આપનાર થવાથી સત્ય સમજાયું એમ ન કહેવાય. ખરેખર, ગુરુ માણસ મટી જતા નથી બાહ્ય દેખાવોથી પાખંડી થઇ જવું સહેલું થાય છે. ભગવા વસ્ત્રો જોઇએ, ગળામાં માળા જોઇએ, કપાળમાં તિલક જોઇએ. દાઢી વધારવી જોઇએ, ચાખડી પહેરવી જોઈએ વગેરે. બીજાથી અલગ પાડનારો બાહ્ય દેખાવનો આગ્રહ રહેતો હોય તો જ્ઞાન થયું નથી એમ સમજવું જોઇએ. એનો અર્થ એમ થયો કે હજુ આડંબરની જરૂર લાગે છે. આ બધું તો ગમે તે ચોર કે

-ખદમાસ હોય તે પણ રાખી શકે છે. પણ જે ધર્મ્ય વસ્તુ છે, જે સત્ય વસ્તુ છે તે માટે કશી બાહ્ય નિશાની રાખવાની જરૂર ખરી કે ? સત્ય બોલવું, સદાચારી થવું એ બતાવવા કોઈને પણ કોઈ બાહ્ય ચિહ્ન રાખવાની જરૂર પડતી નથી. જે સજ્જન છે તેનામાં એ બધા સદ્‌ગુણો છે. દુર્જનમાં સદ્‌ગુણ નહિ હોય અને બધો બાહ્ય આડંબર હશે.

આપણામાં સારા થવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોવી જોઈએ. દુનિયામાં પોતાને સારા બતાવવા સૌ કોઇ કોશિષ કરે છે. પણ સારા થવા માટે બહુ જ થોડા પ્રયત્નો કરે છે. આપણું અંતઃકરણ અરીસા જેવું ચોખ્ખું હોવું જોઈએ. તેમાં જરા પણ દોષરૂપી ડાઘ લાગે તો તરત જણાઇ આવે. જેમ મોઢા પરનો ડાઘ અરીસામાં જોઇને ભૂંસી નાખીએ છીએ તેમ દિલના ડાઘ પણ ધોઈ નાખવા જોઇએ. પોતાના દોષ તો સૌ કોઇ જાણતાં હોય છે, પણ ધોવાની ઇચ્છા થતી નથી. જેમ રાંધવાની વસ્તુ ચૂલા ઉપર મૂકીએ પણ અગ્નિ પેટાવીએ નહિ તો કોઈ દિવસ રસોઇ ન થાય; તેવી રીતે આપણી ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છા ન હોય તો આપણે કેમ સારા થઇએ ? ગુરુ આપણામાં દોષ દૂર કરવાની ઇચ્છા પ્રગટ કરાવે છે અને તે ઇચ્છાને ટકાવી રાખવામાં મદદરૂપ થાય છે. આમ ગુરુનો મહિમા ઘણો છે. એમને મેળવવાની તક ક્યારે પણ મળી જાય તો જતી ન કરવી જોઇએ. ધારીએ તો આપણે પણ ગુરુ જેવા સદ્‌ગુણી થઈ શકીએ છીએ, એવો આત્મવિશ્વાસ તેઓ આપણામાં ઉત્પન્ન કરાવે છે. દા. ત. ઘરમાં પૂર્વજોએ ધન દાટી રાખ્યું હોય પણ એની ખબર ન હોય તો ધન હોવા છતાં જેમ ભૂખ્યા રહેવું પડે છે, તેમ આપણામાં બધી શક્તિ રહેલી છે પણ અજ્ઞાની હોવાથી આપણે પોતાને દુર્બળ, શક્તિહીન માની લઇએ છીએ. ગુરુમાં કાંઇ દિવ્ય ચમત્કારી શક્તિ છે અને તે કોઈ મંત્રતંત્રથી કે પોતાની કોઈ બીજી શક્તિથી સાધકનો ઉદ્ધાર કરે છે, એવી શ્રદ્ધા આધ્યાત્મિક ઉન્નતિમાં બાધક છે. સાચા માર્ગદર્શક એવી શ્રદ્ધાને ક્યારે પણ પોષણ ન આપતાં તેને દૂર કરવાનો જ હંમેશ પ્રયત્ન કરે છે તથા પોતાની ઉન્નતિ પોતાના હાથમાં જ છે અને તે પોતાના પુરુષાર્થથી થઈ શકે એવો વિશ્વાસ સાધકના મનમાં ઉત્પન્ન કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. તેઓ બધાની સાથે તેમજ સાધક સાથે પણ મિત્ર બનીને રહે છે.

—કેદારનાથજી

ગુજરાતમાં હવાફેરનાં સ્થળો

(માણસના શરીર-મનને પ્રફુલ્લિત કરે તેવા હવાફેર કરવા માટેનાં સ્થળો ગુજરાતમાં કેટલાં બધાં છે તેનો વિચાર કર્યા વિના આપણે ધૂમ પૈસો ખરચીને દૂર દૂર જઇએ છીએ. આપણા એક પીઢ ગુજરાતી અહીં તે વિષે ઉપયોગી વાતો કહે છે.)

દરેક મનુષ્યને ખુદ પોતાના, અગર જો તેને કુટુંબ હોય તો તેના નિર્વાહને માટે કામ ધંધો કરવો પડે છે. મનુષ્યનો ઉછેર એ પ્રકારનો છે અને તેને છેક નાનપણથી એવા સંસ્કાર આપવામાં આવે છે કે દરેક મનુષ્ય રાજીખુશીથી અગર વિરોધ કર્યા વિના પોતાના નિર્વાહની પ્રવૃત્તિમાં સતત રોકાયલો રહે છે.

આ જાતનું વર્તન નિયમરૂપ છે અને એકંદરે તેમાં અપવાદ ઘણા જૂજ હોય છે.

કામ ધંધો કરવા માટે મનુષ્યને શારીરિક અથવા માનસિક, અથવા તે બંને પ્રકારની શક્તિનો અખૂટ ભંડાર હોતો નથી તેથી તેને પૌષ્ટિક ખોરાક ઉપરાંત 'આરામ' લેવાની પણ જરૂર પડે છે આરામ બે પ્રકારના હોય છે. દરરોજનું કામ ન કરતાં જો માણસ પડી જ રહે તો તેમ કરવાથી એને આરામ મળે છે, પણ જો તે માણસ મેદાનની

કે ઘરની અંદર રમી શકાય એવી રમતગમતોમાં ભાગ લે લે. તેમ કરવાથી પણ તેનું શરીર તથા મન તાજાં થઇ જાય છે.

જ્યારે આપણે એક જ ગામડામાં કે ગામમાં પોતાનાં સગાં સંબંધીઓની સાથે સાથે સાદું સરળ જીવન ગાળતાં હતાં ત્યારે જીવન-વ્યવહાર કરવાનો ઘસારો શરીર તથા મનને ઓછો લાગતો હતો. પણ આજનું જીવન નથી સાદું કે નથી સરળ. વિદ્યાભ્યાસની તાલીમ લેવામાં તથા વારંવાર પરીક્ષાઓ આપવામાં અનેક છોકરાઓનાં શરીર નબળાં પડી જાય છે. અને એ તાલીમ ૧૨ થી ૧૫ વર્ષ સુધી લંબાય છે. ત્યાર પછી પોતાના ધંધા કે નોકરીને માટે ઘણા માણસોને પોતાના કુટુંબની ગોદમાંથી નીકળી જઇને અજાણ્યા ગામ ગામડાંમાં સ્વતંત્ર (વડીલોથી અલગ) જીવન ગાળવું પડે છે. આજનાં ગામ ગામડાંમાં એને સ્વચ્છ હવા, સ્વચ્છ ખોરાક અને સ્વચ્છ પાણી મળતાં નથી. દૂધ, દહીં, ઘી, તેલ અને લોટમાં સેળભેળ થાય છે. પોતાની તેમજ એનાં કુટુંબીજનોની માંદગી વખતે એને ઘરગથ્થુ ઇલાજોનું જ્ઞાન ન હોવાના કારણે, વખતે ઠીક ઠીક ખર્ચ કરવો પડે છે. સમાજની અંદર અનેક જાતની પ્રતિકૂળતાઓ એને સહન કરવી પડે છે, અને તેથી એનું સાંસારિક જીવન સાદું અને સીધું નીવડતું નથી. આવાં અનેક અસંખ્ય કારણોને લઇને જીવનકલહ વધી જાય છે. અને તેના શરીર તથા મનને પુષ્કળ ઘસારો વધી પડે છે. સામાન્ય રીતે એટલે નિયમિત જીવન ગાળતા માણસને જો રાતના આઠ કલાકની સારી ઊંઘ મળે છે તો તે બીજા દિવસની જીવન પ્રવૃત્તિઓ માટે તાજો સાજો થઇ જાય છે; પણ આજના કલેશમય તથા કૃત્રિમ જીવનની અંદર એ તાજો થઇ શકતો નથી તેથી તેને લાંબે કે ટૂંકે ગાળે વિશેષ આરામ લેવાની જરૂર પડે છે. સમજુ માણસો આ હકીકત જાણે છે અને તેથી દરેક મનુષ્યે દર વર્ષે ત્રણ ચાર અઠવાડિયાં સુધી 'હવાફેર કરવા' માટે કોઈ વધારે અનુકૂળ સ્થળમાં જઇને આરામ લેવો જોઇએ, એ હકીકત સમજાઇ ગઇ છે. આવી રીતે સ્થળાંતર કરીને હવાફેર માટે જવું એ વિષયની ચર્ચા આ લેખમાં કરવામાં આવે છે.

'હવાફેર' કરવી એ શબ્દ વાપરવાને બદલે 'વાતાવરણ બદલવું', એ શબ્દ વધારે યોગ્ય છે. સ્થળાંતર કરવાથી તાજગી આવે છે, એ વાત સાચી; પણ તાજગી મેળવવા માટે સ્થળ બદલવું જ જોઇએ એમ નથી. જે માણસને હમેશાં ટેબલ પાસે બેસીને બેઠાડુ કામ કરવાનું હોય છે, તેને જો રખડવાનુ કામ મળે તો તેનું શરીર તાજું થઇ શકે છે. વળી સાધારણ રીતે શહેરમાં રહેનાર માણસ ગામડે જઇને રહે તો તે સાજો તાજો થઇ જાય છે. અને સતત ગામડે રહેનારા માણસને શહેરના વાતાવરણથી તાજગી આવે છે તેવીજ રીતે દરિયાકાંઠાની પાસે કાયમ રહેનારા માણસો જો અંદરના પ્રદેશમાં જાય છે, તો તેના મન તથા શરીરને લાભ થાય છે અને અંદરના પ્રદેશમાં રહેનારા માણસો જ્યારે દરિયાકાંઠાની હવા તથા વધારે ક્ષારવાળું પાણી પીએ છે ત્યારે તેની ભૂખ ઉઘડે છે, એટલું જ નહિ પણ તેનું મન પ્રફુલ્લિત બને છે. સપાટી પર રહેનારા માણસો પહાડ પર્વત પર જાય અને પહાડી માણસો સપાટ જગાઓમાં જાય તો તેમને હવાફેર મળે છે. ગરમ પ્રદેશમાં રહેનારા માણસોને ઠંડી હવાવાળાં સ્થળોમાં રહેવાથી અનેક લાભ થાય છે. હવા બદલાય, પાણી બદલાય, જીવનક્રમ બદલાય, વાતાવરણ બદલાય, એ બધું લાભદાયક છે. શહેરમાં રહેનારો માણસ જ્યારે કોસનો સંગીતમય અવાજ સાંભળે છે ત્યારે તેના મનમાં આનંદના ફુવારા ફૂટે છે.

આવી રીતે હવાફેર વગેરેથી મેળવેલી શક્તિ, આનંદ અને ઉલ્લાસને માટે આપણા કવિ નાનાલાલે ' નવપલ્લવતા ' શબ્દ વાપર્યો છે અને તે યથાર્થ છે.

આજના જમાનામાં જીવનનિર્વાહને માટે સારી કમાણી કરવી પડે છે, કારણ કે આપણે જરૂરિયાતો વધારી મૂકી છે. છોકરાંઓની કેળવણી ઘણી ખર્ચાળ થઈ છે તેથી કમાનારને એકાગ્ર ચિત્તે કામ કરવું પડે છે. રૂઢિગત સામાજિક ખર્ચો ઘટાડી દેવા જોઈએ તે આપણે ઘટાડી શકયા નથી અને તેથી મનુષ્ય પોતાના નિત્ય કામથી થાકી જાય છે, અને કંટાળી જાય છે; અને તેથીજ તેને તાજા થવા માટે દરવર્ષે તાજગી મેળવવાનું અનિવાર્ય બની ગયું છે.

' હવાફેર ' કરવા માટે ગુજરાતમાં કયાં કયાં સ્થળો છે અને તે સ્થળો કયા પ્રકારનાં છે તેની વિગતો હવે તપાસીએ.

(૧) ગુજરાતમાં પહાડ પર્વતો ઓછા છે. કારણ કે આપણી પ્રજા સમુદ્રના કાંઠા પાસે અને નદીઓના મુખની આસપાસ વસી છે. ગુજરાતીઓ સહેલાઇથી પહોંચી શકે એવાં પહાડી સ્થળો નીચે પ્રમાણે છે :–

આબુ, તારંગા, પાવાગઢ, ગિરનાર, અને ઇડર તરફના પહાડો.

(૨) ગુજરાતની અંદર કુદરતી ક્ષારવાળા કુંડા કે ગરમ પાણીના ઝરાઓ છે, પણ એ સ્થળોની ખીલવણી થઈ નથી. ભવિષ્યમાં આવાં સ્થળોમાં હજારો માણસો જઇ શકશે તે વિષે જરાય શંકા નથી. બીલીમોરાની પાસેના ઉનાઇનાં પાણી યુરોપના ઉત્તમ ઝરાઓના જેટલાં સારાં છે, પણ ત્યાં નથી ઘરો કે સારી ધર્મશાળાઓ કે રહેવાની હોટલની સગવડ, નથી બજાર, નથી આનંદ પ્રમોદની કોઇ પ્રકારની વ્યવસ્થા, આવાં સ્થળો નીચે પ્રમાણે ગણાવી શકાયઃ—

ઉનાઇ, તુવા, લસુંદરા અને કોસંબાની પાસે એક નામ વિનાનો અજાણ્યો કુંડ મેં જોયો છે. તે ઉપરાંત ઘોઘા અને તુલસીશ્યામ, (ઘોઘાનો પ્રવાહ હાલ રોકાઇ ગયો છે) આ ઝરા ગુણકારક અને સ્ફૂર્તિ આપનારા છે.

(૩) પહાડી સ્થળો ઓછાં છે અને અને ક્ષારવાળા કુંડોનો વિકાસ હજી થયો નથી, પણ સમુદ્રના કાંઠા પર અને મોટી નદીઓના મુખની પાસે આવેલાં સ્થળોની સંખ્યા ઘણી જ મોટી છે. ભવિષ્યમાં જો આપણા દેશની પ્રગતિ યુદ્ધ જેવા કોઇ દુષ્ટ કારણસર રોકાઇ જાય નહિ તો આ બધાં હવાફેરનાં સ્થળોની સારી ખીલવણી થશે. આજથી સાઠ વર્ષ પહેલાં સૂરતની પાસેનાં ડુમસ અને ભીમપોરમાં ગણ્યા ગાંઠયા બંગલાઓ હતા. ત્યાં જવા માટે ગાડીભાડાં ભારે ખર્ચાળ હતાં. જેમ જેમ આવાં સ્થળોની માંગ (જરૂરિયાત) વધશે તેમ વધારે સ્થળોમાં મકાનો બંધાશે, રસ્તા સુધરશે અને બજાર મંડાશે. સૌરાષ્ટ્ર તો દ્વીપકલ્પ છે. એટલે તે પ્રદેશમાં સમુદ્રકાંઠાના હવાફેર કરવાનાં સ્થળોની સંખ્યા ઘણી મોટી છે. ગુજરાતનાં જ નહિ પણ ગુજરાતની પાસેનાં એવાં સ્થળો નીચે પ્રમાણે છેઃ–

(૧) દમણગંગાની દક્ષિણે આવેલા સમુદ્રકાંઠાનાં ગામ-ગામડાંઓઃ-દહાણું, ગોલવડ, બોરડી, ઉંબરગામ, નારગોળ, સંજાણ અને ભીલાડ. આ બધા થાણા જિલ્લામાં આવ્યાં છે પણ ત્યાં ગુજરાતીઓની સારી વસતિ છે.

(૨) દમણગંગાની ઉત્તરે:–પારડી, વલસાડ, વાપી, ભગવાડા, ઉદવાડા, તીથળ અને ભીલીમોરા. અંબિકા નદીના-મુખની ઉપર ગણદેવી, ગડત અને સોનવાડી.

(૩) અંબિકા અને પૂર્ણાની વચ્ચે:–અમલસાડ, ધમડાછા, અબ્રામા અને ખડસાલ, દાંડી, કરાડી મટવાડ, જલાલપુર અને નવસારી.

(૪) પૂર્ણા અને મીંઢોળાની વચ્ચે ઉમરાક (ઉભરાક), તલંગપોર અને મરોલી.

(૫) મીંઢોળા ને તાપીની વચ્ચે ભીમપોર, ડુમસ, સૂરત, ઓલવડ.

(૬) તાપી કીમની વચ્ચે, રાંદેર, વરીઆવ, કઠોર, ભગવાદાંડી અને ઓલપાડ.

(૭) કીમ અને નર્મદા વચ્ચે, ઇલાવ, હાંસોટ.

(૮) નર્મદા અને ઢાઢરની વચ્ચે, ભાડભૂત, દહેજ અને ગંધાર.

(૯) ઢાઢર અને મહીની વચ્ચે ટંકારીઆ, જવાણ અને કાવી.

(૧૦) નર્મદાના મુખથી પૂર્વ દિશામાં, ભરૂચ, મોટી કોરલ, માલસર, શિનોર, ત્યારા, ચાણોદ કરનાળી.

સૌરાષ્ટ્રના કાંઠાનાં હવા ખાવાનાં સ્થળો:–બેડીબંદર, ઓખા, શંખોદ્ધાર બેટ, દ્વારકા અને વરવાળા. પોરબંદર, છાયા, નવીબંદર, માધવપુર, માંગરોળ, શારદાગ્રામ, ચોરવાડ, વેરાવળ, પ્રભાસપાટણ, ઉના, દેલવાડા, જાફરાબાદ, ચાંચ, મહુવા, તળાજા, ઝાંઝમેર, ગોપનાથ, ઘોઘા, ભૂમલી, પીઠાવડ, (માઠીવાર્વડી) કુડા, હાથબ, ત્રાપજ.

કચ્છમાં માંડવીનું ઠીક મોટું બંદર છે. તે સિવાયનાં સ્થળોની માહિતી મેળવી નથી.

આવી રીતે લગભગ ૮૦ સ્થળો એવાં છે કે જયાં જવાની સારી સડકો થાય, થોડાં મકાનો બંધાય અને ઠીક સારું બજાર થઈ જાય તો લોકો સુખેથી હવાફેર માટે ઓછા ખર્ચે જઇ શકે.

આજે આપણા આખા દેશના મનુષ્યો હિમાલયની ઉપર વસેલાં સ્થળોમાં હવાફેર માટે જાય છે, તેવી રીતે ભવિષ્યમાં ઉત્તર પ્રદેશ, રાજસ્થાન વગેરે પ્રદેશોમાંથી ગુજરાતના સમુદ્રકાંઠા પર વસેલાં આવાં સ્થળોમાં હવાફેર કરવા માટે હજારો માણસો જશે એ નિ:શંક છે.

એ લક્ષમાં રાખવા જેવું છે કે, અમુક, રોગોથી પીડાતા માણસો પહાડી પ્રદેશમાં જઇ શકતા નથી અને તેમને સમુદ્ર પાસેની ભેજાળ હવાથી જ લાભ થાય છે.

આવી રીતે આપણા નવા ગુજરાત રાષ્ટ્રમાં ઉપર જણાવેલા ત્રણ પ્રકારનાં સ્થળો (૧) પહાડી વસવાટ (૨) કુદરતી ગરમ યા ઠંડા પાણીનાં ક્ષારવાળાં ઝરણાંના સ્થળો, તથા (૩) સમુદ્રકાંઠા પર અગર તેની પાસે વસેલાં સ્થળો—એ બધાંનો વિકાસ કરીને ત્યાં સુખચેનથી માંદા કે સાજા માણસો રહી શકે એવી ગોઠવણ કરવાની આવશ્યકતા છે. એવાં સ્થળોમાં રહેવાથી અગર ઓછા ખર્ચે પહોંચી શકાય, ત્યાં સોંઘાં અને સગવડોવાળાં ઘર મળી શકે, ધર્મશાળા અગર સેનેટેરીઅમ હોય, ત્યાં બજાર અને સ્ટોર હોય, ફરવા માટે રસ્તા હોય, રમવા ખેલવા માટે સ્થળ હોય અને ભેગાં મળીને બેસવા આનંદ કરવા માટે નાનો હોલ હોય એવી વ્યવસ્થા આપણી સરકારે કરવી કે કરાવવી પડશે.

("ઊર્મિ–નવરચના" સપ્ટે. ૫૬) — ડૉ૦ સુમન્ત મહેતા

ગ્રંથપ્રસાદ

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—અમદાવાદ તરફથી

૧ મહુ બલિદાન-લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; કીમત રૂા. ૪–૮–૦

૨ ઐરાવત બલિહારી-લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૩–૮–૦ ભાગ ૧ લાના અને રૂા. ૩–૦–૦ બીજાના.

૩ અંગના-લેખક : શ્રી. જયભિખ્ખુ; કીમત રૂા. ૩–૦–૦

૪ નાની નણદી-લેખક : શ્રી. શયદા; કીમત રૂા. ૫–૮–૦

૫ ઉલ્લાસિકા-લેખક : શ્રી. દુર્ગેશ શુક્લ; કીમત રૂા. ૪-૦-૦

૬ ચંદ્રગુપ્ત મૌર્ય-લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૪–૮–૦

૭ ત્રણ નાટકો અને બીજું-લેખિકા : શ્રી. હંસાબહેન મહેતા; કીમત રૂા. ૨–૧૨–૦

૮ પ્રતાપી પૂર્વજો-(૧) ધર્મ સંસ્થાપકો, (૨) સંત મહંતો, (૩) નરોત્તમો, (૪) વીર નરનારીઓ, (૫) લોકનાયકો—દરેકના લેખકો : શ્રી. ધૂમકેતુ અને શ્રી. જયભિખ્ખુ; કીમત દરેકની રૂા. ૧–૦–૦

૯ પાદરનાં પંખી-(ભાગ બીજો) લેખક : શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી; કીમત રૂા ૧–૦–૦

૧૦ નીતિકથાઓ-ભાગ ૪થો-લેખક : શ્રી. જયભિખ્ખુ; કીમત રૂા. ૧–૦–૦

૧૧ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા—પાંચમી શ્રેણી-સંપાદક : શ્રી. જયભિખ્ખુ; કીમત રૂા. ૪–૦–૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અમદાવાદ તરફથી

૧૨ ધરતીનો અવતાર-લેખક: શ્રી. ઈશ્વર પેટલીકર; કીમત રૂા. ૨–૮–૦

૧૩ જીંદગીના ખેલ-લેખક: શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ; કીમત રૂા. ૪–૮–૦

૧૪ ઓરતા— " " " રૂા. ૪–૮–૦

૧૫ નદીનાં નીર—લેખક: શ્રી. જયંત પરમાર; કીમત રૂા. ૩–૦–૦

૧૬ ધરતીની પ્રીત—લેખક: શ્રી. રમણીક પટેલ; કીમત રૂા. ૩–૮–૦

૧૭ બોધકથા—ભા. ૨ જો લેખક: શ્રી. ધૂમકેતુ, કીમત રૂા. ૧–૦–૦

એ. આર. શેઠની કું. મુંબઈ તરફથી

૧૮ નીલાંબરી-ભા. ૧–૨-લેખક: શ્રી. સારંગ બારોટ; કીમત રૂા. ૪–૮–૦ દરેકના

૧૯ નૌકા ડૂબી-મૂળ લેખક: કવિવર ટાગોર: અનુવાદક : શ્રી. નગીનદાસ પારેખ; કીમત રૂા. ૬–૦–૦

૨૦ ચતુરંગ અને બે બહેનો -મૂળલેખક ને અનુવાદક: ઉપર પ્રમાણે; કીમત ૩–૦–૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ તરફથી

૨૧ ચીનદેશનાં કથાનકો—સંપાદક શ્રી. મુકુલભાઈ કલાર્થી; કીમત રૂા. ૦–૧૦–૦

અમેરિકાનું સમાજજીવન

અમેરિકામાં આવતાની સાથે સૌથી પહેલાં આ દેશના અઢળક ધનથી અંજાઇ જવાય છે. પહેલી નજરે ક્યાંયે દરિદ્રતા જણાતી નથી. દેશની સમૃદ્ધિ અને વૈભવ જોઇને છક થઇ જવાય છે. અમેરિકન લોકો જેટલો પૈસો કમાઇ જાણે છે તેટલો જ ખરચી જાણે છે. પોતાનાં સુખસગવડ અને મોજશોખ માટે પુષ્કળ ખર્ચ કરે છે અને ધર્માદામાં પણ પ્રચૂર ધન આપે છે. અમેરિકાની લગભગ બધીજ હોસ્પિટલો પ્રજાના દાનથી ચાલે છે, તેમજ મોટા ભાગની યુનિવર્સિટીઓ પણ દાનવીરોની મદદથી ચાલે છે.

અમારા ડ્રાઇવરની પોતાની મોટર છે. માળીની પોતાની મોટર છે અને ઘરકામ કરવા આવનાર બાઇની પણ પોતાની મોટર છે. ગરીબ ગણાતા લોકોના ઘરમાં પણ ટેલીફોન રેડીઓ અને ફ્રીજીડેર હોય છે. આ ચીજો આ દેશમાં જીવનની જરૂરીઆતો ગણાય છે.

અમેરિકન સ્ત્રીઓ જેટલી સ્વતંત્રતા ભોગવે છે એટલી દુનિયામાં બીજા કોઈ દેશમાં સ્ત્રીઓ ભોગવતી નહિ હોય. કુટુંબમાં છોકરા અને છોકરીનું સમાન સ્થાન ગણાય છે. બહાર હરવાફરવાના અને મિત્રો સાથે બહાર જવામાં છોકરા અને છોકરીઓને સરખી જ સ્વતંત્રતા હોય છે. આર્થિક રીતે પણ સ્ત્રીઓ ખૂબ જ સ્વતંત્ર હોય છે. પિતાની મિલ્કતમાં છોકરીનો હિસ્સો છોકરા જેટલો જ હોય છે અને પતિની મિલ્કતમાં પણ પત્નીનો હિસ્સો મોટો છે. પરિણામે ઘણી સ્ત્રીઓ પાસે પુષ્કળ મોટી મિલ્કત હોય છે, અમેરિકન સ્ત્રીઓ ઘરકામ કરવામાં બહુ જબરી હોય છે. બધું જ કામ હાથે કરે છે, કેમકે અહીં ઘરકામ કરનારા નોકરો ભાગ્યે જ મળે છે. તે ઉપરાંત સ્ત્રીને ત્રણચાર છોકરાં સાચવવાનાં હોય અને બજારમાંથી બધી ચીજો પોતે જ લાવવાની હોય છે. આ બધા ઉપરાંત સાંજ પડે તે પતિ સાથે મોટરમાં ફરવા પણ જાય છે. અહીંની સ્ત્રીઓનાં શરીર એટલાં બધાં મજબૂત હોય છે કે કામનો ભાર ખુશીથી ઉપાડી શકે છે. સ્ત્રીઓને ઘરકામમાં તેમજ બાળકો સાચવવામાં પુરુષો મદદ કરે છે. ઘરકામ માટે ઘણી સગવડ હોય છે. વીજળીના અથવા ગેસના ચૂલા હોય એટલે સગડી સળગાવવાની માથાકૂટ નહિ. કપડાં ધોવા માટે સંચા હોય એટલે એક મોટી સગવડ મળી જાય. કાચની થાળીઓ (પ્લેટો) ધોવા માટે પણ મશીન હોય છે. ગાલીચા અને શેતરંજી સાફ કરવાના પણ સંચા હોય છે. વળી જ્યારે બાળકો નાનાં હોય ત્યારે એમનાં બાળોતિયાં ધોવાની પણ કંપની હોય છે; જે ઘેર આવીને બાળોતિયાં લઈ જાય અને ધોઇને અસ્ત્રી કરીને પાછાં આપી જાય. ગૃહિણીનું ઘરકામ સગવડ ભરેલું અને સહેલું કરવાના સતત પ્રયાસ થયા જ કરે છે. એથી આપણા દેશમાં ઘરકામ જેટલું કંટાળાભરેલું અને ઢસરડા જેવું અહીં નથી લાગતું.

અમેરિકન બાળકોનાં શરીર એટલાં સશક્ત હોય છે કે તે જોઇને આપણા દેશની શાળાઓમાં ભણતાં છોકરા તથા છોકરીઓનાં નિર્માલ્ય શરીર માટે, ખૂબ દુઃખ થાય છે. અહીં કૉલેજમાં ભણતા વિદ્યાર્થીની સરેરાશ ઊંચાઇ હવે છ ફૂટ ગણાય છે અને સરેરાશ વજન ૧૬૦ રતલ ગણાય છે. આ દેશમાં ખોરાકને સાત્વિક અને પુષ્ટિકારક બનાવવા તરફ ખૂબ જ લક્ષ અપાય છે. આપણા દેશમાં ખોરાકને સ્વાદિષ્ટ બનાવવા તરફ જ ફક્ત ધ્યાન અપાય છે; શરીર માટે શું સારું તેનો આપણે વિચાર કરતાં નથી. અહીં બધી હોટેલ તથા રેસ્ટોરાંમાં સ્વચ્છ અને આરોગ્યના નિયમ સાચવીને બનાવેલો ખોરાક વેચાય છે. તેથી બહાર ખાવામાં જરા પણ જોખમ નથી હોતું. આખા દેશમાં સ્વચ્છ પીવાનું પાણી

અને ચોખ્ખું દૂધ મળે છે. એટલે પાણી અને દૂધ મારફત ફેલાતા ટાઇફોઇડ અને કોલેરા જેવા રોગ અહીં બિલકુલ ચાલતા નથી. બાળકો છેક જ નાનાં હોય તેમને બળીઆ મૂકવા ઉપરાંત ઉટાંટિયો, ડીપ્થીરીઆ તથા ટિટેનસ (ધનુરવા) નાં ઇન્જેક્શન આપવામાં આવે છે. જેથી એ ભયંકર રોગોમાંથી એ લોકો હંમેશ માટે મુક્ત રહે. અહીં બાળકને બહુ વહેલો ખોરાક આપવામાં આવે છે. ત્રણ મહિનાના બાળકને કાંજી, ઘૂંટેલાં શાક અને ઘૂંટેલાં ફળ આપવામાં આવે છે. એક વર્ષની અંદરની ઉંમરનાં બાળકો માટે શાક, ફળ, પુડિંગ, મીટ વગેરે ખોરાક તૈયાર બાટલીઓમાં વેચાય છે. નાનપણથી પુષ્ટિકારક ખોરાક આપવાથી બાળકો મજબૂત બને છે.

અહીં સાધારણ રીતે બાળક સાચવનાર બાઇ અથવા આયા હોતી નથી; તેથી જયારે માબાપને એકબીજા સાથે બહાર જવાનું હોય છે ત્યારે બાળકોને સાચવવા માટે Baby-sister પ્રથા હોય છે. આ બેબીસિસ્ટર કલાકના ત્રણ, ચાર કે પાંચ રૂપિયા લે છે. કોલેજમાં ભણતી યુવતીઓ અથવા મોટી ઉંમરની બાઇઓ આવું કામ કરવા તૈયાર હોય છે. કેટલાક લત્તાઓમાં સ્ત્રીઓ એકબીજાનાં બાળકો વગર પૈસે સાચવે છે.

અમેરિકામાં દરેક બાળકને પ્રાથમિક કેળવણી તથા હાઇસ્કૂલની કેળવણી મફત મળી શકે છે. પાંચ કે છ વર્ષની ઉંમરે બાળક શાળામાં દાખલ થાય છે અને સત્તર વર્ષની ઉંમર સુધી શાળામાં ભણે છે. અઢાર વર્ષની ઉંમર પહેલાં સામાન્ય રીતે કોઇને યુનિવર્સિટીમાં દાખલ કરતા નથી. આપણા દેશમાં બહુ નાની ઉંમરે મેટ્રિકની પરીક્ષા પાસ કરવાની ઘેલછા છે. ચૌદ વર્ષની ઉંમરે કોલેજના અભ્યાસનો બોજો મગજ અને શરીર માટે વધારે પડતો ગણાય; એ વાત ઘણા લોકો નથી સમજતા. માબાપ પોતાનાં છોકરા નાની ઉંમરે કોલેજમાં જાય તેથી ગર્વ લે છે. અમેરિકામાં વધારે ભાગની યુનિવર્સિટીઓ ખાનગી હોય છે; પણ દરેક સ્ટેટમાં એકાદ સ્ટેટ યુનિવર્સિટી હોય છે અને તેની ફી બહુ થોડી હોય છે. એટલે પુષ્કળ વિદ્યાર્થીઓ કોલેજમાં અભ્યાસ કરી શકે છે.

અમેરિકન લોકો એકંદરે મળતાવડા સ્વભાવના હોય છે અને નિખાલસ દિલના હોય છે. થોડી ઓળખાણે પોતાના જીવનની અંગત વાતો કહેતાં તેઓ અચકાતા નથી. એ લોકો મહેમાનગીરી બહુ સારી કરી જાણે છે. સામાન્ય અમેરિકનના જીવનમાં અસ્થિરતા જણાય છે. એ લોકોને મોટરમાં ફરવાનો ગજબ શોખ હોય છે. એક માણસ પાંચ કે દસ વર્ષ એક ગામમાં નોકરી અથવા વેપાર કરે અને એકદમ એને પાંચસો કે હજાર માઇલ દૂરના શહેરમાં જઇને રહેવાનું મન થાય તો ઘરબાર વેચીને ચાલ્યો જાય અને નવેસરથી નવા ગામમાં જીવન શરૂ કરે. અહીં નોકરી મેળવવી બહુ સહેલી હોય છે. ગમે તેટલી ઉંમરે જૂની નોકરી છોડીને નવી નોકરી મેળવી શકે છે. છેલ્લાં સો વર્ષમાં અમેરિકન લોકોએ અથાગ મહેનત કરીને પોતાના સ્વદેશને સમૃદ્ધિની ટોચે પહોંચાડ્યા છે અને નિરંતર નવી શોધખોળ કરીને દરેક દિશામાં એ લોકો પ્રગતિ કર્યા જ કરે છે. કુદરતની દરેક મુશ્કેલી ઉપર વિજય મેળવવામાં એ લોકો જીવનનું સાર્થક્ય માને છે. જે મુશ્કેલી કે વિપત્તિ મનુષ્યની આસપાસ જણાય તે ચલાવી લેવામા તેઓ માનતા નથી, પણ તેમાંથી બહાર નીકળવાનો માર્ગ શોધી વિપત્તિનો પરાજય કરવામાં જીવનની ધન્યતા અનુભવે છે.× (જ્યોતિર્ધર ૧-૯-૫૬) —શ્રી. સૌદામિની ગ. મહેતા.

× વૉઇસ ઓફ અમેરિકાના વાર્તાલાપ પરથી.

છઠ્ઠી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો પ્રશ્નપત્ર

(તા. ૨૩-૯-૫૬ ના રોજ લેવાયલી)

"નિત્યનો આચાર"

(ગમે તે આઠ પ્રશ્નોના જવાબ લખવા. દરેક પ્રશ્નના ગુણ ૧૨ છે; ઉપરાંત ગુણ ૪ ભાષા શુદ્ધિ, લેખન પદ્ધતિ, અને સ્વચ્છતા બદલના છે.)

૧ વહેલા ઉઠવાથી થતા ફાયદા લખો તથા ઉઠતાંની સાથેજ ચેતનવંતા બનવા શું કરવું તે જણાવો.

૨ અ શૌચ જવાનો ખરો સમય કયો ? અને તેથી થતા ફાયદા લખો.

બ શૌચ સમયનાં છોડવા જેવાં ખોટાં દૂષણો જણાવો તથા શૌચ પછીનો ખાસ આચાર કયો તે લખો.

૩ અ જમવા બેસત પહેલાં હાથ, પગ, મોં ધોવાની જરૂર જણાવો.

બ જમતી વખતે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી બાબતો લખો.

૪ અ પૂર્ણ પોશાક, ખાનગી પોશાક અને અર્ધખાનગી પોશાક કોને ગણશો તે લખો તથા તે કયા પ્રસંગોએ પહેરવો જોઇએ તે જણાવો.

બ ગાંધીજીએ યોજેલા સાદા પોષાકની પાછળ કઈ ભાવના રહેલી છે તે લખો.

૫ સ્વચ્છતા, વ્યવસ્થા, શોભા અને અલંકાર એ ચારમાંથી ગમે તે બે ગુણ વિસ્તાર-થીસમજાવો.

૬ અ ટ્રેન, ટ્રામ કે સભામાં આપણે બેઠા હોઇએ તો ત્યાં આપણો વર્તાવ કેવો હોવો જોઇએ તે લખો.

બ 'થુંકવું' ની બાબતમાં જે જાણતા હો તે લખો.

૭ યજમાન અને મહેમાનનો અરસપરસ વર્તાવ કેવો હોવો જોઇએ તે ટૂંકમાં લખો.

૮ અ ઓળખાણ વગરનાને પણ આપણે, માગી કે વણમાગી કયા પ્રકારની મદદો આપી શકીએ તે જણાવો.

બ સ્ત્રીપુરૂષે પરસ્પર મર્યાદા પાળવા માટેના પાંચ નિયમો લખો.

૯ એકબીજાની સાથે વાતચીતો કરવામાં કયા કયા મુદ્દા ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ તે લખો.

૧૦ (૧) ભોજનના પ્રસંગોની પાછળ કયો હેતુ રહેલો છે ? (૨) ગુજરાતીઓની ઘણી ખરાબ ટેવ કઇ ? (૩) મહાત્માજી બાળકો અને મકાનની ચોકખાઈની પરીક્ષામાં પહેલાં શું જોતા ? (૪) પંક્તિભેદનો અર્થ સમજાવો. (૫) જગતનું સુખ વધારવા માટેનો મુખ્ય ગુણ કયો ? (૬) બધા રોગોનું મૂળ શું છે ?

'નવભારત' (ગુજરાતી દૈનિક) — ગુજરાતનું રાષ્ટ્રીય દૈનિક

નવી ભાવનાઓ, નવી આકાંક્ષાઓ અને નવા ભારતનું ચિત્ર લઈને જન્મ લેતું તમામ અદ્યતન સમાચારો, જિલ્લે જિલ્લાના પ્રશ્નો અને ગામે ગામના સમાચારો રજૂ કરનારું રાષ્ટ્રીય અખબાર.

પહેલો અંક તા. ૪ થી ડિસેમ્બર સન ૧૯૫૬ ના રોજ બહાર પડશે.
આઠ પાનાં અને કિંમત માત્ર દોઢ આનો.

પુસ્તકાલયો માટે ખાસ લાભ :—

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૫ પરંતુ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર વાર્ષિક રૂપિયા ૩૩) લેવાશે.

જે પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં બજેટ તૈયાર કરી દીધાં હોય તે પણ પોતાનો ફેરફાર કરીને હજીએ જણાવી દઈ શકે છે.

પુસ્તકાલયો આ નૂતન ભારતનો જનતાને સાચો સંદેશો આપનાર દૈનિકનાં લવાજમ આજે જ ભરે.

પુસ્તકાલયનાં બજેટ

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં આ પત્રને મૂકો અને જો ન મૂક્યું હોય તો ફેરફાર કરાવવા સત્વરે તજવીજ કરો.

"નવભારત" કાર્યાલય,

સરદાર ભવન પાસે, વડોદરા.

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી ડિસેમ્બર ૧૯૫૬ [અંક ૬ ઠ્ઠો

અનુક્રમણિકા

પુસ્તકાલયની સરકારમદદ મેળવવા માટે ઠરાવ	૨૬૯
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૨૭૧
અમેરિકામાં બાળ-પુસ્તક-સપ્તાહ	૨૭૪
મુંબઈ સરકારની સહાયની માહિતી	૨૭૬
પુસ્તકોનું વૈજ્ઞાનિક વર્ગીકરણ	૨૭૮
નાનાં-મોટાં પુસ્તકાલયોનો સહકારી સંબંધ	૨૭૯
પુસ્તક પરિચય	૨૮૧
બાળસાહિત્યને ઉત્તેજન	૨૮૯
નવીન ફાલ	૨૯૦
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૯૨
બીયલી સાર્વ. પુસ્તકાલયના મકાનનો ઉદ્ઘાટનવિધિ	૨૯૫
અમરેલી જિલ્લાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને અપાયલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ	૨૯૭
સામયિક દોહન	
માત્ર એટલું જ માગું છું કે–	૩૦૦
સમયનું મૂલ્ય	૩૦૦
સમાજ શિક્ષણ સમિતિની આરોગ્ય શાસ્ત્ર વિષે પ્રશ્નાવલિ	૩૦૦
રાક્ષસોને વરદાન	૩૦૧
આપણી અંદર શું છે ?	૩૦૨
ભારત સરકારના દફતર વિનાના પ્રધાનઃ શ્રી. વી. કે. કૃષ્ણ મેનન	૩૦૩
વર્ષાકાળે દેડકાં ક્યાંથી આવે છે ?	૩૦૫
સહિયારાં ફળ	૩૦૮
સ્વર્ગ અને નરક	૩૦૯
પૃથ્વી અને નદી	૩૧૧
માસિકો મળ્યા તારીખ	૩૧૫
સૂચના-સમાચાર	૩૧૬

અમારી છેલ્લી સુંદર નવલકથાઓ

શ્રી રમણલાલ દેસાઈની આત્મકથા

મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ

પૃષ્ઠ ૩૨૨ :: કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી ઈશ્વર પેટલીકરની

કલ્પવૃક્ષ

પૃષ્ઠ ૪૩૨ :: કિંમત ૬–૦–૦

શ્રીમતી વિભાવરી શિરૂરકરની

હૃદયમંથન

પૃષ્ઠ ૩૬૦ :: કિંમત ૫–૦–૦

શ્રી ગો. ની. દાંડેકરની

શિતુ

પૃષ્ઠ ૨૫૦ :: કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તની

ગોપારાણી

પૃષ્ઠ ૩૩૧ :: કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી. બચુભાઈ શુક્લની

અધૂરો આદર્શ

પૃષ્ઠ ૪૬૨ : કિંમત ૬–૪–૦

એડગર રાઈસ બરોઝની

ટારઝનની શોધ

પૃષ્ઠ ૩૫૧ :: કિંમત ૫–૦–૦

શ્રી વિ. સ. ખાંડેકરની

અશ્રુ

પૃષ્ઠ ૪૪૯ :: કિંમત ૬–૦–૦

કવિ બા. ભ. બોરકરની

ભાવીણ

પૃષ્ઠ ૩૦૫ :: કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી પીતાંબર પટેલની

આશાભરી

પૃષ્ઠ ૩૪૪ :: કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી. ગ. ત્ર્યં. માડખોલકરની

કાન્તા

પૃષ્ઠ ૩૪૨ :: કિંમત ૪–૮–૦

શ્રી શ્રી. ના. પેંડસેની

ગારંબીનો બાપુ

પૃષ્ઠ ૪૧૭ :: કિંમત ૫–૮–૦

શ્રી ચિનુપ્રસાદ વૈ. જાનીની

અચ્યુત

પૃષ્ઠ ૨૪૭ :: કિંમત ૩–૮–૦

શ્રી. ચુનીલાલ મડિયાની વાર્તાઓ

અંતઃસ્રોતા

પૃષ્ઠ ૨૨૭ :: કિંમત ૩–૦–૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

૧૦–૧૨ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ;

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ 'LITERATURE'

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિનું અજોડ સાહિત્ય

તમારા પુસ્તકાલયના બજેટમાં સમાસ રાખજો.

સ્વ. ગિજુભાઇ સંપાદિત બાલસાહિત્ય

બાલવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫	....	૬–૪–૦
બાલસાહિત્ય માળાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૮૦	સેટના	૨૫–૦–૦
બાલસાહિત્ય ગુચ્છનાં પુસ્તકો ૧ થી ૨૫	,,	૯–૮–૦
બાલસાહિત્ય વાટિકાનાં પુસ્તકો ૧ થી ૩૨	દરેકનો	૧–૮–૦

કિશોર કથાઓ ભા. ૧–૨ ૩–૦–૦ | ભગવાન બુદ્ધ ૦–૧૨–૦

ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧–૧૨–૦ | રખડુ ટોળી ખંડ ૧–૨ ૪–૮–૦

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટનાં પુસ્તકો

મહાભારતનાં પાત્રો .... પુસ્તકો ૧ થી ૧૩ ... સેટના ૧૫–૦–૦

રામાયણનાં પાત્રો .... પુસ્તકો ૧ થી ૬ .... ,, ૮–૧૨–૦

ભાગવતકથાઓ .... ૨–૦–૦ | હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ

આપણા દેશનો ઇતિહાસ ૦–૮–૦ | ભાગ ૧–૨ (બંનેના) ૪–૦–૦

શ્રી. મૂળશંકર મો. ભટ્ટની સાહસકથાઓ

સાગરસમ્રાટ ૨–૮–૦ | ખજાનાની શોધમાં.... ૨–૮–૦

પાતાળ પ્રવેશ ૨–૮–૦ | સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૪–૮–૦

ટારઝન ભાગ ૧ થી ૧૦ (લેખક : શંકરભાઈ શાહ) સેટના ૭–૮–૦

અગન ગુલાબ (લેખકો : શંકરભાઇ શાહ તથા કુ. ઇંદુ શાહ) ૧–૪–૦

બાપુજી અને બીજી વાતો (લેખિકા : સૌ. કપિલાબેન ઠાકર) ૦–૧૦–૦

લોકકથાઓ તથા રાજુ આંબાવાળી (લે. મોંઘીબેન બધેકા) દરેકના ૧–૦–૦

શેરલોક હોમ્સની વાતો (લેખક : માધવજી ગો. પટેલ) ૧–૦–૦

આ સિવાયનાં અન્ય પ્રકાશનો માટે વિગતવાર સૂચિપત્ર માગો

આર. આર. શેઠની કંપની :: મુંબઇ–૨

૧૧૦–૧૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ

ફોન નંબર : ૩૮૩૪૨ ★ તાર : LITERATURE

'સસ્તુ' સાહિત્ય'...... એટલે....'ઊંચામાં ઊંચું સાહિત્ય'

ચરિત્રો

બુદ્ધ, શંકરાચાર્ય, દયાનંદ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, સહજાનંદ તુકારામ, રમણ મહર્ષિ, હંસ મહારાજ, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નાનક, ભિક્ષુ અખંડાનંદ, સરયૂદાસ, ટોલ્સ્ટોય, પૂજ્ય બાપુ, શિવાજી, અકબર, લક્ષ્મીબાઇ, જોન ઓફ આર્ક, વીર દુર્ગાદાસ, બુકર ટી. વોશિંગ્ટન, મીરાંબાઈ સંત મૂળદાસ, મહાત્મા દાદુ દયાળ, યોગીશ્વર યાજ્ઞવલ્કય. નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ વગેરે...

ધર્મ–નીતિ

ગીતા, ઉપનિષદો, રામાયણ, સંપૂર્ણ મહાભારત, યોગવાસિષ્ઠ, મનુસ્મૃતિ, શિવપુરાણ, વિષ્ણુપુરાણ, દેવી ભાગવત, વિચાર સાગર, પંચદશી, સત્યનારાયણની કથા, નારાયણ કવચ, સનાતન ધર્મ, નિષ્પક્ષ વિદુરનીતિ, પક્ષપાતરહિત અનુભવ પ્રકાશ, જપ ને નામસ્મરણ, એકનાથી ભાગવત, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના ગ્રંથો, ભર્તૃહરિ શતકો, સૂર્યકાન્ત પંચીકરણ ભક્તિયોગ, ધમ્મપદ, પાતંજલ યોગસૂત્ર. મોક્ષમાળા, આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી, એકાદશી માહાત્મ્ય, ચંડીપાઠ, તુલસી સતસઇ વગેરે વગેરે.

ભજનો–કાવ્યો

નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઇ, ભોજો, ધીરો, પ્રીતમ, અખો, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, કબીર, દાદુ, છોટમ, દલપત, કેશવ, શામળ, ગંગ, નઝીર, પ્રેમાનંદ, દીનદયાળગિરિ વગેરે વગેરે...

સ્વ. પઢિયારનાં પુસ્તકો

સ્વર્ગની કૂંચી, સ્વર્ગનો ખજાનો, સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સ્વર્ગનો આનંદ, સાચું સ્વર્ગ, સ્વર્ગની સીડી વગેરે...

વાર્તા

કરસનદાસ માણેક, ઈશ્વર પેટલીકર, જ્યોતીન્દ્ર દવે, પીતાંબર પટેલ, ચંદુલાલ પટેલ વેણીભાઇ પુરોહિત, સારંગ બારોટ, પ્રશાંત. જયભિખ્ખુ, જગદીશ ને છગનલાલ પરમાર, કેતન મુનશી, મડિયા, સોપાન, શ્રીધરાણી વગેરેની વાર્તાઓ, વનરાજ ચાવડો ગુલાબસિંહ, ભોજ ને કાલીદાસ, વિક્રમ, વૈતાલ, વડીલોની વાતો વગેરે વગેરે......

સ્ત્રી – બાળોપયોગી

નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, ગૃહિણી, કલ્યાણમયી, સુખી જીવનની પગદંડી, પાકશાસ્ત્ર વિદ્યાર્થી બહેનોને, બીરબલ ને બીજા, અરેબિયન નાઇટ્સ, ગદાધારી ભીમ, ભીમનાં પરાક્રમો, સિંદબાદનાં સાહસો, શ્રેયસ્ બાળ ગ્રંથાવલિ વગેરે વગેરે...

વૈદક

સુશ્રુત – આયુર્વેદ, અષ્ટાંગ હૃદય-વાગ્ભટ, શાર્ઙ્ગધર સંહિતા, ભાવપ્રકાશ, આર્યભિષક્, ઘર ઘરનો વૈદ્ય, વનસ્પતિવર્ણન, આરોગ્યની બારમાસી, આરોગ્યની કૂંચી, રસતંત્રસાર, ખોરાકના ગુણદોષ, હરડે, જીવનચર્યા વગેરે વગેરે...

સામાન્ય જ્ઞાન

હિન્દુસ્તાની સંગીત, વ્યાયામ ને સૂર્યનમસ્કાર, કહેવતો, જગતમાં જાણવા જેવું, રશિયા, અમેરિકા, વિશ્વની વિચિત્રતાઓ, વનવગડામાં વસનારાં, પ્રકૃતિનાં લાડકવાયાં પંખીઓ વગેરે વગેરે...

૪૫૦ પ્રકાશનોનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર મંગાવો

અખંડ આનંદ

મહાગુજરાતનું લોકપ્રિય અને સૌથી વધુ ફેલાવો ધરાવતું માસિક જાહેરખબર સિવાય દર અંકે ૧૨૦ પાનનું વાચન.

લવાજમ

દેશમાં રૂા. ૮।: પરદેશમાં રૂા. ૧૦॥ શિ. ૧૬

વિવિધ ગ્રંથમાળા

ઘેર બેઠાં છ થી આઠ ઉપયોગી પુસ્તકો દ્વારા ૧૫૦૦ પાનનું વાચન આપતી સૌથી જૂની માળા.

લવાજમ

દેશમાં: રૂા. ૭। પરદેશમાં રૂા. ૧૦ શિ. ૧૫

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { ભદ્ર, પો. બો. નં. ૫૦ અમદાવાદ– ૧૫૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઇ–૨

શિષ્ટ અને સંસ્કારી સાહિત્ય

નવો ફાલ

રાષ્ટ્રપ્રિય જવાહરલાલ : (સંપૂર્ણ જીવનચરિત્ર) શ્રી. અંબેલાલ જોષીકૃત ભાગ ૧–૨	૩–૦
સરસ્વતીચન્દ્ર ભાગ ૧ લો : શતાબ્દી આવૃત્તિ : પડતર કિંમતે	૨–૦
ગોવર્ધન શતાબ્દી ગ્રંથ : સંપાદક : પ્રો. ઉપેન્દ્ર પંડયા : અધ્યયનો અને અંજલિઓ	૬–૪
શિક્ષણ અને જીવનરહસ્ય : શ્રી. કૃષ્ણમૂર્તિ	૨–૦
સર્જનને આરે : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાનાં વિવેચનો	૩–૪
જૂનું મુંબઇ : પચરંગી નગરીની વિકાસકથા	૧–૪
પૂજારીને પગલે : શ્રી. જયસુખલાલ કૃ. મહેતા કૃત	૧–૦
સ્મરણ મંજરી . શ્રી. રઘુનાથ બ્રહ્મભટ્ટનાં સંસ્મરણો : તેમનાં ચૂંટેલાં લોકપ્રિય ગીતો સાથે	૫–૦
સર લલ્લુભાઇ શામળદાસ : શ્રી. ધ. કૃ. મહેતા લિખિત જીવનચરિત્ર	૨–૦
વસંતવર્ષા : શ્રી. ઉમાશંકર જોષીનો નવીન કાવ્ય ગીત–સંગ્રહ	૩–૦
ત્રિમૂર્તિ : શ્રી. મંગળદાસ જ. ગોરધનદાસનો સચિત્ર અને સોહામણો કાવ્ય સંગ્રહ	૫–૦
કવિતા ૧૯૫૫ : શ્રી. સુરેશ દલાલ સંપાદિત વર્ષની કાવ્ય–વાનગી	૧–૦
સ્મૃતિમંગલ : પ્રા. ગોવિન્દભાઇ પટેલનાં પ્રણય કાવ્યો	૧–૦
આત્માની કલા : પ્રા. ગોવિન્દભાઈ પટેલનાં ચિન્તન કાવ્યો	૧–૮
પલ્લવી : શ્રી. ઇન્દુલાલ ગાંધીનાં લયમધુર ગીતોનો સંગ્રહ	૩–૦
ઉત્તરાયન : શ્રી. દેશળજી પરમારનાં પ્રેરક ને પ્રાણવાન કાવ્યો અને ગીતો	૬–૪
અનંત સાધના શ્રી. શિવકુમાર જોષીની નમણી નાટિકાઓ : સચિત્ર	૪–૦
ફિલસૂફિયાણી : શ્રી. પટવાના મરમાળા ને વેધક રમૂજ ટૂચકાઓ : સચિત્ર	૪–૦
હિન્દપર્યટન : પ્રવાસીઓને અત્યંત ઉપયોગી સુધારેલી નવી આવૃત્તિ	૪–૮

વાર્તા સાહિત્ય

અધૂરો કોલ : શ્રી. ધીરુબેન પટેલની નમણી-સામાજિક વાર્તાઓ	૩–૦
વિલોપન : શ્રી. મેઘાણી કૃત છેલ્લો વાર્તાસંગ્રહ : સાત નવી વાર્તાઓ સાથે	૩–૮
તેજ અને તિમિર : શ્રી. મડિયાકૃત લક્ષ્યવેધી ને લાક્ષણિક નવલિકાઓ	૪–૦
ચંપો અને કેળ : ,, ,, નાજુક ને નકસીદાર પ્રણયકથાઓ	૩–૦
સ્વપ્નનો ભંગાર : શ્રી. કેતન મુનશીની કસબભરી નવલિકાઓ	૩–૮
પ્રતિબિંબ : શ્રી. 'ધૂમકેતુ'ની ભાતીગળ મર્મસ્પર્શી વાર્તાઓ	૩–૦
સંધ્યારાણી : શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાની ચૂંટેલી ૩૯ વાર્તાઓ	૪–૮
ભોજ અને કાલિદાસ : હાસ્ય અને હાજરજવાબીની ૧૦૪ વાર્તાઓ	૪–૦
અક્કલબહાદુર : ચાતુર્ય અને ચમત્કૃતિભરી કૌતુક–કથાઓ	૩–૦
કેસરી : ચાતુર્ય અને ચમત્કારપૂર્ણ બત્રીસ લોકપ્રિય લોકકથાઓ	૩–૧૨
રાજકથા : શ્રી. અવનીન્દ્રનાથ ટાગોરની પ્રેરક ઐતિહાસિક વાર્તાઓ	૧–૦
પાનસોપારી : શ્રી. પટવા કૃત હાસ્ય, કટાક્ષ અને મર્મભરી પ્રસંગકથાઓ	૪–૦
દાન અને ગ્રહણ : રસ અને રંગભરી સામાજિક નવલકથા	૩–૦
નંદનવન : શ્રી. સારંગ બારોટની સંયુક્ત કુટુંબની કહાણી	૪–૦
ભાઇબીજ : શ્રી. કોલકની ભગિનીપ્રેમની વાર્તા સચિત્ર	૬–૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ–૨

ગાંડીવનું નવું સચિત્ર બાલસાહિત્ય

પુરાણ ગુચ્છ

ધન્ય પરશુરામ ૦॥।
તુલસી ૦॥।
શંકર પાર્વતી ૦॥।
વિદુર ૦॥।
મત્સ્યાવતાર ૦॥।
ભીષ્મ ૦॥।
જયદુર્ગા ૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

પરીકથા ગુચ્છ

સોનાનો દેવ ૦॥।
ગોપાળ દેવ ૦॥।
પરીની દોસ્તી ૦॥।
સુગંધમૃગ ૦॥।
વાંદરમુખી ૦॥।
દૈત્યપુરીનો જમાઇ ૦॥।
ફુલનગરની રાણી ૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

રમૂજ ગુચ્છ

ફુન ફુના ફુન ૦॥।
રૂડો રબારી ૦॥।
લોહકાકા ૦॥।
રાજાની મીની ૦॥।
સબડક સબાક ૦॥।
સણુ સટપટ ૦॥।
હલ્લુની ભવાઇ ૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

શૂરાતન ગુચ્છ

અજબ શૂરાતન ૦॥।
વાઘના માથાનો ૦॥।
શૂરો શાહજાદો ૦॥।
પોતાનું પરાક્રમ ૦॥।
ગિરના જંગલમાં ૦॥।
પ્રતાપાદિત્ય ૦॥।
અમર મોત ૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫॥

બકોર પટેલ

પ્રથમ ગુચ્છ

બ. પ. ની કથાઓ રુ
બ. પ. ની વાતો રુ
બ. પ. ની રમૂજો રુ
બ. પ. ની ગમ્મતો રુ
બ. પ. ના ફજેતા રુ

ગુચ્છનો રૂ. ૧૦

બીજું ગુચ્છ

બ. પ. ના ગોટાળા રુ
બ. પ. ની કહાણીઓ રુ
બ. પ. નાં પરાક્રમો રુ
બ. પ. ના છબરડા રુ
બ. પ. આસમાનમાં રુ

ગુચ્છના રૂ. ૧૦

☆

માનો યા ન માનો

બકોર પટેલનો નવો ભાગ

કિંમત રૂ. ૨

મનોહર ગુચ્છ

હાઉમપરી ૦॥।
માણસની કિંમત ૦॥।
અબોલ કુંવર ૦॥।
સુગાંડાની બાલવાતો ૧॥
ભા. ૧-૨

(ગુચ્છનાં નવાં પુસ્તકો છપાય છે.)

ઇતર બાલસાહિત્ય

અમી ઝરણાં ભા. ૧થી૪ ૧।
મોતીના દાણા ॥=
જાપાનિકા ૧॥
આઠમી કૂંચી ॥=

પ્રૌઢ શિક્ષણ

માટે ઉપયોગી પુસ્તકો

ગાંધીજીની વાતો ૧-૭ ૨॥=
દરબાર સાહેબની વાતો ૦॥=
ઠક્કરબાપાની વાતો ॥=
વિનોબાની વાતો ॥=

" મારી મા "

અનુ.: શ્રી. ઇંદ્ર વસાવડા

આ પુસ્તક માટે માનનીય કેળવણીપ્રધાન શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ લખે છે:

પુસ્તકનો દરેકે દરેક પ્રસંગ માતાના જીવન સાથે સંકળાયેલો છે, અને કેટલાક પ્રસંગો તો એટલા સુંદર છે કે પુસ્તક એક વખત હાથમાં લીધા પછી મૂકવાનું મન ન થાય.

આજે આપણા દેશમાં કેળવણી ક્ષેત્રમાં નવા નવા પ્રયોગો થઇ રહ્યા છે. કેળવણી ક્ષેત્રમાં દેશે ઠીક ઠીક પ્રગતિ કરી છે પણ ગૃહ શિક્ષણમાં એટલે કે શાળા બહાર પણ બાળકોને ચારિત્ર્ય અને સંયમની કેળવણી આપવાની છે. એ તરફ આપણા માબાપોનું ધ્યાન હજી જોઇએ તેટલું ગયું નથી. એટલે એ દૃષ્ટિએ પણ આ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી થઇ પડશે એમ માનું છું.

દરેક શાળાએ વસાવવા યોગ્ય

ઇંદ્ર વસાવડા કૃત

શાળોપયોગી નાટકો ૧-૨ રુ
ચાલો ભજવીએ ૧-૨ ૭)

ગાંડીવ પાક્ષિક

વીસ વરસથી નિયમિત પ્રકટતું સચિત્ર બાળ પખવાડિક

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. સવાત્રણ

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયા ચકલા, સુરત

જાણીતા લેખકોની નવી નવલકથાઓ

ચંદ્રગુપ્ત મૌર્ય
ધૂમકેતુ
૪–૮
આમ્રપાલી, વૈશાલી, મગધપતિ મહાઅમાત્ય ચાણક્ય પછી આગળ ચાલતી નવલકથા.

ભગ્ન પાદુકા
(કનૈયાલાલ મુનશી)
૬–૧૨
નવી ઐતિહાસિક નવલકથા

બૂરો દેવળ
જયભિખ્ખુ
૩–૮
નવીન છાપ પાડતી ઐતિહાસિક નવલકથા

ઐરાવત - બલિહારી
ખંડ ૧–૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૬–૮
નવી ઐતિહાસિક નવલકથા

મહાબલિદાન
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૪–૮
કચ્છમાં ક્રાંતિ એ પુસ્તકનું નવીન સંસ્કરણ

જાવડભાવડ
ભા. ૧–૨
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૭–૦
કાલભૈરવ, રોહિણી સંહાર પછી આગળ વધતી નવલકથા

નાની નણંદી
(શયદા)
૫–૮
શ્રી શયદાકૃત સામાજીક નવલકથા

લાખેણી લાજ
ભાગ ૧–૨
(શયદા)
૮–૦
શ્રી શયદા કૃત મુંબઇ સમાચાર અઠવાડિકમાં પ્રગટ થયેલ નવલકથા

નંદનવન
(નરેશબાબુ)
અનુ. રમણલાલ સોની
૩–૮
સામાજિક નવી નવલકથા

નવા વાર્તાસંગ્રહો

અંગના
જયભિખ્ખુ
૩–૦
શ્રી કંચન ને કામિની પારકા ઘરની લક્ષ્મી પછીનો નવો સંગ્રહ

વનવેણું
(ધૂમકેતુ)
૩–૦
લેખકનો સત્તરમો નવો વાર્તાસંગ્રહ

જલસુંદરી
રમણીકલાલ દલાલ
૩–૮
અનુવાદિત સુંદર નવલિકા

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—ગાંધી રસ્તો; અમદાવાદ.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

" પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે, તેમજ પ્રૌઢ શિક્ષણ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની, સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરોમાં જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જજો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રખે ચુકતા. "

'પુસ્તકાલય'ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેટ : [પાંચથી ૭ વર્ષનાં બાળકો માટે] બે-થી
પાંચ રંગમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળાં ૩ પુસ્તકો : અક્ષરમાળા,
શબ્દમાળા, ને અંકલેખન, મનોહર બોક્સમાં..........................રૂ. ૧-૪-૦

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રંગમાં
મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળાં ૧૦ પુસ્તકો : સંગીતશાસ્ત્રી,
ચિત્રલેખા, ત્રણ દીકરા ને અંધેરી નગરી વગેરે સુંદર બોક્સમાં......રૂ. ૩-૧૨-૦

બાલવિનોદમાલા : [૭ થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો ને
૨૨૦૦ પાનાના વાચનવાળાં ૧૩ મનોહર પુસ્તકો:ત્રણ સુંદર બોક્સમાં. રૂ. ૧૬-૮-૦

રમૂજમાળા : [સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૫ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનાના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના..........................રૂ. ૩-૧૨-૦

રમૂજી પ્રવાસમાળા : સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પુષ્કળ ચિત્રો
૪૮૦ પાનના અત્યંત રમૂજી વાચનનાં બાર પુસ્તકોના સેટના..........રૂ. ૪-૮-૦

મજેદાર કહાણીમાલા : [દસથી તેર વર્ષનાં બાળકો માટે] પુષ્કળ
ચિત્રોવાળાં અત્યંત રસિક ૭ મનોહર પુસ્તકો..........................રૂ. ૧૫-૦-૦

અશોક બાલ પુસ્તકમાલા : [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે]
૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનાના રસિક વાચનવાળાં ૯૯ વિવિધ
વિષયોનાં પુસ્તકો, દશ સુંદર બોક્સમાં..........................રૂ. ૩૨-૮-૦

વિજ્ઞાનમાલા : [બારથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે] ૫૦ ચિત્રો ને
૪૦૦ પાનના વાચનનાં પાંચ પુસ્તકોના બોક્સના..........................રૂ. ૩-૧૨-૦

સાહસ કથાવલિ : [તેર વર્ષની ઉંમરનાં બાળકો માટે] ૨૬૦૦ પાનના
અત્યંત રસિક વાચનવાળાં સોળ પુસ્તકો, ચાર મનોહર બોક્સમાં...રૂ. ૨૦-૦-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ–૨

લાયબ્રેરીઓ, પ્રૌઢશિક્ષણ સંસ્થાઓ અને બાળકો માટે

મહાન પુરૂષોનાં જીવન ચરિત્રો

નવઘડતર ગ્રંથમાળાનાં ૨૦ સચિત્ર પુસ્તકો

સેટ ૧ લો દસ પુસ્તકો ૫-૦-૦] લે. શ્રી. રમણલાલ સોની[સેટ ૨ જો દશ પુસ્તકો ૫-૦-૦

બાળકોના ચારિત્ર્યઘડતરની જવાબદારી માબાપને શિરે છે. આદર્શ મહાપુરુષોનાં જીવન ચરિત્રો સાદી બાળભોગ્ય ભાષામાં લખાએલાં આ પુસ્તકો તમારાં બાળકોને મહાન થવાની પ્રેરણા આપશે.

(૧) અશો! જરથુષ્ટ્ર અને મહંમદ પયગંબર
(૨) ભગવાન મહાવીર અને બુદ્ધ
(૩) ઇસુખ્રિસ્ત અને ભગવાન ચૈતન્ય
(૪) શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને સ્વામી વિવેકાનંદ
(૫) રાજા રામમોહન રાય અને સ્વામી દયાનંદ
(૬) સંત તુકારામ અને મહાત્મા એકનાથ
(૭) સંત જ્ઞાનેશ્વર અને મહારાણી અહલ્યાબાઇ
(૮) ગુરૂ નાનક અને સંત કબીર
(૯) લોકમાન્યતિલક અને દેશબંધુદાસ
(૧૦) મહાત્મા ફુલે અને ગુરુદેવ ટાગોર

(૧) ચંદ્રગુપ્ત અને અશોક
(૨) સમુદ્રગુપ્ત અને હર્ષ
(૩) વનરાજ ચાવડો અને સિદ્ધરાજ જયસિંહ
(૪) પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ અને વસ્તુપાળ તેજપાળ
(૫) નરસિંહ મહેતા અને મીરાંબાઇ
(૬) રાણો પ્રતાપ અને છત્રપતિ શિવાજી
(૭) અકબર અને શાહજહાં
(૮) નાના ફડનવીસ અને ઝાંસીની રાણી
(૯) દાદાભાઇ નવરોજી અને સયાજીરાવ ગાયકવાડ
(૧૦) મહાત્મા ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઇ

બર્લીન પ્રવાસ કિં. ૧-૮
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ
સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

બરફનું રણ કિં. ૧-૦
લેખક : ડૉ. સુરેન્દ્ર પટેલ
સંપાદક : શ્રી. કેશવલાલ હ. જોષી

કિશોર મહાભારત ૧-૪
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણી પ્રધાન, મુંબઇ રાજ્ય

માર્કો પોલો કિં. ૧-૮
લેખક : શ્રી. રમણલાલ સોની
: પ્રસ્તાવના :
માનનીય શ્રી. દિનકરરાવ દેસાઇ
કેળવણીપ્રધાન, મુંબઈ રાજ્ય

શ્રી. "સત્યમ્" કૃત બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો દરેકના આઠ આના

નરસિંહ મહેતા
મીરાંબાઈ
ભક્ત સુરદાસ
ભક્ત પ્રહલાદ
ભક્ત જલારામ
સંત તુલસીદાસ

☆ રમણલાલ શાહ કૃત ☆

આનંદધારા ૧ લો.	૦-૧૦
આનંદધારા ૨ જો.	૦-૯
આનંદધારા ૩ જો.	૦-૮

પ્રકાશક :—શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રો—સુરત.

સમસ્ત ગુજરાતની લોકભદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકમાત્ર મુખપત્ર

પુસ્તકાલય

વર્ષ ૩૧] તા. ૧૫ મી ડિસેમ્બર ૧૯૫૬ [અંક ૬ ઠ્ઠો

પુસ્તકાલયની સરકારમદદ મેળવવા માટે ઠરાવ

—તંત્રીસ્થાનેથી

"પુસ્તકાલય" માસિકના ચાલુ અંકમાં, પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. દ્વારા કામકાજ કરાવનાર પુસ્તકાલયોએ એક ઠરાવ કરવાની અનિવાર્ય અગત્ય છે.

અત્યાર સુધી, પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ દ્વારા કામ લેતાં પુસ્તકાલયોની સરકારમદદ સીધી મંડળમાં જમા થતી હતી અને મંડળ તેને લગતી પાવતીઓ વગેરે પહોંચાડવાનો પ્રબંધ કરતું હતું. ત્યારપછી, સરકારી કોઇક ધોરણને કારણે, દરેક પુસ્તકાલયને એ સરકારમદદ ટ્રેઝરી ઓર્ડર દ્વારા તેમના સ્થળ પર પહોંચાડવાનો પ્રબંધ સરકારે જે તે તાલુકાના મે. આસિ. ડે. એ. ઇ. મારફતે કર્યો. અને એ ટ્રેઝરી ઓર્ડરનાં નાણાં લેવામાં એ ગ્રામ પુસ્તકાલયોના સંચાલકોને અનેક મુશ્કેલીઓ સહન કરવી પડી. તેમાં પણ જે પુસ્તકાલયોના સંચાલકો–ગ્રંથપાલો પ્રા. શાળાના સેવાભાવી શિક્ષકો હતા તેમની મુશ્કેલીઓનો તો પાર જ ન હતો. કારણ કે તેમની શાળામાંથી રજા મેળવીને તાલુકાના ગામે જઇ એ ટ્રેઝરી ઓર્ડરનાં નાણાં મેળવવામાં એમની મુશ્કેલીઓ અનેક હતી. અને એ રીતે નાણાં પાછાં તેમણે પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ને મ. ઓ. દ્વારા મોકલવાં પડતાં હતાં. અને એ મ. ઓ. નો ખર્ચ પણ પુસ્તકાલયને નાહક વેઠવો પડતો. આમ એ નાણાં સીધાં મંડળને મળવાને બદલે "દ્રાવિડી પ્રાણાયામ" દ્વારા એ નાણાં મંડળને મળતાં થયાં– અને તેમાં વખતનો વ્યય પણ ઠીકઠીક થતો હતો.

આ કારણે સંખ્યાબંધ ગ્રામ પુસ્તકાલયોના સંચાલકો તરફથી મંડળને

આ બાબત કંઇક કરવા વિનંતિ કરવામાં આવી. મંડળે કેળવણી ખાતાના વડા સાથે પૂના ખાતે, તેમના બોલાવ્યાથી જઇને વાટાઘાટો કરી; અને એ કેળવણી ખાતાના વડાએ જે પ્રમાણેનો ઠરાવ સરકારમાં રજુ કરાવો જોઇએ તે પ્રકારનો ઠરાવ પુસ્તકાલયો પાસેથી મેળવવા જણાવ્યું. મંડળે તે તૈયાર કરી ખાતાના વડા પર મંજુરી માટે મોકલ્યો અને મંજુર થઇ આવતાં એ ઠરાવ, દરેક પુસ્તકાલયે પસાર કરી તેની એક નકલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ પર, (૨) જિલ્લાના એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર પર, અને (૩) પુ. સ. સ. મંડળના મંત્રી પર તેમ જ (૪) ડિરેકટર ઓફ એજ્યુકેશન, પૂના પર મોકલવા માટે એની ચાર નકલો ઉપર મંત્રી–પ્રમુખની સહીઓ કરી પુ. સ. સ. મંડળ પર મોકલી આપવો.

આ પ્રમાણેના જેના જેના ઠરાવો મંડળમાં આવશે તેમની સરકાર–પંચાયત મદદ મેળવવા માટે મંડળ પ્રયત્ન કરશે. અને જેમના એવા ઠરાવો મંડળને મળ્યા નહિ હોય તેમની સરકાર કે જિ. લો. બો. મદદ મંડળ મેળવી શકશે નહિ.

આ ઠરાવનો મુસદ્દો સરકાર તરફથી ઘડાઇ આવ્યો હોઇને તે જ પ્રમાણે સરકાર સમક્ષ રજુ કરવાનો છે. એટલે એ ઠરાવમાં કોઇપણ પ્રકારના ફેરફારને અવકાશ રહેશે નહિ.

આથી પુ. સ સ. મંડળ દ્વારા સરકાર તેમજ પંચાયત મદદ મેળવવા ઇચ્છતાં દરેક પુસ્તકાલયોએ આ ઠરાવો બને તેમ તાકીદે મંડળ પર રવાના કરી દેવા વિનંતિ છે.

મંદિર અને બજાર

ધર્મ માત્ર મંદિરનો વિષય નથી, તે બજારનો પણ છે. પરંતુ હજી સુધી ધર્મ બજારમાં આવી શક્યો નથી જેથી. ઉલટાનુ. મંદિરમાં જ બજાર ઘૂસી ગયું છે. માટે ધર્મ અને બજારનો સમન્વય જરૂરી છે. એને માટે પાંચ બાબતો છે :

૧. બજાર પણ આપણું ધર્મ–સ્થાન જ બને.
૨ ત્યાં જે વસ્તુઓ રાખવામાં આવી હોય તે સારી જ હોય.
૩. ક્રય-વિક્રયના દર બિલકુલ ઉચિત હોય.
૪. ખરીદી કરનારને ભગવાનનું રૂપ સમજાવવામાં આવે અને
૫. જે આવક થાય તેમાંનો એક ભાગ સમાજસેવા માટે આપવામાં આવે.

–આચાર્ય વિનોબા

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

ભારતના અમેરિકન એલચી ખાતા તરફથી પ્રગટ થતા "અમેરિકન લેબર રિવ્યુ" ની હિંદી આવૃત્તિ નવેમ્બરની અધવચમાં પ્રગટ થશે.

રિવ્યુની ૨૪ પાનાંની અંગ્રેજી આવૃત્તિ છેલ્લાં આઠ વર્ષ થયાં પ્રગટ થાય છે, અને તેના ૯,૦૦૦ ગ્રાહકો છે. હિંદી આવૃત્તિ, અંગ્રેજી આવૃત્તિના ભાષાંતરરૂપે હશે અને શરૂઆતમાં તેની ૫,૫૦૦ નકલો નીકળશે.

o o o

રાષ્ટ્ર સંઘની યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ કમિટીએ આંતરરાષ્ટ્રીય પકવાન્ન પોથી પ્રગટ કરવાની જાહેરાત કરી છે. તેમાં રાષ્ટ્ર સંઘના સભ્યરાષ્ટ્રો તરફથી વર્ણવવામાં આવેલ વાનીઓ છે. રાષ્ટ્રસંઘના સભ્ય રાષ્ટ્રોની પરદેશ ખાતાની ઓફિસો તથા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં આવેલાં તેમના એલચીઓ, પ્રતિનિધિ મંડળો વગેરેના સહકારથી આ વાનીઓ તૈયાર કરવાની હકીકત આપવામાં આવી છે.

o o o

અમેરિકાના 'વોશિંગ્ટન પોસ્ટે' તાજેતરમાં ભારત વિષે લખાયેલાં પાંચ પુસ્તકોની ટૂંકી સમાલોચના કરી છે. આ પુસ્તકો નીચે મુજબ છેઃ

- 'ધી સ્ટોરી ઓફ ધ ઇન્ટીગ્રેશન ઓફ ધી ઇન્ડિયન સ્ટેટ્સ' (વી. પી. મેનન)
- 'મોસ્કો એન્ડ ધ કોમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી ઓફ ઇન્ડિયા (પ્રોફેસર જ્હોન એચ. કોટસ્કી) 'હિમાલયન બારખરી' (સી. એફ. હેમીન્ડોર્ફ) 'અમેરિકન–એશિયન ટેન્શન્સ' (પેન્સિલ્વેનિયા યુનિવર્સિટીનું ફોરેન પોલિસી રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટ) અને 'ફ્રેન્ડ્ઝ એન્ડ ફેલો સ્ટુડન્ટસ' (ટોમસ બ્રુસ મોર્ગન) છે.

o o o

મધ્ય પ્રદેશ શાસન સાહિત્ય પરિષદના નાગપુર ખાતે ભરાયેલ બીજા વાર્ષિક સંમેલનમાં નાગપુર મહાવિદ્યાલય (અગાઉ મોરિસ કોલેજના નામથી ઓળખાતું હતું)-ના આગલા પ્રિન્સિપાલ મહામહોપાધ્યાય વી. વી. મિરાશીનું પ્રાચીન રીતે બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું. ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદે તેમને એક તામ્રપત્ર, શાલ, સોનાનો સિક્કો, શ્રીફળ તથા ૫૦૦ રૂપિયા આપ્યા હતા. તામ્રપત્ર પર સંસ્કૃત, હિન્દી તથા મરાઠી ત્રણ ભાષાઓ હતી.

o o

* 'માતૃભૂમિ' ના સ્થાપક તંત્રી શ્રી. કે. પી. કેશવ મેનનને હમણાંજ ૭૦ વર્ષ પૂરાં થયાં. છેલ્લાં ૪૦ વર્ષોમાં તેમણે પ્રાપ્ત કરેલ સિદ્ધિ અવિસ્મરણીય છે. આ સમય દરમિયાન તેમણે સાત મોટા ગ્રંથો પ્રગટ કર્યા છે.

o o o

* બરાબર ૧૦૦ વર્ષ પહેલાં પ્રગટ થયેલ એક પુસ્તકે દક્ષિણ ભારતની (અથવા દ્રાવિડિયન) ભાષાઓના વૈજ્ઞાનિક 'અભ્યાસમાં નવો યુગ દાખલ કર્યો હતો. આ પુસ્તક રોબર્ટ કેલ્ડવેલનું 'કંપેરેટિવ ગ્રામર ઓફ ધી દ્રાવિડિયન ઓર સાઉથ ઇન્ડિયન ફેમિલિ ઓફ લેંગ્વેજીસ' છે. શ્રી કેલ્ડવેલ વિદ્વાન ખ્રિસ્તી મિશનરી હતા.

*અલ્લાહાબાદના 'લીડર' પ્રેસના પ્રકાશન વિભાગ ભારતી ભંડારે, વિખ્યાત મરાઠી નવલકથાકાર તથા નવલિકાલેખક પ્રો. એન. એસ. ફડકેનાં કેટલાંક પુસ્તકોના હિંદી અનુવાદના હક્કો ખરીદી લીધા છે. ભારતી ભંડારે તેમનાં ત્રણ પુસ્તકો— શીતન, આસમાન અને તુફાનના પ્રકાશનથી શરૂઆત કરવાનું નક્કી કર્યું છે.

° ° °

ગયે વર્ષે ઇંદોરની મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય સભાના મરાઠી ગ્રંથોત્તેજક મંડળે જીવન ચરિત્રો તથા બાલ સાહિત્યનાં પુસ્તકો માટે વાર્ષિક ઇનામોની જાહેરાત કરી હતી. મંડળે ૧૩ જીવનચરિત્રોને રૂ. ૬૫૦, બાલ સાહિત્યનાં નવ પુસ્તકોને રૂ. ૨૫૦) તથા ૨૧. શ્રી. ખાનરાઇકરનાં બાળગીતોની હસ્તપ્રતને રૂ. ૨૦૦ ઇનામ આપેલ છે.

° ° °

*મુંબઇ વિશ્વવિદ્યાલયે ૧૯૫૫નું દાદોબા પાંડુરંગ તરખડકર પારિતોષિક, કોલ્હાપુરની રાજારામ કોલેજના પ્રાધ્યાપક વી. જી. સહસ્રબુદ્ધેને તેમના પુસ્તક 'ભારતમેં આર્થિક જીવન' માટે આપ્યું છે.

° ° °

*ધૂળિયા, ખાનદેશનું ૩૫ વર્ષ જૂનું સાપ્તાહિક 'પ્રબોધ'ના માલિકોએ આર્થિક તંગીને અંગે તેનું પ્રકાશન બંધ કર્યું છે. છાપખાનું પણ બંધ થશે.

° ° °

*વર્ષોથી ભારત સરકાર (કેળવણી ખાતું) સાહિત્ય અકાડમીની ભલામણ પ્રમાણે જુદી જુદી ભાષાઓમાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકોને ઇનામો આપે છે. ચાલુ વર્ષે જામિયા મિલિયા દિલ્હીના ડો. સૈયદ આબીદહુસેનને તેમના પુસ્તક 'કૌમી તહઝીબ કા મસ્લા' માટે રૂ. ૫૦૦૦) નું રોકડ ઇનામ આપવામાં આવ્યું છે. ૧૯૫૩-૫૫નાં વર્ષો દરમિયાન આ શ્રેષ્ઠ ઉર્દૂ પ્રકાશન હતું. લેખકે પોતે તેનું અંગ્રેજી ભાષાંતર 'નેશનલ કલ્ચર ઓફ ઇન્ડિયા'ના નામથી તૈયાર કર્યું છે.

° ° °

*પ્રિન્ટિંગ વર્લ્ડ'ના જણાવવા મુજબ 'બ્રિટિશ' ટ્રાવેલ એન્ડ હોલીડેઇઝ એસોસીએશન' દરવર્ષે છાપકામ, જાહેર ખબર તથા જાહેરાત પાછળ પાંચ લાખ પાઉંડ ખર્ચે છે. ઓછામાં ઓછા ૪૫૦ ટન કાગળની વપરાશ થાય છે. રંગીન ચિત્રો પાછળ વાર્ષિક ૧૫,૦૦૦ પાઉંડ ખરચાય છે. એસોસીએશન પ્રવાસસાહિત્યની એંશી લાખ પુસ્તિકાઓ બહાર પાડે છે. બીજા સાહિત્ય ઉપરાંત એસોસીએશન ૬૦ પાનાનું 'કમિંગ ઇવેન્ટસ' નામનું સામયિક પ્રગટ કરે છે. તેનો ફેલાવો ૧,૨૫,૦૦૦ નકલોનો છે. ચાલુ એપ્રિલથી 'પેનોરમા બ્રિટાનિકા' નામથી નવું સામયિક શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. તેની ૨૦,૦૦૦ નકલો નીકળે છે. આ સામયિકના વર્ષે પાંચ અંક પ્રગટ થશે, તે પૈકી એક પોર્ટુગીઝ ભાષામાં તથા બાકીના ચાર સ્પેનિશ ભાષામાં નીકળશે.

° ° °

ભારતની ભાષાઓનાં શ્રેષ્ઠ ગ્રંથોનાં અંગ્રેજી તથા ફ્રેન્ચ ભાષામાં ભાષાંતર કરવાનો

યુનેસ્કોનો કાર્યક્રમ ખરેખર પ્રશસ્ય છે. સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓના ડિરેકટરના જણાવવા મુજબ તુકારામના અભંગોનું ફ્રેંચ ભાષાંતર પ્રગટ થઇ ચૂકયું છે. ' તામિલના બાઇબલ ' કહેવાતા પુસ્તક ' તિરૂકુરલ ' ના ભાષાંતર માટે દરખાસ્ત થઇ છે.

o o o

પ્રાચીન સમયથી જ પરદેશના સાહિત્ય અને ચિંતનપર ભારતનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોની અસર થતી આવી છે, જો કે પરદેશમાં ભારતી સાહિત્યનાં ભાષાંતર તથા પ્રકાશન માટેની સગવડો અત્યાર કરતાં વધારે નિરુત્સાહજનક હતી.

દાખલા તરીકે ઇ. સ. ના સૈકામાં ' પંચતંત્ર ' નું પહેલ્વીમાં ભાષાંતર થયું હતું; પાછળથી તેનું સિરિયાક, અરેબિક, હિબ્રુ, ગ્રીક અને લેટિનમાં ભાષાંતર થતાં આખા યુરોપમાં તે પહોંચી ગયું. ' બૃહત્કથા ' ની કેટલીક વાતો પશ્ચિમમાં ગઇ હતી. અરેબિયન નાઇટ્સની કેટલીક વાતોનું મૂળ ભારતમાં હોવાનું કહેવાય છે.

કાલિદાસના શાકુંતલથી જર્મન કવિ ગેટેને જે આનંદ પ્રાપ્ત થયો તે છતાં કેટલીકવાર એમ મનાવવામાં આવે છે કે, એકંદરે ભારતના શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનો પશ્ચિમમાં સારો સત્કાર થયો નથી. જો તેમ હોય તો તેનું કારણ પરદેશીનો મર્યાદિત રસ અથવા સંકુચિત પસંદગી હોય.

અત્યારે તો ભારતના વિદ્વાનોએ યુનેસ્કોને સક્રિય સાથ આપવો જોઇએ.

o o o

દિલ્હીમાં ચાલુ (નવેમ્બર) માસમાં ભારતની બધી ચૌદે ભાષાનાં પુસ્તકોનું પ્રદર્શન ભરાવાનું હતું. તેમાં ભારતની દરેક ભાષામાં પહેલું છપાયેલ પુસ્તક, અગત્યનાં પુસ્તકોની પહેલી આવૃત્તિ, પ્રખ્યાત ભારતીય લેખકોનાં પુસ્તકોની હસ્તપ્રત, બાલસાહિત્ય વિભાગ વગેરે બતાવવામાં આવનાર હતો.

સાહિત્ય અકાદમી દેશભરનાં પુસ્તકાલયો તથા બીજી સંસ્થાઓ પાસેથી વિરલ તથા કીમતી પુસ્તકો ' લોન ' પર મેળવવા પ્રયત્ન કરી રહેલ છે.

—છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર.

o o o

વોશિંગ્ટનમાં તાજેતરમાં ૨૨ ચિત્રોના એક સમૂહનું એક માસ સુધી પ્રદર્શન કરવામાં આવ્યું હતું. આ ચિત્રો આખા અમેરિકામાં રહેતી અતિશય અપંગ વ્યક્તિઓએ દોરેલાં હતાં. કલાવિવેચકોએ આ કૃતિઓને મુશ્કેલીઓ ઉપર માનવીની ધગશના વિજય તરીકે ઓળખાવી હતી.

અમેરિકાના આરોગ્ય, શિક્ષણ અને કલ્યાણ ખાતાએ અપંગ કલાકારો માટે યોજેલી સ્પર્ધામાં આવેલી ૧૦૦૦ કૃતિઓમાંથી આ ચિત્રો પસંદ કરવામાં આવ્યાં હતાં. તે ચિત્રો અપંગો માટે કલાનાં રંજક અને આરોગ્યદાયક મૂલ્યો ઉપરાંત પણ કાંઈક દર્શાવે છે. કલાજગતના પાંચ અગ્રણી પ્રતિનિધિઓના એક પંચે કેવળ ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ રોકડ ઇનામો નક્કી કર્યાં હતાં. પંચે દર્શાવ્યું હતું કે ઘણી કૃતિઓ સુષુપ્ત શક્તિ દર્શાવે છે અને કેટલીક એવી આશા આપે છે કે ચિત્રકારીમાં ઘણી શક્તિ હોવી જોઇએ.

* નિશાનીવાળી નોંધો ' ઇન્ડિયન પી. ઇ. એન. "માંથી સાભાર ઉધ્ધૃત.

અમેરિકામાં બાળ–પુસ્તક–સપ્તાહ

અમેરિકામાં હમણાંજ બાળ-પુસ્તક-સપ્તાહ ઉજવાઇ ગયું. આખા દેશનાં ઘણાં શહેરોમાં બાળ-પુસ્તકોના મેળા ભરાયેલા. તેમાં પુસ્તકો જોનારને જૂનાં અને નવાં આકર્ષણો પૂરાં પાડતી સામગ્રી મળતી હતી.

બાળકોનું સાહિત્ય વિસ્તૃત થતું દેખાય છે. એમ કહેવું વાજબી છે કે, એકલાં નવાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો જ એટલા વાચનપ્રદેશને આવરી લે છે કે તેમાં બાળકના જિજ્ઞાસુ મનના તમામ કલ્પી શકાય તેવા રસના વિષયો સમાઇ જાય છે. તેમાં સુંદર ચિત્રોથી શણગારેલી પરીકથાઓ અને કાવ્યકથાઓ, હોમરના ઈલિયડ અને ઓડીસી પરથી લખેલી કથાઓથી માંડી સ્કેન્ડિનેવિયાની દંતકથાઓ અને લોકકથાઓ સુધીનું પૌરાણિક સાહિત્ય, શેકસપિયર સહિતની કવિતા, ઢગલાબંધ રહસ્યકથાઓ અને બાળકોને અતિ પ્રિય એવાં અદ્દભુત જોડકણાંનો સમાવેશ છે.

જૂનામાં નવું

તેમાં પ્રાણીકથાઓ છે, અને કેટલીક કથાઓમાં ખેતરો અને જંગલોને ખુલડોઝરોથી સાફ કરી નાખવા જેવા તથા પરાંના વસવાટ જેવા આધુનિક પ્રશ્નો પણ સમાયેલા હોય છે. વિવિધ દેશોની ભૂમિકાવાળી કથાઓ પણ હોય છે. પ્રાચીન કથાને નવો શૈક્ષણિક વળાંક આપવાના એક નવા દૃષ્ટાંતતરીકે ઊડતી શેતરંજી સાથે હવે એક નવો, મૈત્રીભાવથી ભરેલો અને લાલ-લીલી આંખોવાળો રાક્ષસ ઉમેરવામાં આનંદ ભરેલા ગોટાળા વચ્ચે તે સાન્ફ્રાન્સિસ્કોના રસ્તા ઉપર વાહનનિયામક સંકેત તરીકે કામ કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

ટેલિવિઝન ઉપર બાળકો માટે જે સામગ્રી આવે છે તે કેટલાકને વિવેકવિહીન લાગે છે. એવા ચિંતાતુર વાલીને આ પુસ્તકો ઘણી ધરપત આપે છે. કારણ કે લગભગ તમામ લેખકો અને ચિત્રકારો જાણે એમ કહેતા જણાય છે કે રસભર્યો વિષય અને સુંદર ચિત્રણ આ રહ્યાં. આ પુસ્તકથી અમુક ઉંમરના કોઈ પણ બાળકને આનંદ અને સંતોષ પ્રાપ્ત થશે. અને લેખકો તથા પ્રકાશકો આવી આશા પરિપૂર્ણ કરવામાં અતિશય પ્રમાણિક જણાય છે.

પ્રમાણિક વાસ્તવિકતા

ખાસ કરીને દસ વર્ષથી મોટી ઉંમરનાં બાળકો માટે લખાયેલાં ઘણાં નવાં પુસ્તકોમાં જે પ્રમાણિકતા રહેલી છે તે એકદમ તરી આવે એવી છે. એક સમીક્ષકે બરાબર કહ્યું છે કે, આ પુસ્તકોમાં સચ્ચાઇનો રણકો હોય છે. એ વાર્તાઓ પ્રમાણિક હોય છે, તે કરુણ વાસ્તવિકતાથી દૂર ખસી જતી નથી અને છતાં મક્કમ સહનશક્તિનો અંતિમ વિજય બતાવે છે.

અન્ય દેશો વિશે સમજદારી

આ પુસ્તકો ઉપરથી વિચાર કરતાં એમ લાગે છે કે,-આ દેશના ઠીક વાચન કરનાર બાળકોને અન્ય પ્રજાઓના સ્વભાવની અને તેમના પ્રશ્નોની પણ સમજદારી પ્રાપ્ત થતી હશે. નવાં પુસ્તકોમાં ઓછામાં ઓછાં ત્રણ પુસ્તકોની ભૂમિકા ભારત છે. "ડોગ્રાઝ, કાઉઝ એન્ડ કરેજ" નામના એક પુસ્તકનો વિષય ભારતનો ખેડૂત અને તેના પ્રશ્નો છે.

વિજ્ઞાન અને રહસ્યકથા

એક જુદી જ જાતનાં પુસ્તકોનો વિષય ગ્રહો વચ્ચેનો પ્રવાસ હોય છે. ઘણી વાર મનુષ્યથી બની શકે તેવાં વૈજ્ઞાનિક પરાક્રમો તરીકે આ વિષયો લેવાય છે.

બાળસાહિત્યના નવા ફાલનું એક નોંધપાત્ર અંગ રહસ્યકથાઓની મોટી સંખ્યા છે. એકાદ મુશ્કેલ પ્રશ્ન ઉકેલવાનો ઉત્સાહ, ખોટા ઉપર સાચાનો વિજય જોવાની ઇચ્છા અને એવો વિજય થાય ત્યારે થતો સંતોષ એ કાંઇ ફક્ત વયના મનુષ્યની વલણ નથી.

પ્રવૃત્તિઓ અને શિક્ષણ

રહસ્યકથા જેવું જ આકર્ષણ શોખની પ્રવૃત્તિઓનું છે. આવાં પ્રવૃત્તિઓનાં પુસ્તકો પુખ્ત વયનાં માણસો માટેની "તમે-જાતે-આ-કામ-કરો" ની પ્રવૃત્તિને મળતાં છે. પણ તે શૈક્ષણિક વાચન છે. તેમાં શિયાળાની ઋતુ માટે ખગોળ, જાદુગરની કળા, મત્સ્યગૃહની જાળવણી, અને તૈલચિત્રકળાના પ્રાથમિક અભ્યાસક્રમો સૂચવાયા છે.

મોટાંને પણ આનંદ મળે

ઘણા વાલીઓને આ પુસ્તકોમાં એક આવકારપાત્ર સહાયક પ્રાપ્ત થશે. પણ આપણે એ પણ સ્વીકારીએ કે પુખ્ત વયના માણસને બાળકો માટેનાં પુસ્તકો જોતાં અને તેમાંયે એકાદ બાળક પડખે ઊભું હોય ત્યારે પોતાના જ બાળપણનો કેટલો આનંદ પોતે પુનઃ પ્રાપ્ત કરી શકે છે તે જાણવું અત્યંત રસપ્રદ લાગે છે.

પોતાના સાથીની જિજ્ઞાસાનો તેને પણ ચેપ લાગે છે અને અણધારી રીતે જ તે આફ્રિકાના કોઇ પ્રવાસમાં રસમગ્ન બની જાય છે.

તાજેતરમાં પ્રદર્શિત કરવામાં આવેલાં પુસ્તકો ઘણી વાર આનંદ, હાસ્ય અને મૂર્ખાઈની વાતોથી તરવરતાં હતાં. એની અદ્ભુત અસરની અવગણના કરવી એ શરમજનક લેખાશે.

—'યુસીસ'

'રાજેન્દ્રબાબુ નથી આવ્યા, જા !'

બિહારના એક નાના એવા ગામમાં ડૉ૦ રાજેન્દ્રપ્રસાદ સવારના પાંચ વાગે મોટર દ્વારા પહોંચવાના હતા, પણ મોટર બગડી જવાથી તેઓ આઠ વાગ્યાની ટ્રેનમાં પહોંચ્યા. આ બાજુ ગામના લોકોએ નિરાશ થઇ બધી તૈયારીઓ તોડી પાડી. જ્યારે ડૉ૦ રાજેન્દ્રપ્રસાદ ટ્રેનમાંથી ઊતર્યા ત્યારે સ્ટેશન પર કોઈ ન જણાયું. તેઓ બિસ્તરો બગલમાં દબાવી સ્ટેશન માસ્તર પાસે પહોંચ્યા અને પુછયું: "કોન્ગ્રેસની ઓફિસમાં ફોન કરવો છે.."

ગામડિયા જેવા રાજેન્દ્રપ્રસાદને જોઇને સ્ટેશન માસ્તરે કહ્યું: 'શા માટે ફોન કરવો છે.....?

રાજેન્દ્રપ્રસાદ....

આટલું સાંભળતાં જ તેણે કહ્યું : 'અરે રાજેન્દ્રબાબુ નથી આવ્યા, જા !'

રાજેન્દ્રબાબુ સંકોચવશ થઇ પોતાને પ્રગટ ન કરી શકયા. અને પૂછતા-ગાછતાં કોન્ગ્રેસની ઓફિસમાં પહોંચ્યા.

—શ્રીમતી કમલા શર્મા

મુંબઇ સરકારની સહાયની માહિતી

મુંબઇ સરકારે ૧૯૫૬-૫૭ દરમિયાન નાટ્યકળાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે રૂા. ૨.૧૬ લાખની રકમ અલગ રાખી છે. સહાયની આ યોજનામાં અગાઉના મુંબઇ રાજ્યના ફકત મરાઠી તથા ગુજરાતી જિલ્લાઓને આવરી લેવાની ધારણા છે નાટ્યકળાને ઉત્તેજન આપવા માટે જે વિવિધ યોજનાઓ પાછળ આ વર્ષે આ રકમ ખર્ચાશે તેમાં નીચે દર્શાવેલી યોજનાઓનો સમાવેશ થાય છે, એમ સરકારી પ્રકાશન ખાતાની યાદી જણાવે છે :

લેખિત નાટકો-રૂા. ૧૩,૨૫૦, અવેતન કળાકારો માટે નાટ્ય મહોત્સવ રૂા. ૬૮,૨૦૦, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે નાટ્ય મહોત્સવ રૂ. ૨૫૦૦૦, નાટ્યગૃહોનું બાંધકામ રૂ. ૬૪,૭૨૫, વિષમ સંજોગોમાં રહેતાં નાટ્યકારો વગેરેને સહાય રૂ. ૧૦૦૦૦, તમાશા વગેરે માટે પારિતોષિકો રૂા. ૧૨,૦૦૦, નાટકો યોજવા માટે શાળાના શિક્ષકોને તાલીમ રૂા. ૮,૦૦૦, સંગીત, નૃત્ય અને નાટ્યશાળાઓને ગ્રાન્ટ રૂા. ૧૦,૦૦૦ અને પ્રથમ વિશ્વનાટ્ય પરિષદને ગ્રાન્ટ આશરે રૂા. ૫,૦૦૦.

લેખિત નાટકો માટે ઇનામો

મરાઠી અને ગુજરાતી એમ દરેક ભાષામાં લખેલાં ઉત્તમ નાટકો માટે રૂા. ૨૫,૦૦, રૂા. ૧,૦૦૦, અને રૂા. ૫૦૦ નાં ત્રણ પારિતોષિકો અપાશે. આ પારિતોષિકો સામાન્ય રીતે રાજ્યમાં વસતી વ્યક્તિઓને એપ્રિલ તા. ૧, ૧૯૫૫ થી માર્ચ તા. ૩૧, ૧૯૫૬ ના ગાળા દરમ્યાન પ્રસિદ્ધ થયેલાં નાટકો માટે અપાશે. રૂા. ૧ ૦૦૦, ૫૦૦ અને ૨૫૦ નાં પારિતોષિકો મરાઠી, ગુજરાતી અને હિંદી એમ દરેક ભાષામાં ઉત્તમ બાળનાટકો માટે આપવામાં આવશે. નાટકોની પસંદગીનું કાર્ય ખ્યાતનામ વિદ્વાનો અને સાહિત્યકારોની બનેલી નાની સમિતિને સોંપવામાં આવશે.

અવેતન કળાકરો માટે નાટ્યમહોત્સવ

મરાઠી અને ગુજરાતી દરેક ભાષામાં યોજાતી નાટ્ય હરીફાઇઓનાં શ્રેષ્ઠ નાટકોને રૂા. ૨૫૦૦, રૂા. ૧૦૦૦ અને રૂા. ૫૦૦ નાં પારિતોષિકો આપવામાં આવશે. રૂા. ૧૦૧ નાં છ ઇનામો અને છ રજત ચંદ્રકોનાં છ ઇનામો મરાઠી અને ગુજરાતી નાટકોમાં વ્યક્તિગત શ્રેષ્ઠ અભિનય માટે આપવામાં આવશે. આમાં ૩ પુરૂષ અને ૩ સ્ત્રીપાત્રોને એવી જ રીતે રૂા. ૧૫૦નાં બે પારિતોષિક મરાઠી અને ગુજરાતીમાં ભજવાયેલાં શ્રેષ્ઠ નાટકોના લેખકોને આપવામાં આવશે. અને રૂા. ૫૦૦-રૂા. ૨૫૦-અને ૧૫૦ નાં પારિતોષિકો મરાઠી તેમજ ગુજરાતી ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ નાટકોના દિગ્દર્શકને આપવામાં આવશે. વધુમાં રૂા. ૨૫૦, ૧૫૦ અને રૂા. ૧૦૦ નાં પારિતોષિકો જાણીતા સંસ્કૃત નાટકોમાંના ઉત્તમ પ્રવેશો ને ભજવવાની હરિફાઇમાં શ્રેષ્ઠ નીવડનારને આપવામાં આવશે. ધંધાદારી નાટ્ય મંડળીઓ દ્વારા મરાઠી ગુજરાતી અને હિંદી ભાષામાં પણ એક એક નાટક રજૂ કરાવવાનો વિચારણા છે.

શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં નાટયમહોત્સવ

શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં નાટયકલાને ઉત્તેજન આપવાના હેતુથી આંતરશાળાઓ અને આંતર કૉલેજો, માધ્યમિક શાળાઓ અને પ્રાથમિક શાળાઓમાં અલગ અલગ યોજવામાં આવશે. કૉલેજો માટેની સ્પર્ધા યુનિવર્સિટીના ધોરણ પર યોજવામાં આવશે. અને પ્રાથમિક તથા માધ્યમિક શાળાઓ માટે જિલ્લાવાર અથવા તો જરૂર પડે તો ગયા વર્ષના ધોરણે ભાગ લેનાર સંસ્થાઓની સંખ્યા અનુસાર જિલ્લાઓનાં જૂથો માટે યોજાશે. આ માટે ફરતા શિલ્ડ રચાવામાં આવ્યા છે (ચાર યુનિવર્સિટીઓ માટે માધ્યમિક શાળાઓ માટે ૨૯) વળી યુનિવર્સીટીઓ અને શાળાઓની સ્પર્ધાઓમાં વ્યક્તિગત શ્રેષ્ઠ અભિનય માટે ચાંદીના અને કાંસાના ચંદ્રકો એનાયત કરવા માટે કેટલોક ખર્ચ કરવામાં આવનાર છે.

ખુલ્લાં નાટયગૃહોનું બાંધકામ

મુંબઈ સરકાર તરફથી ખુલ્લાં નાટયગૃહ-રંગભવન-ને રાચરચીલું, પ્રકાશયોજના વગેરેથી સજ્જ કરવા માટે રૂા. ૩૦,૦૦૦ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે અને રૂા. ૩૪,૭૨૫ સાંગલીની સુધરાઈને ગ્રાન્ટની બાકીની રકમ આપવા માટે નક્કી કરાયા છે.

વિષમ સંજોગોવાળા અભિનેતાઓ, નાટયકારો વગેરેને સહાય

ગયા વર્ષની જેમ અભિનેતાઓ, નાટયકારો, બીજા સાહિત્યકારો અને સંગીતકારો, જેઓએ પોતપોતાનાં ક્ષેત્રોમાં આગવી પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી હોય, પણ જેઓ આર્થિક તંગી ભોગવતા હોય તેમને ગયા વર્ષ મુજબ નાણાંકીય સહાય આપવાનું ઠરાવાયું છે. આ માટે રૂા. ૧૦,૦૦૦ ની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

તમાશા વગેરે માટે પારિતોષિકો

તમાશા, વાગ જેવી રંગભૂમિ સાથે સંબંધ ધરાવતી લોકકળાઓને ઉત્તેજન આપવાની દૃષ્ટિથી તમાશા સ્પર્ધાઓ યોજવામાં આવશે. ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષામાં આંતર-જિલ્લા તમાશા સ્પર્ધાઓ માટે રૂા. ૧,૦૦૦, રૂા. ૬૦૦ અને રૂા. ૪૦૦ નાં પારિતોષિકો આપવામાં આવશે, અને રૂા. ૧૫૦, રૂા ૭૦ અને ૬૦ નાં પારિતોષિકો ગુજરાતી અને મરાઠી તમાશામાં શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિગત અભિનય માટે આપવામાં આવશે.

શાળાના શિક્ષકોને નાટયવિષયક તાલીમ

ગયા વર્ષની જેમ શિક્ષકોને અને ખાસ કરીને પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોને આંતરશાળા નાટયઉત્સવો યોજવા માટે યોગ્ય ભૂમિકા મળે તે માટે સગવડો પૂરી પાડવાના હેતુસર અમદાવાદ અને પુના ખાતેની પુરુષો માટેની ટ્રેનિંગ કૉલેજોમાં ૮૦ શિક્ષકો માટે પખવાડિયાના ગાળા માટે બે નાના શિબિરો યોજવામાં આવશે.

સંગીત, નૃત્ય અને નાટયશાળાઓને સહાય

રાજયમાંની સંગીત, નૃત્ય અને નાટયશાળાઓને નિભાવ ગ્રાંટો આપવા માટે રૂા. ૧૦,૦૦૦ ની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ વિશ્વ નાટયપરિષદને ગ્રાન્ટ

તાજેતરમાં મુંબઇ ખાતે યોજાયેલી પ્રથમ વિશ્વ નાટય પરિષદને હિસાબ તપાસ્યાં બાદ તેણે ખાવેલી ખોટ જેટલી અથવા તો રૂા. ૫૦૦૦ એમાંથી જે ઓછું હોય તેટલી ગ્રાન્ટ આપવાનું ઠરાવાયું છે.

પુસ્તકોનું વૈજ્ઞાનિક વર્ગીકરણ

સરસ્વતી દેવીની કલ્પના કરનારે એને 'શ્વેત પદ્માસના' કહેવા ઉપરાંત જપમાળા અને વીણાની સાથે પુસ્તક પણ અતિપ્રિયની સાધન છે, એ એનો અર્થ છે. આજના વિજ્ઞાનયુગમાં આ વસ્તુઓ પણ વિપુલ બનતી જાય છે. રેડિયોએ વીણાને એટલે કે સંગીતને સર્વમાં ફેલાવવાની યુક્તિ આપી છે, તેમજ છાપખાનાએ અને કાગળની ખીલતી જતી શોધે પુસ્તક અથવા કહો કે અક્ષરને બધે પહોંચવાનો માર્ગ યોજી આપ્યો છે. અને આજના કલ્યાણ રાજ્ય અને લોકશાહીના વિચારોના જમાનામાં આપણે એમ પણ કહીએ છીએ કે વિજ્ઞાનથી પુષ્ટ થયેલી આ વીણા અને પુસ્તકસમૃદ્ધિ સૌને પહોંચાડવી જોઇએ. જેમ ખોરાક, પાણી, આરોગ્ય અને જરૂર પડે તો દવા વગેરે સૌને ધ્યાન દઇને પહોંચાડવાં જોઇએ, એમજ જ્ઞાન અને સંગીતની પણ પરબો બેસાડવી જોઇએ. જ્ઞાનપ્રાપ્તિ માટે અધિકાર અને પાત્રતાના પ્રાચીન સિદ્ધાંતમાં આપણે આટલો સુધારો કર્યો છે, એમ કહો.

આથી કરીને, ગ્રંથાલય એ લોકશાહી ઢબના કલ્યાણ રાજ્યમાં એક જરૂરી સેવા-સંસ્થા ગણાય છે. તેને જેટલી બને તેટલી સમૃદ્ધ સેવાશક્તિવાળી બનાવવી જોઇએ. લોકો ભિન્ન ભિન્ન રુચિવાળા હોય છે, તેથી ગ્રંથાલય એમ ન માની શકે કે, કશું'ય છાપણું તેને માટે અસ્થાને છે. તે બધું'જ સંભાળી રાખવાનો લોભ જતો કરી ન શકે.

આથી કરીને આ સંસ્થાને માટે, તેની યોગ્ય વ્યવસ્થાને માટે, જાતજાતના પ્રશ્નો જાગે છે. એટલે સુધી કે, આજે તો ગ્રંથાલયની વ્યવસ્થા માટે એક ખાસી નોખી વિદ્યા પેદા થઈ છે, અને તે સંસ્થાને ચલાવનાર ગ્રંથપાલ માટે નોખી ગ્રંથપાલ વિદ્યા ખીલી રહી છે.

આ વિદ્યાના આવા પ્રયોજનને લઈને તેને સાધવા માટેના અનેક પ્રશ્નો ઊભા થયા છે. જેમકે, આ ચોપડીમાં ચર્ચાયેલો સવાલ જુઓ. ગ્રંથાલયમાં પુસ્તકસંગ્રહ એવડો મોટો થઇ જાય કે, વાચક કોઇ અમુક પુસ્તક માગે તો તે ગ્રંથપાલે કેવી રીતે ખોળી આપવું? પુસ્તક અમુક વિદ્યા કે તેની શાખોપશાખાનું હોય; તેનો કર્તા અમુક હોય, તેનું નામ અમુક હોય; આથી ગ્રંથવાર, વિદ્યાવાર, કર્તાવાર, વગેરે અનેક રીતે તેની યાદીઓ થઇ શકે-જરૂરની લાગે. વાચકને માટે ગ્રંથપાલે આ જાતની વ્યવસ્થા રાખવી પડે. દાખલો આપીને સમજવું તો ગાંધીની નાનકડી દુકાનમાં સેંકડો ચીજો મળે; તે બધી એવી રીતે ગોઠવવી જોઇએ કે ગુમાસ્તો તે તેની જગ્યાએથી લઇ આવી શકે. તેમજ ગ્રંથપાલને સવાલ છે કે, તે તેના વધતા જતા પુસ્તકસંગ્રહને માટે શું કરે? ડૉ. રંગનાથને ગણિતના અભ્યાસ દ્વારા કેળવાયેલી, પોતાની સંકેતકુશળ બુદ્ધિ આ પ્રશ્નના ઊંડાણમાં રેડીને પુસ્તકોનું વર્ગીકરણ કઈ રીતે કરવું સરસ ફાવશે, તેમને સૂચક ક્રમાંક આપવા તે કઇ ઢબે, ઇ. માટે સંકેત યોજ્યા છે. અને સંકેતનું મુખ્ય લક્ષણ એ છે કે, તે સૌને સરખા સમજાવા જોઈએ. એટલે કે, બધા ગ્રંથપાલોએ પસંદ કરીને વર્ગીકરણ માટે એકસમાન સંકેત ભાષા અખત્યાર કરવી જોઇએ અને તે ભાષા ગ્રંથપાલોએ જાણી લેવી જોઇએ. આ વિદ્યા ગુજરાતીમાં આ ઢબે પહેલી વાર ઊતરતી થાય છે તે વખતે તેની પરિભાષા નાહક જડ અને ભારેખમ ન બને અને બને તેટલી સરળ તથા પ્રવાહી થાય, સામાન્ય ગ્રંથપાલોના વિચારને પ્રેરક બને એ જોવાની જરૂર છે. ગુજરાતીમાં આ વિદ્યા ઊતરતી થાય છે, એ આનંદની વાત છે

—મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ

(તાજેતરમાં પ્રકટ થયેલ પુસ્તકોના વર્ગીકરણ માટેનું વૈજ્ઞાનિક પુસ્તક "રંગનાથી વર્ગીકરણ" પુસ્તકની પ્રસ્તાવના.)

નાનાં-મોટાં પુસ્તકાલયોનો સહકારી સંબંધ

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય અને સમાજશિક્ષણ પુસ્તકાલય વચ્ચે કેટલોક તફાવત છે. અમેરિકામાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં આવતા વાચકો એને ૨-૪ દષ્ટિએ જુએ છે. કેટલાક એને Recreation–આનંદપ્રમોદના સાધન તરીકે ગણે છે. કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓ એને જ્ઞાન મેળવવાની જરૂરિયાત માને છે, એને એક વ્યાસંગ તરીકે એનો ઉપયોગ કરે છે. વાચકોમાં મુખ્યત્વે આ બે વૃત્તિઓ પ્રાધાન્ય ભોગવતી હોય છે. કેટલાંક પુસ્તકાલયો બાળકો બહેનો માટે અલગ વિભાગ વસાવે છે. કેટલાંક પુસ્તકાલયો સ્થાનિક ઇતિહાસ, ભૂગોળ, જીવનચરિત્રો, ફોટાઓ, ફાઈલો વગેરે સંગ્રહે છે. આ બધા સ્થાનિક રસના વિભાગો હોય છે.

આપણે ત્યાં આ વિવિધતા હજી પૂરતા પ્રમાણમાં ખીલી નથી.

અમેરિકામાં "માગે તે આપો : Demand and supply" નો સિદ્ધાંત અપનાવાય છે. ત્યાં પુસ્તકાલયો જાહેર સંસ્થા તરીકે કામ કરે છે. એ પુસ્તકાલયો કોઇપણ જાતના પૂર્વગ્રહ કે મતભેદ સિવાય જનતાની રસવૃત્તિ કેળવવા પ્રયત્ન કરે છે. આવાં પુસ્તકાલયો ઘણે મોટે ભાગે પરદેશી પુસ્તકો આપી શકે છે.

પછાત વિસ્તારમાં આર્થિક શક્યતા ઓછી હોય છે. તેના પરિણામે, ત્યાંના સવાલો જુદાં જ હોય છે. ત્યાં સાહસકથાઓ, જીવનચરિત્રો વગેરે સાહિત્ય જેને બાલસાહિત્ય કહેવાય તેવું ઓછું હોય છે.

એવા વિસ્તારમાં અક્ષરજ્ઞાન પછીનું પૂરક સાહિત્ય જેને આપણે બાલસાહિત્ય કહીએ તેવું હોય છે. સમાજશિક્ષણ પુસ્તકાલયનો હેતુ પ્રચારાત્મક વિશેષ હોય છે. આપણે ત્યાં એ પરદેશી પ્રવૃત્તિના મુકાબલે વધુ પ્રચારક હોય છે–હેતુલક્ષી હોય છે. એમાં કાર્યકર્તાઓની લાયકી, દષ્ટિબિંદુ, ખાસ કરીને મિશનરી ઉત્સાહ હોય છે; જ્યારે ધંધાદારી સંચાલનમાં એ વિશિષ્ટતા જોવા નહિ મળે. એટલે સમાજશિક્ષણના પુસ્તકાલયમાં કામ કરનાર વ્યક્તિ અને તેનું દષ્ટિબિંદુ વધુ મહત્ત્વનાં છે.

વડોદરા રાજ્યમાં જ્યાં આવા માણસો હતા ત્યાં પુસ્તકાલયો સારાં ખીલ્યાં છે. આવા માણસો સમાજશિક્ષણના ક્ષેત્રમાં વધુ આવશ્યક છે.

આ દિશામાં યુનેસ્કોએ અપનાવેલા અનુભવોમાંથી ઘણું જાણવા શીખવાનું મળે તેમ છે. જ્યાં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ ઓછું હોય ત્યાં યોગ્ય જાતનાં વિવિધ સાધનો હોય તો મદદ થાય.

અમેરિકામાં નાનાં પુસ્તકાલયો–ગ્રામ પુસ્તકાલયો નજીકના મોટા પુસ્તકાલય સાથે જોડાયેલાં હોય છે. અને મોટા પુસ્તકાલયમાંથી નાનાં પુસ્તકાલયોને તેના વાચકો માટે પુસ્તકોનો પૂરવઠો પૂરો પાડવામાં આવે છે. એટલે નાનાં ગ્રામપુસ્તકાલયો ત્યાં સ્વાશ્રયી બહુ થોડાં હોય છે. તેમને નજીકના જિલ્લાના કે કાઉન્ટી પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તકો મેળવવાનો પ્રબંધ હોય છે.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને યુનિવર્સિટી પુસ્તકાલયોની વચ્ચે સહકારની પ્રવૃત્તિ પણ હોય છે. પરદેશમાં આ સહકારી પ્રવૃત્તિનો ઉપયોગ થાય છે. કોપીરાઇટ પુસ્તકોની ત્યાં સૂચિઓ તૈયાર કરાવાય છે. દરેક વિભાગનાં પુસ્તકોની એકીકૃત યાદી તૈયાર કરાવાય છે. આ કામ ઘણું કપરું છે. એને ધોરણસર કરવા જતાં ઘણો ભારે ખર્ચ આવે છે. એટલે મર્યાદિત ખર્ચમાં કેટલીક બાબતો જતી પણ કરવી પડે. કેટલાંક સમૃદ્ધ બજેટવાળાં પુસ્તકાલયો પાસે પણ કહે છે કે એને માટે પૂરતા પૈસા નથી હોતા.

આજે અમેરિકામાં હિંદ વિષે રસ જાગ્રત થયો છે. ત્યાં એને લગતાં પુસ્તકોની તૈયાર સૂચિ મળે છે, જ્યારે અહીં એકીકૃત યાદી ન પણ મળે.

એની સુયોગ્ય વહેંચણીથી સાર્વજનિક, જાહેર અને યુનિવર્સિટી પુસ્તકાલયો વચ્ચે સહકારની સાંકળ હોય છે.

આપણે ત્યાં પુસ્તકોની એકીકૃત યાદી માટે પુ સ સ. મંડળે પ્રયત્ન કરી ૪૦૦૦ અને ૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત યાદીઓ પ્રસિદ્ધ કરેલી તે પછી એ દિશામાં પ્રયત્નો થયા નથી.

આજે આવી સંસ્થાએ આપણા સાહિત્યની વર્ગીકૃત સૂચિઓ પ્રસિદ્ધ કરવાનું કામ ઉપાડી લેવું જોઇએ.

૪૦૦૦ અને ૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત યાદીઓનું મહત્ત્વ આજે આપણને વિશેષ સમજાય છે. સાહિત્ય અકાદમી જેવી સંસ્થાનો સહકાર આ દિશામાં ઠીક સહાયક થઇ શકે.×

—શ્રી. ચંપકલાલ શુકલ.
(ગ્રંથપાલશ્રી. મ. સ. યુનિ. વડોદરા)

રૂા. એક લાખની કિંમતના ગ્રંથોનું પ્રજાને દાન

ઘોઘા તાલુકાના વાલુકડ ગામના વાસી અને મુંબઇનિવાસી સ્વ. શેઠ પ્રેમચંદ રતનજીના સુપુત્રે ભાવનગર શહેર સુધરાઇને પોતાનાં એક લાખ રૂપિયાની કીમતનાં પુસ્તકોનો ભંડાર આપવાનું ઠરાવ્યુ છે. આ પુસ્તક ભંડારમાં સૌરાષ્ટ્રમાં અપ્રાપ્ય એવાં સંખ્યાબંધ પુસ્તકો છે. ભાવનગર શહેર સુધરાઇને આ પુસ્તક ભંડારની ભેટ એ શરતે થનાર છે કે, ભાવનગર શહેર સુધરાઇએ સ્વ. પ્રેમચંદ રતનજીનું નામસ્મરણ કાયમ રાખવા સ્વ. પ્રેમચંદ રતનજી સુધરાઈ લાઇબ્રેરી શરૂ કરવી. ભાવનગર સુધરાઇનું સુકાન કોંગ્રેસવાદી અગ્રણીઓના હાથમાં હતું ત્યારે આ દરખાસ્ત સ્વ. શેઠના પુત્ર તરફથી આવી હતી. ભાવનગર શહેર સુધરાઇએ ઉપરોક્ત દરખાસ્ત સ્વીકારી લઇ સ્વ. શેઠના નામથી સુધરાઇ લાઇબ્રેરી શરૂ કરવાનું વિચાર્યું જણાય છે.

× તા. ૧ લી ડિસેમ્બર '૫૬ ના રોજ (સમાજશિક્ષણ દિને) વડોદરાના મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયના ઉપક્રમે આપેલ વ્યાખ્યાનનો સારાંશ.

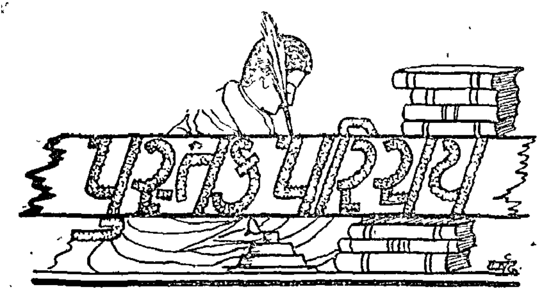

૧. **સત્યના પ્રયોગો અથવા આત્મકથા**– (બન્ને ભાગ એકત્રિત) ૧૦ મી આવૃત્તિ; ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૪૬૪, સાદું પૂઠું, કીમત રૂ. ૧–૮–૦

પૂ. બાપુએ લખેલ એમની આત્મકથાના બે ભાગો ઉપર્યુક્ત સંસ્થા તરફથી અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલા. આ અગાઉ એની નવ આવૃત્તિઓ પૂરી થઇ રહેતાં આ દસમી આવૃત્તિ સંયુક્ત એક જ પુસ્તકાકારે પ્રસિદ્ધ થયું છે. બાપુની આ આત્મકથાને ઓળખાવવાનું કે પરિચય આપવાનું હોયજ નહિ, છતાં ૪૬૪ જેટલી પૃષ્ઠસંખ્યા ધરાવતા આ પુસ્તકની માત્ર દોઢ રૂપિયો કીમત અલ્પ જ લેખાય. પ્રકાશન સંસ્થા તેનાં અન્ય પ્રકાશનોમાં પણ આવું ધોરણ રાખે તો આમજનતાને ગાંધીસાહિત્ય વિપુલ પ્રમાણમાં મેળવવાની સુલભતા થાય.

૨. **બાપુ મારી મા**—લેખિકા : મનુબેન ગાંધી; પ્રકાશક, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ઠ ૬૮, કીમત ૦–૮–૦

શ્રી. મનુબેન લિખિત બાપુજીનાં સંસ્મરણોનું આ પુસ્તક અગાઉ વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ દ્વારા લેવાતી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા માટે નિયત થયું હતું, એટલે શિષ્ટ વાચનનાં રસિકોને આ જીવનસ્મરણો વાંચવા મળેલાં. એ પુસ્તકની આ પુનરાવૃત્તિ છે. જે પુસ્તકાલયમાં ન હોય વા જીર્ણ થઇ ગયેલ હોય ત્યાં વસાવી લેવાય.

૩. **દક્ષિણ આફ્રિકાના સત્યાગ્રહનો ઇતિહાસ**—લેખક : ગાંધીજી, પ્રકાશક, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે; પૃષ્ઠસંખ્યા ૩૬૪, કીંમત રૂ. ૨–૦–૦

પૂ. ગાંધીજીએ એમની આત્મકથાનાં પ્રેરક પૃષ્ઠો જનતાને આપ્યાં છે તેજ રીતે " દક્ષિણ આફ્રિકાનો સત્યાગ્રહ " લખીને એમના જીવનનો મહત્ત્વપૂર્ણ ઘડતરકાળ અને સત્યાગ્રહની તેમની શોધનો સમય–એનો ઇતિહાસ આ પુસ્તકમાં આપ્યો છે. આ પુસ્તક વિષે તેઓશ્રીએ પોતે જ જણાવ્યું છે કે, " જે વસ્તુને સારૂ હું જીવું છું, જીવવા ઈચ્છું છું અને જેને સારૂ તેટલે દરજ્જે મરવાને પણ તૈયાર છું એમ માનું છું, તે વસ્તુ કેમ ઉત્પન્ન થઈ, તેની પહેલી

સામુદાયિક અજમાયશ કેમ કરવામાં આવી, એ બધું પ્રજા જાણે, સમજે, અને પસંદ કરે તેટલું અને પોતાની શકિત હોય તે પ્રમાણે અમલમાં મૂકે એ છે. ''

આ રીતે જોતાં ગાંધીજીના જીવનનાં અગત્યનાં પાસાંના પ્રસંગો આ પુસ્તકમાંથી મળશે.

૪. શીલ ઔર સદાચાર-(હિંદી) લેખક : શ્રી. મુકુલભાઇ કલાર્થી; પ્રકાશક, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે; કીમત ૦-૫-૦

ઉપર્યુંક્ત નામનું ગુજરાતી પુસ્તક ભાઇશ્રી મુકુલભાઇએ લખેલું. તે ભારત સરકારે યોજેલી ૧૯૫૫ની ઇનામી યોજનામાં ઇનામપાત્ર ઠરેલું અને તેને રૂા. ૧૦૦૦નું ઈનામ મળેલું. એ જ પુસ્તકનું આ હિંદી ભાષાંતર હિંદી ભાષાપ્રચાર તેમ જ પુસ્તકની ગુણવત્તાને કારણે દેશના દરેક પ્રાંતના વાચકને ઉપયોગી નીવડે તેવું છે.

૫ હિંદી-ગુજરાતી શબ્દકોષ—સંપાદક : શ્રી. મગનભાઇ પ્ર. દેસાઇ; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે; ડેમી આઠ પેજી કદનાં પૃષ્ઠ ૫૭૬, કવર જેકેટ સહિત પાકું પૂઠું, કીમત રૂા. ૬-૦-૦

આજે જયારે આપણે ત્યાં શિક્ષણ-ક્ષેત્રમાં હિંદી ભાષાને પ્રાધાન્ય આપવાની અને તેના માધ્યમ દ્વારા શાળા-મહાશાળાઓમાં શિક્ષણ આપવાની યોજના થઇ રહી છે ત્યારે રાષ્ટ્રભાષાનો આ શબ્દકોષ એક અતિ ઉપયોગી પ્રકાશન નીવડશે.

હિંદીની સરકારી પરીક્ષાઓ આપનારાઓ માટે તેમ જ અન્ય વિદ્યાર્થીઓ અને હિંદી સાહિત્યના વાચકોને આ શબ્દકોષ ઠીક ઉપયોગી નીવડશે.

૬. પાદરનાં પંખી-લેખક: શ્રી. મનુભાઇ જોધાણી; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તો, અમદાવાદ. ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૮૮, સાદું સચિત્ર પૂઠું, કીમત રૂા. ૧-૦-૦

શ્રી. મનુભાઇ જોધાણીએ આ અગાઉ આપણા બાલસાહિત્યમાં "આંગણાનાં પંખી" આપ્યાં હતાં. તે પછી તેમનું આ "પાદરનાં પંખી" એ બાળકોને બાલ-ગ્ય શૈલીએ પરિચય આપતું પુસ્તક આપ્યું છે. એમાં લેખકે ચાતક, બપૈયા, ચકદીલ, દશરથિયું, પાળક, બુલબુલ વગેરે ૧૧ પંખીઓનો પરિચય આપ્યો છે. બાળકોને પક્ષી-પરિચય આપવામાં આ પુસ્તક ઠીક સહાયક નીવડશે.

૭. સોરઠી બહારવટિયા—ભાગ ૧ લો-૧૦ મી આવૃત્તિ; સંપાદક : શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૫૬, કવર જેકેટ સહિત પાકું પૂઠું, કીમત રૂા. ૨-૦-૦

લોક સાહિત્યના પ્રખર સંશોધક સ્વ. શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણીરચિત "સોરઠી બહારવટિયા" ની લોકકથાઓ લગભગ ગુજરાતનાં ઘરોઘર પ્રસરી ગઇ છે. એમની પ્રાસાદિક કથાશૈલીએ ગુજરાતનાં આબાલવૃદ્ધ સૌને આકર્ષ્યાં છે. આ દશમી આવૃત્તિ એના પુરાવારૂપ ગણી શકાય.

૮. જીવનસૌરભ—(બીજી આવૃત્તિ) કર્તા : શ્રી. રસૂલભાઇ ન. વહોરા; પ્રકાશક : કદ ઉપર પ્રમાણે, પૃષ્ઠ ૬૪, સાદું પૂઠું, કીમત રૂા. ૦-૧૨-૦

૧૯૪૦માં લેખકે "સુમન સૌરભ" નામે દેશવિદેશની જે ૨૪ જાણીતી વ્યક્તિઓના સંક્ષિપ્ત પ્રેરક જીવન-પ્રસંગો આલેખેલા તે આ બીજી આવૃત્તિમાં નામફેર કરીને "જીવનસૌરભ" નામથી પ્રકટ કર્યા છે.

એમાં ગાંધીજી, કસ્તુરબા, ગિજુભાઇ, ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે, સરદાર પટેલ, દાદાભાઈ નવરોજી, મોતીભાઈ અમીન વગેરેના જીવનમાંના આદર્શ જીવનપ્રસંગો આપ્યા છે. બાળકોને એ પ્રેરક નીવડશે.

૯. માનવજીવનમાં વિજ્ઞાન– લેખક : શ્રી. ડૉ. નરસિંહ મૂ. શાહ; પ્રકાશક : બાળગોવિંદ કુબેરદાસની કંપની, ગાંધીમાર્ગ, અમદાવાદ ક્રાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૪૦, બોર્ડ પટીનું પાકું પૂઠું, કીમત રૂ ૩-૦-૦

લેખકે "કુમાર" માં લખેલા વિજ્ઞાનવિષયક વિવિધ લેખો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહવામાં આવ્યા છે. દિનપ્રતિદિન વિકસતી વિજ્ઞાનની વિવિધ શાખાઓ પૈકીની કેટલીક નિત્યજીવનમાં વપરાતી વસ્તુઓની-વૈજ્ઞાનિક માહિતી લેખકે આ પુસ્તકમાં આપી છે. ૧૯૫૧ માં પ્રસિદ્ધ થયેલ આ પુસ્તકની આ બીજી આવૃત્તિ છે.

શાળા-પાઠશાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા કિશોરોને તેમના વિજ્ઞાનશિક્ષણમાં આ પુસ્તક મદદરૂપ થઇ પડે તેવું છે.

૧૦. મહાબલિદાન—(બીજી આવૃત્તિ લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૩૧૭; કીમત રૂ. ૪-૮-૦

"કચ્છમાં ક્રાંતિ" એ નામે કચ્છના ઇતિહાસના સુવર્ણયુગની કથા આજથી ૨૫ વર્ષ પર શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી કલમથી બહાર પડેલી, એ નવલકથાની બીજી આવૃત્તિ થોડા સુધારા વધારા સાથે 'મહાબલિદાન' સ્વરૂપે આજ ૨૫ વર્ષે બહાર પડે છે.

ભારતની ભૂમિ પરના પહેલા લોકશાહી પ્રજાસત્તાક રાજ્યની આ નવલકથા રસમય અને રહસ્યમય પણ છે. લગભગ ૧૦૦ વર્ષ ઉપર કચ્છની ગાદી પર રા'નું રાજ્ય હતું. પોતાના મુસ્લીમ પાસવાનો અને એક પોતાને ધર્મગુરૂ અને ચમત્કારિક કહેવડાવતી મુસ્લીમ સૈયદ મહમદ પનાહની સલાહથી રાજ્ય કરતાં રા' એ કચ્છમાં કાળો કેર વર્તાવ્યો હતો. પ્રજાની બહેન દીકરીની ઇજ્જત શિયળ સલામત ન હતાં. મહાજન નમાલું થઈ ગયું હતું ત્યારે અતીત બાવા કાશીગરે પ્રજામાં પ્રાણ પૂર્યા. પ્રજાના નવયુવાનોને તૈયાર કર્યા. ભાયાતો મહાજનોને ઉચા મૂકી પ્રજામાંથી જ સૈનિકો તૈયાર કરી રા' રાયધણને તેના મહેલમાંજ અપૂર્વ યુદ્ધકુશળતા દાખવીને કેદ કર્યો. સમગ્ર કચ્છનો વહીવટ રાજાને પદભ્રષ્ટ કરી કચ્છના મુખ્ય મુખ્ય બાર માણસોએ કરવા માંડ્યો. બાર ભાયાતો, કચ્છનો કારભાર ભારતનું પ્રથમ પ્રજાસત્તાક રાજ્ય કચ્છમાં બાર ભાયાતોએ શાંતિ સ્થાપી સમૃદ્ધ બનાવ્યું પણ તેમાંના બે કારભારીઓ ફરી બેઠા. રા' રાયધણને છૂટો કર્યો. ગાદીએ બેસાડ્યો. પણ રા' અનુભવે શીખ્યો નહી અને ફરી એણે અત્યાચારો શરૂ કર્યા ત્યારે પાછળથી કચ્છના ઇતિહાસમાં અમર થયેલા કચ્છના કોમવેલ ગણાતા જમાદાર ફતેહમહમદે ફરી એને કેદ કરી બાર ભાયાતો એ કારભાર શરૂ કર્યો.

મહાબલિદાન એ કચ્છની લોકક્રાંતિની અને અતીત કાશીગર ગોંસાઇની શહીદીની જવલંત પ્રેરણા–દાયક કથા છે. શ્રી. આચાર્યની તેજસ્વી શૈલીમાં લખાયલી છે. દરેક યુવાને વાંચવા લાયક છે.

૧૧. ઐરાવત બલિહારી-ભાગ ૧–૨ લેખક : શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય; પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ પૃષ્ઠસંખ્યા બન્ને ભાગની ૨૬૨+૨૭૫, કીંમત રૂા. ૨–૮–૦, રૂા. ૩–૦–૦

ગૂજરાતની સાહસપ્રિય રસિક જનતાને શ્રી. આચાર્ય ઐતિહાસિક અને દરિયાઈ સાહસની એક વધુ નવલકથા ભેટ આપે છે. એમની નવલકથાઓમાં નવીનતા છે, સાહસ છે, ઇતિહાસનું સંશોધન પણ છે. એમની શૈલી એમના કથાનકના વસ્તુ જેવી જ પ્રાણવાન અને પ્રેરણાત્મક છે.

પ્રાણીઓમાં હાથી એક અતિ બળવાન અને વિચક્ષણ બુદ્ધિશાળી પ્રાણી ગણાય છે.

જામનગર–નવાનગરના વિચક્ષણ મુત્સદ્દી પ્રજાપ્રિય દિવાનની સામે કાઠિયાવાડના તમામ જાડેજા રાજવીઓએ કાવતરું કર્યું. કચ્છના મુત્સદ્દી સેનાપતિ જમાદાર ફતેહમહમદની આગેવાની નીચે નવાનગરને ચારે બાજુથી ઘેરી લીધું હતું. એક ખવાસ ચિંતાગ્રસ્ત હતો. દરમ્યાન સૌરાષ્ટ્રના એક અજાણ્યા માનવી કુંવરજી લોહાણાએ વર્ષોના વનવાસ પછી સૌરાષ્ટ્રમાં આવીને આ હકીકત સાંભળી જમાદાર ફતેહમહમદની તમામ ફરિયાદ તાકાત તોડી નાખી ફતેહમહમદને કચ્છ ભગાડ્યો, એ કુંવરજીની દરિયાઈ સાહસની અદ્દભુત કથા છે. આફ્રિકાનાં જંગલોમાં વર્ષો સુધી આદિવાસીઓ અને વનચરોની સાથે રહેતા કુંવરજીના અદ્દભુત સાહસો પ્રેરણા આપે એવાં છે. નવલકથાનાં તમામ પાત્રો હરનામ, ઢેરોલ, સતી રૂપાંદે શૂરા અને સતીની વારસદાર રતન દેવીસિંહ લુહાણો ગજરીબાઈ એ તમામે તમામ જીવંત પાત્રો છે. એકે એક પાત્ર પ્રાણવાન છે. તો અંબાલાલ બ્રાહ્મણ, રામજી ઠક્કર, જીવો સેતો એ બધા પણ પોતપોતાની રીતે મહાન છે. જેના નામ પરથી નવલકથાનું નામ 'ઐરાવત બલિહારી' રાખ્યું છે એ ઐરાવત હાથીની કથા પણ એટલી જ રોમાંચક અને અદ્દભુત છે.

આમ સમગ્રપણે જોતાં નવલકથા પૂરી કર્યા વગર મૂકવી ગમે તેવી નથી.

ઐતિહાસિક કે દરિયાઇ સાહસોની કથાઓમાં ઐતિહાસિક સત્ય કેટલું, તે શ્રી. ગુણવંતરાય કહી શકે અગર સંશોધકોજ જણાવી શકે.

આજના ગુજરાતના યુવાનોને સાહસ માટે પ્રેરે એટલું તત્ત્વ તો નવલકથામાં છે જ.

૧૨. ચતુરંગ અને બે બહેનો (આવૃત્તિ બીજી) લેખકઃ કવિવર ટાગોર; અનુવાદકઃ શ્રી. નગીનદાસ પારેખ; પ્રકાશકઃ એ. આર. શેઠની કું. મુંબાઇ ૨. પૃષ્ઠસંખ્યા ૧૮૨, કિંમત રૂ. ૩–૦–૦

શ્રી. નગીનદાસ પારેખ બંગાળી સાહિત્યના એક જૂના અભ્યાસી છે. બંગાળી સાહિત્યની ઉત્તમ કૃતિઓને ગુજરાતીમાં ઉતારનાર ઘણું કરીને તેઓ સૌથી પહેલા જ છે. બંગાળી સાહિત્યસમ્રાટ કવિવર શ્રી. ટાગોરની બે નવલિકાઓ બે બહેનો અને ચતુરંગને ગુજરાતીમાં ઉતારીને ગુજરાતી જનતાને એમણે સુંદર નવલોનો પરિચય કરાવ્યો ”

ફક્ત ચાર ચાર પાત્રોના જીવનપ્રવાહ-આ લેખકની આ નવલિકાઓ માનવજીવનના સંસારના જૂદા જૂદા પાસાઓનું સુંદર આલેખન આ નવલિકાઓમાં આપણને મળે છે. વાર્તારસ એકધારો વહે છે સંસ્કારી વાચન પૂરું પાડે છે.

૧૩: અંગના-લેખ: શ્રી. જયભિખ્ખુ; શ્રી. પ્રકાશક ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ; પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૨૨, કીમત રૂ. ત્રણ

સ્ત્રી-નારીને નજર સમક્ષ રાખીને સ્ત્રીજીવનને સ્પર્શતી ટૂંકી વાર્તાઓના આ સંગ્રહમાં જૂદા જૂદા સમયની વાર્તાઓ છે. પ્રસ્તાવનામાં શ્રી. જયભિખ્ખુ જણાવે છે તેમ, સ્ત્રીજીવન એક સમસ્યા છે. સમર્થ સાહિત્યકારોએ એને જુદી જુદી રીતે રજુ કરી છે. સ્નેહ-પ્રેમમાં ગાંડી, વૈરમાં આંધળી, સહનશીલતામાં અદ્દભુત, સ્વાર્પણમાં અજોડ, એવું નારી, જીવન અજબ સમસ્યા છે. સમાજશાસ્ત્રી કાયદા ઘડનારાઓએ એના ઉપર બંધનો મૂકયા છતાં એ મુક્ત થઈ શકે છે. એ પરવશતા અનુભવી શકે છે, છતાં પુરૂષને વશ રાખી શકે છે. ઉદાત્ત ભાવનાઓનાં અમી પાઈ શકે છે, પ્રેરણા આપે છે. સાહસ પ્રેરી શકે છે અને છતાં દીકરી ને ગાય જ્યાં દોરે ત્યાં જાય, એ પણ એને માટેજ કહેવાય છે. શક્તિનાં આપણાં પ્રતીકો અન્નપૂર્ણા, અંબા, કાલિકા, એ એનાંજ જુદાં જુદાં સ્વરૂપો છે.

શ્રી. જયભિખ્ખુના આ સંગ્રહમાં નારીનાં જુદાં જુદાં સ્વરૂપોનું સુંદર આલેખન છે. સંગ્રહ સારો છે.

૧૪ ઊર્મિ અને આશા—(બીજી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. સારંગ બારોટ; પ્રકાશક : એ. આર. શેઠની કું મુંબાઈ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૨૯, કીમત રૂ. ૩-૮-૦

ફક્ત બે જ વર્ષના ટૂંકા ગાળામાં 'ઊર્મિ અને આશા' ની બીજી આવૃત્તિ બહાર પાડવી પડી છે, એ એની લોકપ્રિયતાનો સૂચક છે. શ્રી. સારંગ બારોટ ગુજરાતીના એક અચ્છા લેખક છે. ટૂંકી વાર્તાઓ નવલકથાઓ-ખાસ કરીને સમાજજીવનને સ્પર્શતી નવલકથાઓ એમણે ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં આપણને આપી છે.

નિરંજન,આશા અને ઊર્મિ ત્રણે ..નપણથી સાથે ભણતાં. નિરંજન એકાંતપ્રિય, ઊર્મિ તોફાની અને આશા ઠરેલ. જરા ધૂની ગરીબ માબાપનો પુત્ર નિરંજન ભણવામાં ખાસ ચિત્ત રાખતો. બી. એ. થાય છે, અને આશા સાથે લગ્ન કરે છે. આશા ગૃહરખુ ગૃહિણી છે. ઊર્મિ તોફાની છે. નિરંજન સાથે લગ્ન કરવાની એની ઇચ્છા નિષ્ફળ જતાં એ નિરંજનને પોતાના તરફ આકર્ષે છે. નિરંજન મુંબાઈમાં નોકરી કરવા જાય છે. ત્યાં ઊર્મિ પોતાના ભાઈને ત્યાં રહેવા આવે છે. નિરંજન અને ઊર્મિ વધારે પરિચયમાં આવતાં આખરે પતનને રસ્તે ચઢે છે. આશાને આ તમામ માહિતી મળે છે. આઘાત અનુભવે પણ પછી:.નને શાંત પાડે છે. ઊર્મિ ઘર છોડી ચાલી જાય છે. ત્યાં તેને બેબી આવે વખત ત્યાં ઊર્મિ મૃત્યુ પામે છે. એક સાધુને પોતાની બેબી અને નિરંજન ઉપરનો એ પત્ર આપે છે. બેબી જયશ્રી નિરંજનને ઘેર જ ઉછરે છે. મોટી થતાં એક પરણેલા યુવ સાથે પ્રેમમાં પડે છે. પિતા નિરંજનને અને માતા આશાને ખબર પડે છે. અને નિરંજ "ઊર્મિ અને આશા" ની નવલકથામાં પોતાની કહાણી કહી જાય છે. જયશ્રી કુંવારી રહેવાનો નિર્ણય જાહેર કરે છે,

આમ નવલકથા પૂરી થાય છે.

નવલકથા પ્રણયત્રિકોણ કરતાં જાતીય વૃત્તિના પ્રશ્નની ચર્ચા ઉપર લખાયલી હોવા છતાં શિષ્ટ ભાષામાં સરસ રીતે લખાયેલી છે.

૧૫ નીલાંબરી ભાગ ૧-૨ : લેખક : શ્રી. સારંગ બારોટ; પ્રકાશક: એ. આર. શેઠની કું. મુંબાઈ. પૃષ્ઠ બન્ને ભાગના ૨૭૧ + ૨૬૬ = ૫૩૭ કીમત રૂ. ૪-૮ દરેક ભાગના.

ચાંદપુર ગામની વસ્તી પાંચ હજારની એટલે એક રીતે એ ગામડું જ કહેવાય. ચાંદપુરના વણીક ગૃહસ્થ પ્રેમચંદ શેઠની પત્ની એક છોકરી લીલા અને છોકરો મોહન મૂકીને અવસાન પામતાં પ્રેમચંદ શેઠ ફરી લગ્ન કરે છે. સાવકી મા કસ્તૂરીનો ત્રાસ અસહ્ય થતાં આખરે લીલા અને મોહન નાસીને મુંબાઇ તેમના મામા વિનોદને ત્યાં જતાં રહે છે. વિનોદ અને તેની પત્ની અંજના નવા જમાનાના સુધારક વિચારના છે. વિનોદને ત્યાં મોહનને અકસ્માત નડતાં મોહન અવસાન પામે છે. વિનોદ અને અંજના લીલાને પોતાની છોકરી માફક ઉછેરે છે, ભણાવે છે, નૃત્ય વગેરે શીખવાડે છે. લીલા નીલાંબરી નામે ખ્યાતિ મેળવે છે.

યૌવનમાં પ્રવેશતાં નીલાંબરી નાગેશ નામના યુવાનના પ્રેમમાં પડે છે. લગ્નનું નક્કી થાય છે તે જ વખતે નીલાંબરી લીલાના પિતા પ્રેમચંદ શેઠ તેને શોધતા વિનોદને ત્યાં આવે છે. થોડી રકઝક પછી નીલાંબરીનાં લગ્ન નાગેશ જોડે કરવા સંમત થાય છે.

નાગેશ અને વસંત અંગત મિત્રો. વસંત પૈસાદાર પિતાનો પુત્ર હોવા છતાં શાંત સમજુ અને અભ્યાસી છે. નાગેશ જરા વધારે પડતો શોખીન સિનેમાનો રસિયો છે. પિતાની તમામ મૂડી સિનેમા ડાયરેકશનના છંદમાં ગુમાવે છે. નાગેશ અને નીલાંબરીના સુખી સંસારમાં એક નટખટ યુવતી મીનાક્ષી પ્રવેશે છે. અને નાગેશ મીનાક્ષીની જાળમાં ફસાય છે. વસંત બરાબર પોતાના સ્વર્ગસ્થ ભાઇ મોહન જેવો હોવાથી નીલાંબરી પાસેથી તમામ હકીકત જાણીને મીનાક્ષીનો પૂર્વઇતિહાસ ઉઘાડો પાડે છે. નાગેશ અને નીલાંબરી પાછાં એક થાય છે. વસંતને ગામ જાય છે. ત્યાં જ વસંતના પિતા એમને પોતાના કારખાનામાં નોકરી રાખી લે, અદ્ભુત છ. યાનો સુખાંત આવે છે. વાચકનો રસ છેક અંત-સુધી જોતાં નવલકથા પૂરી કર્યા વગરને હસ્તગત છે. —શ. દી.

૧. ગાંધીજીનું વિદ્યાર્થી જીવન : અનુવાદક : શ્રી લક્ષ્મીદાસ પુ. ગાંધી.
૨. આરોગ્ય સુખી કેમ રહીએ ? : ,, : શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક
૩. હઝરત ઉમર ,, : શ્રી લક્ષ્મીદાસ પુ ગાંધી
૪. તીર્થરાજ પ્રયાગ : ,, : શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક
૫. ગંગાજી ,, : ,,
૬. ભીષ્મપિતામહ ,, : ,,
૭ અતિ લોભ પાપનું મૂળ લેખક : શ્રી કાંતિલાલ શાહ
૮. બદ્રીનાથ અનુવાદ : શ્રી નરેન્દ્ર અંજારિયા
૯. ગોસેવા શા માટે ? ,, : શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક
૧૦. દિલીપરાજાની કથા લેખક : કાંતિલાલ શાહ
૧૧. ગામ સુખી તો સૌ સુખી અનુવાદ : ,,
૧૨. વિનોબા ભાવે ,, : ,,
૧૩. બાજી પ્રભુ દેશપાંડે ,, : શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક
૧૪. તિરુ વલ્લુવર ,, : ,,
૧૫. સંત તુકારામ ,, : ,,
૧૬. શિબિ અને દધીચિ ,, : શ્રી નરેન્દ્ર અંજારિયા
૧૭. ગુરુ અને શબરી ,, : શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક
૧૮. સરદારની વાતો ,, : શ્રી બળવંત ત્રિવેદી

દિલ્હીની જાણીતી પ્રકાશન સંસ્થા : 'સસ્તા સાહિત્ય મંડળ' તરફથી સામાજિક શિક્ષણના પાયાના ઉદ્દેશોને અનુરૂપ થતી એવી ઘણી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઇ છે. તેમાંથી બાળકો અને પ્રૌઢોને શિક્ષણ આપવાનો પ્રયોગ ચાલી રહ્યો છે, ત્યારે લોકોને વાંચવા-સમજવા સહેલી પડે એવી સ્વચ્છ કાગળો પર સુઘડપણે છપાયેલી અને લોકભાષામાં લખાયેલી પુસ્તિકાઓ સંસ્કાર સાહિત્ય મંદિરે ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કરી રજુ કરવાનો સ્તુત્ય પ્રયાસ કર્યો છે. હજું પ્રકાશનનો પ્રારંભ હોવાથી પ્રથમ શ્રેણીમાં વીસેક પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઇ છે. ૩૦-૩૫ પાનાંની હળવા સાહિત્યની શિક્ષણાત્મક પુસ્તિકાની કિંમત રૂ. ૦-૬-૦ રાખેલી છે. એમાં પસંદ કરેલાં વિવિધ પાસાંઓ અને ઉપયોગી વિષયો આવરી લેવામાં આવ્યા છે.

૧૮ જીવનચરિત્રોઃ પ્રકાશક : સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, ભદ્ર અમદાવાદ અને પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ-૨.

કેટલાક દેવ, સંતો અને ભક્તોના નામથી લોકો જાણકાર હોય છે, પરંતુ એમના વિષે પુરતું જ્ઞાન કે હકીકત નથી જાણતા. આવી વ્યક્તિઓ પૈકી સંત મૂળદાસ, કબીર, ભક્ત અંબરીષ, જલારામ, રોહિદાસ, ભક્ત પ્રહ્લાદ, દત્તાત્રય, શુકદેવજી, નારદ, જડભરત નાનક વગેરે ઉપરાંત દેવર્ષિ નારદ, સ્વામી રામતીર્થ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, તુલસીદાસજી, વિશ્વામિત્ર, હરિશ્ચન્દ્ર, મહાત્મા મસ્તરામજી, અને હરિજન સંતોનાં જીવનચરિત્રો ઉપર સસ્તા સાહિત્યે માહિતીપૂર્ણ સાહિત્ય જનતાના હાથમાં મૂકર્યું છે. વર્ષોથી લોકોના

ખિસ્સાને પરવડે એવું ઓછી કિંમતમાં લોકભોગ્ય ઊંચું સાહિત્ય આપવાના ક્ષેત્રમાં ત્રણ્ણી છ આનાની કીમતનાં જીવન ચરિત્રો સાચેજ ભિક્ષુ અખંડાનંદજીની મહાને પ્રસાદીજ છે.

૧૯ વિદ્યાર્થી વાંચનમાળા ૬-૪-૫ શ્રેણી : સંપાદક, શ્રી. જયભિખ્ખુ, પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તો અમદાવાદ.

સદર વાચનમાળાની એકંદર દશ શ્રેણીઓમાં શ્રેણી દીઠ વીસ નાની નાની પુસ્તિકાઓ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. દરેક શ્રેણીની વીસ પુસ્તિકાઓના સેટના રૂા. ૪-૮-૦ કિંમત રાખી છે. બાળકો સહેલાઇથી સમજી શકે એવી શૈલીમાં ઉઠાવદાર છાપકામ હોવાથી વાચકને વાંચવાની રુચિ જગાડે તેવું સાહિત્ય છે. બાળકો, કિશોરો અને યુવાનો માટે ગુજરાતના જાણીતા લેખકોના હાથે લખાયેલી એકંદર ૨૦૦ પુસ્તિકાઓમાં મહાન અવતારો નેતાઓ, ઋષિ, મહર્ષિ, અને સંત મહાત્માઓ ઉપરાંત રાજા મહારાજાઓ, સાહસશૂરાઓ, કવિઓ, લેખકો, શોધકો, કેળવણીકારો, તીર્થધામો, સૌંદર્યધામો, કલાધામો અને વિધવિધ ક્ષેત્રની વ્યક્તિઓ અને સ્થળોની ઠીકઠીક ગૂંથણી કરી લેવામાં આવી છે. વળી કીમતની દૃષ્ટિએ પણ સાહિત્ય ઘરમાં વસાવવું પરવડે તેમ છે, ભાવિ પ્રજાના હાથમાં આ પ્રકારનું વાચનસાહિત્ય મૂકવાની જરૂર સરળતાપૂર્વક જ્ઞાન સંપાદનમાં સહેલાઇથી ઉમેરો કરી શકાય તેમ છે.

પહેલી શ્રેણી

૧ શ્રીરામ, ૨ શ્રીકૃષ્ણ, ૩ ભગવાન બુદ્ધ, ૪ ભગવાન મહાવીર, ૫ વીર હનુમાન, ૬ ભડવીર ભીષ્મ, ૭ સતી દમયંતી, ૮ કચ દેવયાની, ૯ સમ્રાટ અશોક, ૧૦ ચક્રવર્તી ચંદ્રગુપ્ત, ૧૧ રાજા ભર્તૃહરિ, ૧૨ સંત તુકારામ, ૧૩ ભક્ત સુરદાસ, ૧૪ નરસિંહ મહેતા, ૧૫ મીરાંબાઈ, ૧૬ સ્વામી સહજાનંદ, ૧૭ શ્રી દયાનંદ સરસ્વતી, ૧૮ લોકમાન્ય ટિળક, ૧૯ મહાત્મા ગાંધી, ૨૦ રવિન્દ્રનાથ ટાગોર, ૨૧ શ્રી ગજાનન, ૨૨ રસકવિ જગન્નાથ, ૨૩ ભક્ત નામદેવ, ૨૪ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય, ૨૫ છત્રપતિ શિવાજી, ૨૬ ચાંદબીબી, ૨૭ મહાત્મા કબીર, ૨૮ લાલા લજપતરાય, ૨૯ શ્રી ચિત્તરંજનદાસ ૩૦ શ્રી ત્રિભુવનદાસ ગજ્જર, ૩૧ બાબુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ,

પાંચમી શ્રેણી

૩૨ પાર્વતી, ૩૩ શ્રી શંકરાચાર્ય, ૩૪ શ્રી માધવાચાર્ય, ૩૫ શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્ય, ૩૬ શ્રી રામાનુજાચાર્ય, ૩૭ મહારાજા કુમારપાળ, ૩૮ ગુરુ ગોવિંદસિંહ, ૩૯ મહારાજા રણજિતસિંહ, ૪૦ લક્ષ્મીબાઇ, ૪૧ શ્રી કેશવચંદ્ર સેન, ૪૨ શ્રી ઇશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગર, ૪૩ શ્રી મહાદેવ ગોવિંદ રાનડે, ૪૪ દાદાભાઇ નવરોજજી, ૪૫ શ્રી ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે, ૪૬ સ્વામી શ્રદ્ધાનંદજી, ૪૭ શ્રી ગોવર્ધનરામ, ૪૮ શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂ, ૪૯ સુભાષચંદ્ર બોઝ, ૫૦ શ્રી સેનગુપ્તા, ૫૨ તારામંડળ.

—ચિ. દે.

૨૦ અંકગણિત શિખવવાની પદ્ધતિ—લેખક : શ્રી. મોહનલાલ પંચોળી; પ્રકાશક : ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૨૩૪; કીમત રૂા. ૩-૮-૦.

અંકગણિત શીખવવાની શિક્ષણપદ્ધતિનાં ગણ્યાં ગાંઠયાં પુસ્તકોમાં આ પુસ્તક સ્તુત્ય ઉમેરો કરે છે. પ્રાથમિક શાળાના તેમ જ માધ્યમિક શાળાના ગણિતશાસ્ત્ર શીખવનારા શિક્ષકને આ પુસ્તક સરસ માર્ગદર્શન આપવામાં સહાયભૂત થાય એવું છે એટલું જ નહિ પણ કર્તાની શિક્ષણપદ્ધતિમાં રજૂ કરાએલી મૌલિક વિચારસરણી શિક્ષકને નવી રીતોની માહિતી પૂરી પાડે છે. ગણિતના વિષય ઉપર બાળક મૌલિક રીતે પકડ જમાવે એવી શિક્ષણશાસ્ત્રની મહામૂલી મૂળભૂત ભાવના સેવતા શ્રી. મોહનલાલ પંચોળી હજુ પણ અંકગણિત, બીજગણિત અને ભૂમિતિના એકત્ર અભ્યાસવાળા ગણિતશાસ્ત્રની શિક્ષણપદ્ધતિઓના, એક સહવિકાસમાં સારો ફાળો આપી, વિદ્યાર્થી અને શિક્ષકગણની સરસ સેવા કરી શકે તેમ છે.

હ. આ.

બાળસાહિત્યને ઉત્તેજન

મુંબઇ રાજ્યના કેળવણી ખાતા તરફથી બાળસાહિત્યના વિકાસ માટે એક મધ્યસ્થ સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે, જેના પ્રમુખ અને મંત્રી તરીકે અનુક્રમે ડિરેકટર ઓફ એજ્યુકેશન, પૂના, અને શ્રી. ઈન્દ્ર વસાવડા, શિક્ષણાધિકારી સુરત છે. તે સમિતિના ઉપક્રમે ત્રણ પ્રાદેશિક પેટાસમિતિઓ નીમવામાં આવી છે. ગુજરાત પેટાસમિતિ નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે સભ્યોની બનાવવામાં આવી છેઃ—

૧. શ્રી. ઈન્દ્ર વસાવડા, (આમંત્રી) ૨. શ્રી. જ્યોતીન્દ્ર દવે, ૩. શ્રી. રમણલાલ સોની, ૪. શ્રી. ચીમનલાલ ભટ્ટ.

ઈ. સ. ૧૯૨૨ થી ૧૯૫૪ સુધીમાં પ્રકાશન પામેલા ૩ થી ૧૬ વર્ષ માટેના બાળ-સાહિત્યનાં તમામ પુસ્તકોનું વર્ગીકરણ ઉપરોક્ત સમિતિએ કર્યું છે. બાળસાહિત્યને અનુરૂપ લગભગ ૨૦૦૦ પુસ્તકોનું વિગતવાર અને વયમર્યાદાને અનુલક્ષીને વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. આ પૈકી ૮૨૧ શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોનો મિતાક્ષરી પરિચય આપતી એક જુદી યાદી તૈયાર કરવામાં આવી છે.

ત્યારબાદ જે વિષયો પર બાળસાહિત્યનો ઝોક જણાયો નહિ તેવા વિષયો જેવાં કે પશુ, પક્ષી, ફૂલો, ઝાડ, કુદરતનું સૌંદર્ય, ઐતિહાસિક સ્મારકો, કટાક્ષ ચિત્રવાર્તા, અભિનય-ગીતો, સાહસિક કથાઓ, જીવનચરિત્ર વગેરે ઉપર સચિત્ર વાર્તાઓ વયમર્યાદાને અનુરૂપ લખાય તે માટે યોગ્ય પગલાં લેવા માટે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે. અને તે માટે સરકારને ભલામણ કરવામાં આવી છે.

ગુજરાતના જુદાજુદા પ્રકાશકોએ ૫૦૦ જેટલાં પોતાનાં પ્રકાશિત પુસ્તકો ગૂજરાતી સમિતિને જોવા મોકલ્યાં હતાં તે બદલ તે પ્રકાશકોનો સમિતિ તરફથી ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

વાચન-પ્રસાદ

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય–અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧ વાચિનીદેવી—(ચોથી આવૃત્તિ) – લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; કીમત રૂા. ૪–૮–૦

૨ વિક્રમાદિત્ય હેમુ—(નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. જયભિખ્ખુ; કીમત રૂા. ૫–૪–૦

૩ શાહજહાં—(પાંચમી આવૃત્તિ) લેખક : સ્વ. શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; કીમત રૂા. ૨–૮–૦

૪ સોરઠી બહારવટિયા—ભા. ૧ લો (૧૦ મી આવૃત્તિ) લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૨–૦–૦

૫ નાટયસંગ્રહ— (ભા. ૧–૨) લેખક : શ્રી. જશવંત ઠાકર; કીમત રૂા. ૧–૪–૦ તથા રૂા. ૩–૦–૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર–અમદાવાદ તરફથી

૬ હિંદી-ગુજરાતી કોશ— સંપાદક : શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ, કીમત રૂા. ૬–૦–૦

૭ દક્ષિણ આફ્રિકાના સત્યાગ્રહનો ઇતિહાસ—(નવી આવૃત્તિ) લેખક : ગાંધીજી, કીમત રૂા. ૨–૦–૦

૮ સત્યના પ્રયોગો અથવા આત્મકથા—(નવી સંયુક્ત આવૃત્તિ) લેખક : ઉપર પ્રમાણે; કીમત રૂા. ૧–૮–૦

૯ બાપુ મારી મા—(નવી આવૃત્તિ) લેખિકા : શ્રી મનુબેન ગાંધી; કીમત રૂા. ૦–૬–૦

૧૦ પાણી—લેખક : શ્રી બન્સીલાલ ગાંધી, કીમત રૂા. ૦–૧૦–૦

યજ્ઞ પ્રકાશન સમિતિ–વડોદરા તરફથી

૧૧ યજ્ઞસંદેશ—લેખક : શ્રી બબલભાઈ મહેતા; કીમત ૦–૪–૦

૧૨ સર્વોદય અને ભૂદાન યજ્ઞ—લેખક: ઉપર પ્રમાણે, કીમત ૦–૨–૦

૧૩ ધરતીનાં ગીતો—કીમત ૦–૨–૦

૧૪ યજ્ઞ દીપિકા—લેખિકા : શ્રી વિમલા તાઈ; કીમત રૂા. ૦–૩–૦

આર. આર. શેઠની કંપની–મુંબઈ તરફથી

૧૫ સોનાનું ઇંડું—લેખક : શ્રી. પીતામ્બર પટેલ; કીમત રૂા. ૨–૮–૦

૧૬ આશાભરી—લેખક : ઉપર પ્રમાણે, કીમત રૂા. ૪-૮-૦

૧૭ અંતઃસ્રોતા લેખક : શ્રી. ચુનીલાલ મડિયા; કીમત રૂા. ૩-૨-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફથી

૧૮ હિંદી સંગીત—લેખકો : અને પ્રકાશક : શ્રી વિષ્ણુકુમાર શિ દેસાઈ અને શ્રી. પ્રો રજનીકાન્ત વિ. દેસાઇ; પ્રકાશક-લેખકો પોતે, દેસાઇ શેરી, વડોદરા; કીમત રૂા. ૨-૮

૧૯ નવો છોકરો—મૂળ લેખક : અન્ના પેરટ રોઝ, પ્રકાશક : સ્વાણી પ્રકાશનગૃહ; રિઝીક રોડ, અમદાવાદ, કીમત રૂા. ૩-૮-૦

૨૦. વેધશાલા પંચાંગમ - (પંચવર્ષીય પંચાંગ) સં. ૨૦૧૨ થી ૨૦૧૭ સુધી-રચયિતા : વેધશાળા વિદ્વત્સમિતિ તરફથી શ્રી હરિહર પ્રા ભટ્ટ; અમદાવાદ. કીમત રૂા. ૫-૦-૦

પુસ્તકાલયોએ કરી મોકલવાનો ઠરાવ આવતા અંકે

"પુસ્તકાલય" માસિકના આ ડિસેમ્બર-૫૬ અંકમાં તંત્રીસ્થાનેથી લખેલા લેખમાં પુસ્તકાલયોએ કરી મોકલવાના ઠરાવનો ઉલ્લેખ છે. તે ઠરાવનો મુસદ્દો સરકારમાંથી હજી છેવટનો તૈયાર થઇ આવી શકેલો નહિ હોવાથી છાપ્યો નથી, જે આવતા અંકે "પુસ્તકાલય" સાથે અપાશે.

— તંત્રી.

"અભણ કરતાં પુસ્તક વાંચનારા શ્રેષ્ઠ છે, ગ્રંથો ધારણ કરવાવાળા વધુ શ્રેષ્ઠ છે, તેમાંથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરેલા પ્રશસ્ય છે, અને તે જ્ઞાનને વહેવારમાં મૂકનાર શ્રેષ્ઠતમ છે.... ....

—મનુ સ્મૃતિ. (અ. ૧૨ શ્લોક ૧૦૩)

° ° °

—આજના ઑંબ ફેંકતા વિમાનમાં એકાદ મોટરમાં પૃથ્વી ફરતી સોળ પ્રદક્ષિણા કરતાં ચાલે તેટલો પેટ્રોલનો પુરવઠો હોય છે.

તમે સખત ઠંડીમાં બેસો, વરસાદમાં કામ કરો કે ભીનાં મોજાં પહેરો—એથી તમને સામાન્ય રીતે શરદી થતી હશે એના કરતાં વધુ જલદી નહિ થાય.

—બ્રિટિશ મેડિકલ રિસર્ચ કાઉન્સિલ

'લોકસત્તા' દૈનિક બંધ રહેલા દિવસોનું લવાજમ

'લોકસત્તા'માં હડતાલના કારણે જેટલા દિવસ એ પત્ર બંધ રહ્યું હતું તેટલા દિવસનું લવાજમ મજરે આપવાનું એના વ્યવસ્થાપકોએ સ્વીકાર્યું છે.

તાલુકાની શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાઓ

વડોદરા તાલુકા પુ. મંડળ તરફથી વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા તા. ૩૦-૧૨-૫૬ના રોજ લેવાનું નિયત થયું છે. એ માટે શ્રી. રસૂલભાઇ વહોરા કૃત 'વીર નર્મદ' પુસ્તક નમૂદ થયું છે.

ચાણસ્મા તાલુકા પુ. મંડળ તરફથી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા તા. ૨૪-૨-૫૭ના રોજ લેવાશે તેને માટે 'મારો ચીનનો પ્રવાસ' એ પુસ્તક નક્કી થયું છે. સદર તાલુકાના શિક્ષક ભાઇઓએ પરીક્ષાર્થીઓની યાદી (ધો. ૫, ૬, ૭ના વિદ્યાર્થીઓની) ૧૫-૧-૫૭ સુધીમાં મોકલી આપવા મંત્રી તરફથી જણાવાય છે. ઉત્તીર્ણ થનાર વિદ્યાર્થીને પ્રમાણપત્ર આપવાની યોજના છે

સમાજશિક્ષણદિનની ઉજવણી

વડોદરા મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં—સમાજશિક્ષણ દિન તા. ૧લી ડિસેમ્બરના રોજ યોજાયો હતો. તેમાં શ્રી મહારાજા સયાજીરાવ યુનિ. ગ્રંથાલયના ગ્રંથપાલ શ્રી. ચંપકલાલ શુકલે "પુસ્તકાલય અને સમાજ-શિક્ષણમાં પુસ્તકાલયોની સાંકળ" એ વિષય પર મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. મ. સ. યુનિ.ના ગ્રંથાલય તાલીમ વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓએ ખાસ હાજરી આપી હતી.

પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી-કપડવણજમાં "જીવન કથા" ચિત્રપ્રદર્શન યોજવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રદર્શન જનતાને લાભ આપવા માટે ખુલ્લું રાખવામાં આવ્યું હતું.

પ્રદર્શનમાં મહાન પુરૂષો, સંતો, દેશનેતાઓ, વૈજ્ઞાનિકો, સંશોધકો વગેરેની જીવનકથાઓ ચિત્ર સહિતની રજુ કરવામાં વિવિધ પ્રકારની માહિતી પૂરી પાડતી. વિગનોના આર્ટસ-કવિરાજોની ચિત્રાવલિ મહાસભાના તમામ પ્રમુખો અને તેમની ટૂંક જીવનકથાઓ તથા બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી એવું અવનવું સાહિત્ય, પ્રદર્શન રજુ કરવામાં આવ્યું હતું. આમ લગભગ પ્રદર્શનમાં આ પ્રકારની વિવિધ સાહિત્ય-સામગ્રી રજુ કરવામાં આવી હતી. જનતાએ સારો એવો આ પ્રદર્શનનો લાભ લીધો હતો.

હિં. ના. માને સાર્વ. પુસ્તકાલય-વાઘોડિયામાં સવારમાં બાળકોનું નગરકીર્તન, બાળકોની સભા અને સારાં પુસ્તકોનો પરિચય તેમજ મહિલા પુસ્તકાલયમાં બહેનોની સભા યોજાઇ હતી.

પુસ્તકાલયોને મદદ

સાર્વ. પુસ્તકાલય ધામણી (તા. સિદ્ધપુર) ના લાભાર્થે માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ " બરબાદીના પંથે " નાટક ભજવતાં ગામ લોકો તરફથી રૂા. ૧૭૭૬-૪-૦ આપવાની જાહેરાત થઇ છે. તેમજ પા. શંકરલાલ કેવળદાસ તરફથી મોટું ઘડિયાળ.

સાર્વ. પુસ્તકાલય રાજપુર—(તા. સિદ્ધપુર) ને સ્વ. પટેલ મંગળભાઈ કુબેરદાસના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી રૂા ૧૫૦) ની કીમતનું એક કબાટ.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

સ. સિ. જી. પુસ્તકાલય-તિલકવાડાની તપાસણી ખાતાના આસિ. ક્યુરેટરે કરી ગ્રંથપાલના કામ માટે સંતોષ વ્યકત કર્યો.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. ઉમિયાશંકર લક્ષ્મીરામ દવેએ નવેમ્બર '૫૬ માસમાં મહેસાણા જિલ્લામાં વિસનગર તાલુકાનાં ૧ ગણેશપુરા, ૨ દેણપ, ૩ સાતુસણા ૪ રાલીસણા, ૫ સેવાલિયા, ૬ ગુંજી, ૭ પુદ્ગામ તથા મહેસાણા તાલુકાનાં ૧ જોટાણા, ૨ આમોસણા, ૩ ગઢા, તથા બેચરાજી તાલુકાનાં ૧ જાસ્કા, ૨ ઉમતા અને વિસનગર કસ્બા પુસ્તકાલય તથા હારીજ કસ્બા પુસ્તકાલય મળી કુલ ૧૪ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી યોગ્ય માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

વળી નીચેનાં ૧૪ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય શરૂ કરવા માટેનું યોગ્ય વાતાવરણ તૈયાર કર્યું હતું. (૧) ઈસનપુરા, ૨ લક્ષ્મીપુરા, ૩ એકલવા, ૪ સરવાલ, ૫ કુંભાણા, ૬ ચીલવાણા, ૭ સમી, ૮ ગુજરવાડા, ૯ મોટા જોરાપુરા, ૧૦ ધધાણુ, ૧૧ માત્રોટા, ૧૨ મુજપુર, ૧૩ સોટેશ્વર, ૧૪ પાલીપુર.

તે ઉપરાંત ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૨૬ સભ્યો નોંધ્યા હતા.

પ્રતાપનગર (તા. વિજાપુર) સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના સ્વતંત્ર નવા મકાનનો ઉદ્ઘાટનવિધિ

શ્રી છોટાભાઇ પટેલના પ્રમુખપદે દાનવીર શેઠશ્રી રણછોડદાસ રાયચંદના સુપુત્ર શ્રી. ચુનીભાઈ મોદીના વરદ હસ્તે ધનતેરસ તા. ૩૧-૧૦-૫૬ ના રોજ રાખવામાં આવી હતી અને તે પ્રસંગે દાતા શ્રી. રણછોડદાસ રાયચંદની પેઢી તરફથી બે પેપર સ્ટેન્ડ ભેટ આપવાની જાહેરાત કરી હતી. ઉદ્ઘાટન મેળાવડામાં આજુબાજુના ગામના મંડળો આવ્યા હતા.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલયમંડળ

છઠ્ઠી શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનું પરિણામ તા. ૩૧—ડિસેમ્બર '૫૬ એ ગુજરાતનાં દૈનિક પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ કરવા તજવીજ થશે. ઉત્તીર્ણ થનારના નંબરો અપાશે. પરિણામ પ્રસિદ્ધ થયા પછી દિન ૭ માં જે તે કેન્દ્રોને, ઉત્તીર્ણ થનારના નામો તથા માર્ક સાથેની યાદી મોકલાશે. તેની સૌ કેન્દ્રોએ તથા ઉમેદવારોએ નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

પુસ્તકાલય પ્રચારકોની કામગીરી

વડોદરા-પંચમહાલ જિલ્લા પુ. પ્ર. શ્રી. છગનભાઇ મ. પટેલે માહે નવેમ્બર '૫૬ માં જબુગામ તાલુકાનાં ૧ જબુગામ, ૨ પાવી જેતપુર ૩ નાના અમાદરા, ૪ કેરકુવા,

૫ ચલામલી, ૬ કાશીપુરા, ૭ રાજબોડેલી, ૮ મોરાડુંગરી, ૯ કડાછલા, ૧૦ કરાલી, ૧૧ સિથોલ, ૧૨ ઉચાપાણુ, ૧૩ મોટા કાંટવા, ૧૪ ભાણપુર, ૧૫ મોટીબેન, ૧૬ ડુંગરવાંટ, ૧૭ ચેથાપુર, ૧૮ મુળધર એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે. તથા ૧ સાલપુરા, ૨ વડીવાડા, ૩ ભુરદા, ૪ કુંદનપુર અને ૫ છત્રાલી એ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવા માટે પૂરતી તજવીજ કરી છે. તથા ૧ ચુથેલી, ૨ કલારાણી ૩ ચુડેલ અને ૪ તંબોળીઆ એ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ખોલવા પ્રચાર કર્યો છે. સદર માસમાં ગુ. પુ. મં. ના ૪૨ સભ્યોની નોંધણી થઈ છે.

—ભરૂચ, સુરત જિ. પુ. પ્ર. શ્રી. બળવંતરાય મ. મહંતે માહે નવેમ્બર '૫૬ માં ઓલપાડ તાલુકાનાં ૧ સાયણ, ૨ સિંથાણ, ૩ સાંધિયેર, ૪ પટીયા, ૫ માધર, ૬ એરથાણ, ૭ કદરામા, ૮ ઉમરા, ૯ ગોથાણ, ૧૦ દેલાડ, ૧૧ સેગવા, સ્યાદલા, ૧૨ કરમલા ૧૩ આછારણ, ૧૪ કારેલી, ૧૫ સ્યાદલા, ૧૬ સીમરથુ, ૧૭ મુળદ એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી તથા ૧ કંથરાજ, ૨ ભારૂંડી, અને ૩ સીયાણુ ગામે નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાની તજવીજ કરી છે. તથા ૧ અટોદરા, ૨ મોરથાણ, ૩ કુડસદ, ૪ કન્યાસી એ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. સદર માસમાં ગુ. પુ. મં. ના ૩૭ સભ્યો નોંધ્યા છે.

—સાવલી તાલુકા મા. પુ. પ્ર. શ્રી. સોમાભાઇ ગ. વૈદે માહે નવેમ્બર '૫૬ માં ૧ કડાચલા, ૨ શારદાપુરા, ૩ વાંકાનેર, ૪ વડેસર, ૫ ટુંવડ઼ા ગામનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે

—વડોદરા તાલુકા મા. પુ. પ્ર. શ્રી. ભોગીલાલ જ. જોષીએ માહે નવેમ્બરમાં ૧ સમીઆલા, ૨ માંજલપુર, ૩ મેઘાકુઈ, ૪ કાશીપુરા, ૫ ઉંટીયા પીંગળવાડા, ૬ ગોસિન્દ્રા, ૭ સરા એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે તથા ગુ. પુ. મં. ના આઠ સભ્યો નોંધ્યા છે.

વ. મૂ. પટેલ
સહમંત્રી.

"પુસ્તકાલય" માસિકનું લવાજમ રૂા. ૫-૦-૦

"પુસ્તકાલય" માસિકનુ વાર્ષિક લવાજમ હવે જાન્યુ ૫૭ થી રૂા. ૫-૦-૦ થયું છે. તેની સૌ ગ્રાહકોને નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

—અમદાવાદથી પ્રકટ થતું "ગુજરાત સમાચાર-પ્રજાબંધુ" અઠવાડિક તરીકે બંધ થયું છે.

"ભારત સેવક સમાજ"—નામનું હિંદી માસિક મહેસાણાથી પ્રકટ થાય છે. તેનું લવાજમ રૂા. ૫-૦-૦ છે.

—શેઠ મો. અ. સાર્વ. પુસ્તકાલય-સાયમા (તા. ખંભાત) ના નવા બંધાનાર મકાનનો શિલારોપણ વિધિ તા ૧૩-૧૨-૫૬ ને ગુરુવારના રોજ યોજાયો હતો.

બીથલી (તા. શિનોર) ના સાર્વ. પુસ્તકાલયના

મકાનનો ઉદ્‌ઘાટનવિધિ

શિનોર તાલુકાના બીથલી ગામે નવા બંધાયેલા મકાનનો ઉદ્‌ઘાટનવિધિ તા. ૩-૧૧-૫૬ ને શુક્રવારના રોજ સાંજના સાડાપાંચ વાગે શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલના પ્રમુખપદે વડોદરાનરેશ શ્રીમંત ફતેહસિંહરાવ ગાયકવાડના હસ્તે યોજાયો હતો.

આ સમારંભમાં, બીથલીની જનતા તેમજ મોટા ફોફળિયા મુકામે, ગુજરાત પ્રદેશ કોં. સમિતિના પ્રમુખને સન્માનવા યોજાયેલા સન્માન સમારંભમાં પધારેલા સંખ્યાબંધ મહેમાનોએ હાજરી આપી હતી.

પ્રમુખસ્થાન માટેની દરખાસ્ત બાદ પુસ્તકાલયના મંત્રીએ તેમનું નિવેદન વાંચી સંભળાવ્યું હતું. તેમાં જણાવાયું હતું કે, આ પુસ્તકાલયની ઇ. સ. ૧૯૨૦ માં ગામની લોકમદદથી અને સરકાર મદદથી સ્થાપના કરવામાં આવી છે. શરૂઆતમાં માત્ર રૂા. ૭૫) પોણોસોનાં પુસ્તકો હતાં. પુસ્તકોની સંખ્યા માત્ર ૫૦ હતી, તે આજે વધીને લગભગ રૂા. ૧૦૦૦) એક હજારના મૂલ્ય સુધી અને પુસ્તકોની સંખ્યા ૫૦૦ સુધી પહોંચી છે.

આ પુસ્તકાલયને લગ્ન જેવા માંગલિક પ્રસંગોએ અવાર નવાર મદદ મળયાં કરે છે, દરવર્ષે ગામમાંથી લોકમદદ ઊભી કરી બજેટ બનાવવામાં આવે છે.

ઘણા વખતથી આ પુસ્તકાલયનું મકાન બાંધવાનો ગામ લોકોનો વિચાર ચાલ્યા કરતો હતો, જેમાં સોનામાં સુગંધ ભળે તે પ્રમાણે શ્રી. ઝવેરભાઈ નારણભાઈ પટેલને ત્યાં તેમનાં સુપુત્રી શ્રી. શારદાબેનના શુભ લગ્ન પ્રસંગે, શ્રી ઝવેરભાઈના પિતાના વેવાઈ વરપક્ષ દશરથના સ્વ શ્રી. કુબેરભાઈ હાંસજીભાઈ પટેલ એઓશ્રીએ ઉદાર દિલે આ પુસ્તકાલયના મકાન ફંડમાં રૂા. ૧૨૫૧, અંકે એક હજાર બસો એકાવનનો અંગ-મદદ તથા સંગીન ફાળો આપતાં, બાકીની રકમ ગામ મદદથી અને પંચવર્ષીય યોજનામાં રૂા. ૪૦૦૦ / ચાર હજારની સરકાર મદદ મળતાં આ મકાન કુલ ખર્ચ રૂા. ૮૦૦૦/-માં તૈયાર થએલું છે. તેનો આજે શ્રીમંત મહારાજા સા. ના વરદ હસ્તે તથા ગુજરાત પ્રદેશ કોંગ્રેસ સમિતિના આજના આપણા પ્રમુખશ્રીના પ્રમુખપદે મંગળ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે.

સદર મકાન તૈયાર કરવામાં આ પુસ્તકાલયના પ્રમુખ શ્રી. શાન્તિલાલ પટેલે જે પરિશ્રમપૂર્વક જહેમત લીધી છે, ને ભૂલી ભૂલાય તેમ નથી. તે બદલ આ તકે ગામ તરફથી હું તેમનો આભાર માનવા રજા લઉં છું.

મંત્રીના નિવેદન બાદ પ્રાસંગિક વિવેચન કરતાં શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીને જણાવ્યું હતું કે, વડોદરા રાજ્યનું સાંસ્કારિક લેવલ ઊંચું આણવામાં રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓ અને પુસ્તકાલયો છે. વડોદરાનાં ૩૦૦૦ ગામોમાંથી ૧૫૦૦ ગામોમાં પુસ્તકાલયો સ્થપાઈ ગયાં છે.

બાદ શ્રીમંત મહારાજા સાહેબને ઉદ્ઘાટન કરવા વિનંતિ થતાં શ્રીમંત મહારાજા સાહેબે પ્રવચન કરતાં જણાવ્યું હતું કે,

આજે મને આપના આ બિથલી ગામની મુલાકાત લેવાથી બહુ પ્રસન્નતા થઇ છે. કારણ, અમારા જેવા શહેરોમાંજ વસવાટ કરી જીવન વ્યતીત કરનારાઓને તદ્દન કુદરતી હવામાનમાં રહેનારા ગ્રામજનોના પરિચયમાં આવવાનું કવચિત બને છે; તેથી જ્યારે એ પ્રસંગ આવે છે ત્યારે ખરેખર આનંદ થાય છે.

આવા કેવળ એક હજાર માણસોની વસ્તીવાળા નાના ગામમાં પણ પુસ્તકાલય માટે આવું નાનું પણ સુંદર મકાન અસ્તિત્વમાં આવ્યું છે એ ગામજનો માટે ખરેખર મગરૂરી લેવા જેવી બિના છે.

આપના ગામમાં ૫૦ થી ૬૦ ટકા લોકો શિક્ષિત છે, એ જાણી મને ઘણી ખુશી ઉપજે છે, અને આ પરિણામ આપના નિવેદનમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્વર્ગસ્થ શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજાએ લાંબા વખતથી રાજ્યમાં ફરજીઆત શિક્ષણ દાખલ કરેલું છે તેને આભારી છે, એ હકીકતને હું પણ સંમત છું.

ફરજિયાત શિક્ષણને લીધે મેળવેલું શિક્ષિતપણું ટકાવી રાખવા માટે પુસ્તકાલયની દરેક ગામે જરૂર મહાન કેળવણીકારો તરફથી પણ સ્વીકારાઇ છે. અને એ સ્વયંસિદ્ધ ધ્યેયને અનુલક્ષી આપે પણ સરકાર મદદ અને લોકસહકારના વિધાનનો લાભ લઇ આપના ગામના પુસ્તકાલય માટે આ મકાન તૈયાર કરાવ્યું છે એ ખરેખર યોગ્યજ થયું છે અને હવે આ પુસ્તકાલયનો લાભ આ ગામની ઉજળિયાત તેમજ પછાત વર્ગની પ્રજા વધારે અને વધારે પ્રમાણમાં લેતી થઇ આપના સ્વતંત્ર દેશની પ્રવૃત્તિઓથી વાકેફ રહે અને સાથે સાથે પોતાનો પણ ઉત્કર્ષ સાધે એમ હું ઇચ્છુ છું.

આ મકાન કેવળ ચાર મહિનામાંજ તૈયાર થઇ ગયું છે, એ હકીકત પણ ઘણી આવકારદાયક હોઇ ગામજનો તથા કાર્યકરોને માટે ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે.

આજના પ્રસંગે બિથલી ગામના પુસ્તકાલયને સાર્વજનિક ઉપયોગ માટે ખુલ્લું મુકાયલું જાહેર કરતાં મને ઘણો હર્ષ થાય છે. તેમજ આપ સૌએ મને અહીં બોલાવી આપના સાર્વજનિક ઉત્સવમાં ભાગ લેવાની તક આપી તે માટે આપ સૌનો આભારી છું.

ત્યાર બાદ પ્રમુખસ્થાનેથી શ્રી. મગનભાઇ શં. પટેલે જણાવ્યું હતું કે, આ ગામ માટે આજે ધન્ય દિવસ છે કે એને આંગણે આજે રાજકર્તાના વારસદાર પધારે છે. શ્રીમંત સયાજીરાવે રાજ્યમાં પ્રા. કેળવણી ફરજિયાત કરી, અને તેની પાછળ કેળવણીના પૂરક અંગ તરીકે પુસ્તકાલયો સ્થાપ્યાં. જૂના વડોદરા રાજ્યમાં કેળવણીના ટકા વધુ છે. એ વધેલી સંસ્કૃતિને ટકાવવા આ પ્રવૃત્તિના વિસ્તારને સરકાર વધારી રહી છે.

આ ગામ નાનું છે છતાં ઉત્સાહથી આવું સુંદર મકાન બાંધ્યું છે.

બાદ ઉદઘાટન વિધિ વખતે વપરાયેલ ચાંદીના તાળાકુંચીની હરરાજી કરતાં તેની

અમરેલી જિલ્લાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને અપાયલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ

(૧૯૫૬–૫૭)

આથી અમરેલી જિલ્લાનાં નીચે જણાવેલાં પુસ્તકાલયોના મંત્રી ભાઈઓને જણાવવામાં આવે છે કે, અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ તરફથી તેમના જા. નં. ૪૪૬૧ પુ. ૧૧ '૫૬ નીચેનાં અમરેલી જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને તેમના નામ સામે જણાવ્યા પ્રમાણે જિ. લો. બો. મદદ સન ૧૯૫૬–૫૭ની સાલની એકસદ અમને મળી છે તે જે તે પુસ્તકાલયના બજેટ ખાતે જમા લેવામાં આવી છે. તો તે રકમ પુ સ. સ. મં. લિ. ખાતે ઉધારી દરેકને પોતાના રોજમેળમાં જિ. લો. બો. મદદ ખાતે જમા લેવાની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા.
તા. ૨૮–૧૨–૫૬

—લક્ષ્મણસિંહ પરમાર.
મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

અમરેલી તાલુકો

રંગપુર	૫–૦
તરકતળાવ	૧૦–૦
મોટા આંકડીઆ	૭૫–૦
વાંકિયા	૨૦–૦
પીઠવા જાળ	૪૦–૦
ખીજડિયા ખારી	૪૦–૦
ટીંબલા	૨૦–૦
કમીગઢ	૧૫–૦
ચાડિયા	૫૦–૦
સાજીયાવદર	૫૦–૦
મોટા માંચિયાળા	૧૫–૦
ફતેપુર	૨૦–૦
ચાંપાથળ	૪૦–૦
માંગવાપાળ	૩૦–૦
સણોસરા	૨૫–૦
મોટા ભંડારિયા	૧૦–૦
ચક્કરગઢ	૩૫–૦
નાના માંચિયાળા	૨૫–૦
દેવળિયા	૫૦–૦
ચાંદગઢ	૨૫–૦
કેરિયા ચાડ	૧૦–૦
મોટા માંડવડા	૫૦–૦
વરસડા	૫૦–૦
વિઠ્ઠલપુર	૧૫–૦
નાના આંકડીઆ	૫૦–
સરંભડા	૩૦–૦
	૮૦૫–૦

ઓખામંડળ

મીઠાપુર	૪૦–૦
આરંભડા	૫૦–૦
વરવાળા	૫૦–૦
કલ્યાણપુર	૧૫–૦
કુલ	૧૫૫–૦

તા. ઘોઘા

વાવડી	૨૫–૦
ભાડી	૫૦–૦
	૭૫–૦

તા. દામનગર

નાના રાજકોટ	૩૦–૦
ભુરખીઆ	૧૪–૦
આંબરડી	૧૫–૦
હીરાણા	૨૫–૦
દામનગર	૧૫૦–૦
નવાગામ	૧૫–૦
મોણપુર	૩૫–૦
કરકોલિયા	૫–૦
કાંચરડી	૨૫–૦
શાહપુર	૧૫–૦
શાખપુર	૧૫–૦
ચાવંડ	૩૦–૦
જનાડીઆ	૪૦–૦

હાંસા	૨૦-૦
દહીંથરા	૧૦-૦
	૪૪૪-૦

તા. ધારી

ચલાલા	૨૫૦-૦
દેવળા	૨૦-૦
મોટી ગરમલી	૨૫-૦
વીરપુર	૩૦-૦
ગોવિંદપુર	૨૫-૦
આંબરડી	૧૫-૦
પાણીઆ	૨૫-૦
છરા	૬૦-૦
અમૃતપુર	૧૪-૦
ચલાલા બાલ	૮૦-૦
મીઠાપુર ડુંગરી	૨૦-૦
સરસિયા	૩૦-૦
ક્રમી	૧૨-૦
દીતલા	૪૦-૦
ક્રુબડા	૨૫-૦
કુલ	૬૨૧-૦

તા. ખાંભા

ઈંગોરાળા	૫૦-૦
વાંકિયા	૨૫-૦
ખડાધાર	૫૦-૦
મોટા સમઢિયાળા	૫૦-૦
કુલ	૭૫-૦

તા. કોડીનાર

કડોદરા	૩૫-૦
સરખડી	૫૦-૦
માલસરમ	૫૦-૦
વલણ	૪૦-૦
પાંચ પીપળવા	૩૫-૦
માલગામ	૨૦-૦
ગોહેલની ખાણ	૪૫-૦
અરણેજ	૧૫-૦
બારા	૨૫-૦
પણાદર	૫૦-૦
સિંધાજ	૫૦-૦
દેવલપુર	૧૫-૦
કોજ	૪૦-૦
આડવી	૩૦-૦
છાછર	૫૦-૦
	૫૫૦-૦

તારીજ

અમરેલી	૮૦૫-૦
ઓખા મંડળ	૧૫૫-૦
ઘોઘા	૭૫-૦
દામનગર	૪૪૪-૦
ધારી	૬૨૧-૦
ખાંભા	૧૭૫-૦
કોડીનાર	૫૫૦-૦
	રૂ. ૨૮૨૫-૦

જાણો છો ?

આફ્રિકાનો ચિત્તો કલાકના ૪૫ માઇલની ઝડપથી દોડી શકે છે. હરણની ગતિ કલાકના ૫૦ માઇલ હોય છે. શિકારી કુતરા ૪૦ માઇલ અને સસલું ગભરાઇ જાય ત્યારે ૩૨ માઇલ દોડે છે. હાથી સાધારણતઃ ૨ માઇલ દર કલાકે દોડે છે. પણ તે ગુસ્સે થાય ત્યારે કલાકના ૨૫ માઇલ પણ દોડે છે.

પક્ષીઓમાં બાજની સહુથી ઝડપી ગતિ છે. તે કલાકના ૧૫૦ માઇલની ઝડપથી ઊડે છે. શ્યેન ૧૦૦ માઇલની, કબૂતર ૯૦ અને જંગલી બતક ૬૦ માઇલની ગતિથી ઊડી શકે છે.

દક્ષિણ અમેરિકાનું સેકીનીમિયા નામનું પ્રાણી પશુ-પક્ષી બધામાં સહુથી ઝડપી છે. તે કલાકના ૪૫૦ માઇલની ગતિથી ચાલે છે.

—સંકલિત

માત્ર એટલુંજ માગું છું કે—

સંકટને વખતે મારૂં રક્ષણ કરો, એવી મારી પ્રાર્થના નથી. પણ સંકટ જોઇને ડરૂં નહિ એટલું હું ઇચ્છું છું. હું એમ પણ ઇચ્છતો નથી કે દુઃખતાપથી મારૂં ચિત્ત જો વ્યથિત થાય તો તું મને સાંત્વના આપ; પણ દુઃખો ઉપર હું વિજય મેળવી શકું એટલી શક્તિ મને આપ, એટલું જ હું ચાહું છું. આવશ્યક સહાય મને ન મળે તો હું હિંમત ન હારૂં, મારૂં બળ ક્ષીણ ન થાય આટલું જ હું માગું છું. વ્યવહારમાં મને હાનિ થાય અને મને લૂંટે, તો પણ મને પરવા નથી; પણ હિંમત હારીને 'હવે શું કરૂં, મારૂં સર્વસ્વ ગયું—' કહીને રોવા ન બેસું એટલું જ હું માગું છું.

વિનાશના પ્રવાહમાં હું તણાઇ જાઉં, તો તું મારૂં રક્ષણ કર, મને બચાવી લે, એવી પ્રાર્થના હું નહિ કરૂં. પણ પ્રવાહમાં તરી જવાનું મારૂં બાહુબળ સલામત રહે, આટલું જ હું તારી પાસે માગું છું. મારા પર જે બોજો છે તે હલકો થાય એવી સહાય હું નહિ ઇચ્છું; પણ જેટલો બોજો મારા પર આવે તે ઉઠાવવાની શક્તિ આપ, એમ હું માગીશ. સુખને વખતે ગર્વોન્મત્ત ન થતાં નમ્રતાથી તને ઓળખી શકું અને જ્યારે દુઃખની રાત આવે, સર્વત્ર અંધારૂં છવાઇ જાય અને પગ તળેની ધરતી પણ ખસી જવા લાગે, તે વખતે પણ તારે વિશે, તારી હસ્તી વિશે, તારી કૃપા વિશે, મારા મનમાં સહેજ પણ સંદેહ પેદા ન થાઓ, એટલુંજ હું માગું છું.

—રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

"મારા નેવ્યાસી વરસના જીવનમાં જાતજાતના પ્રસંગો જોઇ અનુભવો મેળવી હું એક પાઠ શીખ્યો છું. ને તે એ છે કે, સાચે રસ્તે ચાલવું, હસીને બોલવું, નમ્રતા રાખવી, દંભ કે અહંભાવ રાખવો નહિ અને સંસારમાં રહેવું હોય તો આ છેડે પણ નહિ, પેલે છેડે પણ નહિ, વચલે રસ્તે જવું. પચાસ ટકા મનનું છોડી દઉં, પચાસ ટકા સામાનાનું છોડાવી દઉં એટલે ઠેકાણું પડી જાય."

—દિ. બ. કૃ. મો. ઝવેરી

સમયનું મૂલ્ય

કામ કરવામાં સમય ગાળો
　　સફળતાનું એ મૂલ્ય છે.
વિચાર કરવામાં વખત ગાળો,
　　એ બળનો સ્રોત છે.
રમવામાં વખત ગાળો,
　　એ યૌવનનું રહસ્ય છે.
વાંચવામાં વખત ગાળો,
　　એ ડહાપણનો ઝરો છે.
મૈત્રીની ભાવના કેળવવામાં વખત ગાળો
　　એ સુખ તરફ લઈ જતો માર્ગ છે.
સ્વપ્નો જોવામાં વખત ગાળો,
　　તમારી યાત્રાનો તારાઓ સુધી તે સેતુ બાંધે છે.
પ્રેમ કરવામાં અને પ્રેમ પામવામાં વખત ગાળો,
　　એ ઇશ્વરનો દિવ્ય અધિકાર છે.
તમારી આસપાસ નિહાળવામાં વખત ગાળો,
　　દિવસ એટલો ટૂંકો છે કે સ્વાર્થી બની શકાય નહિ.
હસવામાં વખત ગાળો,
　　એ આત્માનું સંગીત છે.

("યાત્રિક"માંથી) (એક આયરિશ પ્રાર્થના)

સમાજશિક્ષણ સમિતિની આરોગ્યશાસ્ત્ર વિષે પ્રશ્નાવલી

૧. તમારી પોળ, મહોલ્લાની સફાઇ માટે તમે શું કરશો ? તમે શો ફાળો આપશો ?
૨. દાઝવું, ઉઝરડા પડવા, નસકોરી ફૂટવી વગેરે માટે તાત્કાલિક શું ઉપચારો કરશો ?
૩. શહેરનાં મુખ્ય દવાખાનાં કયાં આવેલાં છે ?
૪. દાંતમાં રોગો શા કારણે થાય છે ? દાતણ કરવાથી શા શા ફાયદા થાય છે ?
૫. શરીરમાં છિદ્રોની શી જરૂર છે ? આપણું શરીર કોના ટેકાથી ઊભું રહે છે ?
　આપણા શરીરમાં મુખ્ય હાડકાંઓ કયાં કયાં છે ?
૬. નાહવાથી શા ફાયદા થાય છે ? ના નાહવાથી શું નુકસાન થાય છે ?
૭. તમે શેના જોડા પહેરો છો ? કયા જોડા પહેરવાથી લાભ થાય છે ?
૮. તમે કયાં ઠંડાં પીણાં પીધાં છે ? એવાં પીણાં પીવાથી શું નુકસાન થાય છે ?
૯. આપણા શરીરમાં લોહી કેવી રીતે ફરે છે ?
૧૦. આપણી ઇન્દ્રિયો વિશે તમે શું જાણો છો ?

૧૧. હવામાં શું શું હોય છે ?
૧૨. બિમાર માણુસની સારવાર કેવી રીતે કરશો ? કોઈ માણુસ બિમાર પડે તો તમે દવા શરૂ કરશો કે દેવતાઓની બાધા કરશો ?
૧૩. મેલખાઉ કપડાંથી શું નુકસાન થાય છે ?
૧૪ તંદુરસ્તી જાળવવા મુખ્ય કઈ કઇ બાબત પર ધ્યાન આપશો ?
૧૫. ઊંઘની શી જરૂર છે ? તમે કેવી ઊંઘ લેવાની પસંદ કરશો ?
૧૬ મોટાંઓએ અને નાનાં બાળકોએ દરરોજ કેટલી ઊંઘ લેવી જોઇએ ?
૧૭. જુદી જુદી ઋતુઓમાં કેવાં કપડાં પહેરવાં જોઈએ ?
૧૮. તમે વહેમમાં માનો છો ? વહેમથી શું નુકસાન થાય છે તે વિષે તમને શિક્ષકે કાંઇ કહ્યું છે ?
૧૯ તમને કોઇ જાતનું વ્યસન છે ? વ્યસનથી શું શું નુકસાન થાય છે તે તમે જાણો છો ?

રાક્ષસોને વરદાન

ભોળા મહાદેવ દૂર અતિ દૂર એકાંતમાં શાંત સમાધિ લગાવીને બેઠા છે. નથી જગતની જંજાળ, નથી કોઇની પરવા. ચિદાનંદમાં મગન છે.

મૃત્યુલોકમાં સત્તાસુર નામનો એક રાક્ષસ રહે છે. તેને કાને વાત ગઈ છે કે, તપ કરવાથી ઘણી સિદ્ધિઓ મળી શકે છે. તેણે આકરી તપશ્ચર્યા શરૂ કરી. ભડકે બળતો તાપ સહન કર્યો. થરથરાવી નાખતી ટાઢ સહન કરી. ભૂખ તરસ વેઠીને તપ કર્યું. ભોળાનાથ પ્રસન્ન થયા અને વિજ્ઞાન દેવનું રૂપ ધારણ કરીને સત્તાસુરની સામે આવ્યા અને બોલ્યા—હે ભક્ત, તારી આકરી તપશ્ચર્યા જોઈને હું પ્રસન્ન થયો છું. માટે માગ માગ, વરદાન માગ.

સત્તાસુરે આંખો ઉઘાડીને જોયું અને પૂછ્યું : હે ભગવાન, આપ કોણ છો ? મેં તો ત્રિશૂળધારી વ્યાઘ્રામ્બરધર એવા શંકરનું ધ્યાન ધર્યું હતું. આપ તો કંઇ જુદા જ દેખાઓ છો !

શંકર બોલ્યા—'હે વત્સ, હું તે જ શંકર છું, મહાદેવ છું, વિજ્ઞાનરૂપ ધારણ કરીને તારી સામે આવ્યો છું. વીસમી સદીમાં જે સ્વરૂપ જોઇએ તે મેં ધારણ કર્યું છે. માટે શંકા ન લાવ અને વરદાન માગી લે.

સત્તાસુરે કહ્યું—પ્રભો ! એવી વસ્તુ આપો કે જેની ઉપર હું એ નાખું તે ભસ્મ થઈ જાય !

ભોળા શંકરે કહ્યું—લે વત્સ, આ લે. આ વસ્તુ જયાં નાખશે ત્યાં સેંકડો માઇલ સુધી વિનાશ થશે, રાખ થશે. લે આ મહાશક્તિ-એટમ બોમ્બ.

સત્તાસુરના હાથમાં એટમ બોમ્બ આપીને ભગવાન શંકર, સંહારમૂર્તિ મહાદેવ-અદૃશ્ય થઇ ગયા અને મદમાતો સત્તાસુર ચારે બાજુ નાચવા લાગ્યો. ઘણાંઓની રાખ થઈ છે. હવે સત્તાસુરનો નાશ કેમ થાય તેને માટે દેવલોકમાં ચર્ચા ચાલે છે.

શેષની પથારી ઉપર શાંત નિદ્રામાં ભગવાન વિષ્ણુ સૂતા છે. લક્ષ્મી તેમની ચરણસેવા કરે છે.

મૃત્યુલોકમાં વિત્તાસુર નામનો રાક્ષસ રહે છે. તેને ઈચ્છા થઈ કે, ગમે તેમ કરીને બધા લોક મારા તાબામાં આવી જાય. તેણે વિષ્ણુની ઉપાસના શરૂ કરી. વનવન રખડે, અનેક ક્ષેત્રોમાં જાય, તીર્થોમાં નહાય, પશુઓના વનમાં ને રેતીના રણમાં ચાલે, સાગરમાં સ્નાન કરે ને અખંડ હરિનામ જપે. અનેક દિવસના ઉપવાસ થયા. એક દિવસે ભગવાન વિષ્ણુએ દર્શન દીધાં અને કહ્યું—વત્સ, સાવધ થા. હું તારી અપાર ભક્તિ જોઈને પ્રસન્ન થયો છું. માટે જે વરદાન માગવું હોય તે માગી લે.

સાક્ષાત્ વિષ્ણુને જોઈને વિત્તાસુરને ખૂબ હર્ષ થયો. તેણે વિષ્ણુને પ્રણામ કર્યા. અને કહ્યું—'હે ભગવન્ ! મને જો આપ કંઈ આપવા માગતા જ હો તો એક જ વસ્તુ આપો જેથી ગમે તે વસ્તુ મળી શકે.'

ભગવાને કહ્યું—' લે વત્સ, આ કોથળી. આમાં નાણાં છે; તેના તું ગમે તે વસ્તુ મેળવી શકશે.'

થેલી આપીને ભગવાન વિષ્ણુ પાછા ઊંઘવા ચાલ્યા ગયા. વિત્તાસુર નાણાં આપીને ચોખ્ખું ઘી દૂધ, ઘર, પતરાં, સિમેન્ટ, બધાં સુખો, મધ, મિઠાઈ, બધી વાનીઓ ખરીદીને આરોગવા લાગ્યો. પ્રામાણિક માણસોને પેટપૂરતું પણ ખાવાનું મળતું નથી. હવે બધી જ જણ - બધો જ વાતોની તંગી પ્રવર્તે છે. ન્યાય પણ કોથળીવાળાને પક્ષે જાય છે. હવે માનવોમાં ચર્ચા ચાલે છે કે આ વિત્તાસુરનો નાશ કેમ થાય ? માનવો માને છે કે વિત્તાસુરનો નાશ વિકેન્દ્રીકરણથી થશે. અને દેવો માને છે કે સત્તાસુરનો નાશ સેવા વૃત્તિથી થશે.

કાળ ભગવાનને નમસ્કાર !

('સર્વોદય પરિવાર પત્રિકા'માંથી) —શ્રીકાન્ત આપ્ટે

આપણી અંદર શું છે ?

આપણે જન્મીએ છીએ ત્યારે આપણને ૨૭૦ હાડકાં હોય છે, પણ મૃત્યુ વખતે માત્ર ૨૦૬ રહે છે. બાકીનાં ૬૪નું શું થાય છે? આપણી બાલ્યાવસ્થા દરમિયાન તે બીજાં હાડકાંઓ સાથે જોડાઈ જાય છે.

આપણને ૫૨૭ જુદા જુદા સ્નાયુઓ મળ્યા છે, જેમાંના ૮૩ માથામાં છે. આપણા શરીરમાં જે વિદ્યુત રહેલી છે તેનાથી આપણે ૨૫ વોટના વીજળી ગોળાને ત્રણ મિનિટ સુધી પ્રકાશિત કરી શકીએ.

દરેક કલાકે આપણું શરીર જે ગરમી ગુમાવે છે તેના વડે વરાળથી ચાલતું એન્જિન ત્રણ કલાક ચલાવી શકાય અથવા આર મોટી આની કીટલી ભરવા જેટલું પાણી ઉકાળી શકાય.

આપણા વજનનો ૨/૩ ભાગ પાણી છે. આપણા શરીરમાંથી પાંચમા ભાગનું પાણી જો આપણે ગુમાવીએ તો એથી મૃત્યુ નિશ્ચિત બને. ૧/૧૦ જેટલા ભાગનું પાણી ચાલ્યું જાય તો ગંભીર માંદગી આવી પડે. પણ ઉપવાસ કરવાથી આપણી બધીજ સાચવેલી ચરબીનો જથ્થો

અડધ જેટલું પ્રોટીન અને લગભગ બધો જ પ્રાણિજન્ય સ્ટાર્ચ ખલાસ થઇ જાય તો પણ, આરોગ્યને કશું નુકસાન સહેવું પડતું નથી.

એક દિવસમાં આપણું હૃદય ૧,૦૩,૬૮૯ વાર ધબકારા કરે છે, આપણું લોહી ૧.૬૮, ૦૦,૦૦,૦૦૦ માઈલનું ભ્રમણ કરે છે. આપણે ૨૩,૦૪૦ વાર લીધેલા શ્વાસમાં ૪૩૮ ઘનફૂટ હવા હોય છે, અનાજ અને પાણી મળીને આપણે પાંચ રતલ વજન પેટમાં નાખીએ છીએ. આપણા શરીરમાંથી નીકળતો પરસેવો ૧-૪૩ પાઇન્ટ (સાધારણ મોટો કાચનો ગ્લાસ) હોય છે. એક દિવસમાં આપણા નખ ૦'૦૦૦૦૪૬ ઇંચ અને વાળ ૦'૦૧૭૧૪ ઇંચ ઊગે છે.

તંદુરસ્ત માણસમાં એના વજનના બારમા ભાગનું લોહી હોય છે. સાધારણ પુખ્ત ઉંમરના માણસમાં ૯ થી ૧૨ પાઇંટ લોહી હોય છે, ને દરેક પાઇંટનું વજન લગભગ એક રતલ જેટલું થાય છે. આપણા લોહીમાં ૩/૪ ભાગ પાણી હોય છે. ૩ થી ૪ પાઇન્ટ જેટલું લોહી ગુમાવવામાં આપણને કોઇ ખાસ ભય નથી.

આપણી પાસે અગિયાર ઇન્દ્રિયો છે. દૃષ્ટિ, શ્રવણ, ઘ્રાણ, સ્વાદ ને સ્પર્શની પાંચ ઇંદ્રિયોમાં શરીરશાસ્ત્રીઓએ આ નવી ૭ ઇન્દ્રિયો ઉમેરી છેઃ ગરમીનું ભાન, સમતુલાનું ભાન, ભૂખ, સ્નાયુભાન, દુઃખ તરસ.

(લીડર મેગેઝીન)

ભારત સરકારના

દફ્તર વિનાના પ્રધાન : શ્રી. વી. કે. કૃષ્ણ મેનન

જગતને યુદ્ધના વિનાશક માર્ગે જતું રોકવાના ભારતના પુરુષાર્થમાં શ્રી. કૃષ્ણ મેનનનો ફાળો નાનોસૂનો નથી. રૂઢ અર્થમાં ભલે એ મુત્સદ્દી નથી, છતાં એમની વિચક્ષણ બુદ્ધિપ્રતિભા અઠંગ મુત્સદીઓને પણ મહાત કરી શકે છે. પ્રશ્નના હાર્દને ખોળતી વેધક દૃષ્ટિ ફેંકતાં એમનાં તેજસ્વી ચક્ષુઓ આજે જાણે વિશ્વરાજકારણમાં 'લાલ લીલી ટ્રાફિક લાઇટ' સમાં બની ગયાં છે. આજે અહીં તો કાલે કેરોમાં, બીજે લંડનમાં અને ત્રીજે દિવસે સવારે ન્યુયોર્કની ધરતીને પહોંચતી એમની વિરાટ ફાળો એવા જ વિરાટ પ્રશ્નોને આંબતી હોય છે.

કોરિયા કે હિંદી ચીન, અણુશક્તિ, નિઃશસ્ત્રીકરણ કે સુએઝ–જગતના રાજકારણને આંધીમાં નાખતી હરકોઈ સમસ્યાનો સહજગમ્ય ઉકેલ તેઓ ઘણી જ આસાનીથી શોધી આપી શકે છે. જગતમાં શાંતિનાં બળો સંગઠિત કરવાં, રાષ્ટ્ર રાષ્ટ્ર વચ્ચે સુમેળ અને સહકારની ભાવના સરજાવવી, એ ભારતની વિદેશનીતિના પાયામાં રહેલા 'પંચશીલ'ના આદર્શને ધ્રુવપદે રાખીને અતિવિકટ પ્રશ્નોમાં ઉભય પક્ષોને ન્યાય્ય એવી ઉકેલ–ફોર્મ્યુલા ઘડી આપવામાં એમના જેટલું જગતમાં આજે કોઇ જ પારંગત નથી.

અજબ છે આ માનવી ! અનેક લોકોને એમના પ્રત્યે અણગમો છે; કારણ કે એ સારા છે, ઘણાને એમના પર અવિશ્વાસ છે, કારણ કે એ પ્રમાણિક છે. અને ઘણા બધા લોકો એમના પ્રતિ ભક્તિભાવ રાખે છે, પણ તે દેવતા નહિ માનવી જ છે. જગતના રાજકારણમાં શ્રી.

કૃષ્ણ મેનન આજે ખૂબ જ મહત્ત્વની વ્યકિત છે, તેનો કોઈ જ ઇન્કાર કરતું નથી. હરતું ફરતું, એક ખંડથી બીજે ખંડ ઘૂમતું જગતનું જાણે જીવંત હૃદય !

આંતરરાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રે એમના જેવો ભાગ જગતમાં આજ સુધી કોઈએ ભજવ્યો નથી. પૂર્વ અને પશ્ચિમ બન્નેના સંસ્કારો એમણે આત્મસાત્ કર્યા છે. ભારતમાં એમને ઘણી વાર બ્રિટનતરફી ગણી વગોવવામાં આવે છે. કારણ એટલું જ કે પુખ્ત વયે એમની સારી એવી કારકિર્દી બ્રિટનમાં જ વીતી છે જ્યારે બ્રિટનમાં એક ઉદ્દામ તરીકેની એમની પ્રતિષ્ઠા છે.

ન્યુયોર્ક, બાન્ડુંગ, પેકિંગ–ટૂંકામાં આખા જગતમાં ગમે ત્યાં હાથમાં લાકડી રાખીને ફરતા આ માનવી દેખાય છે ત્યાં નાના માનવીઓ એની પ્રતિભાથી અંજાઈ જાય છે અને એ બધા પર એવી છાપ પડે છે કે એમનું કામ સર્વશક્તિમાન ઈશ્વર અને માનવજાત વચ્ચે લવાદ બનવાનું છે.

કોણ છે આ કૃષ્ણ મેનન ?

ઓગણસાઠ વર્ષની વયના વેન્ગાલીલ કે. કૃષ્ણ મેનનનો જન્મ મલબારમાં થયો હતો. અને ૨૬ વર્ષની વયના મદ્રાસી બી. એ. તરીકે એમણે લંડનમાં પગ મૂક્યો હતો.

લંડનમાં એમની પ્રતિભા તુરત ઝળકી ઉઠી. લંડન સ્કૂલ ઓફ ઇકોનોમિકસમાં શ્રી. હેરોલ્ડ લાસ્કીના હાથ હેઠળ તેમણે તાલીમ લીધી અને રાજકારણના વિજ્ઞાન (પોલિટિકલ સાયન્સ)માં બી. એસસી ફર્સ્ટ ક્લાસ ઓનર્સ તથા એમ. એ ઓનર્સની ઉપાધિઓ મેળવી, ઇનર ટેમ્પલના બારિસ્ટર બન્યા અને ભારતની આઝાદીના ઉત્સાહી પુરસ્કર્તા બની રાજકારણના રંગે રંગાયા.

ઉજ્જ્વળ શૈક્ષણીય કારકિર્દી પછી પણ તેઓ લંડનમાં જ રોકાયા, ત્યાંના જાહેર જીવનમા પડયા અને પાર્લામેન્ટમાંના મજૂર પક્ષની કારોબારી મંડળના અધ્યક્ષ બન્યા. એ સાથે ઇકોનોમિકસમાં એમ એસસી ની ઉપાધિ પણ પ્રાપ્ત કરી. ઈ. સ. ૧૯૪૭ સુધી લંડનના એક પરગણા સેન્ટ પેન્ક્રાસની સુધરાઈ સમિતિના તેઓ સભ્ય રહ્યા, પણ હજારો લોકોએ સૌથી વિશેષ તો એમને 'ઇંડિયા લીગ' ના મહામંત્રી તરીકે જ પિછાણ્યા. પાટનગર લંડનના રાજકીય જીવનમાં એમણે એક વિશિષ્ટ સ્થાન જમાવ્યું. શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂ એમના પરિચયમાં આવ્યા અને પહેલા જ પરિચયે એમના પ્રતિ આકર્ષાયા. શ્રી કૃષ્ણ મેનનનું વ્યક્તિત્વ જ એવું હતું કે જે કોઈ એમના પરિચયમાં આવતું તે એમને ચાહવા લાગી જતું, પણ શ્રી નહેરૂ અને તેમની વચ્ચે તો એક એવી લાગણી જાગી જે કંઈક વિશેષ હતી અને જે હંમેશાં વૃદ્ધિગત થતી રહી.

ઈ.સ. ૧૯૪૭ માં ભારત આઝાદ બન્યું અને બ્રિટન ખાતેના ભારતના પ્રથમ હાઈ કમિશ્નર તરીકે સ્વાભાવિક રીતે જ એમની વરણી થઈ લગભગ સંન્યાસી જેવું જીવન જીવતા શ્રી. મેનન માટે આ અણધાર્યું પરિવર્તન હતું. તેઓ ન કદી સિગરેટ પીતા કે ન મદ્યને સ્પર્શતા. તેઓ ભોજન લેતા હોય એમ પણ ભાગ્યે જ કોઈને લાગતું ! વર્ષો સુધી ચાના પ્યાલા પીને જ એમણે ચલાવી લીધું હોય એમજ જણાતું. તેમના વિશે એવી છાપ પડી હતી કે, તેઓ દિવસના સત્તાવીસ (!) કલાક કામ કરે છે. જ્યાં બસથી પહોંચાતું હોય ત્યાં તેઓ મોટરમાં જતા નથી અને એમ લાગે છે કે આજ સુધીની તેમની જિંદગીમાં એમણે એક બેગમાં સમાઇ શકે તેથી વિશેષ કોઇ સામગ્રી પણ ભેગી કરી નથી......

આ કૃષ્ણ મેનન ! ! આજે એ શું બન્યા છે તે વર્ણવવું ઘણું મુશ્કેલ છે.

એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે ઘૂમતા તેઓ એક જ સભ્યના બનેલા પ્રતિનિધિમંડળ જેવા છે જગતને તેઓ મોહક અને ડરામણુ વ્યક્તિત્વ ધરાવતી એક મહાન પ્રતીકરૂપ વ્યક્તિ લાગે છે. શ્રી કૃષ્ણ મેનન સ્વતંત્ર ભારતના પ્રતિનિધિથી પણ કંઇક વિશેષ છે...જાગ્રત એશિયાખંડની આકાંક્ષાઓ એમની દ્વારા વ્યક્ત થઇ રહી છે. જગત સાથે ખભેખભા મિલાવીને અને કયારેક એકેક ડગલાં આગળ પણ નીકળી જતા પૂર્વનાં એમનામાં દર્શન થાય છે.

તેઓ જગતના સૌથી વિશેષ લડાયક શાંતિવાદી છે સંઘો જૂથોના તેઓ પ્રખર વિરોધી છે, સાદગી માટેના જગતના સૌથી સંકુલ હિમાયતી છે. ટૂંકમાં, તેઓ જગતના સૌથી વધુ યુરોપી રંગે રંગાયેલા પૌરસ્ત્ય છે. (" યાત્રિક " માંથી)

વર્ષાકાળે દેડકાં કયાંથી આવે છે ?

વરસાદનું એક ઝાપટું પડે છે ને જે કયાંય દેખાતા ન હતા, તે દેડકા કયાંથી ડ્રાઉં ડ્રાઉં કરતા નીકળી પડે છે ? જાણે આકાશમાંથી વરસાદનાં ફોરાં સાથે જ પડ્યા હોય ને ! તેઓ કયાંથી આવે છે તે આપણે બધા જાણતા નથી, કારણ કે આપણે તો તેમને કૂપ–મંડૂક કહીને તેમની ઉપેક્ષા કરી છે. પરંતુ યાદ રાખજો કે, આ પૃથ્વી પર આપણા પૂર્વજો ન હતા ત્યારે ૨૦ કરોડ વર્ષ પહેલાં પણ દેડકાના પૂર્વજો હતા. પ્રાણીઓમાં તેઓ એક વખત સૌથી મોટા હતા. આ પૂર્વજોએ ઉત્ક્રાંતિના ક્રમમાં વિવિધ જાતનાં પ્રાણીઓને જન્મ આપ્યો છે. કોઈ પેટે ચાલનારાં થયા, કોઈ આંચળવાળાં પ્રાણી થયાં, કોઇ પક્ષી થયાં, કોઇ માછલાં થયાં, કોઇ દેડકાં થયાં. આમ આ બધાનો પૂર્વજ એક હતો

કેવો ઉભયચારી !

જે જીવ આજ ૨૦ કરોડ વર્ષથી શાખા–પ્રશાખા વિસ્તારતો આવ્યો છે, કાળ સામે ઝઝૂમતો આવ્યો છે અને છતાં કૂપમંડૂક ગણાઇને વિનમ્ર તથા ઉપેક્ષિત રહ્યો છે તેમાં કેવી પ્રબળ જિજીવિષા, જિજીવિષા નહિ તો જીવનશક્તિ હશે ! તેની પહેલી લાક્ષણિકતા તો એ છે કે જયારે જલચર જીવો પાણીમાં જ રહે છે અને સ્થલચર જીવો ધરતી પર જ રહે છે, ત્યારે દેડકા ઉભયચર છે. તે પાણીને તળીએ રહે છે. પાણીની સપાટી પર રહે છે, પાણીકાંઠે રહે છે, ધરતી પર રહે છે, ઝાડપર રહે છે, રણમાં રહે છે, જંગલમાં રહે છે, ધીખતા ગરમ પ્રદેશમાં રહે છે, થીજાવી દેતા હિમાચ્છાદિત ધ્રુવપ્રદેશમાં પણ રહે છે. ધરતીની ઉપર રહે છે અને ધરતીની અંદર દટાઈ પણ રહે છે ! તેની આ શક્તિ જોઇને માણસને લઘુતા તો શું, પામરતાનો અનુભવ થવો જોઇએ. કદાચ એથી જ માણસ દેડકાને ચીરીને તેમાંથી જીવનનાં રહસ્યો શોધે છે !

સાપને ખાતો દેડકો !

જગતમાં બે હજાર જાતના દેડકા થાય છે. નાનામાં નાના વટાણા જેવડા હોય છે, મોટામાં મોટા એક ફૂટના ! તે શું ખાય છે તે તમારે જાણવું છે ? મુંબઇના ઘોડબંદર જેવા ધોરી રસ્તા પર એક વખત મેં દેડકાનો આર્તનાદ સાંભળીને સાપ જોવાની અપેક્ષા રાખી, પણ ત્યાં તો એક મધ્યમ-કદના દેડકાને એક મોટો દેડકો ખાઇ રહ્યો હતો ! સાપ દેડકાને

ખાઇ જાય છે એ તો તમે જાણો છો, પણ મોટા દેડકાં નાના સાપને પણ ખાઇ જાય છે ! દેડકો પકડનાર સાપ ઉપર બીજા દેડકાઓએ હુમલો કરીને તેને ભગાડવાનો દાખલો નોંધાયો છે. જીવડાં તેમનો મુખ્ય ખોરાક છે, પણ માછલી, નાના સાંઢા, નાના કાચબા, ઊંદર, પક્ષી અને બીજું જે કોઇ તેના મોઢામાં સમાઇ શકે તે તેનો ખોરાક છે. એક રીતે એમ પણ કહી શકાય કે દેડકો પોતાને પણ ખાઇ જાય છે ! કારણ કે તે સાપની જેમ (પણ સાપ જેવી નહિ) પોતાના શરીર પરથી ખાલ ઉતારે છે તેને તે પોતે જ ખાઇ જાય છે !

કેવી જીભ !

દેડકાને જીભ છે એવડી માણસને હોત તો આ દુનિયામાં કોણ જાણે કેવા અનર્થ થાત ! દેડકાની જીભ તેના શરીર કરતાં લાંબી છે અને છતાં તેની મોઢાની ડાબલીમાં સંકોચાઇને સમાઇ જાય છે. નવાઇની વાત તો એ છે કે તેની જીભનો છેડો ગળા તરફ વળેલો છે ! દેડકો રામ અને અર્જુન જેવો અચૂક નિશાનબાજ છે. તેની જીભને છેડે બહુ ચીકણો પદાર્થ હોય છે. જીભ લાંબી કરીને તે જીવડાંને ઝડપી લે છે. આ પૃથ્વીને જીવડાં વડે ઢંકાઇ જતી અટકાવવામાં દેડકાનો ફાળો બહુ મોટો છે.

કેવાં ફેફસાં !

જીવનમરણના સંગ્રામમાં જેનો જીવ અગણિત પ્રકારના શત્રુઓ હોવા છતાં ૨૦ કરોડ વર્ષથી સફળ સામનો કરી રહ્યો છે તેની શક્તિ તમને તાજુબ નથી કરતી ? આપણે એક મિનિટ ડૂબકી મારશું, તો મૂંઝાઇ જશું. દેડકાને તેના શરીરના પ્રમાણ કરતાં પણ નાનાં અને નબળાં ફેફસાં હોવા છતાં તે પા કલાક પાણીને તળિયે આસાનીથી છુપાઇ રહી શકે છે. હવા લેવા માટે આ ફેફસાં તેને નાનાં પડે છે. તેથી કુદરતે તેને બીજી સગવડ આપી છે. તે ચામડી દ્વારા સીધો પ્રાણવાયુ લઈ શકે છે, જે તેના લોહીમાં ભળી જાય છે. આવી સગવડ આપણને હોત તો ?

' ઇંડાંમાંથી નીકળ્યા પછી દેડકાનાં બચ્ચાં ખરેખર માછલી સ્વરૂપનાં હોય છે. તેમને ફેફસાં નથી હોતા, પણ પાણીમાંથી પ્રાણવાયુ ચૂસી લેવા માટે ઝાલર (Gill) હોય છે. જ્યારે તેઓ પુખ્ત વયે પહોંચે છે ત્યારે શરીરના આકાર અને બંધારણમાં સંપૂર્ણ પરિવર્તન આવી જાય છે.

ખાનારા ને ખવાઇ જનારા

કેટલા બધા શત્રુઓ સામે દેડકો ઝઝૂમે છે ! તેનો સૌથી મોટો શત્રુ માણસ છે કે સાપ ? કદાચ માણસ હશે, કારણ કે સાપને દેડકો ગળી જવામાં જ રસ છે, તેને ચીરીને પ્રયોગ કરવામાં નહિ. જગતમાં માણસ રોજ હજારો દેડકા ચીરે છે અને જીવશાસ્ત્રનું જ્ઞાન મેળવે છે. તેમજ નવું સંશોધન કરે છે. અને માણસ દેડકાને સ્વાદિષ્ટ વાનગી પણ ગણે છે ! તેનાં ઇંડાં અને બચ્ચાને ઘણાં જળચર પ્રાણીઓ ગળી જાય છે. દેડકાને સાપ, માછલાં, છછૂંદર, કાચબા, પક્ષીઓ, જળબિલાડા વગેરે અનેક પ્રાણીઓ ખાઇ જાય છે. કુદરતે તેમની સામે દેડકાને જાતજાતનું રક્ષણ આપ્યું છે. કોઇ આત્મગોપનની કળામાં પ્રવીણ છે જેથી તે દુશ્મનની નજર સામે પણ અદૃશ્ય રહી શકે; કોઇ પોતાનું શરીર ફુલાવીને દુશ્મનને ડરાવે છે, કોઇ ઘોંઘાટ કરીને તો કોઇ આર્તનાદ કરીને દુશ્મનને છોભીલા બનાવે છે. કોઇ પોતાના શરીરની લંબાઇ કરતાં ૨૫-૫૦ ગણો લાંબો ઠેકડો મારીને ગાયબ થઈ જાય છે, કોઇ સંકોચાઇ

જાય છે, કોઇ ઉંધા થઇને પોતાના પેટમાં ચિત્રવિચિત્ર રંગ દુશ્મનને બતાવીને તેને મૂંઝવી નાખવાનો પ્રયાસ કરે છે અને છતાં રોજ અસંખ્ય દેડકા શિકાર બની જાય છે.

ઝેરી દેડકા

બીજા પ્રકારના દેડકા (toads) ને પીઠ પર ગ્રંથિઓ હોય છે, જેમાં ઝેર હોય છે, જે માણસને ન મારી શકે તો બીજા નાના દુશ્મનોને તો મારી શકે કે હેરાન કરી શકે. ચીનાઓએ શોધી કાઢયું કે લોહીના ઓછા દબાણનું ઔષધ આ જાતના દેડકા છે! શોખીન ફ્રેન્ચો પણ કેટલીક જાતના દેડકાને લહેજતથી ખાય છે!

એક દિવસ અરધી રાતે દેડકાના આર્તનાદથી હું જાગી ઊઠયો અને સાપ દેડકાને ગળી જતો હશે એમ માનીને સાપને મારવા લાકડી તથા ટોર્ચ લઇને અવાજની દિશામાં દોડી ગયો પરંતુ દેડકાને ખાઇ જવા માગતો દુશ્મન સાપ નહિ. પણ એક છછુંદર હતી અને તે પણ દેડકાથી નાની!

કેવી વિનમ્રતા!

આ જીવનસંગ્રામમાં દેડકો નામશેષ ન થઈ જાય તે માટે કુદરતે તેને આશ્ચર્યજનક પ્રજનનશક્તિ આપી છે. સ્ત્રીએ વધુમાં વધુ એકસાથે પાંચ બાળકને જન્મ આપ્યો છે અને જગતમાં તેની મોટામાં મોટી જાહેરાત થઇ છે; દેડકી એક સાથે, સેંકડોથી માંડીને ૨૦,૦૦૦ ઇંડાં મૂકીને વિનમ્ર તેમ જ મૂંગી રહી શકે છે. એક વખત એક ઠેકાણે ચોમાસામાં મેં એટલી બધી દેડકીઓ (મંડૂકાર્ભકની અવસ્થા પૂરી કરીને દેડકાની અવસ્થામાં પ્રવેશેલ નાનકડા દેડકા) જોઇ હતી જમીનના વિશાળ પટમાં એમને કચરી નાખ્યા વિના પગ મૂકવાની કયાંય જગ્યા ન હતી!

કલાપિએ ગાયું છે:

મને વ્હાલાં વ્હાલાં પ્રલય ઘમસાણો પવનનાં.

'સ્પેઇડ ફુટ' જાતનો એક દેડકો થાય છે. તેને ખરેખર પ્રલય ઘમસાણો જ પ્રિય છે, કારણ કે જયારે ભયંકર તોફાન થાય છે ત્યારે જ તે પ્રજનન કરે છે! પનામા (મધ્ય અમેરિકા)નો સોનેરી દેડકો સૌથી સુંદર છે અને સૌથી કોમળ પણ છે, કારણ કે જો તેને અર્ધો કલાક તડકામાં રાખ્યો હોય તો મરી જાય છે.

માતૃકર્તવ્ય પૂરું

દેડકી પાણીમાં ઇંડાં મૂકે એટલે તેનું માતૃકર્તવ્ય પૂરું થાય છે. પણ જીવડાંની જેમ તે ઇંડાં મૂકીને મરી નથી જતી. નાનાં પ્રાણીઓની સરખામણીમાં તે દીર્ઘાયુ છે અને કેટલાક દેડકા ત્રણ દાયકા જીવ્યાના દાખલા નોંધાયા છે! ૨૦ થી ૩૦ દિવસમાં ઈંડામાથી બચ્ચાં નીકળે છે, જે મંડૂકાર્ભક (tadpoles)કહેવાય છે. તેઓ માછલીને મળતાં હોય છે. ધીમે ધીમે તેઓ દેડકાનું સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરે છે અને ફેફસાં મેળવે છે. પુખ્ત વયે પહોંચતાં તેને ૨-૩ વર્ષ લાગે છે.

દેડકાની નિદ્રા

રોજ અસંખ્ય દેડકા જન્મે છે અને મરે છે, જેઓ મરતા નથી તેઓને મારે છે. આ ભીષણ જીવન-સંગ્રામમાં તેઓ આત્મરક્ષણ માટે દુશ્મનો સામે ઝઝૂમે છે. અને પેટ ભરવા

એની નીચે ઘોડા થઇને ઊભેલા બધા છોકરાં ગુસ્સે થયા. કહેવા લાગ્યા: અલ્યા, તું એકલો એકલો કેરી કેમ ખાઇ જાય છે ? એક વાર બધી કેરીઓ નીચે નાખ. પછી આપણે બધા ભેગા થઇ વહેંચીને ખાઈશું.'

પણ પેલો નાનકો તો માને જ શાનો ! એને તો કેરી દાઢે વળગી હતી એણે તો કોઇનું સાંભળ્યા વિના કેરી ખાધે જ રાખી. પછી સૌથી નીચે જે હૃષ્ટપુષ્ટ છોકરો ઘોડો થયેલો એણે આખરે ચિડાઇને એ નાનકાને ચેતવણી આપી ' અલ્યા એય ! કેરી કંઇ. તારા એકલાની મહેનતથી નથી મળી તે આમ ખાધે રાખછ. આપણા સૌની સહિયારી મહેનતથી જે ફળ મળે તે આપણે વહેંચીને ખાવાનું હોય. છતાં જો તું નહિ માને તો પછી હું હવે નીચેથી ખસી જઇશ. અને યાદ રાખ, હું ખસ્યો તો તારી ખેર નથી. તું સીધો જ ભોંય પટકાઇશ, અને તારાં ટાંટાં રંગાઈ જશે. '

નાનકાને આ ચેતવણીની ગંભીરતા સમજાઇ. એણે સમજીને બધી કેરીઓ નીચે ફેંકી. પછી સહિયારી મહેનતનાં સહિયારાં ફળ બધાએ વહેંચીને રુચિ મુજબ મોજથી ખાધાં. કોઇ ભૂખ્યું ન રહ્યું, કોઇને અસંતોષ ન રહ્યો.

પણ...પણ આપણા દેશમાં આજે આ કથામાં પેલા નાનકાએ એકલા એકલા કેરીઓ ખાવા માંડી હતી એવી સ્થિતિ સર્જાઇ રહી છે. જે શરીર સશક્ત છે, મહેનતુ છે એવા કામદારો અને કિસાનો છેક નીચે ઘોડા થઇને ઊભેલા છે. તેમના ઉપર સવાર થયેલા શેઠિયાઓ અને માલેતુજારો એકલા એકલા ફળ ખાઇ જાય છે. એમને ખબર નથી કે એ નીચેના ઘોડા ક્યાં સુધી આ સહન કરશે ? એમની ધીરજનો અંત આવ્યા વિના રહેવાનો છે ? જ્યારે તેઓ કંટાળશે ત્યારે તેઓ નીચેથી ખસી જશે અને એમની ઉપર ઘોડેસવાર થઇને ફળ ખાઇ જનારના હાલ હવાલ થઇ જશે. કામદારો કામધંધા કરવા છોડી દેશે, કિસાનો ખેતી કરવી છોડી દેશે તો શી હાલત થશે એનો કોઇને વિચાર નથી આવતો. પણ એકલા એકલા મીઠાં ફળ ખાઇ રહેલા એ મૂડીવાદીઓને આ આવી રહેલી ક્રાંતિનાં ઘોડાપૂર જેટલાં વહેલાં દેખાય તેટલું સારું. અને એથી સંત વિનોબાજી કહે છે કે ભાઈઓ સમજી જાવ, ચેતી જાવ અને એકલા એકલા ન ખાવ, વહેંચીને ખાવ ! જાતે જીવવું હોય અને દુનિયાને જીવાડવી હોય તો વહેંચીને ખાવ !

—થોમસ ચેરિયન.

સ્વર્ગ અને નરક

એક હતો છોકરો. ઉંમર હશે સાત આઠ વર્ષની. દાદીમા એને ઘણી વાતો કહેતાં. એમાં સ્વર્ગની વાતો પણ આવતી. એને થયું કે સ્વર્ગ જોવા જેવું ખરું.

એક દિવસ એ તો ઉપડ્યો. એક એકાન્તમાં આવેલા મંદિરે. ભગવાનની મૂર્તિ સામે બેસીને એણે તો પ્રાર્થના કરવા માંડી; એ તો ભૂખ ભૂલી ગયો, તરસ ભૂલી ગયો, ભગવાનની મૂર્તિ સાથે એ તો એકાકાર બની ગયો. છેવટે ભગવાન એના પર પ્રસન્ન થયા. ભગવાન કહે: માગ, માગ, માગું તે આપું. છોકરો કહે: મને સ્વર્ગ બતાવો,

અને ભગવાને એને સ્વર્ગમાં દાખલ થવાની પરમીટ ફાડી આપી. એ લઇને તે તો ઉપડયો સ્વર્ગના માર્ગે.

રસ્તામાં એક થાંભલો આવ્યો. તેના ઉપર એક પાટિયું લગાડયું હતું. પાટિયા પર આંગળી બતાવતા હાથના ચિત્ર સાથે લખ્યું હતું: 'નર્ક'.

છોકરાને થયું: આ નર્કમાં જવાનો રસ્તો વચ્ચે આવ્યો છે તો લાવને નર્કમાં પણ જઇ આવું. એ તો ઉપડયો નર્કમાં, ત્યાં પહોંચ્યો તો શું જોયું ? સુંદર સરોવરો, તળાવો, નદીઓ, મઝાના બગીચા, વિશાળ રસ્તા, મોટા મોટા આકર્ષક બંગલાઓ, મહેલ મહેલાતો જોઇને આંખ ઠરી જાય એવો દેખાવ હતો એ નર્કનો !

આ નર્કમાં ફરતે ફરતે છોકરો એક ભવ્ય મહેલમાં પહોંચી ગયો. તેમાં એક વિશાળ હૉલમાં એક મોટા ટેબલ પર ભાતભાતનાં ફળો મેવા મિઠાઇઓનો એક મોટો ઢગલો કરવામાં આવ્યો હતો. એ ટેબલની આસપાસ અનેક માણસો ખુરસીઓ પર ગોઠવાઇ ગયા હતા ભગવાને આ લોકોના હાથે લાંબા ચમચા બાંધી દીધા હતા. એ ચમચા પર તેઓ ફળ, મિઠાઇ વગેરે લેતા ખરા, પણ ચમચા લાંબા હોવાથી તેઓ ખાઇ શકતા નહોતા. ખાવા હાથ માટે વાળે ને મિઠાઇ ભરેલો ચમચો છેક માથા પર પહોંચી જતો.

આમ ફળ ઘણાં હતાં, મિઠાઇ પુષ્કળ હતી. પણ કોઇ ખાઇ શકતા નહોતા. તેથી તેઓ એકબીજા પર ગુસ્સે થતા, લડતા ઝગડતા, મારામારી કરતા વર્ષોથી આ સ્થિતિ ચાલુ હતી.

આ બધું જોઇને દુ:ખ પામી છોકરો તો ઉપડયો સ્વર્ગ તરફ. સ્વર્ગમાં ગયો તો તો નર્કમાં જેવો દેખાવ હતો તેવો જ દેખાવ ત્યાં પણ જોવા મળ્યો. એ જ સરોવરો, તળાવો, નદીઓ, બગીચા, બંગલા, મહેલ મહેલાતો બધું જ નર્કના જેવું જ. કશો ફરકજ ન મળે ! એમાં વળી નર્કના જેવો જ એક વિશાળ મહેલ પણ એણે જોયો. તેના એક વિશાળા હૉલની અંદર પણ એક ટેબલ પર ફળો અને મેવા મિઠાઇનો ઢગલો પડેલો હતો. તેની ચારે બાજુ સ્વર્ગવાસીઓ ગોઠવાઈ ગયાં હતાં.

છોકરાએ જોયું કે, એમને હાથે પણ ભગવાને લાંબા ચમચા બાંધી દીધા હતા, અને છતાં બધા લહેરથી ખાઈ શકતા હતા. છોકરાએ છેક પાસે જઈ જોયું તો ખબર પડી કે, દરેક માણસ ચમચાને લીધે હાથ લાંબો બનેલો હોવાથી પોતે નહોતો ખાઈ શકતો. પણ તેથી નિરાશ ન થતાં દરેક જણ પોતાના પાડોશીને ખવડાવતો હતો. અને એમ સૌ મોજથી ખાઈ શકતા હતા; સુખી હતા.

આથી વિનોબાજી કહે છે કે ભાઈઓ, આપણી પૃથ્વી ઉપર જ આપણે જ સ્વર્ગ અથવા નર્ક પેદા કરી શકીએ છીએ. આપણે આપણા જ પેટનો વિચાર કરીએ, આપણા જ સ્વાર્થમાં રચ્યા પચ્યા રહીએ તો સમજવું કે આપણે નર્ક સર્જી રહ્યા છીએ. અને આપણો વિચાર ન કરતાં આપણાં પાડોશી માટે, આપણાં ભાઇભાંડુ માટે ઘસાઇ છૂટવાનો પ્રયત્ન કરીએ. સહકારથી જીવીએ તો માનજો કે આપણે સ્વર્ગ ખડું કરી રહ્યા છીએ. સ્વાર્થમાંથી નર્ક સર્જાય છે અને પરમાર્થમાંથી સ્વર્ગ, એકલપેટા વૃત્તિમાંથી નર્ક સર્જાય છે અને સહકારમાંથી સ્વર્ગ.

—થોમસ ચેરિયન

પૃથ્વી અને નંદી

પૃથ્વીના સર્જનની આ વાત છે.

એક વાર બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને મહેશ એકા એકા વાતો કરી રહ્યા હતા. તેમાં એમને વિચાર આવ્યો કે ચાલો આપણે પૃથ્વી પેદા કરીએ.

અને એમણે પૃથ્વી પેદા કરી, સાગર, સરોવરો, નદીઓ, તળાવો, પહાડો વગેરેથી શોભી રહેલી એ પૃથ્વી પર એમણે જીવસૃષ્ટિ ઉત્પન કરી. જીવજંતુઓ, પશુપંખીઓ અને માનવજીવોનું પણ એમણે સર્જન કર્યું.

પછી એમણે ગણતરી કાઢી: પૃથ્વી પર પાણી વધારે સર્જ્યું છે, અનાજ ઓછું સર્જ્યું છે, માટે પૃથ્વીના લોકોએ રોજ બે વાર નહાવું અને એક વાર ખાવું જોઇએ. આ નિયમ એમણે નક્કી કર્યો. અને એની જાહેરાત કરવા એમણે મહાદેવના નંદી (બળદ) ને પૃથ્વી પર મોકલ્યો.

નંદીભાઇ તો પૃથ્વી પર આવ્યા. પણ એમની બુદ્ધિ જરા જાડી એટલે એ તો ખરી હકીકતમાં ગોટાળો કરી બેઠા. એમણે તો જાહેરાત કરી કે હે પૃથ્વીના લોકો, ભગવાનનો આદેશ છે કે તમારે એક વાર નહાવું, ને બે વાર ખાવું.

નંદીભાઈ આ જાહેરાત કરીને પાછા ગયા. ભગવાને બધી વિગત પૂછી, નંદીભાઇએ જે પૃથ્વી પર કહેલું તે કહી બતાવ્યું. અને ભગવાનને ફાળ પડી. કહે: અલ્યા, તેં તો બાફ્યું!

હવે શું થાય ? છેવટે ભગવાને નંદીભાઇને જ હુકમ કર્યો કે તેં ભૂલ કરી તો હવે તું જ પૃથ્વી પર જા, અને એ ભૂલનો ભોગ પૃથ્વીના લોકોને ન થવું પડે માટે પ્રયત્ન કર.

ત્યારથી પૃથ્વી પર નંદીભાઇઓની (બળદ ભાઇઓની) જમાત સર્જાઇ. પૃથ્વીના લોકોએ હવે રોજ બે વાર ખાવાની ટેવ રાખવી હોય તો બળદનો ઉપયોગ કરી સારી રીતે ખેતી કરવી જ રહી. અને એ ખેતી કરનારમાં ખરો રસ ત્યારે જાગે જ્યારે એની પાસે પોતાની જમીન હોય.

માટે જ વિનોબાજી કહે છે કે ભાઈઓ, ધરતી માતાને વેચશો નહિ, એને વહેંચો ! જેની પાસે ટુકડોય જમીન ન હોય તેવા તમારા ભાઈઓને ખેતી કરવા તે વહેંચો ! વહેંચીને ખાશો તો સુખી થશો.

અંધતા

અંધતા શું છે અને અંધ વ્યક્તિ કોને કહી શકાય, એ વિષે અમારા નમ્ર વિચારો આ લેખમાં પ્રદર્શિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. લખવા, વાંચવા માટે જોઇતી દૃષ્ટિ ન ધરાવતી હોય, અને જીવનવ્યવહાર સરળતાથી નિર્ગમન કરી શકે તેટલી પૂરતી દૃષ્ટિ ન ધરાવતી વ્યક્તિને સામાન્ય રીતે અંધ કહી શકાય. જ્યાં કાયદાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે ત્યાં અંધતાની ચોક્કસ વ્યાખ્યા હોવી આવશ્યક હોય છે. વધારેમાં વધારે એક આંખમાં ૨૦,૨૦૦ દૃષ્ટિ ધરાવનાર વ્યક્તિને, પાશ્ચિમાત્ય દેશોમાં અંધ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

હવે અંધતા શામાંથી અને કેવી રીતે પરિણમે છે એ વિષે થોડો વિચાર કરીએ માતા પિતાની દૃષ્ટિ કોઈક કારણોને લીધે કમજોર હોય છે. તેમનાં કેટલાંક દર્દો એવાં હોય છે કે જે તેમનાં ફરજંદોની આંખોમાં ઊતરે છે અને દૃષ્ટિ નબળી પડવાનું કારણ બને છે. માતાની ગર્ભાવસ્થાના કાળમાં થયેલાં કેટલાંક દર્દો તેનાં ભાવિ બચ્ચાંની આંખો પર અસર કરે છે. પોષક તત્ત્વોના અભાવને લઈને બાળકોની આંખો નબળી પડે છે. આંખમાં સાધારણ દર્દ થતાં તે પ્રત્યે અપાતું દુર્લક્ષ અને યોગ્ય સમયે તબિબી ઇલાજ ન કરવાના કારણે આંખો ખરાબ થવાનો સંભવ હોય છે. શીતળા, વિષમજ્વર, સિફિલિસ, મેનેન્જાઇટીસ વગેરે દર્દોનું આંખ નિશાન બને છે. તેનાથી દૃષ્ટિ વિલીન થઇ જાય છે. નબળી આંખો હોવા છતાં તેનો વધુ-પડતો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તે અંધતામાં પરિણમે છે. શરીરનું આંખ એક અમૂલ્ય અંગ હોવા છતાં કેટલીક વાર તેમાં અજાણી દવાઓ નાખવાથી અથવા ઊંટવૈદોના અવળ-ચંડા અખતરાથી ભારે નુકસાન પહોંચે છે, જે સુધારવું અસંભવિત બની જાય છે. આધુનિક જમાનામાં યંત્રોનો તથા રાસાયણોનો વધુપડતો ઉપયોગ થતો હોવાથી અકસ્માત વિશેષ થાય છે, અને આંખને ઈજા પહોંચે છે અને ગભીર નુકસાન થાય છે. વિશ્વનાં બે મહાન યુદ્ધોમાં સૈનિકો અને શહેરીઓની દૃષ્ટિ દારૂગોળાથી ચાલી જવાનાં દૃષ્ટાંત વિશેષરૂપે માલૂમ પડે છે.

અંધતાને ચાર ભાગમાં વહેંચી શકાય: (૧) જન્માન્ધ, (૨) કિશોરાવસ્થામાં બનેલાં અંધ, (૩) યુવાવસ્થામાં બનેલાં અંધ, (૪ વૃદ્ધાવસ્થામાં બનેલાં અંધ.

જન્મથી અથવા બચપણમાં જે દૃષ્ટિ ગુમાવે છે તે બાળક સામાન્ય વ્યવહારથી બિલકુલ અપરિચિત હોય છે. બાળક અનુકરણથી સઘળું શીખે છે પરંતુ બાળક જો અંધ હોય તો અનુકરણ કરી શકતું નથી; એટલે કેટલીક વસ્તુઓ શીખવા એ અસમર્થ હોય છે. સૌથી મહત્ત્વની વાત એ હોય છે કે, આવાં અંધ બાળકોનાં માતાપિતાએ જાગ્રત રહી અંધ બાળકો તરફ ખાસ ધ્યાન આપી તેને યોગ્ય રીતે કેળવવા પ્રયાસ કરવા જોઈએ. બાળક અંધ છે એમ માની એને સાધારણ બાબતોથી વંચિત રાખવું એ એક ગંભીર ભૂલ છે. તેને બીજાં બાળકો સાથે હરવા ફરવા તથા રમવા દેવાની તક આપવી જોઇએ. પરંતુ તેની બધી હિલચાલ ઉપર તેનાં વાલીની ચાંપતી નજર હમેશાં રહેવી જોઇએ. તેનું વર્તન સામાન્ય બાળકો જેવું બને તે પ્રત્યે ખાસ કાળજી રાખવી જોઇએ.

કિશોરાવસ્થામાં દૃષ્ટિ વિલીન થાય છે ત્યારે માનવી સહેજ મૂંઝવણમાં મુકાઈ જાય છે. કારણ લાંબો જીવનપંથ અંધારામાં વ્યતીત કરવાનો હોવાને- કારણે તે ગભરાઈ જાય છે. જો દૃષ્ટિ ધીમે ધીમે મંદ પડતી હોય છે તો વ્યક્તિને પરિસ્થિતિથી ટેવાવાનો પૂરતો અવકાશ રહે છે. પણ દૃષ્ટિ એકદમ જતી રહે છે તો ભયંકર આઘાત લાગે છે. કિશોર વયમાં દૃષ્ટિ જાય છે તે વખતે એનો આઘાત હળવો-પરિસ્થતિને અનુકૂળ સહેલાઇથી થઈ શકે છે. તેઓએ દૃષ્ટિનો ઉપયોગ કર્યો હોવાથી અંધતામાં પણ વસ્તુનું કલ્પનાચિત્ર તેમનાં મગજમાં ઉપસ્થિત થાય છે. આ ઉંમરે જો કેળવણી આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો સફળતા જરૂર મળે છે.

જો દૃષ્ટિ યુવાવસ્થામાં જાય તો માનવી વધુ મુશ્કેલીમાં મુકાઇ જાય છે. આ વયે તેને માથે કુટુંબની જવાબદારી હોય છે અને તે કોઇ નોકરી, ધંધો અથવા વેપાર કરતો હોય છે. દૃષ્ટિ આ ઉંમરે ચાલી જવાનો આઘાત સૌથી વિશેષ હોય છે. આવા સંજોગોમાં મુકાયેલો માણસ ખૂબ જ ગભરાઇ જાય છે અને શું કરવું તે સમજી શકતો નથી. આવી આફતમાં આવી પડેલી વ્યક્તિને યોગ્ય માર્ગદર્શન તથા પ્રોત્સાહન મળે તો તેનો માર્ગ સરળ બની શકે ખરો. નવી પેદા થયેલી પરિસ્થિતિમાં કેવી રીતે કામ લેવું અને કોઈ વ્યવસાય થઇ શકે તેમ હોય તો તેની પદ્ધતિસરની તાલીમ લેવી જોઇએ. પોતાનો પુરાણો વ્યવસાય અન્ય કોઈની સહાયથી ચાલી શકે તેમ હોય તો તેમાં સરી પ્રગતિ સાધી શકાય.

વૃદ્ધાવસ્થામાં વિલીન થતી દૃષ્ટિ માનવીને વધુ વિકટ નથી લાગતી, કારણ કે તે ધીમે ધીમે અદૃશ્ય થાય છે અને જિંદગીનાં થોડાં જ વર્ષો અંધકારમાં વિતાવવાનાં હોય છે, તથા મોટે ભાગે નિવૃત્ત જીવન ગાળવાનું હોય છે. વૃદ્ધ માનવી સાધારણ રીતે અશક્ત હોય છે. વળી તેમાં નજર ગુમાવે છે ત્યારે અસહાયતા વિશેષ લાગે છે. ઉત્સાહી વૃદ્ધને સમય સારી રીતે પસાર કરવાને સાહિત્ય તથા સાધનો મળી રહે છે.

દૃષ્ટિહીનની આર્થિક સ્થિતિ સારી હોય તો તેને કોઇ પણ જાતનું કાર્ય કરવા દેવામાં આવતું નથી. આથી તે આળસુ બની જાય છે. તેને કોઈ પણ જાતનો હુન્નર ઉદ્યોગ શિખવવામાં આવતો નથી અને તેની કેળવણી પ્રત્યે પણ દુર્લક્ષ અપાય છે. એટલે તેની અન્ય શક્તિઓનો વિકાસ રૂંધાઇ જાય છે. સાધનસંપન્ન હોવાને કારણે ધનવાન કુટુંબની અંધ વ્યક્તિઓ ધારે તો સુંદર પ્રગતિ કરી શકે છે. જો વ્યક્તિ ગરીબ કુટુંબની હોય છે તો તેને વિકાસ કરવાનો વિચાર સરખો પણ આવતો નથી, અને કદાચ આવે તો તેની આર્થિક અવદશા વધતાં અટકાવે છે. આવા કુટુંબની અંધ વ્યક્તિ અસહાય બની આખરે ભીખ તરફ વળે છે. જો આવી વ્યક્તિને પૂરતી તક મળી રહે, તો તેની બુદ્ધિશક્તિનો વિકાસ કરી શકાય અને તેનું જીવન ઉપયોગી બની શકે. મધ્યમ સ્થિતિની અંધ વ્યક્તિ કુટુંબને બોજારૂપ બની જાય છે. પૈસાને અભાવે નથી તે કાંઇ શીખી શકતી કે નથી તે ભીખ માગી શકતી. અંધ કેળવણી માટેનાં સાધનો એટલાં ખર્ચાળ હોય છે કે તે માટે તેમની પાસે પૂરતાં નાણાં નથી હોતાં. સમાજની પ્રતિષ્ઠા તેમને ભીખ માગતાં રોકે છે આવી વ્યક્તિઓને અંધશાળામાં મોકલવામાં આવે તો તે કેળવણી સાથે ધંધાદારી જ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. હિંદુ સમાજમાં કન્યાનું મહત્ત્વ ઓછું અંકાય છે. તેમાં વળી કન્યાને આફત જ આવી પડી એમ લેખાય છે. જ્યાં કન્યા કેળવણી પ્રત્યે દુર્લક્ષ અપાય છે ત્યાં અંધ કન્યાને કેળવણી આપવાનો ખ્યાલ ભાગ્યે જ કોઈ માતાપિતા કરતાં હશે. જો અંધ કન્યાને યોગ્ય તાલીમ તથા કેળવણી આપવામાં આવે તો ગૃહકાર્ય ઉપરાંત બીજા ઉદ્યોગો તે સારી રીતે કરી શકે છે.

સામાન્ય માનવીને અંધતાનો સાચો ખ્યાલ હોતો નથી અને બહુ જ ઓછી વ્યક્તિઓએ આ વિષે ઊંડો વિચાર કર્યો હશે. ક્ષણભર આંખ બંધ કરી લેવાથી અંધતાનો ખરો ખ્યાલ આવી શકતો નથી એ માટે પૂરતા અભ્યાસની અને સાચી સમજની જરૂર હોય છે, દૃષ્ટિહીનોને કેટલીક વાર વિચિત્ર પ્રશ્નો પૂછવામાં આવે છે. કપડાં શી રીતે પહેરો છો ? વાળ કોણ ઓળે છે ? ઘરમાં એકલાં કેવી રીતે ફરો છો ! સવાર કે રાત થઇ શી રીતે જાણો છો ? આવા પ્રશ્નો ઉદ્ભવે એ સ્વાભાવિક છે, પરંતુ કોઈ વાર દૃષ્ટિહીનો સાથે ઊંચા

અવાજે વાત કરવામાં આવે છે ત્યારે આશ્ચર્ય થાય છે. દૃષ્ટિહીનને નિર્બળ અને નિરાધાર માની તેમનાથી કાંઇ જ ન થઇ શકે એવી માન્યતા સાધારણ રીતે પ્રવર્તે છે. આ અંતાત્રે છે કે અંધતા વિષે વિચારણા કરવામાં આવતી નથી.

ખરી રીતે દૃષ્ટિહીનો ધારવામાં આવે છે એટલાં બધાં નિર્બળ કે અસહાય નથી હોતાં. તેઓની દૃષ્ટિ સિવાયની બધી ઇન્દ્રિયો પૂર્ણ રીતે સહેજ હોય છે. દૃષ્ટિની ઉણપને લીધે થોડી અગવડ ઊભી થાય છે પરંતુ બાકી રહેલી ઇન્દ્રિયોની મદદથી તે મોટે અંશે દૂર કરી શકાય છે અંધ વ્યક્તિનું જીવન ખાસ કરી શ્રવણ, સ્પર્શ અને સ્મરણશક્તિ પર અવલંબે છે. આ શક્તિઓની મદદથી તેઓ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને બુદ્ધિનો વિકાસ સાધી શકે છે. વિજ્ઞાનની મદદથી હવે તેઓ કેળવણી મેળવી શકે છે અને ઉદ્યોગ-ધંધો શીખી શકે છે. સરકાર દૃષ્ટિહીનો પ્રત્યેની પૂરી જવાબદારી સ્વીકારે તથા સમાજ પોતાની ફરજ અદા કરે તો બોજારૂપ બની બેઠેલો અંધ સમાજ એક ઉપયોગી અંગ અવશ્ય થઇ શકે. ("જ્યોતિર્ધર" માંથી) —શાન્તિ અને કાન્તિ શાહ*

જોઇએ છે

"પુસ્તકાલય" માસિકના ૨૯ મા વર્ષનો ૩ જો સપ્ટેંબર-૧૯૫૪ નો અંક જોઇએ છે.

જે કોઇ એ આપી શકે તેમ હોય તેમણે "પુસ્તકાલય" માસિકના તંત્રી પર મોકલવા વિનંતિ છે.

ઉત્તમ વાતચીત કરનાર

વાતચીત કરવામાં કુશળતા સાધ્ય કરવી એ વ્યવહારમાં આગળ વધવા માટે ઘણું ઉપયોગી છે. એમાં નિષ્ણાત કેમ બની શકાય તે માટે અનેક પુસ્તકો લખાયાં છે. ઉત્તમ વાર્તાલાપ કરનારાઓ બીજાઓની વાતો ધીરજથી સાંભળે છે.

પ્રે. ફ્રેન્કલિન રુઝવેલ્ટની મુલાકાતે એક ગૃહસ્થ આવ્યા. સામાન્ય શિષ્ટાચાર પછી આગંતુકે કહ્યું, "પ્રેસિડન્ટ સાહેબ, મારે અમેરિકન નૌકાદળ વિષે વાતો કરવી છે." પ્રેસિડન્ટે હં કહી નૌકાદળ વિષે વાત શરૂ કરી અને ત્રીસ મિનિટ સુધી એકધારું બોલ્યા કર્યું. મુલાકાતે આવનાર ગૃહસ્થ વચ્ચે હા કે હં જ કહી શક્યો. મુલાકાતનો સમય પૂરો થઇ ગયો અને ગૃહસ્થ હસ્તધૂનન કરી બહાર નીકળ્યો. પછી રુઝવેલ્ટે તેના સેક્રેટરીને કહ્યું: "આ ગૃહસ્થ ઉત્તમ વાતચીત કરનાર હતો." સાંભળ્યા કરવું એ પણ વાર્તાલાપ કરવાની કુશળતાનો ઉત્તમ પ્રકાર છે. ર. પ. મહેતા.

* શ્રી. શાન્તિભાઇ તથા કાન્તિભાઇ શાહ જેઓ બંને અંધ છે તેમણે આ લેખ 'બ્રેઇલ' લિપિમાં લખ્યો હતો. તેને આપણી સામાન્ય વપરાતી લિપિમાં શ્રી. જગદીશભાઇ પરેલ જેઓ પોતે પણ અંધ છે, તેમણે ઉતરાવીને આ પત્રમાં પ્રગટ કરવા મોકલ્યો હતો.

—પુસ્તકાલય માટે તદ્દન નવાં પુસ્તકો—

શ્રી. ધૂમકેતુ

ચાક્ષરકથાઓ	૧—૦
લોક સંસ્કાર દીપાવલિઃ પુસ્તક ૬	૩—૦
ભગવાન બુદ્ધ	૧—૦
જાતકકથાઓ	૧—૦
પચાસ પ્રતાપી પૂર્વજો ૧ થી ૫	૫—૦

શ્રી આચાર્ય (જયભિખ્ખુ સાથે)

કાળભૈરવ	૫—૦
સોહિણીસંધાર	૬—૮
જયભારતી ૧–૨	૩—૪
શ્રી ને સરસ્વતી	૨—૪

શ્રી જયભિખ્ખુ

પારકા ઘરની લક્ષ્મી	૪—૦
વિક્રમાદિત્ય હેમુ	૫—૪
નીતિકથાઓ ભા. ૧ થી ૪	૪—૦

શ્રી. નરેશચંદ્ર સેનગુપ્તા
અનુ. રમણલાલ સોની

કાદંબની લક્ષ્મી	૩—૮
પાંગલની વહુ	૧—૪
વિલાસિની	૩—૮

શ્રી. ઉમાશંકર જોષી

સાપના ભારા	૨–૧૨
ગંગોત્રી	૨—૮
શાકુંતલ	૬—૦

શ્રી રામનારાયણ વિ. પાઠક

બૃહતપિંગળ	૧૫—૦
મનોવિહાર	૪—૦
દ્વિરેફની વાતો ભાગ ૧–૨–૩	૭—૮

શ્રી ધીરુભાઈ ઠાકર

નૃસિંહાવતાર	૩—૮
મણિલાલ નભુભાઈની સાહિત્ય સાધના	૬—૦

મનુભાઈ જોધાણી

પાદરનાં પંખી ૧–૨	૨—૦
આંગણાનાં પંખી ૧—૨	૨—૦

નવાં નાટકો

ઉલ્લાસિકા (દુર્ગેશ શુક્લ)	૪—૦
ઉત્સવિકા ”	૪—૦
ત્રણ નાટકો ને બીજાં (હંસાબ્હેન)	૨–૧૨
ઘરલખોટી	૨—૦
બે નારી	૨—૮
શાહજહાં (મેઘાણી)	૨—૮
જીવન સૌરભ (રસુલભાઈ વોરા)	૦–૧૨
મદનમોહના (સં. અનંતરાય રાવળ)	૪—૦
નળાખ્યાન ”	૪—૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ.

આ પુસ્તકો વગર કેમ ચાલશે ?

શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત

મૂગી વેદના ૫॥
સંધિકાળ ભા. ૧–૨ ૮)
હૈયાની વાટ ૫)
પ્રણય અને પરિણય ૫॥
જ્યોત અને જ્વાળા ભા. ૧–૨ ૯)
સાહસની પ્રતિમા (સેટ) ૧૧॥
કાળજાનો ઘા ૩॥
છાશ અને માખણ ભા. ૧–૨ ૭)
એકલવીર ૪॥, વિકાસ ૫)
નીલકંઠનું બાણ ૩॥, તપોવન ૩॥
ગુર્જરેશ્વર ૪) કર્મયોગી રાજેશ્વર ૪॥
પરમ આર્હત ૪॥
રાજહત્યા (ન. આ.) ૫॥
વિષચક્ર (ન. આ.) ૫॥
નોકરીનો ઉમેદવાર ૧॥
વર્ષો ૪), કાળની કલમે ૩)
નાગવેણી ૩॥
નર્મ સત્ય ભા. ૧–૨ (છપાય છે)
ભસ્મરેખા (,,)

*

શ્રી. જ્યોતીન્દ્ર દવે કૃત

નજર : લાંબી અને ટૂંકી ૩)
રંગતરંગ ભાગ ૧ લો ૨॥
રંગતરંગ ભાગ ૨ થી ૬ દરેકના ૧॥
મારી નોંધપોથી ૪)
અલ્પાત્મા ૩) વડ અને ટેટા ૩)
પાનનાં બીડાં (છપાય છે)
રેતીની રોટલી (,,)

સાહિત્યસ્વામી શૈલજાનંદ કૃત

ઝંખના ૪) અભિશાપ ૪)
ગોરી અને કાળી ૩) અળતાની શીશી ૩)
વનહંસી ૩) લોહીના લેખ ૩)
ભવની ભવાઈ ૩) વિજયિની ૩)
વંટોળિયો ૪) પૈસો મારો પરમેશ્વર ૩)

☆

શ્રી. ચંદ્રવદન મહેતા કૃત

બાંધ ગઠરિયાં (ભા. ૧–૨, ૭)
છોડ ગઠરિયાં ૩) સફર ગઠરિયાં ૩)
કિશોર નાટકો ભા. ૧–૨, ૩)
આગગાડી (નાટક) ૨)
સીતા (") ૧॥
રંગલીલા (") ૧।
સોના વાટકડી (") ૧॥

☆

શ્રી. અનંત આચાર્ય કૃત

ઠેર ઠેર ભજવાયેલાં સફળ નાટકો

શ્રદ્ધા ફળી ૧। કરિયાવર ૧।
નવલું પ્રભાત (છપાય છે)

☆

બીજાં પુસ્તકો

દિલાવરી (ડાહ્યાભાઈ પટેલ) ૨॥
જંજાળ (ચંદ્રનારાયણ શર્મા) ૪॥
વારસો (રસિક નવલિકાઓ) ૨॥
પિપાસા (") ૩)
ગુજરાતી પત્રકારિત્વનો ઇતિહાસ ૭॥
પરિશીલન (વિવેચનલેખો) ૪)
હીરાધર સાથિયાપોથી (ભા. ૧થી૪) ૨॥
લંબોદર શર્મા (રમૂજી નવલકથા) ૨।
જગતની ધર્મશાળામાં (નિબંધો) ૧)
અરદેશર કોટવાળ ૨।

તા. ક. અમારાં બીજાં પુસ્તકોની વિગતો માટે અન્ય પૃષ્ઠ અંદર જુઓ.

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચકલો, સુરત.

સહકારી છાપખાનું વડોદરા લિ. રાવપુરા રોડ, વડોદરામાં લક્ષ્મણસિંહ અદેચરસિંહ પરમારે છાપી રાવપુરા રોડ, વડોદરાની પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. માટે પ્રસિદ્ધ કર્યું.